ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI
1er JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9898

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9898

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԻ ՄԸ ԵՒՍ...

Տարի մը եւս թաւալեցաւ անդարձ՝ անսկիզբ ու անվախճան ժամանակի անհունութեան մէջ: Տարի մը, որ իր հետքը ձգեց պատմութեան մէջ, ազգային ու միջազգային կրկնակ տեսակէտներով :

Այսօր Նոր Տարուան սեմէն ներս կը մտնենք՝ զօտեպնդուած լաւատես հեռանկարներով , հակառակ այն իրողութեան, որ վերջացող տարին չկրցաւ լուծում գտնել բազմաթիւ այժմէական , հրատապ հարցերու եւ արդար դատերու :

Գոհունակութեամբ կը նշենք, որ խաղաղութիւնը պահպանուեցաւ 1963ին : Աշխարհի մեծերը ճիգեր ըրին սպառազինումները սահմանափակելու, նոր պատերազմի մը մղձաւանջը առժամաբար ճակատներու խաղաղ համակեցութիւնը հեռացնելու հակամարտ ճակատներու համար :

Յովհաննէս ԻԳ. Պապը իր վերջին կոնդակով , որ կտակի հանդամանք ունեցաւ, յերկիր խաղաղութիւն կը մաղթէր: Միաժամանակ կը քարոզէր՝ ընկերային արդարութիւն, բախտազուրկ մարդոց կեանքը բարելաւելու, ինչպէս նաեւ ազատութիւն՝ մարդոց տարրական իրաւունքները յարգելու եւ օտար լուծի ենթակայ ազգերը ազատագրելու համար :

Անցնող տարուան ընթացքին բազմաթիւ դէպքեր պատահեցան միջազգային ճակատի վրայ :

Մերձաւոր եւ Ծայրագոյն Արեւելքը թատր դարձաւ արիւնալի յեղափոխութեանց: Նախարարական տագնապներ եւ կառավարական փոփոխութիւններ տեղի ունեցան Հարաւային Ամերիկայի, Գերմանիոյ, Անգլիոյ, Սուրիոյ, Իրաքի, Թուրքիոյ մէջ եւ այլուր:

Սակայն ամէնէն ցայտուն եւ ողբերգական դէպքն էր նախագահ Քենըտիի սպանութիւնը Նոյեմբեր 22ին՝ Տալլասի մէջ: Սպանութիւն՝ որուն ներքին ծալքերը չեն պարզուած դեռ բոլորովին եւ որ ցնցեց ամբողջ աշխարհը :

Այս բոլոր տագնապները, յեղափոխութիւններն ու կառավարական փոփոխութիւնները ո՛չ մէկ հիմնական յեղաշրջում առաջ բերին միջազգային քաղաքականութեան մէջ :

Տարեվերջէն առաջ Եւրոպայի Հասարակաց Շուկան ամուր հիմերու վրայ դրուեցաւ Պրիւքսէլի համաձայնագրով , որ հարթեց անյաղթահարելի կարծուած դժուարութիւններ :

Վերջին օրերուն Կիպրոսի դէպքերը անդամ մը եւս եկան հաստատելու թէ Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի 1959ի զոյգ դաշնագրերը փոխանակ լուծելու աւելի եւս բարդացուցած էին հարցը :

Միջազգային ճակատի վրայ կարեւոր դէպք մըն է Պօղոս Զ. Պապի Սուրբ վայրերը այցելելու որոշումը: Այս առթիւ շատ կը խօսուի եկեղեցիներու միութեան մասին: Օրթոտոքս եկեղեցւոյ տիեզերական պատրիարք Աթենակորասի հետ իր հանդիպումը քրիստոնէութեան օրրանին մէջ՝ դրական արդիւնքի մը պիտի յանգի՞: Կասկածելի է: Ամէն պարագայի Վատիկանի նոր քաղաքականութիւնը գոհունակութեամբ ողջունուեցաւ :

Վերջացող տարին պատմական պիտի մնայ մեր ազգային տարեգրութեանց մէջ: Ութ տարի առաջ ստեղծուած եկեղեցական-ազգային արուեստական տագնապը վերջ գտաւ Հոկտեմբեր 26ին, Երուսաղէմի մէջ Էջմիածնի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսներուն ողջագուրումով :

Նոր տարին կ՛ողջունենք հաւատքով ու յոյսով: Թո՛ղ անիկա երջանկաբեր ըլլայ մեր բազմաչարչար ազգին համար :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՑՈՒԹՈՒՆԸ ՄԻՇՏ ՄՏԱՀՈԳ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՌԱԾ Է Կ՛ԸՍԷ ՔԻԻՉԻԻԿ

Միջազգային մամուլի թղթակիցները համաձայն են ճշդելու համար թէ Կիպրոսի կացութիւնը շատ մտահոգիչ է հակառակ այն զինագուլին որ հռչակուեցաւ անդամ մը եւս: Անգլիացիք յաջողեցան սակայն երկու շրջաններու բաժնել , մէկը՝ թրքական, միւսը՝ յունական : Ներկայիս ամէնէն մեծ վտանգը կուգայ զինուած քաղաքացիներէ , որոնք առիթ կը փնտռեն սպաննելու :

Ֆիկառոյի թղթակիցը կը նկարագրէ իր մէկ «պտոյտը» թրքական շրջանակին մէջ: Կը հասնի այն դուռին առջեւ որ թրքական թաղամաս կը տանի, Քեմալի արձանին ետին: Ամբողջ թաղը դրօշազարդուած է թրքական գոյներով եւ երկու կարմիր դրօշակներ մահիկով ցոյց կուտան մեծ մզկիթին գագաթը, նախկին Սէնթ – Սոֆին ուր երեք դարերու ընթացքին թագադրուած են Կիպրոսի թագաւորները՝ Լուսինեան ընտանիքը:

Ամբողջ թաղը ութ օրէ կզզիացած է եւ նամակ չի բաժնուիր: Երկու համայնքներու այս կզզիացումը վտանգաւոր կացութիւն մըն ալ կը ստեղծէ որովհետեւ աւելի կը լարէ կիրքերը եւ արգելք կը հանդիսանայ որ բնականոն կացութիւն մը ստեղծուի կրկին :

Տընքան Սանտիսի առաջարկին վրայ է որ չէզոք գօտի մը ստեղծուած է եւ այդ գօտիէն հեռացուած են բոլոր անկանոն տարրերը, ըլլան անոնք Թուրք թէ Յոյն: Այս համաձայնութիւնը ստորագրուած է յոյն Կիպրացիներու անունով՝ Գերպ. Մակարիոսի կողմէ եւ Տոքթ. Քիւչիւքի կողմէ յանուն Թուրք Կիպրացիներու , անգլիացի նախարարին համար, ձեռք ձգուած համաձայնութիւնը դէպի յառաջ մեծ քայլ մըն է :

Տոքթ. Քիւչիւք սակայն կարգ մը լրագրողներու առջեւ յայտարարեց թէ Կիպրոսի Սահմանադրութիւնը մեռած է: « Կարելի չէ Թուրք համայնքին համար յոյն համայնքին հետ ապրիլ » պնդած է այս առթիւ :

Երբ իրեն հարց կը տրուէր թէ կը փափաքի որ Կիպրոս բաժնուի Թուրք փոքրամասնութեան եւ յոյն մեծամասնութեան միջեւ, Քիւչիւք պատասխանած է « Եթէ կ՛ուզէք բաժանում անուանեցէք ատիկա»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ պաշտօնապէս պահանջեց որ իրեն վերադարձուի Առկուն :Այս առթիւ վարչապետ Էրհարտ որ նոր կը վերադառնար Թեքսասէն յայտարարեց թէ արդէն առաջին դիմում մը եղած է Դեկտեմբեր 12ին Պոնի Ֆրանսական դեսպանին միջոցաւ: Մինչ այս պաշտօնական դիմումը կը յանձնուէր Քէ տ՛Օրսէ, անդին Առկու կը մերժէր ներկայ ըլլալ իր դատավարութեան տրուած ըլլալով որ Ատեանը որոշած էր շարունակել նիստերը: Փաստաբաններն ալ կը մերժէին պաշտպանողական ներկայացնել: Այս պայմաններու մէջ է որ Առկու ցկեանս ոճրային արգելափակման կը դատապարտուէր: Այս վերջին նիստը սակայն բաւական միջադէպերու առիթ տուած էր : Փաստաբանապետ՝ Թուլուզ վճռական դիրք բռնած էր եւ խստօրէն քննադատած ու ամբաստանած կառավարութիւնը :

ԱԹԵՆԱԿՈՐԱՍ պատրիարքը թելադրեց Պապին որ համաքրիստոնէական ժողով մը հրաւիրէ: Հաստատեց Երուսաղէմ երթալու իր որոշումը: Իր առաջարկին մէջ, Աթենակորաս պատրիարքը կը շեշտէ « Եկեղեցւոյ առաջին եպիսկոպոսի ձեր հանգամանքով »: Վատիկան շատ նշանակալից կը նկատէ այս որակումը տրուած Պապին Ուղղափառ եկեղեցւոյ պետին կողմէ :

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ կը դատուի Մոսկուայի նախկին իրաքեան զինուորական կցորդը որ դաւաճանած է իր երկրին, Քասըմի օրով, խորհրդային իշխանութեանց յանձնելով Իրաքի գաղտնի քարտէզներ :

Շնորհաւոր Նոր Տարի

1964

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

«ՅԱՌԱՋ»

Լաւագոյն օրեր կը մաղթէ իր բոլոր ընթերցողներուն: Շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որոնք փութացին շնորհաւորել Ծնունդն ու Նոր Տարին :

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Բացուող Նոր Տարուան եւ անոր առաջին օրերը իմաստաւորող Աստուածայայտնութեան խորհուրդի տօնակատարութեան առթիւ, քրիստոնէական սուրբ սիրով եւ հայրական որտալից մաղթանքներով կ՛ողջունենք մեր բարեպաշտ ժողովուրդը որ ի սփիւռս աշխարհի :

Կը հրաւիրենք բոլորը անխտիր, պահ մը խորհրդածելու այն ճշմարտութեանց մասին, որոնք Նոր Տարուան եւ հրաշալի Ս. Ծննդեան այս ցնծագին օրերուն կուգան մեր գիտակցութեան լոյսին :

Մարդկային կեանքը, սիրելի հաւատացեալներ , մշտապէս նորոգուող ապրումի ընթացք մըն է. եւ մեր կեանքը արդիւնաւէտ , երջանիկ, ստեղծագործ ու իմաստալից դարձնելու համար անհրաժեշտ է նորոգել մեր ուժերը խանդավառութեան նոր թափով մը, միշտ վատէն լաւին եւ լաւէն լաւագոյնին բարձրանալու ազնիւ ոգիով ու նախանձախնդրութեամբ: Հետեւաբար, համաձայն սրբազան առաքեալի պատուէրին, ջանանք հրաժարիլ հին մարդէն՝ ըլլալու համար նոր մարդ: (Եփես. Դ. 22–24):

Խաղաղութեան ու արդարութեան , փոխադարձ սիրոյ ու յարգանքի եւ ներդաշնակ գործակցութեան մէջն է երկրորդ գաղտնիքը բարիքներով լիառատ գեղեցիկ կեանքի մը: Այս օրերուն մանաւանդ, հրեշտակային մեղեդին քաղցր ձայնով կը հնչէ,— «Փառք ի բարձունս Աստուծոյ, եւ յերկիր խաղաղութիւն , ի մարդիկ հանութիւն »: Մեր Տիրոջ Յիսուսի Քրիստոսի բերած կենսատու աւետիսը այն է , որ սիրոյ վրայ հիմնուած ու խաղաղութեան մէջ իրագործուած կեանքն է զոր Աստուած կը կամենայ մարդոց համար : Եւ ահա հոս իսկ է մարդկային երջանկութեան բուն աղբիւրը :

Սփիւռքի մեր պատուական հայ ժողովուրդը ազգովին պէտք է գիտակցի ու ապրի իր կեանքը այս ճշմարտութեանց լոյսին ներքեւ 1964 տարուան եւ գալիք բոլոր տարիներու ընթացքին: Խաղաղութեան ու համերաշխութեան նոր կեանքի կարօտն ունի մեր ժողովուրդը, որուն ստեղծումին պէտք է նուիրուի՝ ապահովելու համար չքեղ ու լուսեղէն նոր էջեր Հայոց Պատմութեան մէջ :

Ի բոլոր սրտէ կը շնորհաւորենք Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը եւ ամէնուն կը մաղթենք երջանիկ եւ քաջառողջ կեանք՝ լի յաջողութեամբ եւ բարօրութեամբ :

Կ՛աղօթենք որ մարդացեալ փրկչի մը սուրին վերեւ շողացող լուսասփիւռ աստղը, իր կենսապարգեւ ճառագայթներով պայծառացնէ ու ջերմացնէ ամէն Հայու սիրտն ու հոգին, որպէսզի անոնք ըլլան համերաշխասէր եւ իրարու հանդուրժող լայնախոհ Հայեր, քանի որ այսօր, ըսփիւռքի տարածքին վրայ ցիրուցանուած մեր ժողովուրդը առաւել եւս կարիքն ունի խոր հասկացողութեան եւ համագործակցութեան՝ կարենալ ինքնապաշտպանուելու համար իր գոյութեան սպառնացող ամէն տեսակի չարիքներու դէմ : Եւ մեր ճիգերն ու ջանքերը կը ջլատուին եւ շինարար ու փրկարար աշխատանք չենք կրնար կատարել եթէ չունենանք սիրոյ եւ խաղաղութեան կեանք :

Մեր սրտի խորերէն ջերմեռանդն կ՛աղերսենք առ Աստուած, որ իր երկնային բարիքները առատօրէն հեղու հայ ժողովուրդի բոլոր զաւակներուն վրայ եւ իր իմաստութեամբն ու անհուն բարութեամբը օծէ միտքերն ու սիրտերը աշխարհի ղեկավարներուն եւ սէրն ու խաղաղութիւնը հաստատուին այս երկրի վրայ :

Մնամ սիրոյ եւ օրհնութեան ջերմ ողջունիւ

Աղօթարար
ԽՈՐԷՆ Ա.
Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

25 Դեկտ. 1963, Անթիլիաս

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն կ՛ողբայ մահը՝

ԸՆԿԵՐ ՍԵՐՕԺԱ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Միւնիխի մէջ Դեկտեմբեր 29ին:

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ առթիւ, Յառաջ վաղը լոյս չի տեսներ: Մեր յաջորդ թիւը՝ Ուրբաթ Յունուար 3:

ԳՐԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔԻ ԵՒ ՕՐԷՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

Վերջացաւ Ցառաջի թերթօնը :

« Կաւէ արձանները », զոր Արամ Ան – տոնեան սկսած է գրել իրրեւ երդիծա – բանութիւն (սաթիւռ), ծաղրանկարներով եւս զարդարած , ի վերջոյ դարձած է պարասւազրութիւն (փամֆլէ) :

Երիտասարդ հրապարակագիրը, գրիչը սուր՝ իր օրերուն, երբեմն ուղեկից Դաշնակցականներուն, հոգեկան միջա – վայրով՝ հաղորդակից ըմբոստ սերուն – դին (Գ. Բարսեղեան, Շ. Մխաքեան) : Հակադաշնակցական մը չէր Արամ Ան – տոնեան, թէև պատահած է որ նիզակ ճօճէ Դաշնակցականներուն դէմ, — ա – տոր պատճառն այն է որ սկզբունք չու – նէր : Իր ընդվզումները խորութիւն չու – նէին, վարդապետական չէին, կարելի է ըսել թէ ուշադրութիւն դրաւելու փոր – ձեր են միայն, — այս նշանակութեամբ՝ կարելի է դասել արբունքի հասած պա – տանեկան շռէերու կարգը : Զինքը լաւ կը ճանչնան անոնք որ ծանօթ են Պոլսոյ դարավերջի հայ մամուլին, ուր Անտոն – եան հրատարակած է բուռն եւ անդութ նամակ մը դժբախտ Եղիա Տէմիրճիպաշ – եանի դէմ ,(նման անդթութիւն մը զոր – ծած է նաեւ իր փաթրոնը՝ Գրիգոր Զօհ – րապ) , — բայց ի՜նչ քաղցր է մեծատա – դանդ բանաստեղծին պատասխանը, որ կը սկսի սա սպանիչ բառով, իրրեւ կո – չական .

— Տղա՛ս :

Այդ «տղան» , Արամ Անտոնեան, ի ծնէ «ենիչէրի»՝ ինչպէս ինք կը պարծի, ե – րիտասարդական հետ եւ ապիրատ կեան – քով, տարիքին ամառուան բերքով, իր անկարդ եւ ապաբարոյ ընթացքով հան – դերձ՝ չատ սիրուած էր եւ մեծ ժողո – վրդականութիւն կը վայելէր, որովհե – տեւ տաղանդ ունէր անպայման, ինքնա – բոյս եւ երբեք մշակուած : Զարմանալի չէ, ուրեմն, եթէ գինք կը դանենք Օր – մանեանը տապալող եւ էշու վրայ նստե – ցնող օրուան « գրօսասէրներուն» չար – քին, ու միաժամանակ յառաջապահ , յե – ղափոխական, Բեդաս հեծած նորահաս դրողներու արշաւին մէջ :

Ցոգնիլ չգիտցող բեռնակրի մը նման՝ կրնար ամբողջ ցերեկը աշխատիլ եւ դի – չերն ալ լուսցնել գրիչ չարժելով : Ախոյ – եան աշխատանքի, կարճ ժամանակուան մը մէջ գրեց եւ հրապարակ նետեց Պալ – քանեան պատերազմին պատմութիւնը (պատկերազարդ եւ հիմնդ հատոր), դեռ պատերազմին հետաքրքրութեան համն ու հոտը չփախած :

Բայց գիտէր նաեւ բարձրանալ... ա – բահեան ի վեր,— կարճ ու ծուռ ճամբա – ներէ : Այսպէս , երբ Գրիգոր Զօհրապ կը յանձնարարէ իրեն որ մեկնի Պրուսա՝ անմիջապէս , Պոլսոյ մամուլին հաղոր – դելու համար թուրք մեծազօր փաշայի մը ճառը՝ կարեւոր դէպքի մը առթիւ , Անտոնեան լաւագոյն կը համարի դրպա – նել տրուած ճանապարհածախսը՝ սեղան նստելու համար «փողոցի իշխաններուն » հետ, բայց եւ ճառը հասցնելով ժամա – նակին՝ թուրք թղթակիցներէն առաջ, ա – ռանց երբեք... Պրուսա երթալու, այն – քան որ թուրք թերթերը կը սոխպուհին հայ թերթէն թարգմանել հանդէսին նկա – րագրութիւնը եւ փաշային ճառը : Փաշան իսկ կը հաւնի տպուած ճառին, որ աւելի դեղեցիկ էր քան իր խօսածը : Ուստի , իրր պախշիշ, երկու – երեք ոսկի եւս փաշան ինք կուտայ մեր «ենիչէրիին» , որու ականջէն կը քաշէ Գրիգոր Զօհ – րապ՝ խարած ըլլալուն համար գինք :

Սկզբունք, համոզում, բարոյական ըմ – բռնում չունենալու տեսակէտով՝ կա – րելի չէ ուրանալ թէ... տաղանդ ունէր Արամ Անտոնեան, բայց եւ գրելու բա – ցառիկ շնորհք եւ ձիրք : Լաւ գծագրիչ (ծաղրանկար) : Հեղինակ փնտռուած գա – ղափրքերու հայերէն ընթերցանութեան (Գանձարան) : Ունի պատմուածքներ, ո – րոնք սակայն ընկերացած են իրեն՝ մին – չեւ վերեզման : Պատկերներ Հայոց տա – րագրութեան կեանքէն, յուզիչ եւ իրա – կան : Վարպետութիւն՝ Հայոց ցեղասպա – նութեան վերաբերեալ իթթիհատեան վա – ւերաթուղթերը կորզելու եւ հրատարա – կելու (*) : Վերջապէս ահարկու մարդ մըն էր Անտոնեան, որ չատ վախցուցած է Բաբերդցիականի շրջանակը՝ ի չահ... իրեն, ի հարկին օգտագործելով Նորա – տունկեան էֆէնտիին եւ այլ հարսանեկան մոմեր :

Եւ ահա մեր Դաշնակցական տղաքը դայթակղե՞ր են, որ Ցառաջ հրատարա – կեր է Դաշնակցական կուռքի մը ծաղրա – նկարը, պէտք է ընդունիլ՝ դրուած փիչ մը չարութեամբ, կամ իրրեւ ենիչէրիա – կան զրօսանք :

Բայց ինչո՞ւ գայթակղիլ : Ժամանակը եւ կլիման բան չփոխեցի՞ն դեռ միջա – վայրէն, որ դերեզմանիկը հոտ ունի՝ եթէ ոչ տեսարան : Արո՜ւ, արո՜ւ կեցուածք կը պահանջէ ժամանակը : Փայփայանք սպա – սող, հայրական ու մայրական համբոյր – ներով անանող տղոց դարը չէ ներկայ ժամանակը :

Ասկէ առաջ խօսած եմ գրագէտին սը – խալ գործելու իրաւունքին մասին : Այ – սօր կ'ուզեմ խօսիլ գրելու իրաւունքին եւ օրէնքներուն մասին :

Ատոր համար՝ սա հարցումը.— Միչա պիտի պահանջուի խո՞ւնկ ծխել, բուր – վա՞ռ չարժել՝ գրագէտը համարելով տի – բացու, սարկաւագ կամ փոքրաւոր : Ուրկէ՞ կուգայ ոմանց հետեւողութիւնը եհովայի, որ կրօնական ծէսի վերածած է «օրհնեցէք, գովեցէք եւ բարձր արա – րէք» չարականներ երգել տալը կամ փա – ռաբանուելու պահանջը : Եհովա չէն ոչ ինքը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ոչ ալ իր կուռքերը, որոնք երբեք ապրած չեն անուշահոտ խունկերու ամպերուն մէջ, այլ միայն լեռներու ձիւներուն մէջ, — ահա թէ ինչո՛ւ եթէ վարժութիւն չունին փառաբանութիւն մտիկ ընելու, (առիկա ձգած են Համիտին, Ստալինին ու նմա – նակներուն), վա՛խ ալ չունին երգիծա – բանական կամ պարսաւագրական դրօ – սանքներէ, որոնք ի վերջոյ ոչ այլ ինչ կը ներկայացնեն՝ եթէ ոչ դողացող կամ կորնթարդ հայելի գործածելու արուես – տը :

Այս ամէնը դրեցի՝ ըսելու համար սա – կայն ուրի՛շ բան :

Պիլարտո՛,— հիմա տեսէք թէ ո՛ւր կ'երթայ դնդակը :

Մարդիկ կան, որոնց «սարան կը բըռ – նէ»՝ երբ, ոչ թէ երգիծանք կամ պար – սաւ, այլ դոյզն եւ անվնաս քննադատու – թիւն մը կատարես Հայաստանի վերա – բերմամբ : Կը գայթակղին, կը կատղին, կը փրփրին , դրիչը կ'առնեն եւ... կո – յուղի կը պայթեցնեն Ցառաջի դիմաց :

Ատոնց է որ կ'ըսեմ .

— Մենք չենք վախնար Դաշնակցական կուռքերն իսկ դնելէ կորնթարդ կամ դո – դաւոր հայելիներու դիմաց : Առաւել եւս՝ չենք վախնար բնական հայելիի մէջ դի – տելէ արդի Հայաստանը , ի՛նչ փոյթ թէ երկրին դռներուն բանալին տրուած չէ ամէն Հայու, մասնաւորաբար՝ ներսը բը – նակողներուն : Հոգիի աչքերով, Հայու հոգիով՝ մենք կրնանք դիտել ու տեսնել ներսն ալ : Մտորագրուած կամ անստորա – գիր նամակներ ղրկող«հայրենասէրնե՞րն» են, որ մեղի պիտի ցոյց տան թէ ո՛ւր կը սկսի «հայրենադաւութեան » արատը եւ ո՛ւր կը վերջանայ : Դատելու եւ հասկը – նալու կարողութիւնն ունի՞ն արդեօք որ « հայրենադաւութիւնը» չամախ կը սկը – սի «Հայաստանասիրութիւն » անուամբ անպատիւ համակերպութեան մը մէջ :

Բայց չէ՞ք տեսներ որ Ցառաջ ըբերան ունի, գրիչ ունի՝ պատմելու համար ինչ որ հրճուանք կը պատճառէ ամէն Հա – յու, փոյթ չէ թէ աղբիւրն ըլլայ թշնամի Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Ինչպէս եւ քա – ղութիւն՝ մատնանշելու համար ինչ որ դէմ է մեր պատմութեան ոգիին, մեր ազ – գային ցանկութեանց, փոյթ չէ թէ կա – տաղութիւն պատճառէ Լէնինի սարկա – ւագներուն : Մենք վարձուած չենք որ բերան բանանք ու գրիչ չարժենք՝ անուշ – ցնելու կամ ծաղկապարզելու համար Հա – յաստանեան ամէն գործ, որ ցաւ կը պատճառէ անկաշառ եւ աննախապաշար Հայերու սրտին :

Մենք կրնանք ըսել «կեցցէ»՝ երբ արժա – նաւորութիւն կը ներկայացնէ, ու կրը – նանք ըսել «անկցի»՝ երբ չի ներկայացը – ներ արժանաւորութիւն :

Դուք չէք կրնար ըսել, չէ՛ք կրնար , չէ՛ք կրնար :

Բայց մանաւանդ Ցառաջ պէտք չունի դաս առնելու այս կամ այն չարչիէն, որ փարա վաստկելու իւրայատուկ ձեւ մը գիտնալը վիպական կը համարի իր խե – լացութեան : Կամ իր չհաւնած խմբա – գրութեան ուղղեալ խրատականը կը հա – մարի իր հարստութենէն բաժին հանելու եղանակ, առնուազն նպաստաբաշխու – թեան իւրայատուկ ձեւ : Ազգային պար – տէզի այս մոլախոտերէն ոչ մէկը, ոչ ալ միւսը կ'ուզէ գիտնալ սակայն թէ Հա – յաստանի վերաբերեալ պատահական ըն – թերցում մը, (յաճախ քաղուած լրագրա – կան կտորէ մը՝ որով ապահովաբար պա – նիր փաթթած է նպարավաճառը առաջ – ւան նախաճաշին համար), բաւական չէ ծանօթանալու մեր ժողովուրդի պատմու – թեան, հայրենիքին արդի կացութեան եւ Հայաստանի ճակատագրին, այն չա – փով որ ծանօթ է Ցառաջի դրասեղան – ներուն վրայ գրիչ ու սիրտ մաչեցնող – ներուն :

Ահա թէ ինչո՛ւ գրելու իրաւունք չի տրուիր ամէն անոնց՝ որ խապա՛ր չու – նին գրելու օրէնքներուն մասին, ինչպէս ոչ ոք իրաւունք կուտայ արշին մալ ալա – ճիի, որ ելլէ դաս տայ... սերմնացանին :

Կարելի՞ է հարցնել Ուզուն Չարշունե – րու խելացիներուն թէ տարեկան դէթ եր – կու գիրք կը կրազա՞ն, ուսումնասիրելու համար մեր բարդ պատմութիւնը, հետե –ւելու համար պատմական դէպքերու վե – րածնահատութեան կամ դէթ սրելու հա – մար իրենց միտքը, գրելու իրաւունք տա – լէ առաջ իրենք իրենց : Ընթերցանու – թեան այս թշնամիներուն կարելի՞ է հարցնել թէ ե՛րբ կ'արթննայ իրենց մէջ գրելու փափաքը, առեւտրական գործե – րը չատցա՞ծ ժամանակ թէ պակսած ժա – մանակ : Ինչո՞ւ տալու այս մարմաջը կը նեղէ՞ գիրքերնիք գործերու առատութեան ե – ղանակին ու կրնա՞ն , անտեսելով ամէն չահ ու վաստակ, վառել իրենց խմաստու – թեան մոմերը եւ դաս կարդալ խմբա – գրութեանց :

Չեմ ուզեր զգուշացնել գիրքերնիք՝ յայտ – նելով թէ խմբագրատուներու մէջ, եր – բեմն, կան մասնագէտներ, որոնք ի վի – ճակի են գրաճանաչութիւն (կռափոլոժի) կատարելու, նամակագրին գրչէն ճանչ – նալու գրողին ոչ միայն նկարագիրը, այլ եւ մտային կարողութիւնը :

Այժմ կարդը եկաւ որ մենք ալ խրատ տանք մեր խրատատուներուն, « հայրե –

(*) Ամսօրեայ հայ մտաւորականներու առաջին կարաւանին մէջ, արկածո՞վ թէ խորամանկութեամբ՝ չեմ գիտեր, փոխա – դրութեան մը ժամանակ վար կ'իյնայ կառքէն, անիւներուն տակ, եւ կաղ կը մնայ : Ահա այդ շրջանին, օգտագործելով նման արկածախնդրութիւններ՝ կը հա – ւաքէ ցեղասպանութեան վաւերաթուղ – թեր, հրատարակուած հայերէն եւ ֆրան – սերէն, քնագիրներու լուսանկարներով , — ի պէտս թրքահայ դատի պաշտպան – ներուն :

ԿԱՊՈՑՏ ՀՈՒԼՈՒՆՔԸ

Երկու աւրուած աչքեր, ոսկրուտ հա – սակ մը, ու միչտ աւել մը ձեռքին : Ա – հա կարուկին հօրքուրը :

— « Կարո՛ւկ » : Դրան վրայէն կը պոռար միչտ :

Աչքերը չախ չէին ըներ, յաճախ դի – մացի պատին վրայ ձգուած լաթի կտորը կամ արեւին դրուած բղոզը կարուկը կը կարծէր :

Կարուկ տանիքը՝ երդիքին քով՝ թը – ռուցիկ չինելու զբաղած էր : Երկու վայ – տերը կապած իրարու, թուղթերը կը փակցնէր, պոչը կը հիւսէր : Ծոչոր թել մը դերձան պիտի ունենար որ թռուցիկը աւելի հեռուն, մինչեւ բարտիները, մին – չեւ լեռը հասնէր : Ան դիտէր թէ հօրքու – րը ուր կը պահէ իր դերձանները : Եւ թռուցիկը չինած առեն՝ տարօրինակ թը – ռիչքներու մէջ ինկած էր . արդեօք հնա – բաւոր չէ՞ր որ ինք հեծնէր թռուցիկին վրայ, ու հովը բարտիներէն վեր տանէր գինք . ամառ կէսօր մը ըլլար այդ . կալի աշխատաւորները զարմացած՝ իրենց գործերը պիտի ձգէին, խուրձ կապող կիներ, կալ կապող մարդեր, եղնե՛ր ի – րենց կամնած տեղերէն , չուներ՝ դիւղի փողոցներէն , հաւեր՝ կիսապատերէն , լաթ փռող կիներ՝ տանիքներէն, բոլորը, բոլորը՝ վախի ու զարմանքի մէջ՝ վեր պիտի նայէին, պիտի ճանչնային գինքը, « Սադոյի տղան կարուկն է» պիտի ըսէ – ին, «հրաչք է, հրաչք»· ի՞նչ հոգ թէ հօրքուրը դրան վրայ, աւելը ձեռքը ը – պառնար իրեն· այդ բոլորին մէջ մանա – ւանդ Մարանը գինքը պիտի դիտէր իրենց տանիքէն :

« Կարո՛ւկ ...»: Հօրքուրին ձայնն էր նորէն : Կարո՛ւկ որքան կ'ուզէր որ աչքե – րը ելլէին մարագներէն՝ դհոլով զուռ – նով, Սուրբ Սարգիս իր սաղանդարներով անցնէր եւ կամ նախիրը դիւղին մէջ տա – րածուէր օտարոտի մայիսնով ու բառաչ – ներով , եթէ այդ բոլորը չըլլային՝ դէթ կատու մը ըլլար որուն պոչը տանիքին դրանը մէջ սեղմէր ժիր, որ ճզար, էնպէս ճզար որ հօրքուրին ձայնը խանգարուէր ու չհասնէր իրեն :

Հօրքուրին սպառնալիքէն վախցած՝ կիսապատէն վար ցատկեց ու կամաց մը կեցաւ մօտիկը, մինչ հօրքուրը կը պատ – րաստուէր նորէն պոռալու, «կարուկ , խուչի պէս վազէ, սանամօրմընէ թթխը – մոր առ եկուր »: կարուկ ձիու խրխինջի նմանող ձայն մը ձգեց ու ձիու պէս քի – թը հովին տնկած վազեց :

Սանամարենց տունը չատ հեռու չէր : կարուկենց տանիքէն յաճախ կը տես – նուէր սանամարը որ լաթեր կը փռէր : կարուկ չայնի ճամբան ափ առաւ, վըս – տահ՝ աղնուական ձիու նմանող իր վազ – քին ու արագութեան :

Առուին եղերքը փոքրիկները ջրաղաց կը խաղային, անոնք բարտիի տաչեղնե – րով չինած էին անիւ մը, որուն վրայ ջուրը կը վազէր ու անիւը կը դառնար : կարուկ կ'ուզէր որ առաջին անգամ իր ցորենը աղան: « Ձէ, չըլլիր» կը խօսէր փոքրիկ Դաւիթը՝ ջրաղացպանի հովեր առած : «Կ'ըլլի »— « Ձըլլիր» : կարուկ չար ձեռքով վար ձգեց փոքրիկ անիւը , տաչեղի կտորները քակուեցան, ու ջուրը տարաւ, ինչպէս հեղեղը կը տանի ոսկե – ղէն տաճար մը հէքեաթի : կարուկ իր ըն – կերներէն մեծ էր. ո՞վ կը համարձակէր աչքիդ վրայ ունք կայ ըսել : Ու նորէն աղնուական ձիու մը վազքով չարունակեց իր ճամբան՝ թթխմորը բերելու :

Մարանենց այգիին մօտն էր արդէն : Կ'ուզէր Մարանը տեսնել ու աղնուական ձիու իր վազքն անոր ալ ցոյց տալ : Չար – մանալի էր, Մարանը չաճախ հոն կ'ըլ – լար իր փոքրիկ հորթին հետ, միչտ պա – տին քով կեցած՝ հորթը կ'արածէր : Հա , լաւ միտքն ինկաւ, Մարանեց տանձենիին վրայ հոպոպի բոյն մը դիտէր. կարուկ ձեռք զարկած չէր հաւկիթներուն, մին – չեւ որ օր մը մայր – հոպոպը հաւկիթ – ներուն վրայ բռնէր : Ծառէն վեր չնկնէ – ցաւ, թեւը սոթթած՝ բոյնին մէջ երկա – րեց, երբ ուրիչ անցքէ մը հոպոպը դուրս թռաւ յանկարծ, հաւկիթները տաք էին , դունաւոր ու էկտկիտուն, ձեռք չզար – կաւ անոնց, մանաւանդ որ Մարանենց տանձենիին հոպոպն էր : Ու չարունակեց իր ճամբան՝ թթխմորը բերելու :

Առաքելենց բակին մօտն էր, ծածքին քով, էգ չունը կեցած էր ծիծերը կախ : կարուկ ծածքէն ներս մտաւ ստուգելու համար թէ չունը քանի՞ ձագեր ցնկնած է : Ցետոյ չարունակեց իր ճամբան, թթխը – մորը բերելու :

Պահ մը մտավածաւին խանութին առ – ջեւ կանգնեցաւ· զարմացաւ որ մտավա – ճառը իր մսին դինը չէր պոռար· եթէ ին – քը մսագործ չըլլա՛ր··· : Ու չարունակեց իր ճամբան՝ թթխմորը բերելու :

Երբ դռնէն ներս մտաւ, լսեց հօրքուրը որ սանամօր հետ կը խօսի ու իր վրայ կը դանգատի· «Ի՞նչ ընեմ, մէրս քորս, Աստուած հոգիս ըլ չառներ որ ազատիմ էս անատակին ձեռքէն» : Ան երկար սպա – սեր էր կարուկին, ու վերջապէս ինք էր եկեր՝ թթխմորը տանելու :

Հօրքուրը թթխմորը առաւ ու կարու – կին ձեռքէն բռնած, դրեթէ քաչքչելէն ու հերսոտ տուն կը տանէր : Մարանենց դրան առջեւէն կ'անցնէին : կարուկ որ – քան կ'ուզէր որ Մարանը դրան առջեւ չըլլար, որ գինք այդ վիճակին մէջ չտես – նէր :

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(1 Շար.)

ԳՐԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

Անցնող տարուան գրական հունձքը եւ կատարուած մտաւոր աշխատանքը վկայութիւն մը կը կազմեն մտաւորական այն ճիգին, որ հայ գրողը երեւան հանեց կորովի աշխատանքի եւ նուիրումի գնով: Անցնող տարեշրջանին եւս, մեր գրողներէն շատերը իրենց հոգիին բոլոր ակերը բացին ոռոգելու եւ արգասաբեր դարձնելու համար ցեղին հոգեկան անդաստանը: Արդարեւ, ընդհանուր յայտարարի բերելով 1963ի գրական հունձքը, դէմ առ դէմ դնելով խոտանն ու մնայունը, կարելի է հաստատել, թէ Սփիւռքի հայ գրականութիւնը, անցեալի համեմատութեամբ, եթէ չարձանագրեց թըւական յաւելում, այնուամենայնիւ ունեցաւ գովելի նուաճում մը, թէ ըստ ձեւի, թէ ըստ էութեան:

Բացառիկ դժուար պայմաններ ստեղծուած են հայ մամուլի բնականոն հրատարակութիւնը ու մանաւանդ զարգացումը ապահովելու համար: Մէկ կողմէ վաստակաւոր ու փորձ գրիչներու տերեւաթափը, հայերէն կարդացողներու թիւին օր աւուր նուազումը ու միւս կողմէ մասնաւորաբար հայ գիրին ու կեանքին հանդէպ հետաքրքրութեան պակասը յոռի անդրադարձներ կը թողուն ինչպէս հայ հանրային կեանքին, այնպէս ալ հայ մամուլին վրայ: Այնուամենայնիւ, հանրային գործիչի մը վայել լրջութեամբ ու նուիրումով մեր մամուլի մշակներէն շատերը անցնող տարուան ընթացքին ալ վառ ու կենդանի պահեցին հետաքրքրութիւնը հայ գիրին, մշակոյթին եւ հանրային կեանքին հանդէպ: Տարաբնակ Հայութեան միտքին ու սիրտին հարազատ թրթռացումները տեղ գտան մեր թերթերէն շատերուն էջերուն մէջ: Իրերու բերումով, մեր գրողներէն ոմանք շարունակեցին օգտագործել եւ այս ձեւով հարստացնել սփիւռքի կարգ մը թերթերուն բովանդակութիւնը: Հայաստանեան գրականութիւնը լայն գիծերով ներկայացուեցաւ: Նոյնպէս հին ստեղծագործութիւններ՝ թերթօններու սիւնակներուն մէջ:

Օրաթերթերու կողքին, պարբերականները եւ ամսաթերթերը շարունակեցին հետապնդել իրենց առաջադրութիւնները: Որոշ յապաղումներով հայագիտական բնագաւառէն հարուստ նիւթեր ներկայացուցին 120ամեայ «Բազմավէպ»ը եւ 67ամեայ «Հանդէս Ամսօրեայ»ն: Հ. Ներսէս Ակինեանի մահով դժուար կացութեան մը կը մատնուի Վիէննայի հայագիտական պարբերաթերթը, որ տասնեակ տարիներու ընթացքին զարդարած է իր էջերը լուսաւոր դէմքերու ստորագրութիւններով: «Բազմավէպ»ը, այս տարի բոլորեց իր հրատարակութեան 120ամեակը: Աշխարհի մէջ մեծ թիւ չեն կազմեր այդքան երկար վաստակ ունեցող թերթերը: Հոգեւոր կեդրոններու պաշտօնաթերթերը՝ «Հասկ» (Անթիլիաս),, «Սիոն» (Երուսաղէմ), «Շողակաթ» (Պոլիս), ինչպէս եւ հոգեւոր առաքելութեամբ հրատարակուող թերթեր՝ «Կոչնակ Հայաստան»ի, «Հայաստանեայց Եկեղեցի», (Մ. Նահանդներ) եւ ուրիշներ հրատարակուեցան կանոնաւոր կերպով եւ կրօնական ու հայագիտական բովանդակութեամբ: Անթիլիասի պարբերաթերթը՝ «Հասկ», անցնող տարեշրջանին ունեցաւ այլապէս հարուստ բովանդակութիւն մը:

«Հայրենիք» ամսագիրը, անցեալի համեմատութեամբ, վտիտ պատկեր մը ներկայացուց անցնող շրջանին: Արդարեւ, յուշագրութիւններով եւ հայրենագիտական նիւթերով այնքան հարուստ անցեալի տէր այս ամսաթերթը, որուն հրատարակութիւնը եղակի երեւոյթ մըն է մեր իրականութեան մէջ, ներկայիս կը տառապի փորձ գրիչներու պակասէն: Ասոր պէտք է վերագրել նախկին աշխատակիցներու (մտաւորական փայլուն դէմքեր եւ վաստակաւոր գործիչներ) խմբագրութեան ուղղուած նամակներու հրատարակութիւնը, որոնց մէկ քանին պատմական արժէք ունին:

«Բագին»ի այս տարուան բովանդակութիւնը եղաւ հարուստ եւ հետաքրքրական: Հին եւ ծանօթ գրիչներու կողքին երեւացին գրական խմոր եւ արուեստի աւելի արդիական ըմբռնումներ ունեցող նորեր ալ: Արձակ եւ չափածոյ գրական գործերու կարգին, «Բագին»ի 1963ի բովանդակութիւնը շահեկան եղաւ նշմարներու, արուեստի քրոնիկներու, գրախօսականներու եւ իմացական շարժումի բաժիններով եւս: Շնորհաւորելի է յատկապէս այն ճիգը, որ կը ձգտի նորերը քաջալերել, զանոնք կապել մեր գրական ստեղծագործական կեանքին:

Երէց եւ երիտասարդ գրողներու ժամադրավայրը դարձած այս ամսաթերթը ունի ամէն տուեալներ, դառնալու ըՍփիւռքի հայ գրական կեանքի եւ իմացական շարժումի մէկ գեղեցիկ անդաստանը: Այդ կը փաստէ անցնող տարուան իր բովանդակութիւնը:

Հեռաւոր այլ կենսունակ գաղութի մը՝ Պարսկաստանի հայ կեանքին իմացական շարժումին արտայայտիչը եւ թարգմանը հանդիսացաւ «Ալիք» ամսաթերթը: Գրականին առընթեր, խմբագիրները ներկայացուցին նաեւ քաղաքական, ընկերային եւ մինչեւ իսկ բժշկական նիւթեր: Շահեկան են եւ պակաս մը կը լրացնեն ընդհանրապէս միջազգային եւ յատկապէս իրանեան դասական եւ նոր հեղինակներու գործերու թարգմանութիւնները կամ անոնց մասին գրուած վերլուծումները: Խմբագրութիւնը, այնուամենայնիւ, նուազ հետաքրքրութիւն ցոյց տուաւ ընդհանրապէս հայ եւ յատկապէս միջազգային իմացական – գրական շարժումին նկատմամբ:

Մեղուաջան աշխատանքի մը պտուղն է Շ. Նարդունիի «Հայ – Բոյժ»ի վերջին երկու տարուան միացեալ զոյգ թիւերու լոյս ընծայումը: Բժշկական – առողջապահական ծանօթագրութիւններով, պատմական հետաքրքրութիւն զոհացնող նիւթերով եւ վերջապէս գրական վայելք ընծայող էջերով հարուստ այս զոյգ թիւերը, նախորդներուն նման եւ, հաւանաբար, անոնցմէ աւելի, մեծ շահեկանութիւն կը ներկայացնեն գրասէր եւ միջակորեար ընթերցողներուն հաւասարապէս:

Այս ասպարէզին մէջ գնահատելի է Պէյրութի «Բժիշկ» ամսագիրը, որ կանոնաւորաբար կը շարունակէ իր հրատարակութիւնը:

Գնահատելի է նոյնպէս, միշտ նոյն ուղղութեամբ, «Ս. Փրկիչ» ամսագիրը, որ պաշտօնաթերթն է Պոլսոյ ազգ. հիւանդանոցին:

«Անդաստան»ի 14րդ թիւը եւս ունէր արուեստի նոր ու արդիական շունչ: Առօրեայի հնհուքներէն անդին, Բ. Թօփալեան իր պարբերաթերթով կը փորձէ վառ պահել արուեստի հուրը, արուեսի բարձր ըմբռնումով մը: «Անդաստան» ժամադրավայրը դարձած է Բանին սպասարկու հոյլ մը արուեստասէրներու:

Հ. Բալուեան, իր կարգին, շարունակեց հրատարակել «Զուարթնոց»ը, որոնց ամբողջութիւնը կը ներկայացնէ շահեկանութիւն:

Աշակերտական ամսաթերթերով եւ պարբերաթերթերով հարուստ եղան Միջին Արեւելքի մեր գաղութներէն շատերը՝ Իրան, Սուրիա, Լիբանան:

Ն. Փալանճեան ճեմարանի «Զահակիր»ը, Անթիլիասի Դպրեվանքի «Գլաձոր»ը, Հայկազեան Գոլէճի «Նաւասարդ»ը, Վիէննական երկրորդական վարժարանի սաներուն «Վերելք»ը, Քարէն Եփփէ ճեմարանի «Ծիլեր»ը եւ դեռ ուրիշ աշակերտական կամ ուսանողական պարբերաթերթեր ներկայացուցին գրական փորձեր՝ արձակ եւ երբեմն չափածոյ, գիտական, պատմական նկարագիր ունեցող յօդուածներ, ուսումնասիրութիւններ եւայլն:

Աշակերտական կամ ուսանողական այս թերթերը, անշուշտ, նախ եւ առաջ փորձադաշտեր են, ուր Հայ Գիրին եւ մշակոյթին հանդէպ սէր եւ գուրգուրանք տածող սերունդ մը կը ճգնի դպրոցական դրասեղաններէն իսկ ցոյց տալ իր դիմագիծը, որ թէեւ տարտամ, բայց շարունակական ճիգով, մտաւոր զարգացումի կարելիութեամբ կոչուած է հետզհետէ դառնալու յստակ, ամբողջական:

Միացեալ Նահանգներուն մէջ հայկական ամէն եկեղեցի ունի իր ամսաթերթը, ամէնէն կարեւորը՝ Ամերիկահայոց առաջնորդարանին պաշտօնաթերթը, «Կիլիկիա»:

Զանազան Միութիւններ եւ հայրենակցականներ լոյս ընծայեցին իրենց պաշտօնաթերթը, առաւելաբար արձագանգելու համար իրենց ներքին կազմակերպական կեանքը եւ աշխատանքը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

նադաւութեամբ» մեզ ամբաստանողներուն.

— Մենք, իբրեւ «ոչ – հայրենասէր», բախտաւորութիւնը չունինք Հայաստան երթալու, փոյթ չէ թէ այժմ մեզմէ չպահանջուի ստորագրել հռչակաւոր «հրաժարականը»: Կը թելադրենք, ուրեմն, ձեզի՝ «Հայաստանասէրներուդ».— Գացէք Հայաստան, հաստատուեցէք այնտեղ՝ սորվեցնելու համար հարստանալ դիտցողի ձեր մասնագիտութիւնը, մեզի դասեր տալու չափ ձեր հասունութեան փորձառութիւնը: Ահա լաւագոյն ձեւը հայրենիքին օգտակար ըլլալու: Մենք չենք կրնար, աւա՛ղ, օգտակար ըլլալ ձեզի չափ, ոչ ճերմկնալով, ոչ կարմրելով: Բայց վստահ ենք որ պատմութիւնը չի ստեր, ու վաղը կը յայտարարէ թէ հարստանալու համար չէր որ մենք մնացինք արտասահման, դաս տալու համար չէ որ կ'ապրինք Հայաստանէն դուրս, առուծախի համար չէ որ նստած ենք այս համեստ գրասեղաններուն առջեւ, — մեր ծախածը գիր է եւ գիրք, ի փառս Հայաստանի, յօդուտ Հայութեան: Մեր ծախածը մեր շունչն է միայն: Մեր ներկայութիւնը, այստեղ, մէկ նպատակ միայն կը հետապնդէ.— Վառ պահել թրքահայ դատին ճրագը: Եղան որ ուրացան այդ դատը, «ամենայն Հայոց կառավարութիւն» կոչուելու վախով: Մենք ոչ վախն ունինք, ոչ ալ յաւակնութիւնը, ոչ եւս «դաւաճանելու» ընդունակութիւնը: Մենք լաւ սորված ենք մեր դասը, զոր Հայոց պատմութիւնն է տուած մեզի: Ահա այդ իմաստուն դասը.—

Արտասահմանը, որքան պտուղ մը դժբախտութեան՝ իր այս վիճակով, այն ձախ ձեռքն է, զոր կը պահանջէ ունենալ ամէնէն քաջակորով դիւցազն անդամ, կենսակա՛ն պահանջ, որքան ալ բախտաւոր ըլլայ իր աջ ձեռքով:

Հասկցա՞ք այս պարբերութեան իմաստը: Գացէք Հայաստան եւ հարցուցէք: Անոնք կը բացատրեն ձեզի:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ երկու բարեկամներ կը զրուցեն:

— Լսեցի՞ր, կ'ըսէ առաջինը: Մեր գիտնականները յաջողեր են կովի եւ ընձուղտի զուգաւորումով՝ ստեղծել կովի մարմինով եւ ընձուղտի վիզով կովեր:

—Իրա՞ւ կ'ըսես, կը հարցնէ երկրորդը:

— Այո՛:

— Եւ այս նոր տեսակի կովերուն օգուտը ի՞նչ պիտի ըլլայ կը հարցնէ երկրորդը:

— Զանոնք Արեւմտեան Գերմանիոյ սահմաններուն մօտ պիտի կապեն: Անոնք՝ իրենց երկար վիզերով՝ Արեւմտեան Գերմանիոյ խոտերը պիտի ուտեն եւ Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ պիտի կըթուին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (103)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԻԵ.

Պ. Տիւվալ քիչ մը հանդարտեցաւ, սակայն ըսաւ թէ չէր կրնար աւելի երկար ատեն հանդուրժել որ իր զաւակը ինծի համար փճանար, թէ իրաւ գեղեցիկ էի, բայց թէ որքան ալ գեղեցիկ ըլլայի, պէտք չէր որ գեղեցկութիւնս գործածէի իմ ըրած ծախքերովս երիտասարդի մը ապագան խորտակելու:

«Ասոր մէկ պատասխան մը միայն կար տալիք, այնպէս չէ՞, այսինքն ապացուցանել թէ ձեր սիրուհին ըլլալէս ի վեր ամէն զոհողութիւն ըրած էի ձեզի հաւատարիմ մնալու համար, առանց ձեր կարողութենէն աւելի դրամ ուզելու ձեզմէ: Ցոյց տուի Գրաւատան ընկալագրերը, ինչպէս նաեւ ստացագիրներն անոնց որոնց ծախած էի գրաւ դնել չկրցած առարկաներս: Ձեր հօրը հաղորդեցի թէ որոշած էի կարասիներս ծախելով պարտքերս վճարել եւ ձեզ հետ ապրիլ, առանց խիստ ծանր բեռ մը ըլլալու ձեզի: Պատմեցի մեր երջանկութիւնը եւ այն յայտնութիւնը զոր ըրած էիք ինծի, աւելի խաղաղ եւ աւելի երջանիք կեանք մը ապրելու համար: Վերջապէս տեղի տուաւ ակներեւ իրողութեան առջեւ ու ձեռքը ինծի երկնցուց, ներում խնդրելով այն եղանակին համար, որով խօսած էր ինծի նախապէս:

«Յետոյ ըսաւ.

«— Այն ատեն, տիկին, ոչ թէ յանդիմանութիւններով եւ սպառնալիքներով, այլ աղաչանքներով պիտի փորձեմ աւելի մեծ զոհողութիւն մը խնդրել ձեզմէ քան այն բոլոր զոհողութիւնները, զորս ըրած էք իմ զաւկիս համար:

«Այս յառաջաբանը դողացուց զիս:

«Ձեր հայրը մօտեցաւ ինծի, երկու ձեռքերս բռնեց եւ գորովալից շեշտով մը շարունակեց.

«— Աղջիկս, ձեզի ըսելիքս դէշ մըտքով մի առնէք, միայն հասկցէք թէ կեանքը երբեմն ունի պէտքեր, որոնք սրտին համար անողորմ են, բայց որոնց պէտք է համակերպիլ: Դուք բարի էք եւ ձեր հոգին վեհանձնութիւններ ունի, որոնք անծանօթ են շատ կիներու եւ այս վերջինները թերեւս արհամարհեն ձեզ, առանց ձեր արժէքը ունենալու: Բայց խորհեցէք թէ սիրուհիին քով ընտանիքը կայ, թէ սէրէն զատ պարտականութիւնները կան, թէ կիրքերու տարիքին կը յաջորդէ այն տարիքը, ուր յարգուելու համար մարդ լուրջ դիրք մը ունենալու է: Զաւակս հարստութիւն չունի, եւ սակայն պատրաստ է իր մօրը ժառանգութիւնը ձեզի թողելու: Եթէ իրեն համար ձեր ընելիք զոհողութիւնը ընդունէր, իր պատիւն ու վեհանձնութիւնը կը պահանջէին որ ի փոխարէն ձեզի թողուր այս ժառանգութիւնը, որ ամէն ատեն ծայրայեղ թշուառութենէ մը զերծ պիտի ընէր ձեզ: Բայց այս զոհողութիւնը չի կրնար ընդունիլ, վասնզի ուրիշները, որ ձեզ չեն ճանչնար, այդ հաւանութեան պիտի վերագրեն անպարկեշտ նկատում մը, որ նախատինք մը պիտի ըլլայ մեր անուանը: Նկատի պիտի չառնեն թէ Արման կը սիրէ ձեզ, թէ դուք ալ զայն կը սիրէք եւ թէ այս փոխադարձ սէրը իրեն համար երջանկութիւն մը եւ ձեզի համար պատուոյ վերահաստատութիւն մըն է: Սա միայն պիտի ըսեն թէ Արման Տիւվալ հանդուրժեց որ բոզ մը, — ներեցէք, աղջի՛կս, որ ստիպուած եմ այսպէս խօսելու, — ունեցածը ծախէ իրեն համար: Յետոյ, վստահ եղէք, մեղադրանքի եւ զղջումի օրը պիտի գայ ձեզի, ինչպէս այլոց համար, եւ երկուքդ ալ պիտի կրէք շղթայ մը, զոր պիտի չկրնաք խորտակել: Այն ատեն ի՞նչ պիտի ընէք: Ձեր երիտասարդութիւնը անհետացած պիտի ըլլայ եւ զաւկիս ապագան՝ փճացած: Իսկ ես՝ իր հայրը՝ մէկ զաւկէս միայն պիտի ստանամ վարձատրութիւնը, զոր կը սպասեմ երկուքէն: Դուք երիտասարդ էք, գեղեցիկ էք, կեանքին մէջ մխիթարութիւն պիտի գտնէք: Դուք ազնիւ էք եւ բարի գործի մը յիշատակը շատ մը անցեալ բաներու քաւութիւնը պիտի ըլլայ ձեզ համար: Արման մոռցած է զիս ձեզ ճանչնալէն ի վեր, որ վեց ամիս եղած է: Չորս անգամ նամակ գրեցի իրեն եւ մտքէն իսկ չանցուց անգամ մը պատասխան տալու: Կրնար ըլլալ որ մեռնէի եւ ինք տեղեկութիւն պիտի չունենար: Ապրելու եղանակնիդ փոխելու մասին ի՛նչ որոշում ալ տուած ըլլաք, Արման, որ կը սիրէ ձեզ, պիտի չհաւանի այն մեկուսացումին, որուն պիտի դատապարտէ ձեզ իր համեստ վիճակը եւ որ ձեր գեղեցկութիւնն ունեցող աղջկան մը համար չէ: Ո՛վ գիտէ թէ ի՛նչ պիտի ընէ այն ատեն: Իմացայ որ խաղացեր է, առանց ձեզի բան մը ըսելու: Ատիկա ալ գիտեմ: Բայց արբշռութեան վայրկեանի մը մէջ կրնայ կորսնցնել մէկ մասն այն դրամին, զոր տարիներէ ի վեր կը դիզեմ աղջկանս օժիտին, Արմանին եւ ծերութեան օրերս հանդիստ անցընելու համար:

(Շար.)

Այրի Տիկին Հեղինէ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վիգէն Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Լուքաչ, զաւակները եւ թոռները, Օր. Սոնիա Ունանեան, Պ. Նիկողայոս Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Աբեղեան, Տէր եւ Տիկին Յարէթնապովեան եւ ընտանիքը, Այրի Տիկին Պե-տոյեան եւ ընտանիքը, Այրի Տիկին Շահխաթունի ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, աղգականին, խնամիին կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 29ին Միւնիխ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Յունուար 4) ժամը 13·45-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պանէյօ - Փարիզիէնի գերեզման - Նատունը :

Մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խընդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

×

Փարիզի Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէն կ'ողբայ մահը իր վեթերան ընկերոջ

ՍԵՐՕԺԱ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

եւ այս տխուր առիթով իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկ· Հ· Թորոսեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն :

Նոր Տարուան Առթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկիններ Պերճուհի Խսկիճեան, Նը-ւարդ Թօքաթլեան եւ Պ· Խմօն Գէորգեան մէկ մէկ տարեկան «Ցառաջ» կը նուիրեն իրենց մօր՝ Տիկին Գոհարիկ Գէորգեանի, Նոր Տարւոյ առթիւ մաղթելով երջանիկ տարիներ :

×

Տիկին Գեղան Շինիկճեան - Փափազեան մէկ տարուան «Ցառաջ» կը նուիրէ իր քրոջ Օր· Ս· Շինիկճեանի (Մոնպըլիէ) :

×

Տէր եւ Տիկին Գամպէրեան, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ մէկ տարեկան «Ցառաջ» կը նուիրեն իրենց ծնողքին՝ Պ· Յօզեանի (Մարսէյլ) :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կաթ· Խաչի Տէսինի մանուճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 5ին, կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին Հ· Ց· Դ· սրահին մէջ: Գեղարուեստական բաժին Ֆ· Կ· Խաչի դպրոցի աշակերտներու կողմէ :

ՆՈՒԷՐ

Ի յիշատակ Պ· Վարդ Տարագճեանի, Պ· Արամ Երեզապանեան կը նուիրէ՝ 50 Ֆրանք Աղքատախնամի, յիսուն Ֆր· Ծերանոցներուն, յիսուն Ֆր· Կարմիր Խաչի, քսան Ֆր· «Ցառաջ»ի բարգաւաճման : (Ստանալ «Ցառաջ»էն) :

ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ· Բ· Ը· Միութեան Փարիզի Տիկնանց յանձնախումբի կողմէ իր կազմութեան Գ· տարեդարձին առթիւ :

Նախագահութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Գեղարուեստական բաժին
Երկուշաբթի 6 Յունուար 1964
երեկոյեան ժամը 20ին
HOTEL LUTETIA
43, Bld. Raspail — PARIS (7e)
Ճաշագին 25 ֆրանք
Տոմսերու համար դիմել Հ· Բ· Ը· Միութեան գրասենեակը :
11, Square Alboni, PARIS (16e)
Մինչեւ 3 Յունուար :

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ԿԱՂԱՆԴ ԵՒ ԾՆՈՒՆԴ

Տիկին Գեղան Շինիկճեան - Փափազեան «Ցառաջ»ի միջոցաւ կը շնորհաւորէ իր բոլոր աղգականներն ու ընկեր-ընկերուհիները Նոր Տարւոյ եւ Ս· Ծնունդի կրկնակ տօներուն առիթով :

ԾՆՈՒՆԴ

ՓԱՐԻԶ — Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

Այս Շորեքշաբթի, կաղանդ եւ Տարեմուտ : Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին : Անդրանիկ պատարագ կը մատուցանէ Տարօն Աբեղայ Ձէրէճեան :

Այս կիրակի, Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Առաւօտեան պատարագ չի մատուցուիր : Ժամը 10·30ին կը կատարուի միայն առաւօտեան ժամերգութիւն : Սկիզբը երեկոյեան ժամը 3·30ին : Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 5ին : կը պատարագէ Գիւտ Վարդ· Նագգաշեան :

Երկուշաբթի, (6 Յունուար), *Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Սկիզբը ժամերգութեան ժամը 8ին, Ս· պատարագ ժամը 10ին : կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ Տ· Սերովբէ Արք· Մանուկեան :*

Ճետ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն :

(Շար·)

×

ՇԱԻԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ, *Ճրագալոյց, ժամը 16ին, Ս· պատարագ 17ին :*

Կիրակի, *Ծննդեան Ս· պատարագ ժամը 10ին, Ջրօրհնէնք 11·30ին :*

×

ԼԻՈՆ — Ս· ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ, *Ճրագալոյց եւ պատարագ, երեկոյեան ժամը 16էն սկսեալ :*

Կիրակի, *Տօն Ծննդեան, սկիզբը, ժամերգութեան՝ ժամը 8·30ին, Պատարագ ժամը 10ին : Ճետ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն : Ծնունդի առթիւ արարողութիւնները տեղի պիտի ունենան Պ· Ց· Հաբէլեանի գլխաւորութեամբ : Իր մասնակցութիւնը պիտի բերէ նաեւ «Կոմիտաս» երգչախումբը բաղմաձայն երգեցողութեամբ, գլխաւորութեամբ Պ· Մ· Օֆլազի :*

×

ՏԻՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ջորեքշաբթի, (Յունուար 1), *Ամանորի առթիւ Ս· պատարագ, առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին :*

Շաբաթ (Յունուար 4), *Ճրագալոյցի ժամերգութիւն եւ Ս· պատարագ կէսօրէ վերջ ժամը 4·30ին :*

Կիրակի (Յունուար 5), *Ծնունդ, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8·30, Ս· պատարագ ժամը 10ին եւ Ջրօրհնէք ժամը 11·30ին :*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ — Ֆ· Կ· Խաչի Լիոնի վարչութիւնը ընդ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ, ժամը 16ին, եկեղեցւոյ սրահը : կարեւոր օրակարգ :

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր·
Ժ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր·
Բ· ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի ճակաս	
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր·
	Յարալէզներու Դաւաջանութիւնը	7 ֆր·
Մ· ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ·)	10 ֆր·
ՎԱՀԷ ՔԱԶԱ	Կարթը	5 ֆր·

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964

ՕԳՏԱԿԱՐ ՆՈՒԻՐԸ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Մայիս 24ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

* *

Սպիտակ Առիւծ

(Էէֆեաք եւ արձակ բանաստեղծութիւն)

* *

ԳՐԵՑ՝

ՇԱԻԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հրատարակութիւն — «ՅԱՌԱՋ» մատենաշար :

Գին՝ 10 Ֆրանք (առաքման ծախքով 11 ֆրանք), արտասահման՝ 3 տոլար :

Դիմել հեղինակին, «Ցառաջ»ի հասցէով :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պոլսէն կը փնտռուի Սամուէլ Մանուէլեան, Եողկաթի Ուզունլու գիւղէն, հօրը անունը՝ Մանուկ, մօրը՝ Կիւլճա-թէր, եղբայրներուն՝ Թորոս եւ Բենիա-մին, քրոջ՝ Մարգրիտ : Սամուէլը կեսարիայէն որբանոցի հետ միասին կ'երթայ Պէյրութ եօթը տարեկանին, անկէ ետք ընաւ լուր չկայ իրմէ : Կը խնդրուի լուր ունեցողներէն իմացնել Տիգրան Տէյիրմէնճեանին,

78, Ave. Jean-Jaurès
DECINES (Isère) — FRANCE

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն, մասնաւորաբար Հայաստանի թերթերէն արտատպել :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

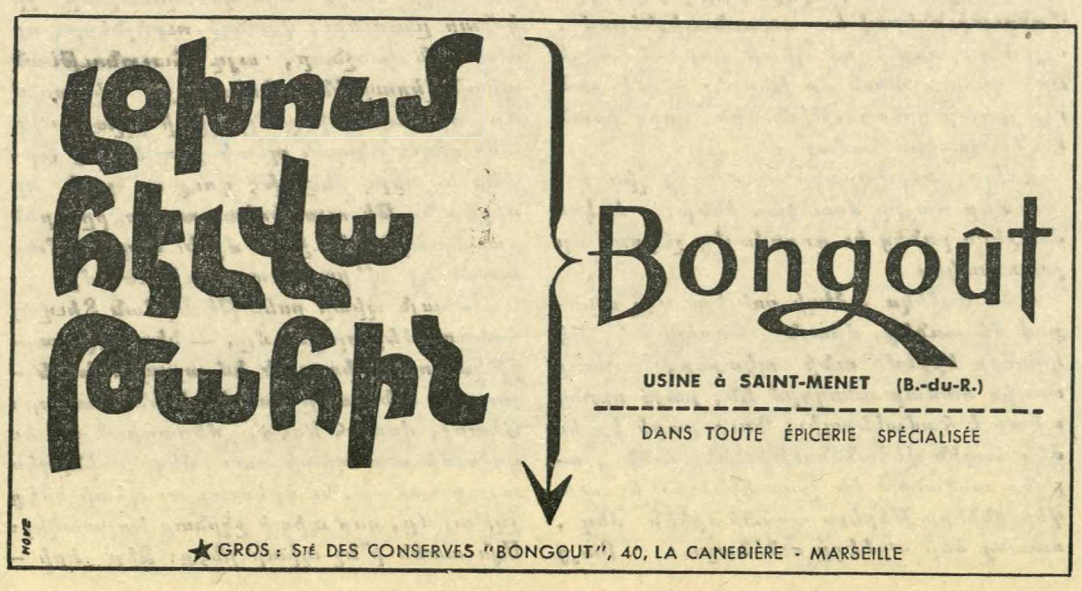

Միշտ, ինչպէս տօնական օրերու առթիւ ձեր բարեկամներուն համար լաւագոյն նուէրն է, Հ· Բ· Ը· Միութեան Փարիզի Տիկնանց Ցանձնախումբի կողմէ հրատարակուած հայկական «ԽՈՀԱՆՈՑԻ ԳԻՐՔ»ը, որուն գինն է 10 Ֆրանք :

Դիմել՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելճիա, Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Ամման, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրչի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիլլ», չոքոլա, «նուշպէթ», «լոկում», «սապըղ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 - 45o), իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (բարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաչքաւալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաֆերտա, բաֆլաւա, խատայիֆ, տեբեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի մխսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն — Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաչուած միս, եւայլն) :

STABILISATION DES PRIX
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
3
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI
3 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9899

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 9899

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Դեկտեմբեր 31ն ի վեր բուռն ալեկո – ծութեան բռնուած՝ Թրքական խարխուլ նաւը կենաց – մահու պայքար կը մղէր, փրկութեան ելք մը փնտռելով։ Ի զուր անցան Ջօր. Կիւրսէլի բոլոր ճիգերը։ Ո՛չ Հալբը կրցաւ ճար մը գտնել, ո՛չ ալ Առաւէթը յաջողեցաւ ճամբայ մը ցոյց տալ։ Մեծ ու պզտիկ, համակիր կամ ընդդիմադիր բոլոր կուսակցութիւնները ալ դասալիք եղան, անճրկած եւ յուսա – հատ։

Ու ահա՛ յանկարծ հրաշիւք իմն երկին – քէն ինկաւ ազատարար լաստ մը,— Կիպ – րոսը —, որուն փաթթուեցաւ անմիջա – պէս ծեր ազուէսը՝ խաղաղութեան նա – ւահանդիստը առաջնորդելու համար ալե – կոծեալ նաւը։

Մոզական գաւազանի մէկ չարժումով Իսմէթ կազմեց Թրքական երկրորդ Հան – րապետութեան իր երրորդ դահլիճը, Հալբի եւ քանի մը անկախներու մաս – նակցութեամբ։ Ընդդիմադիրները սըմ – քած՝ ձայներնին քաշեցին եւ լռիկ մնջիկ բոլորուեցան Ինէօնիւի չուրջ, որ «ազ – գային վտանգ»ի այս ճգնաժամային պա – հուն անգամ մը եւս կը ներկայանար իբ – րեւ «փրկիչ»։

Հինգ տարիէ ի վեր մարած խնդիր մը ի՞նչպէս յանկարծ արծարծուեցաւ երկին, սպառնալով նոր հրդեհ մը բռնկցնել։

1959ի գոյդ դաշնագիրները — Ցիւրի – խի եւ Լոնտոնի — կարկառն եւ ժամա – նակաւոր կարգադրութիւն մը ըլլին մի – այն։

ԷՕՐԱՆ, որ Ղրիվասի դեկավարու – թեամբ ապստամբութեան դրօշ էր պար – զած Անգլիացիներուն դէմ, անկախ կիպ – րոսի Հանրապետութիւն չէ որ կ'ուզէր, այլ պարզապէս կը պահանջէր կղզին կցումը Յունաստանին, մայր հայրենի – քին (Ենոսիս)։

Սակայն այսպիսի լուծում մը չէր հա – մապատասխաներ անգլիական շահերուն։ « Բաժանեա՛ զի տիրեսցես»ը բոլոր աշ – խարհակալներու դլխաւոր եւ հիմնական սկզբունքն է եղած։

Կղզին Յոյներն ու Թուրքերը երկար առնէ ի վեր « խաղաղ համակեցու – թեամբ » կ'ապրէին։ Թուրքերը իւրա – յուցած էին մեծամասնութեան լեզուն եւ սահուն յունարէն կը խօսէին։

Երբ ԷՕՐԱՆ գործունէութեան անցաւ, անդործ չմնացին Անգլիացիք։ Մէկ կող – մէ տեղացի Թուրքերու ազգայնական ու կրօնական դպացումները գրդռեցին Յոյ – ներուն դէմ, միւս կողմէ փայլուն հեռա – նկարներով չլացուցին Անգարայի կառա – վարութիւնը։

Մինակէրէս, որուն ասպղը սկսած էր նը – ւաղիլ երկրի անտեսական տապնապալից կացութեան պատճառաւ, լիուլի օգտա – գործեց ներկայացած առիթը, աժան ժո – ղովրդականութիւն չահելու եւ թշուա – ռութեան մէջ տապլտկող աչխատաւոր – ներու եւ գիւղացիներու ուշադրութիւնը այլուր դարձնելու համար։

Ու յաջողեցաւ իր հպատակներուն խա – լամական ու ցեղային մոլեռանդութիւնը գրդռել՝ կիպրոսին տիրանալու խոս – տումներով։ Ամէն կողմ ցուցատախտակ – ներու վրայ « կիպրոսը մերն է » ար – ձանագրեցին։

Ու օրին մէկն ալ, 1955 Սեպտեմբեր 6ի իրիկունը, պատրուակ բռնելով Աթա – թիւրքի Սելանիկի տան վրայ նետուած ռումբ մը (Թուրքերու իսկ ձեռքով), նախապէս եւ յատկապէս Անատոլուէն բերուած ջարդարարներով, բիրերով եւ երկաթեայ գործիքներով յարձակեցան Բեյազի, Պոլսոյ զանազան այլ թաղե – րու, նոյնիսկ Իչխանա՜ կղզիներու քրիս – տոնեայ տուներու, վաճառատունց եւ ե – կեղեցիներու վրայ։ Ու քանի մը ժամ – ուան մէջ Թրքարարոյ վանտալականու – թեամբ միլիոններու վնաս հասցուցին, ամէն ինչ քանդելով, աւերելով ու թալ – լելով։

Նենդամիտն Ալպիոն հասաւ իր նպա – տակին։ Կիպրոս չմիացաւ Յունաստանի։ Թուրքիա ձեռք բերաւ այնպիսի իրա – ւունքներ, զորս երբեք չէր երազեր, շատոնց ձեռքը քաչած ըլլալով կղզիէն։ Այժմ իրաւունք ունի միջամտելու անոր ներքին գործերուն։ Զինուորական պա – հակախումբ մըն ալ կը պահէ այնտեղ։

Օգտուելով վերջին օրերու փոքրիկ ընդհարումներէն, Թուրքերը օդանաւա – յին սպառնական թռիչքներ կատարեցին կղզիին վրայ եւ մարտանաւեր ճամբայ հանեցին, անկասկած իրենց հետ ունե – նալով Անգլիոյ քաջալերութիւնը։

Կիրքերը հրահրուած են Թուրքիոյ եւ Յունաստանի մէջ։ Ինչպէս Իսթանպուլի եւ Անգարայի, նոյնպէս Աթէնքի եւ Սե – լանիկի մէջ համալսարանական ուսանող – ներ բուռն ցոյցեր կը կատարեն։

Զինադադար յայտարարուած է։ Սակայն կիրքերը չեն հանդարտած։ Եւ կիպրոսի հարցն ալ չէ լուծուած։

Թուրքերը կը պահանջեն երկուքի բաժ – նել կղզին։ Անգարա կ'ուզէ հեռահեռ աւելի ապահով ու ամուր կերպով տեղա – տորուիլ հոն։ Անընդունելի պահանջ։

Լաւագոյն լուծումը Կիպրոսի կցումն է մայր հայրենիքին։ Հոդոսի եւ միւս եր – կոտասան կղզիներու կցումէն վերջ ա՛յդ կը պահանջէ տրամաբանութիւնը։ Թուրք բնակիչներէն անոնք որ չեն ուզեր ապրիլ յունական Կիպրոսի մէջ, պէտք է տեղա – փոխուին Թուրքիա, ուր ա՛յնքան ընդար – ձակ հողեր կան ամայի ու անմարդա – բնակ։

Բնակիչներու տեղափոխութիւնը օրէն – քի կարգ անցած է 45 տարիէ ի վեր։

Անգլիոյ կը մնայ համաձայնիլ Յու – նաստանի հետ, նաւային խարիսխներ պահելու համար Կիպրոսի մէջ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

ՏԸ ԿՈՂ ԼԱՒԱՏԵՍ Է

Նախագահ տը Կոլ ձայն–պատկերաս – փիւռ ճառ մը խօսեցաւ, Զորեքշաբթի իրիկուն երջանիկ տարի մը մաղթելով իւրաքանչիւր Ֆրանսուհիի եւ Ֆրանսա – յիի, զրական պատկեր մը ներկայացնե – լէ եռք Ֆրանսայի կացութեան։

Նախ յայտնեց թէ 1963ին Ֆրանսայի բնակչութիւնը վեց հարիւր հազար հոգի աւելցած է, մօտաւորապէս 900 հազար մանուկ ծնած է։ Նկատի առնելով համե – մատութիւնները կարելի է խորհիլ թէ այսօր ծնած երախաները օր մը պիտի տեսնեն հարիւր միլիոն բնակչութեամբ Ֆրանսա մը։ Երբեք այսքան արտադրու – թիւն եւ չահ չէ ունեցած Ֆրանսացին։ 325 հազար բնակարան չինուած է 1963 – ին։ «Մինչ միլիոցները կը չատնան, կը յառաջանանք նաեւ ընկերային մարզին մէջ։ Անցած տարուան ընթացքին, բոլոր վարձատրութիւնները բարելաւուած են » կ'ըսէ տը Կոլ որ կը չեչտէ թէ ի տես այնքան երկիրներու որոնք խռովութեանց եւ անորոչութեանց ենթարկուած են, Ֆրանսական Հանրապետութիւնը քաղա – քական կայունութեան իսկ օրինակն է։ Երբեք տեսնուած բան չէր։ Եւ նախա – գահը կը յայտնէ ինչ որ ամէնէն կարե – ւոր կ'ընը կը նկատուի իր ճառին, այն որ Յունուար մէկէն Դեկտ. 31 մէկ թղդանօթ չէ քաչուած, ինչ որ 25 տարի է չէր պա – տահած։ «Իրողութիւն է որ կ'ապով զեղ – չելով դինուորական ծառայութեան չըր – ջանը, մեր առաջին հիւլէական դէնքերու ստեղծումով եւ մեր ուժերու արդիակա – նացումով, մեր ձեռքը կ'առնենք կրկին մեր ճակատագիրը որ 1940էն ի վեր ու – րիչներու ձեռքը անցած էր։ Իրողութիւն է որ նոր հիման վրայ դնելով Գերմանիոյ հետ մեր յարաբերութիւնները եւ ջանա – լով որ «եւրոպական տնտեսական հաւա – քականութիւնը » ըլլայ իրապէս հաւա – քականութիւն մը եւ իրապէս եւրոպա – կան, իր մէջ առնելով երկրագործութիւ – նը ինչպէս առած է ճարտարարուեստը, որ չլուծուի նոր անդամի մը մուտքով որ չէր կրնար ենթարկուիլ կանոններուն, լայնօրէն օժանդակեցինք Հասարակաց Շուկան կառուցանելու եւ ատկէ երեւան հանելու ճամբան որ միացեալ Եւրոպայի կ'առաջնորդէ։ Իրողութիւն է որ աչ – խարհի բոլոր Պետութեանց հանդիպ, եւ մանաւանդ անոնց որոնք նոր ծնան, այս տարի գործնական եւ առարկայական քա – ղաքականութիւն մը վարեցինք, բայց նաեւ մարդկային եւ աղնիւ, ուր ամէն մարդ դիտէ այլեւս թէ Ֆրանսա դիտէ ինչ որ կը պարտի ուրիչներուն այն աստի – երբ անոնք դիտեն թէ ի՞նչ կը պարտին իրեն։ Այս արդիւնքները որքան ալ լաւ ըլլան, չեն ծածկեր ինչ որ կը մնայ ընե – լիք։ Արդէն ներկայիս մէջ ապրելով հան – դերձ, ապագային համար է որ կ'աչխա – տինք»։ Ապա նախագահ տը Կոլ խօսեցաւ ապագայ ծրագիրներուն մասին։ Պատ – րաստուած Դ. ծրագիրը պիտի իրագործ – ուի 1964ին եւ Ե. ծրագիրը հաստատ – ուի։ Արտաքին ճակատի վրայ ալ գոր – գացումը նոյն թափը պիտի ունենայ, Ֆրանսա, տրուած ըլլալով որ կրնայ, որ ամէն բան գինքը կը հրաւիրէ, տրուած ըլլալով որ Ֆրանսան է, պէտք է, աչ – խարհի մէջտեղ, տանի քաղաքականու – թիւն մը որ համաչխարհային ըլլայ։

Եւ վերջապէս, խօսելով խաղաղութեան մասին, չեչտեց թէ պայմաններ կը պար – տադրուին մեզի։ « Հարկ է նախ չարու – նակել ճիգը հիւլէական գինումի համար, միակը որ թոյլ կուտայ անկախութիւն ունենալ։ Հարկ է ապա օդնել Արեւմըտ – եան Եւրոպայի, երբ որ միացած ըլլայ, որ քաղաքական, տնտեսական եւ ռազ – մական համաձայնութիւն մը գործադրէ Ամերիկայի հետ։ Պէտք է վերջապէս որ առանց տեղի տալու պատրանքներուն ո – րոնցմով կ'օրօրուին տկարները, բայց նաեւ առանց կորոնցնելու յոյսը որ մար – դոց ազատութիւնն ու արժանապատ – ուութիւնը պիտի յաղթեն ի վերջոյ, կը նախատեսենք այն օրը երբ, Թերեւս, Վարշաւա, Փրակա, Փանքով, Փեչտա, Պուքրէչ, Սոֆիա, Պելկրատ, Թիրանա, Մոսկուա, համայնավարական մենատի – րական վարչակարգը, որ տակաւին կը բռնադատէ արդելափակուած ժողովուրդ – ները, պիտի հասնի հաչտարար յեղաչրջ – ումի մը մեր իսկ բարեփոխումով։ Այն ատեն ամբողջ Եւրոպայի առջեւ իր հա – րստութեանց եւ կարողութեանց համե – մատական հեռանկարներ պիտի բացուին։

« Ֆրանսուհիները, Ֆրանսացիներ։ ա – մենայն հանդարտութեամբ է որ ձեզմէ իւրաքանչիւրին բարի եւ երջանիկ տարի մը կը մաղթեմ։ Եւ քանի որ, մեր Պատ – մութեան ինչպէս նաեւ իմ պաչտօնիս բերմամբ, պատիւն ու պարտականութիւ – նըն ունիմ խօսելու ամէնուս անունով, այս անգամ ալ, Ֆրանսայի կը ներկա – յացնեմ իր զաւակներուն չատ ջերմ եւ յուսալիր մաղթանքները։ Կեցցէ Հանրա – պետութիւնը, կեցցէ՛ Ֆրանսա»։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ՍՊԱՆՆԵԼ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԿՈՒՋԻ ՉՆՉԵԼ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԵՐԸ

Կը թուի թէ վինադուլը ոչ մէկ զրական արդիւնք տուած է կիպրոսի մէջ։ Նախա – գահ Մակարիոս ապահովութիւն տուած է բրիտանական կառավարութեան որ և – բաշխաւորութեան եւ վինակցութեան դա – շինքները պիտի չնչուին բանակցու – թեամբ եւ ոչ միակողմանի գործունէու – թեամբ մը։ Մակարիոս Աբք. այս որո – շումը տուած է Թրքական միչամտու – թեան պատճառաւ։ Մակարիոս Աբք. Թուրքերու մասին իր բոլոր ըսելիքները հեռագիրներով բանաձեւած է ու զրկած աչխարհի մեծերուն։ Անմիչապէս Տոքթ. Քիւչիւք, որ փոխ – նախագահն է կիպ – րական Հանրապետութեան, յայտարա – րած է թէ «ապօրինի եւ միակողմանի գործունէութիւն է»։ Մինչ այդ սակայն Թուրքերը կը չարունակեն չարդել։ Երեք յոյն վանականներ սպաննուած են վանքի մը մէջ զոր կը կառուցանէին։ Եօթը վանական ողջ մնացած են, սպաննուած – ներուն մէջ 14 տարեկան նորընծայ մը կայ։

Անդարայի մէջ ալ իրարանցումը մեծ է Մակարիոս Աբք.ի տուած որոչումին պատճառաւ։ Արտաքին նախարարը յու – չադիր մը յայնձնած է Մեծն Բրիտանիոյ, Յունաստանի եւ Միացեալ Նահանգներու դեսպաններուն «կիպրոսի երաչխաւորու – թեան դաչինքներու միակողմանի ջնջ – ջումի մը ապօրինութեան մասին»։ Նախա – գահ կիւրսէլ այս առթիւ կրկնած է թէ լաւագոյն լուծումը կղզիին բաժանու – մըն է։

Տոքթ. Միւթեան Կիպրոսի դեսպանը տեղեկացուցած է կիպրոսի կառավարու – թեան որ իր կառավարութիւնը զօրավիդ պիտի կենայ Մակարիոս Աբք.ի բողոքին Մ.Ա.Կի առջեւ, Թուրքիոյ դէմ որ միջա – մտած է ուրիչ երկրի մը ներքին գործե – րուն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐՏԱՓԻՆ ՄՈՆԿՈԼԻՈՑ թիւ 2ը, Յէնա վերջերս արտաքսուած է կուսակցութեան քաղաքական Բիւրոյէն եւ Բ. քարտու – ղարի իր պաչտօնէն։ Կը մեղադրուի իբ – րեւ առիվխաթ մը որ ցած հաչիւներ կ'ը – նէր եւ չէր վարաներ «ծածուկ կերպով քաջալերելու ազգայնական զգացումներ»։

ՄԱՌԵՇԱԼ ԲՈՒԼԳԱՆԻՆ որ չնորհա – զրկուած էր 1957ին, մէջտեղ ելաւ նոր տարուան առթիւ, Կրեմլին։

ԱՓԵՆԱԿՈՐԱՍ պատրիարքը կը պատ – րաստուի Երուսաղէմ երթալ տեսնուելու համար Պապին հետ։ Տիեզերական Պատ – րիարքը յայտնեց թէ իր եւ Պապին հան – դիպումը կարեւոր դէպք մըն է։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ մաղթանքներ ըրաւ Մաօ Ցէ Թունկի ուր կը չեչտէ թէ չին ժողո – վուրդը Սորհ. Միութեան ժողովուրդ – ներուն եւ ընկերվարական միւս ժողո – վուրդներուն հետ սերտ գործակցու – թեամբ, նոր յաջողութիւններ ձեռք պիտի ձգէ 1964ին, ընկերվարական կառուցման բոլոր մարզերուն մէջ »։ Արուչչեւ ուրիչ համայնավար մեծերու ալ մաղթանք ղըր – կած է, բացի Ալպանիայէն։

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ կարդ մը յայտարարու – թիւններ ըրաւ Ֆրանսական պատկերաս – փիւռի մասնաւոր թղթակցին, Ռապաթի մէջ։ Նեչտեց (չինարէն) թէ խաղաղ հա – մակեցութիւնը կարելի է ընկերային տարբեր դրութեամբ երկիրներու միջեւ։

ՋԱՄՊՈՆճԷն եօթը լրագրող, որոնցմէ չորսը Ֆրանսացի արտաքսուած են։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ յօրինը ի վերջոյ Սորհ. Միութեան պիտի ծախուի։ Արդարեւ Ուս – չինկթընի առեւտրական նախարարութիւ – նը 40 միլիոն տոլարի վաճառքի մը հա – մար արտօնութիւն տուաւ։

ԱՆՀԵՏԱՁՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՎԱՉԵԱՆՑ

Թունդ հայրենասէր, հանրանուէր, հաւատաւոր, պարկեշտ ու բոլորովին ինք-նատիպ դէմք մըն էր Աստուածատուր Վաչեանց, որ յաւէտ բաժնուեցաւ մեզ-մէ, հարիւր երկար տարիներու վաստակով լեռնաւոր :

1943ին, պատերազմի դառն օրերուն, խումբ մը մտաւորականներ եւ բարեկամներ ոտնած էին իր ութսունամեակը : Այդ առթիւ արտասանուած բաժակաճառերով մաղթած էինք ոտնել նաեւ իր հարիւրամեակը :

Երեք ամիս առաջ, Սեպտ. 28ին, ոտնուեցաւ իր հարիւրամեակը, նուաղ հանդիսաւորութեամբ, Մոնմորանսիի հանդրստեան Տան մէջ, ուր կ'ապրէր քանի մը տարիէ ի վեր մեր ծերունազարդ աշխատակիցն ու աղնիւ բարեկամը :

Մեռաւ անչշուկ : Թաղումէն վերջ մի-այն իմացանք իր մահը...

Ի՞նչպէս արդարացնել Աղբատախնամի անհոգութիւնը :

Աստուածատուր Վաչեանց ծնած էր Մեղրի, Պարսից սահմանագլուխին մօտ հայկական փոքրիկ գիւղ մը (այժմ քաղաք), իրեն յատուկ բարբառով : Նախ-նական կրթութիւնը իր ծննդավայրին մէջ ստանալէ վերջ ուսումը կատարելա-գործելու համար գացած է Թիֆլիզ : Աւարտած է Մ. Պետերբուրգի Բազմաբուհական վարժարանը, ստանալով ճարտարագէտի վկայական :Ռուսիոյ մայրաքաղաքին մէջ իր ուսանողութեան օրերուն մօտէն հետաքրքրուած է ազգային – եկեղեցական խնդիրներով : Նոյն-իսկ իբրեւ մենեջրդող մասնակցած է տեղւոյն եկեղեցւոյ երգեցողութեանց :

Դպրոցը աւարտելէ վերջ հաստատուած է Բագու, ուր պաշտօնի կոչուած է իբրեւ վերատեսուչ նաւթարդիւնաբերական ընկերութեան :Գործ հայթայթած է բազմաթիւ հայ բանուորներու : Միաժամանակ նուիրուած է հանրային գործու-նէութեան : Բագուի Հայոց Մարդասիրական ընկերութեան հիմնադիրներէն եւ գործօն անդամներէն մէկն էր :

Գործակցած է Գեղամ Կոստանեանի եւ Կոստանդին Խատիսեանի հետ, երէց եղբայրը Հայաստանի վարչապետ Աղեքսանդր Խատիսեանի եւ հիմնադիրներէն Հ. Յ. Դաշնակցութեան :

Վաչեանց կանուխէն մտած էր Դաշնակցութեան շարքերը եւ յաճախակի երթեւեկներով Բագուէն Թիֆլիզ, երեւան ու էջմիածին ազգայնական ոգին արծարծած է երիտասարդութեան մէջ :

Նոյնպէս հիմնադիր եւ գործօն անդամ եղած է Բագուի «Արամազդ» ընկերութեան, որուն նպատակն էր օգնել հայ մշակոյթին, պահելով դպրոցներ եւ Ռուսիոյ ու արտասահմանի համալսարաններուն մէջ հայ ուսանողներ :

Անձնապէս Վաչեանց ինքը ուսանողներու ծախքերը հոգացած է : Առնցմէ յիշենք Աւետիս Ահարոնեանը, Արամ Զարբհանը (Վտարանդի), Յովսէփ Թադէոսեանը — Քրիստափոր Միքայէլեանի քեռորդին —, Կաթողիկոսի տեղապահ Դպրեվանեան եպիսկ., եւայլն :

Մեծ սէր կը տածէր իր ծննդավայր Մեղրիի եւ անոր ինքնայատուկ բարբառին հանդէպ : Այս վերջինը կորուստէ փրկելու եւ հայ բանահիւսութեան կարեւոր նպաստ մը բերելու նպատակով նիւթապէս աջակցած է իր համագիւղացի ուսուցիչ Մ. Շահհանցին, որ 1905–1910 դրի առած է Մեղրիի բարբառը — նոր-կայիս տեղի ունեցած մեր դրական լեզուին : 1951ին Պրոֆ. Էդ. Ադայեան ե-րեւանի մէջ հրատարակած է Մ. Շահ-հանցի այդ արժէքաւոր երկասիրութիւնը, առանց յիշելու մեկենասին անունը :

Իր խնդրանքով Աբուլխի բարբառը դրի առած է իր թոշակաւորներէն Յով-սէփ Թադէոսեանը, եւ Ղարաբաղի բար-բառը՝ Յովակ Մտեփանեանը :

Մինչեւ 1917ի բոլշեւիկեան յեղափո-խութիւնը «Արամազդ» ընկերութիւնը պահած է՝ ամբողջ 22 տարի՝ Անդրկով-կասի 13 հայ գիւղերու դպրոցները : Այդ ծախքերու չուրջ 16 տոկոսը ստանձնած է Վաչեանց անձամբ :

Իր վերջին նամակներէն մէկուն մէջ կը յայտնէր թէ հայ դպրոցներուն եւ իր ինքնաթոռ Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանի թոշակաւոր ուսանողներուն համար ծախսած է քսան տարուան ընթացքին 250·000 ռուբլիի պատկառելի դումար մը :

1916ին բժիշկ Յակոբ Զաւրիեւի մէջտեղ Կովկասի փոխարքայի դիւանատուն նէն գնած է Ղարաբաղի Կարիպղիկ գիւղին մէջ (նախկին Ջիբրայիլի գաւառ) պետական մեծ կալուած մը՝ 4·226 հեկտար, քսան հազար ռուբլիով, որմէ ետք դրեթէ համար Ղարաբաղի սակաւահող ու չքաւոր հայ գիւղացիներուն :

Իր բարեգործութիւնները անհաշիւ են : Բազուի հարուստ նաւթատէրերը օրինակ առած են իրմէ նիւթապէս օժանդակելու համար աղքատ գիւղային վարժարաններու եւ աղքատ ձեռնարկներու : Ազնքանդր Մանթաշեանցին եւ նմաններուն խոր հուրդներ կուտար այս ուղղութեամբ :

Մեծ էր ու անսահման իր հաւատքը Հայութեան փայլուն ապագային մասին : Օրն ի բուն իր միտքը կը չարչրկէր թըւաբանական հաշիւներով : Նպատակն էր դիտական անհերքելի տուեալներով ա-պացուցանել թէ չատ չանցած Հայերու թիւը տասը միլիոնը պիտի գլէ անցնի ..

Ահա՛ նմոյշ մը Յառաջի եւ անձնապէս մեղի ուղղած իր բազմաթիւ նամակնե-րէն :

1961ի Յունուարին Մոնմորանսիի իր խցիկէն չնորհաւորելով նոր տարին « կը ցանկանար» մեղի «դեռ երկար տարիների կեանք, որ նոյն անհուն եռանդով կարո-ղանաք գրել եւ գործել եւ տեսնել այն անասելի բախտաւոր վիճակը, որին հա-սած պիտի լինի մեր աննման ու անհա-սասարելի ժողովուրդը, հակառակ իր բոլոր դժուա՛ ու տմարդ ու տգէտ մեծ ու փոքր թշնամիների : Զվախենաք, 15 – 25 տարիների ընթացքում այդ աննախընթաց վիճակին հասնելու է մեր ժողովուրդը »,

Իր այս տեսակէտը խոր հաւատքով կը հաղորդէր ամէնուն, ամէն առթիւ :

« Եւ որպէսզի ինձ յիմարի տեղ չդնեն, ասում եմ բոլորին. համեմատեցէ՛ք մեր ժողովուրդը Զուլուներից ժողովուրդին հետ : Ալիշանի ժամանակներից սկսած ցայսօր չուրջ 130 տարիների ընթացքում մենք տուել ենք չուրջ 30 – 40 հոգի աշխարհահռչակ, ականաւոր մարդիկ կեանքի բոլոր կալուածներում : Իսկ Զուլուց-րացիք 250 տարուան մէջ եւ բարեպատեհ պայմաններում տասը հոգի իսկ չեն տուել. միայն Պետերբուրգին ես դիտեմ ...»

Չէր մոռցած իր նամակին մէջ յիշե-ցընել նաեւ Հայութեան թիւը, իր մտա-հոգութեան դլխաւոր առարկան.—

« Ներկայիս իմ հաշիւներով — դրա-կան տուեալների վրայ յենուած — մեր թիւն է Անդրկովկասի երեք հանրապե-տութեանց մէջ չուրջ հինդ միլիոն հո-գի : 15 տարուց յետոյ պիտի հասած լի-նենք չուրջ իննը միլիոնի. իսկ 25 տարուց յետոյ՝ չուրջ 13·000·000 հոգի» :

Իր հայրենասիրութիւնը չափ ու սահման չունէր : Հոգեւին կ'ատէր Թուրքը, « որուն փորած փիսը մենք պատիկել ան-դել ենք եւ այժմ ինքն է, այդ տմարդ ու տգէտ Թիւրքիան է որ պիտի լցնի այդ նոյն — մեզ համար փորած — վիհը առյաւէտ ...» :

Յետոյ նաեւ՝

« Իմ հաշիւներով մենք օրական ներ-կայիս ածում ենք — անդրկովկասում — չուրչ հինդ հարիւր հոգի : Իսկ դուռ Թիւրքերը Թիւրքիոյ մէջ օրական ո՛չ միայն չեն ածում, այլ նուազում են չուրջ ութսուն հոգի առնուազն : Դժուար չէ դուշակել թէ ո՞վ պիտի խնդայ առյաւէտ եւ ո՞վ պիտի լայ, նոյնպէս առյաւէտ. մարդաբէ լինելու չէ, պատասխան տալու համար ...» :

Հայրենասիրական զդացումը տիրապետող էր իր մէջ եւ դրել կուտար այսպիսի տողեր :

Ուշի ուշով կը հետեւէր հայերէն թերթերուն, մասնաւորաբար Յառաջին եւ երբեմն կը մասնակցէր իր դիտողութիւնները :

Բծախնդիր էր հայերէն լեզուին : Իրեն յատուկ ստուգաբանական ձեւեր ունէր : Հարցումներ կ'ուղղէր մեղի եւ բացատրութիւններ կ'ուղէր զանազան բառերու մասին :

Հաւատարիմ ունկնդիրը էր հայկական լսարաններու : Ուշադիր կը հետեւէր դասախօսութեանց, ձախ ձեռքը ականջին դրած, աւելի լաւ լսելու համար ու կը մասնակցէր վիճաբանութեանց :

Կը մեռնի հեռու հայրենիքէն, որուն կարօտով կը տառապէր եւ որու բարօրութեան նուիրած էր իր կեանքի լաւագոյն տարիները :

Կը թողու բարի յիշատակ մը, անմոռանալի ու օրինակելի :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԳՐԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1963Ի ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կարեւոր թիւ մը կազմեցին առանձին հեղինակներու նոր գործերը : Քերթուածներ, արձակ էջեր, թարգմանութիւններ եւ աշխատասիրութիւններ :

« Անահիտ » դրական մրցանակին արժանացած Աբամ Հայկազի «Զորս Աչխարհը » հեղինակին անձնական ապրումնե-րուն մէկ դեղեցիկ փունջն է, որուած արուեստի չունչով : Աբամ Հայկազ, արդարեւ ունի ինքնատիպ հիմունք, նկարագրական դեղեցիկ էջեր, հարուստ պատկերներ եւ մանաւանդ դգայութիւն : Կարճ՝ կը խօսի սրտով :

Տանտամեակի մը դրական անդրադարձով չնորհաւորելի ձեռնարկ մըն է Կարօ Գէորգեանի « Ամէնուն Տարեդիրք»ը, ո-ւդէտ Թիւրքիան է որ պիտի լցնի այդ նոյն — մեզ համար փորած — վիհը առյաւէտ ...» :

Յետոյ նաեւ՝

« Իմ հաշիւներով մենք օրական ներկայիս ածում ենք — անդրկովկասում — չուրչ հինդ հարիւր հոգի : Իսկ դուռ Թիւրքերը Թիւրքիոյ մէջ օրական ո՛չ միայն չեն ածում, այլ նուազում են չուրջ ութսուն հոգի առնուազն : Դժուար չէ դուշակել թէ ո՞վ պիտի խնդայ առյաւէտ եւ ո՞վ պիտի լայ, նոյնպէս առյաւէտ. մարդաբէ լինելու չէ, պատասխան տալու համար ...» :

Հայրենասիրական զդացումը տիրապետող էր իր մէջ եւ դրել կուտար այսպիսի տողեր :

Ուշի ուշով կը հետեւէր հայերէն թերթերուն, մասնաւորաբար Յառաջին եւ երբեմն կը մասնակցէր իր դիտողութիւնները :

Բծախնդիր էր հայերէն լեզուին : Իրեն յատուկ ստուգաբանական ձեւեր ունէր : Հարցումներ կ'ուղղէր մեղի եւ բացատրութիւններ կ'ուղէր զանազան բառերու մասին :

Հաւատարիմ ունկնդիրը էր հայկական լսարաններու : Ուշադիր կը հետեւէր դասախօսութեանց, ձախ ձեռքը ականջին դրած, աւելի լաւ լսելու համար ու կը մասնակցէր վիճաբանութեանց :

Կը մեռնի հեռու հայրենիքէն, որուն կարօտով կը տառապէր եւ որու բարօրութեան նուիրած էր իր կեանքի լաւագոյն տարիները :

Կը թողու բարի յիշատակ մը, անմոռանալի ու օրինակելի :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

բուն այս տարուան թիւն ալ հարուստ էր հին ու նոր դրական, պատմական էջերով, յուշերով եւ պէսպիսուն բաժիններով : Կարօ Գէորգեանի այս հատորն ալ ունէր ճաշակ եւ նկարագիր :

Տքնաջան աշխատանքի արդիւնք պէտք է նկատել նաեւ հեղինակին « Նոր Ինար» երկարանը, որ արժանացաւ բազմաթիւ տպագրութեանց : Վեց հարիւրէ աւելի էջերու մէջ, Կ. Գէորգեան ակնյայտ ճաշակով ներկայացուց 669 միաձոյն, երկձոյն կամ բազմաձոյն հին ու նոր երգեր, որոնց մեծ մասը ձայնագրուած վիճակի մէջ :

« Ներածութիւն հայ դրական պատմութեան» եւ «Լսարան հայ լեզուի» հատորներուն իրարու չարունակութիւն, Բ. Թաշեան այս տարի լոյս ընծայեց «Լեզուական Հարցեր » գիրքը, ուր հայ գրչի այս վաստակաւոր հեղինակը հանրամատչելի եւ ընթերցանութեան հաճելի ոճով մը կը ներկայացնէր հին ու նոր հրատարակութիւններ, ձեռագիրներ եւ դրական տարբեր, հայ լեզուն մաքրագործելու գովելի ճիդով մը :

Հէքեաթագրութեան ձեւին տակ մտածումներու, ներանձնական, անանձնական ապրումներու, խոհերու ընտիր հատոր մը ներկայացուց Կ. Մեհեան : « Իմաստութեան Ուղիով»ը հէքեաթի կառոյցով խոհերու եւ ապրումներու այդեկութք մըն էր, որ անվիճելի կերպով կը հարբուցանէ մեր դրական անդաստանը :

Բանաստեղծի մը ամբողջական ներկայութեամբ պայմանաւորուած « Ոսկի Աշունն»ը, Մ. Իշխանի տասնեակ տարիներու դրական վաստակին մէկ գեղեցիկ ելքը կը պատկերացնէր : Ներանձնական խոհեր, անրջական պատկերներ, կեանքի թաւալող ալիքներուն յանձնուած տրամադրութիւններ ու նաեւ սերունդի մը ազգային առողջ ապրումները կային այս հատորին մէջ, որուն երկու դլուխները՝ « Ձեռք – ձեռքի»ն եւ « Հասկ – քաղ»ը ցարդ կը մնային անտիպ :

« Տոմար Տարագրի » հատորով, Եդ. Պօյաճեան իրապաշտ դոյներով ներկայացուց քաղաքական դժբախտ դէպքերու դասաւորումով Մուսա Տաղէն դաղթած եւ Այնճարի շրջանը հաստատուած բնակիչ Հայերու ապրումները, դգացումներ եւ հոգեկան խռովքները :

Սերունդներու դաստիարակութեան նուիրուած անխոնջ մշակ մը՝ Բիւզանդ Եդիայեան, «Սերունդի մը դաստիարակութիւնը » մեծածաւալ գործին մէջ ներկայացուց Հայ դպրոցին եւ հայերէի դաս-տիարակութեան հետ կապ ունեցող խընդիրներ, բոլորն ալ այժմէական եւ հրատապ : Իր բոլոր տեսակէտները եւ առաջարկները հիմնաւորուած էին մանկավարժական արդի ըմբռնումներու եւ փորձառական համոզումներու վրայ :

Յորդ ապրումներով եւ մանաւանդ քերթողական չունչով հայերգութիւններու ընտիր հաւաքածոյ մըն էր Թադ Յակոբեանի «Մասիսածին»ը : Թարմութիւն ,

ԿԱՊՈՑՏ ՀՈՒԼՈՒՆՔԸ

Մարանին մայրը դրան առջեւը կ'աւելէր, երբ հօրքուրը քովը կեցաւ ու սկսաւ դանդատիլ կարուկի անառակութիւններուն մասին :

— Տահա պղտիկ են, հօրքուր պաճի, խօսեցաւ Մարանին մայրը. վաղը երբ մեծնան՝ էդպէս չեն մնար : Երկու օր է, մեր Մարանին վրայ չիպան մի ելեր է, ճիշդ կուրծքին վրայ : Մէսմակս կսկծուն՝ հիւրընդգեր է :

Հօրքուրը կարուկին ձեռքը թոյլ տըւաւ, բարկութիւնն իջաւ կարծես : Ու պառաւներու յատուկ հեղինակաւոր չեչտով՝ սկսաւ պալարին դարմանն ըսել .

— Վրան սոխ կապէ : Սոխը աղուո՛ր մը խորովէ. քիչ մը սապոն, քանի մը տամլա զէյթին եաղի իրար խառնէ՛, ուրդին տիկտիկով աղուոր մը ծեծէ, տաք տաք կապէ վրան : Էս որ դնես, թէ չի-պաները կը ծակէ, թէ չիրիկը կ'առնէ :

— Զէյթին եաղին ո՞ր տեղէն, հօրքուր պաճի :

— Մեր տունը կայ քիչ մը : Ես կարուկին հետ կը ճամբեմ :

— Ղուրպան, հօրքուր պաճի, կարուկին հետ ղրկէ որ կապեմ վրան. անցեալ դիշեր մէկանիս աչքերը քուն չէ մտեր :

Քիչ վերջ կարուկ փոշոտ ու փոքր շիշ մը ձեռքին՝ Մարանենց դռնէն ներս կը մտնէր, մայրը սոխը կը պատրաստէր : Մարանը պառկած էր անկողնին մէջ, կարծես կէս – քունի մէջ էնկած : Կարուկ բարձր կը խօսէր որ արթնցնար Մարանը : Ախ, ինչքան կ'ուղէր որ հեղ մը տեսնէր կուրծքին վրայի պալարը : Մայրը օճառի տաչեղներ կը հանէր, երբ կարուկ լսեց հօրքուրին ձայնը : «Կարուկ» :

— « Հօրքուրդ կը կանչէ, կարուկ », դիտել տուաւ Մարանին մայրը : կարուկ մի քիչ տնտնաց . կ'ուղէր որ սոխը պալարին վրայ կապած տեսնէր :

— « Կարո՞ւկ ...», նորէն լսուեցաւ հօրքուրին ձայնը : Կարուկ յիշեց որ հօրքուրը թթխմորին համար բարկացեր էր. բարկութիւնն աւելի չբարդելու համար պատրաստուեցաւ երթալու : Անկողնին մէջ Մարանը ոտքերը կը չարժէր :

— « Կարո՞ւկ ...» :— « Տղայ, պոռալէն հօրքուրիդ ձէնը քաչուեցաւ», նորէն դիտել տուաւ Մարանին մայրը՝ ծեծուած սոխը կտաւի մը վրայ քաչելով : Կարուկ դուրս ելաւ : Ա՛խ, ի՛նչքան կ'ուղէր որ Մարանին պալարը տեսնէր ...

Գիւղացիք տոմարի պէտք չունէին : Երբ տեսնէին որ կարուկը բոպիկ դուրս ելած է, ըսել է թէ գարունը կը բացուի եւ հողին ջերմութիւն է իյնէր : Երբ կարուկին վարտիքը պատռած է մինչեւ ծունկերը , ըսել է՝ ամառ է. իսկ եթէ կամուրջին տակ խեչափառ կ'որսայ, ըսել է՝ աշուն է : Կարուկ այդ ամառ յատկանշական բաներ չունեցաւ . Մակարենց ծառ մը կերասն ամբողջ ինքը կերաւ : Նաեւ օր մը երբ ինք ու Մարանը կը խաղային կալին մէջ, Մարանէն համբոյր մըն էր ուղած ու մերժուած : Մարանը նոյնիսկ իր մօրն էր ըսած, մայրը՝ հօրքուրին, հօրքուրն ալ լաւ մը ծեծած էր Կարուկը :

Աչունի օր մը Կարուկ խեչափառ որսացած ատեն՝ կամուրջին տակ կապոյտ հուլունք մը դտաւ. մէջէն թել մը անցուց ու վիղէն կախեց, չար աչքէ ու չար փուչէ ապահով ըլլալու համար : Իմացեր էր հօրքուրէն, թէ կապոյտ հուլունքը չար աչքերէ ազատելու համար լաւ է : Կարուկ յաճախ կը պատմէր իր ընկերներուն՝ հուլունքի հրաշագործութեանը մասին : Հոն կ'ըլլար նաեւ Մարանը, որ օր մը նոյնիսկ ուզեց իր ձեռքին մէջ պահել հուլունքը :

Այդ օրը Մարանը սովորականին պէս իրենց այդիին մէջ, հորթը կ'արածէր եւ ապրիմ – մեռնիմներով պահակ կը հիւսէր, երբ հո՛փ ... պատէն վար ցատկեց Կարուկը :

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(2 Շար.)

չունչ, ապրուած ցայտք կար այս գործին մէջ :

Յուշագրութիւններու սեռին մէջ հարուստ հատոր մը ներկայացուց Ս. Վրացեան : Շնորհիւ իր հաճելի գրելակերպին, հիւմբրին, դէմքերու հոգեբանութիւնը եւ անոնց նկարագիրը ցայտուն գիծերով ներկայացնելու յատկութեան եւ վերջապէս միտքեր, տեսակէտներ եւ իրադարձութիւններ սեղմ այլ յստակ պատկերացնելու իր ձիրքին, Ս. Վրացեանի «Կեանքի Ուղիներով»ի Գ. հատորը սահմանուած է մնայուն գործ մը մնալու :

Արեւմտահայաստանի երկու պատմական շրջաններու պատմութեան եւ ազգագրական տեղեկութիւններուն նուիրուած երկու գործեր հրապարակուեցան անցնող տարեշրջանին : Յակոբ Հիսայեանի « Եդեսիա»ն համառօտ գիծերով կը խօսէր Ուրֆայի անցեալին մասին : Պատմական տուեալներով եւ ականատեսի վրկայութեամբ շահեկան տեղեկութիւններ կան այս հատորին մէջ :

Լայնածաւալ գործ մըն էր «Յիշատակարան Էվէրէկ – Ֆէնէսէի»ն, որուն հեղինակները՝ Ա. Գրիգորեան եւ Ս. Գարակէօզեան հանգամանօրէն ներկայացուցած են անցեալով եւ հայեցի ապրումներով հարուստ Կապադովկիոյ հայահոծ մէկ շրջանին անցեալը՝ պատմութիւն եւ ժողովուրդ :

Եւրոպացի (Ժ. Միսաքեան) «Բուռ մը տոմս»ի մէջ ներկայացուց 1951էն մինչեւ 1960 գրած իր տոմսերը, զանազան հարցերու շուրջ եւ միշտ մեր առօրեայէն քաղուած : Վաստակ մըն է, որուն մէկ մասը կը հարստացնէ լրագրական այս սեռը :

Արմէն Տօնոյեան «Անդաստան Իրանահայ բանաստեղծութեան » խորագրեալ գործի մը մէջ ներկայացուց իրանահայ մամուլը, մշակութային կեանքը, մշակութային միութիւնները եւ մօտ երեսուն գրողներ, իրենց կենսագրական սեղմ գիծերով, արուեստի ուղղութեամբ եւ ձեռք բերուած արդիւնքին կշիռով :

1963ի գրական շրջանը փակուեցաւ Շ. Նարդունիի « Սպիտակ Առաւօտ»ով : Դասական գեղեցկութեան հասած լեզուով մը, գիւտաւոր պատկերներով, ինքնատիպ ոճով եւ բնապաշտ ապրումներով հէքեաթներու եւ քերթուածներու փունջ մըն է, զոր հայ գրականութեան անդաստանին մէջ իբրեւ մնայուն եւ գեղեցիկ գործ կ'ընծայէ մեզի գրագէտը :

1963ի գրական հաշուեկշիռը ներկայացնող այս համայնապատկերէն դուրս մընացին, անշուշտ, վաւերական ու մնայուն շատ գործեր, գրական եւ իմացական մեր վաստակին նպաստ բերող աշխատութիւններ : Այս ակամայ անտեսումը պէտք է վերագրել այն իրողութեան, որ մեր ձեռքին տակ չունեցանք անցնող տարեշրջանին հրատարակուած բոլոր գործերը, որով անոնց մասին արտայայտուելու

ԿԻՊՐՈՍ 1963

Բ.

ԿԻՊՐՈՍԻ ԱՋԱԿՈՂՄԵԱՆ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺՆԵՐԸ

Կիպրոս : Դասական երկիր մը : Զափուած ու ձեւուած ծրագիրներ : Կը տիրէ օրէնք մը, որ պարտականութեան վերածուած է ու հասած բնականութեան ծիրին :

Տարօրինակ թուացող առաջին երեւոյթը աջակողմեան ղեկ ունեցող, ձախակողմեան գնացքով անգլիական ձեւի ինքնաշարժներն են :

« Անգլիական սիսթեմ է» կ'ըսեն Կիպրացիք, եւ զարմանալի ոչինչ կը գտնեն մեզի համար զուարճալի այդ սիսթեմին մէջ : Սակայն, ինքնաշարժներուն վաճառանիշները մեծ մասամբ գերմանական են, միշտ «յարմարցուած» անգլիական ճաշակին ...:

ԿԻՊՐԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՀԵԾԻԿՆԵՐԸ

Ուրիշ ինքնատպութիւն մըն է Կիպրոսի մէջ հեծիկներու (պիսիքլէթ) հանդէպ ցոյց տրուած նախասիրութիւնը : Ամէն անկիւն, գլխաւոր կամ անշուք փողոցի մը մէջ կը հանդիպիք հեծիկ քշող երկսեռ հեծելանուորդներու : Ուսանող թէ բանուոր, պաշտօնեայ թէ նպարավաճառ, ծեր թէ երիտասարդ, գէր թէ նիհար, միշտ հեծիկին վրայ են : Բացուած փէշերով աղջիկներ կը թռին իրենց հեծիկներուն վրայ : Ոչ ոք ուշադրութիւն կը կեդրոնացնէ : Ոչ մէկ հետաքրքիր նայուածք կը հետեւի անոնց :

Այս երեւոյթը արդիականութեան յայտարա՞րն է արդեօք, թէ հակառակը : « Երթեւեկի դիւրութիւններ չունինք », կ'արդարացնեն ինքզինքին Կիպրացիք : Հանրակառքերու եւ օթոպիւսներու չգոյութիւնը այդ ինքնարդարացումին կը նպաստեն : Սակայն անձնական ինքնաշարժներուն թիւը, որ բնակչութեան թիւին հետ բաղդատած շատ է, կը չքացնէ վերի վարկածը :

Հեռուէն կը տեսնես յառաջացող հեծիկներու հեղեղը : Արձանային կեցուածքով աղջիկներ անոնց վրայ, հովին յանձնուած մազերով :

Կիպրոսի հրապարակներն ու պողոտաները մարզական դաշտի մը տպաւորութիւնը կը թողուն, իսկ հեծելանուորդները՝ մրցումի մասնակցող մարզիկներ :

Հեծիկներու արշաւը, առօրեայ բեմադրութեամբ, Կիպրոսը վերածած է խոշոր մարզաւանի մը, որուն մէջ մրցող մարզիկները հանդիսատեսներ ու ծափահարողներ չունին : Իսկ երբ մրցում մը զուրկ է հանդիսականներ հրապուրելու հմայքէն, դատապարտուած է ձախողութեան :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԴՐՈՇՄԸ

Ուշադրաւ բան մը, որ կայ Կիպրոսի մէջ , այդ ըծախնդիր կարգապահութիւնն է : Քաղաքավարութիւն մը, որ օրէնքէն կը ծնի եւ որ կը մեծնայ օրէնքին մէջ :

Այս ճշմարտութիւնը Կիպրոսի դովելի մէկ կողմն է :

Կիպրոսը կարելի է նկատել կոկիկ երկիր մը : Պարզ, մաքուր ու աւանդական : Պոռացող պատկերներ չկան, ոչ ալ շլացուցիչ շուայտանք : Ամէն ինչ չափաւորութեան սահմանին մէջ : Հոն շատ քիչ անգամ կը հանդիպիս մուրացկաններու :

Կոճկուած երկիր մը է Կիպրոս, իր բոլոր կողմերով : Տիրող ոճը դասականութիւնն է, որ կը հասնի երբեմն՝ միօրինակութեան :

Երեկոյթներու ընթացքին կարելի է հանդիպիլ յարդարուած կիներու, միշտ միօրինակ ոճով : Այդ ժամերուն համար անոնց նախընտրած գոյնը սեւն է, որպէս պաշտօնականութեան յայտարար : Սակայն այդ սեւը Կիպրացի տիկիններու արդուզարդի յայտադրին մէջ այդպիսի մեկնաբանութիւն մը ստացած է, որ երեկոյթը փոխանակ զուարճալի եւ պայծառատես դարձնելու, անոր կուտայ սգատօնի հանգամանք :

Կիպրոս այցելող օտարականը առաջին անգամ կը զմայլի անոր հանդարտութեան : Խճողում գրեթէ չկայ : Նիկոսիոյ նշանաւոր հրապարակներէն մէկը, որ կը կոչուի Մետաքսաս Սքուեր, պզտիկ տարածութեամբ շրջանակ մըն է : Բաւական արդիական վաճառատուներ կան, առատ ապրանքներով : Սակայն դրասենեակներու մրցանիշը կը պատկանի ճամբորդական դրասենեակներուն , որոնք կը յիշեցնեն Կիպրոսի զբօսաշրջական կղզի մը ըլլալը :

Հսկայ շէնքերը մատի վրայ կը համրուին : « Ազարիէ» մը, «Սթարքօ» մը կամ «Ֆենիսիա» մը անկարելի է գտնել հոս, ոչ ալ անոնց մանրանկարը : Շքեղագոյն շէնքն է Լիտրա Փալաս պանդոկը , որ գեղեցիկ կառուցուածք ունի ու պալատանման տեսք :

Կիպրոսի բնակարանները կոկիկ են եւ իրարմէ անջատ : Պզտիկ պարտէզներով շրջապատուած միայարկ , հանդստաւէտ տուներ, գրեթէ բոլորն ալ կղմինտրով ծածկուած : Այս բնակարանները սիրուն տեսք մը ունին եւ հանդարտութիւն կը խորհրդանշեն :

Կիպրոսի մէջ արտառոց երեւոյթներ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԱՋՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, (Յառաջ).— Նոյեմբեր 30ին, տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նորակազմ խումբի առաջին ձեռնարկը՝ պարահանդէսը, օժանդակութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղին :

Սրահը լեցուած էր երէց եւ երիտասարդ բազմութեամբ : Նոր Սերնդականներ եկած էին մօտակայ շրջաններէն , ինչպէս Վիէն, Տեսին, Լիոն, Լանսէյ, եւայլն :

Պարահանդէսը, որ անցաւ շատ յաջող եւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ, ունեցաւ իր հայկական բաժինը, , շնորհիւ Նոր Սերնդականներու : Այսպէս, Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբը ներկայացուց ժողովրդական տոհմիկ պարերու փունջ մը, դնահատուելով բոլորէն անխտիր :

Ինչպէս միշտ, անպակաս եղան ազգային եւ յեղափոխական երգերը :

ՆՈՐ ՍԵՐՆԴԱԿԱՆ

գրեթէ չկան, կամ «գայթակղալի նկատուող տեսարաններ, որոնց կը հանդիպիք օտարներու կամ «օտարացած» տեղացիներու շնորհիւ :

Յոյնն ու Թուրքը հոս կ'ապրին միասնաբար : Տիրող լեզուն յունարէնն է : Խանութներու եւ պաշտօնատուներու ճակատին երեւցող գիրերը միայն յունարէն են : Շատ քիչ անգամ անգլերէն մը կը միացնեն այդ գրութեան : Ամէն կողմէ ականջիդ կը հասնի յունարէնը : Լիբանանի այնքան մօտիկ այս երկիրը բոլորովին տարբեր դիմագիծ ու խառնուածք ունի : Լիբանանի հետ ունեցած իր նմանութիւնը կը կայանայ միայն մթնոլորտային նոյնութեան ու քիչ մըն ալ բընանկարային մարզին մէջ : Արաբերէն ոչ մէկ բառ : Թուրքերէն՝ այո, որովհետեւ յունարէնէն ետք տիրող լեզուն թրքերէնն է, իսկ անգլերէնը՝ գրեթէ բոլոր Կիպրացիներուն , լաւ կամ դէշ, քիչ թէ շատ, ծանօթ լեզու մըն է, զոր խօսելու պահուն կ'աղաւաղեն :

Բնակչութեան գոյնին մէջ գրեթէ տարբերութիւն չկայ : Բոլորն ալ թուխ են , սեւ մազերով ու սեւ աչքերով :

Կիպրոսը կարելի է նկատել մանրանկար Յունաստան մը : Հոս կը զարգանայ յունական մշակոյթը, բարբառն ու բարքը : Մշակոյթի այս զարգացման մէջ բաժին ունի նաեւ փոքրաթիւ հայ գաղութը : Կիպրահայերը, մեծով ու պզտիկով դէշ աղէկ կը խօսին յունարէնը : Բայց նոր սերունդը, բնականաբար կը խօսի աւելի յստակ ու մաքուր :

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

(2 Շար.)

կարելիութիւնը պակսեցաւ մեզի :

Նոր տարեշրջանի մը սեմին, մաղթելի է, որ 1964ը ըլլայ փայլուն նուաճումներով յատկանշուած տարի մը : Սփիւռքի Հայութեան գրական վաստակը, անտարակոյս , մաս կը կազմէ եւ կարեւոր նպաստ մը կը բերէ ընդհանուր հայկական մշակոյթի անդաստանին :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՋԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԻԵ.

Ինչ որ կրնար պատահիլ, ասկէ ետքն ալ կրնայ պատահիլ : Ասկէ զատ, վստա՞հ էք թէ այն կեանքը, որմէ կը բաժնուիք իրեն համար, օր մը նորէն պիտի չհրապուրէ ձեզ : Դուք որ զինքը կը սիրէք , վստա՞հ էք թէ ուրիշ մը պիտի չսիրէք : Վերջապէս նեղութիւն պիտի չզգա՞ք այն խոչընդոտներէն, զոր ձեր կապակցութիւնը առաջ պիտի բերէ ձեր սիրողին կեանքին մէջ եւ որուն համար թերեւս պիտի չկրնաք մխիթարել զայն երբ տարիքն առնելով, փառասիրական գաղափարներ յաջորդեն սիրոյ երազներուն : Մտածեցէք այս ամէնուն վրայ, տիկին Արմանը կը սիրէք : Այդ սիրոյն ապացոյցը տուէք իրեն ձեր ունեցած միակ միջոցով, այսինքն ձեր սէրը զոհեցէք ա-

նոր ապագային : Տակաւին ոեւէ դժբախտութիւն պատահած չէ, բայց պիտի պատահի ու թերեւս գուշակածէս աւելի մեծ դժբախտութիւններ պիտի պատահին :

Արման կրնայ նախանձիլ մարդէ մը որ ձեզ սիրած է, կրնայ գրգռել զայն, կըրնայ մենամարտիլ, կրնայ վերջապէս ըսպաննուիլ եւ մտածեցէք թէ որքան պիտի տառապիք այն հօրը առջեւ որ իր որդւոյն կեանքին հաշիւը պիտի պահանջէ ձեզմէ : Վերջապէս , աղջիկս, ամէն բան գիտէք, վասնզի տակաւին ամէն բան չըսի ձեզ : Գիտցէք ուրեմն թէ ինչու Փարիզ եկած եմ : Ըսի ձեզ թէ աղջիկ մը ունիմ, որ նորատի , գեղեցիկ եւ հրեշտակի պէս անբիծ է : Կը սիրէ եւ ան ալ այս սէրը իր կեանքին երազն ըրած է : Այս ամէնը գրած էի Արմանի. բայց բոլորովին ձեզմով զբաղած ըլլալուն, պատասխան չտուաւ ինծի : Է ուրեմն, աղջիկս պիտի ամուսնանայ իր սիրած մարդուն հետ եւ պիտի մտնէ պատուաւոր ընտանիքի մը մէջ, որ ամէն բան պատուաւոր տեսնել կ'ուզէ իմ ընտանիքիս մէջ : Փեսացուիս ընտանիքը իմացեր է թէ Արման ինչպէս կ'ապրի Փարիզի մէջ եւ ինծի յայտարարեց թէ խօսքը ետ պիտի առնէ եթէ Արման շարունակէ այս կեանքը : Ձեր ձեռքն է ապագան աղջկան մը որ ձեզի չարիք մը ըրած չէ եւ որ իրաւունք ունի ապագայի մը յուսալու : Այդ ապագան խորտակելու իրաւունք ունի՞ք եւ ուժ կը զգա՞ք խորտակելու : Մարկրիթ, յանուն ձեր սիրոյն եւ ձեր զղջումին աղջիկանս երջանկութիւնը շնորհեցէք ինծի :

« Լռիկ մնջիկ կուլայի, բարեկամս , բոլոր այս խորհրդածութիւններուն առջեւ, զորս շատ անգամ ըրած էի եւ որոնք ձեր հօրը բերնին մէջ աւելի լուրջ իրականութիւն մը կը ստանային :

Ինքնիրենս կ'ըսէի ինչ որ ձեր հայրը չէր համարձակեր ըսելու, թէպէտ քսան անգամ շրթունքին ծայրը եկած էր, այսինքն թէ վերջապէս պոռնիկ մըն էի եւ թէ ինչ պատճառ ալ ցոյց տայի մեր կապակցութեան, անիկա միշտ հաշիւի մը, շահու մը երեւոյթը պիտի ունենար, թէ իմ անցեալ կեանքս ոեւէ իրաւունք չէր տար ինծի այդպիսի ապագայ մը երազելու եւ թէ կը ստանձնէի այնպիսի պատասխանատուութիւններ , որոնց համար երաշխաւորութիւն մը չէին տար իմ սովորութիւններս ու համբաւս : Վերջապէս կը սիրէի ձեզ, Արման : Պ. Տիւվալի ինծի հետ խօսելու հայրական եղանակը , անոր իմ մէջս արթնցուցած մաքուր զգացումները, այս ուղղամիտ ծերունիին համարումը, զորս պիտի շահէի, ինչպէս նաեւ քու համարումդ , զոր վստահ էի թէ ետքը պիտի շահէի, այս ամէնը սրտիս մէջ կ'արթնցնէին աղնիւ մտածումներ , որ զիս կը բարձրացնէին իմ աչքիս առջեւ, եւ մինչեւ այն ատեն անծանօթ եղած նուիրական սնափառութիւն մը կ'արթնցնէին իմ մէջս : Երբ կը խորհէի թէ օր մը այս ծերունին, որ իր զաւկին ապագային համար կը պաղատէր ինծի, պիտի ըսէր իր աղջկանը որ իմ անունս յիշէ իր աղօթքներուն մէջ իբրեւ խորհրդաւոր բարեկամուհիի մը անունը, կ'այլափոխուէի եւ կը հպարտանայի ինձմով :

Վայրկեանիս դերագրդռութիւնը թերեւս կը չափազանցէր այս տպաւորութիւններուն ճշմարտութիւնը, բայց ըզացածս այս էր, բարեկամ , եւ այս նոր զգացումները կը լռեցնէին ձեզ հետ անցուած երջանիկ օրերուն յիշատակին ինծի տուած խորհուրդները :

« — Աղէկ , պարոն, ըսի ձեր հօրը , արցունքներս սրբելով : Կը հաւատա՞ք թէ ձեր որդին կը սիրեմ :

— « Այո, ըսաւ Պ. Տիւվալ :

— « Անշահախնդիր սէրով մը :

— «Այո՛ :

— « Կը հաւատա՞ք թէ այս սէրը իմ կեանքիս յոյսը, երազը, ներումն էր :

— Հաստատապէս կը հաւատամ :

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌՋԱ»Ը

Նոր Տարուան Առթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿՂ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ժաքլին Էլսընսոն եւ Ռոզ Անտրէ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն, այս տարի եւս, իրենց հօր՝ Տիկրան Նորոյ – եանի (Լիոն)։

×

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Համբարձում Ունանեան կը նուիրէ երեսուն ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ քսան ֆր. «Հայ – Բոյժ»ի բարգաւաճման, Այրի Տիկին Բոլանթի Պայրամեանի յիշատակին։

ԾՆՈՒՆԴ

Այս կիրակի, Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Առաւօտեան պա – տարագ չի մատուցուիր։ Ժամը 10·30ին կը կատարուի միայն առաւօտեան ժա – մերգութիւն։ Սկիզբ երեկոյեան ժամը 3·30ին։ Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 5ին։ Կը պատարագէ Գիւտ Վարդ. Նագ – գաշեան։

Երկուշաբթի, (6 Յունուար), Տօն Ծը – ննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական Պատուի – րակ Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեան։

Ցետ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհ – նէքի հանդիսաւոր արարողութիւն։

(Շար.)

×

ՇԱԻԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ, Ճրագալոյց, ժամը 16ին, Ս. պատարագ 17ին։

Կիրակի, Ծննդեան Ս. պատարագ ժամը 10ին, Ջրօրհնէնք 11·30ին։

×

ԼԻՈՆ.— Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ, Ճրագալոյց եւ պատարագ, երեկոյեան ժամը 16էն սկսեալ։

Կիրակի, Տօն Ծննդեան, սկիզբ, ժա – մերգութեան՝ ժամը 8·30ին, Պատարագ ժամը 10ին։ Ցետ պատարագի Ջրօրհ – նէքի արարողութիւն

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Շաբաթ, Ճրագալոյց, ժամերգու – թիւն ժամը 4·30, Ս. պատարագ 5·30։

Այս Կիրակի Ծննդ։ Առաւօտեան ժա – մերգութիւն ժամը 8, Ս. պատարագ 10, Ջրօրհնէք 11·30։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ (Յունուար 4), Ճրագալոյցի ժամերգութիւն եւ Ս. պատարագ կէսօրէ վերջ ժամը 4·30ին։

Կիրակի (Յունուար 5), Ծննդ, ա – ռաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8·30, Ս. պատարագ ժամը 10ին եւ Ջրօրհնէք ժամը 11·30ին։

×

ՍԷՆ–ԺԵՐՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 6ին Ճրագա – լոյց եւ գրքերու ընթերցում։

Այս Կիրակի, Ծննդ, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, Ջրօրհնէք ժա – մը 11·30ին։

Այս երկուշաբթի, Մեռելոց՝ պատա – րագ ժամը 10ին, եւ հոգեհանգստեան ա – րարողութիւն ժամը 11·30ին։

×

ՎԱԼԱՆՍ

Այս Շաբաթ, Ճրագալոյց, պատարագ կէսօրէ ետք ժամը վեցին։

Այս Կիրակի Ծննդ, առաւօտեան ժա – մերգութիւն ժամը ութին, պատարագ ժամը 10ին եւ Ջրօրհնէք։

Այրի Տիկին Հեղինէ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան եւ զաւակնե – րը, Տէր եւ Տիկին Վիգէն Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Լուքաչ, զաւակները եւ թոռները, Օր. Սոնիա Ունանեան, Պ. Նի – կողայոս Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Սու – րէն Աբեղեան, Տէր եւ Տիկին Յարէթնա – դովեան եւ ընտանիքը, Այրի Տիկին Պե – տոյեան եւ ընտանիքը, Այրի Տիկին Շահ – խաթունի ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, աղգականին, խնամիին՝

ՍԱՐԳԻՍ ՍԵՐՈՓԱ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 29ին Միւնիխ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Յունուար 4) ժամը 13·45 – ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ ե – կեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխա – դրուի Պանեէօ – Փարիզիէնի գերեզման – նատունը։

Մահագդ ղրկուած չըլլալով կը խընդ – րուի ներկայս իրրեւ այդ ընկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Լիոն.— Այրի Տիկին Լուսաբեր Մա – նուկեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ան – նա Մանուկեան եւ զաւակները, կը ծանու – ցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պի – տի կատարուի այս Կիրակի Լիոնի Ս. Յա – կոբ եկեղեցիին մէջ իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին եւ եղբօր՝

ՄԱՆՈՒԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշա – տակը յարգողները։

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ – գեղջին սեղանին վրայ ամէնէն հա – մով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար։ ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք ա – ւանդական ընդեղէններու եւ անու – շեղէններու ամէն տեսակը, անմրցե – լի գիներով։

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտա – սահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, անգլիա։

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլ – մա», յունական «թուրչի», «պի – պէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վա – նիլլ», չոքոլա, «նուաղէթ», «լո – ղում», «սաղըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (fարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալեպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաչքավալ» պուլկարական, ճեր – մակ պանիր ոչխարի կաթով։ Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լա – fեյրտա, բաֆլաւա, fատայիֆ, տե – րեւ եւայլն։

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մասվա – ճառատուն մը, որուն ընտիր տե – սակի մխերը գոհացում կուտան ա – մէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխա – րի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն)։

STABILISATION DES PRIX
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր.
Բ. ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի Ճական	
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր.
	Յարալէզներու Դաւաջանութիւնը	7 ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ.)	10 ֆր.
ՎԱՀԷ ՓԱՋԱ	կարթը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 19 Յունուար, ժամը 16–24

LES AMBASSADEURS
3, AVE. GABRIEL, CHAMPS-ELYSEES

Երկու նուագախումբ *Գեղարուեստական բաժին*

Election « MISS CROIX-ROUGE »

Մուտք 8 ֆրանք

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝

ELYsée 67-03

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նիսի Գէորգ Զաւուշ խումբը, այս Շաբաթ ժամը 8·30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կայ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մա – նուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 5ին, կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ։ Գեղարուեստական բա – ժին Ֆ. Կ. Խաչի գպրոցի աշակերտներու կողմէ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մարաչցի Աստուր Սէմէրճեան, կօչ – կակար, որ 15 տարի առաջ Լիոն կը բը – նակէր։ Փնտռողն է քոյրը, Հալէպ։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի դրել՝ Պ. Հանի Իշխանեանի, 7, Rue de Dauphine, LYON (3e) — Rhône

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

« Au Pavillon Bleu »
(BORD DE SEINE)
BAS-MEUDON
50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39

ՏԷՐ ԵՒ ՏՇՕՐԷՆ
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT
— SPÉCIALITÉS ORIENTALES —
NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆԶՈՅԻՔ, ՊԱՐԻ վարձու սրահ, ճաշով ու խմիչքով կամ ոչ։

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

REVEILLONS

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՅՇ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ–ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
4
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI
4 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9900 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9900

ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐ ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Վերջին յիսնամեակը մեզմէ խլեց մտաւորականներու եւ ազգային հերոսներու բազմութիւն մը :

Անոնցմէ ոմանք ինկան աքսորի ճամբաներու վրայ, ուրիշներ՝ կռուի մէջ, շատեր ալ իրենց տուրքը տալէ ետք հայ կեանքին, փակեցին աչքերնին խաղաղ անկողնի մը մէջ:

Այսպէս կամ այնպէս, մեզմէ յաւէտ բաժնուեցան դէմքեր, որ դեր մը կատարած էին ազգային կեանքի մէջ: Լծուած էին պարտականութեան մը, եւ ինկան այդ ճամբուն վրայ :

Սխալ պիտի ըլլար սպասել, որ լրանար անոնց մահուան յիսնամեակը կամ ուրիշներուն ծննդեան եօթանասնամեակը, տալու համար յարգանքի մեր տուրքը իրենց :

Անոնք որ ինկան պարտականութեան ճամբուն վրայ, արժանի են մեր անվերապահ յարգանքին : Անդրադառնալ անոնց կորուստին ու վեր հանել արժէքը իրենց գործին, պարտականութիւնն է մամուլին, հայ լսարաններու հայրենակցական միութեանց հաւասարապէս :

Մամուլին պարտականութիւնն է անոր համար, որ անոր խօսքը կ'արձագանգէ տուն տուն, թաղէ թաղ, շրջանէ շրջան ու կը դառնայ սեփականութիւնը բոլորին. լսարաններու՝ անոր համար որ ամէն տեղ չունինք թերթեր, բայց շատ տեղեր կան ակումբներ, անոնց կողքին վարչութիւններ, որ կրնան իրենց անդամները մղել հետաքրքրուելու մեր արժէքներով : Հայրենակցական Միութիւնները եւս պարտին հետաքրքրութիւն ցոյց տալ, որովհետեւ կը հաշուեն յարգարժան կարգ մը դէմքեր :

Հարկ չկայ ըսելու, թէ երբ համազգային արժէքով գրողի մը կամ հերոսի մը յարգանք կը մատուցուի, հայրենակցական միութեան մը վարչութեան կողմէ, ձեռնարկին պէտք է անդրադառնայ մամուլն ալ, եւ իրենց մասնակցութիւնը բերեն բոլորը անխտիր :

Հայ կեանքը հարուստ է յիշատակութեան արժանի բազմաթիւ դէմքերով : Ու կ'արժէ որ ազգային մեծութիւններու ընծայուի համապատասխան մեծարանք :

Մեռնող նուիրեալներէ շատեր իրենց կենդանութեան չտեսան ազգակիցներու կողմէ պէտք եղած յարգանքը :

Այս մարդին մէջ մենք սովորաբար ժըլատ կամ անտարբեր ենք: Մերն է ազգային առածը.

Գնա մեռիր, եկուր սիրեմ :

Իրողութիւնը այն է, որ առածը չինելէ ետք, մոռցած ենք ոգին կիրարկել ամէնուն համար հաւասարապէս :

... Անոնցմէ շատեր ունեցան իրենց կեանքին մէջ այն խոչալները եւ երազները, որոնք մերն ալ են: Ուրիշներ զինուորագրուեցան յեղափոխական գործի մը որ այսօր ալ դեռ կը խօսի մեր հոգիին, հուսկ՝ ինչ որ փորձեցին ընել իրենց կենդանութեան անոնք, իյնալով պարտականութեան ճամբուն վրայ, կը կազմէ մեր ոգեւորութեան աղբիւրը :

Կ'արժէ ուրեմն, որ անոնց յիշատակը վառ պահելու համար ժամանակ առ ժամանակ հաւաքուինք սրահի մը մէջ, ու պանծացնենք իրենց գործը եւ գաղափարը :

Ապրիլեան յիշատակահանդէսին հետ կապ չունին վերջինները :

Ապրիլեան յիշատակահանդէսը համազգային սուգի ձեռնարկ մըն է, կոչուած ոգեկոչելու մեր բոլոր նահատակները :

Մասնակի յիշատակահանդէսներու մասին է մեր խօսքը: Եւ եթէ պատահի որ միեւնոյն տարուան մէջ յիշուելու արժանի մէկ քանի մեծ մահացեալներ կան, կարելի է՝ աշխատանքի բաժանմունքով, նոյն օրը, անդրադառնալ իրենց բոլորին ալ, ու վեր հանել անոնց կատարած դերը քաղաքական, գրական թէ յեղափոխական մարզերու վրայ :

Ապրողներէն մեռնողներուն մատուցուած յարգանքի կեցուածքն է ասիկա, որ կարգ մը տեղեր կը կատարուի աւելի կամ նուազ յաջողութեամբ : Կ'արժէ սակայն, որ ամէն գաղութ կամ համայնք, համաձայն իր ունեցած կորուստներուն եւ պայմաններուն, մշակէ ծրագիր մը եւ յիշէ իր վերելքին համար աշխատած եւ անդէնը գրկող իր մեծ մեռելները :

Անոնք այդքան մը ուշադրութեան արժանի են, մինչ յաճախ մենք կը մոռնանք այս պարագան :

« ԱՐՄԵՆԻԱ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԻԱ ՄՏԱՀՈԳ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԸ ՇՈՒԱՐԱԾ

Կը թուի թէ Կիպրոսի կացութիւնը ժամէ ժամ կը բարդանայ եւ ըստ թուրք եւ յոյն համայնքներու պարագլուխներուն ծանր դէպքեր կը նախատեսուին: Մէկ վայրկեանէն միւսը ջարդերը կրնան վերսկսիլ, բայց բնակչութիւնը տրամադիր չի թուիր հետեւելու մեծերու հրահանգներուն: Տոքթ. Քիւչիւք կը խոստովանի թէ քանիցս խրատած է իր ժողովուրդին որ հանդարտ կենան: Զինադուլէն ետք, ըսած է որ վտանգը հեռացած է, բայց մտիկ չեն ըրած: Թուրք պարագլուխին համաձայն.— « 242 թրքական գիւղերու մէջ, Թուրքերը մեծ վտանգի տակ են : Միայն որսորդութեան հրացաններ ունին եւ Յոյները կը բազմապատկեն յարձակումները: Կը սպաննեն այր, կին եւ երախայ եւ տասնեակներ կ'առեւանգուին»: Քիւչիւք կ'ըսէ նաեւ թէ «Մակարիոս ստացած է, կը մերժեմ կրկին զինքը տեսնել: Ոչ մէկ լուծում կայ կըզզիին բաժանումէն զատ : Միայն այդ հիման վրայ է որ բանակցութիւնները կըրնան վերսկսիլ: Կացութիւնը շատ ծանր է կզզիին 120 հազար Թուրքերը ջարդուելու սպառնալիքին տակ են: Դէպի մեր հայրենիքը կը դառնանք որպէսզի մեզի օգնութեան փութայ »:

Միւս կողմէ Մեծն Բրիտանիա շատ մըտահոգ է եւ կը շարունակէ ուժ զրկել :

Աթէնք ալ մտահոգութիւնը մեծ է: Խորհրդային միջամտութիւնը դժգոհութիւն պատճառած է: Ծանօթ է որ խորհրդային դեսպանը կողմնակից է նախագահ Մակարիոսի : Յոյները չեն ուզեր որ Խորհ. Միութիւնը միջամուխ ըլլայ Կիպրոսի ներքին գործերուն :

Ըստ «Ֆիկառոյի» թղթակցին Էոքայի մէջ կայ շատ ծայրայեղ հոսանք մը որոնց անդամները յայտարարած են թէ Մակարիոս պէտք չէ ստորագրէր Դեկտ. 26ի զինադուլը: «Եթէ մեզի ձգէր, հարցը 48 ժամէն կը կարգադրէինք: Մէկ թուրք չէր մնար Նիկոսիա »:

Արեւմտեան մամուլը չի ծածկեր սակայն թէ դէպքերու սկիզբէն ի վեր, յոյն վանականներու սպանութիւնը ամէնէն ծանրակշիռ դէպքն է որ տեղի ունեցած է:

ԿԻՊՐՈՍ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆԸ

Կիպրոսի դէպքերը կը կազմեն օրուան խօսակցութեան նիւթը :

Դէպքերը ծանօթ են ամէնուն :

Քննենք այդ դէպքերուն իմաստն ու վտանգները :

Ի՞նչ հարց է այդ :

Կիպրոսի նախագահ Մակարիոս Արքեպիսկոպոս յայտարարած էր որ պէտք է բարեփոխուի Կիպրոսի արդի ինքնավարութեան դաշնագիրը: Ըստ այս դաշնագրին որ տրուած է Անգլիոյ, Թուրքիոյ եւ Յունաստանի կառավարութեանց կողմէ, թուրք փոքրամասնութեան պետը, որ միշտ փոխ նախագահն է, վեթոյի իրաւունք ունի, որով կրնայ միշտ խորհրդարանի որոշումները բեկանել. ուրիշ խօսքով յոյն մեծամասնութեան կամքը չէ որ կ'անցնի Կիպրոսի մէջ, այլ թուրք փոքրամասնութեան: Մակարիոս կ'ուզէ սահմանադրական ճամբով վերջ տալ այս կանոնին եւ այլ նման սահմանափակումներու :

Թէ՛ որքան իրաւունք ունի Մակարիոս եւ թէ որքան կրնայ յաջողիլ, չենք ուզեր քննել հոս: Ասիկա խնդիր մըն է, զոր պէտք է լուծեն դաշնագիր երեք պետութիւնները, որոնք հսկողներն են երկրի սահմանադրութեան գործադրման: Իբրեւ փոքրագոյն փոքրամասնութիւն՝ Կիպրոսի Հայութիւնը արդէն մոռցուած է ... սահմանադրութիւնը խմբագրուած օրերուն, (այն ատեն Կիպրոսի մէջ կային մօտ ութ հազար Հայեր, այժմ հազիւ կէսը): Հայերը մնացած երկու ընդդիմամարտ տարրերու միջեւ (յոյն մեծամասնութիւն եւ թուրք փոքրամասնութիւն), ապա քաղաքական դիրք մը բռնած են, ինչ որ լաւագոյնն է ներկայ պայմաններուն մէջ:

Ինչ որ մեզ կը հետաքրքրէ այս անցքերուն առթիւ, այն է թէ Թուրքիան իսկոյն շարժման մէջ դրած է իր ռազմական ուժերը իր կամքը պարտադրելու համար դրացի պետութեան մը, որ ըստ իր սահմանադրութեան՝ կը փափաքի փոփոխութիւններ կատարել: Ամէն Սահմանադրութեան մէջ կարելի է փոխել այս կամ այն յօդուածը:

Դեռ սոսկ փափաք մը, ծրագիր մըն է որ կը ներկայացնէ Մակարիոս, ընտրելով իրաւական ճամբան: Բայց ահա Թուրքիան կը դիմէ զէնքի: Թէեւ չի զարներ, բայց կը յոխորտայ՝ վախցնելով շշմեցնելու համար Կիպրոսի բնակչութեան մեծամասնութիւնը :

Կը հարցնենք.— Ա՞յս է Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու թիւ 1 բարեկամ երկրին տրուած զինական օգնութեան ՆՊԱՏԱԿԸ :

Ամերիկան կը լեցնէ Թուրքիան զէնքերով եւ արդիական ռազմական ամէն միջոցներով: Այսօր Թուրքիան ամբողջ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ ամէնէն զօրաւոր պետութիւնն է: Յետոյ կուգան Իսրայէլը, Եգիպտոսը, Իրանը, Իրաքը, Սուրիան, Յորդանանը եւ Լիբանանը :

Ամերիկեան զէնքերով մինչեւ ակռաները զինուած Թուրքիան, որ Թրումընի օրերէն ի վեր փայփայուած մեծ բարեկամն է Ամերիկայի, ի վիճակի է այսօր Օսմ. կայսրութեան նախկին հողերը վերագրաւերու համեմատաբար կարճ ժամանակի մէջ, եթէ քաղաքական ապահովութեանց ցանցը քայքայուի կամ անգոյ դառնայ պատերազմական վիճակով մը : Այն ատեն Թուրքիան առիթ կը գտնէ ազատ գործելու :

Ամերիկան այս երկիրը զինած է Խորհ. Միութեան դէմ իբրեւ պատուար, բայց ոչ թէ ճնշելու համար Մերձաւոր Արեւելքի միւս երկիրներուն վրայ: Բայց կա՞յ իսկական վերհսկողութիւն մը (քոնթրոլ):

Իսմէթ Ինէօնիւ ներքին քաղաքականութեան մէջ իր կրած հարուածը չէզոքացնելու համար պէտք ունի արտաքին քաղաքականութեան մէջ յաջողութիւններու, որպէսզի իր խախուտ դիրքը քիչ մը եւս ապահովէ եւ երկրին տնտեսական քայքայումէն՝ ուշադրութիւնը դարձնել տայ Յոյներուն վրայ: Այսպէս պէտք է բացատրել Կիպրոսի դէմ սպառնալից իր կեցուածքը :

Բայց այս շարժումները ակնյայտնի կը դարձնեն այն շարունակական վտանգը, որուն ենթարկուած են Մերձաւոր Արեւելքի բոլոր պետութիւնները եւ ժողովուրդները՝ սպառազինեալ Թուրքիոյ կողմէ :

Ժամանակը այլեւս հասած է, որ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները եւ Ատլանտեան Ուխտին կապուած մեծ պետութիւնները ամենայն պաշտօնական ձեւով ապահովութիւն խոստանան Մերձաւոր Արեւելքի պետութիւններուն եւ ժողովուրդներուն՝ Թուրքիոյ կողմէ կարելի ոտնձգութիւններուն դէմ :

Այս ազգերը սարսուռով կը յիշեն Օսմանեան տիրապետութեան չորս հարիւր տարուան ստրկութեան շրջանը եւ իրաւացի կերպով կը պահանջեն, որ Թուրքիոյ չընծայուին այլեւս նուաճողական քաղաքականութեան մը ռազմական կարելիութիւնները: Եթէ կարելի չէ առ այժմ չղինել զայն, առ նուազն պէտք է զայն ենթարկել խիստ հսկողութեան :

ԹՐԱԿԱՅԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍ. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ մերժեց վերադարձնել Առկուն Գերմանիոյ : Կը կարծուի թէ Գերմանիա տրամադիր է Լա Հէի Միջազգային ատեանին դիմել :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ կարճ այցելութիւն մը տուաւ մառեշալ Ժուէնի որուն վիճակը ծանրացած է: Ծանօթ է որ Ֆրանսայի ամէնէն բարձր աստիճանը կրող զինուորականը մեկուսացուած էր վերջին տարիներուն տրուած ըլլալով «Ֆրանսական Ալժերիոյ» կողմնակից իր դիրքը : Մառեշալը Ալժերիոյ բնիկ է :

ՊԱՊԸ Երուսաղէմ կը մեկնի այսօր Շաբաթ առաւօտ: Յորդանանի թագաւորը յայտարարեց, այս ճամբորդութեան առթիւ որ քրիստոնեաներու եւ մահմետականներու կապերը սերտացնող դէպք մըն է: Ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Լեհաստան մեկնած է : Խորհրդային վարչապետին եւ լեհ պարագլուխին վեցերորդ հանդիպումն է :

ՔԱՍԹՐՕ կը մաղթէ որ Միացեալ Նահանգները բնականոն դարձնեն Քուպայի հետ իրենց յարաբերութիւնները :

ԺԱՔ ՌՈՒ Ֆրանսայի նոր դեսպանը Եգիպտոսի մէջ, նախագահ Նասրի ներկայացաւ :

ՊՈՆ վերադարձին Դաշնակցային Հանրապետութեան վարչապետը յայտնեց թէ նախագահ Ճոնսընի համար Արեւմտեան Գերմանիան լաւ դիրք ունի իր ձայնը լըսել տալու համար Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ «տնտեսական ոճիրի» համար նոր գնդակահարութիւն մը տեղի ունեցած է: Այս անգամ Ղազախստանի առեւտրական մըն է որ 239 թոն միսի վրայ զեղծումներ կատարած էր :

ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ՄԵՂԱՆՁԵԼ...

Հազիւ տասը տարեկան պատանի մըն էի՝ երբ Օսմանեան Սահմանադրութենէն ետք, հայրս Պոլսէն մեկնեցաւ Սեբաս – տիա, ինծի ալ միասին տանելով :

Հայրս աչուղ էր (Աչուղ Փէսէնդի) : 1895ի ջարդերէն հալածական՝ պահ մը ապաստանած էր Ռուսաստան, ապա , երբ քիչ մը մխիթարտրը խաղաղած էր , վերստին եկած էր Թուրքիա եւ հաս – տատուած Պոլիս : Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք մտադրած էր այցելել իր ծննդավայրը, միեւնոյն ժամանակ ա – շուղական շրջապտոյտ մըն ալ կատարե – լու նպատակով :

Երբ Սեբաստիա հասանք, մեր ճամբու ընթացքին՝ կանգ առնելով նախ Սամսոն եւ ապա Մարզուան, Ամասիա, Թոզատ , իր ղէնիթին հասած էր ազգային եւ հայ – բենասիրական խանդավառութիւնը :

Այդ շրջանին Սեբաստիա կը գտնուէին տարաբախտ Վարուժանը եւ Կովսունի աննման հերոսը՝ Մուրատ :

Մեր Սեբաստիա ժամանման օրերուն , Վարուժան հանդէս մըն էր կազմակեր – պած ի պատիւ Մուրատի : Տեղի պիտի ունենար բանաստեղծին ծննդավայրին՝ Բրդնիքի մէջ :

Հայրիկիս Սեբաստիա ժամանումը մեծ իրարանցում յառաջացուցած էր իր հա – մաքաղաքացիներուն մէջ : Իր կարդին , Վարուժան տեղեկանալով իրողութեան, փութացած էր հրաւիրել հայրիկս՝ մաս – նակցելու Մուրատի ի պատիւ կազմակեր – պուած հանդիսութեան եւ իր սաղով քա – նի մը տաղեր նուիրելու աննման հերո – սին :

Դանիէլ Վարուժան ինքն ալ մասնակ – ցեցաւ հանդէսի գեղարուեստական բաժ – նին, արտասանելով Պետրոս Դուրեանի համբաւաւոր «Տրտունջք» :

Այդ օրը ինծի ալ բաժին մը յատկաց – ուեցաւ : Պատանեկան խանդավառու – թեանս ամբողջ թափով , արտասանեցի Ռափայէլ Պատկանեանի (Քամառ – Քա – թիպա) հայրենասիրական հոյակապ քեր – թուածը՝ «Թէ իմ ալեւոր հերքս սեւնա – յին» :

Հանդէսին վերջաւորութեան, Մուրատ դրկեց գիս, համբուրեց կաթողիկն, ու տակաւին մինչեւ այսօր իմ արդէն խոր – հած այտերուս վրայ կը զգամ մեծ հե – րոսին թաւ պեխերուն հպումին յառաջա – ցուցած դղրիհիչ հոյանքը :

×

Ինչո՞ւ նկարագրեցի մօտաւորապէս կէս դար եւ աւելի հնութեան մը թանձր խաւով շրջապատուած այս դրուագը, որ հակառակ տարիներու թաւալումին, ին – ծի համար, սակայն, կը մնայ միշտ նոր ու միշտ սրտայոյզ :

Ա՛հա՛ թէ ինչո՞ւ :

Այս օրերս ձեռքս անցաւ Հայաստանի Պետհրատի կողմէ լոյս ընծայուած Ռա – փայէլ Պատկանեանի քերթուածներուն հատորը :

Ի սկզբանէ սիրահար եմ հայրենասէր այս քերթողին : Անոր «Մայր Արաքսին», «Եղիշէ»ն, « Դու խելօք հաչուով վա – ճական ես», «Թէ իմ ալեւոր հերքս սեւ – նայինն» եւ բազմաթիւ այլ հայրենասի – րական հզօր շունչով մը թրծուած քեր – թուածները, ինչպէս բոլոր Հայերուն , պրաւած են իմ ալ հոգիս :

Այդ, երբ Պետհրատի հատորը ձեռքս առի, սկսայ յափշտակութեամբ թղթա – տել : Եւ երբ հասայ այն էջին, ուր դե – տեղուծ էր «Թէ իմ ալեւոր հերքս սեւ – նայինը», առաջին տողին իսկ երեւակա – յութեանս պատահին վրայ դծագրուե – ցան խնկելի դէմքերը՝ Հայրիկս, Դանիէլ Վարուժանը, Կովսունցի հերոս Մուրա – տը եւ հայրենասէր ու չքնաղ Սեբաս – տիան :

Երբ հասայ բանաստեղծութեան վեր – ջաւորութեան, ապշութիւնս ու մանա – ւանդ ընդվզումս եղաւ աննահանջ :

« Թէ իմ ալեւոր հերքս սեւնայինը» կը վերջանայ հետեւեալ քառեակով·

Նեձգ Ռուս, Թուրք մոլի, Պարսիկ ոխերիմ ,
Դարաւոր ոսոխ դու Յոյն կրօնամոլ,
Գիտացէք որ իմ երկսայրի սրից,
Անվնաս չի պրծնի ոչ մի ձեր որդին :

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

Արեւմտեան Պերլինցիներու դէպի արե – ւելեան քաղաքամաս մէկ օր այցելու – թեան արտօնութիւնը ընտանեկան մօտիկ անդամներու, լիուլի կ'օգտագործուի : Ութ օրուան մէջ 420·000 անցքի թուղթ արուած է : Ասիկա վարչական արագ գործունէութեան մրցանիշ կոտրող բան մըն է : Ոչ միայն դպրոցական չէնքերը պաշտօնէութեան տրամադրուած են ա – րեւմտեան կողմէն, այլ արեւելքէն ալ ե – կած են թղթատարական գործերու պաշ – տօնեաներ, որոնք հարցարան կը բաժ – նեն ինքնութեան թուղթեր քննելով, եւ յաջորդ օրն ալ վաւերացուած «անցքի թուղթ»երը կը յանձնեն :

Դժբախտաբար առաջին օրերու 4–5 ժամ կարգի կենալու դժուարութիւնները չատերու յուսահատութիւն, նեղութիւն եւ հիւանդութիւն պատճառեցին : Նոյն – իսկ 76 տարեկան հնոլ մը մահուան պատ – ճառ եղաւ սպասումը ճիւնին եւ ցուր – տին մէջ :

Ամէն պարագայի տակ այս տարուան տօնական ոգեւորութիւնը իր գագաթնա – կէտին հասաւ արեւելեան Պերլին այցե – լութեան առիթով եւ ճոխ նուէրներով , որովհետեւ արտօնուած էր նաեւ ծրար – ներ միասին տանիլ ազգականներու :

Քաղաքին դրեթէ բոլոր եկեղեցիները լեցուն էին այնքան, որ Ծննդեան տօնի Դեկտեմբեր 24ի դիւերը կէսօրէ ետքէն սկսեալ չորս – հինգ անգամ արարողու – թիւն կատարուեցաւ նոյն եկեղեցիին մէջ, նոյն երգեցիկ խմբերով, միայն քարոզիչը փոխուելով : Այսպէս դրամա – հաւաքութիւն եղաւ «Հաց աշխարհի հա – մար » վերտառութեամբ, որ արդէն քա – նի տարիէ ի վեր արդիւնաւորապէս կը դործադրուի , թշուառ երկիրներու ժո – ղովրդական խաւերուն ուղղակի օգնե – լու նպատակով :

Մինչդեռ «Կաղանդ հայրիկը», բեռնա – տորուած, տուներէն ներս կը մտնէր, եւ ամէն տունի տօնածառերը կը լուսաւոր – ուէին : Պատուհաններուն եռեւը մոմեր կը պլպլային՝ իբր ցոյց եղբայրական եւ միասնական, արեւելքի կողմն ապրող Գերմանացիներուն հետ հոգեկան կա – պակցութեան ի խնդիր :

Պ. ՓՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԿԻՊՐՈՍ 1963

—o—

Գ.

ՁՐՕՍԱՎԱՅՐԵՐ

Կիպրոսի մէջ կարելի է գտնել հաճելի զբօսավայրեր, ուր տեղացիները եւ օտար – ներ կ'այցելեն հանգիստի ու հաճոյքի պահեր ապրելու համար : Զբօսավայրե – րուն կարգին կը մտնեն ծովեզերեայ պանդոկները, որոնք առաւել կը դրաւեն այցելու զբօսաշրջիկները, երբ մանա – ւանդ կարմիր արեւ մը փայլի կապոյտ Միջերկրականի վրայ :

Ֆայրինիա կոչուած շրջանը, որ լեռ – նաշղթայով մը կղզին կը բաժնէ Միջերկ – րականէն, Կիպրոսի տեսարժան վայրե – րէն մէկը կը նկատուի : Այս շրջանին մէջ կարելի է տեսնել հին բերդ մը, տակաւին կանգուն, որ ժամանակին եղած է անա – ռիկ ամրոց մը եւ դիմադրած թշնամի յարձակումներու : Ներկայիս , բերդը կը դիտուի որպէս թանգարանային մէկ կա – ռոյց, որ կը պատմէ հիներու ճարտա – րութիւնը, կամքն ու կորովը :

Հոս կը պարզուի հիացումի արժանի բնանկար մը : Քովդ է միշտ կապոյտ ծո – վը, եւ անոր ափին՝ արեւի ծարաւ մար – դիկ : Քովդ է լեռնաշղթայ մը, եղեւնա – պատ լանջերով : Հոս է լուութիւնը մեծ , իր ամբողջական լրջութեամբ : Կիպրոս այցելող զբօսաշրջիկ մը անպայման կ'այ – ցելէ այս դեղեցիկ անկիւնը, որ մոռցնել տուած , տուներէն ներս կը մտնէր, եւ ամէն տունի տօնածառերը կը լուսաւոր – ուէին : Պատուհաններուն եռեւը մոմեր կը պլպլային՝ իբր ցոյց եղբայրական եւ միասնական, արեւելքի կողմն ապրող Գերմանացիներուն հետ հոգեկան կա – պակցութեան ի խնդիր :

Պ. ՓՐՈՒՆՃԵԱՆ

կուտայ ուր գտնուած ըլլալը : Բնութիւ – նը մաքուր, բնութիւնը առողջ :

Լուռ ու պարզ անկիւն մըն է նաեւ « Մակեդոնիտիսաս» անունը կրող ճաշա – րան – զբօսարանը :

Այս զբօսարանը ունի բացօթեայ եւ դոց, մաքուր, կոկիկ սրահներ, ինչպէս նաեւ արուեստական լիճ մը, որուն մէջ ղոյդ մը կարապ կը լողան նպատակով : Անոնք կը թափահարեն իրենց թեւերը եւ կը «խօսին» իրենց լեզուով : Անոնց բա – ներուն մէջ թերեւս սիրոյ մը փաղաքշան – քը կայ, գալտնի զգացումներու մեղմ մրմունջը, որոնք կը զբսեւորուին թեւե – րու թափահարումներով եւ նպղելաճեմ նաւարկումով : Անոնց սահանքը հմայիչ բան մը ունի : Մերթ թեթեւ փախուստ մը՝ իրարմէ, յետոյ՝ իրենց փետուրին չափ փափուկ փայփայանք մը, զոր կու – տան ջուրի լանջին :

Զեփիւռը թեթեւ վէմվիտումներով կ'որոշէ անոնց ուղղութիւնը : Որքան թո – վիչ թրթռացումներ կան անոնց լուռ լողաշրջուին մէջ : Եւ հոն անպայման կը յիշես «կարապներու լիճը » բեմապարին մէկ տեսարանը, զոր այնքան հարազատօ – րէն կը մեկնաբանեն վարպետ արուեստա – գիտուհիներ :

Այդ արուեստական լիճը, մթնոլորտին կուտայ բանաստեղծական չունչ մը, ուր – կէ դժուար կ'ուզես հեռանալ :

Նիկոսիոյ նշանաւոր զբօսարանն է (ըստ Կիպրացիներու կարծիքին) Շաները Քլեր կոչուած գիշերային զբօսավայրը , զոր թէեւ տեսնելու առիթը չունեցայ եւ ոչ ալ փափաք, սակայն Կիպրացի երի – տասարդներու փնտռած անկիւնը կը թը – ւի ըլլալ եւ զայն կ'ուզեն նմանցնել :

Կիպրոս տակաւին ունի լեռնային գե – ղեցիկ անկիւններ : Թէեւ մեր գրաւուած ժամանակը առիթ չտուաւ տեսնելու բո – լորը , սակայն այս նմոյշները կրնան վկայել, թէ Կիպրացիք կը սիրեն կեան – քը :

ԴԷՊԻ ԱՆԳԼԻԱ

Բայց երբեմն կղզիին կեանքը այնքան միօրինակ ու նեղ կը թուի բնակիչնե – րուն, որոնք կը սոխպուին իրենց աչքերը յառել հեռու աշխարհներ :

Առաջին անգամ անոնք կը ցանկան տեսնել ուրիշ կղզի մը, Անգլիան, զոր շատ գրաւիչ կը գտնեն, եւ որուն սիրով կը տոչորին բոլոր Կիպրացիները : Այդ սիրոյն մեծագոյն փաստը այն է, որ Կիպ – րացիք, մանաւանդ Կիպրահայերը, ոչ թէ միայն իրենց աչքերը ուղղած են դէպի Անգլիա, այլ իրենց մէկ ոտքն ալ նետած են հոն, ոչ թէ միայն զբօսնելու, այլ տուն մըն ալ հոն ունենալու համար : Եւ ունին ալ : Քիչ չէ թիւը Անգլիոյ եւ Կիպ – րոսի մէջ առանձին բնակարաններ ունե – ցող Կիպրացիներու : Հայերը անմասն չեն այդ «առանձնաշնորհումէն» : Անգլիա կ'երթան զանազան պատրուակներով : Ուսանելու, հարստանալու, հանդիստ կեանք ապրելու , «մեծնալու», զբօսնե – լու եւ ... փառաւորուելու : Կան հայ ըն – տանիքներ , որոնք նոյնիսկ իրենց անչա – փօհաս զաւակները յանձնած են անգլիա – կան կրթարաններու, պատրաստելու հա – մար ... Հայութիւնն ու Հայերէնը ար – համարհոդ Հայեր : Եւ քիչ չէ թիւը ի –

ԿԱՊՈՅՏ ՀՈՒԼՈՒՆՔԸ

— « Նա , որ մարդ էս հուլունքը վը – րան կարէ՝ դէլին բերանը մէջէն կը կապուի, կը պատմէր կարուկ՝ աչքերը խոշոր խոշոր բացած : Որ վէդ խաղաս՝ ամբողջ բախտը քեզի կուգայ : Որ ծառէն իյնաս՝ բան չես ըլլիր, նէ՛ սկը կը տա – նէ, նէ՛ ըլ կրակը կը վառէ՝ որ քովդ ու – նենաս ... :

— «Կարուկ, հուլունքը թող քովս մը – նայ, հա՞», կը խնդրէր Մարան :

— «Չէ, չէ, հարիւր օսկի ըլ տաս կինէ էս հուլունքը չեմ տար» :

— « Թող մէկ օր իմ քով մնայ, ի՞նչ կ'ըլլի», կը խնդրէր Մարան, կանացի ժպիտ մը ու չիկնոտութիւն մը տալով իր երեսին : Մարանին աչքին՝ հուլունքի գոյն աւելի սիրուն կ'երեւար· յետոյ չեր – մութիւն մը կար այդ կապոյտ հուլուն – քին մէջ : Ախ, ինչ լաւ էր որ դէթ մէկ օր իր մօտը մնար :

Այդիին մէջ մարդ չկար, երբեմն թըռ – չուն թեւեր կ'անցնէին· մինակ էին Կա – րուկ ու Մարան : Կարուկ այդ մենութեան մէջ անծանօթ չերմութիւն մը զգաց : Մարանը այդ օրը աւելի դեղեցիկ կ'երե – ւէր՝ երբ չիկնոտ ժպիտով մը հուլունքը կը խնդրէր :

— « Մարան» ձայն տուաւ Կարուկ ու լռեց : Ձայնը կարծես չատ խորունկէն ե – կաւ :

— « Ի՞նչ է, Կարուկ» : Կարուկ չկրցաւ լսել· չերմութիւնով բռնկած էր, ինչպէս կապոյտ հուլունքը Մարանի ափին մէջ : Ա՛խ չէր կրնար լսել : Իսկ թէ մերժէր·· Ծռեցաւ կամաց մը ու Մարանին ականջին փսփսաց .

« Որ պահիկ մը տաս, էդ հուլունքը քեզի կուտամ » :

Մարանը աւելի չիկնեցաւ եւ աչքերը վար առաւ : Ի՛նչպէս համաձայնէր : Եթէ մայրն իմանար··· Չէ, չէր ուզեր : Սա – կայն հուլունքը ափին մէջ բռնած՝ այլ եւս չէր ուզեր Կարուկին տալ : Հուլուն – քը ափին մէջ աւելի կը չերմանար, գոյնը աւելի աղուոր կ'երեւար : Իսկ թէ մայրը իմանար յանկարծ ··· :

— « Չէ, չեմ ուզեր, Կարուկ» , խոսե – ցաւ Մարան :

— « Անանկ է նը հուլունքս տուր» , վրայ տուաւ Կարուկ :

Մարան հուլունքէն չէր ուզեր բաժնը – ւիլ· ինչ լաւ էր, վաղը վիզէն պիտի ան – ցընէր այդ կլորիկ չերմ ու կապոյտ հու – լունքը :

— « Չէ, Կարուկ, որ պահիկ տամ, դուն մարդու կ'ըսես » :

— « Քորնա՞մ, Մարան, որ մարդու ը – սեմ, սաղ, սաղ թաղուեմ», Կարուկ եր – դում – կտոր կ'ըլլար :

Մարան նորէն լռեց, կարծես չէր ու – զեր :

—« Անան կ է նը հուլունքս ինծի տուր», Կարուկ նորէն պնդեց :

— « Հը » խոսեց Մարան չիկնոտումով, եւ համեմի տհաճութեամբ երեսը Կարուկի շրթներուն աւելի մօտեցնելով ··· :

Օ՛հ, ի՛նչքան չերմ էին Կարուկի շրթները, աւելի չերմ քան հուլունքը կա – պոյտ , որ իր ափին մէջ կը վառէր :

(3 եւ վերջ)

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(«Անձրեւը» հատորէն)

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՆ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Ամսոյս 14ին, դրական – գեղարուեստական ճոխ յայտագրի մը գործադրութեամբ՝ Միլանոյի Հայութիւնը տօնեց իր ազգային տան տասնամեակը: Հանդիսութեան կը նախագահէր Զգօն Եպիսկոպոս Տէր–Յակոբեան, կողքին ունենալով Մխիթարեան Միաբանութեան Գերապայծառ Աբբահօր՝ Հ. Սրապիոն Արք. Ուլուհոճեանի ներկայացուցիչ՝ Հ. Նիկողոս վրդ. Քէհեաեանը, տեսուչ՝ Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանին: Հայկ. Տան մայր պատին վրայ կ'երեւէր Խաչիկ Փիլիկեանի մէկ յաջող խորհրդապատկերը:

Գրաւոր բացման խօսք արտասանեց Երուանդ Հիւսիսեան, որ ամփոփ գծերու մէջ. վեր հանեց ազգային տան գործունէութիւնը անցեալ տասը տարիներու ընթացքին, անոր մէջ տեսնելով ազգապահպանման հարազատ կռուան մը եւ պահակ մը միանգամայն:

Օրուան բանախօսն էր Տիգրան Ալեքսանեան, որ գրաւոր համարատուութեամբ մը մի առ մի թուեց այն բոլոր ձեռնարկները, որոնք իրագործուեցան ազգային տան երդիքին տակ: Յիշեց Մխիթարեան Միաբանութեան վարժարանը՝ ի Վիալէ Ումպրիա, ուր անցեալին քաղաքիս Հայութիւնը պարբերաբար կը ժամադրուէր, եւ որուն փակումով՝ տեղւոյս գաղութը հարկադրուեցաւ մտածել նոր հաւաքատեղի մը ունենալու անհրաժեշտութեանը մասին: Ընդդծեց Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան յետպատերազմեան տարիներու տարած աշխատանքները, մասնաւորապէս ազգային – ընկերային, կրօնական եւ մշակութային հանդիսութիւնները եւ բանախօսութիւնները, կազմակերպուած՝ քաղաքիս զանազան սրահներուն մէջ:

Յայտագրէն դուրս, կարգադիր յանձնախումբին հրաւէրով, Արամայիս Սրապեան, յետ Հ. Նիկողոս վրդ. Քէհեաեանի անձին մէջ ողջունելու Մխիթարեան Միաբանութեան Գերպ. Աբբահայր, Հ. Սրապիոն Արք. Ուլուհոճեանի գաղափարական ներկայութիւնը Հայկ. Տան երդիքին տակ՝ ամփոփ գծերու մէջ վեր հանեց Սայաթ – Նովայի կեանքն ու գործը, միաժամանակ կարդալով աշուղ – բանաստեղծին «Ուստի՞ կուգաս, Ղարիբ Բլբուլ», «Արի ինձ անդաճ կալ, ա՛յ տիվանա սիրտ» եւ «Կոկոնի պէս ծիծ ես կերել, էն կաթից է, վուր սիրուն իս» խաղ – քերթուածները:

Գեղարուեստական բաժնին յաջորդաբար իրենց մասնակցութիւնը բերին Անայիս Պողապալեան, Սոնա Մանուկեան եւ Հրանտ Բամպակեան, միասնաբար երգելով Ա. Սաթեանի «Մարտիկի երգը»: Մեներգի մասը կը կատարէր Երուանդ Երէցեան, կիթառի ընկերակցութեամբ՝ Յարութիւն Մանուկեանի եւ Վարուժան Երէցեանի:

Ապա՝ Ե. Երէցեան երգեց Ալ. Սպենդեարեանի «Այ վարդը»: Նանի Քիւրքճեան արտասանեց Մ. Իշխանի «Հայ հոգին»: Խաչիկ Փիլիկեան նախ արտասանեց Սարմէնի «Սասունցի Դաւիթ»էն հատուած մը, ապա՝ Գէորգ Էմինի «Երգ կռուկի մասին»: Սոնա Մանուկեան մեներգեց Կանաչեանի «Ծով աչերը», Այվազեանի «Հայաստան»ը եւ Մեհրապի «Գնչուի երգը»: Դաշնակով կ'ընկերանար Անահիտ Բամպակեան: Նուպար Պողապալեան իր կարգին նախ արտասանեց Վահան Թէքէեանի «Եկեղեցին հայկական»ը, ապա՝ Արամայիս Սրապեանի «Հայրենի աշխարհ»ն ու «Հայրենականը», որուն յաջորդեց Ալին Ալեքսանեան, արտասանելով Սիլվա Կապուտիկեանի «Հող հայրենի»ն: Այս կէտին հանդէս եկաւ Յարութիւն Մանուկեան, կիթառի վրայ նուագելով չորս կտորներ Ալպենիցէն եւ Կոմեցէն:

Գեղարուեստական բաժինը փակուեցաւ Կանաչեանի «Օրօր»ով, Ղազարեանի «Ուռի»ով եւ Ա. Սաթեանի «Հայաստան»ով, զորս մեներգեց Անայիս Պողապալեան:

Յայտագրի վերջաւորութեան ներկանները պատուասիրուեցան ըստ պատշաճի:

Յաջորդ օր, Կիրակի, քաղաքիս «Քառասուն Մանկունք» մեր եկեղեցիին մէջ Զգօն Եպիսկոպոս գովաբանական պատարագ մատոյց, գոհունակութեան եւ շնորհակալութեան խօսք ուղղելով բոլոր անոնց՝ որոնք աշխատեցան եւ տքնեցան Հայկ. Տան բարգաւաճման համար: Պատարագին ներկայ գտնուեցաւ Հ. Նիկողոս Վր. Քէհեաեան:

Երեկոյեան, ազգային տան երդիքին տակ հացկերոյթ մը կազմակերպուած էր: Ներկայ էին՝ ութսունեւհինգ հայրենակիցներ: Սեղանապետ ընտրուեցաւ Ստեփան Սրապեան, որ իր կարգին դրաւատելով Ազգ. Տան վարչութեան տարիներու հաւատաւոր նուիրումն ու աշխատանքը՝ յաջորդաբար խօսք տուաւ Զգօն Եպիսկոպոսի, Հ. Նիկողոս վրդ. Քէհեաեանի, Երուանդ Հիւսիսեանի, Բժ. Երուանդ Արզումանեանի, Գէորգ Խանգելտեանի, Արիս Շալճեանի, Երուանդ Տէր – Մօսիկեանի, Օննիկ Մանուկեանի, Արամայիս Սրապեանի, Զաւէն Մնտիկեանի, Յարութիւն Տիլզիսեանի, Տիգրան Ալեքսանեանի, Լիւսի Արզումանեանի, Ֆրանքա Յովհաննէսեանի, Նուպար Պողապալեանի, Հայկ Ոսկեանի, Խաչիկ Փիլիկեանի, եւ եթէ ոմանց անունը գրաչիս տակ չի գար այս պահուս՝ թող ներողամիտ գտնուին: Այս առիթով եւս, տեղի ունեցան արտասանութիւններ, խմբերգներ եւ մեներգներ: Անայիս Պողապալեան երգեց Գուրգէն Մ. Ալէմշահի «Իղձ»ն ու «Իմ երգը», Սոնա Մանուկեան՝ Ալան Յովհաննէսի «Սազը», Ալին Ալեքսանեան այլ հայրենաշունչ կտոր մը, մինչ Խաչիկ Փիլիկեան արտասանեց Եղիշէ Չարենցի «Ես իմ անոյշ Հայաստանին ...»:

Բոլոր խօսք առնողները, գրաւոր ըլլայ թէ ոչ՝ մասնաւորաբար ծանրացան հայկականութեան ոգւոյն անաղարտ պահպանման անհրաժեշտութեան, խմբաւորելով ուժերը, գործելով եւ գործակցելով միասնաբար, դիմադրաւելու համար ուծացման արհաւիրքը, զոր կարելի է յաղթահարել՝ հաւատարիմ մնալով կրօնի եւ հայրենեաց հրաւէրներուն:

Հանդիսութեան վերջաւորութեան՝ սեղանապետը ձեռնարկեց հանդանակութեան: Կարճ ժամանակուան մէջ գոյացաւ շօշափելի գումար մը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ընց մանկատի աղջնակներուն սահուն անգլիախօսութիւնը գովերգող մայրերու: «Աղջիկս ութ տարեկանին զրկած եմ Անգլիա եւ մայրենի լեզուին պէս անգլերէն կը խօսի»: Այսպէս ըսաւ ազնուատոհմ երիտասարդ մայր մը ինծի, որ անբաւարար նկատած էր Կիպրոսի հայկ. վարժարանը, (որ բաւական լաւ կազմակերպուած դպրոց մըն է եւ ուր կարելի է լեզուներ սորվիլ) եւ կտրած է մանուկ սրտահատորը ընտանեկան բոյնէն, «մայրենի լեզուի պէս անգլերէն խօսելու» սիրոյն: Ի՛նչ մեծ բան:

Անգլիական ճաշակին ու բարքին հանդէպ ցոյց տրուած այս մոլեռանդութիւնը պատճառ դարձած է որ Կիպրահայեր գաղթեն դէպի Անգլիա, բաւական մեծ թուով: Դէպի Հայաստան ներգաղթը, որ տարբեր նպատակ ու միտք ունի եւ անշուշտ շինարար, Հայ մը եւս հայ պահելու տեսակէտէն, Կիպրահայերու թիւը հասցուցած է 3000–3500ի:

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

ԴՐԱՄԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Մարդիկ՝ իրենց առեւտրական գործերը դիւրացնելու համար, հնարեցին դրամը: Մեր ժամանակաշրջանին, մարդիկ թղթադրամներ եւ մետաղէ դրամանիշեր կը գործածեն առուծախերու համար:

Բայց, պատմութեան առաջին տարիներուն, առ ու ծախ բառերը անծանօթ էին: Մարդիկ՝ պարզապէս, իրարու հետ կը փոխանակէին իրենց ապրանքները: Օրինակի համար, պտուղ արտադրողը, մաս մը պտուղ կուտար անասնաբոյծին՝ եւ անկէ անասուններ կ'առնէր:

Այս ձեւ առեւտուրը սակայն, շատ մը դժուարութիւններ կը ստեղծէր: Օրինակի համար, պտուղ արտադրող մարդը, միշտ ալ չէր գտներ անասնաբոյծ մը, որ պըտուղի պէտք ունենար: »յսպէս, կամաց – կամաց, կարգ մը բաներ սկսան գործածուիլ իբրեւ արժէքի չափ, այսինքն, զանազան առուծախերու ատեն իբրեւ փոխանակելի միաւոր:

Գլխաւորաբար, այս դերը կատարեցին կենդանիները կամ՝ անոնց մորթերը:

Յետոյ, իբրեւ առեւտուրի միջոց գործածուեցաւ ոսկին կամ արծաթը: Աւելի ետք, ստեղծուեցան մետաղէ դրամանիշերը:

Բայց, կարգ մը առուծախերու ատեն պէտք էին թոներով մետաղէ դրամներ, որոնց փոխադրութիւնը չափազանց դըժուար էր: Այսպէս դրամի պատմութեան մէջ, թղթադրամի երեւումով՝ սկսաւ ամէնէն կարեւոր շրջանը:

Ամէն երկրի մէջ, դրամատուն մը, իրաւունք ունի հրապարակ հանելու զանազան արժէքներով դրամանիշեր, որոնք երաշխաւորուած են նոյն արժողութեամբ ոսկի դրամով: Ասիկա չի նշանակեր սակայն, թէ դրամը հրապարակ հանած դրամատան որոշ քանակութեամբ թղթադրամ ներկայացնելով կարելի է այդքան ոսկեդրամ ստանալ:

Թղթադրամին արժէքը խորհրդանշական է եւ կախում ունի ոչ միայն դրամը հրապարակ հանած երկրի ոսկի պահեստէն, այլ նաեւ՝ այդ երկրի ընդհանուր տնտեսական վիճակէն:

Հնադարեան ոսկի եւ արծաթ դրամանիշերը, այլեւս չեն գործածուիր առեւտուրի մէջ: Անոնց տեղ հրապարակ հանուած են փոքր արժէքով թղթադրամներ կամ մետաղէ դրամանիշեր:

Ֆրանսայի դրամանիշը Ֆրանքն է, որ հրապարակ ելաւ 1360ին:

Ամերիկայի տոլարը իր անունը առաւ գերմանական «թալէր»էն, որ Պոհեմիոյ մէջ հրապարակ հանուեցաւ 1517ին: Այս դրամը շինուած էր Եշաքիմսթալի հանքերու արծաթէն եւ նախապէս կը կոչուէր Եոաքիմսթալէր, աւելի վերջ, այս անունը կրճատուեցաւ եւ եղաւ թալէր, իսկ Ատլանտեան ովկիանոսը անցնելով եւ Ամերիկա հասնելով՝ աղաւաղուեցաւ եւ դարձաւ տալէր:

775ին թուականին, սաքսոնական թագաւորութեանց մէջ կը գործածուէին սթերլին անունով արծաթէ դրամներ: Մէկ լիթր արծաթով 240 հատ հատ սթերլին կը պատրաստուէին: Աւելի ուշ, այս մէկ լիթր արծաթին արժէքը կեդրոնացաւ մէկ ոսկիի մէջ, որ բաժնուեցաւ քսան շիլինի եւ մէկ շիլինը՝ 12 փենիի:

19րդ դարուն, ոսկին աշխարհի առաջին դրամանիշն էր: Բայց 1930ին, տոլարը դրաւեց անոր տեղը:

Գերմանական մարքը, Եւրոպայի մէջ առաջին անգամ յայտնուեցաւ հազար թուականին: Միացեալ Գերմանիոյ առաջին մարքը հրապարակ ելաւ Պիզմարքի օրով, 1872ին:

Ռուսական ռուբլին հրապարակ ելաւ 17րդ դարուն: Անկէ առաջ, Ռուսաստան կանոնաւոր դրամ չունէր: Այս անծայրածիր երկիրը կազմող ժողովուրդները իբրեւ առեւտուրի միջոց կը գործածէին կենդանիներու մուշտակները:

Աւելի ուշ, հրապարակ ելան կաշիէ (մորթէ) դրամանիշերը, որ գործածուեցան մինչեւ Պետրոս Մեծի շրջանը:

Քաղեց՝ Ա. Օ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՋԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԻԵ.

« — Էհ ուրեմն, պարոն, համբուրեցէք զիս անդամ մը ինչպէս պիտի համբուրէիք ձեր աղջիկը, եւ կ'երդնում ձեզի թէ այս համբոյրը, ճշմարտապէս սուրբ միակ համբոյրը զոր ստացած ըլլամ, պիտի զօրացնէ զիս սիրոյս դէմ եւ ութ օր չանցած՝ ձեր զաւակը ձեր մօտ պիտի դառնայ գուցէ ժամանակի մը համար դժբախտ, բայց բոլորովին բժշկուած:

« — Դուք ազնիւ աղջիկ մըն էք, պատասխանեց ձեր հայրը ճակատս համբուրելով եւ կ'ընէք այնպիսի բան մը, որուն համար Աստուած պիտի վարձատրէ ձեզ: Բայց շատ կը վախնամ որ պիտի չկրնաք համոզել զաւակս:

« — Օհ, հանդիստ եղիք, պարոն, պիտի ատէ զիս:

« Մեր միջեւ պատուար մը պէտք էր, որմէ երկուքնիս ալ չկրնայինք անցնիլ:

« Գրեցի Բրիւտանսին թէ կ'ընդունի Ն...ի կոմսին առաջարկները եւ յանձնարարեցի երթալ ըսել թէ այն իրիկունը իրեն եւ կոմսին հետ պիտի ճաշէի:

« Նամակը կնքեցի եւ առանց անոր պարունակութեանը մասին բան մը ըսելու, խնդրեցի ձեր հօրմէն որ Փարիզ ժամանած ատեն իր հասցէին զրկել տայ զայն:

« Սակայնհարցուց թէ նամակը ինչ կը պարունակէր:

« — Ձեր զաւկին երջանկութիւնը, պատասխանեցի:

« Ձեր հայրը վերջին անդամ մըն ալ համբուրեց զիս: Ճակտիս վրայ զգացի երախտագիտութեան երկու արցունքներ, որոնք երբեմն մեղքերուս մկրտութիւնը եղան ու այն պահուն երբ կը հաւանէի ուրիշ մարդու մը անձնատուր ըլլալ, հըպարտութենէ կը ճառագայթէի, խորհելով թէ պարտականութիւն մը կը կատարէի այս նոր մեղքը գործելով:

« Ասիկա շատ բնական էր, Արման: Դուք ըսած էիք ինծի թէ ձեր հայրը ամէնէն պատուաւոր մարդն էր որուն կարելի ըլլար հանդիպիլ:

« Պ. Տիւվալ նորէն կառք նստաւ ու մեկնեցաւ:

« Սակայն կին էի ու երբ դարձեալ տեսայ ձեզ, չկրցայ արցունքներս բռնել, բայց չտկարացայ:

« Աղէկ ըրի՞: Ահա այս հարցումը կ'ընեմ ինքնիրենս այսօր որ հիւանդ ինկայ անկողնիս մէջ, ուրկէ անշունչ մարմինս պիտի հանեն թերեւս:

« Դուք տեսաք թէ ինչեր կը զգայի երբ մեր անխուսափելի բաժանումին ժամը կը մօտենար: Ձեր հայրը քովս չէր որ ուժ տար ինծի եւ վայրկեան մը քիչ մընաց որ ամէն բան պիտի խոստովանէի ձեզի, այնքան կը սոսկայի խորհելով թէ պիտի ատէք ու արհամարհէք զիս:

« Բան մը կայ, Արման, որուն թերեւս չհաւատաք: Աղաչեցի Աստուծոյ որ ինծի ուժ տայ եւ այդ ուժը տուաւ, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ իմ ըրած զոհողութիւնս կ'ընդունէր:

« Այն ընթրիքին ատեն ալ օգնութեան պէտք ունեցայ, վասնզի չէի ուզեր գիտնալ թէ ինչ պիտի ընէի: Կը վախնայի որ քաջութիւնս կը պակսէր:

« Որո՞ւն մտքէն կ'անցնէր թէ ես՝ Մարկրիթ Կօթիէ՝ այնքան պիտի տառապէի նոր սիրող մը առնելու համար:

« Խմեցի որպէսզի մոռնամ ու երբ յաջորդ օրը արթնցայ, կոմսին անկողնին մէջ էի:

« Ահա այս է բովանդակ ճշմարտութիւնը, բարեկամս, դատեցէք ու ներեցէք ինծի, ինչպէս որ ես ներած եմ ձեզի այն բոլոր չարիքին համար, զոր ըրիք ինծի այն օրէն ի վեր»:

ԻԶ.

« Դուք ալ ինծի չափ գիտէք թէ այն աղետալի դիշերէն ետք ինչեր պատահեցան, բայց չէք գիտեր եւ չէք կրնար մտքէ անցընել թէ որքան տառապեցայ մեր բաժանումէն ի վեր:

« Իմացած էի թէ ձեր հայրը միասին տարած էր ձեզ, բայց մտքէս կ'անցնէր թէ պիտի չկրնայիք երկար ատեն հեռու ապրիլ ինձմէ եւ Շան զ'Էլիզէի մէջ ձեզի հանդիպած օրս յուզուեցայ, բայց չզարմացայ:

« Այն ատեն սկսաւ շարքն այն օրերուն, որոնց իւրաքանչիւրը ինծի բերաւ ձեր մէկ նոր նախատինքը, զոր գրեթէ ուրախութեամբ կ'ընդունէի, վասն զի անիկա ապացոյցն էր թէ տակաւին կը սիրէիք զիս: Ասկէ զատ, ինծի կուգար որ զիս որքան հալածէիք, այնքան աւելի պիտի բարձրանայի ձեր աչքին երբ ճշմարտութիւնը գտնայիք:

« Մի զարմանաք այս զուարթ նահատակութեան վրայ, Արման: Ինծի համար ձեր ունեցած սէրը ազնիւ խանդավառութիւններ արթնցուցած էր սրտիս մէջ:

« Սակայն սկիզբները այնքան զօրաւոր եղած չէի:

(Շար.)

Նոր Տարուան Ասթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Դանիէլ Զպուքքեարեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մեծ հայրիկին Պ. Գրիգոր Տէրտէրեանի (Իսկ) :

×

Պետրոսեան ընտանիքը մէկական տա – րեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Տիկին Սա – թենիկ Տէր – Ղազարեանի (Ալֆորվիլ) եւ Տէր եւ Տիկին Հալաճեանի (Շէլ) :

×

« ՅԱՌԱՋ »Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պաղէնվիլլէն Պ. Գ. Նորսիկեան 40 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Նոր Տարուան առթիւ :

×

ՆՈՒԷՐ

Պ. Գարեգին Նորսիկեան յիսուն ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Սարա Թօփալեանի յիշատակին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ազգ.ի վարչութիւնը չնորհա – կալութեամբ ստացած է հետեւեալ նը – ւէրները.— Ամավերջի տօներուն առի – թով.— Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնար – կութիւն հազար ֆրանք, Պ. Արամ Սար – գիսեան (Անկէն լէ Պէն) 150, Տէր եւ Տի – կին Վէնսան Ապուլեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Պալեան յիսուն ֆրանք :

Տէր եւ Տիկին Սարգիս եւ Նուարդ Փա – շիգեան ողբ. Տիկին Մաքրուհի Փափազ – եանի մահուան Դ. տարելիցին առթիւ յիսուն, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մով – սէսեան, իրենց զաւկին պինուորութենէ վերադարձին առթիւ 20, Պ. Ա. Թօհան – նէսեան (Նըվէր քաղաքէն) քսան, Պ. Արթին Եէկէնեան քսան, Պ. Փիէր Գիւրէղ – սէլի 15 ֆրանք :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Լիոն.— Այրի Տիկին Լուսաբեր Մա – նուկեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ան – նա Մանուկեան եւ զաւակներ, կը ծանու – ցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պի – տի կատարուի այս կիրակի Լիոնի Ս. Յա – կոբ եկեղեցիին մէջ իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին եւ եղբօր՝

ՄԱՆՈՒԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշա – տակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Երուանդ Աչճեան եւ զա – ւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան – գստեան պաշտօն պիտի կատարուի կի – րակի, Յունուար 12, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ԱՇՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշա – տակը յարգողները :

Այս առթիւ հետեւեալ նուիրատուու – թիւնները կ'ընեն.— 25 ֆր. Կարմիր Խա – չի կայանին, 25 Կապ. Խաչի կայանին, 25 Աղքատախնամին, 10 «Յառաջ»ի, 10 «Հայ-Բոյժ»ին, 10 Հայ Մշակոյթի Տան : (Մտանալ «Յառաջ»էն) :

EXPOSITION
D'ART ARGENTIN CONTEMPORAIN
DU 13 DÉCEMBRE AU 16 FÉVRIER
Musée National d'Art Moderne
PARIS
— 11, Av. du Président Wilson —

ԾՆՈՒՆԴ

Այս կիրակի, Ճրագալոյց Մննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Առաւօտեան պա – տարագ չի մատուցուիր : Ժամը 10·30ին կը կատարուի միայն առաւօտեան ժա – մերգութիւն : Սկիզբը երեկոյեան ժամը 3·30ին : Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 5ին : Կը պատարագէ Գիւտ Վարդ. Նագ – գաշեան :

Երկուշաբթի, (6 Յունուար), Տօն Ծը – նընդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական Պատուի – րակ Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեան :

Ճետ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհ – նէքի հանդիսաւոր արարողութիւն :

(Շար.)

×

ՇԱԽԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Մննդեան Ս. պատարագ ժամը 10ին, Ջրօրհնէնք 11·30ին :

×

ԼԻՈՆ.— Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Տօն Մննդեան, սկիզբը, ժա – մերգութեան՝ ժամը 8·30ին, Պատարագ ժամը 10ին : Ճետ պատարագի Ջրօրհ – նէքի արարողութիւն

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի Մննդեան : Առաւօտեան ժա – մերգութիւն ժամը 8, Ս. պատարագ 10, Ջրօրհնէնք 11·30 :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի (Յունուար 5), Մննդեան, ա – ռաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8·30, Ս. պատարագ ժամը 10ին եւ Ջրօրհնէնք ժամը 11·30ին :

×

ՍԷՆ-ԺԵՐՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ

Այս կիրակի, Մննդեան, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, Ջրօրհնէնք ժա – մը 11·30ին :

Այս երկուշաբթի, Մեռելոց՝ պատա – րագ ժամը 10ին, եւ հոգեհանգստեան ա – րարողութիւն ժամը 11·30ին :

×

ՎԱԼԱՆՍ

Այս կիրակի Մննդեան, առաւօտեան ժա – մերգութիւն ժամը ութին, պատարագ ժամը 10ին եւ Ջրօրհնէնք :

×

ՊՕՄՈՆ

Այսօր Շաբաթ, Ճրագալոյց, սկիզբը երեկոյեան ժամերգութեանց ժամը 4·30, պատարագ ժամը 5·30 :

Այս կիրակի, Մննդեան եւ Աստուածա – յայտնութիւն Ց. Ք. հանդիսաւոր պա – տարագ (եկմալեան) ժամը 10, Ջրօրհնէ – քի արարողութիւն 11·30 :

Այս երկուշաբթի, Ցիշատակ Մեռելոց սկիզբը ժամերգութեանց ժամը 8·30, պա – տարագ 10, հոգեհանգիստ 11·30 :

Կիրակի (Յունուար 12), Տօն անուանա – կոչութեան Ց.Ի, սկիզբը առաւօտուն ժա – մերգութեանց 8·30, Ս. պատարագ 10 :

Նոյն կիրակի հանդիսաւոր պատարագ, հոգեհանգիստ ըստ հանդուցեալ Տիկին Վալանթ եւ Պ. կարապետ Ջամպազճեա – նի կտակին :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Այսօր Շաբաթ, Ճրագալոյցի ժամերգ – ութիւն ժամը 4·30ին, Ս. պատարագ ժամը 5·30ին :

Այս կիրակի, սկիզբը ժամերգութեան ժամը 9, Ս. պատարագ 10 : Ճետ պատա – րագի Ջրօրհնէնք :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 19 Յունուար, ժամը 16–24

LES AMBASSADEURS

3, AVE. GABRIEL, CHAMPS-ELYSEES

Երկու նուագախումբ *Գեղարուեստական բաժին*

Election « MISS CROIX-ROUGE »

Մուտք 8 ֆրանք

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝

ELYsée 67-03

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 15էն 23, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ :

Կազմակերպութեամբ երիտասարդաց 3 Միութիւններու, հովանաւորութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, ի նպաստ կրթա – կան գործին :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կրընոպլի կապ. Խաչը կը տօնէ Մա – նուկներու Օրը, Կիրակի (19 Յունուար) կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուի, (Րիւ Ժէ, Կրընոպլը) :

Խմբերգ, արտասանութիւն, տրամա – խօսութիւն, մեներգ աշակերտներու կող – մէ : Ղեկավարութեամբ Պ. Սարգիս Քէ – ժէնէկեանի (Ռոմանէն), մասնակցու – թեամբ իր թատերական խումբի՝ երիտա – սարդ ուժերու կողմէ, կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ վաւերչա մը Խէչօին քուզը, (մէկ արար) :

Աւանդական կաղանդ պապան, մրգեղէն բոլոր մանուկներու : Կրընոպլի եւ չոր – ջակայքի բոլոր հայրենակիցները եւ կազ – մակերպութիւնները՝ անխտիր կը հրա – ւիրուին :

×

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մա – նուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 5ին, Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ : Գեղարուեստական բա – ժին Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցի աշակերտներու կողմէ :

ՕԳՏԱԿԱՐ ՆՈՒԻՐԸ

Միշտ, ինչպէս տօնական օրերու առ – թիւ ձեր բարեկամներուն համար լաւա – գոյն նուէրն է, Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ հրատարակուած հայկական «ՏՕՀԱՆՈՑԻ ԳԻՐՔ»ը, որուն գինն է 10 ֆրանք :

Դիմել՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Այրի Տիկին Պօղոսեան (Ծննեալ Անտո – նեան Էգկիւլ) կը փնտռէ իր եղբօր զա – ւակը՝ Անտոնեան Փիլիպպոս կամ Ֆի – լիփ, Ծնած 1927ին : Պատերազմի ընթաց – քին կը գտնուէր Գրանոստա չըլհանի Գը – րիմսկի քաղաքը ուրկէ 1943ին, 14 տա – րեկանին, կը կարծուի թէ արտասահման ղրկուած է Գերմանացիներու կողմէ : Հօրը անունը՝ Կրեկոր (Գրիգոր), մակա – նունը՝ Անտոնեան, մօրը անունը՝ Վար – վառա : տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի դրել հետեւեալ հասցէին.

JEAN BOGHOSSIAN
33, Bd. Frèze
ST. ANTOINE — MARSEILLE 15e
(FRANCE)

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթե – րէն, գլխաւորաբար «Հայրենիք»էն ար – տատպել :

×

Մարաշցի Աատուր Սէմէրճեան, կօշ – կակար, որ 15 տարի առաջ Լիոն կը բը – նակէր : Փնտռողն է քոյրը, Հալէպ : Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի դրել՝ Պ. Հաճի Իշխանեանի, 7, Rue de Dauphine, LYON (3e) — Rhône

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ը. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նիսի Գէորգ Զաւրուշ խումբը, այս Շաբաթ ժամը 8·30ին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստու – թեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շի – մի սրահը :

×

Սիմոն Զաւարեանի մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ յուշի եւ յարգանքի ցերեկոյթ, Փետրուար 9, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Իվ Թուտիկ թատրոնին մէջ :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ – ցելողին սեղանին վրայ ամէնէն հա – մով պատառը կը պահպ՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք ա – ւանդական ընդեղէններու եւ անու – շեղէններու ամէն տեսակը, անմրցե – լի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտա – սահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլ – մա», յունական «թուրչի», « պի – պէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վա – նիլլ», չոքոլա, «նուագչի», « լո – ղում», «սաղըզ», պլաստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (Բարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաչքաւալ» պուլկարական, ճեր – մակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լա – բերտա, բաֆլաւա, Բատայիֆ, տե – րեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավա – ճառատուն մը, որուն ընտիր տե – սակի մխեները գոհացում կուտան ա – մէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխար, հորթի եւ եղան միս (քաչուած միս, եւայլն) :

STABILISATION DES PRIX
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾՔ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
5
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE
5 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9901

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9901

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ 1963ԻՆ

Վերջացող տարին պատմական պիտի մնայ մեր ազգային տարեդրութեանց մէջ :

Ութ տարիէ ի վեր Կիլիկեան Աթոռին շուրջ ստեղծուած արուեստական տագնապ»ը (Վազգէն Ա.ի բառերով իսկ) փարատեցաւ Հոկտեմբեր 26ին, երբ զոյգ կաթողիկոսները ողջագուրուեցան Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքի հանդիսաւորութիւն մէջ :

Անթիլիասի կաթողիկոսարանը 1956 Փետրուար 20էն ի վեր բարգաւաճումի նոր շրջան մըն էր թեւակոխած եւ տարուէ տարի նորանոր նուաճումներով ամրապընդած իր դիրքերը: Սուրիա – Լիբանան – Կիպրոսի անձուկ սահմաններէն դուրս ելլելով իր հովանին տարածած էր մէկ կողմէ Ատրպատականի, Թեհրանի, Նոր Զուղայի իրանա – հնդկական թեմերուն, միւս կողմէ Յունաստանի եւ Հիւսիսային Ամերիկայի ազգային թեմերուն վրայ :

Շնորհիւ երանաշնորհ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի իմաստուն վարչութեան եւ վեհափառ հեղինակութեան՝ շուրջ կէս միլիոն Հայեր կապուեցան Կիլիկեան դարաւոր Աթոռին, սփիւռքի մէկ ծայրէն միւսը, Պարսկաստանէն մինչեւ Խաղաղական ովկիանոս (Քալիֆոռնիա), անցնելով Միջերկրականէն, ու Ատլանտեանէն:

Խոր սուգի մատնուեցաւ Հայութիւնը անխտիր, բարեկամ թէ ընդդիմադիր, ամէն կողմ, մինչեւ Էջմիածին, երբ իր գահակալութեան եօթներորդ տարեդարձէն երկու օր առաջ, Փետրուար 18ին յանկարծական մահով մեզմէ առ յաւէտ բաժնուեցաւ բոլորէն յարգուած, երիտասարդ ու կորովի հայրապետը, որ դեռ ա՛յնքան ազգօգուտ ու շինարար ծրագիրներ ունէր :

Ամբողջ եօթը տարի իր սիրտը խոցեցին անիրաւ յարձակումներով նեղմիտ հաշիւներէ եւ հատուածական կիրքէ տարուած մարդիկ, որոնք խղճահարեցան ամէնէն առաջ, երբ անիկա հրաժեշտ տուաւ կեանքին եւ դէպի իր յաւիտենական հանգստարանը առաջնորդուեցաւ ամէն – ազգի եօթանասուն հազար յուղարկաւորներու արցունքներով :

Այս վաղահաս մահը, ազգին կրած այս մեծ կորուստը որոշ չափով մեղմացուց կիրքերը եւ ճամբայ յարդարեց դէպի վերջնական խաղաղութիւն :

Մայր Աթոռի պաշտօնաթերթ Էջմիածինը յուզիչ տողեր նուիրեց երջանկայիշատակ Զարեհ կաթողիկոսին, նկարն ալ հրատարակելով :

Մթնոլորտը պայծառացած էր: Մտքերը խաղաղած էին: Այսպիսի մեծ զոհ մը պէտք էր ուրեմն այս արդիւնքին հասնելու համար :

Ու երբ Հոկտեմբերին Էջմիածնի գահակալը ճամբայ ելաւ դէպի Երուսաղէմ, բոլորն ալ ակնդէտ կը սպասէին, որ երկու կաթողիկոսները հաշտուին, քրիստոնէական ոգիով, եղբայրական ողջագուրումով, Սիոնի բարձունքին վրայ, ա՛յն քաղաքին մէջ, ուր Քրիստոս քարոզած, չարչարուած, խաչուած, թաղուած ու յարութիւն առած էր :

Այդ պատմական դէպքը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 26ին :

Նոյն ամսուան սկիզբները Պէյրութի մէջ ժողով գումարեցին Բարեգործականի Ամերիկայի, Եւրոպայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի շրջանային մարմինները : Անոնք չկրցան լուծել իրենց ներքին վէճերը: Սակայն համաձայնեցան մէկ կէտի շուրջ ,— դադրեցնել իրենց հակառակութիւնը Անթիլիասի Կաթողիկոսարանին դէմ, այլեւս քաղաքականութեամբ չզբաղիլ եւ լծուիլ զուտ բարեսիրական գործերու, ինչպէս կը պահանջէ իրենց ծրագիրը :

Այս որոշումին իբրեւ հետեւանք , Հ. Բ. Ը. Միութիւնը Կիլիկեան Աթոռին պիտի վերսկսի վճարել Մելքոնեան կտակի տարեկան հազար սթերլինի յատկացումը, որ դադրեցուած էր Զարեհ կաթողիկոսի ընտրութենէն ի վեր (1956 Փետր. 20):

Ութ տարուան յետնեալ պարտքերը — ութ հազար անգլ. ոսկի — միանուագ պիտի վճարուին: Կաթողիկոսարանը որոշած է գպրոց կառուցանելու յատկացնել սոյն գումարը:

1963ին Պուէնոս Այրէսի մէջ բացումը կատարուեցաւ Խրիմեան վարժարանին : Պէյրութի մէջ հիմը դրուեցաւ Խանամիրեան գպրոցին :

Մինչ մէկ կողմէ սփիւռքի Հայութիւնը ճիգեր կը կատարէ ազգապահպանման , նոր սերունդի փրկութեան համար, դըպրոցներ կառուցանելով , միւս կողմէ ցարդ ապահով նկատուած երկիրներ աստիճանաբար կը պարպուին Հայութենէ :

Հայաստանի կառավարութիւնը ծրագրած էր ներգաղթ կազմակերպել լայն չափանիշով, նախօրօք բնակարան եւ գործ հայթայթելով հայրենադարձներուն :

Վերջացող տարուան ընթացքին շատ քիչ Հայեր միայն արժանացան այդ բախտին : Իրանէն, Կիպրոսէն ու Եգիպտոսէն Հայաստան գացողներու թիւը հազարը չանցնիր, որքան գիտենք :

Արտագաղթը աւելի ընդարձակ համեմատութիւններ ստացաւ 1963ին: Ռումանիայէն վերջ այժմ ալ Պուլկարիոյ մէջ ծայր տուած է հոսանք մը դէպի Մերձաւոր Արեւելք, որ առաջին հանգրուան մըն է, վերջնականը ըլլալով Միացեալ Նահանգներ, Քանատա, կամ նոյնիսկ Աւստրալիա :

Տրամաբանութիւնը կը պահանջէր, որ երկաթեայ վարագոյրին ետեւ ապրող այս պալքանահայերը երթային Հայաստան : Ինչո՞ւ այս արտագաղթը :

Ի՞նչպէս մեղադրել այն ատեն այն Հայերը, որ Մերձաւոր Արեւելքի այս կամ այն երկրէն կը հեռանան զանազան պատճառներով եւ բախտ կ՛որոնեն հեռաւոր հորիզոններու տակ :

Մաղթե՛նք որ 1964ին հնարաւորութիւններ ստեղծուին աշխարհացրիւ Հայութիւնը համախմբելու իր ազատ հայրենիքին մէջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ խաղաղութեան նամակ մը ղրկեց աշխարհի բոլոր պետական ղեկավարներուն : Խորհրդային վարչապետը չորս հազար բառերով կ՛առաջարկէ միջազգային համաձայնութիւն մը չորս կէտերով.— Ա) Հրաժարիլ ուժ գործածելէ հողային տարակարծութեանց կարգադրութեան համար: Բ) Ուժի չդիմել գոյութիւն ունեցող սահմանները բարեփոխելու համար : Գ) ընկերային վարչակարգերու տարբերութիւնները իբրեւ պատրուակ չառնել բռնաբարելու համար ուրիշ Պետութեան մը սահմանները: Դ) Սահմանային առկախ հարցերը խաղաղ կարգադրութեան մը լուծումին յանձնել ըստ ՄԱԿի Ուխտին: Լոնտոն շատ վերապահ է այս գիրին առթիւ մինչ Ուոշինկթըն յուսախաբ է եւ կը վախնայ թէ թակարդ մը կրնայ ըլլալ :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ մթնոլորտը քիչ մը հանդարտած է: Այս «զինադուլը» արդիւնք է

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

ԱԹԵՆԱԿՈՐԱՍ

Պապէն աւելի, օրուան դէմքը դարձած է օրթոտոքս եկեղեցւոյ պետը՝ Աթենակորաս Պատրիարք, որու տեսակցութիւնը Պօղոս Զ.ի հետ, պատմական հանդիպում մը պիտի ըլլայ քրիստոնէական եկեղեցւոյ համար :

Կը բնակի Ֆէնէր, Պոլսոյ թաղը որ կը նկատուի , այդ պատճառաւ «օրթոտոքս Վատիկանը »:

Բառին բոլոր իմաստներով՝ անսովոր հասակով դէմք մըն է, Ն. Ս. Օ. Աթենակորաս Ա. Արքեպիսկոպոս Կ. Պոլսոյ, որ Նոր–Հռոմն է, և Տիեզերական Պատրիարք: Ծնած է 1886ին Եանիա «Եպիրոս, այն ատեն Օսմանեան կայսրութեան մէկ դաւառը): Իր աստուծաբանական ուսումը ստացած է Հալքիի (Մարմարայի մէջ փոքր կղզի մը) բարձրագոյն վարժարանը: Բացառիկ ընդունակութիւն ունէր լեզուներու ուսման մէջ, ընդունակութիւն որու պիտի նպաստէր իր կրօնական ասպարէզը: Քորֆուի մետրոպոլիտ կը կարգուի 1923ին, զանազան պաշտօններ վարելէ ետք Մակեդոնիոյ զանազան շրջաններուն մէջ, որոնք Թուրքերու ձեռքէն առնուած էին Պալքանեան պատերազմէն եւ առաջին աշխարհամարտէն ետք: Այն ատեն յոյն քաղաքացի էր, 1937 Օգոստոս 11ին Նիւ Եորքի Արքեպիսկոպոս կը նշանակուի եւ Ամերիկայի եպիսկոպոսապետ՝ տեղւոյն յոյն համայնքներուն համար: Այդ առթիւ ամերիկեան հըպատակ կը դառնայ եւ ուշադրութիւն կը դրաւէ վարչագետի եւ հաշտարարի իր կարողութիւններով: 1948 Նոյեմբեր 1ին կ՛ընտրուի Արքեպիսկոպոս Կ. Պոլսոյ եւ Տիեզերական Պատրիարք, ու հարկադրաբար թրքահպատակ կը դառնայ :

Բարձրահասակ, ճերմակ երկար մօրուք մը կը զարդարէ սուր այլ անուշ նայուածքով դէմք մը: Շատ սիրալիր, հաղուագէպ չէ որ Աթենակորաս պատրիարք ճաշի վար դնէ իր այցելուները — վանական սեղան — իր սինոտէն քանի մը մետրոպոլիտներու հետ: Եթէ ոչ մէկ բան ունի Յովհաննէս ԻԳ.ի կարճ ու գիրուկ ֆիզիքականէն, բարոյական գետնի վրայ նմանութեան շատ կէտեր ունի անոր հետ, նուազ ինքնաբեր, բայց աւելի վերապահ եւ վճռական, ցոյց կուտայ սիրալիրութիւն մը՝ որով ետ չի մնար Յովհ. ԻԳ.էն: Շատ ուրախացած էր Կարդինալ Ռոնքալլիի ընտրութեան համար իբրեւ Պապ եւ երբ անիկա փափաք յայտնեց ամէն ձեւով նպաստել համայն քրիստոնեաներու միասնականութեան մեծ գործին, անոր մասին սա խօսքն ըսաւ եւ անկէ ի վեր քանիցս կրկնեց, ինչպէս վերջերս՝ տիեզերական ժողովին մէջ « Մարդ մը իջաւ, զոր Աստուած ղրկեց , անունն էր՝ Յովհաննէս»: Այս ձեւով « միասնականութեան Պապին» համար գործածած էր Յովհաննէս Աւետարանիչի խօսքը Յովհաննէս – Մկրտիչի մասին, որ Տիրոջ նախակարապետն էր:

Չէր ծածկեր իր ուրախութիւնը տեսնելով թէ Յովհաննէս ԻԳ. բոլոր քրիստոնեաներու միութեան վերահաստատումը դարձուցած էր իր քահանայապետութեան մեծ գաղափարը, վասնզի այդ առաջադրութեան մէջ կը վերագտնէր այն մտածումը, զոր ինք եւս ունեցած էր տիեզերական պատրիարքութեան բարձրացած օրէն: Արդէն կը շարունակէր այդ ձեւով, պատրիարքութեան վճռական աւանդութիւնը, որու նախաձեռնութիւնները այդ մարդին մէջ զուգադիպած էին տիեզերական երկու շարժումներու ծնունդին հետ՝ ծագումով բողոքական եւ անկլիքան.— Հաւատք եւ Սահմանադրութիւն, Կեանք եւ Գործ : Պոլսոյ պատրիարքութիւնը երբեք չէր դադրած քաջալերելէ օրթոտոքս Եկեղեցիները, միանալով այդ շարժումներուն, ինքն իսկ քարոզելով եւ օրինակը տալով: Աթենակորաս համբերութեամբ յաջողեցաւ յաղթահարել ընդդիմութեանց, որոնք, այդ եկեղեցիներու ծոցին մէջ ի յայտ կուգային նման մասնակցութեան մը պատեհութեան սկզբունքին դէմ իսկ: Այնքան որ այսօր, բացի հազուագիւտ եւ անկարեւոր բացառութիւններէ, օրթոտոքս բոլոր եկեղեցիները Եկեղեցիներու Տիեզերական Խորհուրդին անդամ դարձած են :

Փոքր արժանիք մը չէ, հակառակ բոլոր խոչընդոտներու, յաջողիլ շարժում մը ստեղծել օրթոտոքս եկեղեցիներու մէջ, (Քոյր – եկեղեցիներ շատ կապուած իրենց անկախութեան – վարչական փոխադարձ անկախութիւն), անոնց մէջ հաստատելու համար համերաշխութիւն մը, զոր իրենց միաձայնութիւնը հաւատքի մէջ եւ համաձայնութիւնը գթութեան մէջ կը հրամայեն ամէն ձեւով, բայց աննպաստ պայմաններ եւ անցեալի երկար սովորութիւններ փոքր համեմատութիւններու իջեցուցած էին: Թէեւ տակաւին շատ ճամբայ կայ կտրելիք այդ մարդին մէջ, կարելի է ըսել թէ Հռոդոսի համօրթոտոքս ժողովը (1961), Աթոս լերան հազարամեակի տօները (1963ի ամառը), որուն յաջորդեց Հռոդոսի միջ – օրթոտոքս խորհրդակցութիւնը որ կ՛որոշէր հաւասարէ հաւասար պաշտօնական խօսակցութիւններ առաջարկել հռոմէական եկեղեցւոյ, յաջողութիւններ եղան : Այդ յաջողութիւնները կը նուիրագործէին Պատրիարքին համբերատար յամառութիւնը :

Բազմիցս Աթենակորաս Պատրիարքը հրապարակաւ յայտնած է իր փափաքը հանդիպելու Պապին, որ պատրիարքն է Եկեղեցւոյ առաջին Աթոռին:

Քրիստոնեայ բոլոր դաւանանքներու միջեւ շփումներու եւ եղբայրական յարաբերութեանց հաստատման ջերմ կողմնակից, իրենց ամբողջական միութեան վերանորոգման համար, Աթենակորաս Պատրիարքը, սակայն կ՛ըդունի թէ ոչ մէկ բան աւելի վնասակար կ՛ըլլայ քան հանդրուանները ցատկել: Եթէ կ՛ուզուի « Աստուծոյ ուղած օրը» որ վարչական կատարեալ միութիւնը իրագործուի, կը սիրէ կրկնել, պէտք է ներկայիս գոհանալ, գործի միութիւն ստեղծելով, այսինքն իրական գործակցութիւն մը անշահախնդիր ամէն մարդի մէջ, հակառակ զիրար բաժնող կամ իրարու դէմ հանող տարակարծութեանց, որպէսզի Քրիստոսի բոլոր աշակերտները կարենան իրարու օգնել, կատարելու համար այն պարտականութիւնը, որոնք կը պարտադրուին իրենց քրիստոնեայ խիղճին՝ ի սպաս եւ ի շահ բովանդակ մարդկութեան :

Հոս կը նշմարուի նպատակ մը որ սիրելի էր Ժընեւի Եկեղեցիներու տիզերական խորհուրդին, նպատակ մը որ հաղիւ գծուած էր Պիոս ԺԲ.ի կողմէ եւ մէջտեղ գծուած Յովհաննէս ԻԳ.ի կողմէ իր «Յերկիր խաղաղութիւն»կոնդակին մէջ և զոր ներկայ Պապը չվարանեցաւ որդեգրել :

ԱՐՍԷՆՆԵՐՈՒ ՌԱԶՄԱԴԱՇՏԻՆ

ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ի՛նչ լաւ կ՚ընէր մեր սիրելի Թաշեանը, եթէ չգրէր «Երեք Արսէններուն ճակատամարտը» խորագրեալ երկու յօդուածները (Յուսաբեր, Դեկտեմբեր 24 եւ 25):

Ամէն բառին մասին է դարձեալ:

Ուզած է պատասխանել ինծի, պնդելու համար իր տեսակէտին վրայ, — իր իրաւունքն է անշուշտ: Բայց երբ վիճաբանութեան օրէնքները չեն յարգուիր, շատ բան կը կորսնցնեն Արսէնները իրենց հըմայքէն՝ «ճակատամարտը» վերածուելով երախայական խաղի: Օրէնք է որ ընդդիմախօսին տեսակէտը լաւ հասկցուի եւ ընթերցողին եւս բացատրուի ճշգրտօրէն եւ հաւատարմօրէն: Եթէ յարգուած ըլլար այս օրէնքը, ես չէի գրեր այս յօդուածը: Իմ տեսակէտս ինքզինք պաշտպանելու ուժ ունի, եւ յաւելուածական այս բացատրութեան երբեք պէտք չունի: Դարձեալ, ես չէի գրեր այս յօդուածը, եթէ «Յուսաբեր» արտատպած ըլլար իմ յօդուածաշարքս «ամէն» բառին մասին, «Յուսաբեր»ի ընթերցողներուն թողլով ընդունիլ կամ մերժել իմ տեսակէտս:

Յառաջ արտատպած էր մեր սիրելի Թաշեանին յօդուածը, ինչ որ ցոյց կուտայ այս թերթին համակրանքը հանդէպ իրեն: Թաշեանի գրութիւնները շատ կը դնահատէ Յառաջ, որովհետեւ պայծառ են, յստակ են, տաքուկ հայերէնով մը հիւսուած են, հմտութեան պաշարով մը ծանրութիւն առած: Բայց այդպէս չէր այս վերջինը: Հակառակ ատոր, կը խոստովանիմ՝ քիչ մը չարութեամբ ուզեցի որ Յառաջ արտատպէ Թաշեանի այս վերջին երկու յօդուածներն ալ, իր պատիժը ինքն իր ձեռքով տալու համար իրեն: Չհամաձայնեցաւ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը, վրիպում համարելով գրուածը: Այսուհանդերձ իմ իրաւունքս է որ, առանց շատ ծանրանալու այս ցաւալի վրիպումին վրայ, ձախող «ճակատամարտի» մը աւերակներէն դուրս հանեմ տեսակէտս՝ սրբեմ, մաքրեմ, պայծառացնեմ եւ ան բըլիէֆ ներկայացնեմ, առանց նոյնիսկ Արսէններու եւ մեծ կամ պզտիկ վկայութեանց միջամտութեան: Յուսաբեր կ՚առնէ կամ կ՚անտեսէ այս յօդուածը՝ սրբագրելու համար ինչ որ սխալ է ներկայացուած, իր էջերուն մէջ, իմ անունովս, իր գիտնալիք բանն է:

Սկիզբէն իսկ, «Յառաջ»ի ընթերցողները նշմարած են այն ձգտումը, զոր չէի ծածկած՝ երբ, խուսափելով վիճաբանութեան ձեւ տալէ քերականական այս փոքրիկ հարցին, ուզեցի, ամէն բառին աշխարհաբար հոլովման հարցը առիթ կամ պատրուակ գործածելով, տալ ամէն բառին ամբողջական պատմութիւնը, — հին վէճերը, արտայայտուած թեր ու դէմ բոլոր կարծիքները՝ ուղղագրութեան եւ ստուգաբանութեան վերաբերեալ:

Այս ձգտո՞ւմս եղաւ պատճառ, որ մեր սիրելի Թաշեանը իրար խառնեց ուղղագրականը, ստուգաբանականը, գրաբարն ու աշխարհաբարը, պղտորելով վէճին ընթացքը, նոյնիսկ կռիւի ելլելով ... ինք իր տեսակէտներուն դէմ, — զարմանքս մեծ եղաւ:

Ամէն բառը կը հպատակի էն վանկով վերջացող բառերու խումբին, որ դարերու խորէն հաւատարմօրէն մեզի կը բերէ հայ լեզուին ուղղագրական ամէնէն նուրբ կանոնը, յստակօրէն բանաձեւուած, ճիշդ այսպէս. — Բառերուն վերջը, ուղղական հոլով, երբ նու տառը դտնուի, աւելորդ է եչ կամ է տառերուն շփոթութիւնը նուէն առաջ, անպայման է կը դրուի: Պարէն, ոչ պարեն, կամ ժապաւէն, ո՛չ ժապաւեն, կամ ապաւէն, ո՛չ ապաւեն, կամ Արսէն, ոչ Արսեն, եւ այլ հազարաւոր բառեր (երբ պոռամ, — ի զէ՛ն մակբայներ համօրէն) եւ անձնանուններ: Ինծի ծանօթ չէ հայ լեզուին մէջ այլ կանոն մը, այս աստիճան ակադեմական, այս աստիճան նուրբ, այս աստիճան իմաստուն: Ընդհակառակն, ծիծաղիլդ կուգայ, երբ յունարէնի կամ Ֆրանսերէնի մէջ(*) կը հանդիպիս բառերու, որոնց վերջավանկի էնը ուղղագրելը ... ալճեպրա լուծելու պէս բան մը կ՚ըլլայ:

Հայեցի այս կանոնը բացառութիւն չի ճանչնար: Ամէն բառին նուիրուած իմ յօդուածաշարքիս մէջ յիշած եմ «բացառութիւնները», համրանքն ալ որոշ, որոնք բացառութիւն չեն սակայն: Չեմ ուզեր կրկնել:

Այս օրէնքով է որ ամէն բառը կը գրուի ամէն: Թաշեան եւս ամէն բառը կը գրէ ամէն: Ես, գրելով ամէն, բացատրած էի նաեւ օրէնքը:

Ի՞նչ կ՚ուզէ ըսել Թաշեան, երբ իբրեւ ընդդիմախօսութիւն՝ ինծի կը յիշեցնէ ... զենիթ, խենէշ եւ այլ բառեր, «ճակատամարտի» ֆիկիւրաններ: Պիտի չըսեմ թէ զենիթը հայերէն չէ, ոչ ալ պիտի բողոքեմ խենէշ բառին դէմ, նոյնպէս օտար, որ երբեմն դիմագիծ ալ կը փոխէ: Կը հարցնեմ միայն. — Այս բառերո՞վ պիտի պատերազմին Արսէնները: Այս բառերը կը հասկնա՞ն թէ «բանը ինչո՛ւ մըն է»:

Ես կ՚ըսեմ՝ բառավերջի նու տառէն առաջ է կը դրուի եւ ոչ Ե տառը: Ու Թաշեան ինծի կը թուէ քինի (ի՞նչ բառ է, չեմ գիտեր), խենթ (ի՞նչ գործ ունի մեր վէճին մէջ, չեմ գիտեր): Ո՞ւր փախած է բառավերջի նու տառը:

Ես կ՚ըսեմ, մեկնելով վերջավանկի նոյն սեպուհ օրէնքէն թէ Արսէն կը գրուի էնով եւ ոչ երբեք ենով, ինչպէս Գուրդէն, Վազդէն: Ու Թաշեան ինծի կը թուէ Քսենոփոն, Մենելաս եւ Պենտեկոստէ յանուկ անունները, մոռնալով ... Բենիամինը: Բայց վրա՞ս կը խնդայ Թաշեան: Ես ի՞նչպէս կրնամ կռուիլ Քսենոփոնի դէմ, իր բիւրաւոր զինուորներուն դէմ: Ես ի՞նչպէս կրնամ ելլել Պենտեկոստէին դէմ, որ հազար լեզու խօսեցընել գիտէ:

Բայց Թաշեան, ի՛նք եւս, Արսէնը կը գրէ Արսէն, ինչպէս ամէնը կը գրէ ամէն: Ըսել կ՚ուզէ թէ կը գրէ համաձայն օրէնքին, բայց կը մերժէ՞ ... օրէնքը: Այլ խօսքով՝ կ՚ուտէ տանձը, բայց իլ ֆէ լա նիք, ինչպէս կ՚ըսեն Ֆրանսացիք, տանձենիին կամ ... ինծի:

Եւ այսպիսի անհամ, անիմաստ, անկապակից ուրիշ բազմաթիւ դիտողութիւններ... Բարեկենդան չեկած:

Բայց կարեւորը այն հարցն է, որու մասին տարակարծիք ենք ես եւ Թաշեան:

Իմ ընկերս շատ կը յիշէր Բագրատունի եւ Ղազիկեան Արսէնները: Ուստի ուզեցի ճակատեցնել երրորդ Արսէնը, Այտընեան: Առանց ապաւինելու երեք Արսէններուն: Ոչ մէկ Արսէն դէմ է էնի:

Առաջին Արսէնը, երբ կը խօսի գրաբարի մասին, ծունկի կուգամ: Իսկ երբ կը խօսի աշխարհաբարի մասին, կը խըցեմ ականջներս: Երկրորդը երբ կը խօսի գրաբարի մասին, կ՚ըսեմ. — Բաւական է երկու Արսէն (Բագրատունի եւ Այտընեան), երրորդը աւելորդ: Իսկ երբ կը խօսի աշխարհաբարի մասին, կ՚ըսեմ. — Գնա վանք, եւ հանդիստ ձգէ մեզ:

Թաշեան շատ կը դիմէ նաեւ վկայութեանց (Հայկազեան բառարանին ընդ մէջէն): Ինծի համար՝ չկայ աւելի նուիրական մատեան քան այս բառարանը, — իմ Հայութեանս պարծանքը: Բայց ունիմ վերապահութիւն մը:

Երեք վարդապետները, եւ ընդհանրապէս մեր վանքերուն բնակիչները որոնք մատենագրութեան նուիրուած են, պահպանողական են (արհամարհանք չկայ այս բառին մէջ): Անոնք հաւաքած են ամէն բառ եւ արձանագրած այնպէս՝ ինչպէս գտած իրենց աչքին լոյսով, ձեռագիրներու մէջ: Այդ ձեռագիրները ապրած են այն կեանքը, որ մեր ժողովուրդին վիճակուեցաւ, — արիւն, արցունք, հըրդեհ, ջարդ, հալածանք, աքսոր: Այդ ձեռագիրներն ալ, մեզի պէս, վիրաւոր եւ անպաշտպան: Իրենց ծնունդը կամ աճումը եւս քաղաքակրթական ամէն միջոցներէ զուրկ պայմաններու մէջ կատարուած: Ահա թէ ինչո՛ւ Ֆրանսացի մեծանուն բանասէր մը թերագնահատութիւն ցոյց կուտայ հայերէն ձեռագիրներու մասին՝ դէպքերու վաւերականութեան տեսակէտով, — ես, ընդօրինակութեանց եւ լեզուական մաքրութեան տեսակէտով, առաւել եւս:

Այս բացատրութիւններէն ետքը՝ հասկընալի է Ն. Բիւզանդացիի մեղադրանքը հանդէպ վանական հրատարակութեանց, որոնք, լոյս տեսնելով առանց ձեռագրական բաղդատութեան եւ քերականական ստուգման, յաւերժացուցած կամ ընդհանրացուցած են լեզուական սխալներ: Այսպէս, բազմաթիւ բառերու ուղղագրութիւնը, հոլովման եղանակը, կազմախօսական ձեւը այնքան փոփոխութիւն կրած են որ լաբիւրինթոս է ստեղծուած:

Օրինակ, առէք աղէտ բառը:

Հոլովման մէջ (գրաբար) ունինք աղետի ձեւը, նաեւ աղիտի, նոյնիսկ աղէտի: Ածանցում՝ ունինք աղետաւոր, նաեւ աղէտաւոր: Բարդութիւն՝ ունինք աղետաբեր, նաեւ աղիտաբեր, նոյնիսկ աղէտաբեր: Ահա ձեզի մատենագրական ... վկայութիւն:

Հրամմեցէք, առէք ձեր հաւնածը:

Իմ աշխատութիւններուս ընթացքին՝ երբ կը յառաջանամ առ խարխափս, կը դիմեմ Արսէններու լոյսին կամ վկայութեանց ձայնին: Բայց երբ կը գտնեմ հայ լեզուին երակը, այլեւս ոչ Արսէն մտիկ կ՚ընեմ, ոչ ալ վկայութիւն:

Թաշեան կը վախնայ որ կ՚ելլեմ «Արսէնները հայերէն չեն գիտեր» կ՚ըսեմ: Մի՛ վախնար, կ՚ըսե՛մ երբ համոզեմ ինքզինքս կամ Տէքարթի դեւը, որ կ՚ապրի մէջս: Տեղն է որ ըսեմ նաեւ թէ չեմ սիրեր այն լեզուն, որու մէջ կը լողայ համեստութիւն կոչուած կրտած անասունը, հին վանքերու եւ հին ձեռագիրներու մէջ «տրուպ» անունով ծանօթ, — Աղբալեան չա՛տ կերակրեց այդ անհամ անասունը:

Ու խորհուրդ կուտամ ընկերոջս՝ Թաշ-

(*) Յունարէնի մէջ մէն բառը երեք նշանակութիւն ունի, կը հնչուի նոյն ձեւով, բայց բառամէջի ձայնաւորը կը փոխուի՝ ըստ նշանակութեան: Ֆրանսերէնի մէջ փէն բառը երկու նշանակութիւն ունի, կը հնչուի նոյն ձեւով, բայց բառամէջի ձայնաւորը կը փոխուի ըստ նշանակութեան: Ճիշդ է թէ նշանակութիւն փոխող ձայնաւորներուն ամանակը կը տարբերի, բայց հայերէնը կը մերժէ էն վերջաւորութեան մէջ գործածել տարբեր ամանակ, այսինքն ապաւէնը գրել էով, իսկ ժապաւէնը՝ եչով: Ամէն էն կը գրուի էն՝ ուղղական հոլով: Գրաբարն է միայն որ կը փոխէ զայն հոլովումներու, ածանցումներու եւ բարդութեանց մէջ, — աշխարհաբարը եւս կը փոխէ ածանցումներու եւ բարդութեանց մէջ, իսկ հոլովման մէջ՝ Ո՛Չ:

ՀԱՄԲՈՅՐԸ

—o—

Գոյներու պէտք չկայ եւ ոչ ալ պաստառ՝ Կարօ Մարսուպին դէմքը նկարելու համար:

Կ՚առնենք բաւական խոշոր կաւի կտոր մը, կուտանք դդումի ձեւ, աշունի լալն երեսներով դդումներու նմանող. առաջին անգամ կը շինենք ականջները, թթենիի տերեւներու մեծութիւնով, վերին մասերը մի քիչ ծռած. կը շինենք աչքերը, «կովու աչք», խաղողի պտուղներու չափով, ուր պիտի տարածուին արտ, երկինք, արեւ, նաեւ եկեղեցիի աջ կողմի դասը դրուած ու խունկի ծուխերով սեւցած Ս. Յարութեան նկարը. կը շինենք արծուեքիթ մը, բաւական խոշոր, յետոյ փոքրիկ քարայրի նմանող բերան՝ կէս մասով թափթփուն պեխերուն տակ ծածկուած. մենք անոր երեսը չենք յղկեր, գլխուն ու ճակատին ձախ կողմին վրայ կը ձգենք, 95ի ջարդերէն մնացած վէրքի հետք մը ճեղքուած: Այդ բոլորէն յետոյ մեր էն դժուար գործը ճակատին վրայ կնճիռներ շարելն ու դէմքին վրայ զանազան գծեր ձգելն է. որովհետեւ ճակատին վրայ չգիտես, թէ հերկուած արտի նման քանի՞ կնճիռներ պիտի շարժուին, երեսի գիծերը ի՞նչ չափով պիտի փոթփոթին, երբ ան տեսնէ որ Էքնօ Մարկոսին կինը, Վարդիկը, եկեղեցիին մէջ խաչը համբուրելու կը մօտենայ:

Այդ օրն ալ, Կարօ Մարսուպ եկեղեցիէն դուրս կ՚ելլէր աղօթքի կտոր մը բերնին մէջ եւ թաղիքէ գլխարկին շուրջ արախչին կապելով ու ականջներու կէս մասը արախչին տակ ժիր ծածկելով: Բահ, ինչ տեսնէ, Էքնօ Մարկոսին կինը, պասմայով շալվար ու կապերով կօշիկ հագած, թըգըր թըգըր եկեղեցիի ճամբէն տուն կ՚երթար, այնպէս կը քալէր, կ՚ըսես քարերուն վրայէն Ս. Սարգիսի նժոյգն էր կ՚անցնէր:

— Հա՛ էդ էր պակաս. պասմայով շալվար, քաղքենի կօշիկ, ինչո՞ւ չէ, վաղն ալ շալվարին վրայ թո՛ղ չանչուլ շարէ: Աստուած վկայ, որ էսպէս երթայ՝ էս գեղը կը փլի, — կը խօսէր Կարօ Մարսուպ ինքնիրեն:

Գիւղին մէջ ո՞վ էր տեսեր պասմայով շալվար, կապերով կօշիկ: Գիւղացի կիներ իրենց գործած կտաւներով կը շինէին իրենց շալվարները ու կօշիկն ալ գեղին կօշկակարը կը կարէր, գիւղին ճամբաներէն ու հերկուած արտերուն մէջէն քալելու յարմար կօշիկներ: Գիւղին մեծ ու պզտիկ, աչքերնին բացեր այդպէս տեսեր էին:

— Քա կնիկ, էսօր Էքնօենց Մարկոսին կնկան պիչիմը տեսնայիր, — խօսեցաւ Կարօ Մասուպ իր կնոջ:

— Տեսեր եմ, արի մարդ, տեսեր: — խօսեցաւ Նունիկ օճախին վրայի կերակուրի խշիկն անցնելով: — Էսօր աղբիւրին ճամբան տեսայ: Տահա էդպէս որ երթայ՝ աչքերուն սիւրմէ ըլ պիտ քաշէ: Ինչո՞ւ չընէ, Նաճար Գրիգորը թող սաղ կենայ:

— Քա կնիկ, Նաճար Գրիգորին ի՛նչ:

— Դուն ալ աշխըրքէն պէ խապար, ինչե՞ր կը խօսին, գեղի մը բերանն ծամոն է դարձեր:

— Ինչո՞ւ, ի՛նչ կայ, կնիկ:

— Ի՛նչ տըլլի. Նաճար Գրիգորը գիշեր ցորեկ Մարկոսին տունէն դուրս չելլեր: Վարդիկին գոնտռան, պասմայով շալվարը Նաճար Գրիգորն է բերեր քաղքէն: Ես ինչ գիտեմ, մեղքերնին վիզերնին:

— Ալ ինչո՞ւ կրակ չտեղայ էս աշխըրքին վրայ, կնիկ, — խօսեցաւ Կարօ Մասուպ աչքերը խոշոր բանալով: — Էս ի՛նչ օրերու մնացինք: Գեղացին աղօթք թող ընէ գոմշու էն լէն ճակտին, չէնը էս գեղը Սոդոմ գոմոր է, Սոդոմ գոմոր: Մարկոսը չըսե՞ր, թէ օ քա կնիկ, էս շալվարը քեզի ուսկի՞ց»:

— Էրիկն ինչ ըսէ. էրկան իւլարը կընկան ձեռքն է, ուզած տեղը կը կապէ: Էրիկն ալ Վարդիկը տիէ խուր ու խուրպան կ՚ըլլի: Անցեալ օր խնամի Մարանը կը պատմէր, որ կալ ու կուտի ատեն, չեճերը չափելու ատեն, աղա, խաս աղա, շայնա ու գզիր թափուեր էին Էքնօենց կալը կը չափէին: Էդ կուտ ու կըրակ ատեն էս Մարկոսը քաղաք կ՚երթայ որ կնկան փորթուգալ բերէ, գլոխը կը ցաւի տէի՝ կնիկը փորթուգալ է ուզեր: Որ աղբրտօք բաժնուեցան՝ գեղ մը գեղով Մարկոսը մեղադրեցին:

— Կնիկ, ես մարդ էնոր կ՚ըսեմ, որ քթին տակ բուսած պեխերին արժէքը գիտնայ: Մարկոսին պեխերէն մէյմէկ շանձագ կը կախուի: Պեխերէ՞ն ըլ չամչնար: Կնկան իւլարը, որ իր գլխին փաթթես ու ինքն իր հալին ձգես, Աստուած մի արասցէ, աշխարհը մրեղ մրեղ կ՚ընէ: Մինակ Էքնօենց տունը չէ, կնիկ, Թոթոենց տունը մրեղողն ըլ կնիկ էր, Բալուլցոնց տուն վերան ընողն ըլ էն պզտիկ հարսն էր. ալ ո՞ր մէկը ըսեմ:

— Կդ կողմէն մեր Մարուշին բախտը լաւ է, խօսեցաւ Նունիկ:

— Հէլպէդ լաւ է: Ես Մուրատ Ակոյի տղուն աղջիկ չէի նշաներ, եթէ հօր ու մօր զաւկի մէկ հատիկը չըլլար: Մեր աղջիկը, վաղը, Մուրատենց տունը որ երթայ, ներոջ ու տաքերոջ ցաւ չունի քաշելիք. ինչ է նը կեսուր մը ու կեսրար մը ունի:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(1 Շար.)

եանի, որ շատ չփայփայէ այդ անասունը: Արութենէ աւելի գեղեցիկ բան չկայ, — կեցցէ արութիւնը, որ չի նշանակեր միայն ու միայն քաջութիւն :

Ա՛յդ է որ ինծի կուտայ յաւակնութիւնը, որ առանց կոթնելու Արսէններու եւ ձեռագրական վկայութեանց՝ յայտարարեմ բացուած այս վէճին մէջ թէ գտած եմ հայ լեզուին երակը : Բայց միայն ամէն բառին վերջավանկի ուղղագրութեան մէջ, աշխարհաբար հոլովման ձեւերուն մէջ: Այլ հարցերու մէջ՝ կը մնամ նոյն ... Ժան – Ժանը, ինչպէս կ՚ըսէ Ֆաուստ՝ ըստ Ֆրանսերէն թարգմանութեան :

Ահաւասիկ, ուրեմն, ինչ որ գիտեմ թէ գիտեմ :

Ամէն, համակարգ՝ ինչպէս Արսէն անձնանունը կամ պարէն բառը, ՀՈԼՈՎՄԱՆ ընթացքին՝ աշխարհաբարի մէջ, կը պահէ է տառը, եւ այսպէս կ՚ունենանք ամէնէն եւ ամէնուն ձեւերը: Այլ է հոլովման եղանակը գրաբարի մէջ, ոչ միայն ամէն բառին, այլեւ բոլոր այն բառերուն համար, որոնք է ունին իրենց վերջավանկին մէջ: Այլ է նաեւ ամէն բառին ածանցումի եւ բարդութեան եղանակը՝ նոյնիսկ աշխարհաբարի մէջ, — պատճառն այն է որ աշխարհաբարին էվոլիւսիոնը կասած է որոշ շրջանէ մը ետքը, եւ ահա թէ ինչո՛ւ տեղ կայ՝ գրաբար եւ աշխարհաբար կը կենակցին միասին, տեղ կայ՝ կ՚ապրին առանձին, տեղ կայ կը գրկեն գիրար ու կը համբուրուին, տեղ կայ կը փախչին իրարմէ հեռու : Մեր լաւագոյն գրագէտներուն անծանօթ չեն այդ գաղտնիքները :

Ուստի կ՚ըսեմ դարձեալ.— Սխալ է գրել ամենէն, բացարձակապէս սխալ է գրել ԵՉով, ձայնափոխութեամբ՝ հոլովման պարագային, երբ աշխարհաբար է ձեր գրածը: Եթէ գրողը կը գրէ ամէն :

Այս սխալը ցոյց տալու համար՝ պէտք չունիմ ապաւենի(?): Ամէնէն մեծ ապաւէնս հայերէնն է, որ իբրեւ աստուածային պարէն կը պարենաւորէ ով որ կ՚ապաւինի իրեն, ամենափոքրէն մինչեւ ամենամեծը:

Ու չմոռնալ մէկ բան.—

Աշխարհաբար հայ լեզուի մէջ չկա՛յ մէկ հատիկ բառ, ուղղական հոլով, ԷՆ վերջավանկով, որ սեռական եւ բացառական հոլովմանց ընթացքին, ձայնափոխութիւն կատարէ ԵՆ ձեւով,— չկա՛յ մէկ հատիկ բառ, չկա՛յ, չկա՛յ, չկա՛յ:

Եթէ մէկ բախտաւոր մարդ գտնէ մէկ հատիկ բառ, որ տապալէ այս կանոնը, հրապարակաւ կը յայտարարեմ .— Կ՚ընդունիմ ի՛նչ պահանջ որ ներկայացնէ ինծի, նիւթական եւ բարոյական :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԻՊՐՈՍ 1963

Դ.

ԱՅԱ ՍՈՖԻԱ ՄԶԿԻԹԸ

Բաւական թիւով եկեղեցիներ կան Նիկոսիոյ մէջ, Լատին եւ բիւզանդական ոճով կառուցուած: Ասոնց շարքին՝ նաեւ մզկիթներ, որոնց մէջ նշանաւոր է Այա Սոֆիայի մզկիթը , որ շինուած է 1209 ին եւ եղած է քրիստոնէական տաճար մը: Իսկ երբ Թուրքերը 1571ին գրաւած են Կիպրոսը, Սուլթան Սելիմի օրով , զայն վերածած են մզկիթի, եւ 320 տարիներէ ի վեր կը կրէ «Սուլթան Սելիմ » անունը :

Կոթական ոճով կառուցուած հսկայ շինութիւն մըն է: Արտօնութիւն առինք Իմամ Մեհմէտ Բեճեպէն, (վաթսուն տարուան ծառայութիւն ունեցող հաւատարիմ ու ծերացած շէյխ մը), որ պատուիրեց կօշիկները հանել եւ ապա մտնել ներս : Երբ կօշիկներուս ապահովութեան մասին շէյխին ակնարկութիւն ըրի, իր անզօր բիբերով այնպիսի նայուածք մը նետեց ինծի, որ կարծես ըսել կ՚ուզէր. «Մենք գողեր չունինք»: Կօշիկս մնաց մզկիթի դրան առջեւ դիզուած այրերու կոշտ կօշիկներուն մէջ: Թէեւ ծեր կրօնաւորը վստահեցուց ապահով ըլլալը, սակայն դուրսի «մթնոլորտը» կասկածներ կ՚արթընցնէր մտքիս մէջ :

Նայեցոյ պատերուն ոսկեզօծ արաբերէն տառերուն, որոնց մէջէն հազիւ կըրցայ քանի մը բառ յարմարցնել ու կարդալ: Տառեր ըլլալէ աւելի գիծեր ու կէտեր էին միայն, իրարու հանգուցուած ծայրերով ու պոչերով :

— Ի՞նչ կը նշանակէ սա տախտակին վրայ գրուած գրութիւնը,— հարցուցի բացատրութիւն տուող շէյխին :

— « Գիտեմ որ Աստուած մէկ է եւ Մոհամմէտ իր Առաքեալը », ըսաւ Իմամ Մեհմէտ ,եւ կրկնեց իր մատուցած 60 տարուան ծառայութիւնը : Պահ մը ետք աներեւութացաւ :

Քիչ ետք դուրս եկաւ մզկիթին կողքի խուցէն, դողացող ձեռքերուն մէջ ամուր բռնած մաշած ու դեղնած Քուրանը եւ ցոյց տուաւ պարծանքով .

— Չորս հարիւր տարուան Քուրան է ասիկա, ձեռագիր եւ ամբողջովին զարդագրուած, զոր գրած է Սուլթան Սուլէյմանի քարտուղարը՝ Էօմէր էֆէնտին :

Քանի մը էջ դարձուցի պատմական Քուրանէն , ոչինչ հասկցայ մահմետական կրօնքին նուիրուած այդ գիրքէն : Բայց որքան հպարտութիւն կար իմամին կեցուածքին մէջ, եւ ինչ երանութեամբ կը կրկնէր.— « Չորս հարիւր տարուան Քուրան է, եւ ... ձեռագիր» :

Մզկիթին յատակը ամբողջովին զորգով ծածկուած էր: Թրքական գորգեր : Տեղ տեղ թաղիքներ, արեւելեան վառ գոյներով: Կամարակապ կառոյց ունեցող հոյակապ ներքնամասը մտածել կուտար մեծ ճարտարապետութեան մը մասին, որ իրականացած էր քրիստոնեայ արուեստագէտներու մտայղացումով :

— « Կրնաք մինարէն բարձրանալ », ըսաւ Իմամը, մատնացոյց ընելով մզկիթին ներքնամասին մէկ կողէն ճեղքուած բացուածք մը :

Հետեւեցանք ծեր մարդուն , եւ մը – տանք մութ տեղ մը: Հազիւ կրցայ նըշմարել նեղլիկ սանդուխ մը, օձապտոյտ ու դալարուն: Մինարէն առաջնորդող սանդուխն էր: Բորբոսի հոտ մը լեցուեցաւ ռունգերուս մէջ եւ օդը ճնշիչ դարձաւ: Տեղ տեղ բացուած լուսամուտէն արեւի շող մը կը սպրդէր ներս ու կը լուսաւորէր մեր վերելքը , որ անվերջանալի կը թուէր: Շատ բարձր է մինարէն : Մօտ 250 սանդխամատ, այնքան որ գըլխապտոյտ պատճառեց:

Հասանք մինարէին կատարը, ուրկէ դիտեցինք Նիկոսիոյ ամբողջական համայնապատկերը: Մինարէն քանի մը տեղէն ճեղքեր ունի, որոնք ստեղծուած են երկրաշարժներու պատճառով: Նախկին Այա Սոֆիային ուսերուն վրայ փակցուած զոյդ մինարէները կառուցուած են վարպետութեամբ :

Շատ չկրցանք մնալ աշտարակի բարձունքը: Իջանք զգուշութեամբ, փրկուելու համար ցից սանդուխին անկումներէն:

Երբ դուրս ելայ մզկիթէն, անհամբերութեամբ ուզեցի ստուգել կօշիկներուս ներկայութիւնը, մինչ ծեր իմամը անկիւն մը կանգնած՝ զիս կը դիտէր խոհուն :

ՅՈՒՆԱՑ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Քալլինիկոս Ծայրագոյն վարդապետին հետ պաշտօնական հանդիպում մը ունեցանք յունական Արքեպիսկոպոսարանի իր գրասենեակին մէջ: Արքեպիսկոպոսարանը պալատանման կառուցուածք մը ունի, որ շինուած է 1955 – 1959 տարիներուն, բիւզանդական ոճով : Պտըտելէ ետք չէնքին զանազան մասերը, այցելեցինք Հայր Քալլինիկոսին, որ բարի ծերունիի մը երեւոյթը ունի իր ձիւնաթոյր մօրուքով: Համակրելի ու հիւրասէր, որուն գիտցած միակ լեզուն (յունարէն) թէեւ չհասկըցայ, բայց հետս ընկերացող թարգմանը ոչ մէկ բառ փախցուց, մեր փոխանակած խօսքերը հասկցնելու եւ մեզ իրարու ծանօթացնելու համար :

Քալլինիկոսը տեսած էի քանի մը առիթներով, Խորէն Ա. Վեհափառին ի պատիւ տրուած ընդունելութիւններու եւ այցելութիւններու ընթացքին : Սակայն Արքեպիսկոպոսարանի իր գրասենեակին մէջ նստած այս յոյն հոգեւորականը առաւել համակրելի թուեցաւ : Ասոր պատճառը թերեւս իր բաց գլուխն էր, թեթեւցած յունական տափակ վեղարէն :

Հայր Քալլինիկոս զովեց Լիբանանը , ուր գտնուած է քանի մը տարի առաջ , ամբան եղանակին: Համտեսած է մեր օգոստոսեան հեղձուցիչ կլիման: Սակայն Այն Սաֆայի եւ Պարուքի ափերուն վրայ անցուցած իր օրերը ժպիտով յիշեց եւ փափաք յայտնեց կրկին այցելել մեր սիրուն երկիրը :

Գերյարգելի եկեղեցականը հիւրասիրեց մեզ, տեղեկութիւններ ուզեց հայ համայնքի մասին, եւ տեղեկութիւններ տուաւ իր համայնքէն, եւ խնդրեց որ երկրորդ այցելութեամբ պատուէի զինք, որպէս զի կարենար Արքեպիսկոպոսարանի տարբեր բաժիններն ալ ցոյց տալ : Թէեւ խոստանայ, սակայն խոստումս չկրցայ յարգել մեր խճողուած յայտագրին պատճառով :

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

(4 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԲԼՈՒՐԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Կը շարունակուին Կարմիր Բլուրի պեղումները: Միջնաբերդին մէջ յայտնաբերուած են բազմաթիւ զէնքեր եւ այլ իրեր, որոնք գեղարուեստական արժէք ունին եւ կը կրեն ուրարտացի թագաւորներու սեպաձեւ արձանագրութիւններ: Յաճախ այդ իրերը աւելի հին են, քան Թէյշեբայինի կառուցումը: Այս տարի գտնուած վահաններէն քանի մը հատին վրայ արձանագրութիւններ կան այն մասին, թէ Արգիշտի Ա. թագաւորը այդ վահանները պատրաստած է Պրեբունի (Երեւան) քաղաքին համար եւ նուիրած՝ Խալդ չաստուծոյ :

Այս տարի Կարմիր Բլուրի մէջ գտնուեցաւ նաեւ արձանի մը անագապղինձէ պատուանդանը, որուն վրայ գրուած էր.— « Խալդ աստուծոյ, իր տիրակալին, այս առարկան նուիրեց Արգիշտին , որդին Մենուայի, երբ շինուեցաւ Էրեբունի քաղաքը»: Իսկ քաղաքը կառուցուած է Ք. Ա. ութերորդ դարուն :

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Երեւանի պատմութեան թանգարանը աշխատանքներ կը տանի հարստացնելու համար քաղաքին մօտաւոր անցեալի պատմութիւնը: Վերջին քանի մը ամիսներուն գտնուեցան 1822 եւ 1867 թուականները կրող չորս – հինգ հարիւր լիթրանոց գինիի կարասներ: Թանգարանը տէր դարձած է նաեւ 19րդ դարու գործարանի մը մեքենաներուն եւ « Արարատ » գինեգործարանին 1901 – 1905ին նուիրուած վկայագիրներու եւ ոսկէ շքանշաններուն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (106)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԻԶ.

« Ձեզի ըրած զոհողութեանս գործադրութեան եւ ձեր վերադարձին միջեւ բաւական երկար ժամանակ մը անցած էր, որու միջոցին պէտք ունեցած էի դիմել Ֆիզիքական հնարքներու, որպէսզի չխենթենամ եւ չզգամ դառնութիւնը այն կեանքին, որուն մէջ կը նետուէի դարձեալ: Բրիւտանս ձեզի ըսած է, այնպէս չէ՞, թէ ամէն երեկոյթներու, ամէն պարահանդէսներու, ամէն շուայտութիւններու ներկայ կ՚ըլլայի :

« Այսպէս չափազանցութիւններ ընելով կը յուսայի շուտով սպաննել ինքզինքս, եւ կարծեմ թէ այս յոյսը քիչ ատենէն պիտի իրականանայ:Առողջութիւնս ի հարկէ օր օրի վատթարեցաւ եւ այն օրըն ուր տիկին Տուվէրնուան ձեզի զրկեցի շնորհ խնդրելու համար, հոգիով ու մարմինով սպառած էի :

« Պիտի չյիշեցնեմ ձեզ, Արման, թէ ինչ կերպով վարձատրեցիք սիրոյս վերջին ապացոյցը, զոր տուի ձեզ, եւ ինչ նախատինքով Փարիզէն վտարեցիք այն կինը, որ իր մահամերձ վիճակին մէջ չէր կրցած ձեր ձայնին դիմադրել երբ սիրոյ դիշեր մը խնդրած էիք իրմէ եւ որ անմիտի մը պէս կարծած էր պահ մը թէ պիտի կրնար անցեալն ու ներկան լծորդել : Դուք իրաւունք ունէիք ընելու, Արման , ինչ որ ըրիք: Իմ դիշերներուս վարձքը միշտ այդքան սուղ չէ եղած :

« Այն ատեն ամէն բան թողուցի : Օլիմբ իմ տեղս բռնեց Ն...ի Պ. կոմսին քով եւ կ՚ըսեն թէ իմ մեկնումիս պատճառը իմացուցեր է անոր: Ժ...ի կոմսը Լոնտոն էր: Ասիկա մէկն էր այն մարդոցմէն, որոնք ինծի պէս աղջիկներու հետ իրենց սիրոյն մեծ կարեւորութիւն մը չեն տար եւ հաճելի ժամանց մը միայն կը նկատեն այդ սէրը, իրենց վայելած կիներուն բարեկամը կը մնան եւ ատելութիւն չեն ունենար, որովհետեւ երբեք չեն նախանձիր: Վերջապէս մէկն էր այն ազնըւականներէն, որոնք իրենց սրտին մէկ կողմը, իսկ իրենց քսակին ամէն կողմը կը բանան մեզի: Անմիջապէս ան միտքս եկաւ: Անոր քովը գացի: Հիանալի ընդունելութիւն մը ըրաւ, բայց հոն ազնուական կին մը կը սիրէր եւ կը վախնար որ եթէ ինծի հետ յարաբերութիւն ունենար: Ինքզինքը կը վտանգէր: Զիս ներկայացուց իր բարեկամներուն, որոնք ճաշ մը տուին ինծի, եւ յետոյ անոնցմէ մէկը առաւ տարաւ զիս :

« Ի՞նչ կ՚ուզէիք որ ընէի, բարեկամս :

« Անձնասպա՞ն ըլլայի: Այն ատեն աւելորդ խղճահարութիւնով մը պիտի բեռնաւորէի ձեր կեանքը, որ պէտք է երջանիկ ըլլայ: Եւ յետոյ, ի՞նչ հարկ կայ անձնասպան ըլլալ. երբ մարդ այնքան մօտ է մահուան :

« Հոգի չունեցող մարմին մը, խորհելու կարողութիւն չունեցող իր մը եղայ: Ժամանակ մը այս մեքենական կեանքը ապրեցայ, յետոյ Փարիզ դարձայ եւ ձեր մասին տեղեկութիւն ուզեցի: Այն ատեն իմացայ թէ երկար ուղեւորութեան մը ձեռնարկեր էք: Ալ բան մը չկար որ ուժ տար ինծի: Կեանքս նորէն եղաւ ինչ որ էր ձեզ ճանչնալէս երկու տարի առաջ: Փորձեցի դուքսին հետ յարաբերութիւնս վերսկսիլ, բայց շատ խիստ կերպով վիրաւորած էի այդ մարդը եւ ծերերը համբերող չեն ըլլար, անշուշտ հասկնալով թէ շատ պիտի չապրին: Հիւանդութիւնս օր օրի կը սաստկանար :

« Տժգոյն էի: Մարդիկ, որ սէր ծախու կ՚առնեն, գնելէ առաջ ապրանքը կը քընեն: Փարիզի մէջ ինձմէ աւելի առողջ, աւելի մսեղ կիներ կային: Զիս մոռցան քիչ մը: Ահա անցեալը մինչեւ երէկ :

« Հիմա բոլորովին հիւանդ եմ: Դուքսին նամակ գրելով դրամ ուզեցի, վասնզի չունիմ եւ պահանջատէրները եկած են եւ իրենց հաշուեցոյցերը կը բերեն անողորմ կատաղութիւնով մը : Տեսնենք դուքսը պատասխան պիտի տա՞յ ինծի : Ինչո՞ւ Փարիզ չէք, Արման: Զիս տեսնելու կուգայիք եւ ձեր այցելութիւնները պիտի մխիթարէին զիս »:

20 Դեկտեմբեր

« Սոսկալի օր մը կայ: Կը ձիւնէ : Առանձին եմ: Երեք օրէ ի վեր այնպիսի տենդ մը ունիմ որ բառ մը իսկ չկրցայ գրել ձեզ: Նոր բան մը չկայ, բարեկամս: Ամէն օր տարտամօրէն կը յուսամ նամակ մը ստանալ ձեզմէ, որ չի գար եւ անշուշտ բնաւ պիտի չգայ: Էրիկ մարդերը միայն ուժ ունին չներելու: Դուքսը չըպատասխանեց ինծի :

« Բրիւտանս վերսկսաւ գրաւատուն երթալ գալ :

« Միշտ արիւն կը թքնեմ: Օհ, ցաւ պիտի զգայիք եթէ տեսնէիք զիս: Դուք երջանիկ էք որ տաք երկինքի մը ներքեւ կը գտնուիք եւ սառուցիկ ձմրան մը ծանրութիւնը չէք զգար ձեր կուրծքին վրայ, ինչպէս կը զգամ ես :

(Շար.)

երբեակ ժողովի մը գումարման որոշումին որուն նպատակը պիտի ըլլայ լուծում մը գտնել Կիպրոսի բարդ կացութեան : Նիկոսիոյ մէջ բնականոն կեանքը վերսկսած է : Թուրք եւ յոյն պարագլուխները սակայն շատ գոհ չեն այս համաձայնութենէն : Կ'ըսեն թէ շատ զիջումներ ըրած են : Այս յաջողութիւնը կը նկատուի Տընքան Սանտիսի անձնական յաղթանակը : Անգլիացիին գործը բաւական դրժուար էր տրուած ըլլալով որ Յոյներու առաջին նպատակն էր ջնջել տալ 1959ի համաձայնագրերը եւ յաջորդ տարին պատրաստուած սահմանադրութիւնը մինչ Թուրքերը կը պնդէին թէ ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունին ներկայ կացութեան կամ՝ պատերազմ : Թուրքերը ազատ արձակեցին 11 յոյն պատանդներ զորս ձերբակալած էին :

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ կը շարունակէ ափրիկեան իր շրջապտոյտը : Յունուար 9ին կը տեսնուի Պուրկիպայի հետ, Յունուար 11ի եւ 16ի միջեւ Ղանա պիտի հասնի :

ՏԸ ԿՈԼ Արժանթին պիտի երթայ Սեպտեմբերին :

ՅՈՅՆ – ՕՐԹՈՏՈՔՍ եկեղեցին դէմ արտայայտուեցաւ Աթենակորաս Պատրիարքի դիրքին Պապին Երուսաղէմ այցելութեան առթիւ : Նոր տարուան իր կոնդակին մէջ Աթէնքի Արքպեխկոպոսը՝ Խրիսոսթոմոս շեշտած է որ «Աթենակորաս ընթացքը վնասակար է » :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ելմտական նախարարը՝ Ժիսքար տ'Էսթէն Մոսկուա պիտի երթայ ամսուս վերջ :

Պ. Արմենակ Շահպաղլեան, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Շահպաղլեան, Տէր եւ Տիկ. Կռասիէօզ Փոփքրիստոֆ, Տէր եւ Տիկին Հոտէր, Տէր եւ Տիկին Աչուղեան (Երեւան), Տիկին Փողհարեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վարոնեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ՝ ազգականին եւ խնամիին մահը՝

ՎԱԼԱՆԹԻՆ ՇԱՀՊԱՂԼԵԱՆ

որ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 30ին Մարսէյլի Թիմոն հիւանդանոցը :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Յունուար 2ին :

Յառաջ.— Մեր ցաւակցութիւնները :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Զատէեան յիսուն ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին, յիսուն Ծերանոցին, յիսուն Աղքատախնամին եւ 20 ֆրանք «Յառաջ»ին : (Ստանալ « Յառաջ»էն) :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Խ. Մ. Ազգերու Ազատագրութեան Լիկան խորապէս յուզուած իր Կոմիտէի անդամներէն Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ եղերական մահուան առթիւ, իր անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն եւ գաղափարի ընկերներուն :

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութիւնը իր եւ իր խումբերու կողմէ ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Հ. Թորոսեանի եւ ընկերներ Հրայրի ու Վիգէնի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Սերոժա Թորոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը եւ իր բոլոր մասնաճիւղերը իրենց խոր վշտակցութիւնը կը յայտնեն ընկերուհի Հեղինէ Թորոսեանի, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Վիգէն Թորոսեանի եւ ընտանեկան պարագաներու, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝ ողբացեալ Սարգիս – Սերոժա Թորոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի հարիւր ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կրընոպլի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Հաճեան ընտանիքէն քսան ֆր., ի նպաստ դպրոցին, Պ. Արսէն Թէրզեանի (Լիոն) մահուան առթիւ :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Նոր Տարուան Առթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վարդան Աքաօղլանեան մէկ տարեկան « Յառաջ » կը նուիրէ Պ. Յակոբ Համբարձումեանի (Քրեմլէն – Պիսէթր) :

ԾՆՈՒՆԴ

Երկուշաբթի, (6 Յունուար), Տօն Ծընընդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեան :

Յետ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն :

Այս Երեքշաբթի, Մեռելոց, Ս. պատարագ կը սկսի ժամը 10ին, պատարագի աւարտին կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

Կիրակի, 12 Յունուար, Ս. պատարագ ժամը 10ին : Յաւարտ պատարագի հոգեւորականներ եւ ժողովուրդ կ'առաջնորդուին եկեղեցւոյս խորհրդարանը, ուր կը կատարուի Տնօրհնէքի արարողութիւն, նախագահութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ Սրբազան Հօր :

Երկուշաբթի, 13 Յունուար, Տօն Անուանակոչութեան Տեառն : Ս. պատարագ ժամը 10ին :

×

ՊՕՄՈՆ

Այս Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30, պատարագ 10, հաղիսաւոր հոգեհանգիստ 11·30 :

Կիրակի (Յունուար 12), Տօն անուանակոչութեան Յ.ի, սկիզբ առաւօտուն ժամերգութեանց 8·30, Ս. պատարագ 10 :

Նոյն Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ, հոգեհանգիստ ըստ հանգուցեալ Տիկին Վալանթ եւ Պ. Կարապետ Զամպաղճեանի կտակին :

×

ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ

Այս Երկուշաբթի, Մեռելոց՝ պատարագ ժամը 10ին, եւ հոգեհանստեան արարողութիւն ժամը 11·30ին :

HAUTES... GAP ...ALPES

★

HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին
ՓԻԷՌ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ
ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

SKI — NATATION — PATINAGE

Տարին 300 օր Արեւ
Ալպեան 800 մ. Բարձունք

●

« HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE »
TÉLÉPHONE : 086
— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.

Զմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.
Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերուն, Հինգշաբթի, (16 Յունուար) ժամը 15ին, Քատէի Սալ տէ Ֆէթին մէջ :

Կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը տղոց կողմէ : Հաճելի անակնկալներ :

Կաղանդ Պապան նուէրներ եւ նախընթրինք պիտի բաժնէ :

×

Կրընոպլի Կապ. Խաչը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Կիրակի (19 Յունուար) կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուի, (Ռիւ Ժէ, Կրընոպլը) :

Խմբերգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, մեներգ աշակերտներու կողմէ : Ղեկավարութեամբ Պ. Սարգիս Քէժէնէկեանի (Ռոմանէն), մասնակցութեամբ իր թատերական խումի՝ երիտասարդ ուժերու կողմէ, կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը Խէչօին թուզը, (մէկ արար) :

Աւանդական կաղանդ պապան, մրգեղէն բոլոր մանուկներու : Կրընոպլի եւ շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները եւ կազմակերպութիւնները՝ անխտիր կը հրաւիրուին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շիմիի սրահը :

×

Սիմոն Զաւարեանի մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ յուշի եւ յարգանքի ցերեկոյթ, Փետրուար 9, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Իվ Թուտիկ թատրոնին մէջ :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

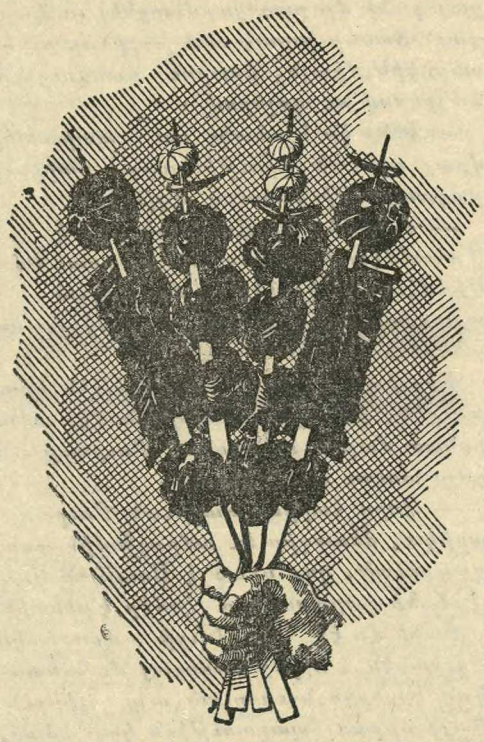

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ
կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

TRICOTS TERZIAN
la plus moderne
des
fabriques de tricots
de la
région parisienne
★
3, Rue Poissonnière
PARIS-2
Tél. : CEN. 93-75
Haratch

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0·30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
7
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI
7 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ԱԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9902

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 9902

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ

Ծանօթ Պարոն Ֆ. անունով, չատ կը խօսուի վերջերս Մարսէյլի երեսփոխանքաղաքապետ Կասթոն Տէֆէռի մասին։ 1965ին կը լրանայ Ջօր. ոը Կոլի եօթնամեայ նախագահութեան շրջանը։ Կը թուի թէ կրկին պիտի ներկայանայ նոր եօթնամեայ շրջանի մը համար, բայց ընդդիմութիւնը կ'ուզէ միացեալ ճակատ կազմել ուրիշ թեկնածու մը ներկայացնելով, որ նախապէս ծանօթ իրրեւ Պարոն Ֆ, վերջերս ստացաւ ընկերվարական պարագլուխին դիմագիծը։

Ազգային Ֆոլքլորը դասական տիպար մը չինած է Հարաւցիին համար։ Շէշ – տուած տեղացիի զոյնով եւ քիչ մը ծի – ծաղելի, այդ տիպարը կը սիրուի իր ա– րեւտա աղուոր չէշին համար, տաք խառնուածքին, ոգեւոր բնաւորութեան։ Թարթարէնն է այդ տիպարը կամ Մա – րիուս, Սէզար եւ Փանիս…։

Ֆրանսայի քաղաքական դէմքերէն ա – մէնէն Հարաւցիին, Կասթոն Տէֆէռի դի– մագիծը դժուար չէ մեկնելով այս պայմանագրական նկարագրութենէն։ 53 տա– րեկան, Հերոյի նահանգի զաւակ և Մար– սէյլէն ընտրուած մօտ 20 տարիէ, կը բաւէ իրականին մէջ ճիշդ հակապատկերը ներկայացնել։

Անփո՞յթ։ Օրը 15 ժամ կ'աշխատի։ Յոհե՞մ։ Կեսթափօն ամիսներ փնտռեց պինքը պրաման շրջանին, բայց անիկա յաջողեցաւ խոյս տալ եւ Դիմադրութեան համար յատուկ պաշտօնով Լոնտոն եւ Ալժէ մեկնեցաւ, եւ վերջերս ալ քաջու – թեամբ պլուխ բռնեց Գաղտնի Բանակին դէմ։ Պոնո՞մ։ Գիտէ վճռակամ, հաստատամիտ, տիրական ըլլալ նոյնիսկ իր պատասխանատուութեանց գործադրութեան մէջ, երկկ նախարարական, այսօր թաղաքական, վաղը…։ Շատախօ՞ս, անհանգա՞րտ, չափազանցո՞ղ։ Անշուշտ տրիբուն մը չէ, կ'արտայայտուի մեղմ ձայնով, զրեթէ միալար, բայց որ ի վերջոյ աւելի կը դրաւէ ուշադրութիւնը քան հակաճառութիւնները կամ պարսաւաճառները։

Սեւէնները բողոքականներէ սերած, պահած է մարդու մը հանդարտութիւնը, որուն ոտքերը գետնին վրայ են, նաեւ պաղութիւնը եւ հակառակ անոր որ կ'ատէ տխուր մարդիկը, հիւմուռ քիչ կը գործածէ։ Կ'ատէ թափթփածութիւնը եւ երբ փարիզի լրագրող մը օր մը իրեն ներկայացած էր քաղաքապետարանը փոլոյի չապիկ հագած, յուրա չէչոով մը ըսած է.— «Հաւանաբար դուք ձեզ գաղթականները կը կարծէք, որպէսզի Մարսէյլի մէջ փողկապ չդնէք։ Եւ երբ երբեմն «մեծ բարկութեան» մը կը մատնուի, պատճառն այն է որ կը մեղադրեն զինքը թէ կեղծարարութիւն կ'ընէ ընտրութեանց մէջ, — չէ՞ որ Մարսէյլի մէջ սովորութիւն է։ Քանի մը տարի առաջ, Թաղապետական Խորհուրդի իր բոլոր թեկնածուները խորհեցան պահ մը որ արդեօք խենթեցա՞ծ է։ Երեւակայեցէք, լրջօրէն կ'առաջարկէր ապակիէ քուէտուփեր գործածել։

Զկատակելուն համար չէ որ Կասթոն Տէֆէռ այսպէս կը շրջի բոլոր ընդունելութիւններուն, խորհրդակցական, սահմանադրական, ազգային, Ազատագրումէն մինչեւ 1958 եւ պարտուած ե. Հանրապետութեան արշալոյսին։ 3 տարի Ծերակոյտը մնաց Ազգ. Ժողով գալէ առաջ անցեալ Նոյեմբերին, ուր կը նախագահէ ընկերվարական խմբակին։ 1946էն 1957 մաս կազմած է հինգ կառավարութիւններու՝ Կուէն, Պլում, Փլէվէն, Քէօյլ եւ Մոլէ գահլիճներուն մէջ, կամ Տեղեկատուութեան (6 ամիս), կամ Ծովային առեւտուրին (մէկ տարի) կամ Անդրծովեան Ֆրանսայի (մօտ 18 ամիս)։ Անգամ ընկերվարական կուսակցութեան, ճիշդ երեսուն տարի է։ Համագումար չէ պատահած ուր 15 տարի է խօսք չառնէ յանուն Պուչ տիւ Ռոնի Դաշնակցութեան, այսօր ամէնէն կարեւորը դարձած, ուր ներկայացուցած չըլլայ երբեմն բանա – ձեւը, որու կը կոթնէր փոքրամասնու – թիւն մը եւ ուր խլած չըլլայ որոշումը։ Այդպէս եղաւ, օրինակի համար, 1958ին։

Հակառակ անոր որ երեք ամիս առաջ մերժած էր իր ձայնը դօր. ոը Կոլի վաւերացման ժամանակ, կշիռքը դէպի «այո» տարաւ Սահմանադրութեան հանրաքուէին համար։

Բայց այս փորձառու խորհրդարանականը, նախատրամ իր ժամուն, կարծրացած չարքային եւ կարդապահ, զրեթէ ամբողջովին վեր կը մնայ վարկաբեկուած, որ հանրային միտքը ունի հանդէպ Դ. Հանրապետութեան կուսակցութեան եւ կոմիտէներու մարդոց։

«Հիմնական – Օրէնքը» պատրաստած եւ պարտադրած ըլլալը — որ ապազգակցական քաղաքականութիւնը ըսուեցաւ — չի բաւեր իրրեւ արժանիք այս չատ յատուկ դիրքը բացատրելու համար։ Եթէ ծրագիր մը չունի, թալիսման մը ունի.— Մարսէյլը։

Նախ նշանակուած քաղաքապետ 1944ին, յետպատերազմեան ընտրուած եւ յաջորդ տարին հրաժարեալ, կարգով տեղը առած են նախ համայնավար մը, ապա կոլիստ մը։ Բայց 1953ին սանձը կրկին ձեռքը առաւ եւ ամուր կերպով այլեւս պահեց։

Հարաւի մայրաքաղաքը իր 700·000 բնակչութեամբ, Ֆրանսայի երրորդ քաղաքը իր 23 հազար հեկտար ասֆալթով եւ շաղախով, 1000 քիլոմեթր պողոտայով եւ փողոցով, ուր հարիւր հազար կառքեր կը շրջապտին, իր ժողովուրդով որ պինքը ամէն բանի պատասխանատու կը նկատէ — անոր նաւապետն է, կուզի դաշտին վրայ՝ զօրավարը, զրեթէ արքան։

«Տեսաբան մը չեմ, ոչ ալ մտաւորական մը, աշխատանքի մարդ մըն եմ» կը սիրէ ըսել։ Քաղաքապետարանի իր գրասեն – եակին մէջ, վարդապետութեան, խաղերու կամ թէզերու մասին չի խօսուիր, այլ՝ իրականութեանց.— Կառուցուելիք նոր թաղեր իրենց լիսէներով, հիւանդանոցներով 1000 անկողիններով, 20 յարկնոց աշտարակներով, պիւտճէ, չուկայ, փոխադրութիւն, թաղապետական, գպրոցական եւ համալսարանական չէնք, — պիտութեանց նոր համալսարանը որ հոյակապ պիտի ըլլայ կ'ըսէ, — յետոյ եւ տեւի մասը՝ ճարտարարուեստական եւ քարիւղային, Ռոնը բաց նաւարկութեան համար. կարճ՝ Կասթոն Տէֆէռ լաւ քաղաքապետ մըն է, լաւագոյնը հաւանաբար, զոր Մարսէյլ ունեցած է Հանրապետութեան օրով, ինչպէս կը դիմին ըսել նոյնիսկ իր հակառակորդները։

Կրնայ խորհրդարանական պայքար տանիլ կառավարութեան դէմ, յարձակիլ Մըշէլ Տըպրէյի վրայ, նոյնիսկ մեղադրել զօր. ոը Կոլը, որ Ֆրանսան կը կղզիացնէ։

Կրնայ իր կուսակցութեան համար վարպետ ռազմավարութիւն մը սահմանել այլ կազմակերպութիւններու նկատմամբ, մաղթել որ ընկերվարական կուսակցութիւնը փոխէ իր անունը, ապահովել որ «համայնավարներուն հետ հաsարակաց գործունէութեան մը պայմանները չեն լրացած», ապա այսօր ըսել թէ կարելի է համայնավար ձայները ընդունիլ առանց պատանդ մը դառնալու։ Կրնայ նախագահական վարչակարգ քարոզել, Մոսկուա երթալ, վաղն ալ՝ Մ. Նահանգներ։

Երբեք սակայն կրնայ այնքան համարձակ դնել իր խօսքին մէջ՝ որքան այն օրը, երբ հակառակ մրցակցութեան եւ ընդդիմութեան սաստկութեան, կը դրէ օրինակի համար առանց ծածկելու իր դժկամութիւնը.— «Ինչ կը վերաբերի Մարսէյլի, դժգոհելու բան չունիմ։ Կառավարութիւնը ցարդ չփորձեց վճարել տալ ինծի իրրեւ քաղաքապետ իմ բռնած քաղաքական դիրքերս»։

Ամբողջ մարդը կայ այս խօսքերուն մէջ, կ'եղրակացնէ Վ.Խանոն–Փոնթէ.— խստապահանջութիւն, պարկեշտութիւն, չափաւորութիւն, յետոյ մտահոգութիւնը, հին ու չամառ սէրը՝ Մարսէյլ։ Մարսէյլ զոր սակայն պէտք է լքել օր մը հեռանալու համար, եթէ…

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՊԻՆ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԲ ՏԵՂԻՔԸ

Շաբաթ առաւօտ, Պօղոս Զ. կը ձեռնարկէր Վատիկանի պատմութեան մէջ աննախընթաց իր ուղեւորութեան՝ դէպի Սրբազան վայրերը։ Բազմահազար հաւատացեալներ ողջերթի գացած էին Հռոմի օդակայանը, ուր ներկայ էին նաեւ իտալական կառավարութիւնը՝ իր գլուխ կազմով եւ Հանր. Նախագահը։ Նախագահ Սէնեքի, ողջերթի իր ուղերձին մէջ կ'ըսէր, թէ «մեծագոյն գովելի է խաղաղութեան ի նպաստ Վատիկանի տարած գործունէութեան արտայայտութեան այս նոր ձեւը»։

Շնորհակալութեան իր խօսքին մէջ Պապը չեշտեց, ինչպէս ըրած էր այս ուղեւորութեան լուրը տրուած ժամանակ, ու ինչպէս պիտի ընէր Ամմանի եւ Իսրայէլի մէջ կատարած իր յայտարարութեանց մէջ, թէ իր ճամբորդութիւնը զուտ կրօնական հանդամանք կը կրէ։

Պապական օդանաւը տակաւին Ցորդանան չհասած, պահ մը այնպէս կարծուեցաւ, թէ պիտի չկարենայ էջք կատարել Ամմանի օդակայանը՝ աննպաստ օդին պատճառաւ։ Սակայն, էկսօրեան դէմ, Ամմանի վրայ տարածուող թանձր մշուշը փարատեցաւ եւ օդանաւը էջք կատարեց նախատեսուած ժամուն։ Բոլոր եկեղեցիներուն զանգերը կը ղօղանջէին, ինչպէս ըրած էին Հռոմի մէջ՝ մեկնումի պահուն, եւ Լիբանանի ու Սուրիոյ մէջ՝ օդանաւին անցքին պահուն։

Ամմանի օդակայանին մէջ Պապը դիմաւորուեցաւ Հիւսէյն Թագաւորին, յորդանանեան պետական բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, ու Երուսաղէմի ամէն ազգի կրօնապետներուն կողմէ, իւրաքանչիւրն ալ իր ազգային տարազով։ Ամբողջ մարդը կայ այս խօսքերուն մէջ, կ'եղրակացնէ Վ.Խանոն–Փոնթէ.— խստապահանջութիւն, պարկեշտութիւն, չափաւորութիւն, յետոյ մտահոգութիւնը, հին ու չամառ սէրը՝ Մարսէյլ։ Մարսէյլ զոր սակայն պէտք է լքել օր մը հեռանալու համար, եթէ…

Երեկոյեան ժամը 7էն 8, Պապը առանձին–առանձին ընդունեցաւ յոյն–օրթոտոքսներու պատրիարքը՝ Բենեդիկտոս, եւ Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքը՝ եպիսկ Արք. Տէրտէրեան, որուն յայտարարեց՝ «Մեր հանդիպումը մասնաւոր նշանակութիւն կը ստանայ բարեկամական այն յարաբերութեանց պատճառաւ, որ – ոնք աճեցան մեր եւ Հայաստանեայց եկեղեցիին միջեւ՝ Վատիկանի տիեզերական ժողովին աշխատանքներուն մասնակցող դէմքերուն միջոցաւ»։

Երեկոյեան, Ս. Աննա վանքին մէջ Պապը ընդունեցաւ արեւելեան կաթոլիկ եկեղեցիներու կրօնապետները — յոյն–մելքիտ, ղպտի կաթոլիկ, մարոնի, խալտէական պատրիարքները եւ հայ կաթողիկէ կաթողիկոս – պատրիարքը՝ Գեր. Պաթմանեան։

Գեթսեմանիի մէջ մատուցուած Ս. Պատարագէն վերջ, Պապը «խաղաղութեան համբոյր» փոխանակեց ներկայ կարդինալներուն եւ պատրիարքներուն հետ։

Կիրակի առաւօտեան, ինքնաշարժներու թափօրը ուղղուեցաւ դէպի իսրայէլեան սահմանագլուխը, ուր կը սպասէին Իսրայէլի նախագահն ու դիւանապետական կազմը։ Պաշտօնական ընդունելութենէն, բարի գալուստի ուղերձէն եւ Պապին պատասխանէն ետք, որուն մէջ Պօղոս Զ. անդամ մը եւս չեշտեց իր ուղեւորութեան զուտ կրօնական հանդամանքը, թափօրը ուղղուեցաւ դէպի Նազարէթ, Ս. Յայտնութեան տաճարը, որուն ստորերկրեայ այրին մէջ Պապը մատոյց Ս. Պատարագ։

Ապա ուղղուեցաւ դէպի Թիպերիասի լիճը, այցելեց Թապոր լեռը, եւ երեկոյեան դէմ վերադարձաւ Երուսաղէմ, ուր պաշտօնական ընդունելութիւն մը կազմակերպուած էր իշխանութեանց կողմէ։

Իրիկուան, Պօղոս Զ. անցաւ Երուսաղէմի յորդանանեան կողմը, ուր 45 վայրկեան տեւող առաջին տեսակցութիւն մը ունեցաւ Կ. Պոլսոյ պատրիարք Աթենագորաս Ա.ի հետ։

Երկրորդ եւ հաւանարար չատ աւելի կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցան երկուշաբթի առաւօտ՝ երբ Պապը փոխադարձեց Աթենագորաս պատրիարքի այցելութեան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Պերլինի պատին մէջ Նոր Տարուան առթիւ բացուած անցքերը փակուեցան կիրակի դիշեր։ Աւելի քան կէս միլիոն արեւմտեան Պերլինցիներ եւ 75·000 ինքնաշարժներ տեսութեան զացին Արեւելեան Պերլինի իրենց սիրելիներուն։

ԿԻՊՐՈՍի մէջ զրայցունց նոր միջադէպեր չպատահեցան թէեւ վերջին երկու օրերուն, սակայն կացութիւնը կը չարունակէ լարուած մնալ։ Անգլիա բանակցութիւններ կը վարէ Աթէնքի եւ Անդարայի հետ՝ լուծում մը գտնելու համար։ Խորհրդակցական ժողովը տեղի պիտի ունենայ Լոնտոնի մէջ՝ Յունուարի կէսերուն։

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ կոլտվաթէը յայտարարեց, թէ Մ. Նահանգներու նախագահական ընտրութեանց համար իր թեկնածութիւնը պիտի դնէ՝ Հանրապետական – ներու համագումարին մէջ։ Իրեն կուսակից–մրցակիցն է՝ Նիւ Եորքի նահանգապետը՝ Ռոքֆելլէր։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին.—

Է. Նիկողոս Վրդ. Քեհեաեան, Ս. Ղազարի Մխիթարեան միաբան, Տեսուչ Վենետիկի Մուրատ–Ռափայէլեան վարժարանին, որ քանի մը օր Փարիզ մնալէ ետք վերադարձաւ իր կեդրոնը։

Պ. Լեւոն Եօտեմիշլեան, Պուէնոս – Այրէսէն։

ՁՐԻ ԽՐԱՏԱՏՈՒՆԵՐ

Ձրի խրատատուներ, ամէն բանէ դժգոհ եւ ամէն ինչ քննադատող մարդիկ, կը վխտան ամէն կողմ, առանց սակայն հանրային կեանքի մէջ շինիչ գործ մը կատարելու :

Ամէն բանէ դժգոհ, ամէն ինչ սեւ ու մռայլ տեսնող ազգայիններու բանակ մը ունինք Սփիւռքի մէջ, ամէն տեղ :

Չկայ գործ մը, ձեռնարկ մը, նախաձեռնութիւն մը, որ գոհացում պատճառէ իրենց :

Կը քննադատեն մարդոց գրածը, խօսածը, շինածը, ծրագիրները, մէկ խօսքով ինչ որ կ'ընեն ուրիշներ :

Հոգեբաններէ ախտաճանաչուած ընդդիմախօսութեան ոգին է ասիկա, որ երեւան կուգայ կարգ մը մարդոց մօտ, որոնք ամէն բան կը քննադատեն ու չեն հաւնիր ոչ մէկ բանի :

Ոմանց մէջ ախտը այն աստիճան խորացած է, որ պատշաճութեան սահմանները խորտակած, քննադատութեան առարկայ կը դարձնեն անգամ իրենց ձեռնհասութենէ հեռու մասնագիտական հարցեր :

Եթէ երաժշտական երեկոյթ մըն է տրուածը կամ նկարահանդէս, անոնք փցուն եւ անտեղի բառերով կ'արհամարհեն կամ կը վատախօսեն թէ' առաջինը եւ թէ' վերջինը :

Չկայ՝ նախաձեռնութիւն որ բաւարարէ զիրենք :

Չենք ըսեր խծբծելու, այլ դատափետելու ելոյթները իրական ախտ դարձած են անոնց մէջ :

Տուներու մէջ նման տիպեր քննադատութեան առարկայ կը դարձնեն մեր վարժարանները, կ'ընեն ասիկա ներկայութեան փոքրերու, որոնք հայ դպրոց մը կը յաճախեն : Չեն անդրադառնար, որ իրենց չարախօսութեամբ, կը մեռցընեն տղոց մէջ յարգանքն ու սէրը հանդէպ հայ լեզուին ու Հայութեան :

Յաւիտենական դժգոհներու համար թերիներով լեցուն են մեր բոլոր հրապարակային հանդէսները, նախաձեռնութիւնները : Չեն ուզեր անոնց մէջ տեսնել գնահատանքի արժանի որեւէ բան :

Եթէ կազմակերպուած հանդէսին մէջ երգչուհի մը կայ, որմէ չեն ախորժիր, կամ բանախօս մը, զոր պիտի չուզէին լսել, առիթ կը նկատեն արժեզրկելու յայտագրին յաջողութեան իրենց մասնակցութիւնը բերող մնացեալ բոլոր սիրողներն ալ :

Նման ոգիով մերձենալ մեր ձեռնարկներուն, կը նշանակէ ուղղակի թերագնահատել զանոնք ու դառնալ պատճառ, որ զիրենք լսող ծանօթներ կամ բարեկամներ չհետաքրքրուին ազգային ամէն տեսակ հանդէսներով :

Կ'ըսենք ամէն տեսակ, որովհետեւ ամէն ինչ պակասաւոր եւ թերի տեսնող մարդիկ, ամէնուն համար ալ քննադատական բառ մը կամ խօսք մը ունին անպատճառ :

Արձանագրենք սակայն, որ կեանքը կ'ընթանայ իր ուրոյն զեղումներով :

Նախ՝ եթէ քննադատութեան թիրախ դարձած են երիտասարդական ձեռնարկներ, որոնք կրնան ունենալ պակաս կողմեր նոյնպէս, ինչպէս ձեռնարկները աւելի տարեցներուն, անոնք հասակակիցներու հետ շփում պահելով, գրեթէ անհաղորդ կը մնան իրենց նախաձեռնութեան մասին եղած անբարեացակամ քննադատութիւններուն, ու կ'ընեն ինչ որ իրենց համար հաճելի է :

Իսկ միւսները՝ տարեց նախաձեռնողներ անտեղի քննադատութիւններու հանդէպ կ'որդեգրեն նոյն արհամարհական կեցուածքը :

Սխալներ եւս այս վերջիններուն ձեռնարկներուն մէջ, ինչպէս յիշեցինք, կըրնան միշտ պատահիլ :

Բայց երբ քննադատութիւնը կ'անցնի բարեացակամութեան սահմաններէն, կը դառնայ դատափետում ու խծբծանք, չարախօսութիւն ու վայբերանութիւն, ան փոխանակ օգտակար դառնալու կ'ըլլայ վնասակար :

Քննադատութեան արուեստին մէջ ըստեղծուած հակազդեցութիւններ հետեւանք են նման կեցուածքներու կամ սըխալներու :

Իր արժանապատուութեան գիտակցութիւնը ունեցող մէկը պէտք չէ թոյլ տայ ինքզինքին, ոտնահարելու գնահատութեան արժանի որեւէ մէկ արարքը կամ գործը անոր, որուն հանդէպ կրնայ անձնապէս համակրանք չտածել, բայց իրաւունք չունի ուրանալու անոր լաւ մէկ արարքը կամ գործը, եթէ գոյութիւն ունի այդպիսին :

Ինչ որ կը մնայ աշխատող եւ ստեղծագործող անձերէ, գործն է, որոնցմով եթէ կրցած են օգտակար ըլլալ իրենց շրջապատին, արժանի են ուրեմն անվերապահ յարգանքի :

Ամուլ քննադատութեանց լծուած անձեր, ոչինչ կը շինեն :

Ընդհակառակն իրենց թանկագին ժամանակը կը սպաննեն ապարդիւն քաշքըշուքներով, վնասակար թէ' իրենց եւ թէ' իրենց շուրջիններուն համար :

Յոռետեսութիւնը ծայրայեղութեան հասցուած, կը վնասէ միշտ ենթակային :

Գեղարուեստի եւ հնութեանց թանգարանները միայն Փիթիասներու, Միքել Անճելօներու եւ Ռոտէններու արձաններով չեն լեցուած, անոնց մէջ կան եւ գործերը անանուն արուեսագէտներու ու մասունքներ անծանօթ սիրողներէ, որոնք աշխատած են յիշատակ մը ձգել աշխարհի :

Զոյիլներով Հոմերոս չէր կրնար ունենար Ելլադա, որ իր փառքը կը պարտի յաւակնոտ քննադատներէ աւելի՝ ստեղծագործ աշխատանքի լծուած տիտաններուն :

Կենդանի գործ, ահա կարեւորը, ու ասիկա խօսքէն միշտ նախապատիւ :

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

ԿԻՊՐՈՍ 1963

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ Ս. ՄԱԿԱՐ

Ե.

Պայծառ օրով ճամբայ կ'ելլենք Նիկոսիայէն, երթալու համար Հայոց «Սուրբ Մակար» պատմական վանքը :

Ճամբան կ'անցնի գիւղերու մէջէ : Պըզտիկ տուներ, մեծ պարտէզներ : Մեր անցքին կը նշմարենք ջրաղացներ հանդըստեան կոչուած երկանաքարերով : Մօտ ու հեռուն կը տեսնուին կանաչ բլուրներ, մշտադալար ծառերով անտառներ, եղջիւրի (խարնուպ) պուրակներ եւ ձիթենիներու պարտէզներ :

Մինչեւ Ս. Մակար մեր հասնիլը՝ ինքնաշարժին մէջ բաւական տեղեկութիւններ ստացանք Կիպրահայ երիտասարդէ մը, որ մանրամասնութեամբ ծանօթութիւններ կուտար Ս. Մակարի մասին :

— Տասը հազար արտավար կալուած ունինք, ձիթենի, եղջիւր եւ այլ ծառեր, որոնց հասոյթով կ'ապրի վանքը : Կալուածը աւելի ընդարձակ էր, բայց մաս մը ծախուեցաւ :

Կիպրոսի մէջ հայկական վա՞նք, կալուա՞ծ, եկամո՞ւտ... կը զարմանաս, կը հրճուիս եւ հայրենական հողի վրայ սեփական վանք մը այցելած ըլլալու պատրանքը կ'ապրիս :

Երիտասարդը մատը դուրս կը հանէ ինքնաշարժէն ու ցոյց կուտայ.

— Քիչ մնաց, հիմա կը հասնինք : Նախքան վանքը բլուր մը կայ, որ կը կոչուի Մխիթարայ Բլուր : Մխիթար Աբբայ մինչեւ այս կողմերը եկած է եւ հոս իր անունով յիշատակարան մը կայ, որուն վրայ գրուած է.

Ողջո՛յն քեզ բլուր, բնութեան Տանար,
Յիշատակ թողումք կոթող կարկառ,
Նորընծայ անունդ պահէ՛ դարէ դար,
Կեցցէ լուսաշող մեծն Մխիթար :

Կ'անցնինք կիրճէ մը, ուրկէ կը տեսնուի բոլորովին նոր տեսարան մը : Մայրիներ, ձիթենիներ, եղջիւրի ծառեր եւ կտոր մըն ալ կապոյտ ծով : Արարչագործութեան վրձինը ճարտարութիւն ցուցաբերած է հոս :

Թեթեւ զեփիւռ մը կը սահի սաղարթներու մէջէն : Թռչուններն իսկ կը վախնան լռութիւնը խանգարելու եւ կը ճըռուողեն շատ մեղմ զիլ ձայնով մը : Եւ այդ խաղաղ անկիւնին մէջ կը տեսնուի կղմինտրով ծածկուած կտուր մը.

— Հասանք, վարն է վանքը, ձորին մէջ : Կը տեսնե՞ս կարմիր տանիքը : Գիտե՞ս քանի տարուան կեանք ունի : Մօտ հազար տարուան, թերեւս ալ աւելի : Ոչ ոք ստոյգ բան մը գիտէ : Սակայն մեղի կը պատկանի 700 տարիէ ի վեր : Ղպտիներուն սեփականութիւնն էր. բայց ժամանակի ընթացքին անոնք հեռացած են եւ վանքը յանձնած Հայոց :

Երիտասարդին պղտոր պատմութիւնը առիթ կուտայ քիչ մը մտածելու վանքին անցեալին ու զայն հիմնողներու մասին : Սակայն այդ մտածումը կը չքանայ շուտով, որովհետեւ իրականութիւնն այն է, որ վանքը եօթը հարիւր տարիէ ի վեր մերն է, եւ արդէն սա հին պատմութիւն մըն է :

Մուտքին, ի պատիւ Խորէն Ա. Վեհափառին, վանքին զոյգ զանգակները կը զօղանջեն : Պզտիկ զանգակներ են, այնքան ներդաշնակ վանքի պարզ ու փոքրիկ կառոյցին :

Վանքի միակ բնակիչ պահակը կ'ըլլայ Վեհափառը դիմաւորողը : Խումբը կը հետեւի Կաթողիկոսին, որ կ'ուղղուի դէպի մատուռ : Կարճ աղօթք մը խորանին դիմաց, որ անպաճոյճ է, բայց խորհրդաւոր : Բոլորին դէմքին վրայ խաղաղութեան վերացնող արտայայտութիւնը կայ : Մոմեր կը վառին : Կը սրբանանք սուրբերուն նկարներուն դիմաց, եւ ինչեր չեն անցնիր մեր միտքերէն, ինչ պահանջներ խեղճ սուրբերէն ...

Պատռած պատկերներ, գունաթափ նըկարներ, անճանաչելի սուրբեր : Ս. Սարգիսին ձիուն միայն մէկ աչքը կ'երեւի, որ այնքան կծու նայուածք մը կ'արձակէ : Սուրբին ձին վիրաւորուած կը զգայ ինքզինք, այնքան արհամարհուած ըլլալուն համար : Շատ արուեստագէտներ ունինք, շնորհալի նկարիչներ, որոնք կրնան նկարել Ս. Սարգիս մը, կամ Ս. Մակար մը, յանձնելու համար զանոնք ապագայ ուխտաւորներու ապրումներուն :

Խումբին մէջ ամէնէն աւելի յուզուածը անկասկած Վեհափառն է : Ան հոս անցուցած է իր մանկութիւնը : Փոքր տարիքէն եղած է վանքը : Ով գիտէ ինչ յիշատակներ կը յուզեն սիրտը, մանկական ի՛նչ մաքուր մտերմութիւններ՝ իւրաքանչիւր ծառին կամ կածանին հետ :

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

(5 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌՋԱ»Ը

ՀԱՄԲՈՅՐԸ

Էտկից զատ ես կինէ ամէն հալով աղջիկ տուող չէի. Մուրատ Ակօն քառսուն մարդ զրկեց զիս համոզելու, որ տղան մեր Մարուշին նշանէ : Դուն ըլ գիտես, որ տէրտէրն եկաւ մերժեցի. խոճապաշին եկաւ, ըսի, որ «բարի եկար հազար բարի, փախաթ էդ մասին մի խօսիր. աղջիկս տահա պզտիկ է» : Ալ ո՞վ ըսեմ, մինչեւ որ գնաց Զոփուրենց Սարգիսը գտաւ : Էդ բոլոր խօսքերը ականջս չէին թրջեր : Օր մը Մարխոնին երթած ատենըս տեսայ, որ էս Մուրատը վար կ'ընէր : Իրիկունը եզներս ճամբու դրի ու գացի Մուրատին վարը տեսայ : Աֆէրիմ տղայ, խաթերը էնքան մանր ու խորունկ ձգեր, կ'ըսես մրճան է շարեր : Հա, էն օրէն միտքս դրի, որ ալ չմերժեմ : Նունիկ, Աստուծոյ աչքը Մուրատին վրան ըլլայ, էնպէս վար մը կ'ընէ, տեսնելու բան է, տեսնելու :

Էրիկ կնիկ առանձին կը խօսէին : Կինը մէկ կողմէն կերակուրի խոնջան կը շըտկէր, Մարուշն ալ, կովը սթիլով լեցուն փրփուրոտ կաթը սանդուխներէն վեր կը հանէր, երբ դռնէն լսու՛ցաւ Մուրատ Ակոյի ձայնը :

— Խնամի :

Մարուշ կաթը պղնձէ խոշոր ամանի մը մէջ լեցուց ու կաթին պէս առատ իր մէջ յորդեցաւ կարօտը նշանածին : Մանաւանդ կարօտի աւելի յորդ ջերմութիւն մը կը զգար, երբ կը տեսնէր Մուրատի հայրը կամ մայրը, երբ կը տեսնէր Մուրատենց եզը, տանիքին հաւը, եւ կամ կ'անցնէր Մուրատենց պաղչին քովէն : Այդ բոլորին մէջ Մուրատէն բան մը կը զգար : Մուրատենց ծառին մէջ նշանածին հասակը կը տեսնէր ու զով տերեւներուն մէջ անոր ձայնը պահուած կ'ենթադրէր :

Այդ բոլորը խոշոր լռութեան մը մէջ կը կատարուէր, — լռութիւն մը, որ հետզհետէ կը մեծնար ու կը դառնար երկընքի չափ լայն ու անպարագիծ : Ու այդ լռութեան մէջ էր, որ Մարուշ օրէ օր հասակ կը ձգէր, կուրծքը կը լայննար, երեսը վարդի կարմրութիւն կ'առնէր, աչքերուն ու թարթիչներուն գոյնն աւելի կը սեւնար : Մարուշը Մուրատին հետ նշանուելէն ի վեր, շտկէ շիտակ նշանածին երեսը տեսած չէր, Մուրատ իր դռնէն անցած չէր : Էհ, ինչ պիտի ըսեն : Գիւղին մէջ հազար լեզու կայ, պիտի խօսին, որ Մուրատ ու Մարուշ աչք ունք կ'ընեն իրարու : Էհ, որ հայրն իմանա՞յ ...

Մարուշ մէկ անգամ միայն աղբիւրի ճամբան հանդիպած էր Մուրատին, երեսի գոյնը վարդի բոցի պէս բռնկած էր յանկարծ. աչքերը վար առած՝ ու բոլորովին շփոթած՝ քայլերն աւելի արագ առած էր : Էհ, ինչ բախտաւորութիւն որ ոտքը քարին չզարնուեցաւ եւ ուսէն չինկաւ ջուրին կուժը նոփ – նոր ու կարմիր :

Մարուշ ներս մտաւ, տան կօշիկները կարգի դրաւ, ճրագը լուսեց ու մօտեցաւ նշանածին հօր ձեռքը համբուրեց :

— Հա, Մուրատին ըսի, որ վաղը երթայ Հողդարը ցանէ, կը խօսէր Մուրատ Ակօն :

Երակներու պէս Մարուշի մէջ կը տարածուէր մանրամասն քարտէզը բովանդակ դաշտին, բացուեցաւ բլուրը, ուրկէ գիւղացիք սպիտակ հող կը բերէին. շոշի թէք ծառը քրջուոր. ճամբան, ուրկէ կ'անցնէր իր նշանածը իր երկու եզներով :

— Անցեալ օր տեսայ՝ Մուրատ չէնք շնորհք սերմ կը նետէր : Էնոր տարիքին սերմ ցանել ինչ գիտէինք, — կը խօսէր Կարօ Մարսուպ :

Մարուշի մէջ աւելի կ'ընդարձակուէր դաշտը, արեւածաղիկները, երկինքն ու եզները : Այդ բոլորին մէջ Մուրատ, գոգնոցը կապած, սերմ կը նետէր լայն ու արձակ թեւերով : Ախ, ինչքան գեղեցիկ էր անոր հասակը իր սերմի գոգնոցով, գորշ ճնճղուկներ արեւածաղիկներէն վար կ'իջնէին, աճապարանքով սերմի հատիկներ կը վերցնէին ու նորէն կը թառէին : Մարուշ որքան կը բաղձար՝ եղնիկ եղող հէքեաթի որբին պէս ըլլալ, գորշ թռչուն մը, արեւածաղիկներէն վար իջնէր, Մուրատի նետած մէկ հունտը վերցնէր ու թառէր Մուրատի գլխուն վրայ, զայն բարկացնէր ու այդպէս շարունակ ելլէր ու իջնէր, յետոյ թեւերը վար առնէր ու դառնար Մարուշը : Այն ատեն Մուրատ, մէկ ձեռքով սերմի գոգնոցը բռնած, միւսով Մարուշը, պիտի գրկէր ու պիտի համբուրուէին ...

Մարուշ շատ կը սիրէր, որ իր սերմնացան նշանածին մասին խօսէին : Վաղը, երբ կարգուէր, անոր սերմի գոգնոց պիտի կարէր, սերմի գոգնոցին վրայ սերմեր վերցնող ճնճղկայ նաշխ պիտի բանէր : Էհ, ինչ ճնճղուկ, կ'ըսես փայտէ շինուած ըլլար, կտուցը բռնած ցորենի քիստ մը, գլուխը անծեղի էր նման, ոտքերը փայտէ, թեւերն ալ կարծես մէյմէկ տախտակէ թիուկներ ըլլային փակցուած :

— Մարուշ, աղջիկս, խնամի Ակոբին գինի մը բեր, — խօսեցաւ Նունիկ :

— Նունիկ, ինծի ըսիր գինին լմնցեր է, — վրայ տուաւ Կարօ Մարսուպ :

— Էդ գինին խնամի Ակոբին համար եմ պահեր :

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(2 Շար.)

ՖԱՐԵԼԱՎԱՃԱՌ ԿԱՐԳ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ - ՈՐԴԻ

Բ.

— Ես ամբողջ ժամանակ ձեզ հետ եմ եղել, — ասաց Ալեքսանդր Հովհաննիսյանի որդին, — ինչպես միշտ, որտեղ էլ որ գնացել եք, ես ձեզ հետևել եմ, ինչպես ստվերը, ոչ մի քայլ ձեզանից հեռու չեմ գնացել։ Ես ամեն ինչ գիտեմ։ Ես գիտեմ, որ դուք ինձ համար ոչ մի կարևոր բան չեք թաքցրել։ Ես գիտեմ, որ դուք ինձ համար ոչ մի գաղտնիք չունեք

Նոր Տարուան Առթիւ — ՅԱՌԱՋ — ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Պիճէճեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Մանուկ Ոսկերիչեանի (Լիոն):

×

Պ. Ե. Զարդարեան (Մարսէյլէն) մէկական տարի «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Եավէրի եւ Պ. Ա. Պիպէրեանի (Մարսէյլ):

×

Պոլէնէն Պ. Ա. Առաքելեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Բարակեանի (Մարսէյլ):

×

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Քանէն Պ. Տիւզեան 20 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՆՈՒԷՐ

Արսէնեան ընտանիքը (Ալֆորվիլ) 10 Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ 10 Ֆր. Հաճնոյ Հայրենակցական Միութեան Հմայեակ Գալուստեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Պ. Մեսրոպ Տէր-Գրիգորեան 20 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Աստուածատուր Վաչեանցի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի:

×

Վիէնի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Ե. Այանեանէ 20 Ֆր. իր եղբօր հիւանդութենէ ապաքինման առթիւ, ընկերուհի Լ. Ալեքսանեանէ 20 Ֆր. իր ապաքինման առթիւ, Պ. Ա. Զաքարեանէ իր կնոջ մահուան քառասունքին առթիւ 30 Ֆր.:

Վարչութիւնս իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլորին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Յարութիւն եւ Օր. Ս. Միլէմեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Սապոնճեան եւ իրենց զաւակները, իրենց սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք անձամբ, ծաղկեպսակներով, նամակներով ու հեռագրով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին ողբացեալ

ԱՌԱՔԵԼ ՄԻԼԷՄԵԱՆԻ

յուղարկաւորութեան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 23 Դեկտեմբերին, Պիսէթրի գերեզմանատան մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կրընոպլի Կապոյտ Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Մալվինէ Անտոնեանէ եւ զաւակներէ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Մանուկ Անտոնեանի մահուան տարելիցին առթիւ 50 Ֆրանք:

Այրի Տիկին Գալուստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Գալուստեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Զիլինկիրեան եւ զաւակները, Օր. Հայաստան Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Տարօն Գալուստեան, Այրի Տիկին Մաքրուհի Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Գալուստեան (Հայաստան), Այրի Տիկին Շողակաթ Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Գալուստեան, Այրի Տիկին Աբուսեակ Մալխասեան եւ զաւակները (Մարսէյլ) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն հօր, եղբօր, փեսային, քեռայրին, խնամիին եւ ազգականին

ՀՄԱՅԵԱԿ ԳԱԼՈՒՄՏԵԱՆԻ

(Մշեցի-Պուլանուխ Դեչուտ գիւղէն) մահը որ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 29ին, Սէնթ-Անթուան հիւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երեքշաբթի (Յունուար 7) ժամը ճիշդ 15,15ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

×

Հմայեակ Գալուստեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան 50 Ֆր. կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Ընկ. Սերոժա Թորոսեանի կոկծալի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Գէորգեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն ողբացեալին այրիին եւ զաւակներուն:

ԾՆՈՒՆԴ

ՓԱՐԻԶ, Ս. ՅՈՎՀ.-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 12 Յունուար, Ս. պատարագ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի հոգեւորականներ եւ ժողովուրդ կ՝առաջնորդուին եկեղեցւոյս խորհրդարանը, ուր կը կատարուի Տնօրհնէքի արարողութիւն, նախագահութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ Սրբազան Հօր:

Երկուշաբթի, 13 Յունուար, Տօն Անուանակոչութեան Տեառն: Ս. պատարագ ժամը 10ին:

×

ՊՕՄՈՆ

Կիրակի (Յունուար 12), Տօն անուանակոչութեան Յ.ի, սկիզբ առաւօտուն ժամերգութեանց 8.30, Ա. պատարագ 10:

Նոյն Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ, հոգեհանդիստ ըստ հանդուցեալ Տիկին Վալանթ եւ Պ. Կարապետ Զամպաղճեանի կտակին:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերուն, Հինգշաբթի, (16 Յունուար) ժամը 15ին, Քատէի Սալ տէ Ֆէթին մէջ:

Կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը տղոց կողմէ: Հաճելի անակնկալներ:

Կաղանդ Պապան նուէրներ եւ նախընթրինք պիտի բաժնէ:

×

Կրընոպլի Կապ. Խաչը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Կիրակի (19 Յունուար) կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուի, (Ռիւ Ժէ, Կրընոպլը):

Խմբերգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, մեներգ աշակերտներու կողմէ: Ղեկավարութեամբ Պ. Սարգիս Քէժէնէկեանի (Ռոմանէն), մասնակցութեամբ իր թատերական խումի՝ երիտասարդ ուժերու կողմէ, կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը Խէչօին թուզը, (մէկ արար):

Աւանդական կաղանդ պապան, մրդեղէն բոլոր մանուկներու: Կրընոպլի եւ շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները եւ կաղմակերպութիւնները՝ անխտիր կը հրաւիրուին:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, այս կիրակի ժամը 16ին եկեղեցւոյ սրահը, 295, Ռիւ Պուալօ:

Փոքրերու կողմէ՝ տրամախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն եւ սիրուն անակնկալներ:

Գեղջկական պարեր ղեկավարութեամբ Տիկին Ա. Կորիզեան-Մարգարեանի:

Հայկական Կաղանդ Պապան նուէրներ եւ ուտելիքներ պիտի բաժնէ:

Հանդէսի երկրորդ մասին մէջ՝ խնջոյք: Պիւֆէ, հաճելի մթնոլորտ:

Եւրոպական պարեր:

Մուտքը ազատ է:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սերքլը-Կաթոլիքի սրահը:

Գեղարուեստական բաժին: Հայկական պարեր՝ Կապ. Խաչի դպրոցին աշակերտուհիներուն կողմէ:

Կաղանդ Պապան նուէրներ պիտի բաժնէ փոքրիկներուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբը իր կաղմութեան երկրորդ տարեդարձը կը տօնէ Յունուար 26ին:

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14.30ին:

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շիմիի սրահը:

×

Սիմոն Զաւարեանի մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ յուշի եւ յարգանքի ցերեկոյթ, Փետրուար 9, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Իվ Թուտիկ թատրոնին մէջ:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՅԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme — Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy — MO 32-10
65, Rue Robert — LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարաման եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը դոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եղան միս (քաշուած միս, եւայլն):

STABILISATION DES PRIX
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ»

L'ECLAIREUR SPORTS
13, ALLEES LEON GAMBETTA — MARSEILLE
Տնօրէն՝ Խ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ — Tél. : 64-28-01

Spécialiste de Sports d'Hiver
Toutes les grandes Marques

SKIS — SKI-BOB — FIXATIONS — LUGES — ACCESSOIRES

CHAUSSURES — ANORACKS — FUSEAUX — APRES-SKIS — PULLS

ATELIER DE CARRAGE ET REPARATION
LOCATION — SKIS — CHAUSSURES — CANNES
GRANDS CHOIX — QUALITE — PRIX
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI
8 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9903 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9903

ՄԱՆՈՒԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ֆրէզնոյի մեր պաշտօնակիցը, *Ասպարէզ*, կը գուժէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վեթերան ընկերներէն Մանուկ Համբարձումեանի մահը, որ տեղի ունեցած է Դեկտեմբեր 3ին, Ֆրէզնոյի մէջ, երկարատեւ հիւանդութենէ մը ետքը: Այս տխուր առթիւ մեր պաշտօնակցին խմբագրականը.—

Տխուր է պահը՝ երբ գրիչը ձեռք կ'առնենք գուժելու մահը հաւատաւոր եւ նախանձախնդիր Դաշնակցական մտաւորականի մը, որուն կեանքը ամբողջական նուիրում եղած է իր կուսակցութեան խողովակով հայ ժողովուրդին :

Վերջին տարիներուն որքան արժէքաւոր, դժուար փոխարինելի մտաւորականներ ու հանրային գործիչներ յաւիտենականութեան յանձնեցինք, որոնց թւումը խոր վիշտ պիտի պատճառէր եւ դառն մտահոգութիւններու դուռ պիտի բանար :

Հին սերունդին պատկանող այս գաղափարական ուժերու նօսրացումը եւ անոնց գրաւած աթոռներու թափուր մնալը մը տահոգիչ հանգամանք մը կը ներկայացընէ հայ ժողովուրդին համար ընդհանրապէս եւ Դաշնակցութեան համար մասնաւորապէս :

Հիները կ'երթան : Գաղափարի եւ ի-տէալի այս երկրպագուներուն տեղը գրաւող երիտասարդ ուժեր դժուարութեամբ կը ճարուին, որովհետեւ ներկայ դարը նիւթապաշտ դարձուցած է զանոնք եւ հեռու պահած է համահայկական ապրումներէ, գաղափարական թրոիչքներէ : Երեւոյթը չենք կրնար ընդհանրացնել, բայց եւ չենք կրնար ուրանալ փաստը :

Կտրիճ հօր մը զաւակ, ժառանգած էր անոր քաջութիւնը սեւին սեւ ըսելու եւ ճերմակին՝ ճերմակ : Եւ ասկէ երբեմնի իր պոռթկումները սայթաքումներու դէմ՝ ըլլան անոնք անիրաւ կամ իրաւացի :

Իր ուսումը ստացած է Սեբաստիոյ զբաւիցերական որբանոցին մէջ եւ անկէ անցած է Թոգաթի ամերիկեան միսիոնարական վարժարանը՝ վարելով ուսուցչական պաշտօն : Ապա կը մեկնի Մարզուան Անատոլիա քոլէճը ուսանելու : Շրջանաւարտ՝ նոյն զոլէճին մէջ կը դասաւանդէ հայերէնի եւ մաթեմաթիքի ճիւղերը :

Ընկեր Համբար հմուտ էր հայերէնի եւ անգլերէնի : Դեռ շատ երիտասարդ, իր խիզախ բնաւորութեամբ աչքառու դիրք մը գրաւած էր նեղմիտ միսիոնարական շրջանակին մէջ, բայց սիրուած ու յարգուած ուսուցիչ մը՝ աշակերտներու կողմէ :

Ընկեր Համբար 1909ին կուգայ Միացեալ Նահանգները իր ուսումը շարունակելու ու ապա վերադառնալու հայրենիք՝ օգտակար ըլլալու միակ բաղձանքով : Ուրեմն Նիւ Հէյվընի Եէյլ համալսարանին կը հետեւի քաղաքագիտութեան, տնտեսագիտութեան եւ փիլիսոփայութեան ճիւղերուն՝ տիրանալով Մէսթր Ավ Արթս տիտղոսին :

Համաշխարհային առաջին պատերազմը եկաւ եւ իր ծրագիրները մնացին անկատար : Մնաց Ամերիկա եւ նուիրուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան նպատակներու հետապնդման :

Դեռ շատ երիտասարդ, անդամ էր Դաշնակցութեան եւ կը հաւատար անոր սկզբունքներուն, գործունէութեան եւ նպատակներուն : Հպարտ էր այդ կուսակցութեան պատկանելուն համար եւ յաճախ կը կրկնէր. «Հայ ըլլալուս պիտի ամչնայի՝ եթէ Դաշնակցական չըլլայի» :

Այդ հիման վրայ ան իր բոլոր մտային ու Ֆիզիքական ուժերը ի սպաս դրաւ իր սիրած կուսակցութեան :

Համբար քանիցս մասնակցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ընդհ. ժողովներուն եւ վարած պատասխանատու պաշտօններ :

Քանիցս եղաւ «Հայրենիք» եւ «Ասպարէզ» թերթերուն խմբագիր, գործիչ՝ թէ արեւելեան եւ թէ արեւմտեան նահանգներուն մէջ : Եղաւ Ազգային Միութեան քարտուղար, զոր վարեց աւելի քան երկու տարի մեծ ձեռնհասութեամբ : 1919ին քուէներու ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ուրիշ երեք ընկերներու հետ (Դաշնակցութեան ցանկ) ընտրուեցաւ պատգամաւոր Փարիզի համազգային համագումարին :

Վերադարձին ժամանակ մը վարեց Հայաստանի Հանրապետութեան քարտուղարութեան պաշտօնը Ուոշինկթընի մէջ՝ ողբացեալ ընկեր Գարօ Փաստրմաճեանի դեսպանութեան օրերուն :

Շեշտուած անհատականութեան տէր էր մեր ողբացեալ ընկերը : Վարեց պատասխանատու պաշտօններ, որոնք ծանր անդրադարձումներ ունեցան իր Ֆիզիքականին վրայ :

Այս պատճառով ան փոխադրուեցաւ Ֆրեզնօ, որուն պայծառ օդն ու սքանչելի ջուրը նոր կազդոյր մը տուին իրեն : Ան այստեղ վարեց «Ասպարէզ»ի խմբագրութիւնը ընդմիջումներով, եւ միաժամանակ թղթակցութեամբ օրէնսդիտութեան ճիւղին հետեւեցաւ երկու տարի, ու 1925ին Նահանգային քննութենէ անցնելով՝ սկսաւ փաստաբանութեամբ զբաղիլ :

Մ. Համբար 1915ին կ'ամուսնանայ Օր. Փիբէ Զարդարեանի հետ եւ կը բախտաւորուին մանչ զաւակով մը, Արմէն, որ այժմ փաստաբանութեամբ կը զբաղի Սան Ֆրանսիսքոյի մէջ՝ փայլուն կերպով աւարտած ըլլալով Սթէնֆըրտ համալսարանը :

Ընկեր Համբար անգլերէնէ հայերէնի թարգմանած է Պերթա Ֆոն Զուտների «Զէնքերը վա՛ր» երկը : Ունէր նաեւ ուրիշ թարգմանութիւններ, որոնք զանազան պատճառներով չեն հրատարակուած :

Ընկեր Համբար կը պատկանէր մեր յեղափոխական այն սերունդին, որոնց համար գործը եւ խօսքը իրար պէտք է լրացնէին : Ան նիւթի պաշտամունքը չունեցաւ եւ ատեն ատեն ընդվզեցաւ իր բարեկամներուն դէմ անգամ, որոնք աննպաստ արտայայտութիւններ կ'ունենային յեղափոխութեան հանդէպ եւ կը թերագնահատէին այն անհուն գոհաբերութիւնները, զորս կը կատարէին մեր աննման հերոս մարտիկները հայ ժողովուրդի ազատագրութեան դատին՝ իրենց կեանքի գընով իսկ :

Հայկական Գողգոթայէն ետքը, երբ յուսահատական օրեր կ'ապրէր հայ ժողովուրդը եւ «փոքրիկ գինակից»ը կ'ան տեսուէր իր մեծ Դաշնակիցներէն դառնութեան եւ վերջին զաւաթը կը մատուցուէր խարուած Հայութեան, յանկարծ պայթեցաւ վրիժառու Սողոմոն Թէհլիրեանի ատրճանակը մեծագոյն ոճրագործ Թալէաթի գլխուն, տեսնելու էիք այն հոգեկան բուռն պոռթկումը, զոր ունեցաւ ընկեր Համբար :

« Այսօր իմ օրն է, արդարութիւնը գրտաւ իր հատուցումը», ըսաւ ան եւ այդ օրը թերեւս միակ երջանիկ օրը եղաւ իրեն համար :

Ան կը հաւատար արդարութեան յաղթանակին : Արդար դատ մը չի կրնար անլոյծ մնալ : Լուծուած էր հայ ժողովուրդի վրէժը՝ իրարու ետեւէ գետին տապալելով ոճրագործները Պերլինի, Հռովմի, Պոլսոյ, Թիֆլիսի սալայատակներուն վրայ :

Կը հաւատար հայ ժողովուրդի առաքինութիւններուն, աշխատասիրութեան, ազատական ըմբռնումներուն եւ մղած պայքարի յաջողութեան : Այդ խանդով խանդավառ, իր խօսքը հնչեցուց ամենուրեք՝ մինչեւ իր մահը :

Երկար տառապեցաւ ան, քանի քանի տեսակ հիւանդութիւններ զինք դամուած պահեցին տանը մէջ : Սակայն ան չընկճուեցաւ, պահեց իր յոյսը եւ իր զօրաւոր կազմուածքով դիմադրեց, մինչեւ որ իր ուժերն սպառեցան՝ փակելով իր աչքերը յաւիտենապէս :

Թող լոյս իջնէ իր հողակոյտին : —

«ԱՍՊԱՐԷԶ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՊԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ ՎԱՏԻԿԱՆ

ԱԹԵՆԱԿՈՐԱՍԻ ՀԵՏ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Երկուշաբթի առաւօտ, Պօղոս Զ. երկրորդ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Աթենակորաս պատրիարքի հետ : Այս տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Երուսաղէմի ուղղափառ պատրիարք Բենետիկտոսի բնակավայրին մէջ : Դարերէ ի վեր առաջին անգամն է, որ Պապը փոխ-այցելութիւն կուտար : Երկար ողջագուրումէ մը ետք, Պապն ու Աթենակորաս պատրիարք առանձնացան :

Տեսակցութեան առթիւ հրատարակուած զեկոյցին մէջ կ'ըսուի, թէ այս հանդիպումը եղբայրական եւ քրիստոնէական մեծ նշանակութիւն ունի, քանի որ այսքան դարերու լռութենէ մը ետք երկու կրօնապետները իրարու կը հանդիպին՝ Տիրոջ կամքը գործադրելու եւ Եկեղեցիին վստահուած Աւետարանին նախնական ճշմարտութիւնը յայտարարելու համար համայն աշխարհին :

Ամբողջ աշխարհի մամուլը շեշտը կը դնէ այն իրողութեան վրայ մանաւանդ, որ Պապին այս ուղեւորութիւնը ոգեւորութեան, յոյսի եւ հաւատքի հաւասար ալիք մը բարձրացուց քրիստոնեայ, մահմետական եւ հրեայ բազմութիւններուն մէջ, որոնք ժողովրդական ջերմ ցոյցերով ընդունեցին Պապը :

Իր այս ճամբորդութեան ընթացքին Պօղոս Զ. բազմաթիւ անգամներ խօսք առաւ, ընդհանրապէս՝ Ֆրանսերէն լեզուով, որոնց մէջ միութեան եւ խաղաղութեան կոչ կ'ուղղէր աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն եւ քրիստոնեաներուն :

Միւս կողմէ, Երուսաղէմէն չմեկնած, աւելի քան 240 միջազգային անձնաւորութեանց յղուած գրութիւններով, Պապը կը յորդորէր «բոլոր կարելին ի գործ դնել՝ աշխարհի մէջ խաղաղութեան տիրակալութիւնը ապահովելու համար» :

«Լը Մոնտ» կը շեշտէ սակայն, թէ Երուսաղէմի յոյն ուղղափառ եւ հայ լուսաւորչական պատրիարքներուն ու Աթենակորասի հետ Պապին ունեցած տեսակցութեանց վրայ է մասնաւորաբար, որ կը կեդրոնանայ բոլորին ուշադրութիւնը :

Երկուշաբթի յետ միջօրէին Պապը օդանաւ բարձրացաւ խանդավառ ցոյցերու մէջ, եւ իրիկուան դէմ Հռոմ հասաւ հարիւր հազարաւոր Հռոմէացիներու ծափահարութեանց տարափին տակ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻԻ նամակներ յղած է աշխարհի բոլոր վարչապետներուն՝ անոնց ուշադրութիւնը հրաւիրելով Կիպրոսի հարցին վրայ : Միւս կողմէ, Ինէօնիւի կառավարութիւնը վստահութեան քուէ հազիւ ստացաւ՝ նուազագոյն 222ի փոխարէն 225 ձայն ստանալով : 175 հոգի դէմ քուէարկած են :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՆ բացառիկ նիստ մը գումարեց, ճշդելու համար Յունուարի կէսերուն տեղի ունենալիք Արաբ. զեկավարներու ժողովին մանրամասնութիւնները : Պիտի մասնակցին 13 վեհապետներ եւ նախագահներ :

ՌՈՒՍԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ մշակութային յարաբերութեանց բանակցութիւնները, որոնք ընդհատուած էին Փրոֆ. Պարկուրնի ձերբակալութեան պատճառաւ, վերսկսած են :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ արուարձան՝ Օպանելի մէջ, գողեր դաշունահարած եւ սպաննած են Ագարեան ընտանիքի հայրը (66 տարեկան) եւ աղջիկը Անժէլ, իրենց խանութին մէջ : Ագարեան ամոլին երկրորդ աղջիկը՝ Ռոզէթ հարսն է ակադեմական Մարսէլ Փանեբոլի :

ԸՆԿ. Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յունուար 4, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 14ին սգակիր ընկերներու եւ բարեկամներու ներկայութեան տեղի ունեցաւ տարաբախտ Ս. Թորոսեանի յուղարկաւորութեան տխուր այլ տպաւորիչ արարողութիւնը :

Մեր ընկերոջ դագաղը զետեղուած էր եկեղեցիին ամպիոնը, եռագոյն դրօշի եւ ծաղկեպսակներու ներքեւ :

Առաջնորդ Սերովբէ Արք.ի նախագահութեամբ եւ քահանայից դասի մասնակցութեամբ տեղի ունեցաւ թաղմանական արարողութիւնը, որմէ ետք յաջորդաբար խօսք առին Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութեան անունով ընկեր Հրանտ – Սամուէլ եւ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէի անունով ընկեր Պ. Զպուքճեան :

Ընկեր Հրանտ – Սամուէլ մանրամասն ներկայացուց իր ընկերոջ հայրենանուէր դիմագիծը : Ծննդավայրէն մինչեւ Փարիզ եւ Միւնիխ, տասնեակ տարիներ շարունակ հանգուցեալը նուիրումով աշխատած էր Հայութեան եւ հայրենիքին համար : Եղած էր անխոնջ աշխատող մը, գաղափարի աննկուն զինուորագրեալ մը եւ բարոյական բարձր ըմբռնումներու տէր անձնաւորութիւն մը :

Ս. Թորոսեան 1954 Յունիսէն ի վեր կը գլխաւորէր Ազատութեան Ռատիոկայանի հայկական խմբագրութիւնը եւ ունէր բարեկամներու լայն շրջանակ մը, շնորհիւ իր հեզահամբոյր բնաւորութեան եւ գաղափարական մարդու արժանիքներուն :

Ընկեր Պ. Զպուքճեան վեր առնելէ ետք հանգուցեալին կուսակցական մարդու արժանիքները, ցոյց տալէ ետք անոր բարոյական վեհ դիմագիծը ու մանաւանդ ազգանուէր գործունէութեան թափն ու կորովը, դիտել տուաւ, թէ ընկեր Ս. Թորոսեանի անակնկալ եւ վաղաժամ մահով թէեւ մեծ ու կարեւոր բաց մը կը ստեղծուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ, այնուամենայնիւ շարքերու խտացումով եւ երիտասարդ ուժերու երեւան դալով այդ բացը մասամբ կը մեղմանայ :

Ընտանիքէն զատ, ծաղկեպսակներ զրկած էին Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, Սպայից Միութիւնը, Միւնիխի Ազատութեան ռատիօկայանի Հիւսիսային Կովկասի խմբագրութիւնը, Միւնիխի ազատագրութեան ամերիկեան կոմիտէն եւ ազատագրութեան ռատօկայանի խմբագրութիւնը, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մուրատ խումբը եւ այլ կազմակերպութիւններ :

Յաւակցական հեռագիրներ զրկած էին ի շարս զանազան կազմակերպութիւններու եւ անհատներու՝ նաեւ Փարիզեան Բլոքի նախագահութիւնը, Ուկրայնայի Ազգային Խորհուրդը (Միւնիխ), Ազատութեան Ռատիօկայանի հայկական խմբագրութիւնը, վրացական գաղութը եւայլն :

ԼԱԶԱՐԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԸ

—o—

Մոսկուայի կեդրոնը, Կարմիր Հրապարակին մօտերը կայ նրբանցք մը, որ կը կրէ «Հայկական» անունը: Նրբանցքին մէկ անկիւնը կը գտնուի հին չէնք մը՝ 150 տարուան անցեալով: Շէնքին առջեւ կայ յուշարձան մը, որուն վրայ դրոշմուած են Յովհաննէս եւ Յովակիմ Լազարեանի եւ ասոնց զաւակներուն պատկերները եւ անունները: Այս չէնքը նախկին Լազարեան ճեմարանն է, որ մեծ ծառայութիւն ընծայած է հայկական մշակոյթին:

Ամէն գնահատութեան արժանի է Լազարեան ընտանիքին երախտիքը հայ մշակոյթին, ժողովրդական լուսաւորութեան գործին մէջ:

1785ին Յովհաննէս Լազարեան կը յղանայ Մոսկուայի մէջ ճեմարան մը հիմնելու միտքը եւ այդ նպատակով ալ կարեւոր գումար մը կը յատկացնէ: Բանակցութիւններ կը վարէ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան հիմնադիր Աստուածատուր Պապիկեանի հետ, զայն կը հրաւիրէ Մոսկուա, որպէսզի ղեկավարէ ապագայ ճեմարանին աշխատանքները, իսկ 1799ին Գրիգոր Տէր-Ստեփանեան Արարատեանին կազմել կուտայ ապագայ ճեմարանին կանոնագրութիւնը:

Վաղաժամ մահը (1801) կիսատ կը թողու ծրագիրը:

Կրտսեր եղբայրը՝ Յովակիմ Լազարեան 1814 Մայիս 10ին կ'իրականացնէ իր եղբօր երազը եւ հանդիսաւոր շուքով հիմը կը դնէ հայկական մշակոյթի այդ վառարանին:

Ճեմարանին կրթական մակարդակը բարձր հիմերու վրայ դնելու համար Յովակիմ Լազարեան կը դիմէ ծանօթ մշակներու օժանդակութեան: Աստուածատուր Պապիկեան, Սերոբէ եւ Ներսէս Կարնեցի, Աշտարակեցի, որ 1807ին կազմած էր ճեմարանին կանոնագրութեան խիստ մանրամասն նախագիծը, Յակոբ Շահան Շահան-Ջրպետեան եւ Միքայէլ Սալանթեան: Մոսկուա կը հրաւիրէ նաեւ բանաստեղծ, — այդ ատեն 17 տարեկան, — Յարութիւն Ալամդարեանը, որ 1813էն սկսեալ կը պարապի քանի մը աշակերտներու հետ, որոնք յետագային ճեմարանի առաջին ուսանողները պիտի ըլլային:

Այսպէսով, 1814ին կը սկսին մասնակի դասընթացքները:

Ճեմարանի հիմնադրութիւնը շատ մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէր իր հիմնադրին աչքին, ինչպէս կը վկայեն իր զաւակներուն գրած հետեւեալ տողերը.— «Սա մի գլխաւոր գործ է, օգտաւէտ եւ ազգային: Մեծամեծ ծախսեր ենք կրում, ամբողջ աշխարհը մեզ է նայում, կարող է պատահել, որ գործը սկսած, ծախսերը կատարած, այն անկատար մընայ եւ ազգերի ու ժողովուրդների, մերոնց եւ օտարների մօտ խայտառակ լինենք»:

Լազարեան ճեմարանը իւրայատուկ երեւոյթ մըն էր ոչ միայն հայ իրականութեան, այլեւ Ռուսաստանի մէջ: Գրեթէ միակ ուսումնական հաստատութիւնն էր, ուր կողք կողքի եւ առանց ազգութեան եւ դաւանանքի, ինչպէս նաեւ դասակարգային խտրութեան կ'ուսանէին Հայեր եւ օտարներ:

Ուսման մակարդակը բարձր էր: Կ'ուսուցանուէր նաեւ եւրոպական եւ արեւելեան լեզուներ (Ֆրանսերէն, գերմաներէն, արաբերէն, պարսկերէն, թուրքերէն, վրացերէն, ազերէն եւ, ի հարկէ, հայերէն): Ճեմարանին կողքին 1829էն սկսեալ գործող բազմաթիւ լեզուներու տառեր ունեցող տպարանը մեծապէս կը նպաստէր ոչ միայն ուսման, այլեւ կը տպագրէր դասագիրքեր եւ գիրքեր, որոնք մեծ ծառայութիւն կը մատուցանէին հայկական դպրոցներուն եւ արեւելագիտութեան զարգացման՝ Ռուսաստանի մէջ:

1829ին ճեմարանի տպարանէն լոյս տեսաւ սաներուն հեղինակած «Մուղայք Արարատեան» հաւաքածոն: Այդտեղ, 1833էն մինչեւ 1838 տպագրուեցաւ մինչեւ այսօր ալ իր արժէքը չկորսնցուցած «Հայ ժողովրդի պատմութեան տեսութեան վերաբերող աքթերի» եռահատոր գործը: Մկրտիչ Էմինի, Գրիգոր Խալաթեանցի, Քերովբէ Պատկանեանի բազմաթիւ հայագիտական ուսումնասիրութիւնները, Ստ. Նազարեանցի քանի մը կարեւոր աշխատութիւնները, հայ պատմաբաններուն գործերը եւ բազմաթիւ արեւելագիտական գործեր ծնունդ առած են այս տպարանին մէջ, որ եղած է լաւագոյններէն մէկը ամբողջ Ռուսիոյ մէջ:

Այդ էր պատճառը, որ ռուս կառավարութիւնը ճեմարանը վերածեց բարձրագոյն կրթարանի (1848), նպատակ ունենալով այդ հաստատութենէն ունենալ դիւանագիտական ասպարէզի, յատկապէս Կովկասի եւ Խրիմի մէջ աշխատելու ընդունակ պաշտօնեաներ:

1872–1902 ճեմարանը տուած է արեւելեան լեզուներու 184 շրջանաւարտներ (մեծ մասամբ ռուս), որոնցմէ 40ը դիւանագիտական ծառայութեան կոչուելէ ետք բարձր աստիճաններու հասած են:

Փաստօրէն Լազարեան ճեմարանի մէջ հիմը դրուած եւ զարգացած է Ռուսիոյ արեւելագիտութեան ճիւղը: Ճեմարան ուսած են ռուս անուանի մտաւորականներ՝ ակադեմիկոսներ Քրիմսկի, Քորշ, Մառ, Ա. Վեսելովսքի, Վ. Կերիէն, Խարուզին, Ս. Կլինքա, Վ. Բրիւսով, Յ. Վեսելովսկի եւայլն:

Բայց ճեմարանը, անկասկած, իր ամէնէն մեծ ծառայութիւնը ընծայած է հայ ժողովուրդին: Արդարեւ եղած է լուսաւոր կեդրոն մը, ուր Հայաստանի բոլոր շրջաններէն եկած ուսումնատենչ պատանիներ հաղորդակից դարձած են եւրոպական մշակոյթին, գիտութեան եւ իրենց ցեղային բարձր արժանիքներուն:

Ճեմարանի սաներէն եւ ուսուցիչներէն եղած են ծանօթ հայագէտներ Մկրտիչ Էմին, Ստ. Նազարեանց, Կ. Եզով, Քր. Պատկանեան, Լ. Մսիրեանց, Ե. Շահազիզ, Գ. Ախվերդեան, Մ. Նալբանդեան եւ ուրիշներ: Լազարեան ճեմարանը հայ մշակոյթին տուաւ տաղանդաւոր բանաստեղծներ՝ Ռ. Պատկանեան, Ս. Շահազիզ, Յ. Յովհաննիսեան, Վ. Տէրեան, Լերմոնտովի «Դեւ» քերթուածի անզուգական թարգմանիչ Մանուկ Սագաթեան, ականաւոր հայ մանկավարժներ Առաքել Պահաթրեան եւ Ս. Մատինեան, նկարիչ Վարդգէս Սուրէնեանց, Ալ. Միասնիկեան եւ դեռ ուրիշներ:

Նախկին Լազարեան ճեմարանի շէնքին մէջ ներկայիս հաստատուած է Խորհ. Միութեան Ասիոյ երկիրներու պատմութեան հիմնարկութիւնը եւ արեւելեան լեզուներու պետական հրատարակչականը:

Վ. ԴԻԼՈՅԵԱՆ

ԿԻՊՐՈՍ 1963

—

Զ.

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ Ս. ՄԱԿԱՐ

Խօսողը Վեհափառն է:

— Մանուկ էի, մօրս հետ ամէն իրիկուն կը մտնէի այս մատուռը: Մայրս կանթեղներուն իւղերը կը լեցնէր ու մարած պատրոյգները կը վառէր: Իսկ ես ամուր կը բռնէի մօրս քղանցքէն, մատուռին մութէն ու լռութենէն սարսափած:—

Կանթեղ ու մոմ վառող մօր մը յիշատակը իսկապէս խնկելի է: Զաւակը շարունակած է նոյն գործը, վառ պահել Լուսաւորչի կանթեղը:

Կ'ելլենք մատուռէն: Սուրբերու ներկայութիւնը կը մոռնանք: Կը շրջինք բակը: Մանիշակներու ու նարկիզներու թուփեր ժպիտ կուտան տրտում վանքին: Քիչ անդին կը տեսնենք ճգնաւորներու դարաւոր խուցերը: Առանց լուսամուտի խոնաւ ու հողաբոյր խորշեր են ասոնք, ուր իրենց կեանքը մաշեցուցած են մենակեաց մարդիկ, հեռու աշխարհի հոգերէն ու տաղտուկէն:

Վահեփառը առաջնորդի դեր կը կատարէ: Ամէն մէկ ծառին, քարին ու անկիւնին պատմութիւնը կուտայ, որոնց մէջ դեռ պահուած կը տեսնէ մանկական անկորնչելի յուշեր, խորունկ խորհուրդներ:

— Այդ բլուրին ետին պզտիկ գիւղ մը կայ: Սա մեր կայնած բլուրէն ձայն կուտայինք իրարու: Պատերազմի տարիներուն հոս մնացած ենք: Խե՛ղճ մանկութիւն, Հայու ճակատագիր:

Ըսուած է. «Եթէ կ'ուզէք անձ մը լաւապէս ճանչնալ, ակնարկ մը նետեցէք անոր մանկութեան»: Իսկ հոն գտնուողները ոչ թէ ակնարկ կը նետէին այդ մանկութեան, այլ ամբողջովին կը գտնուէին անոր մէջ եւ կ'ապրէին զայն, ու շատ լաւ կը ճանչնային Կիլիկեան գահին այժմու Վեհափառը: Վանք պահող հայր, մոմ ու կանթեղ լուսաւորող մայր, բնութեան բարեկամութիւն, մատուռի մթնոլորտ: Այս եղած է մեր Վեհափառին անցեալը եւ այդ եղաւ անոր ապագան:

Կղզիին մէկ անկիւնը գտնուող այդ պատմական վանքը որբի տեսք մը ունի ներկայիս: Շատ քիչ այցելուներ: Իր շրջապատէն տակաւ հեռացող զաւակները առաւել կը մթագնեն անոր ապագան, եւ պատմութեան յանձնուած այդ մենաստանը կը մնայ քիչ մը անշուք վիճակի մէջ:

— Պէտք է օգնել վանքին, կ'ըսէ խումբէն երիտասարդ մը: Պէտք է միաբանութիւն մը հաստատել հոս:

Տեղին բաղձանք մը, բայց դժուար իրականալի: Կ'արժէ հետաքրքրուիլ Ս. Մակարով: Նման տարածութեամբ ու սահմաններով, նման բնանկարով վանք, լեռնաշղթայի մը ծոցին մէջ, շատ քիչ տեղ կարելի է գտնել: Եւ մեղի վիճակուած այդ մենաստանը պէտք է խնամել դիտնանք: Թանկագին գոհար մըն է Ս. Մակարը, որու գինը վճարուած է սուրբերու կեանքով:

Անկարելի է չյուզուիլ, չհպարտանալ եւ չհրճուիլ Ս. Մակարով: Մօտ 700 տարուան հայկական պատմութիւն ունեցող սիրուն վանքով:

Կիպրոսէն անցնող Հայը ինքզինք հըպարտ կը զգայ, երբ տեսնէ կիրճի դարձուածքին, ծառի մը բունին ամրացուած նշանատախտակը՝ Ս. Մակար մակագրութեամբ:

Ճաշկերոյթ մը տրուեցաւ վանքի դարպասին մէջ: Կիպրոսի մէջ մեր ճաշակած ճաշերուն ամէնէն համեստն ու համովը, ամէնէն պարզն ու պզտիկը, ամէնէն թարմն ու թեթեւը, առանց մուշտակներու ծանրութեան, առանց պնակներու պատերազմի:

Դարպասի հիւրասրահին մէջ կախուած են մեծադիր նկարները Կիլիկեան Կաթողիկոսութեան վերջին Գահակալներուն: Դարպասը 35 տարի առաջ նորոգուած է բարեսէր Հայու մը կողմէ: Ան պէտք ունի նորոգումներու, դիմադրելու համար նոր դարերու:

Ս. Մակարայ վանքը ճարտարապետութիւն մը չունի: Զայն սիրելի դարձնողը մենաստանային մթնոլորտն է, օտարէն փոխանցուած մօտ եօթը դար առաջ: Կ'ըսուի թէ սեփականութիւնն էր Ղպտիներուն, որոնք 10–12րդ դարերուն այստեղ պատրաստած են կրօնաւորներ եւ ճգնաւորներ: Զես գիտեր ինչ պատճառով՝ վանքը փոխանցուած է Հայերուն, իր տէրերուն կողմէ, եւ հայացուած ու դարձած հայ վանք: Բայց քանի՛ վանքեր խլուած են մեզմէ եւ վերածուած են ոչ-վանքի: Ս. Մակարը մեր կործանած վան-

ՀԱՄԲՈՅՐԸ

—o—

— Քա կնիկ, ես կ'ըսէի՝ ծերութեանս ատեն, Նունիկ ինծի տահա հոգ պիտի տանէ: Խնամի ունեցար չունեցար, զիս երեսէ ձգեցիր, է՛խ, է՛խ, էխ, — խնդաց Կարօ Մարսուպ կատակ մը փորձելով:

Մայրը նկատեց որ Մարուշը անմիջապէս չհասաւ գինիին:

Մարուշ իր երազանքներուն մէջ էր տակաւին, սերմի գոգնոցը դեռ չլրացուցած, գոգնոցին վրայի ցորենի քիստերը չնաշխած, ասեղ թելը վրան գոգնոցը Մուրատի հաստ մէջքին կը փորձէր թեւերը լայն բացած: Ինչպէս չլսեց, չէ՞ որ մայրը խնամուն համար գինի ուզեց: Մօր խօսքերը յետոյ միայն պղտոր ջուրի նման իր մէջ պարզուեցան եւ ուշ մընացողի մը պէս ցատկեց իր տեղէն:

— Ախ, Աստուած իմ, ի՞նչ է պատահեր այս աղջկան: Անցեալ օր ալ Մուրատի մայրը երբ եկած էր, ճրագը լուսած պահուն քիչ մնաց որ ճրագը ճրագտեղէն վար ձգէր, — ինքնիր մէջ նկատեց մայրը:

Մարուշ բերաւ դդումով գինին ու նորէն զբաղուեցաւ ճրագին մօտ իր հօր ելկէկին կոճակները կարելով:

Կարօ Մարսուպ ոչինչ նկատեց, լեցուց թասին մէջ գինին ու շրթներուն մօտ տանելով ըսաւ.

— Իշտէ էսպէս, խնամին պիտի գայ, որ խնամուն սէպապով մենք ըլ գինի խմենք, էս խնամին ինչ շուտ սիրուն եղաւ. էխ, էխ, էխ, դէհ բարի եկար, Աստուած խելլին ընէ:

Կարօ Մարսուպ լեցուց երկրորդ դասը ու երկարեց խնամուն:

— Ձեզ ողջութիւն, Աստուած Մուրատին ու Մարուշին շնորհն աւելցնէ:

Մուրատ Ակոն խմելէ յետոյ՝ գինիով թրջուած պեխերը ծծեց ու աւելցուց.

— Դէհ, ալ աշունը եկաւ, վաղը մէկալ օր այդեկութն ըլ կ'անցնի: Ես կ'ըսեմ հիմակուց հարսնիքի պատրաստութիւն տեսնեմ: Փառք Աստծոյ, էս տարի ձեքս կէյինշ է, կ'երեւի Մարուշի բախտն է: Հըմ հըմը, 110 չէրէկ ցորեն վերցուցինք կալէն: Հաշիւ ըրէ, խնամի, — շարունակեց, ձեռքին ետեւի մասով պեխերին թացութիւնը սրբելով.— Հաշիւ ըրէ, մինակ Մարիոնիէն քառասուն չէրէկ ցորեն եկաւ, ես ինծիս գիտեմ էդ արդէն էդքան ցորեն հանած չէինք: Հեղ մը տեսնայիր, խնամի, էդ արտը փրփրէր դուրս կը թափէր, հասկերն էնպէս ծանր, գլուխնին էնպէս ցած, կ'ըսես մեզմէ աղէկներ, հիւրի փէրիներ հարսնիք են բռներ:

Դաշտի ոգիներ հարսնիք կը բռնեն այդ չքաղուած ցորենին վրայ, ուր կ'ուզեն առատութիւն ձգել: Գիշերը, չգիտես ո՞ր ժամուն, դհոլ կը զարնեն, զուռնա կը փչեն, պար կը պարեն, ձիարշաւ կը խաղան: Ահա թէ ինչու ցորենի հասկերը իրենց գլուխնին կը ծռեն ու մէկի տեղ հազար կը բերեն:

Մարուշ հեռուէն կը լսէր դհոլի ձայնը: Մէկ թիզ հասակով, երկար մօրուսով ճիներ, փէրիներ հարսնիք են բռներ Մուրատի ցանած ցորենի վրայ: Փեսան Մուրատն էր ու հարսը Մարուշ: Զէր կրնար օգնել. նոր երազանքներու ջերմութիւնով կը բռնկէր Մարուշ ու պսակին մէջ իր ձեռքը Մուրատի ձեռքին կ'երկարէր — այն ձեռքին, որ արտին մէջ մաճն էր սեղմեր ու սերմ էր նետեր: Մարուշ շատ ուշ նկատեց, որ ճրագին լոյսը կարմրեցաւ, որ փեթակներուն տակէն ստուերներ ելան հարսնիք ընող փէրիներուն պէս: Մայրը մի քանի անգամ աղջկան նայեցաւ: Մարուշ, գլուխը ծռած ասեղ կը զարնէր ու ճրագին քիթը առնելու համար շատ ուշ հասաւ:

— Ի՞նչ է պատահեր էս մեր աղջկան, — մայրը կը նեղուէր, կը խօսէր ինքնիրեն:

— Արտօրնալու պէտք չունի, խնամի, տահա ատեն շատ կայ հարսնիքի, այդեկութն ըլ ներս կ'առնենք, Աստուած ողորմած է: Իսնակին, խնամի, Իսնակին, — խօսեցաւ Կարօ Մարսուպ:

— Հա, Իսնակին, էդ լաւ ըսիր, խնամի,— վրայ տուաւ Մուրատ Ակօն սեղանէն գինու գաւաթը վերցնելով: — Խելլին թող ըլլի, Իսնակին թող ըլլի:

Եւ գաւաթը շրթներուն մօտեցնեով աւելցուց.

— Փառք Աստուծոյ դուրսը մէկ փարա պարտք չունիմ:

Գաւաթը առանց խմելու նորէն սեղանին վրայ դնելով շարունակեց.

— Խնամի, ալ մենք մեղի ենք, մէջերնիս օտար մարդ չկայ, հալերնիս վախտերնիս հիմա շատ լաւ է. հարսնիք ընելէ վերջ ձեռքս տահա եղա մը փարա կը մնայ: Հիմակուց հիմա եղա պէտք չունիմ, եղներս կէնճ են:

Գինու գաւաթը նորէն վերցնելով.

— Ըսել է՝ Իսնակին, հա՞:

— Հա, հա, Իսնակին, բամպակներն ըլ ներս կ'առնենք:

— Էս տարի, որ տէրը ողջ պահեց, եօթը կարաս գինի պիտ լեցնեմ: Էնպէս հարսնիք մը ընեմ, որ գեղ մը գեղով ափիբերան մնան:

Մուրատ Ակօն կը պատրաստուէր ելլել, ու շտկուեցաւ կօշիկները հագնելու:

— Ըսել է, էդպէս, Իսնակին:

(3 Շար.)

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՔԸ

Գիրքերու անցեալ տարուան վաճառքը գոհացուցիչ է: Նախանցեալ տարուան համեմատութեամբ արձանագրուած է 264 հազար ռուբլիի յաւելեալ մուտք մը: Ընդհանուր մուտքը 3·460·000 ռուբլի: Ընդհանրապէս քաղաքներու մէջ լաւ կազմակերպուած է գիրքերու վաճառքը: Թէև կան շրջաններ, ինչպէս Հրազդանի շրջանը, որոնք ոչ մէկ գրատուն ունին: Նոյնը չէ պարագան գիւղերու եւ փոքր քաղաքներու համար, ուր գիրքերը կը ծախուին «արդիւնաբերական եւ պարենային ապրանքներու խանութներուն մէջ»:

«Սով. Հայաստան», որմէ կը քաղենք այս տեղեկութիւնները, դիտել կուտայ նաեւ, թէ պատկան մարմինները հարկ եղած ուշադրութիւնը չեն դարձներ գիրքերու արտաքին ձեւին, ներքին բովանդակութեան եւ տպաքանակին վրայ:

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութեան որոշումով, Դեկտեմբեր 30էն մինչեւ Յունուար 10, փակ կը մնան բոլոր դպրոցները եւ կրթական հաստատութիւնները:

ՔՍԱՆԱՄԵԱԿ

Դեկտեմբեր 23ին գումարուած է Գիտութիւններու Ակադեմիայի ընդհ. ժողովը, իր հիմնադրութեան 20 ամեակին առթիւ:

Հիմնադրութեան առաջին օրերուն, դիտել տուած է իր բացման խօսքին մէջ ակադ. Վ. Համբարձումեան, Ակադեմիան ունէր 23 անդամ, իսկ 24 հիմնարկութիւններու մէջ կ'աշխատէին միայն քանի մը հարիւր հոգի: Ներկայիս աշխատողներուն թիւը հասած է երեք հազարի:

Այնուհետեւ, Վ. Համբարձումեան արդար հպարտութեամբ յայտարարած է, թէ «մենք ունինք այնպիսի յաջողութիւններ, որոնք կրնան դասուիլ խորհրդային եւ համաշխարհային գիտութեան նուաճումներու շարքին»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

1962ի ընթացքին Հայաստան այցելած են 3500 զբօսաշրջիկներ, մեծ մասամբ Հայեր արտասահմանէն: Չէ յիշատակուած անցեալ տարուան այցելուներու թիւը, որ, ապահովաբար, շատ աւելի է:

ՆԿԱՐԻՉ Ս. ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ

Նկարիչ Ստեփան Աղաջանեանի ծնընդեան 100 ամեակին առթիւ յոբելենական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է Երեւանի մէջ:

Շատերու կարդին խօսք առած է քանդակագործ Արա Սարգսեան:

ԳԻՆԵՐՈՒ ԶԵՂՉ

Յունուարէն սկսեալ փոքրիկ զեղչ մը կատարուած է Երեւանի հանրակառքերու ամսական, եռամսեայ եւ մշտական տոմսերու գիներուն վրայ:

քերուն փոխարէն պզտիկ հատուցում մըն է թերեւս, նախախնամութեան կողմէ, շուքը՝ մեր հազար ու մէկ եկեղեցիներուն:

Մերն է Ս. Մակարը, թող պատմագիրները «ճշդեն»: Մերը պիտի մնայ Ս. Մակարը, հայրենի տաճար յիշեցնող այս կամարը, քանի դեռ դերուած կը մնայ մեր Աղթամարը:

Կիպրոսի Քայրինիոյ լեռնաշղթային դոդին ծուարած Ս. Մակարայ վանքը լուսաւորչեան լոյս կանթեղին մէկ ցոլքն է, կանթեղ մը, որուն եղը իրապէս հայթայթած են սուրբերը, իրենց մաշող մարմիններով ու հալող արցունքներով:

Զգեցինք Ս. Մակարը իր ճակատագրին, պահակին պահպանութեան, ու վերադարձանք:

Թող մինակ մնայ այդ հին վանքը: Բայց ոչ ոք մոռնայ անոր գոյութիւնը: Եւ եթէ Հայ մը անցնի Կիպրոսէն, իր առաջին պարտականութիւնը նկատէ յիշել Ս. Մակարը եւ մոմ մը վառել անոր մաշած մատուռին մէջ:

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԸ ՀԱՅՈՒ ԳԻՒՏ

Պատկերասփիւռը արդի գիտութեան գլուխ գործոցներէն մէկն է եւ, ապահովաբար, ամէնէն ժողովրդականն ու ծանօթը:

Դժուար է ըսել, թէ ով է այդ հրաշալի գիւտին հեղինակը: Պատկերասփիւռին գիւտը եւ մանաւանդ անոր կատարելագործութիւնը արդիւնք է բազմաթիւ գիտնականներու յամառ եւ երկարատեւ աշխատանքին:

Այնուամենայնիւ ծանօթ է գունաւոր պատկերասփիւռին հեղինակը, որ Հայ մըն է, Յովհաննէս Ադամեան: Արդարեւ, ասկէ 56 տարի առաջ, 1907 Յուլիս 12ին ներկայացուցած է իր գիւտը եւ ստացած անոր մենաշնորհը (թիւ 197103):

Հետաքրքրական է դիտել տալ, որ մինչեւ 1953 Միացեալ Նահանգներու գունաւոր պատկերասփիւռը կը գործէր հայ գիտնականին յայտնագործած սկզբունքով:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿՐԱԿԸ... ԹՐՔԱԿԱՆ ԿԱԹՍԱՅԻՆ ՏԱԿ

Կիպրոսի դէպքերուն առթիւ, ինչպէս կը գրեն Պոլսոյ եւ Անգարայի թերթերը, կը նշմարուի մասնաւոր ճիգ մը՝ հրահրելու համար կրակը ամբոխային կիրքերու կաթսային տակ:

Օդանաւով Անգարա կը փոխադրեն վիրաւորները, նոյնիսկ մինչեւ Էլազըզ քաղաքը:

Այսպէս Անգարայէն կը հաղորդեն թէ օդանաւով Կիպրոսէն Անգարա փոխադրուած են 23 վիրաւորներ, — օդանաւային կայանին մէջ դիմաւորած են զբօսաշրջութեան գործավար Ալի Իհսան Կէօյիւշ, առողջապահական գործավար Տոքթ. Քէմալ Տէմիր, օդային ուժերու հրամանատար Զօր. Թանսէլ եւ այլ պաշտօնական անձնաւորութիւններ: Երբ օդանաւէն վար կ'իջեցնէին վիրաւորները, օդային ուժի վաշտ մը բարեւի կեցաւ:

Ծանր վիրաւորները ինքնագործ մեքենաներով, թեթեւ վիրաւորները հիւանդապահուհիներու միջոցով՝ դրուեցան ազատարար ինքնաշարժներու մէջ եւ փոխադրուեցան քաղաքին հիւանդանոցները: Հիւանդանոց հասած — չհասած՝ սկսան պատմութիւնները «Յոյներու խժդժութեանց մասին»:

Թուրք թերթերը առանձին խորագիրներով կը հաղորդեն թէ վիրաւորներուն մէջ կը գտնուին երեք կին եւ երկու տարու մանկիկ մը: Վիրաւորներէն Պուհան Կալիպ Զոպա, իր խօսքը ուղղելով բարեւի կեցած զինուորներուն, ըսաւ.— «Յարդ կրցանք դիմադրել: Կիպրոսի Թուրքերը ձեզի կը սպասեն, Մեհմէտճիքներ»:

Միւս կողմէ կը շարունակուին ցոյցերը թրքական կեդրոնական քաղաքներուն մէջ: Պոլսոյ մէջ, Փերթէվնիյալ, Իօթիքլալ, Վէֆա եւ Հայտարփաշա լիսէներուն ուսանողները տողանցք մը կատարեցին, Հուրիյէթ հրապարակէն մեկնելով մինչեւ Տիվան Եոլու եւ Սիրքէճի, հասան կամուրջին գլուխը: Ոստիկանութիւնը փակած էր կամուրջը, այնպէս որ ուսանողները չկրցան անցնիլ Կալաթա, ետ դարձան, համալսարանին պարտէզը մըտան եւ անկախութեան քայլերգը երգեցին:

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ լիսէականները իրենց շարքերէն դուրս նետեր են «օտար տարրեր», որոնք թելադրեր են «քալել Յոյներու պատրիարքարանին վրայ, յունական հիւպատոսարանին վրայ»:

Քապաթաշի, Վէֆայի լիսէներուն տնօրէնները, «ապօրինի միթինկ» ընելու արտօնութիւն տուած ըլլալով ուսանողներուն, պաշտօնանկ եղեր են:

Իշխանութեանց հրահանգով, Կիպրոսի դէպքերուն պատճառաւ, արդիլուեցան զբօսարաններու խրախճանքները, ինչպէս եւ բանակի տուներու ամանորեան հանդէսները:

Ու մինչ թուրք երիտասարդութիւնը կը պոռայ. «Փաշա', ճիզմէներդ հագիր», Էմինէօնիւ իր կարդին կ'ամբաստանէ Մակարիոսը, զոր «փափազ» կը կոչէ (քահանայ), այն մեղադրանքով թէ կ'ուզէ զինք պատերազմի մէջ նետել, ընդհակառակն ինք կողմնակից է խաղաղութեամբ վերջացնելու բացուած պայքարը եւ կը յայտարարէ լրագրողներուն.—

«Սպասել համբերութեամբ, առանց չափազանցելու ստացուած թերի լուրերը»:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՓՐՈՖ. ԶԱՐԵՀ ԳԱԲԼԱՆ

Հալէպահայ ծանօթ ճարտարապետ, նկարիչ եւ քաղաքաշէն Պ. Զարեհ Գաբլան նշանակուած է Պէյրութի Գեղարուեստից Ակադեմիայի դասախօս, փրոֆեսէօրի աստիճանով:

Փրոֆ. Գաբլան, որ կազմակերպիչը հանդիսացած է Հալէպի Ճարտարապետական վարժարանին, 14 տարի շարունակ եղած է դասախօսը այդ հաստատութեան, հասցնելով բազմաթիւ աշակերտներ, որոնք մեծապէս գնահատուած են: Սուրիոյ մէջ, իր վերջին իրագործումը եղած է հռչակաւոր Իւկարիթ չէնքը, իր շարժանկարի սրահով:

Նախկին մասնագէտ Իւնէսքոյի, Փրոֆ. Գաբլան տարիներով եղած է ճարտարապետ Ֆրանսայի Վերաշինութեան Նախարարութեան մօտ, ուր ջերմ գնահատանքի արժանացած են իր գործերը:

Փրոֆ. Գաբլան նոյն ատեն Հալէպի մօտերը կառուցուող «Շահպա» աւանի երկրաչափներու պետն է:

×

ՀԱՅ ԳՐՔԻ ԵՒ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Պէյրութի Հայկազեան Քոլէճի Հայագիտական Բաժնի եւ Հայկական Ակումբի կազմակերպութեամբ Դեկտեմբեր 13ին, Քոլէճի ժողովասրահին մէջ տեղի ունեցած է Հայ Գրքի եւ Հայ Մամուլի Ցուցահանդէսի բացման հանդէսը:

Քոլէճի նախագահ Տոքթ. Մարգարեան բարի գալուստի խօսք ուղղած է ներկաներուն: Բացման խօսքը ըրած է Հայագիտական Բաժնի վարիչ Վերապատուելի Տ. Խրլոբեան:

Քոլէճի աշակերտներէն Ժիրայր Դանիէլեան խօսած է չափածոյ գրականութեան՝ իսկ Սերոբ Փապուճեան արձակ գրականութեան մասին:

Քոլէճի Պարսումեան գրադարանին մէջ, կանոնաւոր դասաւորումով՝ ցուցադրութեան դրուած են գիրքեր, օրաթերթեր, շաբաթաթերթեր, ամսագիրներ եւ պարբերագիրքեր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (108)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ - ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԻԶ.

8 Յունուար

«Երէկ կառքով պտոյտ մը ըրի: Հիանալի օդ մը կար: Շան զ'Էլիզէ լեցուն էր բազմութեամբ: Կարծես թէ գարնան առաջին ժպիտն էր: Ամէն բան տօնական երեւոյթ մը ունէր շուրջս: Երբեք մտքէս անցած չէր թէ արեւին մէկ ճառագայթին մէջ այնքան ուրախութիւն, քաղցրութիւն եւ մխիթարութիւն կը գտնուէր, որքան գտայ երէկ:

«Գրեթէ բոլոր ծանօթներուս հանդիպեցայ: Ամէնքն ալ միշտ զուարթ էին եւ միշտ իրենց հաճոյքներուն զբաղած: Որքան երջանիկներ կան, որ այդպէս ըլլալնին չեն գիտեր: Օլիմբ անցաւ շքեղ կառքով մը, զոր Ն...ի կոմսը տուած էր անոր: Փորձեց ակնարկովը նախատել զիս: Չի գիտեր թէ ես որքան հեռու եմ այդ տեսակ ունայնութիւններէ: Բարի տղայ մը, զոր երկար ատենէ ի վեր կը ճանչնամ, հարցուց ինծի թէ կ'ուզէի՞ ճաշել իրեն եւ իր մէկ բարեկամին հետ, որ շատ կը փափաքի ինծի հետ ծանօթանալու:

«Տխրօրէն ժպտեցայ եւ տենդավառ ձեռքս երկնցուցի անոր:

«Երբեք տեսած չեմ աւելի զարմանահար դէմք մը:

«Ժամը չորսին տուն դարձայ եւ բաւական ախորժակով ճաշեցի:

«Այս պտոյտը օգտակար եղաւ ինծի:

«Արդեօք պիտի բժշկուէի՞:

«Ուրիշներու կեանքն ու երջանկութիւնը ապրելու որքան փափաք կը ներշընչեն անոնց որ իրենց հոգիին մենութեանը եւ իրենց հիւանդի սենեակին ստուերին մէջ տակաւին երէկ կը փափաքէին շուտով մեռնիլ»:

10 Յունուար

«Առողջութեան այս յոյսը երազ մըն էր միայն: Մարմինս ծածկուած է սպեղանիներով, որոնք կ'այրեն զիս: Գնա ծախու հանէ այն մարմինը, որուն համար ատենօք այնքան բարձր գին կը վճարէին եւ տես թէ այսօր ինչ պիտի տան:

«Պէտք է որ ծնելէ առաջ շատ չարիք ըրած ըլլանք կամ թէ մեր մահուընէն ետք մեծ երանութիւն մը վայելենք որպէս զի Աստուած թոյլ տայ որ այս կեանքը քաւութեան բոլոր չարչարանքներն եւ փորձութեան բոլոր վիշտերը կրէ»:

12 Յունուար

«Միշտ կը տառապիմ:

«Ն...ի կոմսը երէկ դրամ զրկեց ինծի: Չընդունեցի: Այդ մարդէն բան մը չեմ ուզեր: Ան է պատճառը որ դուք իմ քովս չէք:

«Օհ, Պուժիվալի մեր երջանիկ օրերը, ո՞ւր էք:

«Եթէ այս սենեակէն ողջ դուրս ելլեմ, ուխտի պիտի երթամ այն տունը, ուր միասին բնակեցանք, բայց մեռելս միայն դուրս պիտի ելլէ:

«Ով գիտէ թէ վաղը պիտի կրնա՞մ գրել ձեզի»:

25 Յունուար

«Ահա տասնըմէկ գիշեր է որ քնացած չունիմ, կը խեղդուիմ եւ ամէն վայրկեան կը կարծեմ թէ պիտի մեռնիմ: Բժիշկը հրամայեց որ ձեռքս գրիչին դպցնելու թոյլ չտան: Ժիւլի Տիւբրա, որ կը հսկէ վրաս, թոյլ տուաւ որ այս քանի մը տողերն ալ գրեմ ձեզի: Մեռնելէս առաջ պիտի չդառնա՞ք ուրեմն: Արդեօք ալ բնաւ զիրար պիտի չտեսնե՞նք: Ինծի անանկ կ'երեւայ որ եթէ գալու ըլլաք, պիտի բժշկուիմ: Բայց ի՞նչ օգուտ ունի բժշկուիլը»:

28 Յունուար

«Այս առտու ուժգին աղմուկէ մը արթընցայ: Ժիւլի որ սենեակիս մէջ կը քնանար, ճաշասրահ վազեց: Մարդու ձայներ լսեցի, որոնց դէմ ի զուր կը մաքառէր Ժիւլիի ձայնը: Սենեակս եկաւ լալագին:

«Կարասիներս կը գրաւէին: Ըսի որ թող ձգէ որպէսզի ընեն ինչ որ արդարութիւն կ'անուանեն: Դատարանին բարապանը սենեակս մտաւ գլխարկը գլուխը: Դարակները բացաւ, տեսածները արձանագրեց եւ չնշմարելու զարկաւ թէ մահամերձ մը կար անկողնին մէջ, զոր բարեբախտաբար ինծի կը թողու օրէնքին գթութիւնը:

«Մեկնած ատենը հաճեցաւ ըսել ինծի թէ մինչեւ ինը օր կրնայի բողոքել, բայց պահապան մը թողուց: Ինչ պիտի ըլլամ արդեօք, Աստուած իմ: Այս տեսարանը աւելի հիւանդացուց զիս: Բրիւտանս կ'ուզէր ձեր հօրը բարեկամէն ստակ խնդրել: Հակառակեցայ»:

(Շար.)

Նոր Տարուան Աւթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

« Ազատութեան » ռատիօկայանի Հայ – կական խմբագրութեան աշխատակիցնե – րը՝ խմբագրութեան բաղմամեայ պեկա – վար Տոքթ. Սարգիս Թորոսեանի ցաւալի եւ անսպասելի մահուան առթիւ իրենց խոր ցաւակցութիւնը յայտնում են հան – գուցեալի ընտանիքին , զաղափարակից ընկերներին եւ բարեկամներին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին ձիւհէրեան կը ծանուցանէ թէ Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս կիրակի Փարիզի Հայոց ե – կեղեցին, իր սիրեցեալ ամուսնոյն՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՁԻՒՀԷՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշա – տակը յարգողները :

×

Օր. Նուարդ եւ Մայտա Եաղճեան , Տէր եւ Տիկին Ն. Նիքօղոսեան կը ծանու – ցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պի – տի կատարուի այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին՝ իրենց եղբօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ԵԱՂՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշա – տակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Երուանդ Աչճեան եւ զա – ւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան – գստեան պաշտօն պիտի կատարուի կի – րակի, Յունուար 12, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ԱՇՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշա – տակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ազատուհի Տէլտեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալու – թիւնը կը յայտնեն , Առնուվիլի Վարա – գայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձու – թեան, Կապ. Խաչին, Կարմիր Խաչին , Առնուվիլի բոլոր հայրենակիցներուն , իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Ասատուր Տի – լաեանի հիւանդութեան եւ մահուան առթիւ իրենց տարած հոգածութեան հա – մար : Նոյնպէս շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ , թէ դրաւոր մասնակցեցան իրենց սուգին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Այրի Տիկին Պօղոսեան (ծնեալ Անտո – նեան Էգկիւլ) կը փնտրէ իր եղբօր զա – ւակը՝ Անտոնեան Փիլիպպոս կամ Ֆի – լիփ, ծնած 1927ին : Պատերազմի ընթաց – քին կը գտնուէր Գրանոսա չէլանի Գը – րիմակի քաղաքը ուրկէ 1943ին, 14 տա – րեկանին, կը կարծուի թէ արտասահման ղրկուած է Գերմանացիներու կողմէ : Հօրը անունը՝ Կրեկոր (Գրիգոր), մակա – նունը՝ Անտոնեան, մօրը անունը՝ Վար – վառա : տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի դրել հետեւեալ հասցէին.

JEAN BOGHOSSIAN
33, Bd. Frèze
ST. ANTOINE — MARSEILLE 15e
(FRANCE)

կը խնդրուի արտասահմանի թերթե – րէն, գլխաւորաբար «Հայրենիք»էն ար – տատպել :

×

Մարաչլի Ասատուր Սէմէրճեան, կօչ – կակար, որ 15 տարի առաջ Լիոն կը բը – նակէր : փնտռողն է քոյրը, Հալէպ : Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի դրել՝ Պ. Հաճի Իշխանեանի , 7, Rue de Dauphine, LYON (3e) — Rhône

ԾՆՈՒՆԴ

ՓԱՐԻԶ, Ս. ՅՈՎՀ.–ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 12 Յունուար, Ս. պատարագ ժամը 10ին : Ցաւարտ պատարագի հոգե – ւորականներ եւ ժողովուրդ կ'առաջնոր – դուին եկեղեցւոյ խորհրդարանը, ուր կը կատարուի Տճօրհնէքի արարողութիւն , նախագահութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ Սրբազան Հօր :

Երկուշաբթի, 13 Յունուար, Տօն Ան – ուանակոչութեան Տեառն : Ս. պատարագ ժամը 10ին :

×

ՊՕՄՈՆ

Կիրակի (Յունուար 12), Տօն անուանա – կոչութեան Ց.Ի, սկիզբ առաւօտուն ժա – մերգութեանց 8·30, Ս. պատարագ 10 :

Նոյն կիրակի հանդիսաւոր պատարագ, հոգեհանգիստ ըստ հանդուցեալ Տիկին վալանթ եւ Պ. կարապետ Զամպազճեա – նի կտակին :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի Հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան Քրիս – տոսի : Հայրապետական ձայնաւոր պա – տարագ ժամը 10·30ին : Պիտի պատարա – գէ եւ քարոզէ Գերդ. Կ. ԵՊՍ. ԱՄԱ – ՏՈՒՆԻ :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Նախաձեռնութեամբ կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր մաս – նաճիւղերուն, Հինգշաբթի, (16 Յուն – ուար) ժամը 15ին, Քաոէի Սալ տէ Ֆէ – թին մէջ :

Կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը տղոց կողմէ : Հաճելի անակնկալներ :

Կաղանդ Պապան նուէրներ եւ նախընթ – րիւնք պիտի բաժնէ :

×

Կրընոպլի կապ. Խաչը կը տօնէ Մա – նուկներու Օրը, կիրակի (19 Յունուար) կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուի, (Րիւ Ժէ , Կրընոպլը) :

Խմբերգ, արտասանութիւն, տրամա – խօսութիւն, մեներգ աշակերտներու կող – մէ : Ղեկավարութեամբ Պ. Սարգիս Քէ – ժէնէկեանի (Ռոմանէն) , մասնակցու – թեամբ իր թատերական խումբի ՝ երիտա – սարդ ուժերու կողմէ, կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը խէչօիճ թուզը, (մէկ արար) :

Աւանդական կաղանդ պապան, մրգեղէն բոլոր մանուկներու : Կրընոպլի եւ շրջ – ջակայքի բոլոր հայրենակիցները եւ կող – մակերպութիւնները՝ անխտիր կը հրա – ւիրուին :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, այս կիրակի ժամը 16ին եկեղեցւոյ սրահը, 295, Ռիւ Պուալօ :

Փոքրերու կողմէ՝ տրամախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն եւ սիրուն ան – կընկալներ :

Գեղջկական պարեր ղեկավարութեամբ Տիկին Ա. Կօրիվեան–Մարդարեանի :

Հայկական կաղանդ Պապան նուէրներ եւ ուտելիքներ պիտի բաժնէ :

Հանդէսի երկրորդ մասին մէջ՝ խնջոյք : Պիւֆէ, հաճելի մթնոլորտ :

Եւրոպական պարեր :

Մուտքը ազատ է :

×

ՎԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ կապ. Խաչի մաս – նաճիւղին, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժա – մը 3ին, Սէրքըը–Կաթոլիքի սրահը :

Գեղարուեստական բաժին : Հայկական պարեր՝ կապ. Խաչի դպրոցին աշակեր – տուհիներուն կողմէ :

Կաղանդ Պապան նուէրներ պիտի բաժ – նէ փոքրիկներուն :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

* *

Սպիտակ Աւաւոս

(Հէֆեաք եւ արձակ բանաստեղծութիւն)

* *

ԳՐԵՑ՝

ՇԱԻԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հրատարակութիւն.— «ՅԱՌԱՋ» մա – տենաշար :

Գինն՝ 10 ֆրանք (առաքման ծախքով 11 ֆրանք), արտասահման՝ 3 տոլար :

Դիմել հեղինակին , «Յառաջ»ի հաս – ցէով :

EXPOSITION
D'ART ARGENTIN CONTEMPORAIN
DU 13 DÉCEMBRE AU 16 FÉVRIER
Musée National d'Art Moderne
PARIS
— 11, Av. du Président Wilson —

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինաս – եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին :

Այս առթիւ պիտի կատարուի նաեւ նո – րադիրներու երդման արարողութիւնը :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի կոմիտաս երգչախումբը իր կազ – մութեան երկրորդ տարեդարձը կը տօնէ Յունուար 26ին :

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին :
MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

×

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստու – թեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շա – միլի սրահը :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 19 Յունուար, ժամը 16–24

LES AMBASSADEURS
3, AVE. GABRIEL, CHAMPS-ELYSEES

Երկու նուագախումբ *Գեղարուեստական բաժին*
Election « MISS CROIX-ROUGE »
Մուտք 8 ֆրանք
Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղա նները հեռաձայնելով Հայ կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝
ELYsée 67-03

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ

Հայկ. երաժշտութեան նոր սկաւառակ մը, (շարք 6) թիւ MC 20172 վերջին կատարելագործութեամբ պատրաստուած ՎՕԿ ընկերութեան կողմէ

Ղեկավարութեամբ՝
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԻԵԱՆԻ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ»
«UNE SOIRÉE ARMÉNIENNE»

(Microsillon, 33 tours, 30 cm. 48 վայրկեան տեւողութեամբ)
Գունաւոր շէեղ կողմ

Մեներգ, խմբերգ եւ սէնֆոնիկ նուագախումբ 50 հոգի

Հայկ. պարերու եւ աշուղական երգերու կտորներ :

1.— Կեանց երգ, 2.— Արեւելեան ցոլքեր, 3.— Երջանիկ Աշուղը, 4.— Հայկ. պարեր (*Հօյ Հելինէ, Թամ Ջարա*), 5.— Քաղհան եմ անում, 6.— Գարնան օրեր, 7.— Յոռետեսը, 8.— Հայրենի Յուշեր, 9.— Երկինքն ամպել է, եւ Տատրագոմի Հարսը օփերայէն պարեր :

Ստանալու համար դիմել Ա. Պարթևեանի 14 Rue Petit, Paris 19e — Tél. BOT. 99-22 կամ եկեղեցւոյ դիւանատունը :

Երգարանը կը տրուի միայն, Գին 30 Ֆրանք
(*Գաւառներու համար առաքում* contre remboursement, *նամուշած ծրարով*)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները ժող. երաժշտութիւն թիւ 20103, 20136, 20157, 20162, 20159,

Եկեղեցական երաժշտութիւն եւ Եկմալեան պատարագ.— 20114, Կոմիտասեան պատարագ 20150, 20169 , Գանճարան Հայ եկեղեցական երաժշտութեան

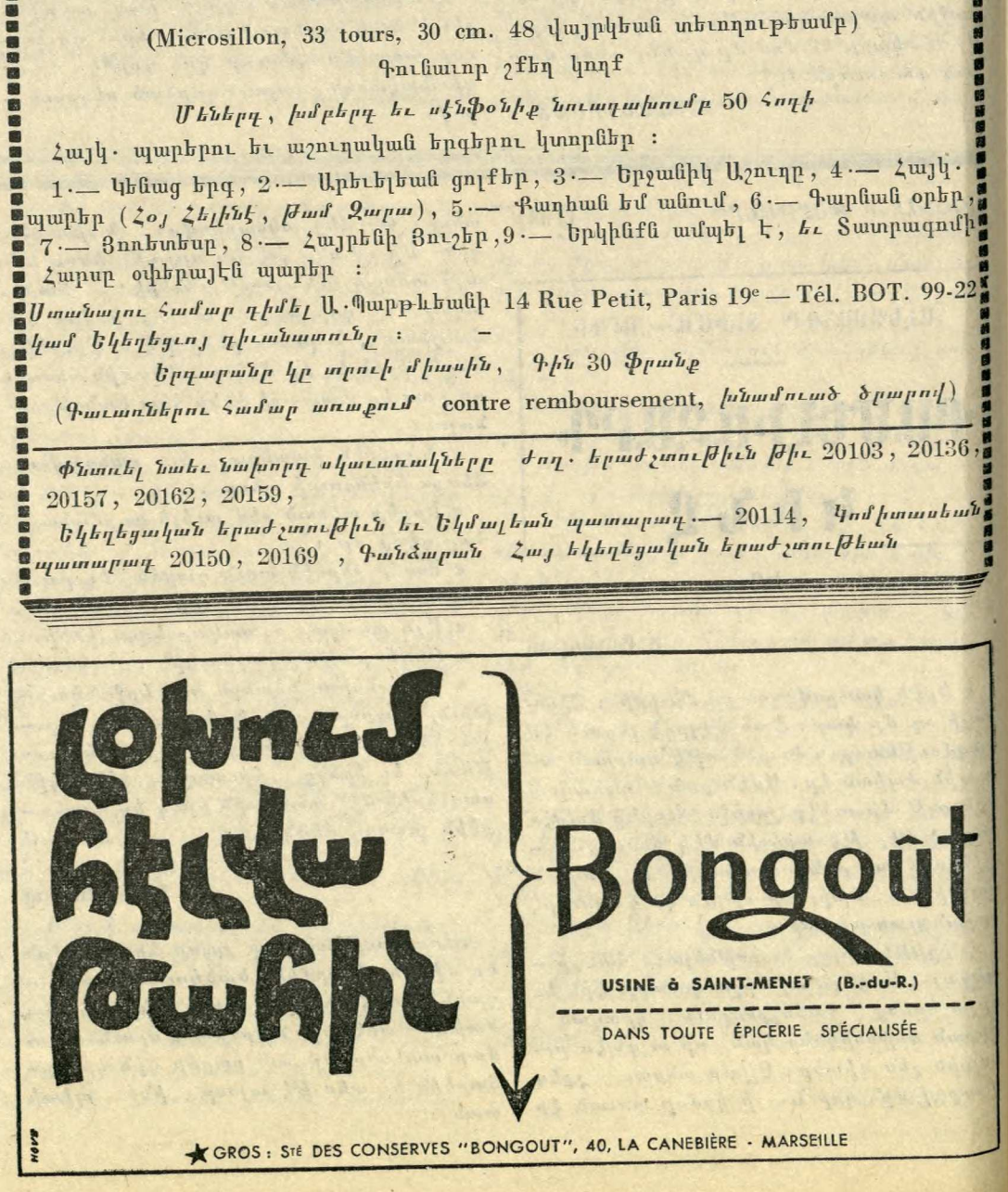

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
JEUDI
9 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9904 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 40e ANNÉE — N° 9904

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԵՆԷՆ ՎԵՐՋ

Երեք օր եւ երկու գիշեր տեւեց Պօղոս Զ. Պապի ուխտագնացութիւնը դէպի քրիստոնէութեան սուրբ վայրերը :

Միջազգային մամուլը, ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը արտակարգ կարեւորութիւն ընծայեցին այս դէպքին, որ յիշատակելի պիտի մնայ եկեղեցական պատմութեան մէջ :

Յովհաննէս ԻԳ. նախաձեռնարկ եղած էր շեղում մը կատարելու Վատիկանի դարաւոր աւանդութիւններէն եւ շփման մէջ մտած ժողովուրդին հետ : Վատիկանի Բ. տիեզերական ժողովը գումարելով նպատակ ունեցած էր քայլ մը առնել դէպի եկեղեցիներու միութիւնը :

Իր յաջորդը քայլ մը աւելի առաջ երթալով, դուրս ելաւ Վատիկանի նեղ շրջապատէն եւ գնաց մինչեւ Պաղեստին, իբրեւ ուխտաւոր, այցելելու համար այն վայրերը, ուր ապրած էր քրիստոնէութեան հիմնադիրը :

Պաղեստինի քրիստոնեայ, իսլամ եւ հրեայ բնակիչներուն անվերապահ ու խանդավառ ընդունելութիւնը ցոյց տըւաւ թէ կրօնքը ո՛ր աստիճան ի պատուի է արեւելքի մէջ եւ կրօնապետները ի՛նչ մեծ հեղինակութիւն կը վայելեն այնտեղ :

Կոստանդնուպոլսոյ տիեզերական պատրիարք Աթենակորասի սիրալիր հանդիպումն ու մտերմական տեսակցութիւնը Պօղոս Զ.ի հետ պատմական կարեւոր երեւոյթ մըն է, որ նախաքայլ մը կը համարուի դէպի լատին եւ օրթոտոքս եկեղեցիներու մերձեցման :

Երուսաղէմի, Նազարէթի եւ Բեթլեհէմի մէջ իր խօսած ճառերով Պապը շեշտը դրաւ եկեղեցիներու միութեան եւ խաղաղութեան (շալոմ) վրայ :

Խաղաղութիւնը փափաքն է ամբողջ մարդկութեան :

Գալով եկեղեցիներու միութեան, Բեթլեհէմի իր քարոզին մէջ Պօղոս Զ. ըսաւ թէ « Կ՚ապրինք պատմական վայրկեանի մը, երբ Քրիստոսի եկեղեցին պէտք է իրականացնէ իր խոր եւ տեսանելի միութիւնը »:

Դիւրաւ լուծուելիք խնդիր չէ սակայն եկեղեցիներու միութիւնը : Ամբողջ ինը դար իրարմէ բաժնուած եւ անկախ ապրելէ, տարբեր ծէսերով եւ աւանդութիւններով իւրայատուկ վիճակ ստեղծելէ վերջ դժուար է միութիւն ստեղծել մէկ օրէն միւսը : Դժուար է մանաւանդ համաձայնիլ գերագահութեան շուրջ, նոյնիսկ եթէ կողմերը յանձն առնեն փոխադարձ զիջումներ ուրիշ հարցերու մէջ :

Պապը ինք ալ համոզուած է, որ ներկայիս հնարաւոր չէ «բաժնուած սիրելի եղբայրներու» միութիւնը : Սակայն կ՚ուզէ, որ « համաձայնութեան ու միութեան փափաքը մնայ վառ ու անյեղլի»:

Երուսաղէմի Զիթենեաց լերան վրայ Պօղոս Զ. Պապն ու Աթենակորաս Ա. պատրիարքը միասին Հայր Մեր արտասանեցին՝ մէկը լատիներէն, միւսը յունարէն, ուղղուած նոյն Աստուծոյն :

Պապը յոյս յայտնեց, որ «կամօքն Աստուծոյ» իսկական քրիստոնեաները պիտի ջանան բառնալ անմիաբանութիւնները, քանդել պատուարները, վճռակամօրէն ճամբայ բանալու համար դէպի հաշտութիւն :

Յետոյ աւելցուց թէ «վարդապետական, ծիսական, կարգապահական տարբերութիւնները պէտք է քննուին իր ատենին ճշմարտութեան լոյսին տակ » :

Ի՞նչ լոյս պիտի ծագի Պապի հանդիսաւոր ու դղրդագին ուխտագնացութենէն դէպի սրբավայրերը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿՌԻԻ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

ԿՌԻԻ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Նոր տարիին հետ Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովն ալ բացուեցաւ... կռիւով :

Օրակարգին վրայ նոր կառավարութեան ծրագրին քննութիւնը : Ատալէթի եւ Միլլէթի ներկայացուցիչները յայտարարեցին թէ չեն բաժներ կառավարութեան քաղաքականութիւնը Կիպրոսի վերաբերեալ : Մասնաւորաբար Միլլէթի ներկայացուցիչը ըսաւ թէ վստահութեան քուէ պիտի չտայ : Ենի Թիւրքիէ հաղորդեց թէ իր երեսփոխանները ազատ են վստահութեան քուէ տալու կամ չտալու՝ ըստ իրենց հայեցողութեան :

Ինէօնիւ, ջղագրգռուած եւ ձեռքը բեմին զարնելով, պոռաց. «քաղաքական կուսակցութիւնը ցուցամոլութեան հաստատութիւն մը չէ : Քաղաքական կուսակցութիւն կը նշանակէ որոշ համոզումներով շահագրգռուիլ հայրենակցին ճակատագրին համար : Կուսակցութեան ղեկավարները, երբ պարտականութիւնը կը վիճակի իրենց, ամէն վտանգ յանձն առնելու քաջութիւն պէտք է ունենան» :

Կուսակցութեանց ներկայացուցիչները պատասխանեցին թէ ինչո՛ւ վստահութեան քուէ պիտի չտան :

Ինէօնիւ երկրորդ անգամ եւս խօսք առաւ, պարզեց իր տեսակէտները եւ կատարած խորհրդակցութիւնները : Երեսփոխան մը, «արտաքին կացութեան ճըգնաժամային պահուն՝ կուսակցութեանց միասնականութեան հրաւէր » ուղղելէ ետք, ըսաւ թէ այդ ուղղութեամբ « իր խելքով եւ պատմական անձնաւորութեամբ նուազագոյն թերութիւններով Թուրքիան առաջնորդելու սահմանուած միակ անձը վարչապետ Ինէօնիւն է » :

Ատալէթի ներկայացուցիչը շեշտեց թէ մէկ կուսակցութեան կազմած փոքրամասնութեան կառավարութիւնը չի կըրնար զօրաւոր ըլլալ : Կիպրոսի խնդիրը ծագելէ ետք՝ պէտք էր կառավարութիւն մը կազմել բոլոր կուսակցութիւններէն ներկայացուցիչներ առնելով : Կառավարութիւնը, օրուան կազմով, լուրջ պատասխանատուութեան տակ կը գտնուի պատմութեան առջեւ : Կիպրոսի համայնավարները կ՚ուզեն Կիպրոսը դարձնել Ռուսիոյ մէկ խարիսխը :

Միլլէթի ներկայացուցիչը քննադատեց կառավարութիւնը, որ «շարժման մէջ չդրաւ Թրքական նաւատորմը եւ զօրահանում չկատարեց՝ առաջքն առնելու համար Կիպրոսի ջարդին »:

Ինէօնիւ դարձեալ պատասխանեց եւ ի վերջոյ յայտարարեց . — « Ձեր դէմը գտնուողը առանձինն ստանձնած է ամէն պատասխանատուութիւն »:

Միլլէթի ներկայացուցիչը «անարգական» գտաւ Ինէօնիւի յայտարարութիւնը, նոյնիսկ «սպառնալից» : — Այս երկրին մէջ, ըսաւ, հայրենասիրութիւնը մենաշնորհ չէ ոչ ոքի : Ինէօնիւ կ՚ըսէ թէ ամէն պատասխանատուութիւն ստանձնած է ինքը : Բայց առանձին միակ մարդը չէ որու տրուած ըլլայ ամէն պատասխանատուութիւն : Այս խօսքը հակառակ է ժողովրդականութեան :

Բեմ բարձրացաւ Ալիճան (Եէնի Թիւրքիէ), որու խօսքերը կ՚ընդմիջուէին յաճախ : Հալքեան երեսփոխան մը ծանր խօսքեր արտասանեց : Ալիճան պահանջեց որ բարձրաձայն կրկնէ .

— Գնա բանդ, պոռաց Հալքեանը :

Ալիճան, ի պատասխան, ըսաւ թէ « վարժուած է այս տեսարաններուն, ժամանակին նոյնիսկ բեմերուն վրայ կը յարձակէին » եւ շարունակելով իր խօսքը՝ քննադատեց Ինէօնիւն, որ կ՚ուզէ ինքնագլուխ գործել :

Ինէօնիւ վերստին խօսք առաւ .

— Այսօրուան տագնապալի կացութիւնը արդիւնք է երկար ատենէ ի վեր տիրող հիւանդագին հասկացողութեան մը, միատեղ աշխատելու չկամութեան : Այսօր կուսակցութիւնները վերստին միացած են կառավարութեան դէմ, լա՛ւ, ի մի գալով թող կազմեն կառավարութիւնը » :

Եւ հասկցուց որ եթէ վստահութեան քուէ չստանայ, նոր կառավարութեան պիտի չմասնակցի Հալքը :

Երբ կը խօսէր Ինէօնիւ, անընդհատ խօսք կը նետէր Ատալէթի երեսփոխաններէն Թոմպուշ : Եւ մէկ անգամ «մօրուք» պոռաց : Դադարի պահուն, Հալքեան երեսփոխան մը հետապնդեց զայն նրբանցքին մէջ, յարձակեցաւ ոտքերուն տակ առաւ, զարկաւ քթին բերնին :

ԻՆԷՕՆԻԻ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՀԱԳՆԻԼ ՄՈՅԿԵՐԸ

Թրքական մամուլին արտայայտութիւններէն կը հասկցուի, որ միայն համալսարանական երիտասարդութեան բաղձանք չէ Ինէօնիւն տեսնել զինուորական մոյկերը (չիզմէ) հագած : Յաճախ կրկնուած է այդ բաղձանքը : Կաղի Օսման ագարակին մէջ լրագրողները կը գտնեն Ինէօնիւն եւ կը հարցնեն :

— Ձեր մոյկը պիտի հագնի՞ք :

— Մոյկ չունիմ, խելք ունիմ, կը պատասխանէ վարչապետ փաշան :

Նոյն ագարակին մէջ, պարտիզպանը իր կարգին կը հարցնէ .

— Փաշա՛, ե՞րբ պիտի երթանք Կիպրոս :

Ինէօնիւ կը պատասխանէ .

— Պատրաստ ես, քեզի կը սպասեմ :

Ու պարտիզպանը, ոգեւորուած .

— Պատրաստ ենք, փաշա՛ս, ձեր հրամանին կը սպասենք :

Այս պատասխանը շատ հաճոյ թուեցաւ Ինէօնիւի, որ պարտիզպանին ուսը շոյեց եւ ըսաւ .

— Լաւ, ուրեմն :

ԿՌԻԻՆԵՐՈՒՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Եւրոպական մամուլը խուլ կը ձեւանայ : Ժլատ է դէպքերուն արձագանգ տալու տեսակէտով : Թրքական մամուլը, ընդհակառակն, կը գունաւորէ, կը չափազանցէ, ծայր աստիճան եղերական կը ներկայացնէ դէպքերը : Այլ աղբիւր չունինք նկարագրելու համար կռիւներուն ընթացքը : Հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղուած են Թրքական աղբիւրէ .—

Յոյները կը գործադրեն ծրագիր մը, որու նպատակն է Կիպրոսի Թուրքերը անօթի թողուլ որպէսզի անձնատուր ըլլան : Թրքական գիւղերը պաշարած են : Ուտելիք հասցնելու ամէն ձեռնարկ ձախողած է, անգլիական օժանդակութիւնն ալ վիժած է : Յոյները կը պոռան . «Տեսնենք թէ դեռ ո՛րքան պիտի դիմանաք, բայց ի վերջոյ տեղի պիտի տաք » : Լեմպա գիւղին 200 Թուրքերը առաջարկած են թողուլ իրենց տուները եւ քաշուիլ Պաֆոս, բայց յոյն հրամանատարը պատասխանած է .—

« Ստորագրութիւն տուէք որ զոհ էք Յոյներուն հետ ապրելէ եւ ձեր բոլոր հրացանները յանձնեցէք, իբրեւ պայման » :

Թուրքերը մերժած են :

Լառնաքայի Թրքական թաղերը եւս պաշարուած են : Ուտելիք չէ մնացած : Երբեմն բուռն ընդհարումներ կ՚ըլլան : Սպաննուած են եօթը հոգի, բազմաթիւ վիրաւորներ :

Երբ լուր տարածուեցաւ թէ Թրքական նաւատորմը կը մօտենայ եւ զօրք պիտի հանէ ցամաք, Յոյները սկսան պատանդ առնել ամէն Թրքական գիւղէ : Միւս կողմէ Յոյները կը յարձակին Թրքական գիւղերուն վրայ, որոնք կը դիմադրեն, ու կրակի կուտան տուները :

Վերջին պահուն կը տեղեկացնեն թէ անգլիական ուժերը, որոնց թիւը կը հասնի տասը հազարի, բանակցութեանց համար սահմանագծած են չէզոք գօտի մը երկու կռուող ուժերուն միջեւ :

Անգլիացիները կ՚աշխատին խորհրդակցութեան ճամբով հաշտեցնել երկու կողմերը : Թուրքերը կ՚ուզեն երկուքի բաժնել Կիպրոսը, մինչ կը մերժեն Յոյները :

× Ինչպէս գրած էինք երէկ, Ինէօնիւի դահլիճը վստահութեան քուէ ստացաւ մեծ դժուարութեամբ եւ երկու ձայնի առաւելութեամբ միայն : Թրքական բոլոր թերթերը, եւ ի մասնաւորի՝ Ճումհուրիէթ կը մատնանշեն՝ «Այս բոլորը ծայր աստիճան խախուտ է » :

Մանաւանդ որ, կառավարութիւնը մըշակուած կանոնաւոր ծրագիր մը չունի :

Տնտեսական վիճակն ալ շատ ծանր է : Պետական «մեքենան» փաստօրէն անշարժութեան դատապարտուած է մինչեւ Մարտ մէկ՝ նոյնիսկ Թրքական ոսկիով վճարումի միջոցներու չգոյութեան պատճառաւ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը վաւերացուց 1963 – 64 տարեշրջանին օտար երկիրներու տրամադրուելիք օժանդակութեան պիւտճէն, որ քուէարկուած էր Քոնկրէսին կողմէ : Այս պիւտճէն երեք միլիառ տոլար է : Նախագահ Ճոնսոն այս երեկոյ խօսք պիտի առնէ Երեսփ. ժողովին առջեւ :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը, Չու էն Լայ, որ Դեկտեմբեր 31էն ի վեր Ալպանիա կը գտնուի, Յունուար 9ին կը սպասուի Թունուզ : Ապա պիտի այցելէ Ղանա, Մալի, Կինէ, Սոմալի եւ Սուտան :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը, Նեհրու չափազանց յոգնած ըլլալով, բժիշկները խորհուրդ տուած են երկու շաբթուան բացարձակ հանդիստ :

ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ յայտարարած է, թէ Խրուշչեւ կ՚ուզէ խուսափիլ Արեւմուտքի դէմ պատերազմելէ : Այս պարագան ի յայտ կուգայ Խրուշչեւի վերջին նամակէն : Արեւելեան Եւրոպայի եւ Խ. Միութեան փոխ – յարաբերութեանց միջեւ ալ ինքնիշխանութեան որոշ նշաններ ի յայտ կուգան : Համայնավար երկիրները Արեւմուտքի հետ առեւտրական կապեր հաստատելու առիթ կը փնտռեն :

ՄԱԿ–Ի ընդհ. քարտուղարը, Թանթ, յայտարարած է՝ «Մերձ. Արեւելքի մէջ ընդհանուր կացութիւնը սպառնալի է. եւ մեծ վախ ունիմ, որ 1964ի ընթացքին ՄԱԿը մէկէ աւելի անգամներ պարտաւոր պիտի ըլլայ զբաղիլ այդ շրջանով » : Յայտնած է ի միջի այլոց, թէ ՄԱԿի զինուորական պարտքերը կը բարձրանան 134 միլիոն տոլարի : Յունուարի վերջերուն, Թանթ պիտի ձեռնարկէ ափրիկեան շրջապտոյտի մը :

ԳԱՆԱՏԱՅԻ վարչապետը, Լեսթըր Փիրսըն, Յունուար 15 – 17 պաշտօնական այցելութեան պիտի գայ Փարիզ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ կառավարութիւնը Իլիուշին – 18 օդանաւ մը նուիրած է Ալժերիոյ : Պիտի յատկացուի Պեն Պելայի անձնական գործածութեան :

ՊՈՒՇ ՏԻՒ ՌՈՆԻ ընկերվարական դաշնակցութեան համագումարը տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի : Կասթոն Տէֆէր պիտի խօսի կարեւոր ճառ մը, բացատրելով նախագահական թեկնածութեան իր դրդապատճառները :

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ՍԵՐՈԺԱ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Մեր ողբացեալ ընկերը, որ ինքնաշարժի դժբախտ արկածի մը հետեւանքով աչքերը յաւիտենութեան փակած էր Միւնիխի մէջ Դեկտեմբեր 29ին եւ զոր սեւ հողին յանձնեցինք Յունուար չորսին Փարիզի մէջ, կը պատկանէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան երկրորդ սերունդին:

Այս սերունդը, զոր սովոր ենք կոչել «միջին», սահմանուած էր գրաւելու երէցներու թափուր ձգած դիրքերը: Աւագ կամ երէց կոչուած սերունդէն շատեր նահատակուեցան 1915ի Մեծ Եղեռնին, ուրիշներ մեզմէ անդարձ բաժնուեցան վերջին չորս տասնեակ տարիներու ընթացքին: Պէտք է վառ ու անշէջ պահուէր գաղափարական ջահը, որպէսզի անիկա փոխանցուէր յորդւոց որդի յաջորդ սերունդներուն:

Դժբախտ ճակատագիր մը վերապահուած էր միջին սերունդին, որուն պատկանող երիտասարդները դպրոցական գրասեղանները ձգելով կը պատրաստուէին նետուելու կեանքի ասպարէզը, ապագայի փայլուն հեռանկարներով, երբ պայթեցաւ 1914ի աշխարհասասան փոթորիկը, տակնուվրայ ընելով իրենց ծրագիրները:

Սարգիս – Սերոժա Թորոսեան Հայաստանի զաւակ էր: Ծնած էր 1898ին, Հայրը՝ Վարդան՝ Սիւնիքէն էր (Զանգեզուր), անասնաբոյժ, Երեւան հաստատուած: Մայրը՝ Սուսան՝ կը պատկանէր Շահխաթունեան ընտանիքին, որ հայ ազգին տուած է ծանօթ դէմքեր,— ինչպէս Շահխաթունեան եպիսկոպոսը, յայտնի մտաւորական Աւետիք Շահխաթունեանը եւ ծանօթ արուեստագէտ Աշօ Շահխաթունին:

Փոքր հասակէն Զանգեզուրէն Երեւան փոխադրուած, Թորոսեան իր երկրորդական ուսումն առած է տեղւոյն ռուսական արական գիմնազիոնին մէջ, որ իր հնութեամբ ու արժէքով ամէնէն կարեւորն էր Երեւանի երեք տասնեակ դպրոցներու շարքին, հիմնուած 1832ին, դասական գիմնազիոնի վերածուած 1881ին, ինը դասարաններով, մէկը նախապատրաստական:

Վարժարանին մէջ իր դասարանի ամէնէն յաջող աշակերտն է եղած եւ ամէն տարի անխտիր առաջին եղած: Դըպրոցն աւարտած է փայլուն կերպով, ըստանալով ոսկի շքանշան:

Տոգորուած յեղափոխական գաղափարականով, աշակերտական գրասեղաններէն սկսած անդամակցած է գաղտնի միութեան, պահ մը նոյնիսկ Անդրկովկասեան Ուսանողական Միութեան Բիւրոյի անդամ է եղած:

Իբրեւ բացառիկ վարձատրութիւն ամէնէն յաջող աշակերտին, գիմնազիոնը 1916ին զինքը ղրկեց Պետրոգրատի զինուորական բժշկական ակադեմիան, որ մատչելի չէր ամէն մահկանացուի:

Մէկուկէս տարի միայն մնաց Պետրոգրատ: 1917ի ռուսական առաջին յեղափոխութիւնը պիտի խորտակէր իր ծրագիրները: Կէս ձգեց բժշկական վարժարանը եւ փութաց Երեւան, որ այդ օրերուն եռուզեռի մէջ էր: Կամաւորական գունդեր կը կազմուէին եւ կը ղրկուէին դէպի ճակատ, կռուելու համար Թուրքերուն դէմ:

Բոլոր հայրենասէր երիտասարդներու նման, Սերոժա եւս մտաւ հայկական բանակին մէջ եւ 1918 Մայիսին մասնակցեցաւ Ղարաքիլիսայի պատմական կռիւներուն:

Քսան տարեկան վարվռուն, աշխոյժ, կրակուբոց երիտասարդ էր, ինչպէս կը վկայեն իր ընկերները, երբ Ազգային Խորհուրդին կողմէ պատասխանատու պաշտօնի կոչուեցաւ՝ իբրեւ գործակատար եւ քարտուղար Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադիր Արամ Մանուկեանի, որուն աջ բազուկը դարձաւ: Արամի մահէն վերջ Հայաստանի իրերա յաջորդ վարչապետներու անձնական քարտուղարութիւնը վարեց, հասնելով ամէն տեղ եւ ձեռնհասօրէն կատարելով իրեն վստահուած ամէն գործ:

Անկախութեան խորտակումով իր երազներն ալ խորտակուեցան կրկին անդամ: Երեք տարի հայրենիքին ծառայութեան նուիրուելէ վերջ տեսաւ Հայաստանի խորհրդայնացումը: Ապրեցաւ դըժընդակ օրեր: Մասնակցեցաւ 1921 Փետրուար 18ի ժողովրդական ապստամբութեան ընդդէմ կարմիր բանակին: Հուսկ ուրեմն նոյն տարուան Յունիսին մեկնեցաւ Հայաստանէն բազմաթիւ մը տաւորականներու, գործիչներու եւ նախարարներու հետ եւ Զանգեզուրի վրայով անցաւ Պարսկաստան: Դարձաւ տարագիր:

Մինչեւ 1922ի աշունը մնաց Թաւրիզ, ուր իր ընկերներուն հետ կազմեց թատերախումբ, որ տուաւ բազմաթիւ ներկայացումներ Իրանի մէջ:

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան դիմումին վրայ նորազատ Չեխոսլովաքիոյ կառավարութիւնը Մազարիքի եւ Պենէշի օրով որոշեց իբրեւ թոշակաւոր Պրագայի համալսարանի զանազան բաժիններուն մէջ ընդունիլ յիսուն հայ ուսանողներ: Թորոսեան մէկըն էր անոնցմէ:

1922ի վերջերը իր ընկերներով ճամբայ ելաւ Պարսկաստանէն դէպի Եւրոպա, հանդիպելով Պաղտատ, Հալէպ, Պէյրութ եւ Աթէնք, այս բոլոր քաղաքներուն մէջ կազմակերպելով ներկայացումներ իր ուսանողական թատերախումբին եւ տեղական սիրողներու մասնակցութեամբ: Միաժամանակ իր ընկերոջ՝ Միհրան Ղարիբեանի հետ կը հրատարակէր Մեր Ուղին անուն ձեռագիր շաբաթաթերթ մը:

1923ին Յունաստանէն անցաւ Պրագա, ուր հինգ տարի հետեւեցաւ իրաւաբանական վարժարանը, զոր աւարտեց 1927ին, ստանալով գոկտորայի աստիճան: Իր աւարտաճառի նիւթն էր «պետութիւնը եւ մարքսիզմը»:

Չեխոսլովաքիայէն գնաց Ռումանիա, ուր ապրեցաւ մէկ տարի: 1928ին եկաւ Փարիզ, ուր հաստատեց մնայուն բնակութիւն, ընտանիք կազմեց եւ ապրուստը ապահովելու համար աշխատեցաւ իր մասնագիտութեան հետ ոչ մէկ կապ ունեցող տպագրական գործի մէջ: Նոյն բախտին արժանացան իրեն պէս շատ ուրիշ մտաւորականներ, որոնք համալսարան աւարտելէ վերջ պարտաւորուեցան նուիրուիլ այնպիսի գործերու, որոնց համար չէ որ պատրաստուած էին:

Իր չարքաշ աշխատանքով ընտանիք ապրեցնելէ զատ յաջողեցաւ բարձրագոյն կրթութիւն տալ իր երկու զաւակներուն՝ Հրայրին ու Վիգէնին, որոնք իրենց կարգին ընտանիք կազմած են արդէն:

Փարիզի մէջ 1931 – 32ին իր մասնակցութեամբ կազմուեցաւ հայ ժողովրդական թատրոնը, որ տուաւ շարք մը ներկայացումներ:

Իր միջոցներով երկու տարի հրատարակեց Նայիրի Աշխարհ երկշաբաթաթերթը: Իր յուշերու մէկ մասը հրատարակեց Հայրենիք ամսագրի մէջ:

Պարբերաբար կ՚աշխատակցէր Դաշնակցական թերթերու, Յառաջ, Յուսաբեր, եւայլն, Ս. Արամեան ստորագրութեամբ:

Փարիզի մէջ գործօն մասնակցութիւն բերաւ հանրային գործերու, մասնաւորապէս պատասխանատու պաշտօններ վարեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ, որուն կ՚անդամակցէր 1916էն ի վեր:

Վերջին պատերազմին աշխատեցաւ հայ գաղթականներուն եւ ռազմագերիներուն օգնող կազմակերպութեանց մէջ:

Տասը տարիէ ի վեր գլխաւոր խմբագիրն էր Միւնիխի Ազատութիւն ռատիոկայանի հայկական բաժնին: Միաժամանակ կ՚անդամակցէր Խորհրդային Միութիւնն ուսումնասիրող Գիտական Ինստիտուտի խորհուրդին, Միւնիխի մէջ: Մէկ տարի ալ եղած է անոր նախագահը: Խմբագիրն էր անգլիերէն «Քոքէյժըն Ռըվիու»ի (Կովկասեան պարբերաթերթ), որ նոյնպէս կը հրատարակուէր Միւնիխի մէջ, — այժմ դադրած: Աշխատակցած է Ինստիտուտի զանազան հրատարակութեանց:

Իր հանրային գործունէութեան բերումով, վերջին տարիներուն շփման մէջ էր օտար շրջանակներու, մասնաւորաբար Կովկասի եւ խորհրդային այլ երկիրներու ազատագրութեան համար աշխատող կազմակերպութեանց հետ: Իր բարեհամբոյր եւ փափկանկատ բնաւորութեամբ սիրուած էր բոլորէն: Անոնց ժողովներուն մէջ Հայութիւնը կը ներկայացնէր ձեռնհասօրէն:

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը ցաւակցական հեռագիրներ ստացաւ օտար կազմակերպութիւններէ իր մահուան առթիւ:

Միւնիխէն եւ Փարիզէն օտար պատուիրակութիւններ ներկայ էին իր յուղարկաւորութեան:

Միւնիխի ռատիոյի վարչութիւնը՝ բոլոր ազգերու խմբագրութեանց, Ինստիտուտի եւ Ամերիկեան Կոմիտէի կողմէ իր ցաւակցական գրութեան մէջ կը գրէ.

«Ս. Թորոսեան մեր լաւագոյն աշխատակիցներէն մէկն էր: Ամբողջ տասը տարի բացարձակ ձեռնհասութեամբ վարեց հայկական բաժինը, շնորհիւ իր խոր հմտութեան, տաղանդին եւ կատարեալ անձնազոհութեան: ... Իր մահով կը կորսնցնենք մէկը, որ շնորհիւ իր անհատականութեան, բարոյական ու մտաւորական բարձր յատկութեանց, անվիճելիօրէն յաջողած էր շահիլ յարգանքը, դնահատութիւնն ու բարեկամութիւնը բոլոր անոնց, որոնց հետ մօտէն շփման մէջ էր: Իր յիշատակը վառ պիտի մնայ մեր սրտերուն մէջ»:

Ինչպէս շեշտեցինք մեր դամբանականին մէջ, Սերոժա Թորոսեան աչքերը կը փակէ հեռու հայրենիքէն, ուր ծնած ու մեծցած էր, որուն ծառայած էր հոգեւին եւ ուր վերադառնալու յոյսը չէր կորսնցուցած երբեք:

Իր եղերական արկածէն մէկ օր առաջ, Դեկտեմբեր 15ին մեզի ուղղած իր նամակով յայտնելէ վերջ թէ շուտով հանդըստեան պիտի կոչուի, կը պարզէր իր ծրագիրները ապագայ հանրային գործունէութեան համար, երբ բոլորովին ազատ ըլլար: Ափսո՛ս, չհասաւ իր նը պատակին: Իր յոգնաբեկ մարմինը այժմ կը հանգչի Պանեէօյի Փարիզեան դերեզմանատան մէջ:

Իր մահով Հայութիւնը կը կորսնցնէ իր հայրենասէր, լաւ զաւակներէն մէկը, իսկ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ իր հաւատաւոր ու մտաւորական մէկ ընկերը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԻՊՐՈՍ 1963

Է.

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

Միջերկրականի կապոյտով շրջանակուած կիպրական կղզիին մէջ լոյսի կեդրոն մը կայ կանգուն, որ կը պահէ Մեսրոպի լեզուն:

Արտասահմանի կրթական ամրոցներէն մէկն է ան, որ կը կոչուի Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւն, յիշատակին համար անոր զոյգ բարերարներուն, Աղա Կարապետ Մելգոնեանի (1849 – 1934) եւ Գրիգոր Մելգոնեանի (1842 – 1920):

Ընդարձակ կալուածի մը վրայ կառուցուած այս վարժարանը, իր ծառաստանով, երկու մեծ շէնքերով, յարակից

ՀԱՄԲՈՅՐԸ

Կարօ Մարսուպ ալ պահ մը դուրս ելաւ ու շտկուեցաւ Զէթքարը, ուր ճաշէն յետոյ մօտի դրացիները կը հաւաքուէին կը խօսէին գիւղի անցուդարձէն, հինէն ու նորէն: Կը խօսէին, թէ վարի կամուրջը ո՞ր թուականին շինուեցաւ, թէ է՛ն առաջ աղբիւրը եկեղեցիի մօտ կը վազէր, հա ճիշդ էն ծառին քով, որ հիմա մեծ քար մը կայ, թէ Մղտեսի Օվանին տունը օճախ է, ահա թէ ինչու էնոնց գոմէշները կը լուսնոտին ու կը դիւահարին, թէ տիրացու Մուսեխին ձայնը վարժապետին ձայնէն շատ բարձր կ՚ելլէ:

— Որ էսպէս երթայ, էս գեղը պիտ փլի: Վախտին էզէ, իշխան, մեծն ու պզտիկ կար գեղին մէջ, խեր պէրէքէթ կար, — խօսեցաւ Կարօ Մարսուպ:

— Ի՞նչ կայ Մարսուպ:

— Տահա ի՞նչ ըլլի: էս օր էնպէս բաներ տեսայ, էնպէս բաներ լսեցի: Ինչպէս ըսի, էսէնջ խեր պէրէքէթ կար: Քանի մը չէրէկ ցորեն կը ցանէինք, կալին լերան չափ չէք կը վերցնէինք: Պարտքն ի՞նչ է, չկար: Թագաւորին կուտայինք, աղային կուտայինք, եկեղեցիին կուտայինք, նորէն փեթակ ամպար ցորենով կը լենար: Հաշիւ ըրէ Թորկանց տունը քառսուն հոգի սեղան կը նստէին: Վախտին նամուս կար, ամէն մարդ իր նամուսին տէրն էր:

— Ախր ի՞նչ է եղեր, Մարսուպ, — ձայն տուաւ Աբգար Թումասը:

— Ըսել է, տահա չի հասկցա՞ք, — վրայ տուաւ Սրապ Ղուկաս, Կարօ Մարսուպի խօսքերը հասկնալ կարծելով:

— Ալաֆրանկա, ալաֆրանկա, — շարունակեց Կարօ Մարսուպ, — չը ըլ ամըչնար, իրիկուն առտու ժամ կուգայ խաչհամբուրի կը մօտենայ: Ճահիլ կնիկ ըսածդ մինչեւ քթին ծէրը կը ծածկէ լաչակով: Էսորը մինչեւ ճակատին կէսը բաց է: Կ՚ըսես մէյտան է, մէյտան: Ալ ի՛նչ ըսեմ՝ պասմայով շալվար, կապերով գոմդռայ...:

— Ես բան չհասկցայ, — ձայն տուաւ Արեւիկ Ղուկաս:

— Ծօ ալ ի՛նչ ըսէ, լոս որ ըսէ՝ լուսընկայ հասկցիր:

— Էս օր ես ըլ տեսայ, Մարսուպ: Էդ ի՛նչ կիտիշ է: Էդ հարսին էրածը չմնաց: Էքնօենց չէն տունը տակն ու վրայ ըրաւ: Ես ի՛նչ գիտեմ, ելաւ ձէնձնեց, թէ տեքրը իրեն ծուռ աչքով կը նայի, — վկայեց Զիչօ Գիրգորը:

— Էդ կնկան երեսէն կ՚ելլէ, Գիրգոր. երես մը ունի, կ՚ըսես, մեռոն չէ տեսեր, — ձայն տուաւ ուրիշ մը:

— Հիմա ըլ ուզածին պէս կ՚երկննայ կը կարճնայ, — մէջ ինկաւ Մլքոն: — Էն օրը, որ Մարկոս ջրտուքի կ՚երթայ, էն օրը, որ քաղաք բամպակ կը տանէ, մութն ու լուսուն մարդը քըսդ ներս կը մտնայ, ի՛նչ ըսեմ, աչքովս տեսայ:

— Ինչ մա՞րդ կը սիրէ, — ձայն տուաւ ուրիշ մը:

— Հա, հա, էրիկն ըլ գիտէ, կ՚ըսեն: Կինէ, կնիկը տէի խենթ կ՚ըլլի...:

— Չըլլի որ... աղբիւրին դիմացինը...

— Հա, հա, գիտցածդ է...

— Ես ձեզի բան մը ըսեմ: Ես բան չի հասկցայ, — նորէն ձայն տուաւ Արեւիկ Ղուկաս:

— Չեմ հասկնար, թէ ինչո՞ւ կը ցանէք. իշտէ Նաճար Գիրգորն է: Գեղ մի գեղով գիտէ:

— Հիմա Նաճար Գիրգորը Մարկոսին կնիկը կը սիրէ. էդպէ՞ս. ա՛, հա՛ս... կը՛... ցա՛յ:

— Իմ ատենս, էզա իշխան կը բռնէին էդ տեսակ կնիկը ու սէլին վրայ նստեցուցած գեղին չորս կողմը կը դարձնէին, — խօսեցաւ Կարօ Մարսուպ: — Մեռելին ետեւ խօսիլ լաւ բան չէ, ֆախաթ եղած բան է: Էս Զիւիտ Գօգոյին մօրը (հեռու ձեր օճախէն) լեչեխը գլխէն հանեցին, գլխիբաց սէլին վրայ նստեցուցին:

— Ողորմած հոգի մէրս կը պատմէր, որ Բալուրցոնց տունը լաւ զուրնա փչող մշակ մի կուգայ, ամա ինչ մշակ, մէկ չէրեկնոց ճըւալը մէկ ձեռքով կը վերցնէ եղեր: Զիւիտին մեծ մէրը, էդ մշակին զուռնա փչելուն ու ուժին է վառեր, — վրայ տուաւ Սրապ Ղուկաս:

— Էսոնք իմ օրով եղած բաներ են, — շարունակեց Կարօ Մարսուպ: — Ես շատ բան չեմ յիշեր. մինակ կը յիշեմ, որ էդ կնիկը սէլին վրայ երեսի վրայ ինկեր, մազերովը երեսը ծածկեր կուլար. սէլը քաշողը Պօղօենց երկու գոմէշներն էին: Հիմա ո՞ր ինչուն պէտք...

Աղբիւրին ճամբէն մէկը կուգար: Քալուածքին ձեւէն ճանչցան: Նաճար Գիրգորն էր:

— Ըսել է՝ էսօր Մարխոնին կը վարէիր, Ղուկաս, — անմիջապէս մէջ ինկաւ Կըլկըլ Արութ ու փոխեց խօսակցութիւնը:

Անցեալ շաբթու անձրեւը բաւական ժրցուցեր էր գետինները: Եղներուն վրայ ալ հալ չմնաց:

— Բարեւ ձեզ:

Նաճար Գիրգորն էր:

Կարօ Մարսուպ բարեւը չառաւ. ճակատին կնճիռները աւելի փոթփոթեցան:

— Նաճար, վաղը էդ արօրը բերեմ, շինէ:

— Ի՛նչ է եղեր, — խօսեցաւ Նաճար Գիրգոր անոնց շարքին նստելով:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(Շար. – 4)

ՉԱՍԲԿԱՆՋԻՆ ԿԱՐԴԱ

ՆԱԲՈՒՆՑԻ ՏԻՎՈՒՆ - ՈՐԴԻ

Թ2.

30 Յունուար

«Ջեր հետ միասին պատրաստ եմ ամեն տեսակ զոհողության գնալ։ Ես ձեզ հավատում եմ, ինչպես ինքս ինձ։ Ես ձեզ եմ սիրում, որովհետև ձեր մեջ տեսնում եմ

Նոր Տարուան Առթիւ — ՅԱՌԱՋ — ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Պալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Պալեան, Տէր եւ Տիկին Էտմոն Պարագեան եւ իրենց թոռները՝ Ստեփան Պալեանի մահուան Դ. տարելիցին առթիւ կը նուիրեն 30 ֆր. Կապոյտ Խաչի Անիէռի մասնաճիւղին, 20 ֆր. Մոնմորանսիի Ծերանոցին :

Տէր եւ Տիկին Էտմոն Պարագեան՝ Ստեփան Պալեանի եւ Ստեփան Պարագեանի յիշատակին կը նուիրեն քսան ֆր. Մոնմորանսիի Ծերանոցին :

×

Պ. Խաչիկ Գալուստեան (Մարսէյլ), իր քեռայրին՝ Հմայեակ Գալուստեանի մահուան առթիւ, կը նուիրէ 50 ֆր. Մըշակոյթի Տան, 50 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Յակոբ Միսաք Բարթիաօղլու եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի հոգեհանգստեան Պաշտօն պիտի կատարուի, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱԼՎԻՆԷ ԲԱՐԹԻԱՕՂԼՈՒ

մահուան տարելիցին առթիւ: Ինչպէս եւ Պզտիկեան եւ Գէորգեան գերդաստաններու ննջեցեալներուն համար :

×

Այս առթիւ՝ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կը նուիրեն 50 ֆրանք :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերուն, Հինգշաբթի, (16 Յունուար) ժամը 15ին, Քատէի Սալ տէ Ֆէթին մէջ:

Կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը տղոց կողմէ : Հաճելի անակնկալներ:

Կաղանդ Պապան նուէրներ եւ նախընթրինք պիտի բաժնէ :

×

Կրընոպլի Կապ. Խաչը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Կիրակի (19 Յունուար) կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուի, (Ռիւ Ժէ, Կրընոպլը) :

Խմբերգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, մեներգ աշակերտներու կողմէ: Ղեկավարութեամբ Պ. Սարգիս Քէժէնէկեանի (Ռոմանէն), մասնակցութեամբ իր թատերական խումի՝ երիտասարդ ուժերու կողմէ, կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը Խէչօին թուզը, (մէկ արար) :

Աւանդական կաղանդ պապան, մրգեղէն բոլոր մանուկներու: Կրընոպլի եւ շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները եւ կազմակերպութիւնները՝ անխտիր կը հրաւիրուին :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, այս կիրակի ժամը 16ին եկեղեցւոյ սրահը, 295, Ռիւ Պուալօ:

Փոքրերու կողմէ՝ տրամախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն եւ սիրուն անակընկալներ:

Գեղջկական պարեր ղեկավարութեամբ Տիկին Ա. Կորիզեան–Մարգարեանի:

Հայկական Կաղանդ Պապան նուէրներ եւ ուտելիքներ պիտի բաժնէ:

Հանդէսի երկրորդ մասին մէջ՝ խնջոյք: Պիւֆէ, հաճելի մթնոլորտ:

Եւրոպական պարեր:

Մուտքը ազատ է:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սերքլը–Կաթոլիքի սրահը:

Գեղարուեստական բաժին: Հայկական պարեր՝ Կապ. Խաչի դպրոցին աշակերտուհիներուն կողմէ:

Կաղանդ Պապան նուէրներ պիտի բաժնէ փոքրիկներուն:

ԾՆՈՒՆԴ

ՓԱՐԻԶ, Ս. ՅՈՎՀ.–ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 12 Յունուար, Ս. պատարագ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի հոգեւորականներ եւ ժողովուրդ կ՚առաջնորդուին եկեղեցւոյս խորհրդարանը, ուր կը կատարուի Տնօրհնէքի արարողութիւն, նախագահութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ Սրբազան Հօր:

Երկուշաբթի, 13 Յունուար, Տօն Անուանակոչութեան Տեառն: Ս. պատարագ ժամը 10ին:

×

ՊՕՄՈՆ

Կիրակի (Յունուար 12), Տօն անուանակոչութեան Յ.ի, սկիզբ առաւօտուն ժամերգութեանց 8·30, Ս. պատարագ 10:

Նոյն Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ, հոգեհանգիստ ըստ հանգուցեալ Տիկին Վալանթ եւ Պ. Կարապետ Զամպագճեանի կտակին :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի Հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան Քրիստոսի: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԳԵՐՊ. Կ. ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

STABILISATION DES PRIX
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Անիէռ Պուա – Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին վարչութիւնը, շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք իրենց նուէրներով յաջողութիւնը ապահովեցին Դեկտեմբեր 28ի հանդէսին վիճակահանութեան :

EXPOSITION
D'ART ARGENTIN CONTEMPORAIN
DU 13 DÉCEMBRE AU 16 FÉVRIER

Musée National d'Art Moderne

PARIS

— 11, Av. du Président Wilson —

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Այրի Տիկին Պօղոսեան (ծնեալ Անտոնեան Էզկիւլ) կը փնտորէ իր եղբօր զաւակը՝ Անտոնեան Փիլիպպոս կամ Ֆիլիփ, ծնած 1927ին: Պատերազմի ընթացքին կը գտնուէր Գրանոստա շրջանի Գըրիմսկի քաղաքը ուրկէ 1943ին, 14 տարեկանին, կը կարծուի թէ արտասահման զրկուած է Գերմանացիներու կողմէ : Հօրը անունը՝ Կրեկոր (Գրիգոր), մականունը՝ Անտոնեան, մօրը անունը՝ Վարվառա : տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել հետեւեալ հասցէին.

JEAN BOGHOSSIAN
33, Bd. Frèze
ST. ANTOINE — MARSEILLE 15e
(FRANCE)

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն, գլխաւորաբար «Հայրենիք»էն արտատպել :

×

Մարաշցի Աստուր Սէմէրճեան, կօշկակար, որ 15 տարի առաջ Լիոն կը բընակէր: Փնտռողն է քոյրը, Հալէպ: Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել՝ Պ. Հաճի Իշխանեանի, 7, Rue de Dauphine, LYON (3e) — Rhône

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին Վիէնի մէջ :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին Վալանսի մէջ :

Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ :

Զոյգ ժողովներուն ներկայ կ՚ըլլայ Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին:

Այս առթիւ պիտի կատարուի նաեւ նորագիրներու երդման արարողութիւնը :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շիմիի սրահը :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

* *

Սպիտակ Առաւօտ

(Հէքեաթ եւ արձակ բանաստեղծութիւն)

* *

ԳՐԵՑ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հրատարակութիւն.— «ՅԱՌԱՋ» մատենաշար :

Գին՝ 10 ֆրանք (առաքման ծախքով 11 ֆրանք), արտասահման՝ 3 տոլար :

Դիմել հեղինակին, «Յառաջ»ի հասցէով :

L'ECLAIREUR SPORTS
13, ALLEES LEON GAMBETTA — MARSEILLE
Տնօրէն՝ Խ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ Tél. : 64-28-01
Spécialiste de Sports d'Hiver
Toutes les grandes Marques

SKIS
SKI-BOB
FIXATIONS
LUGES
ACCESSOIRES

CHAUSSURES
ANORACKS
FUSEAUX
APRES-SKIS
PULLS

ATELIER DE CARRAGE ET REPARATION
LOCATION — SKIS — CHAUSSURES — CANNES
GRANDS CHOIX — QUALITE — PRIX
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ–ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
10
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI
10 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9905 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9905

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՊՆ ՈՒ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

—o—

Մէջազգային մամուլը կը չարունակէ դանազան մեկնութիւններ տալ Պօղոս Զ. Պապի Պաղեստին այցելութեան, որ իրականն զարճակէտ մը կը կազմէ աւանդա – պաշտ ու պահպանողական Վաթիկանի տարեգրութեանց մէջ :

Եթէ իրրեւ պարզ ուխտաւոր կատա – րած ըլլար իր ճամբորդութիւնը, ինչպէս կը յայտարարէր սկիզբէն, սուրբ վայրեր – ուն մէջ իր եռօրեայ պտոյտները տ՛ընքան կարեւորութիւն պիտի չստանային եւ այսքան պիտի չզբաղեցնէին հանրային կարծիքը :

Իրապաշտութեամբ հաւատացեալ քրիստոն – եայի համար նուիրական պարտականու – թիւն մըն է կեանքին մէկ մկկ անգամ ե – րուսաղէմ երթալ եւ եթէ Հայ է՝ «մահ – ուան» դառնալ, եթէ նիւթական պայ – մաններդ կը նեղեն :

Սակայն Հռոմի քահանայապետին այ – ցելութիւնը ուխտաւորի հանդամանքը լիուլի արդարացնելով հանդերձ ունեցաւ աւելի լայն նշանակութիւն մը :

Իրրեւ ջերմեռանդ ուխտաւոր, անիկա երկիւղածութեամբ ծունկաւ Յորդանան գետի այն կէտին վրայ, ուր քան զար առաջ Յովհաննէս Մկրտիչ մկրտած էր Յիսուսը : Ջուրին մէջ թաթխեց ձեռքերը : Համբերատարութեամբ բարձրացաւ Ծաչի ճամբուն դառիվերէն, — առանց դանդաղելու ամբոխին հրմշտուքներէն— երթալու համար Ս. Յարութեան տաճա – րը :

Բարեպաշտութեամբ մօտեցաւ Տիրե – րիոյ լիճին ափը, հոն ուր Յիսուս Ջուրին վրայէն քալած էր, ձեռքերը թրջեց եւ չէր ուզեր բաժնուիլ անկէ :

Նոյն երկիւղած ու ջերմեռանդ վերա – բերումը ցոյց տուաւ բոլոր սրբավայրե – րուն մէջ :

Իր ուխտագնացութիւնը չատ աւելի մեծ իմաստ ունեցաւ, երբ կիրակի իրիկուն ողջագուրուեցաւ օրթոտոքսներու տիե – զերական պատրիարքին հետ, որ դինքը կոչեց «սրբազնագոյն եղբայր ի Քրիս – տոս եւ սիրեցեալ Ս. Օծութիւն » : Ու ողկոյզ «բաժանման դիշերը, որ յոյ – նեցուցած է քրիստոնեայ աշխարհի աչ – քերը» : Ցոյս յայտնեց որ այսուհետեւ ձեռք ձեռքի միասին պիտի քալեն ու Փրկիչը պիտի դայ միանալու իրենց, ինչ – պէս երեւցաւ երկու առաքեալներուն եմ – մաուսի մէջ :

Պապը չատ դոհ պատրիարքին այս խօսքերէն, յայտնեց որ «Հռոմէական և – կեղեցին եւ ուիեղերական ժողովը խոր ուրախութեամբ պիտի նշեն այս պատմա – կան դէպքը : Մենք բարով չէ որ կ՛ըսենք իրարու, այլ ցանկութիւն, այն յոյսով, որ նոր եւ արդիւնաբեր հանդիպումներ պիտի ունենանք, եթէ Քոյլ կուտաք, յանուն Տիրոջ » :

Պօղոս Զ.-ի արտայայտութիւններէն այն տպաւորութիւնը կը ստացուի, որ Աթե – նագորաս Ա. պատրիարք համաձայն է և – կեղեցիներու միութեան, անշուշտ Վա – տիկանի վերադահութեան տակ : «Տեսա – կան, ծիսական եւ կարպապահական» տարբերութիւնները արեւմտեան եւ արե – ւելեան եկեղեցիներուն միջեւ եռքն կարղադրուելիք խնդիրներ են, ըստ Պա – պին :

Կ. Պոլսոյ պատրիարքի նախաձեռնու – թեան դէմ բուռն բողոքներ կը հասնին Յունաստանէն, ուր օրթոտոքս եկեղեցւոյ բարձրաստիճան կրօնաւորները բացար – ձակապէս հակառակ են Հռոմի հետ ո՛չ թէ միութեան, այլ նոյնիսկ մերձեցման :

Արդէն Մեթոդիոս Մուսիոնոս եպիսկ. Աթենագորաս պատրիարքին ուղղուած նամակով մը կը դղուշացնէ զայն, որ «մահացու դաշոյն մը չխրէ ե – կեղեցւոյ, օրթոտոքսութեան եւ պատ – րիարքարանի սրտին մէջ : Մեր անյեղլի հաւատքը մի՛ յանձնէք Վաթիկանի մե – քենայութեանց եւ Պապի սպիտակ մու – ճակներուն » :

Պօղոս Զ.-ի ուխտագնացութիւնը մեծա – պէս բարձրացուց իր վարկը յաչս բովան – դակ աշխարհի : Վաթիկանի քաղաքա – կանութիւնը նոր ճամբու մը մէջ մտաւ : Տիեզերական ժողովի երրորդ նստաշրը – ջանին առջեւ նոր հեռանկարներ կը բաց – ուին : Եկեղեցիներու միութեան համար նոր փորձեր պիտի կատարուին :

Սակայն դժուար թէ կարելի ըլլայ հո – դեշոհ քարոզներով եւ Աւետարանի գե – դեցիկ խօսքերու մէջբերումներով իրա – կանացնել միութիւնը, որուն կը ցանկայ Վաթիկանի գահակալը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՐԱՆԻ մէջ տեղի ունեցած ցոյցերուն առթիւ ձերբակալուած են քանի մը հա – րիւր անձեր : Ալժերիոյ ներքին նախա – րարը փութացած էր այնտեղ : Ձերբա – կալուածները պիտի դատուին մասնաւոր դատարաններու առջեւ : Թէեւ կը թուի թէ տիրող անդործութիւնն էր ցոյցե – րուն պատճառը, պէն Պելլայի կառավա – րութիւնը կը խորհի բայց եւ այնպէս, թէ ցոյցերը ղղուած էին վարչակարգին հակառակորդ « հակա – յեղափոխական» տարրերու կողմէ : Այս առթիւ կը յիշուի նաեւ Ֆէրհաթ Ապպասի անունը :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ընկերութիւն մը 400 փո – խադրական հանրակառքեր ծախած է Քուպայի : Մ. Նահանգներու Արտ. նա – խարարութեան բաները «ցաւ յայտնած» է այս կարդադրութեան համար, որ չի նպաստեր Քասթրոյի վարչակարգը տըն – տեսպէս տկարացնելու ամերիկեան քա – դաքականութեան :

ԱՌԱՒՕՒԻ ձերբակալման հարցին չուրջ Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, էրհարտ, յայտարարած է, որ նոր յա – չողիր մը յանձնուած է Ֆրանսական իշ – խանութեանց : Սակայն աւելցուցած է, թէ այս խնդիրը «անջատ միջադէպ» մըն է եւ պէտք չէ որեւէ տաեն խորհիլ, որ «կրնայ դժուարութիւններ յարուցանել Ֆրանսեւգերմանական դործակցութեան մէջ » :

ՍՊԱՆԻՈՑ մէջ Ֆրանքոյի վարչակար – գին հաստատումէն ի վեր առաջին անդամ ըլլալով բանակցութիւններ կը վարուին Ս. Մութեան հետ՝ երկու երկիրներուն միջեւ դիւանադիտական յարաբերու – թեանց ստեղծումին համար : Բանակցու – թիւնները կը կատարուին երկու երկիր – ներու Փարիզի դեսպաններուն միջոցաւ :

ԽՐՈՒՇՁեի, որ անպաչոն այցելու – թեամբ Լեհաստան զացած էր, վերա – դարձած է Մոսկուա :

ԳԱՀԻՐԻի մէջ մօտերս դումարուելիք արաբական երկիրներու խորհրդաժող – գին, եդիպտական պատուիրակութեան դեկավարը պիտի ըլլայ նախագահ Նասը : Վարչապետը, փոխ – վարչապետը, Արտաքին նախարարը, ՄԱԿի մէջ ԱՄՀի պատուիրակութեան նախագահը, Իրաքի եդիպտական դեսպանն ու կարդ մը դին – ուորական խորհրդականներ մաս պիտի կազմեն եդիպտական պատուիրակու – թեան :

ՎԵՐՋԵՐՍ չատ խօսուեցաւ «Նէհրուն կենսահիւթ»ին մասին, որ իրր թէ կը դարմանէը արեան քայդկեղը (լէօսէմի) : Հանր. առողջապահութեան նախարարու – թիւնը որոշած է Վիլլժիւիֆի քաղցկեղի հնութիւնին մէջ փորձարկել այս կեն – սահիւթը :

—o—

Անդլիական կառավարութիւնը կ՛ուղէ անյապաղ լուծում մը գտնել Կիպրոսի հարցին, եւ այդ նպատակաւ ալ կ՛ուղէ փութացնել Լոնտոնի մէջ դումարուելիք ժողովը, որուն պիտի մասնակցին Անգ – լիա, Յունաստան, Թուրքիա եւ Կիպրոսի յոյն եւ թուրք համայնքներուն ներկա – յացուցիչները :

Յարդ 5 – 6000 անդլիացի պինուորներ փոխադրուած են կղզին, եւ կը կարծուի թէ անհրաժեշտ պիտի ըլլայ անդլիական ուրիչ կայաններէ, ինչպէս Գերմանիա – յէն, նոր ուժերու փոխադրութիւնը, եթէ հարցը չուտով չկարդադրուի : Ներքին ճակատին վրայ, Անդլիոյ աշխատաւորա – կան կուսակցութիւնը դէմ է Կիպրոսի մէջ անդլիական ուժերու համամասրումին, եւ կը պահանջէ որ կղզին կարդապահու – թեան հոդը վստահուի ՄԱԿին :

Յունաստանի մէջ, սակայն, կ՛ուղեն խուսափիլ անմիջապէս բանակցութեանց սկսելէ : Կ՛ուղեն ապասել, որ մտքերը հանդարտին, որպէսզի «ձեւափոխող պը – րիսմակներու ընդմէջէն » չդատուին հարցերը : Միւս կողմէ, Յոյներն ալ ներ – քին դժուարութիւններ ունին, թէեւ՝ այլ կարդի : Արդարեւ, Փետրուար 16ին ե – րեսփոխանական ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան այնտեղ, եւ ընթացիկ հարցերը վարող ներկայ փոխանցման կառավարութիւնը ի վիճակի չէ պատ – չաճ ձեւով դիմագրաւելու միջազդային այն տագնապը, որ վստահաբար պիտի ծագի եթէ Լոնտոնի խորհրդաժողովը ձախողի : Եւ յունական պաշտօնական շրջանակները զրեթէ համոզուած են, որ կարելի պիտի չըլլայ անմիջական ելք մը գտնել Լոնտոնի մէջ, քանի որ Կիպրոսի Յոյները կը պահանջեն ամէն գնով բարե – փոխել սահմանադրութիւնը՝ թուրք փոք – րամասնութեան դիջուած լայն իրաւա – սութիւնները դեղչելու համար : Իսկ Թուրքերն ալ կը պնդեն թէ խաղաղ դոյա – կեցութիւնը այլեւս անկարելի դարձած է Յոյներուն հետ, ու կը պահանջեն կղզին երկուքի բաժնել :

Բացի ասկէ, յունական կառավարու – թիւնը սկզբունքով հակառակ է Կիպրոսի հարցին մէջ արտաքին միջամտութեան : Տեղեկատուութեան նախարարը յայտա – րարած է . « Կիպրոս անկախ պետութիւն մըն է եւ իրաւունք պէտք է ունենայ իր ուղած ձեւով փոփոխութեան ենթարկելու իր Սահմանադրութիւնը » :

Կղզիին մէջ, յոյն եւ թուրք համայնք – ներուն պարագլուխները կը չնան ժողո – վուրդը պաղարիւն քահել : Սակայն այս մտահոդութիւնն ու չհաղդուռուած բո – լոր երկիրներու դիւանադիտական ծրա – դիրները կրնան մեծապէս վտանդուիլ պատահական որեւէ նոր միջադէպի մը հետեւանքով :

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ԱՐՍԷՆ ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Ցաւով կ՛իմանանք որ երկուչաբթի ա – ռաւօտ Մոնթէ – Քառլոյի մէջ յանկար – ծամահ եղած է Պ. Արսէն Փափազեան, 63 տարեկան :

Բնիկ Սկիւտարցի, չրջանաւարտ Պոլ – սոյ Պէրպէրեան վարժարանէն, իր ող – բացեալ եղբօրը հետ հիմնած էին ու կը վարէին Պրիւսէլի մէջ՝ գորգի եւ հնու – թեանց հանրածանօթ վաճառատուն մը :

Այս վերջին տարիները քաչուած էր եւ կ՛ապրէր Քոթ տ՛Ազիւռ : Յուղարկաւորու – թիւնը կատարուած է Չորեքչաբթի ա – ռաւօտ :

Մեր ցաւակցութիւնները իր քոյրե – րուն, Պրիւսէլ :

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ

ԿՐ ՑԱՑՏԱՐԱՐԷ.— «ԳՈՀ ԵՆՔ ՈՒ ԼԱԻԱՏԵՍ »

—o—

Երկուքուկէս ամիս տեւող ճամբորդու – թենէ մը ետք, որու ընթացքին Էջմիած – նի գահակալը յաջորդաբար այցելեց Անգ – լիա, Յորդանան, Մխայեալ Արաբ Հան – րապետութիւն եւ Հնդկաստան, վադդէն Ա. Դեկտեմբեր 26ին վերադարձած է Մայր Աթոռ՝ Ս. Էջմիածին :

Հայաստանի Հեռադրական դործակա – լութեան չնորհած տեսակցութեան ըն – թացքին, Վեհափառը յայտնած է իր տպաւորութիւնները արտասահմանէն եւ չրջադայութենէն :

— Բոլոր այդ երկիրներուն մէջ, Մենք հայ ժողովուրդին տարինք ողջոյն եւ օրհնութիւն մեր վերածնած մայր Հա – յաստանէն եւ Ս. Էջմիածինէն :

Սփիւռքի մէջ ապրող հայ ժողովուրդը անսահման ուրախութեամբ ընդունեցաւ Մեր ողջոյնը եւ լսեց Մեր խօսքը հայրե – նիքի վերաչինութեան, տնտեսական վե – րելքին եւ մչակութային կեանքի ծաղ – կումի մասին, Մայր Աթոռի Ս. Էջմիած – նի աչխատանքներու չջոդութեան մա – սին, ինչպէս նաեւ Մեր խօսքը՝ աչխար – հի խաղաղութեան եւ ժողովուրդներու բարեկամութեան ու համերաչխ դոյակ – ցութեան մասին :

Արտասահմանի բովանդակ Հայութիւ – նը կը սիրէ իր մայր հողը՝ Հայաստանը, եւ խանդավառ է անոր պիտական, տըն – տեսական եւ մչակութային նուաճումնե – րով եւ անոր փայլուն ապադայի հեռա – նկարներով : Ամէն տեղ, ուր Մենք գըտ – նուեցանք, բազմահազար պանդուխտ Հայեր արտասուաթոր աչքերով կը նա – յէին մեզի եւ կը խնդրէին, որ իրենց սի – րոյ ողջոյնը տանինք Հայոց աչխարհին, մայրաքաղաք Երեւանին եւ իրենց եղ – բայրներուն ու քոյրերուն :

Մեր ճամբորդութեան ծրագիրը իրա – կանացաւ ամբողջութեամբ եւ յաջողու – թեամբ : Կը վերադառնանք չափազանց դոհ եւ լաւատես :

Ուրախութեամբ պէտք է աւելցնենք, որ Երուսաղէմի Մեր այցելութիւնը առիթ ընծայեց, որ հանդիպում մը ունենանք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Շնորհազարդ Խո – րէն Ա. Կաթողիկոսին հետ եւ եղբայրա – կան սիրոյ ողջագուրումով վերջ տրուի եկեղեցական ներքին անհաստկացողու – թիւններուն, որոնք գոյութիւն ունէին վերջին երեք տարիներու ընթացքին՝ Մայր Աթոռին եւ Անթիլիասի միջեւ :

Մեր ճամբորդութեան նպատակներէն մէկն էր նախադահել Երուսաղէմի Ս. Յարութեան տաճարի նորոդութեան հան – դանակիչ յանձնաժողովին : Ուրախու – թեամբ պէտք է արձանադրենք լիակա – տար յաջողութիւնը նաեւ այս մարդին մէջ :

Այս բոլորին հետ, աւելցուցած է Վե – հափառ Հայրապետը, Մեղի համար ամէ – նէն դոհացուցիչ երեւոյթը եղաւ այն պարադան, որ Մեր ճամբորդութիւնը, Մեր հանդիպումները պետական եւ հո – դեւորական անձնաւորութիւններու հետ, դանազան ազդերու եւ դաւանանքներու ժողովուրդներու բարմութիւններուն հետ, նպաստ մը բերին աչխարհի խա – դաղութեան եւ ժողովուրդներու բարե – կամութեան համար եղած մարդասիրա – կան պայքարին » :

ԿՈՄԻՏԱՍԻՆ ՀԵՏ

(ՀԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

Էջմիածնի Ճեմարանն էինք : Հայ պատանիներու ազգային օրորանը — մեծ դարբնոցը Հայութեան, ուր կռուեցան մեր հոգիներու մէջ Հայ ազգին անցեալն ու ներկան, անոր մտածումներն ու հոգերը, անոր ցաւերն ու վիշտերը : Կ'ուսանէինք անոր մեծ պատմութիւնը Հիթիթներէն սկսած մինչեւ Հայկն ու Արամը, ապա Խորենացիին «Բան միջակ պատմութեան»ը եւ անոր հետ Եղիշէի «Պատմութիւն Վարդանանց»ը, յետոյ Անիի Բագրատունեաց եւ Կիլիկիոյ Ռուբինեան հարստութեանց ելեւոյթները եւ անոնց անկումը ու տխուր պատկերը մեր Միջնադարեան եւ Յետմիջնադարեան պատմութեան, մինչեւ նորագոյն ժամանակները, նոր գաղափարներու եւ հերոսական գործերու, որոնք կը ցոլացնեն Հայ ազգի կենսունակութեան ոգին հազարամեայ գերութեան ու հալածանքի դարերու ընդմէջէն, ուր Հայը կառչած իր լեզուին, իր պատմութեանը, կրօնքին եւ եկեղեցիին, յամառօրէն պահելով ու պահպանելով իր գոյութիւնը՝ բարբարոս ազգերու հրոսանքին դէմ :

Էջմիածնի Ճեմարանը Հայ ազգի մեծ դարբնոցն էր, ուր մեր հայրենասէր ուսուցիչներու մուրճերուն տակ կոփուեցան մեր հոգիները՝ ներշնչուած ազգութեան նուիրական ոգիով : Հայ լեզուի, հայ գրականութեան, հայ պատմութեան ու հայ կեանքի օճախն էր ան, փուռը՝ ուր հազարաւոր հոգիներ թրծուեցան ազգանուէր գաղափարներով : Հոն էր, որ մեծ Կոմիտասը հիմնեց իր հսկայական գործը — Հայ ժողովուրդի երգը, — հոն սկսաւ երգել ու ձայնագրել հայ գութանի երգը, հոն վերակոչեց Սեւանայ լիճի «Զայն տուր ով ծովակ»ը, «Սիփանայ քաջեր»ը, «Մոկաց Միրզայի» ու «Դաւիթ Բէկ»ի հերոսավէպերը, Արազի ու Մասիսի, Արագածի ու Քասախի երգերը, պանդուխտի տխրամած «Կռունկ»ը : Էջմիածնայ տաճարին կից իր վանական խուցը երգի տաճար մըն էր, ուր դաշնակի առջեւ նստած անդադար կը նուագէր ու կ'երգէր, կը գրէր ու կը խազխըզէր հայ երաժշտութեան նօթերը, տալով Հայ Եկեղեցիին բազմաձայն պատարագը, վերածնելով Նարեկացիի «Աչքըն ծով ի ծով»ը, հնութեան փոշիէն վերհանելով Միջնադարեան մեներգներն ու մելամաղձոտ մեղեդիները, տխրամած պատկերները Հայ ազգի եւ Հայ Եկեղեցիի տխրալից պատմութեան : Եւ իր խուցը հայ մենակեացի խուցը չէր միայն, հապա՝ ազգային երաժշտութեան գոհարներու հետ միասին նաեւ համաշխարհային մեծ երաժիշտներու երգեհոնն էր, ուր կը հաւաքուէինք տասնեակ մը երաժշտասէր աշակերտներ, մեծ Վարպետէն լսելու Վակնէրն ու Պեթհովէնը, Լիստն ու Պախը, Զայքովսկին, Կորսակովը : Ու դաշնակի ստեղնաշարին հետ կ'ելեւէջէր իր արծաթահունչ ձայնը «մեցցոթենոր»ի, փոխադրելով մեզ Պանթէոնը, ուր կը վերապրին երգի աստուածային հանճարները : Եւ այն փոքրամարմին Վարդապետը — նկարիչ Փանոս Թերլեմեզեանը վարդի փէտ (վարդի փայտ) կ'անուանէր Կոմիտասը — կը մեծնար, մեր պիշ աչքերուն մէջ կ'ըլլար հսկայ մը Մասիսի պէս, որուն ձիւնապատ գագաթը կ'երեւար իր հիւրընկալ խուցի պատուհանէն : Այո, ան Հայ Երգի Մասիսն էր, այնպէս հսկայ ու ճաղատ՝ բայց անհասանելի գագաթով, որու սրբատաձորերէն կ'արձագանդէին հայ գութանի «Հորովէլ»ը, երբ վաղ առաւօտուն՝ արեւի առաջին ճառագայթները վարդի գոյն մը կուտային յաւիտենական ձիւնագագաթին՝ երկնաբարձ հսկային .. Ու հեռուէն, շատ հեռուէն մթնշաղի թանձր մշուշին մէջէն լսելի կ'ըլային գութանաւորին ձայնը «Օրհնեալ է Աստուած, հօ', յիշեալ է Աստուած, հօ'» ձայնը հայ գեղջուկին, որ երեք հազարամեակներու ընթացքին իր արիւնով ու քրտինքով շաղեր է հայրենի հողը, երգելով հինաւուրց դարերու արօրին երգը :

×

Նոր դարագլխուն սկիզբը, ամրան շրջանին, սովորականին պէս, խումբ մը աշակերտներ Խրիմեան Հայրիկին հետ Բիւրականի կաթողիկոսական ամարանոցը գացինք Արագածի լանջքերուն վրայ, ուր Կոմիտասն ալ եկաւ Արագածի երգեր հաւաքելու : Մեծ Վարպետին հետ շրջակայ գիւղերը կ'երթայինք, անդնդախոր ձորերը իջնելով ու լեռնալանջերը ելլելով Արագածի : Հոն՝ Համբերդի անյատակ ձորի Աղբրակներու մէկ եզերքը հսկայ ժայռի մը գագաթը ելանք — «Հաւուց թառը» — կրկռան կաքաւներու եւ վայրի աղաւնիներու թառը՝ ուրկէ հայ երգի մեծ հսկան ոգեկոչեց «Զայն տուր, ով Ծովակ»ը : Յուզիչ երգին տխուր արձագանգները ձորէ ձոր կը հասնէին, մինչեւ Դղերի վանքը, մինչ վարը՝ ժայռերու յատակէն Աղբրակներու կարկաչուն ջուրերը ջրվէժելով դէպի ձորին յատակը կ'երթային միանալու Համբերդի դետակին, որ կը դահավիժէր Արագածի քառագագաթի սառնաջուր լիճէն, երթալու միանալու սգաւոր Արազին, որ ողջունելով Բարդող լեռները, զոյգ Մասիսները, Արագածն ու Արայի բարձունքները, Գեղարքունեաց եւ Գեղամայ շղթաները, Արարատեան դաշտը Էջմիածինով ու Վաղարշապատով, Օշականն ու Աշտարակը, Փարպին ու Բիւրականը, Ապարանի բարձրութիւնները, Գառնի աւանն ու Գեղարդայ ձորավանքը, Երեւանը ու Քանաքեռը ու գրկելով Սեւ ջուրի, Քասախի ու Հրազդանի ջուրերը Արտաշատի ու Դուինի դաշտերը թրջելով կ'իջնէ Նախիջեւանի հարթութիւնը ու Մեղրիի առջեւէն անցնելով՝ տխրամած կը հեռանայ հայ աշխարհի հողերէն ...:

Ու մինչդեռ ես՝ երկու դասընկերներով ժայռին տակը կծկտած մտիկ կ'ընէինք երգին ձորամէջ հունչքերը, աչքիս զարկաւ անջուր քարերու մէջ կռնծած անթառամ ծաղիկի մեծ փունջ մը : Արագածի զեփիւռէն կը տատանէր դեղնորակ ծաղկախումբը : Ծռեցայ ու պոկեցի փունջը, ու երբ երգին վերջին արձագանգները անդնդախոր ձորերէն դէպի վեր՝ դէպի Համբերդի Բագրատունեաց հինաւուրց պալատը կ'երկննային ու տակաւին մեծ երգիչը արձանացած էր իր տեղը, իր յուզումը մեզմէ ծածկելու, փունջը ձեռքս՝ իր քովը վազեցի ու զայն երկնցնելով՝ «Անթառամ ծաղիկը — անթառամ երգիչին» ըսի...: Եւ յիրաւի՝ անմահ ծաղիկը՝ անմահ երաժիշտին մէկ տեսապատկերն էր, որ անթառամ պիտի մնար միւս հայ անմահներու հետ «հայ աստուածներու» Պանթէոնին մէջ : Տարիներ ետքը, երբ իր եղերական մահը կարդացի հայ լրագիրներու մէջ, հայրենի հողէն հեռու, վերյիշեցի պատանեկան ձօնս՝ Բիւրականի բարձունքի «Անթառամ ծաղիկը — անթառամ երգիչին» ... :

×

1905ի հայ – թաթարական ջարդերէն ետքը՝ Ճեմարանի երգչախումբը Կոմիտասի առաջնորդութեամբ Թիֆլիզ գացինք, ի նպաստ արկածեալներու համանուագ տալու Կովկասի մայրաքաղաքին մէջ : Վաթսուն հոգիէ բաղկացած երգչախումբը քանի մը փորձերէ ետք Թիֆլիզի քաղաքային թատրոնին բեմը ներկայացաւ՝ ծովածաւալ բազմութեան մը առջեւ : Կոմիտասի առաջին հանդիսութիւնը էր վանքի եւ Ճեմարանի շրջանէն դուրս, հայ եւ օտար երաժշտասէր հանրութեան առջեւ ներկայացնելու իր գործին ամբողջութիւնը — հայ գեղջուկ երգը, հայ ազգային նուագը եւ հայ եկեղեցւոյ մեղեդին : Եւ հոն՝ հայ երգի մեծ տիտանը, ծափահարուեցաւ խօլաբար հանդիսականներէն, մեղի՝ երգողներուս ալ բաժին հանելով իր տաղանդի պտուղներէն՝ իւրաքանչիւր խումբի խմբապետին մէյ մէկ նուէր տալով, ուր մեկենասը ինծի նուիրեց ներկերու նկարչական տուփ մը, քաջալերելու համար պզտիկ տաղանդը, որ ունէի արուեստի այդ ճիւղին մէջ, նկարելու Էջմիածնի տաճարը, Հռիփսիմէի վանքը, Մասիսն ու Արագածը, «Հնձաքաղը» Արարատեան դաշտի, «Զիւնահալքը Գեղարդայ ձորում», Գառնի աւանը եւ Հաւուց թառը, Սեւանայ լիճը, Ծաղկաձորը, ու աւելի ետքը, եղերական Անիի հնութիւնները, Գարեգին վարդապետ Սրուանձտեանցի, փրոֆեսէօր Մառի, ճարտարապետ Թորամանեանի բարեկամական ցուցումներով եւ հիւրընկալութեամբ :

Սահմանադրութենէն ետք, Թուրքիա վերադարձանք, ու 1910ի ամառը՝ նկարիչ Փանոս Թէրլէմէզեանի հետ իր ծնընդավայրը — Քէօթահիա գացինք, հանքային ջուրերը, մայրիներու անտառակի մը մէջ՝ վրանի մը տակ անցընելու ամառը, ան ձայնագրելով ու համադրելով ու մենք, պաստառի վրայ համադրելով մեծ հանճարի մտազբաղ մէկ դիրքը Քէօթահիայի կապերտի մը վրայ նստած ու կռթնած մայրի ծառի մը : Ու իրիկունները՝ մինչ վերջալոյսի շողերուն հետ կաքաւներու երամները կրկռալով լեռնալանջն ի վեր կ'ելլէին ներշնչելով Վարպետին վիրաւոր կաքաւի երգը :

«Կաքաւն ա կայնել քարին,
Սիրտս կաթում ա արին»...

Ինքն ալ զարնուած կաքաւի մը պէս արիւնոտ սրտով այդ գեղջուկ երգը կ'երգէր՝ իր տխուր ձայնը խառնելով կաքաւներու ձայնին : Ով գիտէ.. արդեօք իր եղերական վախճանի մէկ հեռապատկե՞րը կուգար իր աչքերուն առջեւ պատկերասփիւռի մը գունաւոր շարժապատկերներով, եւ իր սիրական ազգի արմատախիլ ըլլա՞լը եւ խողխողուի՞լը բարբարոսներու ձեռքով : Ու քօշմարը, որ իր սրտին վրայ նստած կը բզկտէր իր հոգի՝ օր մը յանկարծ իրականացաւ ու ինքն ալ եղաւ զոհը իր հայրենաբաղձ զգացումներուն ու պաշտելի հայրենիքին ազատագրութեանը, որուն մեծ ռահվիրաներէն ու հերոսներէն մէկն ալ ինքն էր : Պատերազմի արհաւիրքը, իր ազգին ջարդը, ապա իր անտիպ գործերուն կորուստը, ցնցեցին իր դիւրաբեկ հոգին եւ իր կեանքի վերջալոյսին ինքն ալ զարնուած կաքաւին պէս, կեանքի վախճանին հասած «կտուցս լիքը արին ու սիրտս կաթում ա արին» երգելով վերջ տուաւ այն երգերուն, որոնցմով խորապէս կը յուզէր սիրտերը զինքը պաշտողներուն :

Եւ դեռ պիտի շարունակէ յուզել սիրտերը այն Հայերուն, որոնք տակաւ կենդանի պահած են Հայութեան ոգին, ոգեկոչելով անմահ երաժիշտին անմահ երգերը՝ որչափ ատեն որ ցրուած Հայութիւնը կ'ապրի աշխարհի չորս ծագերուն ...:

Լ.

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

× Քսաներորդ դարու սկիզբէն մինչեւ այսօր դեռ չէ անցած մէկ միլիոն օր : Տեղի պիտի ունենայ մօտաւորապէս 800 տարիէն :

× Ծիածանին ամբողջութիւնը կարելի է տեսնել միայն օդանաւով :

ՀԱՄԲՈՅՐԸ

—o—

Նաճար Գրիգոր նստաւ թէ չէ՝ Կարօ Մարսուպ ոտքի ելաւ ու տուն քալեց առանց նոյնիսկ «գիշեր բարի» ըսելու :

Կարօ Մարսուպ եթէ չզսպէր ինքզինք, Նաճարին երեսն ի վեր պիտի պոռար .

— Ծօ Նաճար, երես ըսածդ գոմշու կաշի չէ : Զես ըլ ամչնար մարդու շարքին կը նստիս ու մարդ տէի խօսք կը խօսիս :

Բայց քթին տակէն բաներ մը մրթմըրթալով տուն գնաց :

×

Կէսօր էր : Մարուշ լաթեր կը փռէր իրենց տանիքին վրայ երկնցուած ձողերուն վրայ : Լաթեր փռուած էին նաեւ Մուրատենց տանիքը : Անոնց տանիքի ձողերուն վրայ, չորցնելու համար, թելերու վրայ շարք շարք կախուած էին պատիճան, խոդ կէս մասով կարմրած, նաեւ դդումներ, աշունի խոշոր ու ոսկեգոյն դդումներ, տանիքին վրայ կարգով շարուած : Աքաղաղն ալ լայն կատարով, բուխերիկին վրայ կեցած, կարմիր թեւերը կը թափթափէր ու կը կանչէր զիլ ու արծաթէ ձայնով : Աքաղաքները կը կանչէին զանազան կողմերէն, սակայն Մարուշին այնպէս թուեցաւ, թէ Մուրատենց աքաղաղին ձայնը ամբողջ դեղն էր բռներ : Փռուած լաթերուն մէջէն Մարուշ Մուրատենց տանիքը կը նայէր : Ու այդ բոլորին մէջ Մուրատէն մաս մը կը գտնէր : Մարուշ տանիքին վրայ կը դանդաղէր ու արեւին ծռող արեւածաղիկի մը պէս երեսը Մուրատենց տանիքին կողմն էր միշտ . այնքան մեծ էր անոր կարօտն ու սէրը : Իսկ եթէ Մուրատ յանկարծ տանիք ելլէր :

— Աղջի Մարուշ, — պոռաց մայրը վարէն :

Մարուշ սանդուխներէն վար իջաւ՝ Մուրատենց տանիքին պատկերը ասեղնագործուած նկարի նման իր մէջ պահած, մանաւանդ աքաղաղը, որ կը թափթափէր ու զիլ ձայնը կը ձգէր : Ինչ անուշ կուգար անոր ձայնը : Անտարակոյս անոր մէջ Մուրատի ձայնէն խաղ մը կար : Մարուշ շատ ջերմ կերպով կը ըզգար այդ բոլորը. այնքան մեծ էր անոր կարօտն ու սէրը :

— Աղջի, էսքան ատեն ինչ կ'ընես տանիքը : Երեք սրհադ է հօրդ հացը ծրարեր քեզի կը սպասեմ : Հայտէ, լաչակդ շտկէ, հօրդ հաց տար :

Մարուշ իր հօրը հաց կը տանէր ու կը քալեր փշատներուն տակէն, շուք արեւով կէտկիտուած ճամբայէն, երբ փըսփըսուքի պէս լսեց իր անունը :

Մարուշ ետեւ նայեցաւ, քայլերն աւելի արագացուց : Մարդ չկար : Թերեւս Մուրատենց տանիքէն անցնող ու փշատներու մէջ մտնող հովն էր, որ միշտ ետեւէն կուգար :

Միջօրէի անթափանց լռութիւն մը կար : Հերկուած արտերէն կը լսուէր միջատներու չդչդոց : Արագիլ մը, շատ բարձրերը ելած, միջօրէի բոլորակը կը դառնար ու լայն թեւերուն ստուերները Մարուշի եղեգնեայ հասակին շուրջ կը պտուտքէր : Շատ հեռուն, կէս կապոյտ ու կէս լերան պաստառին վրայ, հազիւ կ'երեւէր Կարօ Մարսուպը, որ կը մժղլտար իր երկու եզներով, կ'ըսես ամպի փոքրիկ կտոր մը շուարուն վար իջած էր :

— Մարուշ, Մարուշ, — նորէն լըսուեցաւ, այս անգամ աւելի մօտ. կարծես միջօրէի լռութեան մէջ դաշտերու ոգին էր, որ ձայն կը ձգէր թէ մօտ եւ թէ հեռու :

Որքան նման էր Մուրատի ձայնին : Պատրա՞նք էր արդեօք :

— Կեցիր, Մարուշ :

Մարուշի սիրտը դփրտաց եկեղեցիին դմբէթին վրայ թառող աղաւնեակի մը պէս : Իր նշանածին, Մուրատին, ձայնն էր : Յետոյ փշատներու խիտ ցանկապատէն անդին կը լսուէր ոտքի խշրտուկ : Մարուշ աչքերը վեր առաւ : Մուրատն էր, որ խիտ ցանկապատէն ճամբայ կը կտրէր իր մօտ գալու համար :

Մարուշ շփոթեցաւ, ոտքը գետնէն կտրեցաւ, օդին մէջ ըլլալ կարծեց :

Երկուքն ալ լուռ կեցան պահ մը, չէին կրնար խօսիլ : Սակայն երկուքին մէջ կը շարժկըլտար կեանքը այնպէս, ինչպէս միջօրէի բարկ լռութեան ներքեւ տարածուող արտը ցանուած, որուն սերմերը կ'արդասաւորին կը պայթին արեւով միշտ լուռ ու անհանգիստ :

— Մարուշ, — խօսեցաւ Մուրատ :

Խօսած պահուն Մուրատ չճանչցաւ իր ձայնը, կարծես իր մէջ թագնուած տարբեր անձնաւորութիւն մը ըլլար եւ կամ յաղթ ծառ մը ըլլար, որ հովերու բերանով լեզու ելած էր :

— Մարուշ, եզներս հողդար ձգեցի, ճամբադ պահեցի :

— Մուրատ, մարդ կը տեսնէ, ա՛խ, Աստուած իմ :

Մուրատ իր թեւերուն մէջ առած էր Մարուշն ու պինդ կը սեղմէր կրծքին :

— Չէ, չէ, Մուրատ, ամօթ է, դնա, դնա, մարդ կը տեսնէ, ախ Աստուած իմ, հայրս, Մուրատ, հայրս ...

Մարուշի լաչակին ձեւն աւրուած էր. գլուխը ետ ետ կը բռնէր, «չէ, չէ» կ'ըսէր ու միեւնոյն ատեն կը յանձնուէր Մուրատի ժիր թեւերուն ...

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(5 Շար.)

ԿԻՊՐՈՍ 1963

ՆԻԿՈՍԻՈՅ ԱՋԳ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ – ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

———o———

Ը.

Նիկոսիոյ միակ Ազգ. վարժարանը կը կոչուի Մելիքեան – Ուզունեան Ազգ. Վարժարան, որ ունի երկու չէնք՝ նոյն բակին մէջ: Մելիքեան վարժարանի չէնքը հիմնուած է 1921ին, Յարութիւն Պէյ Մելիքեանի ժառանգորդներուն նուիրատուութեամբ: Իսկ Ուզունեան վարժարանը կառուցուած է աւելի ուշ, 1938ին, Տիգրան Ուզունեանի նուիրատուութեամբ: Ներկայիս այս չէնքերը կը ճանչցուին մէացեալ անունով, Մելիքեան – Ուզունեան վարժարան:

Այցելեցինք վարժարանը, որ կը գտնուի մաքուր ու կոկիկ վիճակի մէջ, եւ յանձնուած է Պ. Կ. Եսայեանի Տնօրէնութեան: Այս վարժարանէն անցած են բազմաթիւ ուսուցիչներ: Ներկայիս վերջինս վկայեց իր նախկնութիւնը ըսացած է այս վարժարանին մէջ: Վար – ժարանը ունի մօտ երկու հարիւր աշակերտ: Հոս կը պաշտօնավարէ վաստակաւոր կրթական մշակ, Պ. Վահան Պետել – եան: Հոս կը պաշտօնավարէն նաեւ բազմաթիւ լեզուներու ծանօթ ուսուցիչ Պ. Սարգիս Աւետիսեան, Տիկին Աստղիկ Դաւիթեան, նուիրուած ուսուցչուհի մը, Տիկին Ադինէ Պալասեանի, Օր. Պէաթրիս Նահիկեան եւ ուրիշներ: Մանկապարտէզի բաժնին մէջ կը պաշտօնավարեն Օրիորդներ՝ Արփինէ Տիմիճեան եւ Ա. Խէն Արսլանեան:

Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը այլ վարժարաններու կարգին օգնած է նաեւ այս վարժարանին: Վերջերս ստացած է սեղաններ, աթոռներ, եւ վարժարանային այլ պիտոյքներ ու կազմածներ:

Կիպրոսի մէջ ուսուցիչներուն թոշակները գոհացուցիչ են եւ կրնանք ըսել՝ նախանձելի: Պետութիւնը միշտ կ'օգնէ բոլոր վարժարաններուն անխտիր: Հայ վարժարաններու ուսուցիչները եւս կ'օգտուին պետական նպաստէն:

Պզ. Մելիքեան – Ուզունեան վարժարանը հայ աշակերտներուն կուտայ տոհմիկ դաստիարակութիւն, եւ կը հետեւի Կիպրոսի պետական ծրագրին: Իրրեւ պետական լեզու կ'ուսուցանեն յունարէն: Ուժ կը տրուի անգլերէնի եւ հայերէնի:

Վարժարանը կը ղեկավարուի Հոգ. բարձու մարմնի մը կողմէ: Իսկ պետու – թիւնը տրամադրած է յոյն ուսուցիչ մը, յունարէն լեզուի ուսուցման համար:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Նիկոսիոյ միակ Հայ Առաքելական եկեղեցին կը կոչուի Ս. Աստուածածին եկեղեցի, որ չատ հին պատմութիւն ունեցող եկեղեցի մըն է, եւ ժամանակին եղած է կուսանոց: Ցիչեալ եկեղեցին լատինական սեփականութիւն եղած է դարեր առաջ, սակայն կիպրոսի քաղաքական վերիվայրումներուն պատճառով է – կեղեցին փոխած է տէրեր, եւ նորոգուած չատ անգամներ:

Եկեղեցին, որ ժամանակին զործած – ուած է իբրեւ կուսանոց, ունեցած է նաեւ հայ կոյսեր: Անոր մայրապետը ե – զած է 1308 թուին, հայ իշխանուհի մը, քոյր Ֆիմի, դուստրը Հեթում Ա. թա – գաւորին:

1570 թուականին, Թրքական իշխանութեան օրով, այս լատին եկեղեցին յանձնուած է Հայոց, իրրեւ վարձատրութիւն անոնց ծառայութիւններուն:

Եկեղեցւոյ բակին մէջ կարելի է տես – նել տապանաքարեր, որոնց վրայ կը մը – նան արձանագրութիւնները սուրբերու եւ կոյսերու մահուան թուականներուն (թէ – եւ ոչ յստակ): Այդ տապանաքարերը կը վկայեն եկեղեցիին պատմական չինու – թիւն մը ըլլալը:

Ս. Աստուածածին եկեղեցին եւ Ազգային հայկական վարժարանը կը զըտ – նուին նոյն բակին մէջ: Հոս կը գտնուի նաեւ Ազգ. Առաջնորդարանը, որուն կաթողիկոսական այժմու փոխանորդն է եւ – րիտասարդ վարդապետ մը, Երուանդ վրդ. Աբէլեան, որ ջերմ յարաբերութիւն կը պահէ Կիպրոսի քոյր համայնքներու ներկայացուցիչներուն հետ:

Եկեղեցւոյ բակին մէջ կը գտնուի Նա – հատակաց Յուշարձան մը:

Ազգային զոյգ հաստատութիւնները, Ս. Աստուածածին եկեղեցի եւ Մելիքեան Ուզունեան վարժարան, Կիպրոսի Հայութեան հոգեւոր եւ ազգային կեանքին դիտակցում կուտան: Հոս կը չարունակուի տարաւոր Հայութեան ճակատագիրը, եւ հոս կը պահուի հայ լեզուն եւ կրօնքը:

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՑ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐԸ

Կիպրահայերը ունին երեք քահանայ հայրեր: Մորէն Աւագ քհնյ. Գուլիկեան, Վազգէն քհնյ. Սանթրունի եւ Սահակ քհնյ. Անէքեան: Առիթը ունեցայ տե – սակցելու երեք քահանաներուն հետ, ո – րոնք պիտակից են, համեստ եւ պատ – րաստուած: Տէր Գուլիկեան երկար տարիներ եղած է ուսուցիչ, եւ դաստիարակած չատ մը լաւ աշակերտներ, որոնց մէջ կան նաեւ կղերականներ: Ուզեցի իմ խնայած զրամներս տալ այս բոլոր զրաւումները վերցնել, բայց բարապանը ըսաւ թէ անօգուտ էր, եւ թէ ուրիշ վճիռներ ալ կային, զորս պիտի զործադրէր: Քանի որ Մարկրիթ պիտի մեռնի, աւելի աղէկ է թողուլ որ կարասիները ծախուին, քան թէ ազատել զանոնք իր ընտանիքին համար, զոր չէ ուզած տեսնել, եւ զոր սիրած չէ բնաւ: Չկրնար երեւակայել թէ տարաբախտ աղջիկը ինչ ոսկեզօծ թշուառութեան մէջ կը մեռնի: Երկու ամենեւին զրամ չունէ – կու տարուան ծառայութիւն ունեցող եւ – րիտասարդ քահանայ մըն է: Հոգեւոր հովիւ Լառնաքայի եւ Լիմասոլի Հայոց: Հետեւած է Աթենքի Քահանայից Դասընթացքին, Փողովրդական է եւ արդէն իսկ սիրուած իր ծուխերէն:

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

ՔԼՈՏԻԱ ՃՈՆՍԸՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԹԻԻ ՄԷԿ ԿԻՆԸ

Մ. Նահանգներու նոր նախագահին կինը՝ Քլոտիա փոքրակազմ, յիսունամեայ թուխ կին մըն է, որ այս դէպքերէն առաջ, մտերիմ շրջանակներու մէջ կ'ը – սէր թէ սոսկումով կ'երեւակայէ իր ա – մուսնոյն Մ. Նահանգներու նախագա – հութեան հաւանականութիւնը ...

Մ. Նահանգներու նոր թիւ մէկ տիկի – նը, երեսուն տարի իր ամուսինէն բոպէ մը չէ բաժնուած. մանկակցած է արտասահման թէ Մ. Նահանգներու մէջ անոր բոլոր ճամբորդութիւններուն: Լաւա – գոյն կերպով կատարած է միշտ ծերա – կուտականի կնոջ իր պարտականութիւն – ները, եղած է յաճախ իր ամուսնոյն քարտուղարուհին: Սղաղրութիւն սոր – ված է եւ զբաղած դրեթէ միշտ իր ա – մուսնոյն թղթակցութիւններով:

Սիկին ճոնսըն, իր իրական անուամբ Քլոտիա Ալֆա Թէյլըր, ծանօթ է «Լէյ – տի Պըրտ» մտերմիկ անուամբ: Իր մանկատարածը տուած էր իրեն այդ անունը երբ երկու տարեկան էր:

Քլոտիա Թէքսասցի մեծահարուստի մը՝ Թոմըս Ճեֆըրսըն Թէյլըրի աղջիկն է: Լրագրութիւն սորված է Թէքսասի հա – մալսարանին մէջ: Թէքսասի մէջ կը վա – րէր ճայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի մաս մը կայաններ: Տիկին ճոնսըն բացի իր այս յատկութիւններէն ընտանեկան տի – պար մայր մըն է: Կը պաշտէ իր երկու աղջիկները 19ամեայ Լինատան եւ 16ամեայ Լիւսին: Իր զովէն չի հեռացներ աղ – ջիկները, որոնցմէ երիցագոյնը նշան – ուած է արդէն ծովային սպայի մը հետ եւ կը հետեւի նաեւ Թէքսասի համալսա – րանի դասընթացքներուն:

Լինատըն ճոնսըն ութ տարի առաջ, 1955ին, սրտի տագնապ մը անցուց: Սա – կայն սրտի հիւանդութեանց մասնագէտ – ներու համաձայն պիտի կարողանայ տա – կաւ նախագահութեան յաղնութիւննե – րուն: Սրտի երեք ականաւոր մասնագէտ – ներ հաւաստած են թէ ութ տարիէ ի վեր սրտի տագնապէ մը վերջ զործունեայ կեանք մղող անհատ մը վերջնականապէս բուժուած կարելի է նկատել:

Եթէ էնթարբիւս մը անցուցած ըլ – լար, հաւանաբար կրկնութեան մը են – թարկուած ըլլար զարդ: Հաւանաբար սրտի անցողակի յաղնութիւն մը անցու – ցած ըլլայ ճոնսըն ութ տարի առաջ:

ԿԱՐԾԻՔ ԳԻՏՆԱԼ

ՈՐ ԴԱՐՈՒՆ ՄԻՋՆ ԵՆՔ

1962ին տեղի ունեցած որեւէ մէկ երե – ւոյթ կարելի է դասել 1325, 2505, 2622 թուականներուն եւ կամ... Ջուր – վազր թուականին մէջ:

Արդարեւ Ի. դարը Պիւմանիոյ, իրաքի կամ Թունուսի համար դեռ ԺԲ. դարն է, ճափոնի համար՝ ԻԷ. դարը: Իսկ կեզր. Ասիոյ որոշ շրջաններուն մէջ ներկայիս Ջուր – վազրի թուականն է. եւ դեռ կան այլ թուականներ:

ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ ԴԱՀՈՒԿՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Եթէ ձեր ձեռքերը սառած են, բարձ – րացուցէք, իսկ անկէ ետք չուտ մը վար իջեցուցէք: Արեան շրջանառութիւնը կը զօրանայ, եւ անմիջապէս ձեռքերը կը տաքնան:

Դահուկ կարելի է քշել նաեւ զերոյէն 15 աստիճան վար ցուրտի պարագային: Բայց մի մոռնաք ձեր դէմքին եւ մանաւանդ քսել կովի անալի խուղ կամ սազի ճարպ: Երեսին պէտք չէ քսել վազելին: Ժամ մը դահուկավարելէ ետք հանգստացէք:

ԱՐԵԳԱԿԻ ԵՒ ԼՈՒՍՆԻ ԽԱՒԱՐՈՒՄՆԵՐԸ 1964ԻՆ

Ընթացիկ տարուան մէջ տեղի պիտի ունենայ վեց խաւարում, չորսը Արեգակի եւ երկուքը Լուսնի:

Յունուար 14ին տեղի կ'ունենայ Արեգակի մասնակի խաւարում, որ կարելի է տեսնել երկրին հարաւային կիսագունդի ցուրտ զօտիէն:

Յունիս 10ին Աւստրալիայէն պիտի տեսնուի Արեգակի մասնակի խաւարում մը եւս:

Լուսնի լրիւ խաւարում մը տեղի պի – տի ունենայ Յունիս 15ին: Յուլիս 9ին՝ Արեգակի երրորդ մասնակի խաւարում մը, որ կարելի պիտի ըլլայ դիտել հիւ – սիսային ցուրտ զօտիէն:

Դեկտեմբեր 5ին՝ Արեգակի մասնակի խաւարում մը, իսկ Դեկտեմբեր 19ին՝ Լուսնի երկրորդ լրիւ խաւարում մը:

ՕԴ... ԽՄԵՑԻՐ

Միւնիխի մէջ բացուած է ըմպելարան մը, որուն կերակուրներու ցուցակին մէջ տեւապէս կայ առատ թարմ օդ...: Սո – վորական խմիչքի փոխարէն այստեղ յաճախորդներուն կը հրամցուի մաքուր տաք օդ, Խաղաղական Ովկիանոսի գե – փիւռ, Արաբիայի անուշահոտութիւն, էօֆալիփթիւսի օդ կամ նոյնիսկ փչատեր անտառներու թարմ օդով fոfթէյլ: Այս դաղափարը նոր չէ: Տաք, մաքուր եւ անուշահոտ օդ ներծծելու բուժարան – ներ արդէն կան, եւ կարծես թէ դէշ արդիւնքներ չեն տար:

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Իզ.

18 Փետրուար

« Պ. Արմանդ,

« Այն օրէն ի վեր ուր Մարկրիթ ուղեց թատրոն երթալ, աւելի հիւանդացաւ: Զայնը բոլորովին մարեցաւ: Ցետոյ չկըրցաւ մարմնոյն անդամները շարժել: Ան – կարելի է ըսել թէ որքան կը տառապի մեր հէք բարեկամուհին: Ես վարժուած չեմ այս տեսակ յուղումներու եւ շարունակ կը սոսկամ:

« Որքան կ'ուզէի որ քովերնիս ըլլա – յիք: Գրեթէ միշտ կը զառանցէ, բայց թէ զառանցանքին առեն եւ թէ մտքի պայ – ծառութիւն վայելած միջոցին միշտ ձեր անունը կ'արտասանէ երբ կարենայ բառ մը ըսել:

« Բժիշկը ըսաւ ինձի թէ չատ չապրիր: Հիւանդութեան ծանրանալէն ի վեր ծե – րունի դուքսը այլ եւս չէ եկած: Տոք – դորին ըսաւ թէ այս տեսարանը չատ վիշտ կը պատճառէ իրեն:

« Տիկին Տիւվէրնուա անվայել վար – մունք ցոյց կուտայ: Այս կինը, որ կը կարծէր թէ աւելի զրամ պիտի քաշէր Մարկրիթէն, եւ որուն ծախքովը կ'ապրէր զրեթէ ամբողջովին, պարագրեր ը – րած է զորս չի կրնար վճարել եւ տեսնելով որ իր զրացուհին այլ եւս օգուտ չունի իրեն, նոյն իսկ տեսութեան չի զար:

Ամէն ոք կը լքէ զինքը: Ժ...ի կոմսը իր պարտքերուն համար նեղուելով, ըս – տիպուեցաւ նորէն Լոնտոն երթալ: Մեկնած առեն քիչ մը զրամ ղրկեց մեղի: Կրցածը ըրաւ, բայց նորէն եկան զրաւեցին եւ առնելիքատրները Մարկրիթի մահուանը կը սպասեն, զրաւի տակ առնուած կարասիները ծախել տալու համար:

« Ուզեցի իմ խնայած զրամներս տա – լով այս բոլոր զրաւումները վերցնել, բայց բարապանը ըսաւ թէ անօգուտ էր, եւ թէ ուրիշ վճիռներ ալ կային, զորս պիտի զործադրէր: Քանի որ Մարկրիթ պիտի մեռնի, աւելի աղէկ է թողուլ որ կարասիները ծախուին, քան թէ ազատել զանոնք իր ընտանիքին համար, զոր չէ ուզած տեսնել, եւ զոր սիրած չէ բնաւ: Չկրնար երեւակայել թէ տարաբախտ աղջիկը ինչ ոսկեզօծ թշուառութեան մէջ կը մեռնի: Երկու ամենեւին զրամ չունէ – լինք: Սպասները, զոհարեղէնները, ծանրա – պին չալերը, ամէն բան զրաւի զրուած են եւ մնացածը ծախուած կամ զրաւուած: Մարկրիթ իր չուրջը անցած զարձած բա – ներուն գիտակցութիւնը ունի տակաւին եւ մարմինով, միտքով ու սիրտով կը տառապի: Աչքունքի խոշոր կաթիլներ կը հոսին այտերուն վրայ, այնքան նիհար ու այնքան դունատ որ ալ պիտի չճանչ – նայիք ձեր այնչափ սիրած կնոջ դէմքը, եթէ կարենայիք տեսնել զայն: Ասոք ա – ռաւ ինձմէ զրել ձեզ, երբ ինք այլ եւս ի վիճակի չըլլայ զրելու եւ իր աչքին առ – ջեւ կը զրեմ: Աչքերը իմ կողմս կը զար – ձընէ, բայց չի տեսներ զիս: Մօտալուտ մահը արդէն զօղարկած է անոր նայ – ուածքը: Սակայն կը ժպտի, եւ վստահ եմ թէ իր բովանդակ մտածումը, բովան – դակ հոգին ձեղի նուիրուած են:

« Ամէն անգամ որ դուռը կը բացուի, աչքերը կը փայլին եւ միշտ կը կարծէ թէ դուք ներս պիտի մտնէք: Ցետոյ երբ կը տեսնէ թէ եկողը դուք չէք, դէմքը կը վերստանայ իր վշտալի արտայայտութիւնը, պազ քրտինքով մը կը թրջուի եւ այտերը կաս – կարմիր կ'ըլլան»:

19 Փետրուար, կէս գիշեր

« Տխուր օր մը էր այսօր, հէք Պ. Արմանդ: Այս առաւ Մարկրիթ կը խեղդուէր: Բժիշկը արիւն առաւ եւ ձայ – նը քիչ մը բացուեցաւ: Տոքթորը խոր – հուրդ տուաւ քահանայ մը բերել տալու: Մարկրիթ ըսաւ ինձի թէ կը հաւանի եւ բժիշկը անճամբ Սէն Ռոշ գնաց ասբայ մը բերելու:

« Այս միջոցին Մարկրիթ զիս իր ան – կողնին քով կանչեց եւ խնդրեց որ իր դարակը բանամ: Ցետոյ ինձի ցոյց տը – ւաւ դետակ մը, ամբողջ ժանեակներով զարդարուած երկար չապիկ մը եւ տկար ճայնով մը ըսաւ:

« — Ասոստովանելէս ետքը պիտի մեռ – նիմ: Այն առեն այս առարկաներով հագուեցուր զիս: Աւելի մահամերձի պէրասխրութիւն մըն է:

« Ցետոյ լալով համբուրեց զիս եւ ա – ւելցուց.

« — Կրնամ խօսիլ, բայց խօսած ա – տենս կը խեղդուիմ: Կը խեղդուիմ, օդ տուէք ինձի:

« Կը փղձկէի: Պատուհանը բացի: Քա – նի մը վայրկեան ետք քահանան եկաւ:

« Դիմաւորեցի զայն:

« Երբ իմացաւ թէ որու տան մէջ կը զտնուէր, վախցաւ որ դէշ ընդունելու – թիւն մը կը զտնէ:

« — Անվախօրէն ներս մտէք, հայր իմ, ըսի անոր:

« Քիչ կեցաւ հիւանդին սենեակը եւ դուրս ելած առենը ըսաւ ինձի.

« — Մեղաւորի մը պէս ապրեցաւ, բայց քրիստոնեայի մը պէս կը մեռնի:

(Շար.)

Նոր Տարուան Առթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Հեղինէ Թորոսեանի, ընկեր Հրայրի եւ Վիգէնի, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԵՐՈԺԱ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

տխուր մահուան առթիւ :

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՍԷՆ – ԺԵՌՈՄԻ Ս. Սահակ Մեսրոպ դպրոցին Կաղանդի հանդէսը՝ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, ժամը 4·30ին :

Ծնողքները եւ թաղեցիները հրաւիրուած են խմբովին ներկայ գտնուելու եւ քաջալերելու շրջանի մատաղ սերունդին հայկական երգերը, արտասանութիւնները եւ պարերը :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերուն, Հինգշաբթի, (16 Յունուար) ժամը 15ին, Քատէի Սալ տէ Ֆէթին մէջ :

Կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը տղոց կողմէ : Հաճելի անակնկալներ : Կաղանդ Պապան նուէրներ եւ նախընթրինք պիտի բաժնէ :

Շաւիլէն օթոքառը կը մեկնի ժամը 13ին, Փուան տը Շաւիլէն՝ ժամը 13·30ին (Հայ Դպրոցին առջեւ) եւ կը հանդիպի ճամբու վրայ բոլոր կայարանները :

×

Կրընոպլի Կապ. Խաչը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Կիրակի (19 Յունուար) կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուի, (Ռիւ Ժէ, Կրընոպլը) :

Խմբերգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, մեներգ աշակերտներու կողմէ : Ղեկավարութեամբ Պ. Սարգիս Քէժէնէկեանի (Ռոմանէն), մասնակցութեամբ իր թատերական խումի՝ երիտասարդ ուժերու կողմէ, կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը Խէչօին թուզը, (մէկ արար) :

Աւանդական կաղանդ պապան, մրգեղէն բոլոր մանուկներու : Կրընոպլի եւ շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները եւ կազմակերպութիւնները՝ անխտիր կը հրաւիրուին :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, այս կիրակի ժամը 16ին եկեղեցւոյ սրահը, 295, Ռիւ Պուալօ :

Փոքրերու կողմէ՝ տրամախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն եւ սիրուն անակընկալներ :

Գեղջկական պարեր ղեկավարութեամբ Տիկին Ա. Կորիզեան–Մարգարեանի :

Հայկական Կաղանդ Պապան նուէրներ եւ ուտելիքներ պիտի բաժնէ :

Հանդէսի երկրորդ մասին մէջ՝ խնջոյք : Պիւֆէ, հաճելի մթնոլորտ :

Եւրոպական պարեր :

Մուտքը ազատ է :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սերքլը–Կաթոլիքի սրահը :

Գեղարուեստական բաժին : Հայկական պարեր՝ Կապ. Խաչի դպրոցին աշակերտուհիներուն կողմէ :

Կաղանդ Պապան նուէրներ պիտի բաժնէ փոքրիկներուն :

ԾՆՈՒՆԴ

ՓԱՐԻԶ, Ս. ՅՈՎՀ.–ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 12 Յունուար, Ս. պատարագ ժամը 10ին : Յաւարտ պատարագի հոգեւորականներ եւ ժողովուրդ կ՝առաջնորդուին եկեղեցւոյս խորհրդարանը, ուր կը կատարուի Տնօրհնէքի արարողութիւն, նախագահութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ Սրբազան Հօր :

Երկուշաբթի, 13 Յունուար, Տօն Անուանակոչութեան Տեառն : Ս. պատարագ ժամը 10ին :

×

ՊՕՄՈՆ

Կիրակի (Յունուար 12), Տօն անուանակոչութեան Յ.ի, սկիզբ առաւօտուն ժամերգութեանց 8·30, Ս. պատարագ 10 :

Նոյն Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ, հոգեհանդիստ ըստ հանդուցեալ Տիկին Վալանթ եւ Պ. Կարապետ Զամպաղճեանի կտակին :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի Հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան Քրիստոսի : Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին : Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԳԵՐՊ. Կ. ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

EXPOSITION
D'ART ARGENTIN CONTEMPORAIN
DU 13 DÉCEMBRE AU 16 FÉVRIER

Musée National d'Art Moderne

PARIS

— 11, Av. du Président Wilson —

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շիմիի սրահը :

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին :

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ՛ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

Տիկ. Միութեան Մանկանց հանդէսը, Հինգշաբթի, Մարտ 5ին, Կռան տ՛Օթէլի մէջ :

«Au Pavillon Bleu»
(BORD DE SEINE)
BAS-MEUDON
50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39

Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT
— SPÉCIALITÉS ORIENTALES —
NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ
վարձու սրահ, ճաշով ու
խմիչքով կամ ոչ :

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

REVEILLONS

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

✱ ✱

ՍՊԻՏԱԿ ԱՌԱՒՕՏ
(Հէքեաթ եւ արձակ բանաստեղծութիւն)

✱ ✱

ԳՐԵՑ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հրատարակութիւն.— «ՅԱՌԱՋ» մատենաշար :

Գին՝ 10 Ֆրանք (առաքման ծախքով 11 Ֆրանք), արտասահման՝ 3 տոլար :

Դիմել հեղինակին, «Յառաջ»ի հասցէով :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին Վիէնի մէջ :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին Վալանսի մէջ :

Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Կարեւոր օրակարգ :

Զոյգ ժողովներուն ներկայ կ՝ըլլայ Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին :

Այս առթիւ պիտի կատարուի նաեւ նորագիրներու երգման արարողութիւնը :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 19 Յունուար, ժամը 16–24

LES AMBASSADEURS
3, AVE. GABRIEL, CHAMPS-ELYSEES

Երկու նուագախումբ *Գեղարուեստական բաժին*

Danses Originales par RITA VELEZ

Election « MISS CROIX-ROUGE »

Մուտք 8 ֆրանք

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝

ELYsée 67-03

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր.
Բ. ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի	6ական
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւաջանութիւնը	7 ֆր. 7 ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ.*)	10 ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ, Երկերի ժողովածու, 10 հատոր լաթակազմ	70 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 7 հատոր, լաթակազմ	56 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Պապ թագաւոր, լաթակազմ	10 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Հայոց բերդը, լաթակազմ	8 Ֆր.
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 2 հատոր լաթակազմ	14 Ֆր.
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ	10 Ֆր.
Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ, Հայաստանի կենդանական աշխարհը, Բ.	8 Ֆր.
ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ, Երկեր (Աբովեան Պռօշեան, Պարոնեան)	17 Ֆր.
ՄՈՒՐԱՑԱՆ, Պատմուածքներ, գունաւոր նկարներով	5 Ֆր.
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ մասին յիշողութիւններ. լաթակազմ	7·50 Ֆր.
ՄԻՔ. ՇԱԹԻՐԵԱՆ. Գարունը նորից եկաւ. 296 էջ.	5 Ֆր.
ԱԲԳԱՐԵԱՆ. Մատենադարան(անգլ.) 18 գունաւոր մանրանկարներ	3 Ֆր.
ՀԵՆՐԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ. Երգի ծնունդը. բանաստեղծութիւններ	3·85 Ֆր.
Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ. Տաղեր, 200 էջ. լաթակազմ	3·50 Ֆր.
ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. Ա. 800 էջ. լթկզմ.	16 Ֆր.
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ, Անլռելի զանգակատուն, Պէյրութ, 1963	10 Ֆր.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
11
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI
11 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9906 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9906

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԶՈՒԳԱԿՇԻՌ

Կիպրոսի խառնակութեանց տաք օրերուն հազարաւոր թուրք երիտասարդներ հաւաքուեր են Պոլսոյ համալսարանի պարտէզին մէջ: Տոլմապահչէի ճամբուն վրայ անոնց միացեր են թեքնիք համալսարանի ուսանողներն ալ: Ճառեր արտասանուեր եւ ռազմաշունչ քայլերգներ երգուեր են :

Յետոյ երկու թափօրներ կազմած սկըսեր են տարբեր ճամբաներով յառաջանալ դէպի Բերա, Ղալաթիա – Սէրայ, ուր կը գտնուի հելլէն հիւպատոսարանը : Պաստառներու վրայ արձանագրեր են շռնդալից սպառնալիքներ .— « Տէրտէ՛ր, կուգանք կոր» («տէրտէր»ը Մակարիոս արքեպիսկոպոսն է): «ԷՈՔԱ, պիտի նրզմենք գլուխդ», «Արիւնի դէմ արիւն, հոգիի դէմ հոգի », եւայլն:

Վախնալով , որ կը կրկնուի 1955 Սեպտեմբեր 6 – 7ի գիշերուան նախճիրը, զինուորական եւ ոստիկանական ուժեր օղակի մէջ առեր են դէպի հելլէն հիւպատոսարան տանող փողոցները եւ տաքգլուխ ուսանողները գլխիկոր տուներնին դարձեր են :

Այս դէպքը կարգալով պոլսական թերթերուն մէջ, յիշեցինք նման պատմական մեծ ցոյց մը, որ տեղի ունեցաւ յիսուներկու տարի առաջ, 1912 Սեպտեմբերին, երբ Պալքանեան չորս պետութիւններ ,— Պուլկարիա, Սերպիա, Յունաստան եւ Գարատաղ զինակցութիւն կազմած՝ վերջնագիր տուեր էին օսմանեան կառավարութեան: Այդ օրերուն մեծ եպարքոսն էր Ղազի Ահմէտ Մուխթար փաշա , արտաքին նախարարը՝ Գարբիէլ Նորատունկեան , պատերազմական նախարարը Նազըմ փաշա, ծովայինը՝ Մահմուտ Մուխթար փաշա, իսկ պետական նախարար էր Քեամիլ փաշա : «Մեծ դահլիճ»ը կը վարանէր որոշում տալու: Վերջնագրին մերժումը պիտի նշանակէր ընդունիլ պատերազմը, որուն համար պատրաստ չէր Թուրքիա :

Յաջորդ առտու համալսարանական ուսանողներս հաւաքուեցանք Շահզատէ Պաշը իրաւաբանական վարժարանի բակը եւ քանի մը հազար հոգինոց թափօր մը կազմելով գացինք նախ Պապը Ալի, ամբողջ ճամբու ընթացքին լիաթոք պոռալով հարպ իսթէրիզ (պատերազմ կ՛ուզենք): Մեծ եպարքոսն ու տղան ծովային նախարարը լսեցին թուրանական Աքա Կիւնտիւզի (Էնիս Ավնի) հրաշունչ ճառը եւ քաջալերեցին ուսանողները:

Յետոյ ուղղուեցանք դէպի Եըլտըզ՝ Սուլթան Բէշատէն պահանջելու համար որ պատերազմ յայտարարէ պալքանեան պետութեանց դէմ :

Նոյն իրիկունն իսկ վերջնագիրը մերժուեցաւ եւ սկսաւ պալքանեան պատերազմը, որ աղետալի հետեւանքներ պիտի ունենար օսմանեան կայսրութեան համար: Թուրքերը Ադրիական ծովէն քըշուեցան մինչեւ արեւելեան Թրակիա , կորսնցնելով ամբողջ եւրոպական Թուրքիան, Բումէլին:

Գանք ներկայ օրերուն: Իսմէթ Ինէօնիւ չորս շաբաթ սակարկութեանց մէջ մտնելով, ընդդիմադիր կուսակցութեանց հետ չէր յաջողեր կազմել իր երրորդ կառավարութիւնը: Իր զինուորականի հեղինակութիւնը բարձր պահելու եւ թշուառութեան մէջ լողացող ժողովուրդին ուշադրութիւնը այլուր հրաւիրելու համար ծեր աղուէսը օդանաւեր ղրկեց Կիպրոսի վրայ եւ նաւատորմը ճամբայ հանեց դէպի Կիպրոս :

Ուսանողական ցոյցին յաջորդ օրը վերջապէս յաջողեցաւ կազմել կարկտան դահլիճ մը, որուն խախուտ դիրքը նկատի առնելով՝ Կիպրոսի հարցին մէջ նահանջի դիմեց եւ չհամարձակեցաւ կըղզիին մօտեցնել մարտանաւերը, որոնք կէս ճամբայէն ետ դարձան դէպի Իսքէնտէրուն :

« Հարպ իսթէրիզ»ի մտայնութիւնը աւելի քան կէս դար վերջ վառ ու կենդանի է տակաւին թուրք ուսանողներուն մէջ , որոնց յիշողութիւնը տկարացած կը թըւի: Այլապէս դաս պիտի առնէին պալքանեան եւ համաշխարհային պատերազմներէն, որոնց հետեւանքով օսմանեան կայսրութիւնը իր հողերուն աւելի քան երկու երրորդը կորսնցուց :

Կիպրոսը դիւրաւ կլլուելիք պատառ մը չէ: Այդ պատճառով ալ Ինէօնիւ խնդիրը կարճ կապեց եւ սմքած նահանջի ճամբան բռնեց :

Փաշան այժմ Անգլիոյ վրայ դրած է յոյսը, պահելու համար Կիպրոսի 1960ի Սահմանադրութիւնը, որ այնքան իրաւունքներ կուտայ կղզիի Թուրքերուն եւ Անգարայի կառավարութեան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Արեւմտ. Գերմանիոյ Երեսփոխանական ժողովին մէջ նոր պիւտճէի առաջին ընթերցման առթիւ վարչապետ Էրհարտ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրած է արտաքին քաղաքականութեան եւ առաւելաբար՝ Եւրոպայի քաղաքական միաւորման հարցին շուրջ :

Վարչապետը Յունուար 25էն 27 Հռոմ պիտի այցելէ, ուր կը ծրագրէ խօսակցութիւններ ունենալ այս մասին: Էրհարտ յայտարարած է, թէ նախագահ տը Կոլի հաւանութիւնը ունի այս ուղղութեամբ. «Երբ Փարիզի մէջ տեսակցութիւն ունեցանք, անցեալ Նոյեմբերին , նախագահը ինծի յայտնեց , թէ Հռոմի մէջ կրնամ իր անունով խօսակցութիւններ վարել եւրոպական հարցերուն շուրջ»: Էրհարտ աւելցուցած է , թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը նպատակ չունի խօսակցութեանց նախաձեռնութիւնը ստանձնելու, քանի որ Ֆրանսական առաջին փորձ մը անհետեւանք մնացած էր: Սակայն նախագահ տը Կոլ սկզբունքով համաձայն է եւրոպական Վեցերու վերին ժողովի մը մասնակցիլ, եթէ այսպիսի ժողով մը կազմակերպելու հնարաւորութիւն ըլլայ :

Անդրադառնալով վեցերու տնտեսական միութեան, Էրհարտ հաստատած է, թէ միութիւնը այժմ բաւականաչափ կազմաւորուած է, հետեւաբար նոր անդամի մը յարումը իր գոյութեան չի վնասեր : Ակնարկութիւնը կ՛երթայ Անգլիոյ: «Պահը տակաւին յարմար չէ, աւելցուցած է Էրհարտ, սակայն Անգլիոյ յարումը Միացեալ Շուկային՝ գերմանական քաղաքականութեան գլխաւոր առաջադրանքներէն մին կը մնայ »:

Արեւմտ. Գերմանիոյ վարչապետը մասնաւորաբար շեշտած է Ֆրանսայի հետ լաւ յարաբերութիւններ պահելու իր փափաքին վրայ . «Ֆրանսեւգերմանական բարեկամութիւնը Դաշնակցային Գերմանիոյ քաղաքականութեան հիմնաքարն է : Առանց այս բարեկամութեան կարելի չէ Եւրոպան կերտել: Զօր. տը Կոլի հետ ունեցած խօսակցութեանցս ընթացքին համաձայն գտնուեցանք , թէ այս բարեկամութիւնը պէտք է օգտագործենք եւրոպական ժողովուրդները համախմբելու համար » :

Էրհարտ աւելցուցած է նաեւ, որ Ֆրանսայի հետ բարեկամութիւնը երբեք խոտոր չի համեմատիր գերմանեւամերիկեան բարեկամութեան :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԽՈԴԵԴԱՆ

Շուտով կը սկսինք հրատարակել Հայաստանի նոր գրողներէն Խաչիկ Դաշտենցի մեծ վէպը, ԽՈԴԵԴԱՆ, որ կը ներկայացնէ մեր բնաշխարհի կեանքը, պատմական եւ ժողովրդական գոյներով: Վէպ մը որ սիրուեցաւ, գնահատուեցաւ առաջին օրէն :

Այս առթիւ Խաչիկ Դաշտենցի խօսքը՝ Աւետիք Իսահակեանի ուղղեալ, Տարօնի զաւկին խօսքը Արագածի զաւկին ուղղեալ, որ կը ծառայէ իբրեւ ընծայական Խոդեդանի :

×

ԽՕՍՔ ԲԱՆԱՍՏԵՔԾ ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻՆ

Սիրելի վարպետ.

1943 թուականին, Հայրենական պատեղմի օրերին, Դուք երկու ամիս ապրեցիք Թալինի շրջանի Իրինդ եւ նրա հարեւան կոլխողային գիւղերում: Յիշո՞ւմ էք Շղարշիկ գիւղի այն կարմրաշէն տունը, ճանապարհի վրայ, ուր Դուք մի շաբաթ հիւր եղաք :

Ես յիշում եմ ձեր խօսքերը Իրինդի աշխատաւոր գիւղացիներին հանդիպելու ժամանակ.— սիրելի Սասունցիներ, ես վաղուց երազում էի ձեզ տեսնել ձեր ծընընդավայրում, Սասունցի Դաւթի նուիրական հողի վրայ, բայց ճակատագրի բերումով տեսնում եմ այստեղ՝ Արագածի լանջին, ձեր նոր հայրենիքում: Սովետական իշխանութիւնը ձեզ փրկեց Ֆիզիքական բնաջնջումից եւ հնարաւորութիւն տուեց Արագածի վրայ վառել ձեր դիւցազնական տոհմի ծուխը, որն այժմ պալա՛ն – պալա՛ն ելնում է ձեր ակութներից :

Յիշում եմ նոյնպէս այն սրտաշարժ եւ ուշագրաւ դէպքը, Ներքին Սասունաշէնից դէպի Վերին Բազմաբերդ տանող ճանապարհի վրայ, երբ դիմացից սրընթաց եկող մի ձիաւոր իրեն թամբից վայր նետեց ձեր առաջ, խնդրելով, որ իր ձին նստէք եւ այնպէս գնաք Բազմաբերդ, որ ձեր ոտքերը չցաւեն :

Եւ, վերջապէս, յաւէտ անմոռանալի կը մնայ մեր վերելքը ձիերով դէպի Արագածի կանաչ բարձունքները (Իրինդի Ֆերման եւ Արագածի ոչխարաբուծական սովխոզը), մի վայր, որտեղ դուք եղել էիք դրանից յիսուն տարի առաջ: Ինչ խրոխտ եւ պարթեւ հասակ ունէիք դուք երիվարի վրայ եւ որքան համադիր էր այն՝ ձեր երգած Արագածի լեռնային չքնաղ բնանկարի հետ :

Ուր գնում էիք՝ սասունցի աշխատաւոր ժողովուրդը ձեզ դիմաւորում էր ջերմագին սիրով, թէ իր գոչգոչուն աղբիւրների առաջ եւ թէ իր ընտանեկան յարկի տակ : Այդ ամէնը տեսնելով, ես հրճուանքով մտածում էի, թէ, որքան խորըն էք դուք արմատաւորուած հայ ժողովրդի սրտում :

Ահա այդ պարզ եւ աշխատաւոր մարդկանց մասին է գրուած այս վէպը :

Սասունցի մի չքաւոր ընտանիքի նկարագրութեամբ այս գրքում ներկայացուած է մի ամբողջ շինական աշխարհ՝ իր կենցաղով, սովորութիւններով եւ առաքինի գործերով :

Մի չասուած խօսք կար իմ սրտում : Այդ խօսքն էր որ վայր ընկաւ: Սա մի պատմութիւն է այն սերնդի մասին, որին դուք սիրել էք եւ որն այլեւս չի կըրկնուելու :

Այդ սերնդի մարդկանցից շատերն այժմ չկան : Վէպի կենտրոնական անձին՝ հովիւ Խոդեդանին, դուք տեսաք 1943 թուին Իրինդում, ամառային մի խաղաղ երեկոյ, երբ նստած զրուցում էինք գիւղի դպրոցի առաջ: Ցաւով յայտնում եմ, որ նա նոյնպէս չկայ ապրողների մէջ :

Աւարտելով այս գործը սասունցի այդ հասարակ ու աւանդապահ մարդկանց մասին, ես այն սիրով ձօնում եմ ձեզ, ի յիշատակ տարիներ առաջ դէպի Արագած կատարած մեր այն անմոռանալի եւ երկարատեւ ուղեւորութեան :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

1956 թ. Մայիսի 28, Երեւան

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆԻ ՈՒՂԵՐՁԸ

Չորեքշաբթի իրիկուն, նախագահ Ճոնսոն ամերիկեան Քոնկրէսին առջեւ կարդաց իր առաջին ուղերձը , որուն հիմնական մասերը կը վերաբերին ներքին տնտեսական քաղաքականութեան : Գլխաւոր մտահոգութիւնն է՝ Կարեւոր խնայողութիւններ իրագործել, վարչական անձնակազմը նուազեցնելով, անհրաժեշտ չնկատուած ծրագիրներու գործադրութենէն հրաժարելով , պետական եւ զինուորական պաշտօնէութեան թւին մէջ սեղմումներ կատարելով , եւայլն: Այս մարզերուն մէջ առաջարկուած սեղմումներուն փոխարէն, նախագահ Ճոնսոն կ՛ուզէ իրականացած տեսնել ընկերային ապահովութեան, թերաճ երկիրներու նիւթական օժանդակութեան, նոր դպրոցներու շինութեան եւ անջրպետային հետազօտութեանց ծրագիրները: Կ՛ուզէ որ մինչեւ 1970 իրականանայ դէպի Լուսին հասնելու նպատակը : Ինչ կը վերաբերի Սեւամորթներու հարցին, կ՛ուզէ զայն կարգադրուած տեսնել մինչեւ այս ամառ:

Ուղերձին Արտաքին քաղաքականութեան վերաբերող մասը կարելի է ամփոփել ինը կէտերու մէջ.— Ազգային ինքնապաշտպանութիւնը զօրացնել : Միջազգային ապազինման համար նոր թափով աշխատանք տանիլ Ժընեւի մէջ : Առաջնահերթ նպատակ ունենալ անջրպետի հետազօտումը՝ խաղաղասիրական նպատակներու համար : Նոր զարկ տալ արտաքին առեւտուրին: Բարձր պահել տոլարի վարկը: Սատարել Հարաւային Ամերիկայի տնտեսական յառաջդիմութեան գործին: Աշխարհի բոլոր ազատ ազգերուն նիւթապէս օժանդակել : Զօրացնել Ատլանտեան Կազմակերպութիւնն ու այլ դաշնակցութիւնները: «Մեր դաշնակիցներուն հետ միջոցներ փնտռել՝ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ բացուած փոսը զոցելու համար»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Պօմոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցած է Յ. Աֆարեանի եւ իր աղջկան՝ Անժէլի յուղարկաւորութիւնը, որոնք սպաննուած գտնուած էին իրենց խանութին մէջ: Ակադեմական Մարսէլ Փանեբոլ, որուն զաւակը ամուսնացած է Յ. Աֆարեանի երկրորդ աղջկան հետ, ներկայ գտնուած է յուղարկաւորութեան: Ոստիկանութիւնը կը կասկածի , թէ ոճրին հեղինակները երկու Հիւս. Ափրիկէցիներ կրնան ըլլալ :

ԱՒՍՏՐԻՈՅ նախկին վարչապետը , Ժիւլիուս Ռաապ, մեռաւ Վիէննայի մէջ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պատերազմ. նախարարը, կ՛ամբաստանէ Կոլտվաթըրը (որ նախագահական ընտրութեանց համար իր թեկնածութիւնը դրած է) որպէս «ազգային ապահովութեան վնաս հասցնող» եւ «քաղաքականապէս անպատասխանատու» անձ :

«ԱՅՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ»..

(ՀԻՆԵՐՈՒ ՊԱՏԳԱՄԸ ՆՈՐԵՐՈՒՆ)

—o—

Մեր պատմահայր, Մովսէս Խորենացի, խօսելով մեր երկրորդ նախահօր՝ Հայկեան Արամի մղած պատերազմներուն մասին, կը գրէ. «Արամայ բազում գործք քաջութեան պատմին մարտից նահատակութեան, եւ ընդարձակել զսահմանս Հայոց յամենայն կողմանց. յորոյ անուն եւ զաշխարհս մեր անուանեն ամենայն ազգք, որպէս Յոյնք՝ Արմէն, իսկ Պարսիք եւ Ասորիք՝ Արմենիկք) (Մ. Խորենացի, «Պատմութիւն Հայոց», Գիրք Ա., գլ. ԺԲ):

Իմաստը այս է. «Արամի մասին պատմում են, թէ շատ քաջ գործեր է կատարել յաղթական պատերազմներում եւ ընդարձակել է Հայաստանի սահմանները բոլոր կողմերից, որի անունով էլ բոլոր ազգերը կոչում են մեր աշխարհը, ինչպէս Յոյները՝ Արմէն, իսկ Պարսիկներն ու Ասորիները՝ Արմենիկ» (Թրգմ. Ստ. Մալխասեանի):

Յաջորդ գլխուն մէջ, դարձեալ խօսելով Արամի յաղթական պատերազմներուն մասին ընդդէմ Նիւքար Մադեսի եւ այլ թշնամիներու, Խորենացի կը վկայադրէ. «Սա (Արամ) այր աշխատասէր եւ հայրենասէր եղեալ, որպէս ցուցանէ նոյն պատմագիր (Մար – Աբաս Կատինա), լաւ համարէր զմեռանելն ի վերայ հայրենեացն քան թէ տեսանել զորդիս օտարացաց կոխելով զսահմանս հայրենեացն, եւ հարազատից արեան նորա տիրել արանց օտարաց» (անդ, Գիրք Ա., գլ. ԺԳ.):

Իմաստը այս է. «Սա (Արամ) աշխատասէր ու հայրենասէր մարդ լինելով, ինչպէս ցոյց է տալիս նոյն պատմագիրը, լաւ էր համարում հայրենիքի համար մեռնիլ, քան տեսնել, թէ ինչպէս օտարացեղ ազգեր ոտնակոխ են անում իր հայրենիքի սահմանները, եւ օտարները տիրում են իր արիւնակից հարազատների վրայ» (Թրգմ. Ստ. Մալխասեանի):

Մեր կատարած այս կարճ քաղուածքին մէջ մեզ առաւելապէս կը շահագրգռէ սա միակ բառը — «հայրենասէր»:

Մեր պատմահայրը «գեղապատշաճ եւ անձեայ, քաջագանգուր, խայտակն եւ հաստաբազուկ» կ'անուանէ մեր առաջին նախահայրը՝ Հայկ, բայց «այր աշխատասէր եւ հայրենասէր» կը կոչէ մեր երկրորդ նախահայրը՝ Հայկեան Արամը:

Հայկի տրուած վերադիրներուն մէջ չկայ «հայրենասէր» կոչումը:

Ինչո՞ւ չկայ: Հայրենասէր չէ՞ր ուրեմն Հայկը: Ո՛չ, ի հարկէ:

Հիմ առնելով մեր աւանդական պատմութիւնը, կրնանք ըսել, թէ Հայկի ժամանակ մենք հայրենիք չունէինք, որպէսզի մեր առաջին նախահայրը ըլլար նաեւ հայրենասէր:

Եզրակացութիւնը պարզ է. — Առաջին հայրենասէր Հայը մեր երկրորդ նախահայրն էր՝ Հայկեան Արամը: Իր օրով մենք արդէն հայրենիք մը ունէինք, ափ մը հող, զոր արեան գնով նուաճած էր մեր առաջին նահապետը եւ զոր ընդարձակեց ու պաշտպանեց մեր երկրորդ նահապետը:

Ալիշան, իր «Հայապատում»ին մէջ յիշատակելով Խորենացիի վկայութիւնը Արամի մասին, — «այր աշխատասէր եւ հայրենասէր», — կը գրէ ծանօթութեան մը մէջ. «Առաջին անգամ է ի մեր պատմութեան՝ որ լսուի այս պանծալի, այլեւ նորափառ կոչումը՝ «ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ» («Հայապատում», Ա. հատոր, էջ 29):

Մենք ալ, Ալիշանի հետ, անգամ մը եւս կրկնենք ուրեմն — Առաջին Հայը որ արդարօրէն կոչուեցաւ հայրենասէր, Հայկեան Արամն է:

Առաջին Հայը, որ կռուեցաւ յանուն Ազատութեան, Հայկն է անկասկած, «այր գեղապատշաճ եւ անձնեայ, քաջագանգուր, խայտակն եւ հաստաբազուկ»:

Առաջին Հայը, որ կռուեցաւ յանուն Հայրենիքի, անտարակուսելիօրէն Հայկեան Արամն է, «այր աշխատասէր եւ հայրենասէր»:

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ եւ ՀԱՅՐԵՆԻՔ. այս երկու բառերուն մէջ խտացած է բովանդակ Հայոց Պատմութիւնը: Մնացածը մանրամասնութիւն է:

Հայրենիքի դաղափարը մենք ուրիշներէն փոխ չառինք, այլ փոխ տուինք ուրիշներուն:

Մեր Արամէն ետքն էր, որ լատին բանաստեղծները սկսան հայրենիքը կոչել ալմա մատէր (սնուցիչ մայր):

Դարձեալ մեր Արամ նահապետէն ետքն էր, որ լատին մեծ բանաստեղծը՝ Վիրգիլիոս՝ սա պատգամը ուղղեց հռոմայեցի երիտասարդներուն. «Քաղցր է ու գեղեցիկ՝ մեռնիլ հայրենիքին համար»:

Հին Յոյները կ'ըսէին. «Պատգամներուն ամէնէն աներկբայելին այս է, — պաշտպանէ՛ հայրենիքդ»:

Ֆրանսացի զօրավար մը՝ Քոլպեր՝ սա նշանաբանը ընտրած էր. «Արքային համար՝ ստէպ, հայրենիքին համար՝ միշտ»:

Հիմա, Հայկեան Արամէն դարեր ետք, մենք հաւատարիմ կը մնանք մեր հայրերէն մեզի աւանդուած պատգամին. — Սիրէ՛ հայրենիքդ: Եղի՛ր «այր հայրենասէր»:

Ըլլալ «այր հայրենասէր». — Հիները ասկէ աւելի գեղեցիկ, ասկէ աւելի պանծալի պատգամ չունին նորերուն տալիք:

Բ. Թ.

ԿԻՊՐՈՍ 1963

ԼԱՌՆԱՔԱՅԻ ԵՒ ԼԻՄԱՍՈԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ

—o—

Թ.

Որքան հեռանաս հայկական հոծ կեդրոններէ ու մօտենաս ցիր ու ցան Հայերու ցանցառ խումբերու, այնքան առաւել կը զգաս խտութիւնն ու անքակտելիութիւնը հայկական հոգիի կապին:

Ուր որ ալ գտնուած են քանի մը Հայեր, կանգնած են կամար եւ կախած են կանթեղ:

Նոյն աւետարանը արծաթապատ՝ Յիսուսներու զարդաքանդակով, նոյն խորանը խնկոտ՝ նոյն բուրվառը բոժոժաւոր:

Բայց ի՞նչ ենք մենք, ա՞զգ թէ աշխարհ, ժողովո՞ւրդ թէ դարեղէն ժամանակ:

Նոյն ժամուորը ժիր, նոյն մամիկը հաւատացեալ, Աւետարանին համբոյրով հալած շրթունքներով, նոյն վեղարաւորը մասիսաշուք, շարական շշնջող նոյն շուրջառով:

Եթէ կ'ուզէք հաւատալ հայ ժողովուրդի յաւիտենականացման, ելէք ձեր կեդրոնական կայաններէն եւ գացէք ու մօտեցէք պզտիկ, շատ պզտիկ գաղութներու: Հոն է որ պիտի զգաք մեծութիւնը մեր ժողովուրդին, հոն է որ պիտի ապրիք հաւատքը հայրենի, հոն է որ պիտի ամրանայ յոյսը ձեր խախուտ:

Լառնաքա մը, իր 38 աշակերտնոց դպրոցով, իր եկեղեցիով, իր քահանայով, ու դպրապետով, իր երգող աղջիկներով ու խունկ ծխող տիրացուով:

Լիմասոլ մը իր 32 աշակերտնոց դպրոցով, իր մատուռով ու հաւատացեալներով, մեծ յոյս կը ներշնչեն:

Գաղութ մը գողտրիկ կը դիմաւորէ իր Վեհափառը տօնական յարդարանքով, փակեալ խանութներով, փունջեր բռնած երախաներով, գառնուկ մորթող մարդոցմով: Կը զգաս սիրոյ մը գոյութիւնը, ժառանգ թողուած մեզի Աւետարանէն, եւ այդ Աւետարանը աւետող նախնիքներէն:

Ս. Աստուածածին մը Նիկոսիոյ մէջ, Ս. Ստեփանոս մը Լառնաքայի մէջ, Ս. Գէորգ մը Լիմասոլի մէջ, մէկ մէկ բերդեր ըլլան կարծես, անխորտակելի, դարերու աւերումներուն դիմաց:

×

Կ'անցնինք մերթ մերկ ճանապարհներէ, մերթ ծառուղիներէ: Արեւը մեր դէմն է, պայծառ ու պերճ: Աջին՝ բլուր մը լերկ, ձախին՝ պարտէզ մը պտղատու: Լառնաքա կ'երթանք, Կիպրոսի ծովեզերեայ մէկ քաղաքը, ուր կ'ապրի փոքրիկ հայ գաղութ մը, 400 չունչով:

Խորէն Ա. Կաթողիկոս իր անդրանիկ այցելութիւնը կուտայ: Կը հասնինք քաղաք: Կը յառաջանանք եկեղեցի, որուն մուտքին Վեհափառին պատկերները կախած են ու պաստառներ պարզած՝ «Բարի եկաք, Վեհափառ Տէր»: Սիրոյ նոյն ցոյցը, յարգանքի նոյն ձեւը:

Ծափեր ու ծիծաղ, խնդուն դէմքեր, հետաքրքիր երախաներ, երկիւղած պառաւներ, շուրջառ համբուրող կիներ: Զհինցող հաւատք:

Վեհափառը կը բարձրանայ խորան ու կուտայ իր օրհնութիւնը. —

«Քրիստոնէական սուրբ սիրով կ'ողջունեմ ձեզ, ժողովուրդ Հայոց: Կ'աղօթեմ ձեր ամէնուն գործոց յաջողութեան, հոգիներու խաղաղութեան եւ երջանկութեան համար»:

Գեղեցիկ խօսքեր, լաւ մաղթանքներ: Հարկ չկայ ուրիշ խօսքեր աւելցնելու ասոնց վրայ: Անոնք նման են ըսուածներուն եւ ըսուելիքներուն: Սէր, եղբայրութիւն, հասկացողութիւն: Եթէ այս երեքը լաւ ըմբռնենք եւ իրագործենք, չենք ունենար պառակտումի պատճառներ, չենք ունենար խանգարում ու խըռովք:

Վերջին յարգանքը հաւատացեալներուն՝ Աջհամբոյր: Եւ փակումը հաւատքի յայտագրին:

Որքան յուզող երեւոյթ է այդ կղզիացած ափերուն տեսնել Հայուն Աստծուն գոյութիւնը: Որքան յուսատու է տեսնել մեսրոպաբարբառ մանուկները: Գաղութ մը կրճատուած թիւով, բայց հաստատուն հաւատքով: Եւ յոյսդ առաւել կ'ամրանայ՝ երբ լսես մանուկի մը արտասանելը. —

«Եկեղեցին Հայկական, բարձր բերդն է հաւատքին ...
Եկեղեցին Հայկական Ծովուն դիմաց
Նաւահանգիստ մ'է խաղաղ ...»:

Յետոյ աղջնակ մը, որ կ'արտասանէ. —

«... Ու տես որդիս, ուր էլ լինես,
Էս լուսնի տակ ուր էլ գնաս,
Թէ մօրդ անգամ մտքից հանես,
Քո մայր լեզուն չմոռանաս ...»:

Եւ չեն մոռցած, եւ չեն ուզեր մոռնալ: Այդ արտասանող աղջնակն իսկ է փաստը, որ ինկած է այդ ծովափին ալեկոծ, բայց ոտքերը ամուր խրած է հողին, չսայթաքելու կամքով:

Իրենց պարզ ու միօրինակ առօրեայով, իրենց համեստ հորիզոնով, իրենց մատուռով ու դպրոցով այս պզտիկ գաղութները տենդագին կ'աշխատին ամրացնել արտասահմանի այն ամրոցը, որ կը կոչուի Հայապահպանում:

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

(9 Շար.)

ՀԱՄԲՈՅՐԸ

—o—

Հըշշ. աղմուկ մը: Ոչինչ, այծ մըն էր, որ ցանկապատին քով դդումի լայն տերեւները կը կրծէր փռչտալով. ոսկեգոյն դդումն ալ իր ճաղատ գլուխը կ'երերցնէր գաղտուկ ու կարծես կը ծիծաղէր լայն լայն: Վերը արագիլը կը դառնար տակաւին, Աւետարանի երկու էջերու պէս թեւերը լայն բացած, եւ կ'օրհնէր առաջին երկար տեւող համբոյրը դեռ նոր նշանուած զոյգ սիրողներուն: Անոնք իրարու մէջ լուծուող երկու ամպի կտորներ ըլլային կարծես. չէին զգար հողն իրենց ոտքերուն ներքեւ, կ'ըսես հողն իր մէջքը ճուկ տուած էր. այնքան ուժգին էր ու ծանր անոնց համբոյրն առաջին:

Կարօ Մարսուպ եղներուն դադար տուած, եղներուն ականջները կը շփէր, վիզերուն տակ կը քերէր, հացի կը սպասէր: Նկատեց, որ Թաթոենց պաղչին քովէն մէկը կուգար վար: Մարուշ արեւածաղիկներու մօտեցաւ բոլորակ ամպի կտոր մը իր գլխուն վերեւ, այնպէս, ինչպէս եկեղեցիի դասը դրուած Ս. Կոյսին նկարին վրայ կար: Մարուշ երբ Կարուկենց արտին մօտեցաւ, Կարօ Մարսուպ ճանչցաւ: Իր աղջիկն էր:

— Աղջի, էդ մէրդ ինչո՞ւ չեկաւ ու քեզ զրկեց:

— Մայրս տունը գործ ունէր. ըսաւ՝ էսօր հացը դուն տար, — պատասխանեց Մարուշ վարանոտ:

Շրթները կը դողային ակամայ, երեսը աղճատուած ու հովէն քշուած վարդի մը երեւոյթն ունէր, հասակը կը նմանէր արեւածաղիկի մը, որ արեւմուտքէն յետոյ վար կ'առնէ իր գլուխը: Մարուշ, ինքզինք չմատնելու համար, աչքերը վար առաւ ու իրիկնադէմի ստուերներուն պէս իր կոպերուն տակ առաւ ձեւն արագիլին, որ դեռ բոլորակ կը դառնար ու կը ցածնար հետզհետէ:

Կարօ Մարսուպ ինքնիր մէջ բարկացաւ իր կնոջ, որ հասուն աղջիկ, նշանուած աղջիկ մինակ դաշտ զրկած է: Նշանուած աղջիկ մը առանձինն դաշտ զրկել լաւ բան չէ:

— Գնա, էդ մեր բամբկին վարի կորիին մէջի դդումը փրցուր, տուն տար. էսօր տեսայ բաւական ժըրեր է:

Մարուշ կանգնած էր դեռ. հօրը խօսքերը իր ականջին մժեղի ձայնի մը պէս անորոշ կուգային: Վարանոտ, կ'ըսես հաշիշ ծխած ըլլար: Մուրատի քրտինքին հոտը իր մէջ այնքան բարկ էր դեռ: Երազ չէր, համբուրուեցան անոնք: Կարծես համբոյրին վրայէն ամբողջ դար մըն էր անցեր: Ախ, ինչ լաւ էր Մուրատի քրտինքին հոտը... Յետոյ բազուկները, ամբողջ դաշտ մը իր թեւերուն մէջ առնող լեռնաշղթայի մը պէս զրկեց այնքան պինդ ու տաքուկ:

— Մարուշ. քեզի կ'ըսեմ, ի՞նչ է, հիւանդ ես, ինչ պաղը թօթուած սարբինայի պէս կեցեր ես:

— Դդումը ո՞ր կորիին մէջ է, — հարցուց Մարուշ:

— Վարի կորիին, վարի կորիին, — պոռաց Կարօ Մարսուպ, — ըսել է՝ չլսեցի՞ր. Մարուքենց արտին կողմը:

— Մարուշ, — ետեւէն պոռաց Կարօ Մարսուպ, — տուն որ երթաս՝ էդ թեւերուդ շաւաները կը հանես: Ի՞նչ է, հարսնիք է թէ Զատիկ: Էդ տեսակ ճիլի պիլի բաները ամօթ բաներ են: Էդ լաչակըդ աղէկ շտկէ:

Մարուշ երբ դաշտէն տուն վերադարձաւ, հոգին խռով էր այնպէս, ինչպէս երբ խաղաղ լճակին վրայէն փոթորիկը կ'անցնի: Մօր խօսքերուն շատ կարճ կը պատասխանէր. դէմքին, լաչակին ու մազերուն վրայ անփութութիւն մը կար: Լաթերը վար առնելու պատրուակով մի քանի անգամ տանիք ելաւ ու շատ ուշ վար իջաւ:

— Աղջի Մարուշ, — կը ձայնէր մայրը վարէն:

Ախ Աստուած իմ, ինչո՞ւ իր մօր ձայնը եւ հօր երեւոյթը դժոխքի պէս կուգային իրեն: Մի քանի անգամ Մարուշ գրպանի կլոր ու փոքրիկ հայելիին նայեցաւ: Դէմքին վրայ թեթեւ տժգունութիւն մը կար: Ո՞ր աղջիկը առաջին անգամ համբուրուեր ու չէր տժգուներ:

— Աղջի, եկուր հաւերուն կուտ ձգէ, օճախը շտկէ. հիմա հայրդ ուր է, ուր չէ կուգայ: Ի՞նչ է, երեսդ ինչո՞ւ ծուռ է: Հայրդ բարկացե՞ր է: Հա՞:

Մարուշ չպատասխանեց: Մտքէն իսկ չէր անցներ իր հօր բարկութիւնը. այդ ատեն միայն յիշեց, որ հայրը իր թեւի շաւաներուն համար դիտողութիւն ըրած էր: Մարուշ հանեց շաւաները ու գնաց հաւերուն կուտ ձգելու: Տեսաւ՝ հաւերուն մէկը պակաս էր ու ճո՛ւ ճո՛ւ կանչելէն նորէն տանիք ելաւ: Մարուշ որքան կը սիրէր տանիք ելլել, տունին առաստաղը, առարկաները կը ճնշէին վրան: Երբ տանիք ելլէր, սրտին մէջ կը լայննար դաշտի հորիզոնը բովանդակ: Մարուշ տանիքէն կը տեսնէր հողդարը, հա, ճիշդ այն ամպերուն տակ, ուր Մուրատ վար կ'ընէր այսօր: Արագիլի այն բոյնին քով փշերու ճամբան էր. կարծես այդ տեսակ ճամբայ գոյութիւն չունենար, երբեք քալած չըլլար այդ ճամբէն: Փշերու ճամբան երկնքի վրայ գծուած ճամբայի երեւոյթ ունէր: Յետոյ Մուրատենց պաղչան, տանիքը, տանիքին դդումներն ու կտկտացող աքաղաղը...

— Աղջի, Մարուշ:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(6 Շար.)

ՆՈՐ ԳՐՔԵՐ «ՊԵՏՀՐԱՏԻ» ՎԱՃԱՌՔԻ ՀԱՄԱՐ

«ՀԱՅԿՆԻԳԻՐՔ» ԽԱՆՈՒԹԸ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ Է ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՆԵՐԻՆ ՆՎԻՐԱԾ ԳՐՔԵՐԻ ՎԱՃԱՌՔԸ

ՀԱՅԿՆԻԳԻՐՔ ԽԱՆՈՒԹԻ ՎԱՃԱՌՔԻ ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՈՒՀԻՆ

ՀԱՅԿՆԻԳԻՐՔ ԽԱՆՈՒԹԻ ՎԱՃԱՌՔԻ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐԻՆ

«ՀԱՅԿՆԻԳԻՐՔ» ԽԱՆՈՒԹԻ ՎԱՃԱՌՔԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏ

ՀՐԱՉՅԱ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆԻՆ

Ընկեր Հովհաննիսյան,

Ձեզ հայտնում ենք, որ Ձեր կողմից ներկայացված «Հայկնիգիրք» խանութի վաճառքի աշխատակիցների ցուցակը հաստատվել է:

Ցուցակում նշված աշխատակիցներին տրամադրել հատուկ վկայականներ՝ «Հայկնիգիրք» խանութի վաճառքի աշխատակիցների համար

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Առաջին աշխարհամարտի (1914 – 1920) *Հայ Սպայից եւ Նախկին Ռազմիկներու Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի՝ ժամը 11·30ին, հոգեհանգստ – եան պաշտօն պիտի կատարուի, իր հիմ – նադրին եւ Ա. Նախագահին*

ՋՕՐ. Գ. ՂՈՐՂԱՆԵԱՆ

մահուան ժ. տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հ. Յ. Դ. Պանէէօ – Քաչանի «Արծիւ» կոմիտէն, ցաւակից, ողբացեալ ընկեր Ս. Թորոսեանի մահուան առթիւ 50 ֆր. կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան՝ փոխան ծաղկեպսակի :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Պարոնվարդեան եւ Օր. Մառի Պարոնվարդեան (Մալաքօֆ), ի – բենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Գրիգոր Պարոն – վարդեանի եւ հօրեղբօր՝ Նշան Պաղտատ – լեանի մահուան տարելիցին առթիւ կը նուիրեն 50 ֆր. Աղքատախնամին եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

(Տառնալ «Յառաջ»էն) :

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՍԷՆ – ԺԵՌՈՄԻ Ս. Սահակ Մեսրոպ դպրոցին Կաղանդի հանդէսը՝ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, ժամը 4·30ին :

Ծնողքները եւ Թաղեցիները հրաւիր – ուած են խմբովին ներկայ գտնուելու եւ քաջալերելու չքնաղ մատաղ սերունդին հայկական երգերը, արտասանութիւն – ները եւ պարերը :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կրընոպլի Կաթ. Խաչը կը ծանէ Մա – նուկներու Օրը, կիրակի (19 Յունուար) կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուի, (Րիւ Ժէ, Կրընոպլը) :

Խմբերդ, արտասանութիւն, տրամա – խօսութիւն, մեներգ աշակերտներու կող – մէ : Ղեկավարութեամբ Պ. Սարգիս Քէ – ժէնէկեանի (Ռոմանէն), մասնակցու – թեամբ իր թատերական խումբի՝ երիտա – սարդ ուժերու կողմէ, կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը Խէչօին թուզը, (մէկ արար) :

Ազանդական կաղանդ պապան, մրգեղէն բոլոր մանուկներու : Կրընոպլի եւ չըր – ջակայքի բոլոր հայրենակիցները եւ կազ – մակերպութիւնները՝ անխտիր կը հրա – ւիրուին :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կաթ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, այս կիրակի ժամը 16ին եկեղեցւոյ սրահը, 295, Ռիւ Պուալօ :

Փոքրերու կողմէ՝ տրամախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն եւ սիրուն անա – կընկալներ :

Գեղջկական պարեր ղեկավարութեամբ Տիկին Ա. Կորիզեան–Մարզարեանի :

Հայկական Կաղանդ Պապան նուէրներ եւ ուտելիքներ պիտի բաժնէ :

Հանդէսի երկրորդ մասին մէջ՝ խնջոյք : Պիւֆէ, հաճելի մթնոլորտ :

Եւրոպական պարեր :

Մուտքը ազատ է :

ԾՆՈՒՆԴ

ՓԱՐԻԶ, Ս. ՅՈՎՀ.–ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 12 Յունուար, Ս. պատարագ ժամը 10ին : Ցաւարտ պատարագի հոգե – ւորականներ եւ ժողովուրդ կ'առաջնոր – դուին եկեղեցւոյս խորհրդարանը, ուր կը կատարուի Տճօրհնէքի արարողութիւն, նախագահութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ Սրբազան Հօր :

Երկուշաբթի, 13 Յունուար, Տօն Ան – ուանակոչութեան Տեառն : Ս. պատարագ ժամը 10ին :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի Հանդիսաւորութիւն Ցայտնութեան եւ Մկրտութեան Քրիս – տոսի : Հայրապետական ճաշնաւոր պա – տարագ ժամը 10·30ին : Պիտի պատարա – գէ եւ քարոզէ ԳԵՐՊ. Կ. ԵՊՍ. ԱՄԱ – ՏՈՒՆԻ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԺՈՂՈՎ

Ց. Կաթ. Խաչի մասնաճիւղը՝ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները այսօր ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կը խնդրուի չբացակայել :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԻՆՓԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին Վիէ – նի մէջ :

Այս կիրակի կէսօրէ հաք ժամը 15ին Վալանսի մէջ :

Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը ան – հրաժեշտ է : Կարեւոր օրակարգ :

Զոյգ ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն – կերները՝ 18 Յունուար, Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայու – թիւնը պարտաւորիչ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբը իր կազ – մութեան երկրորդ տարեդարձը կը տօնէ Յունուար 26ին :

×

Սիմոն Զաւարեանի մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ յուշի եւ յարդանքի ցերեկոյթ, Փետրուար 9, կիրակի կէսօրէ վերջ, Իվ Թուտիկ Թատրոնին մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Փետր. 29, Միլանոխի մէջ :

HAUTES... GAP ...ALPES

★

HOTEL RESTAURANT DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին
ՓԻԷՌ ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ

ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

Ski — Natation — Patinage

Տարին 300 օր Արեւ
Ալպեան 800 մ. Բարձունք

« HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE »
Téléphone : 086
— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.

Ձմեռը՝ Օրը 18 ֆ.
Ամառը՝ Օրը 22 ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

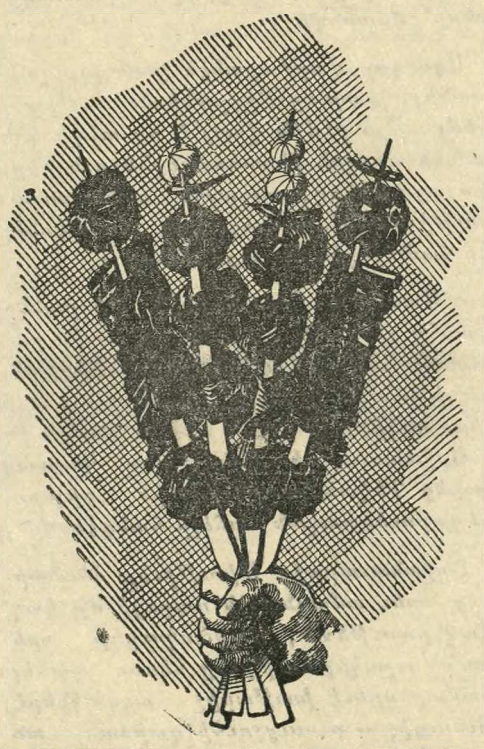

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒՔԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – Հէլվա
ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ–ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 12
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE
12 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9907 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9907

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԳԱՆՁԵՐԸ

—o—

Կոստանդնուպոլսոյ գրաւումը, տպագրութեան եւ Ամերիկայի դիւտը հիմնական յեղաշրջում առաջ պիտի բերէին համաշխարհային պատմութեան մէջ : Վերջ պիտի գտնէր Միջին դարը եւ պիտի սկըսէր նոր դարաշրջան մը, որ պիտի մկրտուէր «ժամանակակից պատմութիւն« անունով :

Մասնաւորաբար Կիւթէնպէրկի դիւտը մտաւորական շարժման նոր դարագլուխ մը պիտի բանար :

Մեր «փոքր ածու»ն աշխարհի շատ մը մեծերէն աւելի կանուխ օգտագործեց տպագրութեան դիւտը :

ԺԶ. դարուն սկիզբները, 1512ին, Յակոբ Մեղապարտ Վենետիկի մէջ հրատարակեց Պարզատումար անուն առաջին հայերէն գիրքը: Գրական թերթի 1963 Մայիս 31ի թիւին մէջ Ռ. Իշխանեան կը գրէր թէ նոյն Յակոբը աւելի առաջ տըպած էր Ուրբաթագիրք եւ Աղթարք անուն երկու գրքեր :

Չորս հարիւր յիսուներկու տարուան պատմութիւն ունի հայկական տպագրութիւնը, որուն 400ամեայ յոբելեանը տօնուեցաւ 1912ին Պոլսոյ մէջ՝ մեսրոպեան տառերու դիւտին 1500ամեակին հետ, մեծագղորդ հանդիսաւորութեամբ :

Չորսուկէս դարէ ի վեր հազարաւոր հայերէն գրքեր տպուած են աշխարհի չորս կողմը, մանաւանդ արտասահմանի մէջ, քանի որ հայրենիքը օտար լուծի տակ էր: Վենետիկ, Ամսթերտամ, Թըրիէստ, Վիէննա, Կալկաթա, Մատրաս, Փարիզ, Հռոմ, Մոսկուա եւ այլ քաղաքներ ունեցած են իրենց հայկական տըպարանները, ուսկից լոյս տեսած են բազմաթիւ արժէքաւոր գրքեր, հայ մշակոյթի գանձերը :

Դարերու ընթացքին հրատարակուած հայերէն գրքերէն շատ քիչ օրինակներ միայն մնացած են ներկայիս, պահուած մատի վրայ համրուող քանի մը Մատենադարաններու մէջ, — Վենետիկ, Վիէննա, Երուսաղէմ եւ Երեւան : Այսօր չկայ այլեւս Պոլսոյ (Բերայի) ազգային Մատենադարանը : Մոսկուայի Լազարեան Ճեմարանի եւ Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանի թանկարժէք գրքերը կը յուսանք թէ փոխադրուած են Երեւանի Մատենադարանը կամ Հանրային Գրադարանը : Փարիզի Մառի – Նուպար Մատենադարանը եւ Պէյրութի Համազգայինի Ճեմարանը ունին որոշ թիւով հին գրքեր : Առաջինը նոր գրքեր չի գներ . երկրորդը կը ճոխանայ օրէ օր :

Երեւանի Հանրային Գրադարանը, — պաշտօնական անունով «Հայկ. ՍՍՌ Ալ. Միասնիկեանի անուան պետական հանրապետական գրադարան»—, շուրջ երեք տասնեակ տարիներէ ի վեր կը հաւաքէ 1512էն մինչեւ այսօր աշխարհի ամէն կողմը լոյս տեսած հայերէն գրքերն ու Հայերու մասին օտար լեզուով կատարուած հրատարակութիւնները :

Նոր ստացանք իր հրատարակած Հայ Հնատիպ գրքի մատենագիտական ցուցակը, որ կը պարունակէ 1512էն մինչեւ 1800 թուականը լոյս ընծայուած գրքերը, համառօտ նկարագրութիւններով եւ ծանօթագրութիւններով :

Ցուցակը կազմողները (Յ. Ս. Անասեան եւ ընկերները) օգտագործած են Երեւանի, Թիֆլիզի եւ Բագուի գրադարաններուն մէջ եւ անհատներու մօտ պահուող հնատիպ 960 գրքեր եւ բազմաթիւ այլ գրքերու նկարագրութիւնները քաղած են մատենագիտական երկերէ եւ ուսումնասիրութիւններէ :

Հանրային գրադարանը 1958էն ի վեր ձեռնարկած է հայ տպագիր գրքի ամբողջական մատենագիտութիւն կազմելու աշխատանքին : Այս գործը պիտի բաղկանայ շարք մը հատորներէ եւ պիտի պարունակէ տպագրութեան սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ լոյս տեսած հայերէն գրքերը: Անոր զուգահեռ առանձին հատորի մը մէջ պիտի ամփոփուին ԺԶ. դարէն մինչեւ 1800 թուականը տպուած հայերէն բոլոր գրքերը :

Ներկայ հատորը նախափորձ մըն է: Հանրային գրադարանի ղեկավարութիւնը կը խնդրէ արտասահման ապրող ամէն հայէ, «որ կարող է որեւէ ձեւով ճշդել կամ լրացնել այս ցուցակը, անմիջապէս գրադարանին յայտնել իր դիտողութիւնները »:

Ջերմ գնահատանքի արժանի է այս ձեռնարկը, որ կը ձգտի հայ մշակոյթի գանձերը լաւագոյնս ծանօթացնել մեզի :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՆԱՄԱՅԻ մէջ ծանր միջադէպեր ծագած են Ամերիկացիներու եւ Փանամացիներու միջեւ : Դրօշակի խնդիր մը պատրուակ ծառայած է, որ փանամացի ուսանողներ հակացոյց կազմակերպեն ամերիկացի ուսանողներու դէմ, յարձակին ամերիկեան հաստատութեանց վրայ եւ կրակի տան զանոնք : Ջրանցքի շրջանին մէջ գտնուող ամերիկեան բանակը միջամտած է : 29 հոգի սպաննուած են եւ երեք հարիւրի մօտ ալ վիրաւորներ կան: Փանամայի դիմումին վրայ, ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը ձեռք առած է հարցին քննութիւնը : Դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզուած են երկու երկիրներու միջեւ : Նախագահ Ճոնսոն եւ Փանամայի Հանր. նախագահը հեռաձայնային խօսակցութիւն մը ունենալով, երկուստեք համաձայն գտնուած են, որ անհրաժեշտ է վերջ դնել ստեղծուած կացութեան: Ճոնսոն Փանամա զրկած է միջազգային յարաբերութեանց իր փոխ – նախարարը՝ Թոմաս Ման. հրահանգած է տեղւոյն ամերիկեան ուժերու հրամանատարին, որ ոչ մէկ ճիգ խնայէ խաղաղութիւնը եւ ապահովութիւնը վերահաստատելու համար :

ՊԱՊԸ այցելութիւն տուաւ Իտալիոյ հանրապետութեան նախագահին: Կը թուի թէ՝ իր ճամբորդութեան առթիւ իտալական կառավարութեան կողմէ ցոյց տրուած ջերմ վերաբերմունքին համար :

ՉՈՒ ԷՆ ԼԱՅԻ թունուզեան այցելութիւնը վերջ գտաւ: Համայնավար Չինաստանի վարչապետը ափրիկեան իր շրջապտոյտը կը շարունակէ: Հրատարակուած չինեւթունուզեան պաշտօնական հաղորդագրութիւնը կ'ըսէ՝ «Երկու կողմերը որոշեցին ամրացնել երկու երկիրներու ժողովուրդներուն բարեկամութիւնը, զարկ տալ տնտեսական յարաբերութեանց եւ առ այդ՝ որոշեցին դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել երկու երկիրներուն միջեւ »:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ դարձեալ ցորեն ծախելու արտօնութիւնը ստորագրուած է ամերիկեան կառավարութեան կողմէ : Այսպիսով, ծախուած կ'ըլլայ երեք հարիւր միլիոն տոլարի արժէքով ցորեն :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ քաղաքական միաւորման հարցին առնչութեամբ, Իտալիոյ Արտ. նախարարը՝ Սարակաթ յայտարարած է, թէ «կարելի չէ երեւակայել Եւրոպան՝ առանց Անգլիոյ»: Կ'ուզէ նաեւ, որ ինքնապաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առնելով հանդերձ, խորհրդային խմբակցութեան հետ բանակցութիւններ կատարուին յանուն խաղաղութեան :

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԽՈԴԵԴԱՆ

—o—

Այսօր կը հրատարակենք Խաչիկ Դաշտենցի խօսքը, ընթերցողին ուղղեալ : Տեսակ մը յառաջաբան, որով կը ներկայացնէ իր վէպին «կենսագրութիւնը » : Այս առթիւ, դիտել կուտանք թէ այս Խոդեդան զոր պիտի հրատարակենք վաղուընէ սկսեալ, չէ այն Խոդեդան, զոր հրատարակեցին կարգ մը թերթեր եւ նոյնիսկ լոյս տեսաւ իբրեւ գիրք՝ առանձին հատորով, արտասահմանի մէջ: Մեր հրատարակութիւնը հեղինակին կողմէ վերամշակուած, որոշ գլուխներու յաւելումով ճոխացած վէպն է, որ առաջին անգամ պիտի ներկայացուի Սփիւռքի Հայութեան :

Այս նոր տպագրութեան սկիզբը՝ հեղինակը կը ցրէ : «Այս հրատարակութեան մէջ աւելացուած են 17 նոր գլուխներ, որոնց մի մասը անաւարտ էր վէպի առաջին տպագրութեան ժամանակ (1956): Կատարուած են նաեւ մի քանի անհրաժեշտ լրացումներ եւ ուղղումներ որոշ էջերի վրայ եւ վերացրուած են նախկին հրատարակութեան մէջ սպրդած վրիպակները: Մի քանի անուններ թեթեւակի սրբագրուած են :

Խնդրւում է բոլոր հրատարակիչներից Խոդեդան վէպը արտատպելիս, ղեկավարուել միայն սոյն հրատարակութեամբ » (1960):

Վէպ մը, որ կարճ շրջանի մը մէջ ըսպասած է, կը հաստատէ թէ ո'րքան հետաքրքրութիւն վայելած է եւ ո'րքան սիրուած :

×

ԽՕՍՔ ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ

Վաղո՛ւց, վաղո՛ւց մտորում է իմ մէջ մի անհուն ցանկութիւն: Վաղո՛ւց ելք է փնտռում կուտակուած մի կարօտ :

Ե. ՉԱՐԵՆՑ

« Խոդեդան»ը վէպ է մի հայ շինականի եւ նրա սերնդի մասին: Այդ վէպը 1950 թուականին Երեւանում լոյս տեսած մեր համանուն վիպակի նիւթի վրայ գրուած մի բոլորովին նոր եւ ամբողջական գործ է: Ինչ որ այս գրքում պատմուած է՝ մեծ մասը եղած – կատարուած բաներ են :Վէպի որոշ գլխներում զգացուող առասպելի պատրանքը, հեքիաթային ու երազային շունչը արգասիք է այն բանի, որ նկարագրուած մարդիկ Հայաստանի լեռների բնակիչներ են (ծնուած են մեծ մասամբ Սասունում) եւ, գրեթէ, ամէնքն էլ իրենց համարում են սերուած Սասնայ ծռերի տոհմից : Ամէն մէկը նրանցից առանձին վերցրած մի սասնայ ծուռ է :

Այդ մարդկանց աւագ սերունդը հետզհետէ անհետանում է: Եթէ որեւէ հետաքրքրուող կամենայ տեսնել նրանցից մէկն ու մէկին, նա պէտք է գնայ Թալինի եւ Աշտարակի շրջանի լեռնային ամենահեռաւոր գիւղերը: Այդ հին, աւանդապահ սասունցիների մի մասի պատկերը (այդ թւում եւ Խոդեդանի դիմանկարը) նա կարող է այժմ տեսնել մեր Պետական Պատմական թանգարանի ազգագրական բաժնում :

Նրանք արդէն անցեալ են դարձել :

Ազնիւ եւ առաքինի էին այդ մարդիկ : Նրանք ծնուած էին գիւղական անշուք խրճիթների մէջ, ունէին երկրագունտի կոշտացած ձեռքեր, ստեղծագործ բազուկ, եւ ամէնքն էլ մի նուիրական իղձ էին փայփայում.— տեսնել Հայաստանը ազատագրուած օտարազգի բռնապետների դարաւոր լծից : Այդ մարդիկ հետագայում դարձան Սովետական Հայաստանի համայնական դաշտերի առաջին շինարարները գիւղում : Նրանք մասնակցեցին այն մեծ սխրագործութեանը, երբ բացւում էր առաջին համայնական ակօսը եւ շաղ էր տրւում առաջին համայնական հունդը նորաստեղծ Հայաստանի հողի մէջ :

Իմ աչքերն այս գրքում յառած են ահա այդ հասարակ, բայց մեծ մարդկանց վրայ: Քաղցր է ինձ համար մի պահ լինել նրանց հետ, լսել նրանց ձայնը, խօսել նրանց մասին:

Սոյն վէպի հերոսների մի մասի հետ ես անձնական ծանօթութիւն եմ ունեցել եւ ամառային լուսնեակ գիշերներին գիւղական քարափներին նստած երկար զրուցել եմ նրանց հետ :

Թամոյին ես չեմ տեսել, իսկ Խոդեդանի (Ասատուրի) հետ ես հաց եմ կիսել 1942 թուականի ամռանը իր ընտանեկան յարկի տակ, Իրինդ գիւղում :

Կարելի է ասել՝ տեսել եմ նաեւ Թելօ Մեսրոպին : 1953 թուականի Օգոստոսի 25ին Ն. Թալին գիւղում ինձ ցոյց տուեցին այդ անունը կրող մի յարգելի ծերունու, սակայն պէտք է յայտնեմ, որ իմ նկարագրած Թելօ Մեսրոպը Մշոյ Բերդակ գիւղացի է, եւ միայն իր անունով եւ զբաղմունքով է յիշեցնում վերոյիշեալ Թելօ Մեսրոպին :

Առ հասարակ պէտք է նկատեմ, որ թէեւ իմ հերոսներից շատերը իրական մարդիկ են, բայց ես ամենեւին նպատակ չեմ ունեցել հետեւելու նրանց կենսագրութեանը : Նրանք իրենց բնաւորութեան որոշ գծերով, անուններով կամ զբաղմունքով յիշեցնելով այս կամ այն շինականին, միաժամանակ հանդիսանում են ընդհանրացած տիպեր: Այդպէս են նաեւ Խոդեդանը եւ Բայազը: Մասամբ այդպէս է նաեւ բռնաշէնցի հովիւ Տօնէն, որի յիշատակի առաջ ես պարտական եմ թէ իբրեւ որդի եւ թէ իբրեւ հայ շինականի զաւակ: Կարելի է ասել այս գրուածքը ձեռնարկելու ամենանուիրական ազդակներից մէկը նրա անմոռաց պատկերն է եղել :

Սիրելի հայր, ես քո դէմքը երազի պէս եմ յիշում : Քառասուն տարի է անցել այն օրից, երբ դու ինձ շալակելով անցար Մեղրագետի ափերով, կամենալով փախցնել Արեւելեան Հայաստան : Քո կեանքի ուղին ընդհատուեց Մուշ քաղաքում : Եւ այժմ, քառասուն տարի յետոյ, իմ աչքերից թափւում են այրող արցունքներ քո հեռաւոր ու անյայտ գերեզմանի վրայ եւ բոլոր նրանց շիրիմների վրայ, որ հագչում են քեզ հետ Մշոյ դաշտում ...

Լաւ թէ վատ՝ այս է այն ամէնը, ինչ որ ես կարողացել եմ փրկել մոռացութեան երախից :

Մեծ վիպասան Բաֆֆին ասել է թէ՝ հողագործ մարդու կեանքը լաւ ճանաչելու համար պէտք է « ... նրա խրճիթը մտնես»: Ծնուած լինելով այդ խրճիթներից մէկում, ես մանկութիւնից սիրել եմ այդ շինական աշխարհը : Ես եղել եմ նրանց հին ու նոր տներում, եւ հարազատ է ինձ գիւղի ճամբան :

Եկ, սիրելի ընթերցող, խոնարհենք մեր գլուխը եւ պատկառանքով կոխենք այն նուիրական շեմքը, որ մեզ մի քանի ժամով կ'առաջնորդէ այն տնակներից ներս, ուր ապրել եւ գործել են մեր պապերը :

Լուսաբացի շաղը ոտքիս վրայ է, եւ դէմքիս փչում է մի բաղձալի զեփիւռ :

Եկ գնանք ինձ հետ: Հնարաւոր է, որ շտապելուց սայթաքեմ, բայց չեմ մոլորուի :

Ես այդ ճամբաներին ծանօթ եմ :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

1956 թ., Մայիսի 28, Երեւան

ՎԵՐՍՏԻՆ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Գիրս մնայ յիշատակ :

ԺՈՂ.

Օրէնքը, որու մասին կը խօսէի նախորդիւ Ֆրանսերէն տէզինանս ու գերմաներէն Էնտունկ տարազներով ծանօթ, մաս կը կազմէ լեզուաբանական կանոնագիտութեան մը, բայական եւ անունական բաժանումներով ճոխացուած : Ատոնց կարգին, հայ լեզուի մէջ, ամէնէն ինքնատիպը եւ անեղծը՝ Էն վերջաւորութեան օրէնքը :

Այդ օրէնքը, առաւելապէս հնչաբանական, օտար բառե՛րն անգամ կը հպատակեցնէ իրեն : Առէք սեմական բառը, ամէն :

Չշփոթել հայերէն ամէն բառին հետ :

Նոյն Էնի օրէնքն է որ հայացուցեր է սեմական բառը, եւ հաղուեցուցեր, կերպարաներ է նման հայ բառին : Բայց, կարծես քէն ըրած, օտար այս բառը ոչ ածանց կ՚առնէ, ոչ հոլով, ոչ ալ կ՚ամուսնանայ այլ որեւէ բառի հետ : Ահա թէ ինչո՛ւ մեր եչապաշտները, այսինքն անոնք որ հայերէն ամէն բառը կը գրէին ամեն, կը նախատէին էապաշտները՝ յայտարարելով որ Հայ չէ այն որ կը գրէ ամէն, ճիշդ ինչպէս Նոր Կտակարանին բառը :

Բայց հայ լեզուն է, որ, փոխանակ կորսնցնելու իր գերիշխանութիւնը բառերու ձեւաբանութեան վրայ՝ հրաժարելով իր ինքնատիպ օրէնքէն, Յիսուսի բառին տուեր է հայկական դրոշմ :

Ես որ ըլլայի, հայերէն բառը կը գրէի ըստ հայերէնի, այսպէս՝ ամէն : Իսկ օտար բառը կը գրէի ամեն, նոյնիսկ ... ամին :

Երեւակայեցէք, ամէն լեզու իր ազգային գլխարկն է գրեր այս բառին վրայ, ըլլայ ուղղագրութեան, ըլլայ արտասանութեան մէջ : Արաբը կ՚ըսէ ամին, Անգլիացին՝ էյմէն, Յոյները գրեր են իթայով եւ ոչ երբեք էփսիլոնով : Ռուսերն ալ է չեն գործածած, միշտ հպատակելով իրենց լեզուին պահանջներուն : Հա՞յն էր որ պիտի նահանջէր, զիջում մը պիտի կատարէր ու պիտի վիրաւորէր իր սեպուհ օրէնքը, Էնի կանոնը,— ուստի գրեր է հայ բառի պէս :

Իսկ այն բառը, որ Հայոց կը սեփականի, յարեւնման սեմականի, այլ ոչ մենասէր, ոչ առանձնակեաց, կ՚աճի բարդութեամբ, կ՚ընդլայնի հոլովումով, կը տարածուի ածանցումով, ինչպէս Հայուն հոգին, ինչպէս Հայուն սիրտը, որ կտոր կտոր կ՚ընէ ինքզինք, կը զոհէ ինքզինք, կը բաշխէ աշխարհի համօրէն : Աւետարանին ամէնը խրամատով մը ինքզինք կը բաժնէ քովիններէն, վերջակէտ կը կանչէ, ընդհակառակն հայերէն ամէնը կ՚ելլէ կը պարէ նախադասութիւններուն մէջ, կը խաղայ ու կը զբօսնու աշխարհակալի յաւակնութիւններով : Ափսո՛ս, հայ լեզուն, իր օրէնքներուն գերիշխանութիւնը տարածելով նոյնիսկ օտար բառերու վրայ, դժուարութեան մատներ է իր սեփական բառը,— ամէն : Ի՛նչ վիճաբանութիւններ ուղղագրութեան մասին, ի՛նչ չարչարանքներ, ի՛նչ վիրաւորանքներ՝ գրելով ամեն, տարբերութիւն մը դնելու համար կարծես օմոնիմին միջեւ, որ խորթ է իր ծագումով :

Այսպէս է որ շա՛տ են կռուած հայերէն ամէն բառին ուղղագրութեան եւ կազմախօսութեան մասին :

Ծագումը.— Այդ վէճերուն ամբողջ պատմութիւնը, թեր ու դէմ բոլոր կարծիքները պարզած եմ «Յառաջ»ի մէջ, երկարօրէն, մանրամասնօրէն, երկու տարբեր առիթներով : Չեմ ուզեր կրկնել : Մոռցեր էի մէկ վարկած միայն, որ ահաւասիկ՝ ամբողջացնելու համար.—

Ա տառը ժխտական մասնիկ է ան կամ ապ արժէքով : Օրինակ՝ բախտ – ան – բախտ, կամ՝ բախտ – ապաբախտ : Հնդեւրոպական այս մասնիկը հաղուադէպօրէն գործածուած է մեր լեզուին մէջ : Ունինք – չունինք՝ մէկ բառ ունինք. — Կամայ – ակամայ : Ոմանք կը յիշեցնեն ապուխտ բառը, Ե. դարու ժառանգութիւն (*) : Ծագումով պարսկերէն, պուխտէն (= եփել) բային արմատին վրայ ա ժխտական մասնիկին յաւելումով կազմուած, նշանակութեամբ՝ անեփ, չեփած (միս), զոր կը կոչենք նաեւ չորմիս, — համբաւաւոր պաստրման (թէ ինչո՛ւ պաստրմա կոչուած է եւ պատրաստութիւնը ո՛վ է սկզբնաբար աւանդած, հետաքրքրուողը կը գտնէ Հայ – Բոյժի մէջ՝ հայկական եւ արեւելեան սնունդներու պատմութեան շարքին) : Ուրիշներ նոյն այս օրէնքին կը հպատակեցնեն ածուխ բառը, որ իբր թէ կը նշանակէ անծուխ, ծուխն ու մուխը դադրած (վառելափայտ) : Պէտք է դիտել տալ թէ ածուխ բառը եւս հայերէն չէ,— այս բառին ստուգաբանութեան մասին երկա՛ր յօդուածաշարք մը գրած եմ Արեւմուտք պարբերաթերթին մէջ, (վերջին մասը կը մնայ անտիպ, որովհետեւ տպարանը չըկրցաւ տպել՝ չունենալով բազմաթիւ օտար լեզուներու տառեր) :

Արդ, ոմանք նոյն այս ժխտական մասնիկին(**) գործածութիւնը կը տեսնեն ամէն բառին կազմութեան մէջ : Մէն կը նշանակէ մէկ, մինակ : Ժխտականով՝ ոչ թէ մէկ, այլ ամբողջ :

Ստուգաբանութիւնը բռնազբօսիկ, ընդունիլ իբրեւ զուարճալիք :

Ուղղագրութիւնը.— Շատ են վիճած, եւ բազում անգամ, այս բառին ուղղագրութեան մասին : Վէճը հարիւր տարուան պատմութիւն ունի : Ամէնէն աւելի վիճած են Արեւմտահայերը, երկու ճակատի բաժնուած,— էապաշտ եւ եչապաշտ :

Արեւելահայերը կարճ կապած են վէճը,— ընդհանրապէս եչապաշտ էին անոնք՝ նոյնիսկ յառաջ քան Աբեղեան, որ է տառը զրկեց... Սիպերիա : Արարատեան աշխարհն ալ ունէր, սակայն, իր էապաշտները (Պալասանեան), բայց Աբեղեանի ուքազէն ետքը՝ Ադոնցի ծառացումը (ընդդէմ Հ. Արսէն Ղազիկեանի) պատճառ դարձաւ որ էապաշտութիւնը միանգամ ընդ միշտ եւ վերջնապէս բնաջնջուի Արեւելահայոց մօտ :

Վէճը, որ սկսած էր, Արեւմտահայոց մօտ, այն պատճառով որ միակ նիւթն էր, ժանեակէն զատ, որու մասին գրելը վտանգ չէր ներկայացներ, կը շարունակուի դեռ, այսօր, անո՛ր համար որ, վիճողներէն մէկն ալ ես, ձանձրացա՛նք գրելէ եւ խօսելէ ժամու եւ բանկալի մասին, որոնք դարձած են մեր թերթերուն հաց ու պանիրը :

Միւս կողմէ՝ այս վէճին մէջ, իբրեւ էապաշտ, ես ոչ առաջինն եմ, ոչ ալ... վերջինը, — Հայ ենք, չէ՞, թռի ալ նը այծ է :

Բայց այս կողմն է հայ լեզուին քերականական սեպուհ օրէնքներուն ճանաչումը : Դիմացի կողմը կը յենու ասէ – կօսէներու վրայ, — «այսպէս կը գրէ այնինչ քերականագէտը, այսպէս կը պատգամէ այնինչ հայագէտը, այսպէս սորվեցուցած է այնինչ վարժապետը » :

Ծանօթ է Օտեանի բացագանչութիւնը, իբրեւ ռէփլիք, ընդդէմ Մուշեղ Եպ. Սերոբեանի, որ շատ կը սիրէր ըսել «Քանթը այսպէս կը գրէ, Վիքթոր Քուզէն այսպէս կը գրէ, Հեգէլ այսպէս կը գրէ. Էմըրսըն այսպէս կը գրէ» :

Նոր վէն մը.— Բառին ուղղագրական վէճը վերջ չգտած՝ այս անգամ էապաշտներն են որ կը բաժնուին երկու ճակատի եւ կը կռուին իրարու դէմ : Վէճը, այժմ, այն մասին չէ թէ եչո՞վ պէտք է գրել ամէն բառը թէ է տառով : Վիճողները, ամէնքն ալ, միաձայնութեամբ կ՚ընդունին թէ պէտք է գրել է տառով : Լա՛ւ, հիմա ի՞նչ է վիճողներուն ցաւը :

Էապաշտներ կան, թրուպլը – ֆէթ, որոնք կ՚ըսեն.

— Ամէն, իբրեւ էապաշտ, կը գրենք ամէն, բայց երբ կը հոլովենք՝ կը միանանք եչապաշտներուն եւ կը գրենք ... ամենէն :

Թասդ չի՞ պայթիր :

Ինչո՞ւ այս դասալքութիւնը, դիմացի կողմն անցնիլը : Եղբա՛յր, ուղղականն ալ գրէ եչով՝ ինչպէս կը գրեն եչապաշտները, այնուհետեւ սեռակա՛նն ալ գրէ եչով, նոյնպէս բացառականն ալ գրէ եչով, քեզի խուլան – խուլան աղատութիւն, ո՞վ ինչ կրնայ ըսել քեզի : Բայց ներելի չէ, ամէն գրելէ ետք՝ է տառով, ամենէն գրել՝ եչ տառով : Կարելի չէ Դաշնակցական ըլլալ առաւօտուն, եւ Ռամկավար՝ երեկոյին :

Եւ վերջապէս Քէլ Արթինին այդին չէ Հայոց լեզուն, ուր ամէն անցորդ ներս մտնէ եւ ասպատակի պէս՝ ուզած ողկոյզը փրցնէ, չհաւնածը գետին նետէ : Որո՞ւ հասկցնել թէ որթատունկը, զոր մեր պապերն են տնկեր, աճեր է աշխատանքով, ազնուացեր է, դինեւէտ դարձեր է, եւ տսպատակի մը քիմքը չէ որ ժամանակին նուիրագործումը պիտի մերժէ :

Կայսերակա՛ն է Հայոց լեզուն, գերիշխան լեզու, ակադեմական լեզու, աստուածայի՛ն լեզու, որ պատկառա՛նք կը պարտադրէ ամէն անցաւորի եւ անցորդի, իր օրէնքներով անյեղլի, որոնց պաշտպանութիւնը ընդհուպ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Գի՛ւտ մը : Հին Կտակարանին մէջ միայն մէկ տեղ գործածուած է ապուխտ բառը (Գիրք Թուոց, ԺԱ. 32) : Բաղդատական քննութիւն մը կատարելու ժամանակ, նկատեցի որ յունարէնը կը գործածէ փսիգմոս բառը՝ հոն ուր հայերէնը կը դնէ ապուխտ : Այստեղ աշխարհաբարը կը գրէ. « Չորնալու փոեցին» : Ֆրանսերէն թարգմանութիւնները (Քրամփոն, Զատոկ Քան, Օսթերվալտ եւ ուրիշներ) միայն «փոեցին» : Արդէն աշխարհաբարին «չորնալու» բառը բնագրային չէ, ապահովաբար լուսանցագրային, բացատրական : Եբրայերէնը կը դնէ « լահմ », ծագումով քաղդէական բառ՝ եբրայերէնի մէջ գործածութիւնը հազուադէպ (Գեսենիոս), դարձեալ թարգմանուած « փոեցին », (թէեւ կը յիշեցնէ արաբերէնը՝ միս նշանակութեամբ) :

Արդ, յունարէն նոյն բառը գործածուած է նաեւ Եզեկիէլի Գիրքին մէջ (Գլ. ԻԶ. 5 եւ 14), ուր «արարից յապառաժ» կը թարգմանէ մեր գրաբարը, իսկ աշխարհաբարը՝ «չոր ապառաժի պիտի դարձնեմ» : Ֆրանսերէնները եւս՝ մին « չոր ապառաժ », միւսը «մերկ ապառաժ » :

Յունարէն բառը, ըստ արմատական իմաստին, կը նշանակէ թէ սառեցնել, թէ չորցնել :

Մեր գրաբարին մէջ ապուխտ բառին գործածութիւնը որո՛ւ կը հետեւի, ի՛նչ իմաստ ունէր սկզբնաբար,— ահա սքանչելի նիւթ մը հետազօտութեան համար :

(**) Նոյն այս Ա տառը երբեմն կը կցուի բառերու՝ անոնց սկիզբը դրուած, առանց ժխտականի դեր կատարելու, — օրինակ՝ նօթի եւ անօթի իմաստ չեն փոխեր :

Շ. Ն.

ՀԱՄԲՈՅՐԸ

—o—

— Չաչտուն հաւը չկայ, մայր, չորս կողմ կը նայիմ. կ՚երեւայ թեզմիշ է եղեր :

— Զահար Ղարիպ Չիչոյի հաւերուն մէջ է : Մեր բախտէն է, ինչ ընենք. կուտը հոս կ՚ուտէ, կ՚երթայ Չիչոյի տունը կ՚ածէ :

Բախտը ինչ կնէ. Կարօ Մարսուպին հաւը Ղարիպ Չիչոյի աքաղաղին հետ էր միշտ : Ինչ լաւ, որ Կարօ Մարսուպ այդ բանը նկատած չէր, եթէ ոչ հաւին վիզը դանակի մէկ հարուածով կը կտրէր :

— Ճո՛ւ ճո՛ւ ճո՛ւ, — Մարուշ ձայնն աւելի բարձր ձգեց եւ Ղարիպ Չիչոյի տան կողմն անցաւ :

Իր ձայնը կարծես աւելի փոխուած ու հնչուն կուգար : Կարծես իր ձայնին հետ դեռ նոր կը մտերմանար : Դեռ նոր կը մտերմանար իր երեսին, աչքերուն, վարսին հետ. ահա թէ ինչու Մարուշ յաճախ փոքրիկ ու կլոր հայելին կը նայէր : Քանի կը տարածուէր Մուրատի քրտինքի հոտը իր մարմնոյն մէջ, այնքան անհանգիստ կը զգար, այնքան կը հեռանար իր տունէն : Մուրատի քրտինքին հոտը, բոլորակ հրդեհի մը պէս, Մարուշի ամբողջ մարմինն էր բռներ :

— Աղջի Մարուշ, — նորէն պոռաց մայրը, — ախ Աստուած իմ, ինչ է եղեր էս աղջկան :

— Եկայ, մայր, եկայ :

Ինչ խաս են Մուրատենց տանիքին դրդումներուն գոյները. ոսկեգոյն դդումներուն շարքին կար նաեւ կապտորակ դրդում մը : Մարուշին այնպէս թուեցաւ, թէ տարիներ առաջ տեսած էր այդ կապոյտին նմանող ուրիշ կապոյտ մը. կապոյտ մը քրտինքի հոտին հետ խառնուած :

— Աղջի Մարուշ, արեւը մարը մտնելու մէկ թիզ մնաց, Մարուշ :

— Եկայ, մայր, եկայ :

Երեկոյեան Կարօ Մարսուպ տուն վերադարձաւ, կինը խօսեցաւ անոր :

— Արիմարդ, էդ աղջիկը որ տուն եկաւ, քէնկուր էր, կ՚երեւայ՝ հերսոտեր ես :

— Հէլպէթ կը հերսոտիմ. բանի գործի ատեն, շաւաները թեւէն պակաս չեն : Ի՞նչ է, հարսնի՞ք է թէ Զատիկ :

— Ի՞նչ կ՚ըլլի, արիմարդ, նշանուած աղջկայ հաւաս է :

— Հա, հա, նշանուած աղջիկ ըսելով, էսօր շաւաները թող թեւէն չհանէ, վաղն ըլ նշանածը դրան վրայէն կ՚անցնի տէի՝ թող փարչն առնէ աղբիւր վաղէ :

Կինը այլեւս չխօսեցաւ : Կարօ Մարսուպ վրան գլուխը թոթուեց, կնճռած ճակատով շտկուեցաւ եկեղեցի :

Մարուշ աղբիւրէն վերադարձաւ, ներսը դուրսը աւլեց եւ միեւնոյն ատեն քրտինքի հոտին հետ խառնուած կապոյտը փնտռեց : Հա, գտաւ : Այդ օր Մուրատ կապոյտ ելկէկ էր հագեր : Փշկրու ճամբուն վրայ Մուրատ հէքեաթի հերոսի մը պէս մօտեցաւ, Մարուշն ալ այնքան շուարեցաւ, որ չգիտցաւ, թէ ի՞նչն էր կապոյտ՝ երկի՞նքը թէ Մուրատի ելկէկը ...

Երեկոյ մը, եկեղեցիէն վերջ, ժամուորները տուն քալած էին : Ժամկոչն ալ, եկեղեցիին խոշոր բանալին գօտիին մէջ, ուսին վրայ ծռած, տուն կը վերադառնար : Եկեղեցիի ճամբուն վրայ երկու պառաւներ, քիթ քթի տուած, կը խօսէին տակաւին :

— Ախր կը խօսին, Հռոփ, ես ինչ գիտեմ, — քթախոտին տուփը երկարելով :

— Զահար, Կարօ, Մարսուպն ըլ՝ կ՚ըսէ՝ ես աղջիկ ունիմ :

— Մարուշէն ով ումիշ կ՚ընէր, մէրս քորս. սուրբի պէս աղջիկ էր :

— Մի ըսեր, Զարդար, խելօք կատուն է գողցեր ժամուն մոմը : Հիմակու աղջիկները, — քթախոտը քթածակերէն վեր խռացնելով, — հիմակու աղջիկները պոյ մը գետնին վրայ են, պոյ մը գետնին տակ :

— Տեսնող կայ եղեր, Հռոփ, էնպէս գրկուեր են, որ մէջերնին հով չանցնիր եղեր :

— Թու, սէր է եկեր սոխնոցերը : Ես ինչ գիտեմ, մէրս քորս, տարի մը նշանուած մնացի՝ նշանածիս երեսը չտեսայ : Հիմակուայ աղջիկները չեն ըլ պարտկուիր : Աստուած օճախ պուճախ հեռու ընէ, աղջկայ ու տղի տէր ենք :

Եկեղեցի ու բարտի հետզհետէ մութով կը ծրարուէին : Երկու պառաւներ տակաւին կը խօսէին, յաճախ իրարու քթախոտ կը հրամցնէին ու իրարու բերնէ խօսքեր կը կտրէին : Շատ ուշ ատեն բաժնուեցան, խօսքերնին դեռ լրացուցած չէին :

Զարդար պառաւը, երբ Սուգիկենց տան քովէն անցաւ, տեսաւ, որ դրան վրայ նստեր էր խաթուն մաման :

— Ողորմի Աստուած :

— Ողորմի հոգուդ, Զարդար, ինչո՞ւ էսօր ուշ մնացեր ես :

— Մարկոսենց Հռոփին հետ խօսքի բռնուեցանք : Միտքս ինկաւ, որ տահա կովը չեմ կթեր : Խեղճ հայվանը հիմա աչքհայոց եղաւ :

— Լսեցի՝ տղադ կը նշանես, Զարդար :

— Էհ, ո՞ւր է ադամորդու աղջիկ մը, որ ըլլի ... Հիմակու աղջիկները մինչեւ էրնանցը տունը երթալու չափ սապռ չունին : Լսեցի՞ր Կարօ Մարսուպին աղջկան շնորհքը :

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(7 Շար.)

70-ՐԴ ԿԱՂԱՆԴ

Եօթանասուն Կաղանդներ ունիմ կեանքիս մէջ: Բոլորն ալ ինծի կը վերաբերին: Իւրաքանչիւրը բան մը առած է սրտէս: Յոյս մը, ուրախութիւն մը, քաղցրօրէն երազուած յիշատակ մը, կախարդանք մը: Մանկութեան Կաղանդներ կային, խնկաբոյր, մրմնջուած աղօթքներու պէս գաղտնի: Երիտասարդութեան Կաղանդներ սիրատարփ, որոնց հետ կը հազորդուէր հոգիս ջերմեռանդ կարօտով: Զափահաս տարիքի Կաղանդներ, երբ արդէն լուսազարդ պատուհանները գորշ վարագոյրներ ունէին: Վերջապէս ծերութեան Կաղանդներ, որոնց թերեւս վերջինն է ասիկա:

Ապերջանիկ չեմ զգար ինքզինքս՝ անոր հասնելու համար: Հակառակ վիշտերուն, սուգերուն, զրկանքներուն, սրտմաշ հոգերուն, հակառակ ամէն բանի, կ՚արժէ ապրիլ այս կեանքը, մանաւանդ երբ բացարձակ յոյսը չունինք լաւագոյնը գտնելու:

Անշուշտ մեր հոգիին տիրապետող այս շփոթը կը շարունակենք յաճախ լուսաշող հորիզոնի մը տեսիլքով, եւ կը դադրինք մթութեան մէջ խարխափելէ: Էութիւնը կազմող խորհուրդներուն մէջ արդեօ՞ք իմաստութիւն է յանդիլ ողբերգութեան, երբ արարչութիւնը կը պարզէ մեր աչքերուն առջեւ գեղեցկութեան բիւրաւոր պատկերներ եւ կը լեցնէ բաժակներ ուրախութեան:

Երկար ճամբայ մը կտրած եմ հասնելու համար եօթանասուներորդ Կաղանդին: Մանկութեան արեւին տակ խումբ մըն էինք: Փոթորիկը ցիրուցան բբաւ մեզ: Այսօր չեմ իսկ փորձեր ընկերներէս մէկը գտնել շուրջս: Ոչ իսկ յիշատակ մը, ոչ իսկ խօսք մը թուղթի յանձնուած: Լռութիւն: Հեծեծագին, անարձագանգ լռութիւն: Քանի՞ Կաղանդի հասան արդեօք: Մինչեւ ե՞րբ շարունակուեցաւ անոնց հոգիին մէջ այս գիշերուան կախարդանքը: Ոչ ոք պիտի կարենայ ըսել ինծի: Անցեալը յանկարծ պիտի փայլատակէր եւ կարօտալի կերպարանքներ պիտի լուսաւորուէին մոռացութեան մահաբոյր կամարին տակ:

Բայց գերեզմանները չեն որ կեանք կը ստեղծեն: Քիչ մը եւս պէտք է քալել ամէն օր, քիչ մը եւս վայելել արեւին ջերմութիւնը: Առաւել խորհուրդ եւ հրապոյր գտնել մեր հոգիին եւ մտքին տեսանելի աշխարհին մէջ: Գերեզմանները յիշելով է որ մեր աչքին առջեւ թըրթռացող օրօրոցներուն արժէքը կը հասկընանք: Անդառնալի կորուստները մը նացեալ փոքրիկ հարստութեան չափը անսպառ դարձուցած են:

Այս յետամնաց Կաղանդը, երբ կորսուած են միւս բոլորը եւ այլեւս երբեք անոնց ճրագները պիտի չվառին աւանդական սեղանին վրայ, ինծի համար թէ՛ մանկութեան եւ թէ երիտասարդութեան ոսկեճամուկ ծիրանիով կը յայտնուին նայուածքիս:

Ոչ մէկ տարբեր հրճուանք պիտի կարենար հաւասարիլ անոր: Կաղանդը, ամէն տարի, եղած է ինծի համար բնութեան եւ ժամանակին ամէնէն քաղցր եւ լուսաժպիտ վերադարձը: Իրաւ է որ բացականեր եղած են գրեթէ միշտ եւ անոնց յիշատակը դառնութեան շիթեր աւելցուցած է գինիի բաժակիս: Ասոր հետ մէկտեղ բարութեան եւ սիրոյ ոգին պարուրած է թախծոտ հոգիս եւ նոր յոյսերու, նոր տեսիլքներու անդրժելի խոստումն է մրմնջած ինծի:

Խնդիր չէ թէ յաճախ չեն պահուած այս խոստումները: Ես եմ որ շատ պահանջած, շատ բանի սպասած եմ:

Բայց արդէն այսքան բազմաթիւ Կաղանդներու հասնիլս ապացոյց է որ լիացած մէկը նկատուիմ:

Լիացած եմ անոր համար որ զաւակներով ու թոռներով շրջապատուած՝ Կաղանդի գիշերուան օրհնավառ կրակին առջեւ պիտի նստիմ եւ հոգիիս մէջ անհուն խաղաղութիւն մը գտնեմ:

Հարուստ եմ սիրով եւ տրտմութեամբ: Ոչ մէկ դանդատ անոնցմէ՝ որոնք ճամբան զիս մինակ թողուցին: Ո՛չ ալ անոնցմէ՝ որոնք բարեկամներս էին դեռ երէկ, եւ բաժնուեցան ինձմէ, երբ իջաւ մահուան խաւարը:

Ցրտասարսուռ եւ մահաբոյր ամայութիւն մը պիտի տեսնէի շուրջս, եթէ ինծի հետ չապրէին անհետացեալ, անդարձ մեկնողները: Անոնք չեն դադրած երբեք իրենց շունչով լեցնելէ պարապը: Մանաւանդ այս գիշեր, ձիւնի սպիտակ ճամբաներէն եկած հասած են ինծի, ինչպէս եթէ անոնց հրաշափառ յարութեան ժամը հնչած ըլլար:

Երբ կրակը ճարճատի սաստկութեամբ առասպելական ոգիներ արթնցնելով, երբ բոցերը բորբոքին կարմրավառ, ինծի պիտի թուի թէ շատ հին Կաղանդ մըն է այս գիշեր, երբ մեր շունչէն, անմեղներու շունչէն նկարազարդ ապակիներուն ետեւ մոլորած եղնիկ մը կը տեսնէինք:

Այն պահուն ես պիտի մոռնամ որ եօթանասուներորդն ես: Բայց զուցէ վերջինն ես դուն: Կ՚ողջունեմ քեզ խաղաղութեամբ: Ոչ մէկ խռովք հոգիիս մէջ: Նաեւ ոչ մէկ յոյս: Զէի հաւատար որ պիտի հասնէի քեզի: Բայց Տիեզերքի Աստուածը կամեցաւ որ տեսնեմ այս գիշերուան կրակը: Կամեցաւ որ շրջապատէ զիս քաղցրածիծաղ մանկութիւնը:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ԱՐԵՒԻՆ ԱՐՑՈՒՆՔՆԵՐԸ

(ԱՅԼԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

Անձրեւը արեւին արցունքներն են, տըղաս: Այս փոքրիկ պատմութիւնը ցոյց պիտի տայ թէ ի՞նչ պէս պատահեցաւ որ արեւը լացաւ:

Այդ բանը պատահեցաւ մեղմէ չա՛տ չա՛տ առաջ, հին ժամանակները՝ երբ մարդոց սրտերը պարզ ու մաքուր էին, երբ անոնք ամէնքն ալ հաշտ ու սիրով կ՚ապրէին:

Իրարու հանդէպ, վէճ, կռիւ, թշնամութիւն գոյութիւն չունէր:

Գեղեցիկ օր մը արեւը իր ոսկի ճաճանչները կը սփռէր ամբողջ աշխարհի վրայ: Ան վերէն կը տեսնէր թէ ինչպէս բոյսերը կ՚աճին ու կը զարգանան եւ կեանք կը ստանան իր ջերմութենէն, անասունները կեր կ՚ունենան եւ նոյնպէս մարդիկ ուրախ եւ երջանիկ են:

Այս բոլորը տեսնելով՝ իր բարի ու վեհ սիրտը անհուն երջանկութիւն մը կը զգար, եւ ան առաւել եւս իր ճառագայները կը տարածէր ամենուրեք: Եւ բոլորը, անասունները, մարդիկ արար աշխարհ բախտաւոր էին անով:

Բայց ահա օր մը, բոլորովին անսպասելի՝ յանկարծ շրջապատուեցաւ գորշ ու սեւ ամպերով: Արեւը խոր տհաճութիւն մը զգաց անոնց ներկայութենէն:

— Ո՞վ էք դուք, ի՞նչ կ՚ուզէք ինձմէ, դուք այնքան սեւ ու գորշ էք որ ես ձեզմէ կը վախնամ, ըսաւ արեւը ցած ձայնով:

Սակայն ամպերը չպատասխանեցին եւ սկսան աւելի մօտէն շրջապատել զայն:

— Խնդրեմ, հեռացէք եւ ազատ ձգեցէք զիս, թոյլ տուէք որ իմ ջերմութիւնս ու լոյսս տամ աշխարհի:

Բայց ի զուր: Կարճ ժամանակ ետքը անոնք խումբով եկան ծածկեցին արեւին ամէն կողմը:

— Ա՛խ, ի՞նչ կ՚ընէք, ես կը խեղդըւիմ, կը սարսափիմ, դուք բոլորդ ալ վատ ու չար էք, խնդրեմ հանգիստ ձգեցէք զիս:

Բայց, ամպերը, քարի պէս անողոք՝ անոր բոլոր այդ խնդրանքներուն եւ աղաչանքներուն, հետզհետէ սկսան ծածկել նաեւ անոր դէմքը:

— Ա՛խ, ո՛րքան անգութ էք դուք, միթէ չէ՞ք գիտեր որ երբ անհետանամ, կը չորնան բոլոր բոյսերը, կը թառամին կանանչ ծառերն ու գոյնզգոյն սիրուն ծաղիկները, անասունները կեր չեն ունենար, մարդիկ կը յուսահատին, կը տըխրին: Անոնց բոլորին ես եմ կեանք տուողը եւ անոնց վրայ զուրգուրացողը, առանց ինծի աշխարհը չոր անապատի կը փոխուի: Օ՛, ի՛նչքան չար էք եւ չէք տեսներ մարդոց դժբախտութիւնները: Նայեցէք այդ խեղճ այրիին ու իր մանուկներուն, որոնք վառելու ոչ մէկ բան ունին, խոնաւ խցիկին մէջ, տեսէք, տեսէք, այդ անտէր ու անպաշտպան որբուկները՝ գրեթէ կիսամերկ, ցնցոտիներ հագած ...

Ու արեւը՝ հեկեկաց անօդնական ձայնով մը:

Սակայն իր ձայնը խզուեցաւ եւ վերջին արտասանած բառերը հազիւ թէ լսելի եղան, որովհետեւ գորշ ու սեւ ամպերը փոխանակ պատասխանելու, ահռելի գոռոց մը արձակեցին: Եւ արեւը արդէն անտեսանելի դարձած, կուլար: Անոր արցունքներն էին որ անձրեւի վերածուելով՝ երկինքէն թափիլ սկսան, յաղեցնելով ծարաւցած երկիրը: Գիւղացիներուն արտերը ջրուեցան, թարմացան, ծառերը, ծաղիկները, օդը զովացաւ, թռչունները աւելի քաղցր, աւելի հմայիչ սկսան երգել: Բայց ... արեւը սեւ ամպերու տակէն չէր տեսներ:

Այնուհետեւ երբ ամէն անդամ գորշ ու սեւ ամպեր կը շրջապատեն արեւը, կը ծածկեն զայն, կը գոռան անոր վրայ, արեւը կը սկսի լալ, երկա՛ր երկա՛ր, որպէսզի իր արցունքներէն անձրեւ տեղայ երկրին վրայ եւ այդպէսով օգտակար ըլլայ համայն աշխարհի:

×

Բայց մինչեւ այսօր բարի արեւը անտեղեակ մնաց թէ իր արցունքներէն գոյացած յորդառատ անձրեւին հետ երկրի վրայ եկան նաեւ իր վախը, սարսափը, վիշտը, ինչպէս սեւ, գորշ ու նենգ ամպերու չարութիւնը, անգթութիւնը, թշնամութիւնը եւ այդ բոլորը ձուլուելով մարդոց սրտերուն եւ հոգիներուն մէջ, անոնք եղած են՝ չար, նենգ, անգութ, այնուհետեւ վիշտը, լացը, սարսափը, վախը եւ թշնամութիւնը յաւիտեան անպակաս եղան անոնց մէջ:

«ՎԱՐԱԳ»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

36 երգահաններու 180 գործերը ունկնդրուած են խորհրդաժողովի մը ընթացքին, որ գումարուած էր Հայաստանի երգահաններու միութեան վարչութեան հրաւէրով: Ունկնդրութեան կողքին եղած են զեկուցումներ եւ միտքերու փոխանակութիւններ:

Երիտասարդ երգահան Է. Յարութիւնեան խօսելով ժողովրդական եւ ճազի երաժշտութեան մասին, դիտել տուած է թէ ներկայիս այս երկու ճիւղերն ալ Հայաստանի մէջ «վառ եւ ինքնատիպ» են: Երգահան Ա. Յարութիւնեան յայտարարած է, թէ ճազն ու ժողովրդական երաժշտութիւնը «սեռերու միօրինակութիւն» մը կը մատնեն ու ընդհանրապէս քիչ են նոր գրուած քայլերգները, կատակերգները եւայլն:

Գրագէտ Գեղամ Սարեանի համաձայն, երաժիշտները վերջին տարիները բոլորովին մոռցած են մանկական երգը:

ԼԻՄՈՆԱՏ

Երեւանի լիմոնատի գործարանը օրական 70 – 80 հազար շիշ լիմոնատ կ՚արտադրէ: Դեռ վերջերս արտադրութեան քանակը քառասուն հազար էր:

ԻՋԵՒԱՆԻ ԳՈՐԳԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ

Վերջերս գորգի գործարան մը բացուեցաւ Իջեւանի մէջ: Երկու հեկտար տարածութիւն ունեցող այս գործարանին մէջ պիտի աշխատին 1200 բանուորներ, իսկ անոր արտադրութիւնը պիտի ըլլայ տարեկան 750·000 քառ մեթր գորգ:

ՆՈՐ ՊԱՆԴՈԿ

Սեւանի գեղատեսիլ ափին վերջերս աւարտած է «Ախթամար» պանդոկին շինութիւնը:

Նոր պանդոկը օժտուած է բոլոր յարմարութիւններով, ունի ճաշարան, սըրճարան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Իէ.

Տակաւին ժամանակ մը խօսեցանք այս տխուր դէպքերուն վրայ, եւ ես տուն դարձայ քիչ մը հանգչելու համար:

Արման, որ միշտ տխուր էր, բայց քիչ մը սփոփուած էր այս պատմութիւնը ընելով, շատ չանցած ապաքինեցաւ եւ միատեղ այցելեցինք Բրիւտանսին եւ Ժիւլի Բիւբրայի:

Բրիւտանս սնանկացած էր: Մեզի ըսաւ թէ պատճառը Մարկրիթն էր, թէ անոր հիւանդութեանը միջոցին շատ դրամ փոխ տուած էր եւ ասոր համար պարտամուրհակներ ստորագրած էր, զորս չէր կրցած վճարել, որովհետեւ Մարկրիթ մեռած էր, առանց իր պարտքը հատուցանելու եւ ստացագիրներ ալ տուած չէր որպէսզի կարենար անոնցմով ներկայանալ իբր պահանջատէր:

Այս առասպելին շնորհիւ, զոր Տիկին Տիւվէրնուա ամէն տեղ կը պատմէր իր գործերուն աւրուիլը արդարացնելու համար, հազար Ֆրանքնոց պանքտոմս մը բրցուց Արմանէն, որ չէր հաւատար անոր ըսածներուն, բայց հաւատալ ձեւացուց, այնքան կը յարգէր իր սիրուհիին հետ առնչութիւն ունեցող ամէն բան:

Յետոյ գացինք Ժիւլի Տիւբրայի տունը: Ժիւլի մեզ պատմեց այն տխուր դէպքերը, որոնց վկան եղած էր եւ իր բարեկամուհին յիշած ատեն անկեղծ արցունքներ թափեց:

Վերջապէս գացինք Մարկրիթի գերեզմանը, որուն վրայ Ապրիլի արեւին առաջին ճառագայթները կը ծաղկեցնէին առաջին տերեւները:

Արմանի կը մնար կատարել վերջին պարտականութիւն մը, այն է երթալ հօրը քով: Ուղեց որ դարձեալ ընկերանամ իրեն:

Ժամանեցինք Ս... քաղաքը, ուր տեսայ Մ. Տիւվալը, ինչպէս որ երեւակայած էի զինք իր որդւոյն ըրած նկարագրութենէն, բարձրահասակ, լուրջ եւ բարեացակամ:

Երջանկութեան արցունքներով ընդունեցաւ Արմանը, սիրալիր կերպով սեղմեց ձեռքս: Իսկոյն նշմարեցի որ այս հարկահաւաքին սրտին մէջ հայրական զգացումը միւս բոլոր զգացումներուն վրայ կ՚իշխէր:

Իր աղջիկը, Պլանշ, ունէր աչքերու եւ նայուածքի այն թափանցկութիւնը եւ բերնի այն պայծառութիւնը որ կ՚ապացուցանեն թէ հոգին սուրբ մտածումներ միայն կը յղանայ եւ շրթները բարեբաստիկ խօսքեր միայն կ՚արտասանեն: Եղբօրը վերադարձին վրայ ուրախ էր անբիծ աղջիկը եւ չէր գիտեր թէ պոռնիկ մը իր երջանկութիւնը զոհած էր իր անունը միայն լսելով:

Ժամանակ մը մնացի այս երջանիկ ընտանիքին մէջ, որ բոլորովին զբաղած էր Արմանով, որ իր սրտին ապաքինումը կը բերէր իրենց:

Փարիզ դարձայ ուր այս պատմութիւնը գրեցի ինչպէս որ պատմուած էր ինծի: Մէկ արժանիք միայն ունի, որ թերեւս ժխտուի, այն է՝ ճշմարիտ ըլլալը:

Այս պատմութենէն չեմ եզրակացներ թէ Մարկրիթի նմանող բոլոր աղջիկները կարող են անոր ըրածին պէս ընելու: Ոչ: Բայց տեղեկացայ որ անոնցմէ մէկը իր կեանքին մէջ ճշմարիտ սէր մը զգացեր էր, անոր համար տառապեր ու մեռեր էր:

Իմացածս պատմեցի ընթերցողին: Ասիկա պարտականութիւն մըն էր:

Ես մոլութեան առաքեալը չեմ, բայց աղնիւ դժբախտութեան արձագանգը պիտի ըլլամ ամէն տեղ:

Նորէն կ՚ըսեմ թէ Մարկրիթի պատմութիւնը բացառութիւն մըն է, բայց եթէ ընդհանուր բան մը ըլլար, չէր արժեր գրել:

(Վերջ)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կրընոպլի կապ. Խաչը կը տօնէ Մա – նուկներու Օրը, կիրակի (19 Յունուար) կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուի, (Րիւ Ժէ, Կրընոպլը) :

Խմբերգ, արտասանութիւն, տրամա – խօսութիւն, մեներգ աշակերտներու կող– մէ : Ղեկավարութեամբ Պ. Սարգիս Քէ– ժէնէկեանի (Ռոմանէն), մասնակցու – թեամբ իր թատերական խումբ՝ երիտա– սարդ ուժերու կողմէ, կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը Խէչօին քուզը, (մէկ արար) :

Աւանդական կաղանդ պապան, մրգեղէն բոլոր մանուկներու : Կրընոպլի եւ չըր – ջակայքի բոլոր հայրենակիցները եւ կազ– մակերպութիւնները՝ անխտիր կը հրա – ւիրուին :

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի չրջանի իր մաս– նաճիւղերուն, Հինգշաբթի, (16 Յուն – ուար) ժամը 15ին, Քառէի Սալ տէ Ֆէ– թին մէջ :

Կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը տղոց կողմէ : Հաճելի անակնկալներ : Կաղանդ Պապան նուէրներ եւ նախընթ– րինք պիտի բաժնէ :

Շաւիլէն օթոբուսը կը մեկնի ժամը 13ին, Փուան տը Շաւիլէն՝ ժամը 13·30– ին (Հայ Դպրոցին առջեւ) եւ կը հան – դիպի ճամբու վրայ բոլոր կայարանները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստու– թեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շի– միի սրահը :

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին :
MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

Տիկ. Մխուեեան Մանկանց Հանդէսը, Հինգշաբթի, Մարտ 5ին, Կռան տ'Օբէլի մէջ :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

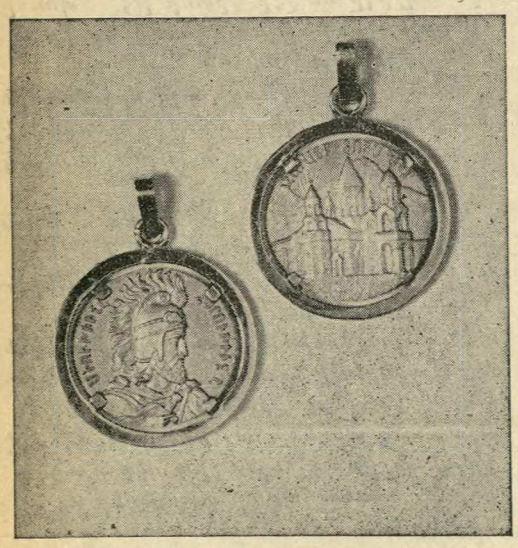

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն· Ֆ·
Շրջանակով 300 Ն· Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9·)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԾՆՈՒՆԴ

ՓԱՐԻԶ, Ս· ՅՈՎՀ·–ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 12 Յունուար, Ս· պատարագ ժամը 10ին : Յաւարտ պատարագի հոգե – հոգականներ եւ ժողովուրդ կ'առաջնոր – դուին եկեղեցւոյ խորհրդարանը, ուր կը կատարուի Տնօրհնէքի արարողութիւն, նախագահութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ Սրբազան Հօր :

Երկուշաբթի, 13 Յունուար, Տօն Ան – ուանակոչութեան Տեառն : Ս· պատարագ ժամը 10ին :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

* *

Սպիտակ Աւաւիօց

(Էէֆեաք եւ արձակ բանաստեղծութիւն)

* *

ԳՐԵՑ՝

ՇԱԻԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հրատարակութիւն·— «ՅԱՌԱՋ» մա – տենաշար :

Գինը՝ 10 ֆրանք (առաքման ծախքով 11 ֆրանք), արտասահման՝ 3 տոլար :

Դիմել հեղինակին, «Յառաջ»ի հաս – ցէով :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբը իր կազ– մութեան երկրորդ տարեդարձը կը տօնէ Յունուար 26ին :

×

Սիմոն Զաւարեանի մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ յուշի եւ յարգանքի ցերեկոյթ, Փետրուար 9, կիրակի կէսօրէ վերջ, Իվ Թուտիկ Թատրոնին մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Փետր· 29, Սփլանտիտի մէջ :

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – Սենեակներ – Բաղնիք
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգիանոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգիանոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(*Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով*)
երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ
ԱՅՑԵԼԵՑՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

EXPOSITION
D'ART ARGENTIN CONTEMPORAIN

DU 13 DÉCEMBRE AU 16 FÉVRIER

Musée National d'Art Moderne

PARIS

— 11, Av. du Président Wilson —

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատ– րոնին մէջ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՄԱՐՏ 14ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սե– րունդի Պանէէօ – Քաշանի խումբին :

×

Հ· Բ· Ը· Միութեան Փարիզի տարե – կան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, կիրակի, ժորժ Ե·ի չքեղ սրահնե– րուն մէջ :

Հ. Յ. Դ.

Վիճն·— Հ· Յ· Դ· «Անի» կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն – կերները՝ 18 Յունուար, Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայու– թիւնը պարտաւորիչ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վարդանանց Ասպետներու Եղբայրակցութեան

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

կիրակի՝ 23 Փետր· 1964, ժամը 21

SALLE GAVEAU

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ–ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 19 Յունուար, ժամը 16–24

LES AMBASSADEURS
3, AVE. GABRIEL, CHAMPS-ELYSEES

Երկու նուագախումբ *Գեղարուեստական բաժին*

Danses Originales par RITA VELEZ

Election « MISS CROIX-ROUGE »

Մուտք 8 ֆրանք

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝
ELYsée 67-03

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ

Հայկ· երաժշտութեան նոր սկաւառակ մը, (շարք 6) թիւ MC 20172 վերջին կատարելագործութեամբ պատրաստուած Վ.Օ.Կ Ընկերութեան կողմէ

Ղեկավարութեամբ՝

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԻԵԱՆԻ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ»
«UNE SOIRÉE ARMÉNIENNE»

(Microsillon, 33 tours, 30 cm. 48 վայրկեան տեւողութեամբ)

Գունաւոր շքեղ կողք

Մեներգ, խմբերգ եւ սէնթօնիք նուագախումբ 50 հոգի

Հայկ· պարերու եւ աշուղական երգերու կտորներ :

1·— կենաց երգ, 2·— Արեւելեան ցոլքեր, 3·— երջանիկ Աշուղը, 4·— Հայկ· պարեր (*Հօյ Հելինէ, Թամ Զարա*), 5·— Քաղիան եմ աւում, 6·— Գարնան օրեր, 7·— Յոռետեսը, 8·— Հայրենի Յուշեր, 9·— Երկինքն ամպել է, եւ Տատրագոմի Հարսը օփերայէն պարեր :

Ստանալու համար դիմել Ա·Պարթեւեանի 14 Rue Petit, Paris 19e — Tél. BOT. 99-22 կամ եկեղեցւոյ դիւանատունը :

Երգարանը կը տրուի միասին, Գին 30 Ֆրանք

(Գաւառներու համար առաքում contre remboursement, խնամուած ծրարով)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները ժող· երաժշտութիւն թիւ 20103, 20136, 20157, 20162, 20159,

Եկեղեցական երաժշտութիւն եւ եկմալեան պատարագ·— 20114, կոմիտասեան պատարագ 20130, 20169, Գանձարան Հայ եկեղեցական երաժշտութեան

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՒԱՔ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	միջեւ	1/4	սիւեակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միջեւ	1/8	սիւեակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ցշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմանագրութ համար դիմել վարչութեան :

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0·30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
14
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI
14 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9908

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9908

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ԹՈՒՐՔԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ

—o—

Մակարիոս Աբք. Ֆրանս-Փրէս գործակալութեան մասնաւոր թղթակիցին յայտարարութիւն մը տալով ըսաւ.

— *Եթէ Թուրքերը պնդեն բաժանումի պահանջին վրայ, պիտի լքեմ խորհրդաժողովի սեղանը: Ամէն մարդ պիտի թէ բաժանումը արդարացի ճամբայ մը չէ: Մեզի պէտք է խնդրէս անկախ պետութիւն մը որ ունենայ ամբողջական Սահմանադրութիւն մը, որուն մէջ ճանչցուին փոքրամասնութեան իրաւունքնե-րը: Եթէ Լոնտոնի խորհրդաժողովը ձախողի, ՄԱԿի պիտի դիմեմ: Կիպրոս ազատ պետութիւն մըն է: Ոչ մէկ օտար միջամտութիւն կ'ընդունի: Կիպրացի Թուրքերը դիս ամբաստաննային թէ կը փոխեմ Սահմանադրութիւնը եւ դիմեցին Թուրքիոյ: Ասիկա զրպարտութիւն մըն է: Այս նիւթը ամիսներէ ի վեր բանաւէմի վտանգ մը կը ստեղծէր երկու համայնքներու միջեւ: Մենք Լոնտոն կ'երթանք ոչ թէ ուեւէ մէկէն հրաման առնելու, այլ վիճաբանելու համար:*

Վերջին դէպքերուն մասին, Մակարիոս ըսաւ.

— *Ճիշդ է որ յոյն ոստիկանները Թուրքերուն վրայ կրակ բացած են: Բայց յոյն ոստիկանները պաշարող ամբոխը սպառնալիք ընթացք մը որդեգրած էր Հանրապետութեան նախագահի օդնական Տոքթ. Ֆազըլ Քիւչիւքի հետ որոշած էինք հարցաքննիչ մարմին մը կազմել: Բայց կարգ մը Թուրք վարիչներ — ասոնցմէ կը զատեմ Տոքթ. Քիւչիւքը, որովհետեւ ան պարկեշտ մարդ մըն է զոր կը յարգեմ — դիմեցին երիտասարդները: Այդ վարիչ-ները մեծ պատասխանատուութիւն կը կրեն խռովութիւններուն մէջ: Կրակը դադրեցնելու կոչէն եւս ալ այդ վարիչ-ները հակառակ հրամաններ տուին: Ա-նոնք կ'ուզէին իսկական անդունդ մը բա-նալ անհամաձայնութիւնը հրահրելու եւ Անդարան միջամտութեան առիթներ ստեղծելու հա-մար:*

Կիպրոսի երիտասարդ Արք. նախարա-րը Քիւրիանու Աթէնք հասած է օդանա-ւով ու հետեւեալը յայտարարած՝ «Հիւր-բիւէթ»ի Թղթակիցին.

— *Կիպրոսի մէջ անդորրութիւնը վե-րահաստատուած է: Բայց Թուրք առաջ-նորդները կը շարունակեն իրենց դրգռու-թիւնները եւ ահաբեկութեան մթնոլորտը կը տեւականացնեն որպէսզի քարոզու-թիւն ընեն թէ երկու հաւաքականութիւն-ները չեն կրնար միասին ապրիլ: Տենք-թաշ չրջարերականով մը հաղորդած է թէ բոլոր Թուրք ժանտարմաները եւ ոս-տիկանները, որոնք չեն կռուած Յոյնե-րուն դէմ, պիտի բանտարկուին ու դատ-ուին: Կիպրոսի արիւնահեղ դէպքերուն ծագումին միակ պատճառը Թուրք վա-րիչներն են: Անոնք երկար ատենէ ի վեր կը պատրաստուէին այսպիսի դէպքի մը: Մենք մեր իրաւունքները առնելու համար պիտի երթանք Լոնտոնի խորհրդաժող-ովին: Մենք կ'ուզենք ըլլալ անկախ պե-տութիւն մը ուր տիրապետէ ոչ թէ փոք-րամասնութիւնը, այլ մեծամասնութիւ-նը: Ատոր համար պիտի պայքարինք: Կ'ուզենք որ երաշխիքի համաձայնութիւ-նը բոլորովին ջնջուի: Կիպրոսի մէջ պա-տերազմ մը եղաւ: Ինչպէս ամէն պատե-րազմի մէջ՝ կարգ մը անմեղներ ալ մե-ռան: Ոչ ոքի մօտ յանցանք փնտռելու է: Պատերազմ էր ասիկա: Կիպրոսի բաժա-նումը խնդրոյ առարկայ, վիճաբանու-թեան նիւթ չի կրնար կազմել: Բաժանու-մը ճար մը չէ: Եթէ բաժանումի տեսա-կէտը ընդունուէր, պէտք էր որ Թուրքիա ալ բաժանումի ենթարկուէր: Թուրքիոյ մէջ ալ փոքրամասնութիւն մը կայ: Այդ պարագային, պէտք պիտի ըլլար փոխել ամբողջ աշխարհի քարտէզը:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ

Կիպրոսի մէջ երկու սկսան վերնալ պատնէշները եւ փշաթելերը: Կ'ենթա-դրուի թէ ճամբաները պիտի բացուին: Այսպէսով, բնականոն ճամբորդութեան եւ հաղորդակցութեան ապաստութիւնը պիտի վերահաստատուի:

Բրիտանական միւսրնները պիտի չա-րունակեն հերթապահ մնալ արդելակ դո-տիին մէջ:

Լոնտոնի խորհրդաժողովին նախօրեա-կին, Կիպրացի Թուրքերը անօթութեան, աղքատութեան եւ անդործութեան հետե-ւանքով Թուրքիա կը գաղթեն Պէյրութի ճամբով: Ներկայիս ամէն օր 40–50 Թուր-քեր կզգին կը լքեն:

× *Կիպրոսի Թուրք փոքրամասնութիւ-նը այլեւս չի ճանչնար նախագահ Մա-կարիոսի կառավարութիւնը: Խորհրդա-ժողովի Թուրք կիպրացի 15 երեսփոխան-ները չեն մասնակցած առջի առաւօտեան նիստին: Նոյն ընթացքը բռնած է Տոքթ. Քիւչիւք իր կառքին վրայէն հանելով իր պաշտօնին վերաբերող նշանները այս ձե-ւով ճշդելով թէ այլեւս չի ճանչնար ներ-կայ կառավարութիւնը:*

ՓԱՆԱՄԱ

ՆՈՐ ՄԻՋԴԷՊԵՐ

—o—

Փանամայի կառավարութիւնը ընդու-նեցաւ թէ համայնավար տարրեր կան ցուցարարներուն մէջ: Նախագահը հրա-հանգած է որ ամէն կողմ խուզարկու-թիւններ կատարուին:

Հաւանաբար Փանաման ըլլայ ձոնսընի «Քուպան», մնաց որ չատ փափուկ հարց է եւ կրնայ ճակատագրական դեր խաղալ նախագահ ձոնսընի համար:

Ջրանցքին երկայնքին կռիւները կը չա-րունակուին, 2 մեռեալ եւ 11 վիրաւոր կայ: Մայրաքաղաքին մէջ ընդհ. գործա-դուլը կը չարունակուի եւ –ամերիկեան դինուորները սկսած են արտասուաբեր ռումբեր գործածել: Ուոշինկթըն վճռա-կան կը մնայ եւ Արտաքին նախարար Տին Ռըսք յայտարարած է թէ որեւէ հարց չկայ ջրանցքը պարպելու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՐ ԱՆԿԱԽ ԶԱՆԶԻՊԱՐԸ 24 ժամ յե-տաձգուեցաւ, ապա հանրապե-տութիւն հռչակուեցաւ: Նոր կառավա-րութեան կը նախագահէ ափրեշիրազի կուսակցութեան պետը՝ Շէյխ Օպէյտ Քարում:

Զանզիպարի նոր պարագլուխներէն՝ աղգ. պաշտպանութեան նախարարը Պա-պու Զինաստանի բարեկամ մըն է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷն փախած երիտասարդ Հայը՝ Խաչիկ – Ֆրանսիս Ափիկեան ի վերջոյ բանտարկուեցաւ Քորպէյ: Ծանօթ է որ, ըստ Ֆրանսական մամուլի տուած տեղեկութեանց, այս Ֆրանսահայ երի-տասարդը Խորհ. Միութենէն փախած էր երկու ընկերներու հետ եւ տարի մը Պարսկաստան մնալէ ետք, ինք ալ փոր-ձած էր Ֆրանսա գալ: Ֆրանսական իշ-խանութիւնները սակայն մուտքի արտօ-նագիր չէին տուած եւ Օրլիէն դէպի Թէհ-րան ետ կը դրկէին: Այն ատեն, կը գրեն Ֆրանսերէն Թերթերը, Ափիկեան սկսաւ դիմադրել եւ երկու աթոռ կոտրեց օդա-նաւին մէջ: Ֆրանսական իշխանութիւն-ները դինքը ձերբակալած են: Նոյն ազ-բիւրներու համաձայն, այս երիտասարդը դժուարութեան համար դատապարտուած էր Ֆրանսա եւ նոյն պատճառներով Խորհ. Միութիւնը դինքը ետ կ'ուզէ: Լա Սիո-թայէն իր երկու ընկերները եւ քաղա-քապետը դիմում ըրած են տալն Ֆրան-սա պահելու համար:

ՊԷՐՈՒԻԹԷՆ կը հաղորդեն որ Հան-րապետութեան նախկին նախագահ Պէա-րա էլ Խուրի մեռած է առջի օր 74 տա-րեկանին:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ մէկ մելիոն Քան ամերիկեան ցորեն դնելու պայմանագիր

Օր ըստ Օրէն

«ՎԵՑ ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ»

—o—

Յառաջի ընթերցողները սիրով կարդա-ցին յօդուածաշարքը, որ այս խորագիրն ունէր:

Ժամանակին գրական սեռ մըն էր ու-ղեգրութիւնը, — հայ ուղեւորներէն գատ, ընդհանրապէս եկեղեցական եւ եր-բեմն առեւտրական, ծանօթ են նաեւ ու-սումնասիրութեան եւ հետազօտութեան նուիրեալներ, որոնք պատմած են իրենց «ճանապարհորդութիւնն յարեւելս կամ ի Հայս»:

Այլապէս հետաքրքրական, այդ ուղե-գրութիւնները յաճախ նիւթեր են պատ-մութեան համար: Այն օրէն ի վեր որ Հա-յաստան մը կայ, ոչ այլեւս իբրեւ պատ-մական աշխարհագրութեան նիւթ, այլ ապրող իրականութիւն՝ իր ճակատագրին գիտակից ժողովուրդով, տարբեր իմաստ եւ արժէք ստացած են այդ ճամբորդու-թիւնները:

Կէտ մը կայ, սակայն, որ վերջի մը պէս ցաւ կը պատճառէ տպաւորութեանց հրատարակիչին: Ի՞նչ, ուրեմն հնդկական միսթիք աշխարհի մը մասի՞ն է, որ պար-տաւորուած ըլլայինք տպաւորութիւն մուրալ պատահական անցորդներէ, յա-ճախ ոչ որակաւոր, ոչ ալ մասնաւոր հրա-տութեամբ մը պսակուած: Ի՞նչ, ուրեմն հէքեաթային աշխարհի մը մասի՞ն է, որ պահանջուէր լաւ պատմողներ գտնել ու կեցնել ծալապատիկ նստած ունկնդիրնե-րու բոլորակի մը մէջտեղ:

Ո՛չ, սիրելի ընթերցող, ո՛չ: Խօսքը Հայոց հայրենիքին մասին է, զոր պիտի ներկայացնենք միշտ... Հայոց, իբրեւ նիւթ ու ծանօթութիւն, որուն անտեղեակ են իրենք՝ Հայերը:

Կրնա՞մ հասկցնել միտքս:

Երեւակայեցէք, Միացեալ Նահանգնե-րուն կամ Արեւելքիացի մէջ հաստատ-ուած Ֆրանսացիներուն առջեւ փրանսացի ճամբորդ մը ելլէր իր ճանապարհորդա-կան տպաւորութիւնները պատմէր նկա-րագրելով Ֆրանսան իր Նոթրը–Տամով, իր Լուվրով, իր Էյֆէլով եւ հազարումէկ արժանիներով:

Ֆրանսացիներուն համար՝ ծիծաղելի պիտի թուէր նման գրականութիւն մը կամ դասախօսութիւն մը:

Մեզի համար, սակայն, յուզիչ է այդ գրականութիւնը կամ դասախօսութիւնը, խորապէս յուզիչ, բայց կոտտացող ցա-ւով մը եւս ընդվզեցուցիչ:

Փակենք այս խորհրդածութեանց ճամ-բան:

Յառաջ տեղ կուտայ կենդանի աչքերով տեսնուած իրականութեան մը նկարա-գրութեան, առանց շատ մեծ կշիռ տալու, որովհետեւ վեց կամ տասնըվեց օրուան մը մէջ բաղուած ծանօթութիւնը բանի մը ճառի ու ճաշի պատմութիւն միայն կրնայ ըլլալ:

Նոր տեսակ երուսաղիմագնացութիւն մը, նոր «մահտեսի»ներու (մըղտեսի – ղուտս գացող) սնապարծութիւն մը, «ես ալ գացի» ըսելու պատեհութիւն մը ըս-տեղծուած է ներկայիս: Ձեմ ուզեր այս շարքին մէջ յիշատակել չարչիական Հա-յաստանասիրութիւն մը ծաղկեցնողները, որոնք շատ բան սորվեցուցին Մոսկուայի մահսատան պաշտօնեաներուն:

Հայաստան այցելութիւնը ոչ բաջագոր-ծութիւն կը համարինք, ոչ ալ կը փափա-գինք որ աղբատ ազգականին տեսութեան գացող հարուստ ազգականի մը ըրածին ձեւով ծառայէ սիրտերը մխացնելու, կամ առնուազն կապկելու այն ձեւերը, զորս կ'առնեն երբեմն Ամերիկացիները Մերձ-Արեւելքի մեր բեկորներուն առջեւ:

Հայաստան Հայաստան է:

Մեր երկիրն է, մեր պատմութեան աղ-բիւրը: Շատ չարչարուած, երբեմն ու-ժասպառ, բայց միշտ կենդանի եւ ան-մահ, Հայաստան կ'ապրի, կը զարգանայ: Հարկ չկայ գունաւոր քարթ փոսթալի ձե-ւով ներկայացնելու զայն, ոչ ալ բաղդա-տելու բախտաւոր երկիրներու հետ: Յի-սուն տարիի չլրացուցած դեռ, բայց իր բարգաւաճումը նախանձ կը գրգռէ ար-դէն սահմանէն անդին՝ ուր կը տիրէ թըշ-ուառութիւնը, ինչպէս խաւարը:

Ի՛նչ վիճակ ալ ներկայացնէ, սիրելի է մեզի, — մեր յոյսը, մեր խէալը, մեր անուանքը նուիրագործուած հայրենի՛ք յաւիտենական:

Ուղեգրութիւններով, այցելուներու տպաւորութեամբ չէ որ կը ճանչնանք այդ երկիրը: Զայն ճանչնալու լաւագոյն եղանակն է ուսումնասիրել իր պատմու-թիւնը: Եթէ երբեմն սխալներ կը պատա-հին Հայաստանը ճանչցնելու փորձերուն մէջ, ճամբորդ օտարական կամ այցելու հայկազուններու կողմէ, պատճառն այն է որ չեն գիտեր մեր պատմութիւնը:

Ատոնց կարգին՝ Շարլ Մարբուար, ո-րու Հայաստանեան տպաւորութիւնները հրատարակեցինք «Յառաջ»ի մէջ, «Վեց օր Հայաստանի մէջ» խորագրին տակ: Պարկեշտ մտաւորական, խոստովանեցաւ որ նոր կը ճանչնայ մեզ, — ահա թէ ին-չո՛ւ գիտակ է թէ սխալներ կան իր յօդ-ուածաշարքին մէջ:

Շարլ Մարբուար, տնօրէն Սէնթ–Սավի-նի դպրոցին, հինգ փրանսացի պաշտօնա-կիցներու հետ (երեքը Փարիզէն, մէկը Փուաթիէէն, մէկը ինք), կ'այցելեն Հա-յաստան: Ֆրանսացի այս հինգ մտաւո-րականներուն առջեւ մեր երկիրը կը ներ-կայանայ, ինչպէս սովորական խորագիր մը դարձած է հիմա, Լ'Արմէնի, Սէթ էն-քոննիւ: 25 տարի առաջ, Շարլ Մարբուար ուսուցիչ դրկուած էր Սպահան, ուր ճանչցած է բանի մը հայ աշակերտներ:

Այս անգամ Հայաստան երթալով այցե-ցան հետաքրքրուած է մեր պատմու-թեամբ, որ հարուստ հաւաքածոյ մը կազմած է մեր բնաշխարհէն բերած նիւ-թերով: Ու կը խոստանայ տալ դասախօ-սութիւն մը, գունաւոր ճոխ պատկերնե-րու ցուցադրութեամբ՝ լուսարձակով, ե-թէ հետաքրքրուի... հայ երիտասարդու-թիւնը:

ԱՐԱՋ

ԲԱԶՄԱՎԱՍՏԱԿ ՀԱՅԱԳԷՏԸ

(Հ. ՆԵՐՍԷՍ ԱԿԻՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Հայագիտութիւնը մեծ կորուստ մը ունեցաւ, 1963 Հոկտեմբեր 28ին վախճանեցաւ հայ մատենագրութեան երախտաշատ հետազօտողը, մեր բանասիրութեան եւ աղբիւրագիտութեան հմուտ եւ խորագէտ հսկան, Եւրոպայի մէջ հայագիտութեան զարգացման նպաստղո կարեւորագոյն պարբերաթերթին՝ « Հանդէս Ամսօրեայ»ի բազմավաստակ խմբագիրը՝ Հ. Ներսէս Ակինեան :

Աւելի քան վաթսուն տարի դիտական բեղուն գործունէութիւն մը ունեցաւ հայ մշակոյթի անդաստանին մէջ, անօրինակ ջանասիրութեամբ եւ նուիրումով ծառայելով հայագիտութեան :

Ականաւոր հայագէտը ծնած էր Արդուին, 1883ին : Նախնական ուսումը ծրխական դպրոցին մէջ ստանալէ ետք, 1895ին կը մեկնի Վիէննա : Հոս կը թրծուի իբրեւ հայկաբան, կ՚ընդարձակէ եւ կը հարստացնէ իր ծանօթութիւնները հայագիտութեան մարզին մէջ, կը հմտանայ մեր հարուստ մատենագրութեան, ձեռագրական արուեստին եւ առհասարակ անցեալի մեր հոգեւոր մշակոյթին մէջ, կը տիրապետէ օտար լեզուներու՝ յատկապէս յունարէնին եւ լատիներէնին : Այնուհետեւ Վիէննայի համալսարանին մէջ կը հետեւի յունական, լատինական եւ բիւզանդական գրականութեան եւ պատմութեան, ինչպէս նաեւ փիլիսոփայութեան եւ աստուածաբանութեան դասընթացքներուն, կ՚աշակերտէ քրիստոնէական դեղարուեստի եւ պատմութեան մասնագէտ Սթրժիկովսկիի :

Ուսումը աւարտելէ ետք, իբրեւ հայ մշակոյթի քաջածանօթ անձնաւորութիւն մը, Վիէննայի Մխիթարեան ուսումնարանին մէջ կը նշանակուի Հայոց լեզուի, գրականութեան պատմութեան, իրաւագիտութեան ուսուցիչ, միաժամանակ՝ փոխ – տնօրէն, տնօրէն, մատենադարանապետ եւ հուսկ ուրեմն խմբագրապետ « Հանդէս Այսօրեայ»ի 1909էն ի վեր գրեթէ անընդմէջ :

Անխոնջ հետազօտողը 1903էն սկսեալ հայագիտական բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ կը հրատարակէ « Հանդէս Ամսօրեայ»ի էջերուն մէջ, որոնք իրենց արծարծած հարցադրումներով եւ քննական մօտեցումներով լայն արձագանգ կը գտնեն հայագէտներու շրջանակին մէջ : Ասոնցմէ շատերը յետագային կ՚ամբողջացուին եւ կը հրատարակուին իբրեւ առանձին աշխատութիւններ : Անոր անուրանալի վաստակին մասին դաղափար մը կազմելու համար բաւական է դիտել տալ, թէ ան լոյս ընծայած է շուրջ հինգ հարիւր ուսումնասիրութիւններ եւ յօդուածներ, առանց հաշուելու այն հետազօտութիւնները, որոնք դեռ չեն հրատարակուած :

Մանրազնին պրպտումներու, բնագիրներու հետազօտութեանց եւ համեմատութիւններու հիման վրայ շատ անգամ կը սրբագրէ ընդունուած պատմական թուականներ : Այնուամենայնիւ, երբեմն կ՚իյնար սխալներու մէջ : Մատենագիտական անոր լայն եւ խոր ծանօթութիւնները երբեք հանդիստ չեն ձգեր բանասէրին որոնող միտքը, ան մէկ կողմէ նոր բնագիրներ կը յայտնաբերէ մեր հին թարգմանական գրականութեան մէջ, ինչպէս ասորական կրկնագիր ձեռագրի մը մէջ Յովհ. Ոսկեբերանի «Սաղմոսաց Մեկնութեան» հայերէն թարգմանութիւնը (Ե. դարու), Ս. Եփրեմի « Գործ Առաքելոցի մեկնութեան » հայերէն թարգմանութիւնը Վիէննայի Մխիթարեան Մատենադարանի թիւ 571 ձեռագրին մէջ, Թէոմնի «Վասն ճարտասանական կրթութեանց » աշխատութիւնը , «Սիմէոն Լեհացւոյ Ուղեւորութիւն » գործը Լվովի համալսարանի մէկ ձեռագրին մէջ , « Մակար Բ. Երուսաղէմացւոյ Թուղթն առ Վրթանէս Սիւնեաց եպիսկոպոս » եւայլն, միւս կողմէ՝ բազմաթիւ բնագիրներ կը հրատարակէ հայ մատենագիրներէն, թարգմանական գրականութենէն, հայագիտական , վկայաբանական , տաղասացական նկարագրի աշխատութիւններէն, ինչպէս նաեւ լոյս կ՚ընծայէ առանձին արժէքաւոր գործեր :

Առանձնապէս մեծ է Հ. Ներսէս Ակինեանի նախանձախնդրութիւնը ձեռագրական այս կամ այն հաւաքածոները ցուցակագրելու եւ նկարահանելու գործին մէջ, այս ձեւով փրկելով այդ ձեռագիրները անյայտութեան աղջամուղջէն եւ զանոնք դնելով դիտական լայն շրջանառութեան մէջ : Այդ կապակցութեամբ դնահատելի է անոր զարմանալի փութեռանդութիւնը եւ անսահման աշխատասիրութիւնը՝ չընկրկելով դժուարութիւններու եւ զոհաբերութիւններու առջեւ : Ճամբորդութիւններ կը կատարէ հայկական գաղութներուն մէջ, բայց ամէնէն աւելի կը հետաքրքրուի Երեւանի Մատենադարանի հարուստ ձեռագիրներով, եւ 1924էն 1928 կը յաջողի Հայաստան երթալ եւ ցուցակագրել ու ուսումնասիրել տեղւոյն ձեռագիրները :

Հ. Ներսէս Ակինեանի կարեւոր ծառայութիւններէն մէկն է նաեւ հայագիտական ամսաթերթին՝ « Հանդէս Ամսօրեայ»ի խմբագրապետութիւնը, որ ստանձնած էր մօտաւորապէս յիսուն տարի շարունակ, ընդ որս ան ոչ միայն կը վարէր խմբագրապետի աշխատանքները, այլեւ գրեթէ իւրաքանչիւր թիւի յօդուածներուն դերակշռող մասին պատրաստութիւնը :

Հայագիտութեան անդաստանին մէջ բազմակողմանի հմտութիւն ունեցող դիտնական մըն էր, որով իր ուժերը փորձած է միջնադարեան մեր մշակոյթի բազմաթիւ բնագաւառներուն մէջ : Արդարեւ հրատարակած է ոչ միայն աղբիւրներ, այլեւ իր լայն ծանօթագրութիւններով եւ քննադատութիւններով տարբեր մարզերու մասնագէտներուն ուշադրութիւնը հրաւիրած է այս կամ այն հարցին վրայ, որ կրնար վրիպիլ ձեռագրական մեր արուեստին ոչ այնքան հմուտ հետազօտողներուն կողմէ : Այդ իսկ պատճառով, հայագիտութեան այս կամ այն մարզին մասնագէտը իր ուսումնասիրութեան եւ նիւթի մշակման ընթացքին հազիւ թէ կարենայ չանդրադառնալ Հ. Ներսէս Ակինեանին՝ հետազօտուող նիւթին աղբիւրներուն առումով եւ քննադատութիւններու տեսակէտով :

Հ. Ներսէս Ակինեանի վաստակը , անտարակոյս, իր արժանի տեղը կը գրաւէ հայագիտութեան մարզին մէջ :

Լ. ԽԱՉԵՐԵԱՆ

ԿԻՊՐՈՍ 1963

ՎԱ՛Յ ԱՂՕԹԵԼ ՉԳԻՏՑՈՂ ԾԵՐԵՐՈՒՆ...

Ժ.

Այդ դիշեր, Նիկոսիոյ մէջ Խորէն Կաթողիկոս իր հետեւորդներով ընթրիքի հրաւիրուած էր յարգելի Հայու մը կողմէ :

Գեղեցիկ ու ճաշակաւոր կահաւորումով տուն մըն էր : Սեղանը արդէն իսկ պատրաստ , եւ հրաւիրեալները տրամադիր՝ ճաշակելու :

Ազնիւ տանտիկնոջ ջերմ հիւրասիրութենէն ետք, հրաւիրեալները անցան հիւրասրահ եւ սկսան զրոյցի : Խօսակցութիւնը մերթ կը դառնար ընդհանրական եւ մերթ մեկուսի : Ե՛ւ ընդհանուր ե՛ւ մեկուսի խօսակցութիւններէն հեռու կը մնար հրաւիրեալ մը, յառաջացած տարիքով , սպիտակ պեխերով, բայց առոյգ կեցուածքով : Այդ հիւրը ես տեսած էի այլ հացկերոյթներու ընթացքին : կը յարգէին զինք : Զայն ներկայացնելէ ետք չէին մոռնար կողմնակի փսփսալու . « Հարուստ մարդ է » :

Ժամանակը բաւական յառաջացած էր : Երեկոյթը հետաքրքրական դարձնող խօսակցութիւն մը, դէպք մը տեղի չէր ունեցած :

Այդ ժամերուն, Խորէն Կաթողիկոս առանձնացաւ քանի մը ազգայիններով : Կ՚երեւի տանտիրոջ փափաքն էր : Այն ատեն կոճկուած մթնոլորտը արձակի վերածուեցաւ եւ իւրաքանչիւր հիւր մօտեցաւ իր նախասիրած նիւթին, իր նախասիրած անձին :

Ինձմով հետաքրքրուողը եղաւ սրահի միւս ծայրը նստող ճերմակ պեխերով մարդը : Ան ձեռքով նշան մը ըրաւ եւ զիս իր քով կանչեց : Մինչ այդ ոչ մէկ խօսքի մասնակցող այդ հիւրը արդեօք ի՞նչ ունէր ըսելիք : Յառաջացայ , նստայ իր մօտ եւ լուռ սպասեցի ըսելիքին :

Անունս հարցուց, ըսի : Անունը հարցուցի ըսաւ : Լսած էի այդ անունը : Հիմա զինք կը ճանչնայի մօտէն :

— Առաջին անգա՞մ Կիպրոս կուգաք :

— Այո :

— Թերթի մը կողմէ՞ն եկած էք :

— Այո :

— Ո՞ր մէկ թերթին :

— « ԱՅԳ » :

— Հը՛մ...

Կարճ լռութենէ մը ետք շարունակեց :

— Ի՞նչ ուղղութիւն ունի ձեր թերթը :

— Չէ՞ք լսած «Այդ» թերթի մասին :

— Լսած եմ, բայց որոշ կարծիք մը չունիմ :

— Հայերէն թերթ կը կարդա՞ք :

— Այո : Ինը թերթի բաժանորդ եմ :

— Որո՞նք են այս թերթերը :

— Զարթօնք, Պայքար... եւ ուրիշ տեղական թերթեր :

— Չէ՞ք ուզեր «Այդ»ի ալ բաժանորդ ըլլալ եւ ինը թերթը ընել տասը : Այն ատեն կրնաք անձամբ կարծիք մը կազմել մեր թերթի մասին :

— Ճիշդ է, բայց աչքերս տկարացած են :

— Բայց ինը թերթ կարդացողը պէտք չէ դժուարանայ տասներորդին համար :

Լռութիւն տիրեց : Խօսակիցս մտածումի մէջ էր : Չէի ուզեր զինք խանգարել : Պահ մը ետք շեշտակի նայելով ինծի , ըսաւ .

— Կաթողիկոսական պայքարին ո՞ր կողմին հետն էիք :

— Կո՞ղմ : Մենք կողմ չէինք եւ չենք :

— Կը ճանչնայի՞ք Զարեհ Կաթողիկոսը :

— Այո, կը ճանչնայինք, եւ մեր թերթին մէջ կը տպէինք Անթիլիասէն զրկուած բոլոր հաղորդագրութիւնները :

Մարդը լռեց եւ նայուածքը գամեց կօշիկներուն վրայ : Իսկ իմ տրամադրութիւններս , բարի ծերունիի մը ծանօթանալու հետաքրքրութիւնս սկսած էին մարիլ : Լռութիւնը բաւական երկար տեւեց : Խօսակիցս երբ աչքերը վեր առաւ եւ զիս լուռ դիտեց, այն ատեն ես խղեցի անհամ լռութիւնը :

— Ուրեմն պիտի ուզէի՞ք բաժանորդագրուիլ մեր թերթին :

Իմ «աներես» պնդումիս վրայ, մարդը տատամսեցաւ եւ ապա ըսաւ .

— Ես չեմ կարդար, բայց զրկեցէք մեր Ակումբը՝, ես կը վճարեմ բաժանորդագինը :

— Ո՞րն է ձեր Ակումբը :

— Բարեգործականի Նիկոսիոյ Ակումբը :

— Սիրով : Հասցէն կուտա՞ք :

— Քանի՞ ոսկի պիտի վճարեմ :

ՀԱՄԲՈՅՐԸ

— Ի՞նչ կայ , Զարդար :

— Գեղին բերանն է ինկեր, դուն ըլ բանէ լուր չունիս : Երէկ նշանուեցան , էսօր ճամբուն վրայ շախշախ լէյլի կը խաղան. փշերու ճամբուն վրայ պաչպաչուկի ձէնը եայլան է բռներ : Երթամ , մէրս քորս , երթամ կովս կթեմ :

— Ո՞վ է տեսեր, Զարդար ...

×

Յաջորդ երեկոյ Կարօ Մարսուպ, եկեղեցիի կօշկանոցէն դուրս կ՚ելլէր՝ աղօթքի կտորտանքներ տակաւին շրթներուն վրայ : Ժամուորներ կը դանդաղէին ճամբան, իրարու վիճակը կը հարցնէին, սերմի, վարի, ջրտուքի մասին զրոյցներ կը փոխանակէին : Կարօ Մարսուպ արախչիի ծայրը ծալքին մէջ կը տեղաւորէր, երբ տեսաւ էքնօենց հարսը, Վարդերը, որ շորօրուելէն կը քալէր : Այս անգամ երկուքի հիւսած հաստ մաղերուն ծայրը կախած էր պօյմաղ : Կարօ Մարսուպ ալ չկրցաւ համբերել, մանաւանդ էնպէս կը շորօրուէր, որ ետեւ ձգած վարսերը մէկ աջ կը զարնուէին մէկ ձախ :

— Խորօրա, խանըմ հարս : Էդ քիչ է , քիչ տահա շորօրա, — վերջապէս խօսեցաւ Կարօ Մարսուպ, ինքզինք չկարենալ զսպելով :

Հարս Վարդեր ետեւ նայեցաւ : Խօսքի տակ մնացող չէր, ինչ հոգ, թէ ժամուորներ լսէին զինք :

— Քեզի ի՞նչ, խըռֆած ,— պոռաց Վարդեր զիլ ձայնով :

— Անամօթին բանը նայէ, հապա որո՞ւ ինչ :

Կարօ Մարսուպին ձեռքերը ոտքերը սկսան դողդղալ, աչքերն աւելի լայն բացուեցան :

— Քեզի համար Աւետարանի մօտենալ հարամ է, հարամ : Ես էդ տէրտէրին ինչ ըսեմ որ ...

Ժամուորներ հաւաքուեցան :

— Դուն զնա, աղջկանդ փեշերուն տէր եղիր : Քեզի ինչ իմ շորօրալս : Հեղ մը ականջդ ետեւ ըրէ, թէ աղջկանդ վրայ ի՞նչ կը խօսին :

— Թըդ թըդ, հիմա որ հասնիմ՝ էդ լեզուդ քոքէն կը քաշեմ. անամօթին բանը նայէ :

— Էհ, դուն ինչ դիտես, խըռֆած : Աղջկանդ լաչակը ծառին գլոխն է ելեր : Գեղ մի գեղով դիտեն : Փշերուն ճամբուն վրայ նշանածին հետ պաչպաչուկին ձէնը գեղն է բռներ :

Կարօ Մարսուպ բոլորովին գունատեցաւ. ինքնիրմէն ելած՝ խենդի պէս կ՚ուզէր հասնիլ Վարդերին ու լեզուն տեղէն հանել , եթէ դրացի Մարդարը վրայ չհասնէր :

— Դուն քեզի եկ, դրացի. կնկայ հետ չափուիլը լաւ բան չէ : Եկ երթանք , կնկայ հետ կռիւ ընելը ամօթ բան է :

— Մարդար, Կարօ Մարսուպը նամուսով ապրող մարդ է : Էդպէս անամօթին բերանը իյնալը ինծի համար մեռնիլ է, մեռնիլ :

Ժամուորները ափ ի բերան մնացին : Ո՞ր հարսն էր, որ լեզու պիտի թրջէր Կարօ Մարսուպին դէմ :

— Կ՚ըսես՝ երեսն եօթը ջրով են լուացեր. էդ լաչակը հի՞չ Աւետրնի հով չդիպաւ, — կը խօսէին կիներն ու Վարդերը կը մեղադրէին :

— Ո՞վ դիտէ , Աստուած ո՞ր արդարին երեսը կը նայի, որ էս գեղի գլխին քարէ կարկուտ չի մաղեր : Լսեցի՞ր ինչ ըսաւ Կարօ Մարսուպի աղջկան մասին : Իրեն սալը չի նայիր որ էշիկը Նաճար Գիրգորըն է մաշեցուցեր ,— մէջ ինկաւ ուրիշ մը :

— Ինչ մեղքս պահեմ, լեզուս վրայ չերթար, որ ըսեմ : Կարօ Մարսուպին աղջկան մասին ըսածը իրաւ է, իրաւ : Տեսնողներ կան,— վրայ տուաւ ուրիշ մը :

Կարօ Մարսուպ դրացի Մարդարին հետ տուն կը քալէր, ծեծուած աքաղաղի մը պէս չոնչլոտ : Անամօթ կնկան խօսքերը կ՚ըսես իր արիւնը ցամքեցուցին յանկարծ ու կեանքը քառսուն տարիով կարճեցուցին :

Նունիկ պաճին, խոնջան շտկած, անհամբեր իր էրկան կը սպասէր : Մարուշն ալ, կիսապատին քով կեցած, հեռուի մթնշաղդաշտերը կը դիտէր : Այդպէս, աչքերը յառած : Ախ, ինչ լաւ էր մթնշաղը լուռ : Ինչքան կը բաղձար, որ մթութեան պէս անկողին մը ըլլար, խորունկ ու թաւշային , եւ թաղուէր, թաղուէր այդ թաւշային խորունկութեանը մէջ , այնքան յոգնած ու անհանդիստ կը ըզգար : Համբոյրէն ասդին դողցուկ մը կար վրան, մարմինն ամբողջ կը կերճնկտար ու աջ յօնքին վերջացած տեղը , վերջակէտներու նման, երկու փոքրիկ բշտիկներ դուրս եկած էին :

Կարօ Մարսուպ ներս մտաւ թէ չէ.

— Պէ մարդ, չե՞ս ըսեր, թէ կերակուրի ատեն է, էսքան ատեն ինչ կ՚ընես դրսները :

Կարօ Մարսուպ լուռ նստած իր տեղը ու սկսաւ ծխամորճը քաշել :

Նունիկ զարմացած երեսը նայեցաւ : Ի՞նչ է պատահեր այս մարդուն . երեսը տժգուներ, ժանիքը զարկեր, ուրեն ճանճ մը իյնար քառսուն կտոր կ՚ըլլար : Նունիկ ալ չհամարձակեցաւ խօսիլ : Էրիկը բարկացեր էր, շատ էր բարկացեր :

ՀԱՄԱՍՏԵ

(8 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՅԱՅՏՆԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐ

Վերջերս Լենինականի մօտերը գտնուող աւազի հանքերէն մէկուն մէջէն գտնուեցաւ արտասովոր առարկայ մը: Հնագէտներուն ստուգումէն պարզուեցաւ, որ գտնուած իրը մամութի ատամնաշար մըն է: Ութ քիլօ կշռող այս ատամնաշարը փոխադրուած է Լենինական, դաւառագիտական թանգարանը:

Պատմաբան Ա. Մովսիսեանի համաձայն, նոյն այդ վայրին մէջ առաջին անգամ մամութի ակռայ մը գտնուած է 1841ին, երբ ռուսական զօրքերը գրաւելով Ալեքսանդրապոլը, սկսան բերդեր եւ ամրութիւններ շինել: Այդ ակռան ներկայիս կը գտնուի Էրմիտաժի թանգարանը, Լենինկրատ: Դար մը ետք, 1934ին, Լենինականի սպանդանոցին շինութեան ատեն գտնուեցան հին բնակավայրի մը եւ երկաթ ձուլելու արհեստանոցի մը հետքերը երկաթեայ գործիքներով միասին: Նոյն վայրին մէջ գտնուեցան նաեւ մամութի ժանիքներ երկուքուկէս մեթր երկարութեամբ: 1940ին նոյն վայրին մէջ յայտնաբերուեցան մամութի կոնքոսկրներ: Անցեալ Փետրուարին գտնուեցաւ նոյնպէս մամութի ատամնաշար մը:

Պատմական Ա. Մովսիսեան կը պնդէ, թէ Շիրակի հարթավայրը ժամանակին եղած է նախապատմական մարդոց բնակավայրերէն մէկը: Հոն բնակողները գիտէին մետաղէն զէնքեր եւ գործիքներ պատրաստել եւ որսորդութիւն ընել:

Քանի մը տարիէ ի վեր, Երեւանի արուարձաններէն մէկը՝ Շէնգաւիթ գիւղին մօտերը հայ հնագէտները պեղումներ կը կատարեն: Պեղումներու ընթացքին գրտնուած են հին բնակավայրի հետքեր, դամբարաններ, պարիսպներու բեկորներ: Վերջերս այս նոյն վայրին մէջ գտնուեցան հացահատիկի հորեր, ընտանի կենդանիներու ոսկորներ, կարասիներ, կաւէ զանազան առարկաներ, կրակարաններ, եւայլն:

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան կաճառի արշաւախումբը, Փրոֆ. Բ. Առաքելեանի ղեկավարութեամբ, վերջերս պեղումներ կատարած է Արմաւիր գիւղի բլուրներուն մէջ եւ անոնց շրջակայքը:

Այժմեան Արմաւիր գիւղին մօտ գրտնուող բլուրին շուրջը հիմնուած է Հայաստանի առաջին մայրաքաղաքը՝ Արմաւիր: Պեղումներու ընթացքին արշաւախումբը յայտնաբերած է միջնաբերդին պարիսպին, կործանած հզօր աշտարակներուն մնացորդները, քարաշէն չորս խոշոր շէնքերու հիմնապատկերը, ինչպէս նաեւ հարուստ նիւթեր՝ ժողովուրդի կենցաղին, զբաղումներուն եւ մշակոյթին վերաբերեալ: Շէնքերուն բեկորներուն վրայ պահպանուած են այդ ժամանակուան շինարարական եւ ճարտարապետական ոճերուն հետքերը:

Վ. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆՑԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԺԱՊԱՒԷՆ

Երեւանի արուեստանոցը պատրաստած է նոր ժապաւէն մը, որ կը ներկայացնէ գեղանկարիչ Վարդգէս Սուրէնեանցի կեանքը եւ արուեստը:

Դիտելով ժապաւէնը, հանդիսատեսը մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւի նկարիչին կեանքին եւ բեղնաւոր գործունէութեան: Վրաստան (ուր ծնած է նըկարիչը), Մոսկուա՝ Լազարեան ճեմարան, Մինիխ (ուր աւարտած է գեղարուեստի ակադեմիան), Իրան, Սպանիա, Իտալիա, Կովկաս, Խրիմ: Ասոնք բոլորն ալ հանգրուաններ են նկարիչին կեանքին մէջ, որոնք սնուցած են անոր արուեստը, օգնած կատարելագործուելու:

Նախատեսուած է յետագային նման ժապաւէններ պատրաստել կարգ մը անուանի մարդոց մասին:

ՋԵՐՄՈՒԿ

Վերադաս մարմիններուն կողմէ քննուած եւ հաստատուած է Ջերմուկ բուժավայրին գլխաւոր յատակագիծը: Ըստ այդ յատակագիծին, Ջերմուկի բուժարանները պիտի ունենան հինգ հազար մահճակալ, իսկ համանուն քաղաքը՝ քըսան հազար բնակիչ:

Բուժավայրին սահմաններուն մէջ պիտի մտնէ ջրամբարը, որուն միջոցաւ Արփա գետին ջուրերը պիտի ուղղուին դէպի Սեւանայ լիճ՝ շուրջ յիսուն քիլոմեթր երկարութեամբ փապուղիով: Ջրամբարը պիտի ունենայ 135 հեկտար մակերես, բուժարանին մէկ մասը պիտի շինուի անոր ափերուն: Միեւնոյն ատեն ջրամբարը կարելի պիտի ըլլայ օգտագործել ջրային մարզախաղերու համար:

Կանաչապատուելէ ետք քաղաքին շրջակայ լեռնալանջերը, ընդարձակուելէ ետք հանքային ջուրերուն գործարանը եւ վերջապէս բարեկարգուելէ ետք քաղաքը, Ջերմուկը պիտի դառնայ Հայաստանի գեղատեսիլ բուժավայրերէն մէկը:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՐԵԼԱՒՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Վերջ տալու համար հայկական շարժարուեստի աննախանձելի վիճակին, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը հրամանագիրով մը ստեղծած է շարժանկարի պետական կոմիտէ մը (նախագահ՝ Ս. Գասպարեան), որուն իրաւասութեան սահմաններուն մէջ կ՚իյնան շարժանկարի արուեստին հետ կապուած բոլոր աշխատանքները:

Շարժանկարի պետական կոմիտէի նոր նախագահը վերջին վեց տարիներու ընթացքին նախագահն էր Հայ եկեղեցիի գործերու խորհուրդին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԵՆԱՊԱԿԻ

Երեւանի յախճապակիի գործարանը գոյութիւն ունի 15 տարիէ ի վեր: Կ՚արտադրէ բազմաթիւ առարկաներ տնային գործածութեան եւ շինարարական պէտքերուն համար:

Այժմ գործարանը ունի նաեւ ճենապակիի բաժին մը, արդիական մեքենաներով եւ սարքերով:

Ճենապակիին հում նիւթը պիտի նեբածուի օտար երկիրներէ՝ Խորհ. Միութեան զանազան հանրապետութիւններէն: Վերջերս նման հում նիւթ մը գտնուած է Դիլիջանի շրջակայքը, որուն որակը դեռ չէ պարզուած:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԸ

Այս հաստատութիւը հիմնուած է մէկ տարի առաջ: Ուսանողներուն թիւն է հարիւր: Ժողովրդական երաժշտանոցը ունի հինգ ճիւղ՝ երգեցողութեան, դաշնակի, փողային եւ լարային գործիքներու, խմբավարութեան եւ ժողովրդական գործիքներու:

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

«Զուարթնոց» — Լոյս տեսած է ճարտարապետ Տիրան Մարութեանի քննական ծաւալուն այս աշխատութիւնը, որ նուիրուած է աշխարհի ճարտարապետական կոթողներէն մէկը նկատուող Զուարթնոցի տաճարի ուսումնասիրութեան:

Առանձին գլուխ մը յատկացուած է Փարիզի Սէնթ Շափէլ եկեղեցիի բարձրաքանդակին վրայ, ուր ներկայացուած է Զուարթնոցի ճարտարապետական ձեւը:

«Հայ Գիրքը եւ տպագրութիւնը» — Հայ տպագրութեան 450ամեակին առթիւ Արամ Բաբայեանի լոյս ընծայած այս գիրքը ունի երեք գլուխներ՝ Հայ ձեռագիր գիրքը, Հայ տպագիր գիրքը եւ Հայ գիրքը խորհրդային շրջանին:

«Լերան ծաղիկներ» — Խաչիկ Դաշտենցի այս հատորը կը բովանդակէ հեղինակին չափածոյ գործերը, որոնց մեծ մասը լոյս կը տեսնէ առաջին անգամ:

Կարգ մը բանաստեղծութիւնները եւ «Տիգրան Մեծ»ը առաման, որոնք նախապէս լոյս տեսած էին, ենթարկուած են մասնակի վերամշակման:

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ՀԱՒԸ՝ ԱՔԱՂԱՂ

Որքան ալ տարօրինակ թուի, այնուամենայնիւ երբեմն իսկապէս կը պատահին այս ձեւի հակաբնական երեւոյթներ: Արդի գիտութիւնը ոչ միայն հաստատած է աքաղաղներուն հաւկիթ ածելու փաստը, այլեւ բազմաթիւ ուշագրաւ փորձերու միջոցաւ կրցած է արուեստական եղանակով աքաղաղները հաւերու եւ, ընդհակառակն, հաւերը աքաղաղներու վերածել: Թռչուններուն մօտ սեռի փոփոխման դէպքերը շատոնց ի վեր յայտնի են: Հաւերը եւ մայր բադերը երբեմն յանկարծ կը կորսնցնեն իրենց փետուրները, հաւկիթ ածելու ընդունակութիւնը եւ կը ստանան աքաղաղի եւ արու բադի յատկանիշերը: Ասոր պատճառը այն է, որ կենդանիներուն մօտ սեռի յատկանիշերու զարգացման վրայ կ՚ազդեն կարգ մը նիւթեր՝ ներծոր գեղձերու արտադրութիւնը:

Հրաշքի պէտք չէ վերագրել, եթէ յանկարծ հաւը սկսի կանչել աքաղաղի նման կամ աքաղաղը հաւկիթ ածէ:

— Տարեկան եօթը կիպրական:

— Շա՛տ սուղ է, ըսաւ մարդը զարմացական շեշտով:

— Օդային թղթատարով կը զրկենք: Պարզ թղթատարը ուշ կը հասնի:

— Բայց վերջապէս... սուղ է:

— Ձեզի համար կը բարեխօսեմ թերթի տնօրէնութեան եւ կրնամ զեղչ մը ընել տալ: Կ՚ընդունի՞ք:

Խօսակիցս այս անգամ աւելի խոր մըտածումի մէջ թաղուեցաւ եւ քիչ ետք պատասխանեց.

— Կ՚ընդունիմ, բայց մէկ պայմանաւ: Ձեր այստեղի գրած թղթակցութիւնները կը ծրարէք եւ ինծի կ՚ուղարկէք: Ես զանոնք կը կարդամ: Եթէ յարմար դատեմ, ըստ այնմ ձեզի լուր մը կը զրկեմ:

(Դեռ նման քննութեան չէի ենթարկուած):

Ես շշմեցայ այդ սիրտ պղտորող պատասխանէն: Աստուած իմ, ինչ ոխ, այդ ծեր մարդուն սրտին մէջ, որ եկած է սիրոյ սեղանի մը մասնակցելու, Վեհափառի մը ներկայութեան, հաշտութեան հացկերոյթի մը առթիւ: Եկած է մոռնալու քէն ու ոխը, բայց կը շարունակէ փնտռել ու ամբաստանել Զարեհ Վեհափառը ճանչցող մը: Վայրկենական ուզեցի հեռանալ, համով ճաշէն ետք լեզի լեզու գործածող մարդուն մօտէն: Արդեօք ծերերը այդպէ՞ս կը հաշտուին:

Իր պահանջած թերթերը չուղարկեցի: Զուզեցի իր տկար աչքերը չաբչարել:

Բայց ինչ լաւ պիտի ըլլար, եթէ այդ ծերունին բարի օրինակ մը տար ինծի այդ դիշեր, հայրական յորդոր մը, մաքուր միտք մը, անյիշաչարութեան դաս բը:

— Ըսուած է.—

Երիտասարդ ըլլալ՝ եւ սիրել: Ծեր ըլլալ՝ եւ աղօթել:

Բայց վա՛յ աղօթել չգիտցող ծերերուն:

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

(Վերջ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՇԷՆՈՒՄ

Յրտուտ գետի ալիքները յանկարծակի կարմրեցին:

— Տունդ վառւում է, Խոդեդան, — հեւիհեւ վազելով գոչեց նախրապահ Մկրօն, որ հեռուից նկատել էր հրդեհը:

Ասատուրը գետի միջից վերեւ նայեց: Թեթեւակի շառագունել էր նաեւ գիւղի երկինքը:

— Շտապիր, — ձեռքով արաւ Բոլոճ Մկրոն եւ, նախիրը գետափին թողնելով, սարն ի վեր սուրաց:

Շորերը արագօրէն հագնելով, նախրապահի ետեւից դէպի վեր սլացաւ տագնապահար հովիւը: Նրա դէմքը լուսաւորուած էր հրդեհի բոցերով: Նա սլանում էր առաջ մրրիկի արագութեամբ՝ հովուական դաւազանը ձեռքում պահած:

Եւ իսկապէս, բարձր քարափի վրայ վառւում էր Խոդեդանի հայրենական տունը:

Ասատուրի պապը՝ Զորօ – Դաւիթը, հարիւր քսան տարի առաջ Մոտկան էր եկել Տալւորիկի Հոսնուտ աւանից: Նա այդ դաւառակի Շէն գիւղում, Յրտուտ գետի ակունքին, շինել էր մի խրճիթ, որ դաւառում յայտնի էր Զորօ – Դաւթի տուն անունով:

Խոդեդանի հայրը՝ հովիւ Գալուստը, որ իր երկրի ազատագրութեան համար մարտնչել էր 1877 թուականի կռիւներում, վերջին տարիներին մշակութիւն էր անում Տիարբեքիրում: Նա զանգակաւոր ուղտերով հարուստների բոստաններից ձմերուկ էր տեղափոխում դէպի քաղաքի շուկան: Զմրանը՝ իր աւագ որդու՝ Ճնճուղ Լեւոնի հետ Տիարպեքիրից Շէն վերադառնալիս, ծերունի Գալուստը մընացել էր ձիւնի վիթխարի հուսինի տակ եւ խեղդուել: Ասատուրի մօրը՝ պառաւ Ատլասին, որ հայ եւ քուրդ աղաների թոնիրներն էր վառում, տեսել էին սարերում մի կապոց հաց շալակին: Կասկածելով, որ ուտելիք է տանում Ֆեդայիների համար, եւ որդու հետ մասնակցել է օսմանեան բռնապետութեան դէմ ուղղուած 1894 թուականի գիւղացիական ապստամբութեանը, մի օր, կաթ եռացնելիս, Շաբաբ բեկի երկու տղաները, գաղտագողի մօտենալով, նրան հրել էին բոցավառ թոնրի մէջ եւ վառել:

«Ամուսինը ձիւների մէջ, իսկ ինքը կրակի մէջ», ինչպիսի հակադիր եւ խորհրդաւոր վախճան, — պատմում էր ժողովուրդը այդ դժբախտ ընտանիքի մասին:

Այդ ծանր հարուածից երկու տարի յետոյ Ճնճուղ Լեւոնի կինը՝ պառաւ Ոսկեհատը եւ կրտսեր տղան՝ Ստեփանը մի քանի հայ ընտանիքների հետ Մոտկանից տեղափոխուել էին Բռնաշէն, իսկ Խոդեդանը մնացել էր Շէնում իր պապի՝ Զորօ – Դաւթի ամայացած օջախը կենդանացնելու համար: Բայց վրայ էր հասել մի կործանարար հարուած եւս: Նրա աչքերի առաջ, օրը ցերեկով, վառւում էր իր հայրենի տունը:

Գիւղի հարուստ հողատէր Շաբաբ աղան, ընդարձակելով իր կալուածքը, հետզհետէ տէր էր դարձել այն բոլոր վայրերին, որ գտնւում էին Յրտուտ գետի ակունքի մօտ: Նա մի քանի անգամ կամեցել էր գրաւել նաեւ Ասատուրի տունը եւ փոքրիկ կալը, բայց սասունցին խստօրէն մերժել էր նրա պահանջը:

Բեկը կատաղելով հրկիզել էր նրա խրճիթը:

Աղան իր չարագործութիւնը կատարել էր կէսօրին, երբ բոլոր տղամարդիկ եւ աշխատաւոր կանայք բացակայում էին գիւղից եւ զբաղուած էին երկրագործական աշխատանքներով՝ լեռներում կամ խորախոր ձորերի մէջ:

Կանգնած էր Շաբաբ աղան հրդեհուող տան մօտ եւ տիրաբար նայում էր կրակի բոցերին, որ ճարակում էին Խոդեդանի խրճիթի ծխոտ գերանները, պատերի հնամաշ գորգերն ու կարպետները, ամբարների հացը, խնոցին, անկողինները:

Տանիքն արդէն փուլ էր եկել:

Մի քանի պառաւ կանայք եւ հարսներ կժերով եւ մեծ տաշտակներով ջուր էին լցնում կրակին՝ հրդեհը մարելու համար, իսկ ոմանք ձեռները խաչած՝ շարուել էին վառուող տան շուրջը եւ անզօր, բայց կատաղի հայեացքներով նայում էին չարագործ բեկին: Նրանցից մէկը, որ մի յաղթանդամ գեղջկուհի էր՝ Գիւլէ անունով, աշխատում էր բոցերի միջից գոնէ փրկել Ասատուրի հարսանիքի սնտուկը, որի վրայ մի սեւ ծանր կողպէք կար:

Գիւլէն Բոլոճ Մկրոյի կինն էր, որ գիւղում հռչակուած էր իր համարձակութեամբ: Երբ տղամարդիկ կռւում էին, բաւական էր, որ Գիւլէն երեւար նրանց մէջտեղը, եւ կողմերը դադարեցնում էին կռիւը: Դիմադրողին ապտակում էր՝ համարելով նրան կնոջ ներկայութիւնը չյարգող ցածոգի տղամարդ:

Գեղջկուհին գրկեց կիսավառ արկղը, բայց դեռ շեմքին չհասած, վայր զցեց այն, որովհետեւ առաստաղի գերաններից մէկը վառուելով՝ իր վրայ ընկաւ:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաճեռնութեամբ կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի չրջանի իր մասնաճիւղերուն, Հինգշաբթի, (16 Յուն – ուար) ժամը 15ին, Քատէի Սալ տէ Ֆէթին մէջ։

Կը ներկայացուի ծիծաղաչարժ զաւեշտ մը տղոց կողմէ ։ Հաճելի անակնկալներ ։

Կաղանդ Պապան նուէրներ եւ նախընթրինք պիտի բաժնէ ։

Շաւիլէն օթոբուսը կը մեկնի ժամը 13ին, Փուան տը Շաւիլէն՝ ժամը 13·30ին (Հայ Դպրոցին առջեւ) եւ կը հանդիպի ճամբու վրայ բոլոր կայարանները։

Արուարձաններէն եկողներուն համար, յատուկ հանրակառքի սպասարկութեան ժամերը·—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Փլաս Քառնօ, ժամը 13,30

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, Նիկողոսեան վաճառատան առջեւ, ժամը 13,30։

ՊԱՆԵԼՕ–ՔԱՇԱՆ, Հայկական Դպրոցի առջեւ (Ռիւ Հայկ Դպիրեան),ժ·ը 13,30։

ՇԱՒԻԼ, Փուանթ տը Շաւիլ՝ ժամը 13,15, Եկեղեցւոյ առջեւ 13,30։

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կրընոպլի կապ. Խաչը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Կիրակի (19 Յունուար) կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուի, (Րիւ Ժէ , Կրընոպլը) ։

Խմբերգ, արտասանութիւն, տրամա – խօսութիւն, մեներգ աշակերտներու կողմէ։ Ղեկավարութեամբ Պ. Սարգիս Քէփէնէկեանի (Ռոմանէն), մասնակցութեամբ իր թատերական խումբի՝ երիտասարդ ուժերու կողմէ, կը ներկայացուի ծիծաղաչարժ զաւեշտ մը Խէչօին թուզը, (մէկ արար)։

Աւանդական կաղանդ պապան, մրգեղէն բոլոր մանուկներու։ Կրընոպլի եւ չըր – ջակայքի բոլոր հայրենակիցները եւ կազմակերպութիւնները՝ անխտիր կը հրաւիրուին ։

×

ՊՈՒՏՈՅԻ ՄԷՋ

Ֆ. կապ. Խաչի «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ» Յունուար 19ին, կիրակի՝ կէսօրէ հաք ժամը ճիշդ 3,30ին·—

Սրահ Առլաֆ Սոլֆէրինօ (235, Րիւ Մունէյրա)։

Խմբերգ, արտասանութիւն, մենախօսութիւն, տրամախօսութիւն։

Կը մասնակցի Նոր Սերունդի երգչախումբը։

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է։

ԱԶԱՏ ՄՈՒՏՔ

★

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգինոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՑՑԵԼԵՑՔ եւ ՎԱՑԵԼԵՑՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆՈՒԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ՆՈՒԷՐ

Ֆ. կապ. Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան առթիւ կը նուիրեն·— Տէր եւ Տիկին Ժ. Զիլինկիրեան՝ 50 Ֆ., Տիկին Հրանտ Սամուէլեան՝ 50 Ֆ., Տիկին Գասպարեան՝ 10 Ֆ.։

×

Ֆ. կապ. Խաչի Պանեկօ–Քալանի մասնաճիւղը Սերոժա Թորոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 50 Ֆր. Կապոյտ Խաչի Դաստակերակչուհիներու հիմնադրամին։

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳԱՀԱՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ
ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շաբաթի սրահը ։

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը հայցելոյին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պահի՝ մեծին ու պզտիկին համար։ ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք ա – ւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով ։

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա , Զուիցերիա, Անգլիա ։

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրչի», « պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիլլ», չոքոլա, «նուազէթ», « լոդում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ , «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ , (Քարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ,ձէթ, «քաչքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով։ Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լաբեիրտա , բաֆլաւա, Քատայիֆ, տեբեւ եւայլն ։

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն·— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն)։

STABILISATION DES PRIX

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ» Է

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

* *

ՍՊԻՏԱԿ ԱՌԱԻՕՏ

(Հէֆեաք եւ արձակ բանաստեղծութիւն)

* *

ԳՐԵՑ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հրատարակութիւն·— «ՅԱՌԱՋ» մատենաշար ։

Գինը՝ 10 ֆրանք (առաքման ծախքով 11 ֆրանք), արտասահման՝ 3 տոլար ։

Դիմել հեղինակին , «Յառաջ»ի հասցէով ։

EXPOSITION
D'ART ARGENTIN CONTEMPORAIN
DU 13 DÉCEMBRE AU 16 FÉVRIER
Musée National d'Art Moderne
PARIS
— 11, Av. du Président Wilson —

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ–ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 19 Յունուար, ժամը 16–24

LES AMBASSADEURS
3, AVE. GABRIEL, CHAMPS-ELYSEES

Երկու նուագախումբ *Գեղարուեստական բաժին*

Danses Originales par RITA VELEZ

Election « MISS CROIX-ROUGE »
Մուտք 8 ֆրանք

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝
ELYsée 67-03

L'ECLAIREUR SPORTS
13, ALLEES LEON GAMBETTA — MARSEILLE
Տնօրէն՝ Խ· ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ Tél. : 64-28-01

Spécialiste de Sports d'Hiver
Toutes les grandes Marques

SKIS
SKI-BOB
FIXATIONS
LUGES
ACCESSOIRES

CHAUSSURES
ANORACKS
FUSEAUX
APRES-SKIS
PULLS

ATELIER DE CARRAGE ET REPARATION
LOCATION — SKIS — CHAUSSURES — CANNES
GRANDS CHOIX — QUALITE — PRIX
ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ՀԱՅԿ· ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Յ. Դ.

Վիէն·— Հ· Յ· Դ· «Անի» կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները՝ 18 Յունուար, Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ։ Շատ կարեւոր օրակարգ ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վարդանանց
Ասպետներու Եղբայրակցութեան
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ
Կիրակի՝ 23 Փետր· 1964, ժամը 21
SALLE GAVEAU

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Մայիս 24ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ։

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	միջնէն 1/4 սիւեակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միջնէն 1/8 սիւեակ		
ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻԻՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	»	»	»
«ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	5 Ֆ·	»	»	»
ԾԱՒՈՒ Է	25 Ֆ·	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ջանացուած ծառայով ազդերու համար են, չորրորդ էջը ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան ։

ՅԱՐԱՏԵՍ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI
15 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9909 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9909

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ

Հայ Մշակոյթի զանձերը պահպանելու եւ հիներուն վրայ նորեր աւելցնելու աշխատանքին լծուած է Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադեմիան, որ քսան տարեկան է այսօր, հիմնուած ըլլալով 1943-ին, երբ չէր վերջացած երկրորդ աշխարհամարտը :

Դեկտեմբեր 23 – 25 Երեւանի մէջ գումարուած Ակադեմիայի հիմնարկութեան քսանամեակին նուիրուած ընդհանուր ժողովը, որու ընթացքին նախագահ ակադեմիկոս Վիկտոր Համբարձումեան խօսած է Հայաստանի այս գիտական կեդրոնին քսան տարուան մէջ կատարած նուաճումներուն եւ ապագայ ծրագիրներուն մասին :

Սովետական Հայաստանի 28 Դեկտեմբերի թիւին մէջ հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Ակադեմիան հիմնադրման օրերուն ունէր 23 ակադեմիկոս եւ շարք մը փոքրիկ գիտական հիմնարկներ : Ներկայիս ունի տասնեակ գիտահետազօտական մեծ կաճառներ (ինստիտուտ) եւ գիտական աշխատանոցներ (լապորատորիա) : Ասոնցմէ ոմանք կարճ ժամանակի մէջ գիտական հարցերու մը շակման տեսակէտէն այնքան նշանակալից են դարձած, որ Ակադեմիայէն անջատուելով դարձած են ամբողջ Խ. Միութեան մէջ աչքի զարնող կեդրոններ : Այս շարքին կը պատկանի Բնագիտական կաճառը :

Ներկայիս Հայաստանի ակադեմիան ունի 39 իսկական եւ 32 թղթակից անդամ, գիտութեան 58 տոկտոր եւ 353 թեկնածու : Գիտական աշխատողներու ընդհանուր թիւը հասած է 3100ի :

1943ին պետութիւնը տարեկան 16.5 միլիոն ռուբլի յատկացուցեր էր ակադեմիային : 1963ին յատկացումը հասած է հարիւր միլիոնի (հին դրամով) : Նոր դրամով՝ տասը միլիոն ռուբլի :

Սկիզբը միայն «հումանիտար», մասամբ կենսաբանական գիտութեանց մասնագէտներ կային Հայաստանի մէջ : Այժըմ մեծապէս զարգացած են աստղագիտութիւնը, բնագիտութիւնը, « ռատիօ-Ֆիզիկան», մեքենագիտութիւնը, ուսողութիւնը, տարբաբանութիւնն ու երկրաբանութիւնը : Պատրաստուած են կատրեր երիտասարդ գիտնականներու : Գիտութեան որոշ ճիւղերուն մէջ հայ գիտնականներու ձեռք բերած յաջողութիւնները « համաշխարհային ճանաչում» դտած են, շնորհիւ անոնց յամառ եւ «նպատակասլաց» աշխատանքին :

Հայաստանի գիտնականներուն առջեւ գործունէութեան նոր ասպարէզ բացուած է դիւզատնտեսութեան եւ արդիւնաբերութեան մարզերուն մէջ օգտագործելու համար գիտական նորութիւնները :

Ընդհանուր ժողովը փոփոխութիւններ մտցուցած է ակադեմիայի կառուցուածքին մէջ : Նախկին չորսի փոխարէն ըստեղծուած են հինգ բաժանմունքներ : Քիմիական գիտութիւնը Հայաստանի մէջ արագ թափով առաջ տանելու համար ըստեղծուած է առանձին բաժանմունք :

Բացի գիտութեան զանազան ճիւղերուն մէջ կատարուած հետազօտական պրպտումներէ եւ աշխատանքներէ, Հայաստանի գիտութիւնների ակադեմիան հաստատած է մատենաշար մը եւ լոյս կ՚ընծայէ հայ մշակոյթի զանազան ճիւղերուն վերաբերեալ արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ : Կը հրատարակէ տեղեկագիրներ :

Կարեւոր թիւ մը կը կազմեն ցարդ իր լոյս ընծայած գրքերը՝ պատմական, բանասիրական, լեզուաբանական եւ մատենագիտական նիւթերու շուրջ :

Ունի իր Կեդրոնական Գրադարանը, ինչպէս նաեւ գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանը, որոնք օրէ օր կը ճոխանան մասնաւորապէս արտասահմանէն ստացուած զանազան հրատարակութիւններով, որոնք մօտէն կամ հեռուէն կապ ունին հայ մշակոյթին հետ :

Ակադեմիան կապ կը պահէ յիսուն օտար երկիրներու գիտական հիմնարկութեանց հետ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՍԹՐՕ ՄՈՍԿՈՒԱ ՀԱՍԱՒ

ՔՈՒՊԱ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐ ՈՒՆԻ

Մամուլի խորհրդային «Թաս» գործակալութիւնը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Քուպայի վարչապետը՝ Ֆիտէլ Քասթրօ Խորհ. Միութիւն կուգայ որսորդութիւն ընելու համար ձիւնոտ անտառներուն մէջ, բայց կը թուի թէ ատիկա արդելք մը պիտի չըլլայ որ Քասթրօ «մի քիչ փող» ուզէ բարեկամ Խրուշչեւէն :

Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն ընդունելութեան արարողութիւնները որոշ հապճեպ մը ցոյց տուած են : Հակառակ սովորութիւններուն ոչ ձայնասփիւռը ոչ ալ պատկերասփիւռը հոն էին : « Ամբոխն» ալ բացակայ եղած է ինչ որ կ՚ապացուցանէ թէ մասնաւոր պատրաստութիւն չէր տեսնուած, հազիւ քանի մը բանուորներ կը կրկնէին միշտ .— « Ֆիտէլ եւ Խրուշչեւ միշտ միասին» :

Ընդունելութիւնը ջերմ եղած է սակայն եւ օդակայանը Քասթրօն դիմաւորած են Խրուշչեւն ու Պրեզիտիոմի անդամները : Հակառակ սառնամանիկ ցուրտին, Խրուշչեւ ճառ մը խօսած է ուր շեշտած է թէ Խորհ. Միութեան եւ Քուպայի բարեկամութիւնը կ՚ամրապնդուի օրէ օր :

Իր պատասխանին մէջ, Քասթրօ յայտնած է թէ խորհրդային ժողովուրդն ալ Քուպայի նման դժուարութիւններ ունեցած է, «բայց մեր դիրքը այսօր աւելի լաւ է քան ձերը վասնզի Խորհ. Միութեան անսահման օժանդակութիւնը կը վայելենք » :

Կրեմլինի մէջ Խրուշչեւ եւ Քասթրօ առաջին խօսակցութիւն մը ունեցած են :

Այս խօսակցութիւնը կատարուած է «տաք սիրալիութեան մթնոլորտի մը մէջ» :

Դէտերը զարմանքով կը հետեւին Քասթրոյի այս ճամբորդութեան որ նախատեսուած չէր : Կը թուի թէ Քասթրոյի մեկնոմը յանկարծակի որոշումի մը արդիւնք է : Ի վերջոյ այն եզրակացութեան կարելի է յանգիլ թէ Քուպացիին այս ճամբորդութիւնը կապ ունի Փանամայի տագնապին հետ : Կարելի է խորհիլ թէ նախքան որեւէ քայլ առնելը Խրուշչեւ ուզած է ծանօթանալ Քասրոյի կարծիքին եւ երկու պարագլուխները գլուխ գլխի կրնան որոշել թէ ի՞նչ դիրք պիտի բռնեն այդ հարցին նկատմամբ :

« Կ՚ուզեմ Սիպերիոյ մէջ իրական որսորդներու հետ ապրիլ, շեշտած է Քասթրօ, կ՚ուզեմ տեսնել թէ ի՞նչպէս կ՚ապրին ձիւնին մէջ եւ կը պայքարին բնութեան հետ, ի՞նչ կ՚ուտեն, ի՞նչպէս կերակուր կ՚եփեն : Քիչ մը ժամանակ անցընել այս քաջ մարդոց հետ շատ հետաքրքրական է » :

ՊՕՂՈՍ Զ. ՊԱՊԸ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ԽՄԲ.— Մեզի ղրկուած է «Նորին Սրբութիւն Պօղոս Զ. Պապին ընդունելութեան մասին ի Ս. Երուսաղէմ՝ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան պատուիրակութեան Տեղեկագիրը», զոր կը հրատարակենք իբրեւ արձանագրութիւն պատմական դէպքէ մը :

Նորին Ս. Օծութիւն
Վեհափառ Տ. Տ. Խորէն Ա.
Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ (Անթիլիաս)

Վեհափառ Տէր,

Ձերդ Վեհափառութեան հրահանգով Յունուար 3ի առաւօտուն մեկնեցանք Ս. Երուսաղէմ յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան մասնակցելու ընդունելութեան Հռոմէական Կաթոլիկ եկեղեցւոյ Գերագոյն Պետ՝ Նորին Սրբութիւն Պօղոս Զ. Պապին, որ որպէս ուխտաւոր, յաջորդ օր, Յունուարի 4ին, պիտի ժամանէր ի Ս. Քաղաք :

Երուսաղէմի մէջ արժանացանք Ամեն. Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարքին սիրալիր եւ ջերմ ընդունելութեան : Նորին Ամենապատուութիւնը օդակայան էր ղրկած Աւագ Թարգման Հոգշ. Տ. Գէորգ Վրդ. Նազարեանը եւ Գաւազանակիր Հոգշ. Տ. Գեղամ Աբղ. Զաքարեանը մեզ դիմաւորելու համար : Մեր Երուսաղէմ գտնուած միջոցին բնակեցանք Հայոց Պատրիարքարանը եւ վայելեցինք ջերմ հիւրասիրութիւնը Ամեն. Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարքին եւ Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան :

Յունուարի 4ին, Շաբաթ օր, յետ-միջօրէին ժամը 5ին, Սրբազան Պապը ժամանեց Երուսաղէմ, ուր ընդունելութիւնը կազմակերպուած էր « Դամասկոսի Դրան» առջեւ հին քաղաքի մուտքին : Ամեն. Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարք, ընկերակցութեամբ Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Ս. Արքեպիսկոպոսի եւ ժառանգաւորաց Տեսուչ Հոգշ. Տ. Յակոբ վրդ. Վարդանեանի, ինչպէս նաեւ մեր պատուիրակութիւնը՝ Գերշ. Տ. Տաճատ Ս. Արքեպիսկոպոս, Գեր. Տ. Գարեգին եւ Գեր. Տ. Արտաւազդ Ծ. վարդապետներ ներկայ եղանք Սրբազան Պապի ընդունելութեան ի շարս այլ եկեղեցական պետերու, պետական անձնաւորութեանց եւ դիւանագիտական ներկայացուցիչներու :

Նոյն օր, երեկոյեան ժամը 8ին, Սրբազան Պապին հետ առանձին տեսակցութիւն մը ունեցանք Երուսաղէմի Պապական նուիրակի ապարանքին մէջ, որ կը ծառայէր որպէս բնակարան Նորին Սրբութեան : Յանուն Երուսաղէմի Պատրիարքութեան ներկայ էր Պատրիարք Սրբազան Հայրը եւ յանուն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան՝ երեք պատգամաւորներս : Ընդունելութեան ներկայ եղաւ նաեւ Ն. Վ. Կարտինալ Չիքոնիանի եւ Քրիստոնէական Միութեան քարտուղարութենէն Մոնս. Ուիլլպրանս եւ Հայր Տիւփրէ : Մտերմական ջերմ մթնոլորտի մը մէջ անցաւ տեսակցութիւնը : Պատրիարք Սրբազանը նախ բարի գալուստի սրտալից խօսք ուղղեց Նորին Սրբութեան, որուն ի պատասխանի, Ան կարդաց գրաւոր կարճ ճառ մը, որուն մէջ կ՚ըսէր ի միջի այլոց,

... « Յատկապէս շնորհապարտ ենք այն աղնիւ ընդունելութեան համար, զոր ցոյց տուիք մեր նկատմամբ՝ մեր ուխտաւորութեան առիթով այս քաղաքը, որ սրբացած է փրկութեան այն մեծ խորհուրդներովը, զոր մեր Տէր ը եւ Փրկիչը Յիսուս Քրիստոս յայտնեց այստեղ :

... « Մեր հանդիպումը մասնաւոր նշանակութիւն մը ունի այն բարեկամական կապերուն պատճառաւ, որոնք մը շակուեցան Մեր եւ Հայց. Եկեղեցւոյ միջեւ այն Դիտողներուն միջոցաւ, որոնք մասնակցեցան Վատիկանի Բ. ժողովի աշխատանքին, իսկական քրիստոնէական սիրոյ եւ հասկացողութեան այն ոգին, զոր անոնք յայտնաբերեցին, Մեզ առաւել եւս վստահեցուց այն եղբայրական ընդունելութեան մասին, զոր պիտի գտնէինք ձեր եւ ձեր հաւատացեալներուն մօտ : Մեր ակնկալութիւնները աւելի քան լիովին իրականացան :

... « Մենք եկած ենք այս Սուրբ Քաղաքը որպէս աղօթաւոր ուխտաւոր : Աստուծոյ, մեր Հօր, եւ մեր Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի, Աստուածորդւոյն մատուցած մեր աղօթքներուն մէջ կը յիշենք ձեզ եւ այն հօտը, որուն հովիւն էք : Թող աստուածային շնորհներ եւ բարիքներ առատօրէն իջնեն ձեր բոլորին վրայ » :

Պատրիարք Սրբազանը, բերանացի պատասխանելով այս զգացումներուն եւ մտածումներուն, յայտնեց Հայց. Եկեղեցւոյ ուրախութիւնը Նորին Սրբութեան Երուսաղէմ ժամանումին առիթով, յիշեց թէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոսը իր առաքած պատգամաւորներով կը մասնակցի այդ ուրախութեան, շեշտեց թէ որքան մեծ պատիւ մըն է Ս. Քաղաքին համար Նորին Սրբութեան այցելութիւնը եւ ի վերջոյ, ի խորոց սրտի մաղթեց որ Յովհաննէս ԻԳ. Սրբազան Պապին օրով սկսած գործերը, որոնք կը շարունակուին մեծ նախանձախնդրութեամբ՝ արդիւնաւորուին յօգուտ Քրիստոսի Եկեղեցիին :

Տեսակցութիւնը տեւեց 15 վայրկեան : Սրբազան Պապը ոսկեզօծ սկիհ մը նուիրեց Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարքին եւ Երուսաղէմ ուխտաւորութեան առիթով յատկապէս պատրաստուած չքանչաններ՝ մեր երեքին : Լաւագոյն եւ ջերմօրէն սիրալիր տպաւորութիւններով եւ զգացումներով հրաժեշտ առինք Սրբազան Պապէն :

(Մնացեալը վաղուան թիւով)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ կը շարունակուի արաբական վերին ժողովը որ կը զբաղի գլխաւորաբար Իսրայէլի դէմ միացեալ ճակատ մը կազմելով :

ԶԱՆԶԻՊԱՐԻ մէջ պատերազմական վիճակ հռչակուած է :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ փախած Հայը՝ Խաչիկ – Ֆրանսիս Ափիկեան արտօնութիւն ստացաւ Ֆրանսա մնալու, պայմանաւ սակայն որ Սէնի նահանգէն դուրս չելլէ :

« ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ »

« LECTURES POUR TOUS »

Այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21.30ին, Ֆրանսական պատկերասփիւռը « Ընթերցումներ Բոլորին համար» յայտագրին մէջ պիտի ներկայացնէ Սթոք հրատարակչականի նոր լոյս ընծայած « Վարդանանք»ը :

Դերենիկ Դեմիրճեանի այս վէպը Ֆրանսերէնի թարգմանած է Տիգրան Քիրազեան, վերածումն ու ներկայացումը կատարած է Վիքթոր Կարտոն, որ այս գործին մասին պիտի խօսի Փիէր Տէկրօփի հետ :

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՐՑԸ

Կիպրոսի եկեղեցական նախագահը կ'առաջադրէր փոփոխութեան ենթարկել կղզիին սահմանադրութիւնը, Թուրք համայնքը կ'ընդդիմանար որեւէ փոփոխութեան, որովհետեւ իր իրաւունքներուն սահմանափակումը կը տեսնէր: Երեւան եկաւ երկու համայնքներու խուլ հակամարտութիւնը, փաստուեցաւ որ 1961ի Ցիւրիխի դաշնագիրը չէր կրցած բարեկամութիւն հաստատել երկու համայնքներու միջեւ: Ընդհարումը սկսաւ, երկուստեք կորուստներ ունեցան, Յունաստան եւ Թուրքիա սկսան պաշտպանել իրենց արենակիցները: Թուրք հանրապետութեան նախագահը դիմեց դաշնակիցներուն, Յունաստանի թագաւորին մօտ ամբաստանեց Յոյները, թագաւորը մերժեց ամբաստանութիւնը: Կացութիւնը աւելի ծանրացաւ երբ Թուրք օդային եւ ծովային ուժեր կասկածելի շարժումներ կատարեցին կղզիին վրայ եւ մօտերը, Կիպրոսի Նախագահը Ապահովութեան Խորհուրդին դիմեց, Թուրք փոխ-նախագահը հեռագրեց թէ Կիպրոսի յոյն ներկայացուցիչը Թուրք համայնքը չի ներկայացներ:

Լոնտոն աճապարեց նոր ուժեր զրկել կղզի, Կիպրոսի անկախութեան երաշխաւոր Թուրք եւ յոյն պետութեանց հետ անդորրութիւնը հաստատելու համար: Դիւանագիտական տենդագին գործունէութիւն Աթէնքի եւ Անգարայի մէջ: Աթէնքի մէջ սպայակոյտի խորհրդակցութեան միջոցներու դիմելու, եթէ Անգարա ուղղակի միջամտէ ցամաքահանում կատարելով: Լոնտոնի մէջ 5000 Թուրքեր ազգային տարազով ցոյց մը կատարեցին, բողոքելու համար Կիպրոսի «Թուրքերու կոտորած»ին դէմ:

Քաղաքացիական կռիւը կը շեշտուի արտաքին միջամտութեան պատճառով եւ կը փոխուի միջազգային հարցի մը: Մոսկուայի դեսպանը Թուրք արտաքին նախարարին դիմելով կը խոստանայ պաշտպանել Թուրքերուն իրաւունքները: Թաս գործակալութիւնը կը հեռագրէ Նիկոսիայէն. «Անգլիական միջամտութիւնը կը սպառնայ ստեղծել միջազգային ծանր կացութիւն մը: Անգլիոյ նպատակն է խաղաղութիւն հաստատելու պատրուակով հաստատուիլ կղզիին մէջ»:

Մոսկուա կը փափաքի, որ Ատլանտեան Զինակցութեան ռազմական փոքրիկ կեդրոնը անդէն մնայ եւ ներսէն ալ զօրանայ համայնավար կուսակցութիւնը, դուցէ համակիր է պայքարին շարունակման:

Կիպրոսի Նախագահը սահմանադրութեան փոփոխութիւն առաջարկելով կ'ուզէր սահմանափակել Թուրք համայնքին իրաւունքները, որոշակի գծուած Ցիւրիխի դաշնագրով: Ապահովաբար Անգարա պիտի միջամտէր, ոչ միայն դիւանագիտական միջոցով, այլ նաեւ ի հարկին զինուորապէս: Անտարբեր չէր կրնար մընալ նաեւ Ատլանտեան Զինակցութիւնը, որուն անդամ են ե'ւ Թուրքիան ե'ւ Յունաստանը:

Ծովակալ Սալա, Ատլանտեան համայնքին Ֆրանսական ընկերակցութեան նախագահը, 1963 Դեկտ. 7ին Անգարայի մէջ խօսեցաւ ճառ մը. «Ռազմական կացութիւնը Միջերկրականի մէջ» եւ յայտարարեց. «Ատլանտեան Զինակցութեան համար բացարձակ անհրաժեշտութիւն մըն է Միջերկրականի տիրապետութիւնը», մանաւանդ Թուրքիոյ, Յունաստանի եւ Իտալիոյ համար: Ռուսերն ալ մեծ կարեւորութիւն կուտան Միջերկրականի, այդ պատճառով զօրացուցած են Սեւ ծովու նաւատորմը, թէեւ անհրաժեշտ չէ հոն, ունին ընդծովեաներ, յածանաւեր: Ծովակալին համաձայն Մոսկուա ունի 90 ընդծովեայ, շուրջ 2000 սաւառնակ, միջին եւ երկար տարողութեամբ հրթիռներ, ամէն կարգի ականներ: Մոսկուայի ռազմավարութիւնը պիտի ըլլայ օդային, ծովային յարձակում կատարել Վոսփորի դէմ, ցամաքահանում կատարել Սեւ ծովու ափերուն վրայ: Եթէ նեղուցները տեղի տան եւ ռուս ընդծովեաներ անցնին Եգէական եւ Միջերկրական՝ Յունաստանի, Իտալիոյ եւ Արեւմտեան Եւրոպայի պարենաւորումը պիտի արգիլուի, կացութիւնը պիտի դառնայ ճգնաժամային: Կան երկիրներ, որոնք Մոսկուայէն ռազմամթերք ստացած են եւ համակիր են համայնավարութեան: Եգիպտոս, Իրաք յարաբերութիւն չունին Արեւմուտքի հետ, Լիպիա, Թունուզ, Ալճերիա, Մարոք անկախութիւն ստացան, ռազմական խարիսխներ անցան անկախ պետութեանց

Սալա կը շարունակէ. «Երեք տորմիղ ներ կային Միջերկրականի մէջ՝ անգլիական, Ֆրանսական, իտալական: Անգլիականը կը պաշտպանէր Սուէզն ու Նեղուցները՝ կեդրոն ունենալով Ճիպրալդար, Մալթա եւ Կիպրոս: Այժմ Մալթան տկարացած է, բրիտանական տորմիղը պիտի պաշտպանէ Սինկափուր, Պորնէօ, Աւըստրալիա, Նոր Զելանտա: Իսկ Ֆրանսա կորսնցուց Պիզերթան, նաւատորմին կորիզը անցած է Ատլանտեան: Կը մնայ Կիպրոսի փոքր խարիսխը, պաշտպանելու համար քարիւղի ճամբաները եւ Միջերկրականը»:

Կիպրոսի խնդիրին հիմը բնակչութիւնն է, յոյն մեծամասնութեան մը, Թուրք փոքրամասնութեան մը պայքարը: Ոչ Լուսինեանները կրցան Ֆրանսացնել Կիպրացիները, ոչ Վենետիկցիները՝ պարտադրել իրենց բարբառը: Յունարէնը դիմադրեց Ֆրանսերէնին եւ Վենետկերէնին: Ոչ ալ Հռոմ կրցաւ Լատին Եկեղեցին պարտադրել Օրթոտոքս համայնքին, որ անկախ եկեղեցի մը ունէր Եփեսոսի Ժողովին որոշումով:

Վենետիկ կղզին գրաւեց 1474ին եւ ստիպեց վերջին թագուհին, Կատարինէ Քորնարօ, որ հրաժարի իշխանութենէն, ի նպաստ Ս. Մարկոսի հանրապետութեան: Կատարինէ մերժեց: Կալանաւորեցին զինք, Վենետիկ տարին եւ հսկողութեան տակ պահեցին մինչեւ մահը, մինչեւ 1510: Կիպրացիներ Ֆրանսերէն կը գործածէին, Վենետիկցիներ պարտադրեցին իրենց բարբառը: Հռոմ Լատին եպիսկոպոսներ զրկեց, բայց յոյն եկեղեցականները պայքարեցան լատինացման դէմ: Դժգոհ՝ եկեղեցիէն եւ վարչութենէն, ժողովուրդը մնաց անտարբեր, երբ Թուրք նաւատորմը պաշարեց Ֆամակուստան: Հակառակ Վենետիկցիներու դիմադրութեան, կղզին գրաւուեցաւ 1570 Օգոստոսին:

Գրաւման ատեն կղզին ունէր 247·000 բնակիչ: Հողատէր ազնուականութեան տեղ կը հաստատուէր խառնածին դասակարգ մը: Ընկերային կառոյցը կը մնար, կային ստրուկներ, գիւղացիները կը կատարէին տարապարհակ աշխատանք աւատապետներուն համար: Թուրք գրաւման տակ եկեղեցին պահեց անկախութիւնը, յունարէնը ստացաւ քաղաքացիական իրաւունք, բայց Թրքացած Յոյներուն մօտ աճեցաւ Թուրք տարր մը, որ թէեւ փոքրամասնութիւն՝ կը պատկանէր տիրող կառավարութեան: Կղզեբնակ տարրը, գիւղացի եւ հողատէր, դիմադրեց այլասերման եւ 1950 թուին 350·000 բնակչութեան մէջ մեծամասնութիւն մնաց:

Վենետիկ գրաւեց կղզին, որովհետեւ արեւելեան առեւտուրի կեդրոնն էր: Թուրքը գրաւեց Միջերկրականի արեւելքը պաշտպանելու համար, Եգիպտոսն եւ Մասաուան գրաւելէն ետք: Անգլիա տիրացաւ, Հնդկաստանի ցամաքային եւ ծովային ճամբաները պաշտպանելու համար:

Կղզիին նախագահը քաջ դիտնալով պատմութիւնը, Կիպրոսի աշխարհագրական դիրքը, ռազմական կարեւորութիւնը, Անգարայի կեցուածքը, խուսափելու էր նոր խնդիր մը յարուցանելէ: Այժմ ոչ ետ կրնայ դառնալ, ոչ յառաջ երթալ: Խնդիրին լուծումը ոչ հեշտ պիտի ըլլայ, ոչ ալ արագ: Միակ աշխատանքը պիտի ըլլայ խուսափիլ միջազգային բարդութենէ մը:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

Ֆրանսական վարժարանի մը մէջ, ուսուցիչը կը հարցնէ պզտիկ աշակերտուհիի մը.

— Գիտե՞ս թէ ով էր Ժան տ'Արք:

— Այո', պարոն, կը պատասխանէ աշակերտուհին: Ժան տ'Արք Շուէտիոյ մէջ ծնած էր, յետոյ Իտալիա գնաց եւ Ռոպերթօ Ռոսելինիի հետ ամուսնացաւ:

ՈՍԿԵՐՁՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅՈՑ ՄԷՋ

Ոսկերչութիւնը շատ հին ժամանակներէ ի վեր Հայոց յատուկ արհեստ մը եղած է Կոստանդնուպոլսոյ մէջ, հետզհետէ զարգացող, նրբացող դեղեցկագիտական ճաշակով մը՝ որ կրցած է գոհացնել զարդամոլ Արեւելքցին: Եւրոպացի ոսկերիչներն ալ չեն կրցած մրցիլ մեր ոսկերիչներուն հետ: Միմիայն նախնական նիւթերն են որ պէտք եղած ատեն Եւրոպայէն ներմուծուած են:

Ոսկերիչ անուան տակ համախմբուած են ոչ միայն անոնք, որ ոսկեղէն առարկաներ կը պատրաստեն, այլեւ ակնավաճառները, արծաթեղէնի առեւտուրով զբաղողները, նոյնիսկ ոսկերչութեան հետ առընչութիւն ունեցող ուրիշ արհեստաւորները: Պոլսոյ Մեծ Շուկան, իր կամարակապ ու հոյակապ բաժանումներուն մէջ, որոնք դարերու հետքը կը կրեն եւ բնիկ ժողովուրդին եւ օտարազգի հիւրերուն միանգամայն հետաքրքրութիւնը կը շարժեն, ընդարձակ մաս մը յատկացուցած է ոսկերչութեան ճիւղին, թէ իբրեւ արուեստ եւ թէ իբրեւ առեւտուր, ընդարձակ սահմանի մը մէջ:

Ոսկերչութեան ստորաբաժանումներն են մուպահեաճին, թանկագին քարերու վաճառականը (ճիվահիրճի), ակնագործը (լափիտէր), բուն ոսկերիչը (սատեքեար), թանկագին քարեր դամողը (մըխլայըճը), մարդարտավաճառ (ինճիճի) եւայլն:

«Մուպահեաճի»ին գործը բաւական դժուար է: Այդ ասպարէզին հետեւողներ հմուտ ըլլալու են հանքաբանութեան, բնալուծութեան եւ ունենալու են միանգամայն աչքի չափ:

Ոսկիին աստիճանը ճշդելու համար սեւ փորձաքարին կը քսեն զայն եւ քսուած մասին վրայ կը կաթեցնեն ասիտ սիլֆիւրիք եւ ասիտ քլորիտրիք, գոյնին համեմատ, եթէ աստիճանը բարձր է, ոսկին չանյայտանար սեւ քարին վրայէն: Այն ատեն աւելի բարկ ասիտ կը կաթեցնեն՝ մինչեւ որ հետքը կորսուի: Փափուկ արուեստ մըն է մուպահեաճիութիւնը: Մեծ ուշադրութեան եւ փորձառութեան կարօտ, որուն մէջ փոքր սխալմունք մը մեծ վնասներու պատճառ կ'ըլլայ:

Գոհարեղէնի մը էական մասը կը կազմէ ադամանդը կամ փոլանթին, որուն շուրջ երբեմն կը դամուին տեսակ-տեսակ գունաւոր քարեր, ինչպէս զմրուխտ, յակինթ, մարդրիտ, չափիւղայ, տերուզակ, եւայլն:

Ամէնէն շատ սպառում ունեցողն է ադամանդը, որուն հին ապրանքը ֆիլեմինկ կ'անուանուի, իսկ նորը՝ ռոզա՝ շուկայի լեզուով:

Ադամանդը գտնուած, ճանչցուած է շատ հին ժամանակներ: Անոր առաջին

ՀԱՄԲՈՅՐԸ

— Ախր ի՞նչ է պատահեր, — կը զարմանար Նունիկ:

Մարուշի սրտին մէջ, չգիտես ո՞ր տեղէն, արագ դիրտուկ մը ինկաւ: Սիրտն իրեն կը կանչէր: Արդեօ՞ք ... Արդէն երեք օր էր, որ ինքզինք աւելի օտար ու յանցաւոր կը զգար, շակէ շիտակ ծնողքին երեսը չէր կրնար նայիլ: Մարուշի վրայ ինկաւ սրսփուկ մը:

— Ինձ բան չպիտնար, հիւանդ եմ, մայր, — կամաց մը խօսեցաւ Մարուշ իր մօրը:

Ճրագին լոյսը հետզհետէ կը մարմրէր ու լուսող չկար: Տունը կարծես խարխըլած աւերակի մը երեւոյթն էր առեր:

— Ի՞նչ ունիս, աղջիկս, ո՞ր տեղդ կը ցաւի, — խօսեցաւ մայրը՝ ձեռքը աղջիկան ճակատին տանելով:

— Չգիտեմ, սանկ գլոխս կը ցաւի, վրաս կոտրտուք մը կայ:

Մարուշ իր հօր նայիլ չհամարձակեցաւ ու շատ կանուխ անկողին գնաց:

Կարօ Մարսուպ կը ծխէր իրարու ետեւէ: Վարդերի խօսքերը մուրճի հարուածներու պէս կը զարնուէին իր գլխին: «Գնա, աղջկանդ փէշերուն տէր եղիր: Փշերու ճամբուն վրայ, պաչպչուկի ձայն»:

— Կերակուր լեցնե՞մ, — հարցուց կինը վարանոտ:

— Էդ աղջիկը ո՞ւր գնաց, կնիկ, — խօսեցաւ վերջապէս Կարօ Մարսուպ:

— Էսօր ամբողջ օրը քիթը ծուռ էր, հիւանդ իմ, ըսաւ ու անկողին գնընց:

— Թաթարխամին կպի ինչ լաւ է: Խորոզկնչուն գագաղը տան առջեւ կայնի:

— Ինչ է պատահեր, Աստուած իմ:

Էրկան անէծքէն մօրը սիրտը կը խըշխըշար: Ճահիլ աղջիկ, նշանուած աղջիկ, հօրը բերանն ինտոր վրայ կ'երթայ:

— Թէզ, գնայ, Մուրատ Ակօն հոս կանչէ որ գայ, — Կարօ Մարսուպ, վճռական, խօսեց իր կնոջ:

Նունիկ պաճին ոչինչ, ոչինչ կը հասկընար. լաչակը շտկեց ու Մուրատ Ակոյին ետեւ գնաց:

— Բարեւ, խնամի Մարսուպ, — ներս մտաւ Մուրատ Ակօն իր սովորական ժըպիտով ու նստեցաւ աթոռակի մը վրայ:

— Էսօր հարսնիքի համար քաղքէն մեծ սէյնի մը առի: Ամա ինչ սէյնի, — շարունակեց Մուրատ Ակօն, տան լուռ երեւոյթէն ոչինչ հասկնալով: — Երեք ոսկի տուի, Ֆախաթ աչքիս հինդ ոսկի կ'արժէ: Իշտէ բան մըն էր՝ բաստ եկաւ: Հը, էսքան մեծ կայ:

Մուրատ Ակօն ելաւ տեղէն, ձեռքով լայն բոլորակ մը գծեց ու նստեցաւ:

Քաղքի, բարեկամս, Մարտիրոս աղան, պղինձէ լաւ կը հասկնայ. էնոր միջոցաւ առի: Ես ինչ գիտեմ, վրան ալ ինչ թիւրլի պատկերներ՝ աղուընկայ, փէհլիվանի պատկեր էժտահարի պատկեր: Խնամի, մէջտեղն ըլ մենծ պատկեր մը կայ, — տղան, ճէյրանի ձիուն վրայ հեծած, ետեւն ըլ աղջիկ մը, կը փախցնէ. էս տըղան զէնկին տուեր ձին էժտահարին վրայ կը քշէ: Իրաւ որ տեսնելու բան է, խնամի: Գալ շաբթուն ըլ երթամ, աման չաման առնեմ, հարսնիքը կը մօտենայ. հը, վաղը մէկալ օր Իսնակ է:

Մուրատ Ակօն մէկէն նկատեց, որ միակ ինքն էր խօսողը: Կարօ Մարսուպ, գլուխը կախ, նստեր էր. Նունիկն ալ ձայն չէր հաներ ու Մարուշ տան մէջ չէր երեւեր:

— Ակոբ, — խօսեցաւ Կարօ Մարսուպ յօնքերը վար կախելէն: — Խօսքը երկուք չեմ ուզեր ընել: Էսօր քսուրդ առ ու գընա, ես աղջիկ չունիմ տալիք:

Շատ կարճ լռութիւն մը տիրեց, ճնշող ու հեղձուցիչ: Նունիկի ու Մուրատ Ակոբի վրայ կ'ըսես սառ ջուր լեցուցին:

— Ի՞նչ կը խօսիս, խնամի, կատա՞կ է, ի՞նչ է:

— Չէ, Ակոբ, — Կարօ Մարսուպ կատակ չըներ. էս իրիկուն մատնին կ'առնես ու կ'երթաս. էս իրիկուն, Ակոբ, էս իրիկուն: Երկու խօսք չեմ ուզեր:

— Խնամի, կ'երեւայ խալխի խօսքին ականջ ես դրեր: Հա, հա, խալխի աչքը չվերցներ, որ Մուրատ Ակոն արտ կ'առնէ, եղներ կ'աւելցնէ, տղան կը նշանէ: Մուրատը նշանեցի թէ չէ, ըսին, խօսեցան, որ Մուրատենց մէջ մէկը ինքզինքը կախեր է: Խնամի, եղածը էս է: Իմ պապիս մեծ հօր քոյրը էծի ականջները ունի եղեր: Օր մըն ալ ախոռը կ'երթան որ ինքզինքը կախեր է: Էսքան բան: Ալ ի՞նչ ըսես որ չխօսեցան: Հա, հա, խալխի խօսքին ականջ ես տուեր ...

— Ակոբ, էդ բաները իմ ականջը չեն թրջեր: Ես նամուսի տէր մարդ եմ: Էսօրս իմ պատիւը էլին անամօթին բերանն է ինկեր: Ինծի համար մեռնիլ է, Ակոբ, մեռնիլ:

— Ի՞նչ է եղեր, Մարսուպ, պատմէ, տեսնենք, հէ:

— Գնա, Ակոբ, գնա տղուդ հարցուր: Աղ մատնին ո՞ւր է, կնիկ, — խօսեցաւ Կարօ Մարսուպ իր կնոջ:

— Մատնին Մարուշին մատն է, — խօսեցաւ կինը տատամսոտ:

— Ես շատ երկար խօսելու գլոխ չունիմ: Գնա, էդ մատնին բեր, Ակոբին տուր որ տանէ, — ու տեղէն ելլելով վարը ազոռ շտկուեցաւ եղներուն կեր ձգելու:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(9 Շար.)

անգամ ծնունդ տուողն է Հնդկաստան, որուն լեռներուն մէջ ամէնէն ընտիր ու խոշոր ադամանդները գտնուած են: Հինէն ի վեր Պոլսոյ մէջ սպառած ապրանքները աւելի ռոզան կամ ֆիլեմինկը եղած են, ինչպէս նաեւ փոլանթին: Քարերու վաճառականները հինէն ի վեր ապրանքը բերել կուտան Անվերսէն եւ Փարիզէն, որոնք գլխաւոր կեդրոններն են այդ վաճառականութեան կամ տեղւոյն վրայ աճուրդէն կը գնեն գոհարներ եւ զանոնք աւրելով քարերը կը ծախեն անջատաբար:

Գոհարեղէնի յաճախորդը միշտ մաքուր քար կը փնտռէ, նոյնպէս Եւրոպայի հրապարակները բարձր գիներ կուտան «աղուոր ջուր» ունեցող, վճիտ, պճլտուն քարերուն, որոնց գիները օրէ օր կը բարձրանան:

Ադամանդի առեւտուրը քրաթով տեղի կ'ունենայ: Քրաթը կրամին տասնըվեցերորդ մասն է: Եւրոպայի քրաթը Պոլսոյ քրաթէն հարիւրին չորսուկէս աւելի կը կշռէ ու կը տարբերի:

Պոլսոյ մէջ քրաթը երեսուներկու մասնիկի բաժնուած է, իսկ Փարիզ՝ վաթսունըչորս:

Արհեստական լեզուով «քար բանող» կ'ըսեն ակնագործին (լափիտէր):

Քար բանողին արհեստն է անտաշ քարերուն վրայ երեսակներ բանիլ ու փայլեցնել: Որեւէ թանկագին քար իր հանքային, այսինքն նախնական վիճակին մէջ հաճոյատեսիլ չէ բնաւ, գործաւորին համբերատար ձեռքերը պէտք են զայն շողշողացնելու և գործածութեան արդուզարդի յարմար դարձնելու համար:

Պոլսոյ մէջ առաջին ակնագործը եղած է Հրեայ մը: Սամաթիոյ իր տան մէջ հաստատած է քար բանելու յատուկ մեքենան: Աշխատած է առանձին, վախնալով որ ուրիշ մը սորվի իր արհեստը եւ շահը ձեռքէն խլէ:

Բաւական տարիներ յաջողած է գործը գաղտնի պահել:

Շուկայ ելլելով գործ կը հաւաքէր եւ տուն դառնալով իր տանը սենեակին մէջ կ'աշխատէր՝ հետաքրքիր աչքերէ հեռու: Սակայն, գրացիներէն Հայ մը, Ոսկան ազա իր շարժումներուն կը հետեւէր ուշի ուշով: Ոսկան ջութակահար ըլլալով՝ Հրեան ուշադրութիւն չէր դարձուցած անոր: Ոսկան կը յաջողի իբրեւ ջութակահար բարեկամութիւն հաստատել Հրեային հետ եւ այն աստիճան կասկած չարթընցներ անոր մտքին մէջ, որ Հրեան մինչեւ իսկ իր մեքենային մօտ կը նըստեցնէ զայն անփութօրէն: Ոսկան թէ՛ ջութակ կը նուագէր եւ թէ աչքին ծայրովը մեքենան կ'ուսումնասիրէր: Այսպէս, իր իւրաքանչիւր այցելութեան մէյ մէկ նոր բան կը սորվի եւ տուն վերադարձին ինքն ալ կը սկսի մեքենայ մը շինել:

Հրեան կը շարունակէր իր անկասկած ընթացքը, այն աստիճան, որ երբեմն հաճոյք կը զգար բացատրութիւններ ալ տալու զբօսամոլ կարծած Հայուն: Դիւրին է երեւակայել իր ապշութիւնը, երբ օրին մէկը Ոսկան կը բերէ եւ ցոյց կուտայ անոր իր բանած քարերուն նման քարեր, որոնք աւելի նուրբ, աւելի կանոնաւոր էին: Մարդը կը զայրանայ, կը յուզուի ու վերջապէս կը խոստովանի իր պարտութիւնը: Արհեստին գաղտնիքը իր ձեռքէն ելած էր: Այն ատեն Ոսկան կը պատմէ եղելութիւնը Հրեային, որու հետ թէեւ սկիզբները համերաշխ կերպով կը գործեն, սակայն ետքէն մրցակիցներ կը դառնան: Ոսկան ժամանակի ընթացքին կը կատարելագործէ ու կը զարգացնէ իր արհեստը:

Ոսկան աշակերտներ ալ ունեցած է, որոնք յետոյ Եւրոպա գացած հաստատուած են, աւելի մեծ շահերու ակնկալութեամբ:

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Անգլիոյ մէջ վարժարան մը կայ, ուր ոչ մէկ կանոն կը գործադրուի եւ ուր, բնականաբար, աշակերտներ կ'ընեն ինչ որ կ'ուզեն: Այդ վարժարանը, որ թերեւս միակն է իր տեսակին մէջ, կը գտնուի Համսթէնթի Պըրճըս Հիլի մէջ: Տնօրէնը Քերմպրիճի համալսարանի փայլուն շրջանաւարտներէն Պ. Ճէյմս Իսթն է, զոր աշակերտները մտերմաբար Ճիմի կը կոչեն:

Այդ վարժարանին մէջ, աշակերտները ազատ են ընելու ինչ որ ուզեն, հագուելու ինչպէս որ ուզեն, որոշելու իրենց հետեւելիք դասաւանդութիւնները եւ կամ դաս չընելու՝ երբ օդը պտոյտի յարմար է:

Այսպէս, դասարան մը մտնելով կը տեսնէք պիքինի ծովազգեստ կամ շորթ հագած աշակերտուհիներ, միայն շորթիկ մը հագած աշակերտներ, որ ամբարտաւանօրէն կը ծխեն, մինչ պարոն փրոֆեսէօրը կը դասաւանդէ, բնականաբար, ան ալ իր ծխամորճը բռնած, իր աշակերտներուն նախատիպարով:

Պ. Իսթ կ'ըսէ.

— Աշակերտները կ'որոշեն թէ դա՞ս պիտի ընենք թէ պտոյտի կամ լողալու պիտի երթանք: Իրականութեան մէջ, տղաքը ստիպուած չեն դասի գալու, եթէ փափաք չունին: Աշակերտներէն շատեր կը զատեն ու կը հետեւին միայն այն դասերուն, որ կը շահագրգռեն զիրենք: Միայն «անբնականոն» տղաքը դասարան ոտք չեն կոխեր:

Հոս պէտք է լուսաբանութիւն մը տալ: Պ. Իսթի վարժարանը «բնականոն» տղաք չեն դար: Անշուշտ, եկողները «անբնականոն» (անհաւասարակշիռ) չեն, բայց «բնականոն» ալ չեն: Այլապէս ինք ալ կ'ընդունի թէ վարժարանի 40է աւելի աշակերտներէն շատեր «անդիտակից անկատարութիւն» մը ունին: Այսինքն, կամ շատ «յառաջդիմական» գաղափարներու տէր ծնողքներու զաւակներ են — ինչ որ անդիտակցաբար ազդած է անոնց հոգեկան աշխարհին վրայ — կամ քայքայուած ընտանիքներու զաւակներ են, որ փողոց նետուած են:

Այս վերջին կարգի տղոց մէջ, որ բացառիկ խնամքի եւ վերաբերումի կ'արժանանան, կան 4–5 տղաք, որոնք հոգեբուժական դարմանումի կ'ենթարկուին շաբաթը երեք անգամ, մասնաւոր դարմանատան մը մէջ: Կայ նաեւ պարսիկ տղայ մը, զոր հարուստ ծնողքը տունէն վռնտած է, որովհետեւ, շրթնատութիւն ունի եւ ծանրախօս (թոթով) է: Այս անբախտ տղան ամէն օր, հոգեբուժական դարմանումի կ'ենթարկուի:

Այլապէս, Պ. Իսթի նպատակն ալ ասիկա էր, երբ իր դպրոցը կը հիմնէր: Այսինքն, այս տեսակ տղոց օգնել՝ որպէսզի իրենց հոգեկան հաւասարակշռութիւնը գտնեն, տրուած ըլլալով որ, ինչպէս կը կարծէ, կանոնաւոր վարժարաններուն մէջ այս տղաքը հաճոյք չեն զգար:

Պ. Իսթի վարժարանին մէջ կեանքը բացարձակապէս ազատ է:. Ուսուցիչներուն եւ աշակերտներուն միջեւ ընտանութիւն մը կայ, առանց ձեւականութեանց: Շաբաթը անգամ մը զրոյց տեղի կ'ունենայ վարժարանի գործելակերպին կամ ամէն մէն աշակերտի դիմագրաւած հարցերուն շուրջ: Վարժարանին մէջ կայ նաեւ 3–4 աշակերտներէ բաղկացած Արդարութեան յանձնախումբ մը, որ ամէն օր նիստ կը գումարէ, աշակերտներուն գանգատները քննելու համար:

Պ. Իսթի վարժարանին մէջ գոյութիւն ունեցող միակ սեղմումը, ատրճանակ կրելու եւ քար նետելու արգելքն է:

Նմանապէս արգիլուած է շէնքին պատուհանները մագլցիլ, բայց ասիկա աւելի պաշտպանողական միջոց է քան թէ սեղմում:

Պ. Իսթ կ'ըսէ ժպտելով.

— Գիտեմ թէ ի՛նչ վիճակի մէջ կը գտնուի շէնքը եւ ատոր համար թոյլ չեմ տար որ մագլցին:

Կարգապահութեան մասին իր համոզումները ունի.—

— Եթէ դասի պահուն, դասարանէն դուրս ազմուկ ըլլար եւ ես ձայնս ձգէի, թելադրելով որ լռեն, այլապէս սպառնալով դուրս ելլել եւ ծեծել ազմկողները, նոյն պահուն, ամբողջ դասարանը ոտքի պիտի ելլէր ու պիտի մեկնէր:

Ամէն ատեն, մեղմօրէն վարուելով՝ մարդ աւելի լաւ արդիւնքներ ձեռք կը բերէ: Մեզ շահագրգռողը այն է որ, դպրոցէն հանենք լաւ տղաք, որ կարենան ապրիլ հասարակութեան մէջ ինքնավստահ, ազատ՝ թաքուն եւ ակամայ վախերէ:

Քաղեց ՎԷՆ

ՈՒԵԼՍ ԻՆՔ ԻՐ ԳՈՐԾԻՆ ՄԱՍԻՆ

Անգլիացի ծանօթ գրագէտ՝ Հերպըրտ Ճորճ Ուելս, հաղուագէպ պարագաներու մէջ միայն արտայայտուած է իր զարմանահրաշ գիրքերուն մասին: Իր սկզբնական շրջանի վէպերուն երկու յառաջաբանները գրած է տարիներ ետք, երբ արդէն իր գործերուն մասին գրական–քննադատական ահագին գրութիւններ դիզուած էին: Յառաջաբաններէն մէկը գրուած է 1931ին, «Ժամանակի մեքենաները» վէպին ամերիկեան հրատարակութեան համար, իսկ միւսը 1934ին, «Եօթը նշանաւոր վէպեր» գիրքին համար: Այս երկու յօդուածները հետաքրքրական են Հ. Ճ. Ուելսի գրական ուղղութիւնը որոշելու համար եւ իրենց արծարծած հարցերով արդիական շունչ ունին: Այսպէս, 1934ին գրած յօդուածին մէջ դիտել տալով, որ իր գործերը երբեմն կը բաղդատուին Ժիւլ Վերնի գործերուն հետ, կ'աւելցնէ, որ այդ բաղդատութիւնը շատ սխալ է: «Իրականին մէջ, կը գրէ ան, ոչ մէկ շեշտուած գրական նմանութիւն կայ մեծ Ֆրանսացիին հնարածներուն եւ իմ զարմանահրաշ գործերուս միջեւ: Անոր ստեղծագործութիւնները միշտ նուիրուած են գիւտերու եւ յայտնագործութիւններու... ան օգնեց իր ընթերցողին իւրացնելու ապագայի գիւտերը եւ հասկնալու, թէ անոնք ի՛նչ հետեւանքներ պիտի ունենան՝ ծիծաղելի՞, յուզիչ թէ վնասակար»: Խօսելով իր ստեղծագործութիւններու մասին, Ուելս դիտել կուտայ, թէ ինք աւելի հրապուրուած է Սուիֆթով եւ աշխատած է իր զարմանահրաշ վէպերուն մէջ բանավէճ ստեղծել ժամանակակից քաղաքական եւ ընկերային խնդիրներուն շուրջը:

«Զարմանահրաշ տարրը, կը գրէ Ուելս, կ'օգտագործուի միայն անոր համար, որ երանգաւորուին եւ զօրացուին մեր բնական զգացումները՝ զարմանքը, վախը, վրդովմունքը: Հնարուածը ինքնին, ոչինչ է, եւ երբ այդ կարգի գրականութիւն մշակելու ձեռնամուխ կ'ըլլան անկարող գրողներ, որոնք այդ սկզբունքը չեն հասկնար, կը ստեղծուի աննկարագրելի յիմարութիւն մը եւ զառանցանք մը: Ամէն ոք կրնայ հնարել մտացածին կամ ոչ երկրային էակներ, կամ երեւակայածին աշխարհներ: Այս նորութիւնները կրնան հետաքրքրական ըլլալ միայն այն պարագային, երբ անոնք կը համադրուին ամենօրեայ փորձառութեան եւ պատմուածքէն դուրս կը մնան մնացած հրաշքները...: Ես երբեք չէի կրնար հեռանալ ամբողջովին կեանքէն, ուշադրութիւնս կեդրոնացնելով անհատական ապրումներուն վրայ: Իմ կարծիքովս, այդ երկու ազդակները անբաժանելի են»:

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՇԷՆՈՒՄ

— Օգնեցէք, սնտուկը դուրս քաշենք կրակի միջից, օգնեցէք, մինչեւ մեր տըղամարդիկ հասնեն, — բղաւում էր Գիւլէն բռունցքը թափ տալով բէկի վրայ, որն արդելում էր բազմութեանը մօտենալ վառուող խրճիթին: Նա կռացաւ եւ ըսկըսեց ակիշներով դուրս քաշել ահագին սնտուկը: Ակիշներից մէկը Գիւլէն անցկացրեց կողպէքի օղակից, միւսով նրա վրայից դէն հրեց վառուող գերանը: Սնտուկը, որ բռնկուած էր բոցերով, դէմ առաւ շեմքին եւ մնաց տեղում անշարժ: Հրդեհը, լափելով կափարիչը, արդէն թափանցել էր ներս:

Խոդեդանի հայրը Տիարպէքիրից տեսակ – տեսակ ծաղկաւոր չթեր էր բերել եւ պահել սնտուկում, հաւանօրէն որդու ապագայ հարսնացուի համար: Այդ տեսակ արկղերի մէջ էին պահւում բոլոր թանկարժէք զարդերն ու զանձերը հայ ընտանիքներում:

— Ախ, լաօ, չարժանացար անգամ հարսանիքիդ ուրախութեանը, — հառաչեց Գիւլէն, տեսնելով, թէ ինչպէս բոցերի միջից կարմրին էին տալիս ծաղկաւոր չթերի հրավառ երիզները:

— Փրկենք, գոնէ նրա հարսանիքի սնտուկը փրկենք, — վերջին անգամ գոչեց Գիւլէն եւ ակիշներով բարձրացնելով ահագին արկղը, ինչպէս պուտուկն էր բարձրացնում թոնրի միջից, շեմքի վրայով տարաւ եւ շպրտեց կանաչների վրայ:

— Էլ ի՞նչ մնաց խեղճի սնտուկից, որ փրկենք, — նկատեց պառաւներից մէկը, գլուխը դառնօրէն օրօրելով եւ սրբելով արտասուքը: — Ախ, Աստուած, դու ե՞րբ պիտի տէր կանգնես քո անպաշտպան ժողովրդին:

– Մի խօսիր Աստծու մասին, Փառօ, նա հարուստների եւ զոռբաների կողմն է, — սաստեց նրան Գիւլէն ետ – ետ գընալով եւ ակիշի կեռը խրելով վառուած չթերի խորքը: Սնտուկի միջից դուրս թռաւ մի փոքրիկ բռնունցքաչափ կապոց եւ զարկուած սարեակի պէս շրմփաց գետնին: Գիւլէն կոխկրտեց այն ոտքով, հովացրեց եւ արագութեամբ վերցնելով պահեց իր ծոցում, որ Աստուրին յանձնի: Երեւի այդ էր Զորօ – Դաւթի բովանդակ զանձը:

Ամբողջ տունը վառուեց:

— Քանի անգամ ես նրան ասացի, մարագս նեղ է, Խոդեդան, քո տունը տուր ինձ յարդանոց դարձնեմ՝ չտուեց, — ինքն իրեն բարձրաձայն խօսելով զանգատւում էր աղան, դիտելով, թէ ինչպէս թեթեւ քամին լեռնիվար էր քշում Աստուրի այրուած տան տաք մոխիրը:

— Վայ, անաստուած բեկ, դու անխիղճ գաղան, էս ի՞նչ արեցիր, — արտասուալից, բայց կատաղի աչքերով իր հրաճարակ տանը մօտեցաւ Խոդեդանը:

— Բեկին դիմադրողի տունը էսպէս կը վառուի: Այ, տես, դարմանս ձիւների տակ մնալով փտել է, — ասաց Շաբաբ աղան, ոտքով ցրիւ տալով քարափին դիզուած բորբոսնած յարդը: — Ինչո՞ւ մերժեցիր իմ խնդիրը: Ինչո՞ւ չթողիր, որ տունդ մարագ դարձնեմ, Խոդեդան: Դու հովիւ մարդ ես, չոլումն էլ կարող ես ապրել:

— Դէ հիմա տեսնենք, թէ ով պէտք է չոլում ապրի:

— Չես համարձակուի, իմ ետեւում կանգնած է Բիթլիսի վալին եւ Մուշի փաշան:

— Նաեւ Աստուածը, — բացագանչեց Աստուրը: Ահագին մահակը տարուբերուեց օդում, եւ մի հարուածով ամեհի բեկը գետին տապալուեց:

— Բռնեցէք այդ Հային: Բիթլիսի նահանգապետին իմաց տուէք, որ մի կեավուր ինձ գաւազանով ցած գլորեց, — գոռում էր Շաբաբ աղան իր բորբոսած յարդին տարածուած:

Խոդեդանը չոքել էր բկին եւ խեղդում էր նրան, երբ երեք օսմանցի զինուած ոստիկան եւ երկու համիտիէ յանկարծակի յայտնուելով կալանեցին նրան:

— Դրան դուրս քշէք իմ գիւղից, նա կապուած է Գէորդ Չավուշի ապստամբների հետ: Նրա մայրը հաց էր տանում Ֆիզայիներին, — շարունակում էր գոռալ բեկը՝ բերանը յարդից մաքրելով:

— Քեզ պէտք է քշել գիւղից, անխիղճ գաղան, ինչո՞ւ անմեղ մարդու տունը վառեցիր: Հիմա տեղը չէ՞, որ էս ակիշով աղիքներդ բերանիցդ դուրս քաշեմ:

— Էդ ակիշը կոխիր փորդ, — բղաւեց պառկած տեղից մի քացի տալով հայ կընոջը, եւ ձեռքը մօտեցնելով իր դաշոյնին:

– Հէյ, թշուառական, սասունցին կնոջ վրայ ձեռք չի բարձրացնում: Բայց դու մի անարդ լեռնցի ես, որ տարբերութիւն չես դնում կնոջ ու տղամարդու միջեւ: Ինձ Գիւլէ կ'ասեն, որ կատաղեցի, աչքերդ կը հանեմ կը դնեմ ծոծրակիդ: Երեւի ուզում ես էն չուն Մուսաբեկի բախտին արժանանալ, — բղաւեց Գիւլէն եւ, մօտենալով, մի շառաչուն ապտակ հասցրեց անպատկառ բեկին:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Օր. ՎԱԼԱՆԹԻՆ ԵՈԲԵԱՆ
Պ. ՄԵԼՔՈՆ ՍԵՐՈԲԵԱՆ
Ամուսնացած
Կնքահայրութեամբ՝
Տէր եւ Տիկին Հրաչ Գրիգորեանի
12 Յունուար , 1964

Նոր Տարուան Առթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Յարութիւն Գուշմանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր ծնողքին՝ Տէր եւ Տիկ. Ստեփան Գուշմանեան(Ժոնքըրէթ) :

×

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Սիրական Չենողեան 20 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար :

×

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոն – Կիյոթիէռի Փոսթէն բաժանորդ մը Յունուար 7ին, տարեկան բաժանորդագրութիւն մը ղրկած է , բայց կտրոնին վրայ իր անունին տեղ գրած է «Յառաջ»ի անունը: Ստիպողաբար կը խնդրուի խնդրոյ առարկայ անձէն որ ճշդէ իր անունն ու հասցէն, կարենալ իր հաշւոյն անցընելու համար վճարումը :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Քէօշքերեան 15 Ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան «Շաւարշ Միսաքեան» սրահին, փոխան ծաղկեփունջի՝ Պ. Սերոժա Թորոսեանի մահուան առթիւ :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Պ. Յարութիւն Փափազեանէ քսան քիլօ շաքարեղէն (պոնպոն) հանգստեան տուներու պատըսպարեալներուն համար, իր ննջեցեալներու հոգւոյն ի մասնաւորի իր կնոջ ողբ. Աննիկ Փափազեանի մահուան տարելիցին առթիւ: Պ. Միքայէլեան Շնորհք (Փուաթիէ) Միքայէլեան եւ Անանեան ընտանիքներու ննջեցեալներու հոգւոյն ամավերջի տօներուն առթիւ 20 Ֆրանք :

×

Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Գ. Պագրճեանի , որ երկու հարիւր Ֆրանք նուիրեց Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ պայծառութեան համար, փոխան տարեկան հոգեհանգիստի :

×

Կրընոպլի Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի մասնաճիւղերը շնորհակալութեամբ ստացած են, Օր. Մառի Քիւրաճեանի նըշանախօսութեան առթիւ հետեւեալներէ Պ.Պ.Մանուկ Փափազեան, Կար. Փափազեան, Սահակ Նաճարեան, Ժանօ Փափազեան, Կիրակոս Փափազեան, (Լիոն) , Տիկին Մառի Քիւրաճեան, տասնական եւ Տիկին Իսկուհի Քիւրաճեանէ 20 Ֆր.:

Կրընոպլի Կ. Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Փիլաւճեանէ իրենց քենիին եւ քրոջ Տիկին Վարդուհի Ֆարխեանի մահուան տարելիցին առթիւ քսան Ֆր., «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար 10 Ֆր.:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ
ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Պ. Յարութիւն Տէրոյեան, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տէրոյեան եւ աղջիկը, Պ. Պ. Աշոտ, Ժողէֆ , Մարսէլ Տէրոյեան, Պ. Սահակ Գաբրիէլեան եւ զաւակը , Տէր եւ Տիկին Ժան Սարգիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղազար Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Մահտէսեան, Այրի Տիկին Մարգրիտ Կաղինեան (Լա Սիոթա), Մարտիրոսեան ընտանիք (Պելժիա) , Շահպազեան ընտանիք (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եավէրեան, Կազարեան ընտանիք (Լիոն), Այրի Տիկին Տուտու Պօղոսեան, Այրի Տիկին Անիթա Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աքիմժաք (Փարիզ) եւ այլ համայն պարագաներն ու բարեկամները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, մեծ մօր, զոքանչին, քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին

ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՏԷՐՈՅԵԱՆԻ
(Ծնեալ Պօղոսեան, Մշեցի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ 11 Յունուար , 60 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, 13 Յունուար, առաւօտեան ժամը 10ին, Փրատոյի Հայոց Մայր եկեղեցին, մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն-Փիէրի գերեզմանատունը :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Նիսէն Շահան Զօտեան ընտանիքը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Թորոսեան եւ Յաբէթնագովեան ընտանիքներուն ընկ. Ս. Թորոսեանի մահուան առթիւ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերուն, Հինգշաբթի, (16 Յունուար) ժամը 15ին, Քատէի Սալ տէ Ֆէթին մէջ:

Կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը տղոց կողմէ : Հաճելի անակնկալներ:

Կաղանդ Պապան նուէրներ եւ նախընթրինք պիտի բաժնէ :

Շաւիլէն օթոքառը կը մեկնի ժամը 13ին, Փուան տը Շաւիլէն՝ ժամը 13.30-ին (Հայ Դպրոցին առջեւ) եւ կը հանդիպի ճամբու վրայ բոլոր կայարանները:

Արուարձաններէն եկողներուն համար, յատուկ հանրակառքի սպասարկութեան ժամերը.—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Փլաս Քառնօ, ժամը 13,30

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, Նիկողոսեան վաճառատան առջեւ, ժամը 13,30:

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ, Հայկական Դպրոցի առջեւ (Ռիւ Հայկ Դպիրեան),ժ.ը 13,30:

ՇԱՒԻԼ, Փուանթ տը Շաւիլ՝ ժամը 13,15, Եկեղեցւոյ առջեւ 13,30:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կրընոպլի Կապ. Խաչը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Կիրակի (19 Յունուար) կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուի, (Ռիւ Ժէ , Կրընոպլը) :

Խմբերգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, մեներգ աշակերտներու կողմէ: Ղեկավարութեամբ Պ. Սարգիս Քէփէնէկեանի (Ռոմանէն), մասնակցութեամբ իր թատերական խումի՝ երիտասարդ ուժերու կողմէ, կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը Խէչօին թուզը, (մէկ արար):

Աւանդական կաղանդ պապան, մրդեղէն բոլոր մանուկներու: Կրընոպլի եւ շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները եւ կազմակերպութիւնները՝ անխտիր կը հրաւիրուին :

×

ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կապ. Խաչի «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ» Յունուար 19ին, կիրակի՝ կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 3,30ին.—

Սրահ Առլաք Սոլֆէրինօ (235, Ռիւ Մունէյրա):

Խմբերգ, արտասանութիւն, մենախօսութիւն, տրամախօսութիւն:

Կը մասնակցի Նոր Սերունդի Երգչախումբը:

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

ԱԶԱՏ ՄՈՒՏՔ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ
ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր:
Կարճ ալիք 31, 10 – 25.55, 19.84:

Այս Կիրակի օր , Հռոմի ժամով՝ 10.30ին, Ս. պատարագը պիտի մատուցանէ Յովսէփ Ծ. Վ. Գաֆթանճեան : Օրուան քարոզը պիտի խօսի Ներսէս Ծ. Վ. Սեթեան, նիւթ ունենալով «Ուխտաւորի մը առաքելութիւնը»: Երգեցողութիւնները պիտի ղեկավարուին Վրթանէս սարկաւագ Ուլուհոճեանի կողմէ:

EXPOSITION
D'ART ARGENTIN CONTEMPORAIN
DU 13 DÉCEMBRE AU 16 FÉVRIER
Musée National d'Art Moderne
PARIS
— 11, Av. du Président Wilson —

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները՝ 18 Յունուար, Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ՝ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԿՈՉ ՇԱՒԻԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Այս Շաբաթ դիշեր՝ ժամը 8.45ին Շաւիլի Կաթողիկէ եկեղեցւոյ ժողովրդապետութեան նախաձեռնութեամբ կազմակերպած է Հասարակաց Աղօթքի Օր մը, մասնակցութեամբ բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիներու :

Այս առթիւ Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին եւս կը մասնակցի եկեղեցական երգով մը: Կը հրաւիրուի Շաւիլի բարեպաշտ ժողովուրդը, բազմաթիւ մասնակցելու այս աղօթքի օրուան :

Salle Paroissiale de Chaville

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, 19 Յունուար, ժամը 16–24
LES AMBASSADEURS
3, AVE. GABRIEL, CHAMPS-ELYSEES
Երկու նուագախումբ Գեղարուեստական բաժին
Danses Originales par RITA VELEZ
Election « MISS CROIX-ROUGE »
Մուտք 8 ֆրանք
Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝
ELYsée 67-03

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ
Հայկ. երաժշտութեան նոր սկաւառակ մը, (շարք 6) թիւ MC 20172
Վերջին կատարելագործութեամբ պատրաստուած ՎՕԿ Ընկերութեան կողմէ
Ղեկավարութեամբ՝
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ»
«UNE SOIRÉE ARMÉNIENNE»
(Microsillon, 33 tours, 30 cm. 48 վայրկեան տեւողութեամբ)
Գունաւոր շքեղ կողք
Մեներգ, խմբերգ եւ սէնֆօնիք նուագախումբ 50 հոգի
Հայկ. պարերու եւ աշուղական երգերու կտորներ :
1.— Կենաց երգ, 2.— Արեւելեան ցոլքեր, 3.— Երջանիկ Աշուղը, 4.— Հայկ. պարեր (Հօյ Հելինէ, թամ Զարա), 5.— Քաղհան եմ անում, 6.— Գարնան օրեր, 7.— Յոռետեսը, 8.— Հայրենի Յուշեր, 9.— Երկինքն ամպել է, եւ Տատրագոմի Հարսը օփերայէն պարեր :
Ստանալու համար դիմել Ա.Պարթևեանի 14 Rue Petit, Paris 19e — Tél. BOT. 99-22 կամ Եկեղեցւոյ դիւանատունը :
Երգարանը կը տրուի միասին, Գին 30 Ֆրանք
(Գաւառներու համար առաքում contre remboursement, խնամուած ծրարով)
Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները ժող. երաժշտութիւն թիւ 20103, 20136, 20157, 20162, 20159,
Եկեղեցական երաժշտութիւն եւ Եկմալեան պատարագ.— 20114, Կոմիտասեան պատարագ 20150, 20169 , Գանձարան Հայ եկեղեցական երաժշտութեան

Լօխում հէլվա թահին
Bongoût
USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)
DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE
★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
16
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
JEUDI
16 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9910

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 9910

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՀԻՐԷԻ ԺՈՂՈՎԸ

Երկուշաբթի օր Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան մայրաքաղաքին մէջ բացուեցաւ Արաբական Լիկայի խորհրդաժողովը, արտակարգ հանդիսաւորութեամբ :

Իր կազմութենէն ի վեր առաջին անգամն է, որ տասներեք անդամ երկիրներու զերազոյն պետերը — թագաւոր եւ հանրապետութեան նախագահ — անձամբ ներկայ կ'ըլլան համաբարական քաղաքական այս կազմակերպութեան մէկ ժողովին, — բացի Լիբանանի հանրապետութեան նախագահ Զօր. Ֆուատ Շէհապէն, որ հիւանդ է եւ Լիբիոյ թագաւոր Իտրիսէն, որ իրեն տեղ ղրկած է վարչապետ անոր :

Միջազգային մամուլը պատմական դէպք կը կոչէ Գահիրէի ներկայ հաւաքոյթը, ո՛չ միայն մասնակցողներու բազմիկ հանդամանքին պատճառաւ, այլ անոր համար, որ պատասխանելով նախագահ Ապտէլ Կամալ Նասրի հրաւէրին, արաբական բոլոր երկիրները, մոռնալով իրենց ներքին վէճերը, միացեալ ճակատ կազմած են՝ պայքարելու համար հասարակաց վտանգին, չըսելու համար Թշնամիին դէմ :

Աչքնէն առաջ նախագահ Նասրն է որ տուած է անյիշաչարութեան օրինակը՝ եղբայրական ձեռք կարկառելով Յորդանանի թագաւոր Հիւսէյնի որուն դէմ տասնիներէ ի վեր այնքան մեղադրանքներ կ'ընէր Գահիրէի ձայնասփիւռը : Դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատուեցան Եգիպտոսի եւ Յորդանանի միջեւ :

Պէյն Պելլա եւ Մարոքի Հասան Բ. թագաւորը մէկ կողմ դնելով իրենց սահմանային վէճերը, կը նստին նոյն սեղանին շուրջ : Իսկ Սէուտ թագաւորը ընդունելով Եմէնի Հանրապետութեան նախագահ մարէշալ Սալալի ներկայութիւնը Լիկայի խորհրդաժողովին մէջ, լռելեայն ճանչցած կ'ըլլայ իր դրացի երկրին նոր վարչաձեւը : Մարոք եւ Եգիպտոս նոյնպէս հաշտուած են այս առթիւ : Գահիրէի եւ Դամասկոսի միջեւ սառոյցը հալած է՝ Զօր. Հաֆըզի ներկայութեամբ :

Համաբարական Միացեալ ճակատը պանծացնելու համար Գահիրէի փողոց - ներն ու հանրային չէնքերը լուսաստր - զուած են եւ պարզած տասներեք երկիրներու աղգային դրօշները :

Խորհրդաժողովի գլխաւոր օրակարգն է արդեօք հանդիսանալ Իսրայէլի կառավարութեան, որ ծրագրած է Յորդանան գետի ընթացքը փոխել՝ ոռոգելու համար Նէկեվի անապատին անջրդի հողերը, Թոյլ չտալ նաեւ որ Տիբերիոյ լիճին ջուրը օգտագործուի նման նպատակներով :

Տասնեւհինգ տարուան մէջ Իսրայէլի բնակչութեան թիւը հասած է արդէն երկու միլիոնի, չնորհիւ ծրագրուած ներ - գաղթի : Եթէ անապատի հողերը ոռոգուին կը կարծուի թէ քանի մը տասնեակ տարիէն կարելի կ'ըլլայ կրկնապատկել այս թիւը :

Այս հեռանկարին հանդէպ դիրք բռնած են արաբ պետութիւնները, Իսրայէլի արագ աճումին մէջ վտանգ տեսնելով իրենց դէմ :

Գահիրէի ժողովին մէջ կը քննուին այն ծրագիրները, զորս մշակած են զանազան անդամ պետութիւնները, Իսրայէլեան ծրագրին հակադրելու համար զանոնք :

Ջուրի համար պատերազմ պիտի ընե՞ն թէ ոչ : Եթէ Իսրայէլ չհրաժարի իր ծրագրէն, Լիկայի անդամները զէնքի պիտի դիմե՞ն թէ պիտի բաւականանան քաղաքական եւ տնտեսական հանդամանք ունեցող որոշումներով :

Այս հարցերու մասին պիտի արտայայտուին տասներեք երկիրներու պատուիրակութիւնները, որոնց կազմին կը մասնակցին իւրաքանչիւր պետութեան արտաքին եւ պատերազմական նախարարները ու բազմաթիւ մասնագէտներ :

Կը թուի թէ Միացեալ Նահանգները կը քաջալերեն Իսրայէլի ծրագիրը : Խրուշչեւ հակառակ է պետութեանց միջեւ ծագած վէճերը զէնքով վճռելու սկզբունքին :

Այս պայմաններուն տակ կը կարծուի թէ պատերազմի կողմնակիցները յաջողելու մեծ յոյսեր չունին :

Ինչ ալ ըլլայ Գահիրէի Խորհրդաժողովին արդիւնքը, ստոյգ է մէկ բան, — կարեւոր քայլ մը առնուած է ամրապնդելու համար արաբական միացեալ ճակատը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՆԱՄԱՅԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

«ՊԷՏՔ Է ԽՕՍԻԼ ԶՐԱՆՑՔԻՆ ՄԱՍԻՆ» ԿԸՍԷ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ

Մինչ Փանամայի մէջ առեւտրական - ները կը պատրաստուին վերսկսիլ իրենց աշխատանքը եւ բանալ խանութները, կը թուի թէ տագնապը ցարդ լուծուած չէ :

Փանամայի Արտաքին նախարարը մամուլի ասուլիս մը տուած է ուր բացառիկ լաւատեսութիւն մը ցոյց չէ տուած : « Յարդ, մեր եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ իւրաքանչիւր տագնապ անփոփոխ ձեւով անցած է : Միջադէպը կը պատահին այն կացութեան պատճառաւ որ մեղի պարտադրուած է Ջրանցքին մէջ : Միացեալ Նահանգները կը յայտարարեն թէ չեն ուզեր վիճիլ սպառնալիքի տակ : Փանամական կառավարութիւնը կարգը վերհաստատեց : Ուրիշնկերն այլեւս ոչ մէկ պատճառ կը տեսնէ որեւէ բան փոխելու, մինչեւ յաջորդ տագնապը, երբ նոյն բանը կը վերսկսի : Բայց այս անգամ, տեղի չենք տար» : Նախարարը չփորձեց սակայն իր հաշուոյն առնել մամուլի եւ ընդդիմադիրներու խօսքերը «էն Իմփերիալիսմօ եանիթի» մասին : Երբ իրեն հարց արուած է թէ համաձայնաւոր - ները մատ ունի՞ն այս գործին մէջ, նախարարը պատասխանած է «աչխարհի վրայ զանգուածային ցոյց չկայ ուր հա - մաձնավարները դեր մը չխաղան» : Արտաքին նախարարը յայտնեց նաեւ «ճիշդ չէ պնդել որ Միացեալ Նահանգները բռնի ուժով կը վարեն Ջրանցքը : Կը վարեն համաձայն այն դաշինքին զոր կը մեկնաբանեն իրենց հասկցած ձեւով եւ ոչ մեր հասկցած ձեւով : Այդ պատճառով է արդէն որ պէտք է խօսիլ, բանակցիլ : Պէտք է հասարակաց մեկնաբանութիւն մը գտնել կամ աւելի ճիշդ, գործակցութեան նոր հիմ մը փնտռել » :

Սպիտակ Տան բանբերը սակայն յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգները Թոյլ չեն տար որ Ջրանցքին ապահովութիւնը խնդրոյ առարկայ ըլլայ :

Նախագահ Ճոնսըն «անկեղծ եւ ուղղակի» խօսակցութիւններ կրնայ ունենալ Փանամայի վարիչներուն հետ երբ կարգը վերջնականապէս հաստատուած ըլլայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ վարչապետը Լոնտոն հասաւ առջի օր եւ խօսակցութիւններ պիտի ունենայ բրիտանացի պետական պաշտօնեաներուն հետ :

ՋԱՆՋԻՊԱՐի դէպքերուն առաջին հաշուին համար 174 անձեր ձերբակալուած են : Ոստիկանութիւնը կը հաստատէ թէ ձերբակալուածներէն 50 - ը ոստիկաններ են :

ՊՕՂՈՍ Զ. ՊԱՊԱՆ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յունուարի 5ին, կիրակի օր, ժամը 12ին, ընկերանալով Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարքին, Երուսաղէմի օգակայան դացինք ողջունելու ժամանումը Յոյն Ուղղափառաց Տիեզերական Պատրիարքին՝ Նորին Սրբութիւն Տ. Աթենագորասին : Տ. Եղիշէ Պատրիարք եւ Տ. Տաճատ Ս. Արքեպիսկոպոս, պատուոյ չքախումբին հետ, զոր կը գլխաւորէր նորին վեհապետութիւն Հիւսէյն Թագաւորը իր նախարարական կազմով, յառաջացան մինչեւ օդանաւ՝ դիմաւորելու համար Նորին Սրբութիւնը : Ապա, ընդունելութեան սրահին մէջ, յանուն ձերդ վեհապետութեան եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան՝ բարի գալուստ մաղթեցինք Նորին Սրբութեան :

Յունուար 6ին, երկուշաբթի, առաւօտեան ժամը 10·45ին, Սրբազան Պատրիարքարանը, ուր փառաւոր ընդունելութեան արժանացաւ ան : Իրեն կ'ընկերանային Երուսաղէմի Պապական նուիրակը եւ Նորին Վսեմութիւն Կարդինալներ՝ Թիսըրան, Ջիքօ - նիանի եւ Թևեթա : Սրբոց Յակոբեանց Մայրավանքի մուտքին, Նորին Սրբութիւնը դիմաւորուեցաւ Ամեն. Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարքին կողմէ, որ իր շուրջ ունէր Տ. Տաճատ Ս. Արքեպիսկոպոսը, Տ. Սուրէն, Տ. Նորայր եւ Տ. Հայրիկ Սրբազան Հայրերը : Ժառանգաւորներու եւ Մխիթարեան Հայրերու թափօրով Նորին Սրբութիւնը բարձրացաւ Պատրիարքարանի չքեղազարդ դահլիճը, ուր Ամեն. Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարք կարդաց բարի գալստեան կարճ ուղերձ մը հայերէն լեզուով, զոր ամբողջական բնագրով կը ներկայացնենք ձերդ Վեհափառութեան :

« Ձերդ Սրբութիւն

« Յանուն Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքարանի, քրիստոնէական սիրով եւ եղբայրական ոգիով կ'ողջունենք Ձեր Սրբութիւնը, դարաւոր այս Հաստատութեան մէջ :

« Ուրախ ենք որ Ձեր նկատմամբ մեր այս յարգանքին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռի Գահակալ Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսի ներկայացուցիչները, ամբողջական ընտանիքով մը Հայց. Եկեղեցւոյ յարգանքի տուրքը Ձերդ Սրբութեան հանդէպ :

« Առաքելական այս Հաստատութիւնը, զոր այսօր Ձեր անձին շուրջը կը լեցնենք, տասնեակ ներ ունեցած է իր մէջ ողջունելու երջանկարերը այցելութիւնը իշխաններու եւ արքաներու, ինչպէս կը վկայեն այս դահլիճին պատկերները :

« Սակայն, առաջին անգամն է որ բախտաւորութիւնը կ'ունենանք վայելելու չնորհաբեր ներկայութիւնը իշխան - ներու իշխանին, Արեւմտեան Քրիստոնեայ մեծ աշխարհին, յանձին Ձեր Սրբութեան : Ձեր այս այցելութիւնը կը նշանակատնէ ոչ միայն մեծ պատիւ մը Պատրիարքարանիս, այլ նաեւ Հայց. Եկեղեցւոյ եւ ժողովուրդին, որ առաջին անգամ չէ, որ առարկայ կ'ըլլայ Կաթոլիկ մեծ եկեղեցւոյ Գերագոյն Պետին բարձր ուշադրութեանը :

« Ձեր աննախընթաց եւ պատմական ուխտաւորութիւնը է Սուրբ Երկիր, Ձեր անձի չնորհի մէջէն նոր փայլ մը եւ նոր դոյն մը կ'ապեղծնէ Քրիստոնէական այս փառքին, որ մեր Տիրոջ արիւնովն է սրբագործուած եւ առատ զարճած ներչնչման քրիստոնէական սերունդներու, եղբայրութեան նուիրումի, միութեան եւ սիրոյ ոգիով եւ խորհուրդով :

« Այս առթիւ, ի սրտէ կ'աղօթենք որ մեր Երկնաւոր Հայրը, որ իր Միածին Որդին տուաւ մարդկութեան՝ այս Սուրբ Քաղաքին մէջէն, օրհնէ եւ պտղաբերէ Ձերդ Սրբութեան բոլոր ջանքերն ու գործերը, յօգուտ Քրիստոսի Եկեղեցիին, անոր միութեան ամրացումին եւ հոգեւոր վերակենսաւորումին :

« Ձեզի հետ մենք ալ կը հաւատանք որ Եկեղեցին, ինչպէս միշտ, այսօր ալ կոչուած է մարդկութեան բերելու Քրիստոսի կենսատու պատգամը կենդանի վկայութեամբ եւ միասնական, ներդաշնակ ծառայութեամբ ի փառս Աստուծոյ եւ ի խաղաղութիւն աչխարհիս » :

Ուղերձին անգլերէն թարգմանութիւնը կարդաց Գեր. Տ. Գարեգին Ծ. Վրդ. Սարգիսեան :

Սրբազան Պապը խանդերէն լեզուով իր ամենայերմ չնորհակալութիւնը յայտնեց փառաւոր այս ընդունելութեան համար : Յատուկ ուրախութիւն յայտնեց որ կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոսը ներկայացուցիչներ ղրկած էր դինք, դիմաւորելու համար Երուսաղէմի մէջ : Համոզումի անկեղծ ոգիով եւ ուժեղ չեշտով խօսեցաւ հայ ժողովուրդին բացառիկ այն քաջութեան եւ հերոսութեան մասին, զոր ան պատմութեան մէջ յայտնաբերած է իր հաւատքի աննկուն կամքով եւ հաւատարմութեամբ :

Իր խօսքերը անգլերէնի թարգմանուեցան Մոնս. Ուլիըպրանտի կողմէ :

Ընդունելութեան վերջաւորութեան, Պատրիարք Սրբազանը թանկագին քարերով զարդարուած մեծարժէք լանջախաչ մը նուիրեց Սրբազան Պապին, որ իր կարգին երեք չքանչաններով պատուեց Նորին Ամենապատուութիւնը :

Մօտաւորապէս կէս ժամ տեւող այս այցելութիւնը աննախընթաց պատմական դէպք մը ըլլալով հանդերձ՝ եղաւ նաեւ դեղեցիկ պահ մը Հայաստանեայց Հոռոմկական Կաթոլիկ Եկեղեցւոյ յարաբերութեան մէջ :

Նոյն օր յետ միջօրէին, ժամը 4·15ին հրաժեշտ առինք Նորին Ամեն. Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարքէն մեր սրտալից չնորհակալութիւնները յայտնելէ ետք իր այն - քան ջերմ ընդունելութեան համար :

Այս առթիւ, Վեհափառ Տէր, մեր սրտագին չնորհակալութիւնները կը յայտնենք Ձերդ Սրբութեան այն առաքելութեան համար զոր մեղի վստահեցաք :

Մաղթելով ձեղի արեւչատութիւն, երջանկութիւն եւ բեղուն գործունէութիւն,

Մատչիք ի համբոյր Վեհափառու - թեանդ Ս. Աջոյն

Մնամք Ձեռնարկ ի ծառայք

ԱՐՏԱԻԱԶԴ Ծ. ՎՐԴ.
ԳԱՐԵԳԻՆ Ծ. ՎՐԴ.
ՏԱՃԱՏ ԱՐՔ.

7 Յունուար 1964, Ամբիլիաա

(ԿՆԻՔ)

ՀԱՅԵՐԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

—o—

(ԱՄԵՆԱՀԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՄԵՐ ՕՐԵՐԸ

—o—

Հ. Յովսէփ Մամուրի Ֆրանսերէն լեզուով դասախօսութիւն մը տուաւ Երուսաղէմի մէջ (Ֆրէրներու երկրորդական վարժարան), նիւթ ունենալով « Հայերը Երուսաղէմի մէջ, ամենահին ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը »: Յարգելի բանախօսը իր այս դասախօսութեան պատրաստութեան համար օգտագործած էր Պերլինի, Լոնտոնի, Մանչեսթըրի, Փարիզի, Հռոմի, Շիքակոյի, ինչպէս եւ Հրէաստանի համալսարաններուն արեւելագիտական հրատարակութիւնները, աշխարհածանօթ պատմաբաններու դասախօսութիւնները: Հ. Յովսէփ Մամուրիի դասախօսութիւնը կուտանք խտացուած ձեւով :

Նախ, իբրեւ ներածական, ըսաւ .—

Ինչպէս ծանօթ է, հայ ցեղը կազմուած է միացմամբը մեր հայրենի հողերուն վրայ ամենահին ժամանակներէն իսկ բնակութիւն հաստատած կարգ մը ցեղախումբերէ, որպիսիք են գլխաւորաբար Ուրարտացիք (Արարատի շրջան), Նայիրիք (Վանայ շրջան), Հիթիթները (Կապադովկիոյ շրջան), Խուրրիները (Եփրատայ եւ Տիգրիսի ակունքներու միջեւ գտնուած հողամաս), եւ այլք: Ասոնցմէ՝ Խուրրիներով կը սկսի մեր պատմութիւնը իբրեւ առաջին հիմնադիրները Երուսաղէմի :

Խուրրիները եղած են հսկայ անձեր, յաղթանդամ, խիզախ եւ անվախ, ճամբորդող, եւ դժուարութիւններու առջեւ չընկրկող: Առեւտրասէր աւելի քան կըռուազան: Իրենց խումբ խումբ ճամբորդութեանց ընթացքին, մին ատոնցմէ առաջին անդամն ըլլալով եկած հանգած է այն տեղը, որ այսօր կը կոչուի Սիլուան: Օտար ափեր ճամբորդողներու համար, մանաւանդ հին ատեններ, ինչպէս այսօր, ջուրը շատ կարեւոր բան է: Ուր ջուր կայ եւ պարագաները տանելի են, հոն կը մնան քանիներ ու կը հաստատուին: Խուրրիերէն լեզուով «Սիօ» կը նշանակէ ջուր, եւ «Սիոն» կը կոչեն այն տեղը ուր ջուր կայ: Տեղը յարմար էր կայան գործածուելու՝ Եգիպտոս երթալու իրենց ցամաքային ճամբուն վրայ : Ու կը հաստատուին: Հետզհետէ կարեւորութիւն ստանալով, հարկ կը տեսնեն նաեւ զինուորականապէս գրաւել ու հաստատուիլ այն բարձունքներուն վրայ, — կեդրոնանալով մանաւանդ ու ամրացնելով այդ բարձունքներէն մասնաւորաբար մին, — որոնք անհրաժեշտ էին պաշտպանելու իրենց ջուրի պաշարը եւ իրենց հաստատութիւնները :

Խուրրիներու դրացի ցեղախումբեր հայրենիքէն, իրենց հետ լաւ յարաբերութեանց մէջ, յաջորդաբար կուգան օգտուելու ընծայուած առիթէն ու լաւ ընդունելութիւն կը գտնեն: Խնամիական եւ այլ հաշիւներով ոմանք, հետզհետէ ուրիշներ, կը հաստատուին: «Վարն» ու « վերը » կ՚ընդարձակուի :

Երբ հայ ազգը գոյութիւն կ՚առնէ, արդէն «Սիոն»ի շրջանը հաստատուողներ տիրաբար կը վարուէին դրսէն եկող օտարներու հետ : Խուրրիներէն զատ, Հիթիթներ շատ կը յիշուին այս կողմերու տարեգրութեանց մէջ: Բայց որքան ալ կը մնան ,եւ ասիկա արդի ըմբռնումով երկար կը տեւէ, կարելի չէ ըսել թէ, իրենց գագաթնակէտին, նոյնիսկ «հազարաւոր» անձերու հասնէր ընդհանուր թիւը բնակչութեան «Սիոն»ի կայանին մէջ : Հոս կը փակուի առաջին շրջանը :

Այնպէս որ երբ պատմական խոշոր բայց օտար ցեղախումբեր կը ներխուժեն զանգուածօրէն, «Սիոն»ցիք կը ստիպուին ենթարկուիլ, առանց լքելու իրենց ստացուածները: Երբ հիմնայատակ կործանած են, պարագաները բերելուն նորէն դարձած են, նախկինէն աւելի թիւով ու եռանդով ընդարձակելու իրենց տեղերը : Այս շրջանն է Յեբուսացւոց, Քանանացւոց, Հրէից, Փղշտացւոց, Փարաւոնեանց: Սիոնի նեղ շրջանը ընդարձակուած ու Երուսաղէմը հիմնուած էր որպէս քաղաք :

Հին կրօնքներու գլուխին ներքեւ «Սիոն»ի բարձունքը առաջնակարգ դիրք գրաւած է միշտ, հոն հաստատուած են առաջնակարգ տաճարներ, հոն կատարուած են կարեւոր «հրաշքներ», գործեր, երբեմն օրուան մարդոց խելքէն միտքէն վեր: Ծայր տուած է «Սիոնի աւանդութիւն» մը, միսթիք, բայց կարեւոր, մարդկանց տիրելու աստիճան: Սիոնցիք միշտ կարողացած են սիրաշահիլ օրուան մեծերը, իրենց շուրջինները, կառավարութեանց բարիկամեցողութիւնը : Ատոնց տուած են նաեւ մեծ մարդիկ, նաեւ պզտիկներ, որոնք անտարակոյս պաշտպանած են իրենց դատը ի պահանջել հարկին :

Քրիստոսի օրով Փոքր Ասիոյ Արամեան կայսրութիւնը անցուցած էր արդէն իր փառքի գագաթնակէտը, բայց Պաղեստինի բարձր դասը գիտէր ու կը խօսէր այդ լեզուն: Հրէէրենը ռամիկ ժողովուրդին յատուկ էր: Այս բոլոր դասերուն մէջ Հիթիթները լայնօրէն , իսկ Խուրրիները սակաւ թիւով,ներկայացուած էին: Այնպէս որ Քրիստոսի հետեւող եւ ուկնդիր ժողովուրդին մէջ անհաւանական չի թուիր նաեւ ասոնց ներկայութիւնը : Եւ առաջին մէկ օրէն իսկ ատոնք ունեցան իրենց ուրոյն քրիստոն. պաշտամունքի վայրերը, վասնզի Քրիստոսի կրօնքը շատ մօտ էր ու կը խօսէր ուղղակի իրենց սրտին, իրենց դարերէ ի վեր փընտռած ու սպասած կրօնքն էր: Այսօրուան բոլոր քրիստոնեայ ազգերուն պաշտամունքը հինին շարունակութիւնն է Քրիստոսով դրոշմուած, Հայունը միակն է որ Քրիստոսինն է առանց հինէն հետք մը ունենալու: Ասիկա ալ գործն էր Գրիգոր Լուսաւորիչին :

Առաջին օրէն Հայք իրենց երկրէն լըսած, հետեւած ու կապեր հաստատած էին Քրիստոսի այս երկրին ու անոր խորհելակերպին հետ: Օգնած էին նաեւ նիւթապէս ու նուէրներով մանաւանդ իրենց հաստատութեանց, որոնք զանազան պատճառներով ենթակայ կը մնային իրենց : Առաքելական շրջանէն կը սկսին արդէն եղբայրութիւնները, յետոյ վանքեր ու վանահայրեր: Յետոյ կազմակերպութիւն եւ եպիսկոպոս :

Երուսաղէմի Հայերը, սկիզբները թէեւ ենթակայ բոլորովին իրենց հայրենի աշխարհի մեծերուն, կը տեսնեն թէ ինչպէս այլուր, հոս եւս քաղաքական այլափոխ ու այլամերժ պարագաները յաճախ եւ երկար ժամանակներով չեն թոյլատրեր, որ կապը սերտ մնայ տեւականօրէն, ու կը ձգտին աւելի ու աւելի անկախութիւն: Այսպէս է եղած Բիւզանդացւոց շրջանին (ու անոնց մէջ գտնուած հայ մեծերն ալ լայնօրէն կ՚օգնեն այդ անկախութեան ամրապնդման), Պարսիկներու, Հռովմայեցւոց, Օմար Իպն ալ Ղաթթապի (իսլամացած Հայեր շատ եղած են) շրջանին, աւատապետական շրջանին, Խաչակիրներու, Սալահ էլ Տինի, Մամլուքներու, Հեթում Բ.ի շրջանին :

Երուսաղէմի Հայոց Նուիրապետական Աթոռը շրջան մը Սսոյ ենթակայ էր, երբ Մայր Աթոռը հոն փոխադրուած էր: Այնտեղի անկայուն ու ալեկոծ տարուբերումներէն դառնօրէն դժգոհ, կը ստիպուի Կոստանդին – Օշինի օրերուն՝ այստեղի Սարգիս Մեծաւորով վերջնապէս խզել կապը այս այլեւս անտանելի «ենթակայութեան» եւ ինք իր վրայ առնել բացարձակ անկախութիւն մը , որ իւրայատուկ է միայն Պատրիարքաց , եւ իր այս նոր իշխանութիւնը վաւերացնել կուտայ օրուան տիրող Վեհապետէն (Գահիրէի Սուլթան Զաքմաքը): Կը յաջողի : Հետզհետէ հայազգի Մամլուք իշխաններ Գահիրէէն կառավարիչ կը նշանակուին Պաղեստինի :

Թրքական տիրապետութեան ժամանակ, Պոլսոյ հայ մեծ ընտանիքները շարունակական օժանդակութիւն ցոյց կուտան: Կուգան Բրիտանացիք, յետոյ Հաշիմական տիրապետութիւնը: Հայ մեծեր, ինչպէս Կիւլպէնկեանք կը շարունակեն իրենց օժանդակութիւնը :

1963-Ի ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԴԷՊՔԵՐԸ

—

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

9.— Միացեալ Ազգերը Քոնկոյի ՄԱԿի ուժերուն հրահանգեցին նախագահ Զոմպէն արգելափակել իր տան մէջ :

17.— Ամերիկեան կառավարութիւնը Քոնկրէսին օրինագիծ մը ներկայացուց պետական ծախքերու կրճատման եւ տուրքերու մեծ չափով զեղչման համար:

22.— Պաշտպանողական եւ քաղաքական գործակցութեան համաձայնութիւն ստորագրուեցաւ Ֆրանսայի եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ միջեւ :

23.— Թուրքիոյ ամերիկեան կայաններու վերացումը յայտարարուեցաւ :

25.— Նիկոսիոյ թրքական մզկիթին մէջ ռումբ մը պայթեցաւ :

29.— Նախագահ տը Կոլ արգելք եղաւ Միացեալ Շուկայի մէջ Մեծն Բրիտանիոյ մուտքին :

ՓԿՏՐՈՒԱՐ

6.— Խորհ. Միութիւնը Ֆրանքեւգերման համաձայնութեան շուրջ իր մտահոգութիւնները յայտնեց Միացեալ Նահանգներուն :

8.— Իրաքի մէջ տապալեցաւ Քասըմի վարչաձեւը եւ Քասըմ սպաննուեցաւ :

11.— Միացեալ Նահանգները եւ Խորհ. Միութիւնը ճանչցան Իրաքի նոր վարչաձեւը:

14.— Անդլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութեան պետ Հիու Կէյցքըլ մեռաւ եւ նոր պետ ընտրուեցաւ Հարոլտ Ուիլսըն :

28.— Նախագահ Քենըտի Քոնկրէսին առաջարկեց օրէնսդրական միջոցներ ձեռք առնել ցեղային խտրականութեան դէմ :

ՄԱՐՏ

8.— Նասըրականները յեղափոխութեամբ ձեռք առին Սուրիոյ իշխանութիւնը :

13.— Անդլիա սկզբունքով համաձայն գտնուեցաւ Ատլանտեան բազմակողմանի կորյիզային ուժի ստեղծման :

15.— Համայնավար Չինաստան պահանջեց Խրուշչեւ հեռացնել Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան զեկավարութենէն :

28.— Միացեալ Նահանգները յաջողութեամբ փորձեցին զեր – հրթիռ մը:

ԱՊՐԻԼ

11.— Ամերիկեան «Թրեշըր» հիւլէա-

ՀԱՄԲՈՅՐԸ

—o—

— Խնամի՛, — պոռաց Մուրատ Ակօն ետեւէն:

Կարօ Մարսուպ ետեւ չնայեցաւ: Վըճռական էր, վճռական:

Մարուշ անկողին որ մտաւ, ջերմութիւնն աւելի սաստկացաւ: Հիւանդ ու յոգնած, շատ կարճ քունի մէջ դեռ նոր էր խորունկցեր: Խուրձ մազերը բարձին վրայ թափուած էին սեւ, ինչպէս գիշերը կ՚իջնէ ձիւնին վրայ: Անփութօրէն մերկ թեւերն անկողնէն դուրս: Պատուհանէն ներս լուսնի շող մը ինկած էր անկողնին վրայ ու կը խաղտար: Լուսնի շողին քով, Մարուշի տժգոյն դէմքին վրայի գծագրուած յօնքերը աւելի գեղեցիկ ու խօսուն կ՚երեւէին: Մարուշ, ցանկապատէն անդին Մուրատի ոտքերու խշրտուքը կը լսէր, յետոյ իր անունը:

— Մարուշ:

— Ախ, Աստուած իմ, նորէ՞ն: Չէ, չէ, Մուրատ: Մարդ կը տեսնէ, հայրս, Մուրատ, հայրս:

Մուրատ կեցաւ ցանկապատէն անդին: Նկարի մը պէս լուռ էր ու անշարժ ու միշտ իր անունը կը կրկնէր.

— Մարուշ, Մարուշ:

Մուրատի անշարժութենէն Մարուշի սիրտը կը նեղուէր:

— Եկուր Մուրատ, մեզ մարդ չի տեսներ:

Մուրատ անշարժ էր ու միշտ կը կրկնէր.

— Մարուշ, Մարուշ:

Մարուշ սրտի ճնշումէն արթնցաւ յանկարծ: Անկողնին քով, «Մարուշ» կանչողը իր մայրն էր, որ զինք կ՚արթնցնէր:

— Ի՞նչպէս եղար, աղջիկս, — խօսեցաւ մայրը՝ ձեռքը աղջկան ճակատին տանելով:

Ի՞նչպէս ըսէր թէ ներսը Մուրատ Ակօն մատանիին կը սպասէ: Աղջիկն հիւանդ էր հիւանդ, կրակներուն ու բոցերուն մէջ: Ի՞նչպէս ըսէր թէ հայրն իր նշանը ետ կ՚ընէ:

— Մարուշ, աղջիկս, էդ Մուրատենց մատնին ինծի տուր:

Աղջիկը վարանեցաւ. խոշոր ու հիւանդ աչքերը մօր երեսին սեւեռեց:

— Խնամի Ակօն ըսաւ, որ վաղը քաղաք պիտի երթայ, կ՚ուզէ մատնիին նոր ակ անցընէ:

Մարուշ հանեց մատանին ու մօրը երկարեց: Մայրը սենեակէն դուրս ելաւ թէ չէ, Մարուշի սիրտը փղձկեցաւ, դէմքը մազերուն ու բարձին մէջ թաղեց ու լացաւ լացաւ, բոլորովին լուռ ու անծանօթ նախազգացումով մը:

Լուրը գիւղին մէջ շատ շուտ տարածուեցաւ. — Կարօ Մարսուպ նշանը ետ է ըրեր:

Կարօ Մարսուպ երկու օր եկեղեցի չգնաց, մարդու երես չնայեցաւ: Երրորդ օրը եկեղեցիէն դուրս ելաւ, ոչ ոքի հետ խօսեցաւ: Կնճիռները ճակատին վրայ թնճուկած՝ ուղղակի տուն գնաց: Տան մէջ ալ կարծես անկանոն թափթփածութիւն մը կար, ճիշդ Կարօ Մարսուպի սրտին պէս: Հաւերը տանիքը կը փռտէին ու հողերը վար կը թափէին. սանդխամատերը մաշած կ՚երեւէին. տան խոնջան անյարմար տեղ դրուած, ամաններն անկանոն տեղաւորուած. եղներն ալ միշտ անօթի կ՚երեւէին. կինը, Նունիկ, հիւանդ աղջկան անկողնին քովէն չէր հեռանար: Տան մէջ հիւանդ լռութիւն մը առեր կեցեր էր:

— Նունի՛կ, գետինը մտնըս, Նունիկ, էս կովերը տահա չե՞ս կթեր, — կը պոռար Կարօ Մարսուպ:

Նունիկ վար կ՚իջնէր, սթիլը ձեռքին, ախոռ կը մտնէր կովերը կթելու, ուր Կարօ Մարսուպ եղներուն կռնակն ու ականջները կը չփէր:

— Էդ աղջիկը բոցերուն մէջ կը վառի, արիմա՛րդ. էսօր ամբողջ օրը ինքնիր դէմ է խօսեր. երեք օր է բերանը բան դրած չէ, — խօսեցաւ Նունիկ վարանոտ:

— Ես քեզի կ՚ըսեմ էդ աղջկան անունը մի տար, կնի՛կ, թո՛ղ երթայ սատկի:

— Էսօր, քանի օր է հիւանդ է, տնաշէ՛ն. օր մըն ալ անկողնին մօտեցիր, տե ի՞նչ հալի է:

— Չէ, չէ, որ սատկի՝ գերեզմանը չե երթար. էդ իմ աղջիկը չէ, ինծի աղջի չկայ:

Մարուշի հիւանդութիւնը աւելի ծանրացաւ: Նունիկ ի զուր աղաչեց, դրացիները ի զուր խօսեցան, որ Կարօ Մարսուպ աղջկան անկողնին մօտենայ: Կարօ Մարսուպ կամ մարագին տանիքը շխ կամ եղներն առաւ դաշտ գնաց: Հիւանդ աղջկան անկողնին չմօտեցաւ : Տէր չեղաւ աղջկան:

×

Աշունի վերջի ամիսն էր. ռէնճպէրներ բամպակներուն հետ ներս առեր էին իրենց ոտքերն ու եղները: Պարզկայ գիշերներուն դաշտին վրայ այլեւս մուժ կ նստէր: Աշունի տերեւները աշունի հովերէն կը քշուէին դիւահարի պէս ու կամուրջներուն վրայ բոլորակ պար կը դառնային: Դաշտին մէջ միակ որթատունկ ու ալուճի տերեւներն էին, որ բոցի գոյնով բռնկած կը վառվռային միջօրէի արեւին ներքեւ:

ՀԱՄԱՍՏԵ

(Շար. – 10)

կան սուզանաւը կորսուեցաւ 129 հոգիէ բաղկացած իր անձնակազմով :

17·— Եգիպտոսի, Իրաքի եւ Սուրիոյ մասնակցութեամբ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան հիմնումը յայտարարուեցաւ :

23·— Իսրայէլի նախագահ Պէն Զվի մեռաւ :

ՄԱՅԻՍ

1— Իտալիոյ մէջ կատարուած ընտրութեանց ընթացքին, Նենիի Ընկերվարական կուսակցութիւնը այնպիսի դիրք մը ապահովեց՝ որ կացութեան հակակշիռը իր ձեռքը անցաւ :

13·— Նախագահ Քենըտի դաշնակցային ուժեր զրկեց Ալապամա՝ ցեղային խտրականութեան դէմ միջոցառումները պարտադրելու համար :

15·— Ամերիկացի աստղանաւորդ Կորտըն Քուփըր դէպի Անջրպետ արձակուեցաւ եւ վերադարձաւ :

20·— Թուրքիոյ մէջ պետական հարուած տեղի ունեցաւ :

ՅՈՒՆԻՍ

3·— Յովհաննէս ԻԳ. Պապը վախճանեցաւ :

11·— Նախագահ Քենըտի հրամայեց զէնքի ուժով ջնջել ցեղային խտրականութիւնը :

15·— Խորհրդ. աստղանաւորդ Պիքովսկի արձակուեցաւ դէպի Անջրպետ եւ վերադարձաւ :

17·— Առաջին կին աստղանաւորդը՝ 20 տարու Թերեսկովա արձակուեցաւ դէպի Անջրպետ, ուր տեւական շփման մէջ մըտաւ Պիքովսկիի հետ :

17·— Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետ Մաք Միլըն վստահութեան քուէ ստացաւ Փրոֆումոյի դայթակղութեան առթիւ :

21·— Կարտինալ Մոնթինի Պապ ընտրուեցաւ եւ Պօղոս Զ. անունը ընտրեց :

26·—Նախագահ Քենըտի Արեւմտեան Պերլին այցելեց :

29·— Նախագահ Քենըտի Լոնտոն հասաւ պաշտօնական խօսակցութեանց համար :

ՅՈՒԼԻՍ

5·— Համայնավար Չինաստանի եւ Խորհրդ. Միութեան միջեւ խօսակցութիւններ սկսան Մոսկուայի մէջ :

15·— Կորիզային փորձերու մասնակի արգիլման շուրջ համաձայնութիւն գոյացնելու համար, Խորհր. Միութեան, Միացեալ Նահանգներու եւ Մեծն Բրիտանիոյ միջեւ խօսակցութիւներ սկսան խորհրդային մայրաքաղաքին մէջ :

25·— Կորիզային փորձերու մասնակի արգիլման շուրջ համաձայնութիւն :

26·— Ահաւոր երկրաշարժ մը քարուքանդ ըրաւ Եուկոսլաւիոյ Սկիւպ քաղաքը :

ՕԳՈՍՏՈՍ

9·— Համայնավար Չինաստան խաբէութիւն որակեց կորիզային փորձերու մասնակի արգիլման Մոսկուայի համաձայնութիւնը :

16·— Արեւմտեան Գերմանիա որոշեց ստորագրել Մոսկուայի համաձայնութիւնը :

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

7·— Հակամերիկեան խռովութիւններ Հարաւային Վիէթնամի մէջ :

7·— Չինեւխորհրդային միջադէպեր երկու երկիրներու սահմաններուն վրայ :

12·— Անդարայի մէջ համաձայնութիւն ստորագրուեցաւ Հասարակաց Շուկային մէջ Թուրքիոյ մուտքին համար :

21·— Խորհ. Միութիւնը ամբաստանեց Համայնավար Չինաստանը՝ սահմաններու զանգուածային բռնաբարմանց համար :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

8·— Նախագահ Քենըտի յայտարարեց՝ թէ Միացեալ Նահանգները համաձայն են ցորեն ծախելու Խորհ. Միութեան :

9·— Իտալիոյ մէջ, Պելլունոյի ամբարտակը խորտակուեցաւ եւ ահագին տարածութիւն ողողուեցաւ : Բազմաթիւ զոհեր արձանագրուեցան :

10·— Մաք Միլըն հրաժարեցաւ վարչապետութենէ եւ Պահպանողական կուսակցութեան ղեկավարութենէն :

10·— Մոսկուայի կորիզային համաձայնութիւնը գործադրութեան դրուեցաւ :

14·— Արեւմտեան Գերմանիոյ փոխվարչապետ Տոքթ. Էրհարտ Տոքթ. Ատընաուրի յաջորդելով կառավարութիւն կազմեց :

15·— Մարոքեան եւ Ալժերական ուժերու միջեւ սահմանային բախումները ընդհանրացան :

18·— Մաք Միլըն իբրեւ իր յաջորդը առաջարկեց արտաքին նախարար լորտ Հիում :

30·— Մարոքի եւ Ալժերիոյ միջեւ բախումներու դադրեցման շուրջ համաձայնութիւն գոյացաւ :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

1·— Հարաւային Վիէթնամի մէջ, բրոնատիրական վարչաձեւին դէմ յեղափոխութիւն պայթեցաւ :

2·— Հարաւային Վիէթնամի բռնակալական վարչաձեւը տապալեցաւ եւ ղեկավարները՝ Տիէմ ու Նու եղբայրները ինքնասպան եղան կամ սպաննուեցան :

17·— Միացեալ Նահանգները յայտարարեցին՝ թէ իրենց պաշտպանողական ծախքերը զգալի չափով կը կրճատեն :

22·— Նախագահ Քենըտի սպաննուեցաւ Թեքսասի Տալլաս քաղաքին մէջ : Փոխնախագահ Լինտըն Ճոնսըն ստանձնեց նախագահութիւնը :

24·— Նախագահ Քենըտիի սպանիչ Օսվալտ սպաննուեցաւ Ճէք Ռուպիի կողմէ :

25·— Համաշխարհային մեծ սուզով Ուոշինկթընի մէջ թաղուեցաւ նախագահ Քենըտի :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

5·— Նախագահ Ճոնսըն նախագահ Քենըտիի արտաքին քաղաքականութեան շարունակման ի նպաստ կոչ ըրաւ :

17·— Խորհ. Միութիւնը եւ Միացեալ Նահանգները միաժամանակ յայտարարեցին՝ թէ մեծ չափով կը զեղչեն իրենց զինուորական ծախքերը :

18·— Մոսկուայի մէջ ափրիկեցի ուսանողները ցոյցեր կատարեցին խորհրդային ցեղային խտրականութեանց դէմ :

— Քոնկրէսը վաւերացուց արտասահմանի տնտեսական օգնութեան ծրագիրը, որ երեք միլիառ տոլար ծախք կը նախատեսէ :

Քաղեց՝ Ա. Օ.

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ՄՇԱԿՆԵՐԸ

«Սով. Հայաստան» թերթի խմբագրութիւնը առանձինն տեսակցութիւն մը կազմակերպելով անուն եւ վաստակ ունեցող կարգ մը մտաւորականներու, դիտնականներու եւ արուեստագէտներու հետ, կը ներկայացնէ անոնց այս տարեշրջանի աշխատանքներուն ծրագիրը : Կուտանք իրենց գլխաւոր գիծերուն մէջ.

ԱԿԱԴ. ԱՐՄԵՆԱԿ ՄՆՋՈՅԵԱՆ (Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի քիմիաբանութեան ճիւղի քարտուղար).— Գիտական բազմաթիւ աշխատանքներ շատ դանդաղ կ՚ընթանան, գլխաւոր պատճառը անկազմակերպութիւնն է : Մեր ակադեմիայն վերջերս ունեցաւ քիմիաբանութեան ճիւղ մը, որ պիտի համադրէ այս ճիւղին վերաբերեալ բոլոր աշխատանքները : Առաջին առթիւ պիտի աշխատինք յստակացնել գիտական հիմնարկութիւններուն գործերը, թոյլ պիտի չտանք, որ դիտնականներուն ուժերը եւ ջանքերը մասնատուին, զբաղին երկրորդական հետազօտութիւններով : Ամէն հիմնարկութիւն պէտք է ունենայ աշխատանքի իր յստակ գիծը եւ աշխատի միայն այդ ուղղութեամբ : Միեւնոյն ատեն պիտի աշխատինք աւելի գործնական ըլլալ, զարկ տալ անհրաժեշտ քիմիական նիւթերու արտադրութեան եւայլն :

ԱՒԵՏ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ (վաստակաւոր դերասան).— Նոր թատրոնի չէնքին շինութիւնը դեռ չէ աւարտած, եւ մենք առայժմ զանազան թատրոններու մէջ ներկայացումներ կուտանք : Այնուամենայնիւ գնահատելի է մեր գործունէութիւնը :

Քանի մը ամիս ետք, Ապրիլի կէսերուն, թատերական միջազգային աշխարհը պիտի տօնէ Շէյքսփիրի ծննդեան 400ամեակը : Այդ առթիւ պիտի ներկայացնենք անգլիացի մեծ թատերագիրին « Ռոմէօ եւ Ճուլիէթա»ն :

ԱԿԱԴ. ԳԱԳԻԿ ԴԱՒԹԵԱՆ (Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի քիմիական հողամշակութեան տարրալուծարանի տնօրէն).— Բոյսերու անհողմշակութիւնը, հողին եւ բոյսերուն շողարձակ յատկութիւնները, միաբջիջ ջրիմուռներու սննդառութիւնը եւ այլ հետազօտութիւնները պիտի շարունակուին :

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ (արձակագիր).— Մօտերս «Սով. Հայաստան» թերթի խմբագրութեան պիտի յանձնեմ պատմուածքներու շարք մը, որ կը վերաբերի մեր մօտիկ անցեալին : Այս տարի լոյս պիտի տեսնէ «Հայրենիք կ՚ուզեմ » նոթերը, որոնց մէկ մասը լոյս տեսան « Սով. Գրականութիւն » ամսաթերթին մէջ : «Արծուի ծերութիւնը » վերնագրով յուշագրութիւնը կը խօսի Աւետիք Իսահակեանի մասին :

ՄՀԵՐ ԱԲԵՂԵԱՆ (նկարիչ).— Եօթը տարիէ ի վեր կ՚աշխատիմ «Լուսաբաց » մեծադիր նկարին վրայ, ուր, հայկական բնաշխարհի ֆոնին վրայ կը ներկայացուի երիտասարդ գեղջկուհի մը, իբրեւ խորհրդանշան Հայաստանի յաւերժութեան :

ՄԻՔԱՅԷԼ ՄԱԶՄԱՆԵԱՆ (Երեւան քաղաքի յատակագիծի արուեստանոցին ղեկավար).— Այս տարի պէտք է աւարտեմ Երեւանի նոր յատակագիծը, որ կը նախատեսէ մէկ միլիոն բնակչութիւն : Ասոր կողքին տպագրութեան պիտի յանձնեմ երեք աշխատութիւններ՝ «Քաղաքաշինարարութիւնը Ս. Հայաստանում » , «Աղթամարի ճարտարապետութիւնը » եւ « Լէոնարտօ տա Վինչին Հայաստանում » :

ԱԿԱԴ. ՍԵՐԳԷՅ ՄԿՐՏՉԵԱՆ (Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի քարտուղար) . — Յատուկ ուշադրութիւն պիտի ընծայենք հանքերու ուսումնասիրութեան եւ հետազօտութեան գործին , յատկապէս քարիւղի հանքեր գտնելու ուղղութեամբ :

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ (երգահան).— Իրագործելի երկու նպատակներ ունիմ : Առաջին՝ պէտք է աւարտեմ « Սայաթ – Նովա» օփերան եւ ապա, յօրինեմ ժողովրդական երգեր :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՇԷՆՈՒՄ

Բոլոճ Մկրոն ճանապարհը թեքելով գնացել էր սարերը գիւղացիներին օգնութեան կանչելու :

Տեսնելով, որ գրութիւնը կարող է բարդանալ, ոստիկանները բէկին փախցրին, իսկ Ասատուրին բռնատուն տարան :

Մի ամիս բանտում պահելուց յետոյ Խոդեդանը վտարեցին գիւղից, մեղադրելով այն բանում, որ նա մասնակցել է 1894 թուականի ապստամբութեանը եւ ձեռք է բարձրացրել իրենց գիւղի հարուստ հողատէր Շաբաբ աղայի վրայ :

Մեղադրական գրութեան մէջ ասուած էր նաեւ, որ Զորօ–Ասատուրը ապստամբութեան պարտութիւնից յետոյ ցանկութիւն է յայտնել մնալ սարերում, բայց Ֆեդայիները նրան ետ են ուղարկել, ի նկատի ունենալով, որ այդ հովիւը գիշերները քնի մէջ հարայ է կանչում :

ԴԷՊԻ ԲՌՆԱՇԷՆ

Առաւօտ էր :

Մոտկանի Շէն գիւղից, որ շինուած էր Ցրտուտ գետի ակունքի վրայ Փորակ սարի առաջ, դէպի Սասունի լեռներն էր ելնում մի երիտասարդ :

Մազերը խարտեաշ էին և աչքերը երկնագոյն, ինչպէս այդ երկրի հին բնիկներն էին :

Նա ուսին դրել էր մի ահագին ճոկան, որից կախուած էր իր հովուական մախաղը : Այդ հաբանի մէջ, որ մի չորացած պարկ էր, կար ընկոյզի փայտից շինուած մի հաստ կաթնաման եւ դգալ :

Երիտասարդը հագել էր գոմշու կաշուց դաբաղած տրեխներ՝ գոյնզգոյն գուլպաներով, բրդեայ գոլաւոր անդրավարտիք եւ այծի երկայն մազերից գործած կիսաթեւ աբա, որի տակից երեւում էին կապոյտ ելակը եւ նախշուն վերնաշապիկը : Մէջքին փաթաթել էր կարմիր գօտի, իսկ գլխին՝ ծածկել էր ասեղնագործուած դգակ, որի շուրջը ոլորած հնամաշ փուշու մաշուած ծոպերը ճակատին եւ քունքերին իջնելով, մեղմիկ օրօրում էին նրա տխրամած դէմքի վրայ :

Խիստ նկատելի թախիծը տրտում համաչափութիւն էր ստեղծել նրա քայլուածքի մէջ : Նա ընթանում էր առաջ լուռ եւ գլխահակ, անդուլ ելնելով դէպի վեր եւ շարունակ շարժուելով դէպի հիւսիս–արեւմուտք :

Այդ երիտասարդը Խոդեդան էր :

Շուտով նա անցաւ Կուսգետի վանքը եւ յայտնուեց Աստուածածնի լեռների վրայ : Այդ սարերը բաժանում էին Խութ–Բռնաշէնը Մոտկանից :

Բարձունքի վրայից Ասատուրի աչքերի առաջ երեւացին Ծովասարը, Կեփինը եւ Անդոկը : Այնքան մօտ՝ պեծպեծին էր տալիս ձիւնը Մարութայ լերան ճղլակ գագաթին :

— «Սասո՛ւն», — մրմնջաց նա, անյագօրէն նայելով իր հանդէպ տարածուած խորդուբորդ ձորերի եւ հսկայ սարերի լեռնաշխարհին :

— «Սասո՛ւն», — վերստին գոչեց Խոդեդանը մի վշտագին հառաչանքով :

Դեռեւս անյիշելի ժամանակներից այդ փոքրիկ լեռնաշխարհը եղել էր պատուար օտար զաւթիչների եւ տիրապետողների դէմ : Նրա հերոս որդիները օգնութեան էին շտապում հարեւան ճնշուած ազգութիւններին : Իսկ այժմ Հայաստանի այդ ծայրամասը տնքում էր օսմանեան բռնապետների դաժան լծի տակ :

Գնում էր Ասատուրը եւ ճանապարհին մտածում կատարուած ահեղ փորձութիւնների մասին : Կործանուել էր Զորօ–Դաւթի դարաւոր օջախը : Մէկը միւսից մռայլ պատկերներ յաջորդում էին իրար եւ սաստկացնում նրա ծանր վիշտը : Հայրենի լեռներով նա շտապում էր դէպի Բռնաշէն : Գնում էր բախտ որոնելու հարեւան գաւառակներից մէկում :

Ճանապարհին՝ մի մեծ ժայռի կատարին՝ արծիւ էր նստած : Խոդեդանը թեւի թափահարումով փախցրեց նրան, եւ բարձրանալով, նստեց թռչունի դահի վրայ : Քարաժայռի խոռոչում ձիւն կար : Սկսեց ձիւն ուտել եւ նայել ներքեւ : Իր ոտքերի տակ տարածուած էր վեհատեսիլ եւ հերոսական Սասունը :

Քիչ յետոյ Ասատուրը հասաւ մի լեռնային աղբիւրի, որ գլգլալով հոսում էր երկու ապառաժի միջից : Շուրջը խռնուել էին լայնաթուփ դդմաճներ եւ սուտաւելուկներ, որ տակաւին ծածկուած էին առաւօտի ջինջ ցօղով : Աղբիւրից ոչ հեռու կանգնած էր մի մենաւոր տաղաւար :

Երիտասարդը ջուր խմած, նոր էր բարձրացել ակունքից, երբ մի բրդոտ դամփռը ուժգին հաչոցով յարձակուեց նրա վրայ : Ուղեւորը ազդանշան տուեց : Կատաղի դամփռը հնազանդ փռուեց թաթերին եւ պոչը շարժելով սկսեց լիզել նրա տրեխները :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Պ. Արմենակ Թուրիկեան, Օր. Եղիսաբէթ Թուրիկեան, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Թուրիկեան եւ զաւակները՝ Տիգրան, Արշակ, Վրէժ, Պ. Պետրոս Թուրիկեան, Տէր եւ Տիկին Տրդատ Թուրիկեան եւ զաւակները՝ Հայկանոյշ, Աստղիկ, Այրի Տիկին Հայկուհի Գլանեան (Ամերիկա), Այրի Տիկին Մարիամ Մարկոսեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Գլանեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Մելքոն Թուխիկեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Թուրիկեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Թօլեան, Այրի Տիկին Սիրանոյշ Թուրիկեան եւ զաւակները (Հայաստան) խոր կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, աղջկան, քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ
(67 տարեկան)

որ տեղի ունեցաւ Յունուար 13ին:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կը կատարուի ննջեցեալին բնակարանը (4, Ռիւ տը լա Փլաթրիէռ, Քլամառ) այս Ուրբաթ՝ ժամը 13ին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Քլամառի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբր այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Գալուստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Գալուստեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Զիլինկիրեան եւ զաւակները, Օր. Հայաստան Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Տարօն Գալուստեան, Այրի Տիկին Մաքրուհի Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Գալուստեան (Հայաստան), Այրի Տիկին Շողակաթ Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Գալուստեան, իրենց սրտագին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով կամ գրաւոր վշտակից եղան՝ իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՀՄԱՅԵԱԿ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Նոր Տարւոյ առթիւ հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Ա. Օպօղեան 150 Ֆրանք, Պ. Կ. Ճընկըտրեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Ա. Մաղաքեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Ս. Սանճեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Խաչերեան, Տէր եւ Տիկին Թիւթիւնճեան, Տոքթ. Ս. Միքայէլեան յիսունական, Տիկին Զամօղթուեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Վարժապետեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Պալէէօղեան քսանական, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տիւմէճեան 25 Ֆրանք:

Տէր եւ Տիկին Ա. Թովմասեանէ յիսուն Ֆրանք իրենց զաւկին նշանախօսութեան առթիւ: Այրի Տիկին Լ. Մանուկեանէ 50 Ֆրանք իր ամուսնոյն մահուան քառասունքին առթիւ: Տիկին Մակէսեանէ տուփ մը շաքարեղէն «Մանուկներու օրուան» համար:

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

Սալ Մոլիէռ, Քէ տը Պոնտի, Լիոն

Այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 20·30ին Հայկական երաժշտութեան դասընթացքի բացման առթիւ, Երիտասարդաց Ընկերակցութիւնը կը ներկայացնէ Դանիէլ Վարուժանի՝

«Հացին Երգը» եւ «Յեղին սիրտը»
(Թարգմանութիւն Վահէ Կոտել)

Արտասանողներ՝ Սարգիս Պօղոսեան, Փիէր Գազարի (Ֆր. ռատիոկայանէն) Անտռէ Սիռօ, Իվան Ռուսէ:

Ալիս Պօյաճեան (պար), Անժէլ Կարապետեան (երգ), Ալէքս Սիրանոսեան (դաշնակ):

Բեմադիր՝ Ժան Սալվեան:

Տոմսերը՝ 5 եւ 8 Ֆրանք:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոն – Կիյոթիէռի Փոսթէն բաժանորդ մը Յունուար 7ին, տարեկան բաժանորդագրութիւն մը զրկած է, բայց կտրոնին վրայ իր անունին տեղ գրած է «Յառաջ»ի անունը: Ստիպողաբար կը խնդրուի խնդրոյ առարկայ անձէն որ ճշդէ իր անունն ու հասցէն, կարենալ իր հաշւոյն անցընելու համար վճարումը:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Մոնմարթրի Սաքրէ – Քէօր, Մայր եկեղեցիին մէջ: Պիտի պատարագէ Գերպ. Կարապետ Եպս. Ամատունի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր:
Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84:

Այս Կիրակի օր, Հռոմի ժամով՝ 10·30ին, Ս. պատարագը պիտի մատուցանէ Յովսէփ Ծ. Վ. Գաֆթանճեան: Օրուան քարոզը պիտի խօսի Ներսէս Ծ. Վ. Սեթեան, նիւթ ունենալով «Ուխտաւորի մը առաքելութիւնը»: Երգեցողութիւնները պիտի ղեկավարուին Վրթանէս սարկաւագ Ուլուհոճեանի կողմէ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերուն, Հինդշաբթի, (16 Յունուար) ժամը 15ին, Քատէի Սալ տէ Ֆէթին մէջ:

Կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը տղոց կողմէ: Հաճելի անակնկալներ:

Կաղանդ Պապան նուէրներ եւ նախընթրինք պիտի բաժնէ:

Շաւիլէն օթոքառը կը մեկնի ժամը 13ին, Փուան տը Շաւիլէն՝ ժամը 13·30ին (Հայ Դպրոցին առջեւ) եւ կը հանդիպի ճամբու վրայ բոլոր կայարանները:

Արուարձաններէն եկողներուն համար, յատուկ հանրակառքի սպասարկութեան ժամերը.—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Փլաս Քառնօ, ժամը 13,30

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, Նիկողոսեան վաճառատան առջեւ, ժամը 13,30:

ՊԱՆԵԷՕ–ՔԱՇԱՆ, Հայկական Դպրոցի առջեւ (Ռիւ Հայկ Դպիրեան), ժ·ը 13,30:

ՇԱՒԻԼ, Փուանթ տը Շաւիլ՝ ժամը 13,15, Եկեղեցւոյ առջեւ 13,30:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կրընոպլի Կապ. Խաչը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Կիրակի (19 Յունուար) կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուի, (Ռիւ Ժէ, Կրընոպլը):

Խմբերգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, մեներգ աշակերտներու կողմէ: Ղեկավարութեամբ Պ. Սարգիս Քէփէնէկեանի (Ռոմանէն), մասնակցութեամբ իր թատերական խումի՝ երիտասարդ ուժերու կողմէ, կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը Խէչօին թուզը, (մէկ արար):

Աւանդական կաղանդ պապան, մրգեղէն բոլոր մանուկներու: Կրընոպլի եւ շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները եւ կազմակերպութիւնները՝ անխտիր կը հրաւիրուին:

×

ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կապ. Խաչի «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ» Յունուար 19ին, կիրակի՝ կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 3,30ին.—

Սրահ Առլաք Սոլֆէրինօ (235, Ռիւ Մունէյրա):

Խմբերգ, արտասանութիւն, մենախօսութիւն, տրամախօսութիւն:

Կը մասնակցի Նոր Սերունդի Երգչախումբը:

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

ԱԶԱՏ ՄՈՒՏՔ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿՈՉ ՇԱՒԻԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Այս Շաբաթ դիշեր՝ ժամը 8·45ին Շաւիլի Կաթողիկէ եկեղեցւոյ ժողովրդապետութեան նախաձեռնութեամբ կազմակերպած է Հասարակաց Աղօթքի Օր մը, մասնակցութեամբ բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիներու:

Այս առթիւ Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին եւս կը մասնակցի եկեղեցական երգով մը: Կը հրաւիրուի Շաւիլի բարեպաշտ ժողովուրդը, բազմաթիւ մասնակցելու այս աղօթքի օրուան:

Salle Paroissiale de Chaville

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները՝ 18 Յունուար, Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ՝ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր–ընկերուհիները:

Քրիստափոր ենթակոմիտէ, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին:

Զաւարեան ենթակոմիտէ, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

Վռամեան ենթակոմիտէ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 16ին:

Վարուժան խումբ՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 16ին:

Համազասպ խումբ, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր–ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւոր է: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

(Շար.)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 19 Յունուար, ժամը 16–24

LES AMBASSADEURS

3, AVE. GABRIEL, CHAMPS-ELYSEES

Երկու նուագախումբ — Գեղարուեստական բաժին

Danses Originales par RITA VELEZ

Election « MISS CROIX-ROUGE »

Մուտք 8 ֆրանք

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝

ELYsée 67-03

L'ECLAIREUR SPORTS

13, ALLEES LEON GAMBETTA — MARSEILLE

Տնօրէն՝ Խ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ — Tél. : 64-28-01

Spécialiste de Sports d'Hiver
Toutes les grandes Marques

SKIS — SKI-BOB — FIXATIONS — LUGES — ACCESSOIRES

CHAUSSURES — ANORACKS — FUSEAUX — APRES-SKIS — PULLS

ATELIER DE CARRAGE ET REPARATION
LOCATION — SKIS — CHAUSSURES — CANNES
GRANDS CHOIX — QUALITE — PRIX
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 17 JANVIER 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9911

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9911

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Արաբական Լիկայի օրակարգի հրատապ հարցերէն մէկն ալ Պաղեստինի արաբ գաղթականներու ցաւոտ խնդիրն է :

1948ի արաբեւիսրայէլեան կռիւներու օրերուն հարիւր հազարաւոր Արաբներ լքելով տուն – տեղ ապաստանեցան դրացի երկիրները, փրկելու համար իրենց կեանքը: Դարձան գաղթական :

Միջազգային նպաստամատոյց կազմակերպութիւն մը — Ունրա — իր պաշտպանութեան տակ առաւ զանոնք, բնակարան, հագուստեղէն, հաց եւ աշխատանք ապահովելով այս նոր գաղթականներուն :

Կռիւները վերջացան : Զինադադար կնքուեցաւ: Սակայն Պաղեստինցի գաղթականները չկրցան վերադառնալ իրենց հայրենի տունները, որոնք գրաւուեցան Հրեաներուն կողմէ :

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը քանիցս բանաձեւ քուէարկեց գաղթականներու վերադարձին մասին: Սակայն տրուած որոշումները մեռեալ տառ մնացին :

1948 Դեկտեմբերի ՄԱԿի ընդհ. ժողովը իր թիւ 194 բանաձեւով կ'որոշէր թոյլ տալ փափաքող գաղթականներուն կարելի եղածին չափ շուտ վերադառնալ իրենց տունները եւ խաղաղութեամբ ապրիլ իրենց դրացիներուն հետ: Վերադառնալ չուզողները դրամական հատուցում պէտք է ստանան իրենց գոյքերուն համար:

Այս առաջին բանաձեւէն վերջ ՄԱԿի ընդհ. ժողովները ամէն անդամ նոյն որոշումը հաստատեցին, առանց գործնական արդիւնքի մը յանգելու :

Վերջին անդամ 1963 Նոյեմբեր 21ին ՄԱԿի քաղաքական մասնաւոր յանձնախումբը մէկի դէմ (Իսրայէլ) 83 ձայնով անդամ մը եւս հաստատեց նոյն որոշումը, իրաւունք տալով Պաղեստինի գաղթականներուն: Սակայն Իսրայէլ կը յամառի մերժել անոնց վերադարձը :

Արաբական Լիկայի Գահիրէի Խորհրդաժողովին մէջ Մարոքի թագաւորը Հասան Բ. սեղանի վրայ դրած է հարցը եւ պահանջած որ Պաղեստին առանձին պետութիւն կազմէ, իրեն միացնելով Իսրայէլի կողմէ գրաւուած հողամասերը :

Լիկայի անդամ պետութիւնները ցարդ չեն ճանչցած Իսրայէլի անկախութիւնը եւ իբրեւ պահանջատէր կը ներկայանան, ամէն առթիւ արծարծելով գաղթականներու վերադարձի հարցը :

Սակայն քանի տարիները կը սահին այնքան կը դժուարանայ անոնց վերադարձը : Տասնեւհինգ տարիէ ի վեր իրենց հայրենիքէն դուրս կ'ապրին անոնք եւ տուն տեղ կ'ըլլան հիւրընկալ ցեղակից երկիրներու մէջ : Նոր սերունդ մը կը հասնի Պաղեստինէն դուրս :

Պաշտօնական վիճակագրութեանց համաձայն, 1·210·170 Պաղեստինցի գաղթականներ ցրուած են արաբական չորս երկիրներու մէջ ,— Յորդանան, Եգիպտոս (Կազա), Լիբանան եւ Սուրիա :

ՄԱԿի նպաստամատոյց կազմակերպութիւնը անձ գլուխ տարեկան երեսուն տոլար կը յատկացնէ գաղթականներուն, հագուստ ու պարէն կը բաշխէ: Սակայն չի կրնար դարման տանիլ անոնց թշուառութեան :

Հիւրընկալ արաբ երկիրները ի վիճակի չեն օգնելու անոնց, տնտեսական պատճառներով: Յորդանանի եւ Կազայի մէջ աշխատանք չեն կրնար գտնել անոնք: Նեյնը՝ Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ :

Նպաստամատոյցի ընդհանուր տնօրէն Տր. Ճոն Տէյվիս, որ Դեկտեմբեր 31ին հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն, 1962 Յունիսին եւ 1963 Նոյեմբերին ՄԱԿի ժողովին առջեւ երկիցս մանրամասնօրէն պարզեց Պաղեստինցի գաղթականներու անհրաժեշտ պայման է հասկացողութեան եւ կողմերու միջեւ բանակցութեանց : Միջամերիկեան յանձնախումբը հրաւիրած է երկու կողմերը վերահաստատելու իրենց դիւանագիտական յարաբերութիւնները որքան կարելի է շուտ : Կողմերը ընդունած են այդ հրաւէրը ու նաեւ ընդունած են բանակցութիւններու ձեռնարկել որոնք պիտի սկսին դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատումէն 30 օր ետք »:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՓԱՆԱՄԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

«ՊԱՏՈՒԱՒՈՐ» ԵԼՔ ՄԸ ԳՏՆՈՒԵՑԱՒ

Նախագահ Ճոնսըն վաւերացուց այն համաձայնութիւնը որ գոյացած էր Միացեալ Նահանգներու եւ Փանամայի միջեւ վերջին օրերու ծագած տագնապէն ետք : Այս համաձայնութիւնը բանակցութիւններ եւ խօսակցութիւններ կը նախատեսէ, բայց ոչ հիմնական դաշինքներու վերաքննութիւնը որոնք կը տնօրինեն ջրանցքին կանոնադիրը :

Այս համաձայնութիւնը «պատուաւոր» ելք մը կը նկատուի երկու կողմերուն համար: Փանամայի ազգայնականները պիտի ընդունին թէ «Եանքիները» աւելի զիջում չեն կրնար ընել: Կը թուի թէ Ճոնսընի անձնապէս հեռաձայնելը նախագահ Քիարիի որոշ եւ նոյնիսկ վճռական դեր խաղացած է տագնապին լուծման համար: Այս խօսակցութենէն ետքն էր որ նախագահ Քիարի հրաժարած էր յարձակումի ամբաստանութիւն ընելէ Միացեալ Նահանգներուն դէմ :

Այս համաձայնութեան ի նպաստ դեր խաղացին նաեւ խռովարար տարրեր, Քասթրիսթ նկատուած որ անկարգութիւններ ըրին միջադէպերու ընթացքին :

Հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ ի մէջ այլոց՝ «Խաղաղութեան միջամերիկեան յանձնախումբը իր կանոնագրի հիման վրայ խօսակցութիւններ ունեցաւ Փանամայի եւ Միացեալ Նահանգներու ներկայացուցիչներու հետ եւ զոհունակութեամբ արձանագրեց որ խաղաղութիւնը անհրաժեշտ պայման է հասկացողութեան եւ կողմերու միջեւ բանակցութեանց : Միջամերիկեան յանձնախումբը հրաւիրած է երկու կողմերը վերահաստատելու իրենց դիւանագիտական յարաբերութիւնները որքան կարելի է շուտ : Կողմերը ընդունած են այդ հրաւէրը ու նաեւ ընդունած են բանակցութիւններու ձեռնարկել որոնք պիտի սկսին դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատումէն 30 օր ետք »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ գլխաւոր պողոտաներէն մէկուն վրայ՝ Լըֆեվր, 13 յարկնոց չէնք մը որու շինութիւնը գրեթէ վերջացած էր, փլաւ: Ցարդ 15 բանուորներու դիակները գտնուած են :

ՄԱՅԱՄԻԷՆ հակաքասթրիսթ փաստաթուղթի մը համաձայն խորհրդային նոր կայան մը հաստատուած է Քուպա :

ԻՏԱԼԻՈՅ նախագահը՝ Սէնեի խօսք առնելով ամերիկեան Քոնկրէսին առջեւ յայտարարած է «Եւրոպան զոր կ'ուզենք Եւրոպա մըն է անքակտելի կերպով կապուած Ամերիկայի » :

ԶԱՆԶԻՊԱՐԻ նոր զեկավարները կախել պիտի տան նախկին կառավարութեան երկու անդամներ եւ հրապարակաւ պիտի այրեն նախկին խորհրդարանական մը : Մ. Նահանգները կը փորձեն միջամտել :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը Շու էն Լայ Պամաքօ հասաւ պաշտօնական այցելութեան :

ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ խռովութեանց հաշուեկշիռն է 109 մեռեալ, 438 վիրաւոր եւ 7000 ձերբակալութիւն :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍՈՔԱՐՆՕ հանդիպում մը կ'ունենայ Ամերիկայի Արդարութեան նախարար Ռոպըրթ Քենըտիի հետ :

ԳԱՀԻՐԷԻ արաբական վերին ժողովը կը շարունակուի: Նիստերու կողքին կը կարգադրուին նաեւ այլ հարցեր : Այսպէս Նասր ընդունած է Մարոք երթալ զարնան : Յորդանանեան երեք օդանաւեր որոնք էջք կատարած էին Եգիպտոս, Ամմանի պիտի վերադարձուին Գահիրէի իշխանութեանց կողմէ: Յորդանան եւ Եգիպտոս, Թունուզ եւ Մարոք, Մարոք եւ Ալժերիա պիտի վերահաստատեն իրենց դիւանագիտական յարաբերութիւնները : Մարոքի եւ Իրաքի միջեւ մերձեցում մը նախատեսուած է Արէֆի Ռապաթ կատարելիք մէկ այցելութենէն ետք :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ – ՔԱՍԱՅԻ (Քոնկօ) նախկին թագաւորը՝ Քալոնճի անուանարկութեան դատ բացած է Էքսփրէս շաբաթաթերթին եւ իր տնօրէնին՝ Սերվան-Շռէպէրի դէմ որովհետեւ երկու յօդուածներու մէջ գրուած էր թէ Քալոնճի վեց հոգի կերած է : Մարդակեր նկատուած թագաւորին փաստաբանը ըսաւ թէ ծանր հարուած մըն է որ կը տրուի իր յաճախորդին պատիւին, մինչ Էքսփրէսի խորհրդատուն պարզած է Քալոնճիի կարճ թագաւորութիւնը, նախկին մսագործ մը: Վճիռը պիտի տրուի Փետրուար հինգին :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ բացուեցաւ Կիպրոսի խորհրդաժողովը որուն կը մասնակցին Անգլիա, Թուրքիա եւ Յունաստան: Տընքան Սանտիս խիստ ազդարարութիւն մը ըրաւ իր բացման ճառին մէջ եւ զգուշացուց իր ունկնդիրները ժողովին ձախողութեան դէմ :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը՝ Լեվի Էշքոլ յայտարարեց թէ Իսրայէլ պիտի ձախողեցնէ միջամտութեան որեւէ փորձ, Յորդանանի ջուրերու համար իր պատրաստած ծրագիրներուն մէջ: « Ոեւէ խելքը գլուխը մարդ չիկրնար մտածել թէ Իսրայէլ պիտի չօգտուի ջուրերու այն քանակութենէն զոր իրեն կուտայ «Ճոնսթըն ծրագիրը »:

VARTANANC (1)

A

« LECTURES POUR TOUS »

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԸ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԻ

ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս գրած էինք, Չորեքշաբթի իրիկուն Ֆրանսական պատկերասփիւռը «Ընթերցումներ Բոլորին Համար » յայտագրին մէջ ներկայացուց նաեւ Սթոք հրատարակչականի նոր լոյս ընծայած «Վարդանանք»ը Ֆրանսերէն լեզուով :

Փիէր Տէկրօփի եւ Վիքթոր Կարտոնի զրոյցը շահեկան էր զանազան տեսակէտներով, որոնց առաջինը կը նկատենք հայ մշակոյթի ի նպաստ եղած քարոզչութիւնը : Արդարեւ, առանց մամուլի եւ ձայն ու պատկերասփիւռի՝ որոնց հանրածաւալ դերը անփոխարինելի է, հայ գրականութենէն եղած թարգմանութիւններն իսկ կը մնան գաղտնի եւ չեն ծառայեր մեր մշակոյթին տարածման :

Փիէր Տէկրօփ ներկայացուց Վարդանը իբրեւ հայ Ժան տ'Արք մը, պաշտամունքի առարկայ աստուած մը Հայերուն համար: Յայտնեց թէ Վարդան միակ զօրավարն է եղած, որ յաղթանակ մը տարած է իր մահէն ետք, աւելցնելով թէ Աւարայրի ճակատամարտը մեծ դեր խաղացած է Արեւմուտքի պատմութեան մէջ ալ :

Վիքթոր Կարտոն խօսեցաւ բուն իսկ կռիւներուն մասին եւ շեշտեց թէ «Վարդանանք»ը պէտք է նկատել ժողովրդական առաջին պատերազմը ու նաեւ Քրիստոնէութեան պաշտպան առաջին պատերազմը: Խօսեցաւ նաեւ այն ճակատագրական դերին մասին, զոր խաղաց Աւարայրի պատերազմը Արեւմուտքի համար, արդելք հանդիսանալով որ Արաբները Պալքաններն իջնեն: Պատմեց Վարդանի եւ իր 1036 ասպետներու նահատակութիւնը: Փիէր Տէկրօփն ալ այդ առթիւ յիշեց Ռընէ Կրուսէի վկայութիւնը որ կ'ըսէր թէ Աւարայր հազար տարի շահել տուած է Քաղաքակրթութեան : Կառտոն պատասխանելով Տէկրօփի հարցումին, բացատրեց թէ «Վարդանանք»ի Ֆրանսերէն հրատարակութեան մէջ, իր դերը եղած է առաւելաբար վերածողի դեր մը : Արդարեւ Դերենիկ Դէմիրճեանի վէպը թարգմանած է Տիգրան Քիրազեան, վերածումն ու ամփոփումը կատարած է Վիքթոր Կարտոն: Երբ Փիէր Տէկրօփ հարցուց թէ ի՞նչ բան զինքը մղած է այդ աշխատանքին, Կարտոն յայտնեց թէ աղբիւրի մը ջինջ ակը վերադառնալու փափաք մըն է : Երբ միշտ Ուիսկի, Վոտկա կամ Քոնեակ խմէ մարդ մը, յանկարծ անզսպելի փափաք մը կը զգայ վտիտ աղբիւրի ջուր խմելու :

Փիէր Տէկրօփ յիշեց նաեւ թէ Առակոնի թելադրութեամբ է որ թարգմանուած է այս վէպը, զոր Ֆրանսացի բանաստեղծը գլուխ գործոց մը կը նկատէ :

Ընդհանուր կերպով յաջող զրոյց մը, որ կը ծառայէ հայ մշակոյթի տարածման օտար զանգուածներու մօտ եւ գնահատելի է աշխատանքը որ կը տարուի այս ուղղութեամբ :

(1) Stock, Paris 1964.

ԱՌԱՋԻՆ ՀՈՒՆՁՔ

Ութամեայ լարուած եւ տենդագին աշխատանքէ մը ետք, Պուէնոս – Այրէսի Մխիթարեան վարժարանը տուաւ իր առաջին հունձքը :

Տասներկու պարմանիներ, որոնց երեքը Հայ, ընդհանուրին ծափերուն մէջ, ստացան ուսուցականի իրենց վկայականները :

Հանդէսին ներկայ էին կրթական նախարարութեան քննիչը, պաշտօնական մարմիններ, բազմաթիւ ծնողքներ եւ պատիւներ :

Ճոխ յայտագրով մը, որուն մէջ բաժիններ վերապահուած էր մանկապարտէզի, նախակրթարանի եւ միջնակարգի աշակերտներուն հաւասարապէս, հասուցեալ, թէ ի զուր չէին անցեր ղեկավարներուն եւ կրթիչներուն ուսուցիչներու եւ կրթական գործը սիրող որոշ ազդայիններու :

Կրթական այս հիմնարկութեան նախաձեռնութեան պատիւը կ'երթայ Հ. Սահակեան Ֆերահեանի, որ ապահոված համակիր ազդայիններու եւ քառասունէ աւելի հայ ու օտարազգի ուսուցիչներու դոր – ծակցութիւնը, ուժ տարի չարունակ կարծք տուաւ ամէն տեսակ նիւթական դժուարութեանց :

Անոնք որ ունկնդրեցին իր, ինչպէս նաեւ հաստատութեան կրթական տեսուչ՝ Հ. Խաչատուր Վրթանէսեանի դրաւոր զեկոյցները, գործան վկան այդ ղեկավարութեան :

Ամէն կասկածէ վեր է, որ աւարտականներ երեք հայ պարմանիներու թիւը կրնար ըլլալ քառապատիկ ու աւելի, եթէ առաջին օրէն ծնողքներ արձանագրել տային իրենց զաւակները այս ճեռնարկին : Ջեռնարկ՝ որ կոչուած է տալու պետական ծրագրով նախատեսուած միջնակարգ վարժարանի մը ուսումը, առաւել հայերէնի, Հայոց Պատմութեան, հայ գրականութեան եւ աշխարհագրութեան վերաբերեալ թանկագին դիտելիքներ ու ծանօթութիւններ :

Շնորհիւ այս վերջիններուն հայորդի – ներ պիտի գրահուին ու ծառանան ձուլման ամէն կարգի վտանգներու դէմ :

Այս եղած է արդէն հիմնադիրներուն եւ նախաձեռնութեան կողքին կանգնած չէնքը արամադրող Տիարպէքիրեան եղբայրներու եւ կրթասէր համակիրներու ակնկալածը :

Հիմա որ երախայրիք հունձքով Տնօրէնութիւնը ճեռք կը բերէ առաջին բաժինը, երկրորդ ապահոված պէտք է համարել, հանդէսին ներկայ եղող ծնողքներու համակրանքով :

Պէտք է կանդնել հաստատութեան կողքին, քաջալերել զայն ամէն մարդի վրայ, լիովին պահուած տեսնելու համար անոր առաջադրութիւնները :

ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՆԿԱՐԶՈՒԹԻՒՆ

—o—

ԽՄԲ.— Պէյրութի Համազգային ճեմարանի վասպուրական սրահին մէջ տեսարան – կարիչ Զարեհ Մուրթաֆեան, ի ներկայութեան բազմաթիւ գեղարուես – տասէր անձերու, տուաւ այս խորագրով հետաքրքրական դասախօսութիւն մը , որու գլխաւոր մասերը կը ներկայացնենք ստորեւ.—

ՆԿԱՐԶՈՒԹԵԱՆ ԾԱԳՈՒՄԸ

Ցունական դեղակերտ միտքը իւրաքանչիւր արուեստին ծագումը կը կատարէ բանաստեղծական սիրուն պատմութիւնով մը :

« Ամէն օր , մայրամուտին, սիրահար դոյզ մը կը բարձրանար բլուրն ի վեր , միացնելու համար սիրոյ բանաստեղծութիւնը բնութեան բանաստեղծութեան : Օր մը, սիրուհին, սէրէն դինովցած կը մրափէ , սիրահարը, պահ մը դիտելէ ետք անոր դեղեցիկ դէմքին չուքը, ճիւղի կըտոր մը կ'առնէ եւ զայն կը շրջագծէ » : Առկէ ծագում առաւ նկարչութիւնը, կ'ըսէ դիցաբանութիւնը :

Սէրէն ծնած նկարչութիւնը հաւատա – րիմ մնաց իր ծագումին: Ստեղծեց հե – թանոս եւ սրբազան սիրապաշտութիւն վեհիւսներով եւ մատռնաներով :

ՆԿԱՐԶՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՋԻՆ ԴԱՐՈՒՆ

Սիրոյ առաջին արտայայտութիւնը զրահէն սկսաւ : Բայց նախամարդուն աչքը անմեղ էր դրախտին մէջ : Մեղա – պարտ եղաւ երբ այլեւս չէր տեսներ , ինչ որ կը տեսնէր մեղանչումէն առաջ :

Սիրոյ դրախտային անմեղութիւնով քանդակուեցան պաղպտարական մերկութիւններ մինչեւ քրիստոնէութիւն : Երբ քրիստոնէութեան բարոյականը ծածկեց մարմինը, անթափանց զգեստներու մէջ, արուեստագէտին աչքը սարսուռով մը ակսաւ պրպտել, ինչ որ առաջ կը տեսնէր մաքուր զգայումով :

Քրիստոնէութիւնը, հնութեան մերկապաշտ արուեստին հետ մարդուն ունեցած կապը կտրեց : Արուեստագէտը , նոր հաւատքին հոգեբանութեան մէջ վերածնած , սկսաւ նկարել հոգիներուն հետ սերտօրէն խօսող դէմքեր : Նկարչութիւնը, միջին դարու արուեստագէտին համար եղած էր կրօնական գործունէութիւն. կը նկարէր Աստուածածին եւ Ցիսուս Մանուկ, որպէսզի հաւատացեալները անոնց առջեւ ջերմեռանդօրէն աղօթեն : Պէտք է ուրեմն դիտել, Միջին դարու նկարները, մոմի լոյսին եւ զմբեթի խորհուրդին մէջ, այլապէս կը կորսնցնեն իրենց ուժը, որով հրաշքներ կը գործէին հաւատացեալներուն վրայ :

ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՓԱՐՈՍԸ

Միջին դարը, ինքզինք կրկնելու վրտանդին հասած էր արդէն, երբ բարձրացաւ Ֆիրենցէի մէջ, Վերածնունդի արուեստին փարոսը, որ Մէտիչիներուն քաղաքէն պիտի տարածուէր ամբողջ Եւրոպայի վրայ, իբրեւ արուեստի դերիչ – խանութիւն :

Ֆիրենցէ, իբարու եռեւէ տուաւ իր մեծագոյն հանճարները Տանթէէն մինչեւ Միքելանճելօ : Ֆիրենցէ դարձաւ արուեստին Երուսաղէմը : Կարծէք Նախախնամութիւնը պատրաստած էր այս հանճարածին քաղաքին իր արարչագործութեան անխմանալին , մարմարակերտ պալատ մը՝ աջ, պեղակերտ արձան մը՝ ձախ , ու այսպէս, ամէն քայլափոխին, մարդուն սիրտը կը թրթռայ պեղեցկի տեւական յուզումին մէջ :

ԵՐԵՔ ՏԻՏԱՆՆԵՐ

Ֆիրենցէի երեք տիտաննները, Լէոնարտօ տա Վինչի, Ռաֆայէլլօ եւ Միքելանճելօ, ծծեցին Վերածնունդի հանճարին նեկտարը, եւ զայն անդրադարձուցին մեզի, իւրաքանչիւրը իր հոգիին անհատական պրիսմակով :

Լէոնարտօ, իբրեւ նկարիչ, քիչ արտադրեց, բայց իր արուեստը դարմը կանխեց, հակադրելով Վերածնունդի դծային արուեստին եւ չոր օրինակումին՝ իր թաւշային օրինակումը, որով տուաւ ճիզոնտային պատմական ժպիտը :

Լէոնարտոյի ամէնէն աւելի մեկնաբանուած նկարը « Վերջին Ընթրիքն » է : Այս նկարին մէջ, դէմքերէն աւելի ձեռքերը կը խօսին, ինչ որ ցոյց կուտայ նկարիչին հոգեբանական որոնումները :

Նկարը բաժնուած է երեքական հոգի – նոց չորս խումբերու : Տարեցները, սեղանին ծայրերը նստած, կը թեւարձրեն խոհեմութիւն եւ սպասում տաքարիւն երիտասարդներուն :

Լէոնարտոյին եաք՝ կը կարծուէր թէ նկարչութիւնը այլեւս ըսելիք չունէր , յանկարծ կը յայտնուի քնքուշ երիտասարդ մը, որուն արտակարգ հանճարը նկարչութեան մէջ պիտի առեղծէր նոր չրջան մը :

Ռաֆայէլլոյի ղծագրական արուեստը, Լէոնարտոյի աղդեցութեան տակ կը հասնի կատարելութեան : Կը փոխուի մարդոցներու տիպարը, այլեւս չեն պուտրիկի նման խարտիչահեր մանկամարդուհիներ, այլ ապրող կնոջ տիպարը, մայրութեան իրապաշտութիւնը :

Ռաֆայէլլօ Հռոմի մէջ կը նկարէ գիւցազնական եւ սրբազան նիւթեր, յատկապէս ահարկու Միքելանճելոյի ազդեցութեան տակ, որ ներչնչած էր իրեն, մեծածաւալ գործերու եւ եռուզեռի սէրը :

« Այլակերպութիւնը » նկարին մէջ Ցիսուսի դէմքը հազիւ աւարտած, թողած մը մահուան անկողինը կը նետէ դինք : Կիսաւարտ նկարը կը ցուցադրուի անարին վրայ, իբրեւ վերջին խօսքը հանճարի մը բոցին՝ որ աւելի փայլ ունեցաւ քան տեւողութիւն :

« Հանճարներու որսորդ » Ցուլիոս Բ. Պապը, երբ կը լսէ համբաւը երիտասարդ արձանագործ Միքելանճելոյի, Հռոմ կը հրաւիրէ զինք եւ կ'ապսպրէ դամբանը : Պրամանդէ քունը կը կորսնցնէ : Մարմարակերտ պալատ մը՝ աջ, պեղակերտ արձան մը՝ ձախ , ու այսպէս, ամէն քայլափոխին, մարդուն սիրտը կը թրթռայ պեղեցկի տեւական յուզումին մէջ :

ԵՐԵՔ ՏԻՏԱՆՆԵՐ

Ֆիրենցէի երեք տիտաննները, Լէոնարտօ տա Վինչի, Ռաֆայէլլօ եւ Միքելանճելօ, ծծեցին Վերածնունդի հանճարին նեկտարը, եւ զայն անդրադարձուցին մեզի, իւրաքանչիւրը իր հոգիին անհատական պրիսմակով :

Լէոնարտօ, իբրեւ նկարիչ, քիչ արտադրեց, բայց իր արուեստը դարմը կանխեց, հակադրելով Վերածնունդի դծային արուեստին եւ չոր օրինակումին՝ իր թաւշային օրինակումը, որով տուաւ ճիզոնտային պատմական ժպիտը :

Լէոնարտոյի ամէնէն աւելի մեկնաբանուած նկարը « Վերջին Ընթրիքն » է : Այս նկարին մէջ, դէմքերէն աւելի ձեռքերը կը խօսին, ինչ որ ցոյց կուտայ նկարիչին հոգեբանական որոնումները :

Նկարը բաժնուած է երեքական հոգի – նոց չորս խումբերու : Տարեցները, սեղանին ծայրերը նստած, կը թեւարձրեն խոհեմութիւն եւ սպասում տաքարիւն երիտասարդներուն :

Լէոնարտոյին ե

մարի մէջ մրցորդ մը եկած էր իրեն : Խորամանկութիւններու կը դիմէ, պաղեցնելու համար Պապը իր սիրած արձանագործէն : Կը յաջողի համոզել Պապը, թէ Միքելանճելօ աւելի նկարիչ է քան արձանագործ, այդ ձեւով կ'ուզէր մահացու հարուած մը տալ անոր հետզհետէ աճող համբաւին :

Երբ Պապը կը հրամայէ արձանագործին, որ դադրեցնէ դամբանին աշխատանքը եւ սկսի նկարել « Վերջին դատաստանը » Սեքստեան խորանին վրայ, Միքելանճելօ կը կատղի : « Ես արձանագործ եմ, նկարչութիւնը իմ արհեստս չէ» կը պոռայ Պապին երեսին : Պապը սակայն կը մնայ անտեղիտալի : Միքելանճելոյի մելամաղձոտ հոգին կը խռովի, ենթակայ կ'ըլլայ տխուր մտածումներու. պահ մը կը մտածէ Ռաֆայէլլոյի առաջարկել այդ պաշտօնը, բայց ատիկա պիտի պզտիկցնէր զինք, ծիծաղելի պիտի դառնար հակառակորդներուն առջեւ, ու, կ'որոշէ նկարել : Չորս տարի կը բանտարկուի մատրան մէջ, երբ աւարտելուն լուրը կը տարածուի, մեծամեծներ կը փութան Հռոմ, ներկայ ըլլալու համար բացումին : Միքելանճելօ, խորանին հսկայ պատին վրայ, նկարած էր հին եւ նոր Կտակարանները՝ Ջրհեղեղէն մինչեւ Վերջնավճիռ, անտիպ շարժումներու այնպիսի յղացումներու մէջ, որոնց ի տես, Պրամանդէ կը շշմի : Կը զգայ թէ, նախանձի խաղերը արթնցուցած էին արձանագործին մէջ, նոր եւ անպարտելի ուժ մը՝ նկարչութիւնը :

Միքելանճելօ վերջինն էր Վերածնունդի հանճարին, բայց ոչ անոր վերջակէտը : Վերածնունդը, տարբեր դեղեցկութեամբ մը պիտի շարունակուէր Ադրիականի ափին վրայ :

ՎԵՆԵՏԻԿԵԱՆ ՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Վենետիկ, յարմարագոյն քաղաքն էր, տալու համար կենսուրախ եւ գունագեղ նկարչութիւն մը : Հէքեաթային արեւելքը կուգար հոն, ցուցադրելու համար իր պսպղուն գոհարեղէններն ու փարթամ տարազները : Հրաշալի մայրամուտները կը վերածէին ջուրերը, փալփլուն պրիսմակներով կազմուած ծփուն մակերեսներու : Անթիւ ջրանցքներն ու կամուրջները, իրենց գոյնի եւ ցոլացումներու խաղերով, քաղաքին կուտային դիւթական երեւոյթ : Այս հարստութիւններուն եթէ միացնենք վենետիկեան հանճարներուն երեւակայութեան խոյանքն ու հեշտամոլ կեանքի սէրը, սահմանած կ'ըլլանք վենետիկեան մեծդի նկարչութիւնը, որուն աշակերտներն եղան Սպանացիները, Ֆրանսացիներն ու ԺԶ. դարու Ֆլամանները :

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌՋԱ»Ը

ԱՄԵՐԻԿԱՆ 1970-ԻՆ

Յառաջիկայ եօթը տարիներուն՝ մեծ փոփոխութիւններ տեղի պիտի ունենան Միացեալ Նահանգներու մէջ եւ բնակիչներուն կեանքը արմատական փոփոխութիւններ պիտի կրէ : Ամերիկացի ժողովուրդը, իր ամբողջութեան մէջ, աւելի երիտասարդ պիտի ըլլայ : Բնակչութեան թիւը քսան միլիոն հոգիով պիտի աւելնայ եւ երկրի նահանգներուն մէջ խճողում տեղի պիտի ունենայ : Քաղաքներու արուարձանները մինչեւ դիւղերը պիտի տարածուին : Ամբողջ Միացեալ Նահանգներու մէջ, ութսուն միլիոն ինքնաշարժներ պիտի երթեւեկեն եւ շրջագայութեան հարցը սուր հանդամանք պիտի ստանայ :

1970ին, Միացեալ Նահանգներու բնակիչները աւելի լաւ կեանք մը պիտի ապրին, որովհետեւ, անոնց եկամուտները պիտի աւելնան : Համալսարաններու ուսանողներու թիւը եօթը միլիոնի պիտի հասնի եւ ուսման մակարդակը պիտի բարձրանայ : Եօթը տարի ետք, այսինքն, 1970ին, Միացեալ Նահանգները բարդաւաճութեան աննախընթաց աստիճանի մը պիտի հասնին, Երկրի բնակչութեան աւելի քան 47 միլիոնը 15էն 29 տարեկան երիտասարդներ պիտի ըլլան, իսկ 95ը անց ծերունիները՝ քսան միլիոնի պիտի հասնին :

Բնակչութեան թիւի այս աճումը պատճառ պիտի ըլլայ՝ որ հազարաւոր բնակիչներ զաղթեն դէպի երկրի լեռնային շրջանները եւ դէպի Գալիֆորնիոյ ափերը :

Կը նախատեսուի, թէ 1970ին, Միացեալ Նահանգներու բնակչութեան երկու երրորդը, այսինքն՝ 140 միլիոն հոգի, պիտի ապրին քաղաքներու մէջ : Ասիկա կը նշանակէ թէ՝ քաղաքները աւելի պիտի ընդարձակուին եւ պէտք պիտի ըլլայ նոր գործերու սկսիլ՝ ելեկտրականութեան եւ ջրաբաշխութեան համար :

Նմանապէս կը նախատեսուի թէ՝ 1970ին, պետական պաշտօնեաներուն թիւը պիտի հասնի 11 միլիոն հինգ հարիւր հազար հոգիի : Գործազրկութեան հարց գոյութիւն պիտի չունենայ, որովհետեւ, նոր շինութիւններուն համար միլիոնաւոր աշխատաւոր ձեռքեր պէտք պիտի ըլլան :

Գալով կիներու դիրքին, կը նախատեսուի թէ՝ աւելի մեծ կարելիութիւններ եւ առիթներ պիտի ներկայանան անոնց : Կը կարծուի թէ՝ աշխատող կիներու թիւը 34 առ հարիւրի պիտի հասնի եօթը տարի ետք, 1970ին : Բայց, այս կիները արհեստագիտական լիակատար պատրաստութիւն պիտի ունենան : Այնպէս որ, իրենց աշխատանքով պիտի նըպաստեն ընտանիքներու եկամուտի յաւելման :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Հայաստանի ոտնագնդակի դաշնակցութեան լիակատար նիստին, որ գումարուած է վերջերս Երեւանի մէջ, քննուած է մարզական այս ճիւղը, անոր ներկայացուցած պատկերը երկրին մէջ :

Նախ հաստատուած է, թէ ոտնագնդակը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ երիտասարդութեան մօտ : Ներկայիս երեսուն հազար խաղացողներ կան (վեց հազար աւելի անցեալ տարուան համեմատութեամբ) բաժնուած հարիւրաւոր խումբերու մէջ : Կարեւոր յաջողութիւններ արձանագրած են յատկապէս դըպրոցական խումբերը :

Դժբախտաբար շատ տկարացած է Հայաստանի ամէնէն զօրաւոր « Արարատ » խումբը, որ ստիպուած է հրաժարիլ «Ա» ենթախումբի կարգէն :

« Նայիրին» , որ նոյնպէս զօրաւոր խումբ մըն է, իր կարգին շատ տկարացած է : Երկու խումբերուն մարզիկներն ալ կարգապահութեան եւ մարզական թերի ընթացքներու մէջ գտնուած են :

Յաջողութիւններու ճամբուն մէջ են « Շիրակ » եւ Կիրովականի « Լոռի » խումբերը :

ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ԲԾԱԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

Խոսրովի անտառը, որ աշխարհի ամէնէն հին անտառներէն մէկը կը նկատուի, Հայաստանի կենդանական աշխարհի պահեստներէն ամէնէն կարեւորն է : Մեծ ջանքեր կը տարուին կենդանիներու եւ թռչուններու տեսակները շատցնելու եւ բազմացնելու ուղղութեամբ : 1961ին Ուկրանիայէն բերուած 37 բծաւոր եղջերուները այսօր հասած են հարիւրի : Վերջերս Խրիմէն, Կեղր. Ասիայէն բերուած են 250 փասիաներ եւ վայրի հնդկահաւեր :

×

Դեկտեմբերի դրեթէ մինչեւ վերջին օրերը տանելի օդեր ըրած են երկրին մէջ : Որոշ տեղեր՝ հիւսիս – արեւելք եւ հարաւը օդին ջերմաստիճանը հասած է մինչեւ 20 – 23ի : Սակայն, Դեկտեմբեր 31-ին, ամենուրեք զօրաւոր ցուրտեր սկսած են : Յունուար 2ին Երեւանի մէջ ջերմաչափը իջած է զերոյէն 18 աստիճան վար : Արարատեան դաշտին մէջ՝ քսանի, Կալինինոյի մէջ՝ 23ի :

Սեւանի, Լենինականի, Լոռի – Փամբակի, Զանգեզուրի շրջաններուն մէջ՝ 20 – 22ի :

Եօթանասուն տարուան մէջ միայն մէկ անգամ՝ 1932ին այսքան ցուրտ ըրած է Հայաստանի մէջ : Ասոր պատճառը հիւսիսէն եկած պաղ օդն է :

Օդերեւութաբաններուն համաձայն, ցուրտերը դեռ պիտի շարունակուին :

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

« Բարձրօրէն զարգացած հոգեկան կարողութիւնը, եւ հակառակ մեծ կրթութեան պակասին, Հայոց մէջ գոյութիւն ունեցող բարոյական զգացումը կազմում են բարոյական ժառանգութիւնը այդ մարդոց : Ժամանակի հոլովոյթի միջոցով անցած ու անաղարտ պահուած դրոշմն է այդ. դրոշմը մի հին ու սրբազան, հոգեկան ամրապինդ ազնուականութեան : Մի դրոշմ, որ իր վրայ է կրում այս զարմանալի ժողովուրդը, որով եւ նա աւելի բարձր է կանգնած, քան շրջապատի որեւէ ուրիշ ժողովուրդ : Այս մարդիկ, ամէնքն էլ զգում են իրենց հոգում, առանց ստուգապէս ծանօթ լինելու սեփական ազգի անցեալին, որ իրենց նախնիք մի – մի հերոս եղած են եւ ի ծնէ կոչուած՝ իշխելու : Իրենց հաւատքով՝ աշխարհը պէտք էր որ դրանց պատկանէր : Ու ակնդէտ սպասում են այն մարդարէին, որ իրենց պիտի վերադարձնէ Հայերի ժառանգութիւնը » :

ՀԵՐՄԱՆ ԱԲԻԽ

×

... « Խօսքը առանց գործի մեռեալ է», կ'ըսէր որոշապէս քրիստոնէութեան ուսուցիչը 1900 տարի առաջ, բայց նրա « ճարպիկ » հետեւորդները աւելի նպատակայարմար դտան մի կողմ ծալել « գործի » պահանջը եւ զբաղուիլ ջանք չպահանջող բառախաղութիւններով եւ ... մեռցրին քրիստոնէութիւնը :

Այժմս էլ, դիտական ուղղութեամբ մեծ հոգեբաններից մին (Ճէյսը) կ'ըսէ որ անհատին առողջ դաստիարակութեան տեսակէտից ամենափոքրիկ գործը, մեծամեծ՝ բայց խօսքի շրջանում միայն մնացող դատողութիւններից բարձր է : Կարծեմ որ հասարակութեան առողջ դաստիարակութեան եւ քաղաքականութեան տեսակէտից միշտ էլ խօսքը միացած պիտի լինի գործին :

ՍԻՄՈՆ ԶԱԻԱՐԵԱՆ

×

Ի՛նչ բախտաւոր են բոլոր անոնք, որ հաւատք մը ունին : Հաւատք՝ ապագային, հաւատք՝ մարդկութեան, հաւատք՝ բոլոր ազնիւ բաներու, հաւատք՝ իր դերին, իր գործին, հաւատք՝ իտէալի մը :

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

Խուղը, որին մօտեցաւ Ասատուրը, շինուած էր տերեւախիտ ծառերի կանաչ ճիւղերից, որոնց միջից արեգակի շողերը ներս թափանցելով նախշուն շրջանակներ էին գոյացրել հողէ յատակին : Տաղաւարի կանաչ տանիքին չորթան էր շարում մի ջահել քրտուհի : Նա ապել էր էժանագին չթից կարուած տարբեր գոյնի մի քանի շրջազգեստ, որոնց վրայ կապել էր կարմիր գոգնոց : Կանաչ ելակի վրայ պսպղում էր սպիտակ սաղաֆների շարանը : Գլխին դրած էր հնամաշ քոֆի՝ մետաղեայ հասարակ պոլըկներով զարդարուած : Լայնեզր զօտու վրայ երեւում էին թռչունների պատկերներ, որ պաշտամունքի նշան էին :

Քրդուհին, որի անունը Զողան էր, նկատելով մօտեցող երիտասարդին, վերեւից ձայն տուեց ամուսնուն .

— Շնկօ, մեւան (հիւր) է գալիս մեզ մօտ :

Ամուսինը ուռենու գալար շիւերից զամբիւղ էր գործում դռան առաջ : Կնոջ աղգանշանն առնելով իսկոյն ելաւ տեղից եւ, երկայն քոլոզը ուղղելով գլխի վրայ, նայեց եկուորի կողմը : Նրա մինչեւ մէջկապը երկարող աբայի տակից երեւում էր կեռ դաշոյնը :

Ո՞վ էր Շնկոն :

Հայաստանի Քրտերը մեծ մասամբ մահմետական էին, սիւննի աղանդին պատկանող : Նրանք բաժանւում էին երեք դասի. սաադաթ, աշիրէթ եւ ռայաթ : Առաջիններն իրենց համարում էին արաբական ծագումից եւ մարգարէի ցեղից սերուած : Նրանք քրտութեան մէջ կատարում էին հոգեւորականի դեր : Աշիրէթները ցեղապետութիւններ էին, որոնք տիրում էին լեռնային եւ դաշտային ընդարձակ տարածութիւնների եւ վարում էին խաշնարած ժողովրդի կեանք : Նրանց գլխաւոր զբաղմունքն էր ձիախաղը եւ զինախաղը : Ռայաթը քուրտ հասարակ ժողովուրդն էր, որ զբաղւում էր երկրագործութեամբ եւ հարկ էր վճարում պետութեանը :

Շնկոն պատկանում էր այս վերջին դասին :

Սասունում ապրող քրտական ցեղերից մէկը կոչւում էր բալաքցի : Այս ցեղի մէջ նշանաւոր էին Շեկօ եւ Բտըր կոչուող քրտական ճիւղերը : Սրանք բնակւում էին գլխաւորապէս Մոտկանի եւ Խութի լեռներում : Բտըր տան Քրտերը թշնամաբար էին տրամադրուած Հայերի հանդէպ, իսկ Շեկօ տան Քրտերը լաւ յարաբերութեան մէջ էին Հայերի հետ : Սրանք չէյխ եւ մոլլա չունէին, տաճարներ եւ աղօթատուններ չէին շինում, խօսում էին արաբական մի բարբառով եւ համարեա ամէնքն էլ գիտէին հայերէն : Շեկոները Հայերի հետ ուխտի էին գնում միեւնոյն վանքը : Մեռոն էին խնդրում իրենց նորածիններին կնքելու համար : Շեկոները քաջ ժողովուրդ էին, միմեանց պատիւը պահող եւ պաշտպանող :

Շնկոն, ոչ միայն ռայա էր, այլ եւ Շեկօ տան քուրտ էր :

Նա Խոդեդանի եւ Ճնճուղ Լեւոնի հետ երկար տարիներ հովւութիւն էր արել Մոտկանի դիւղերում : Օրական քնում էին մէկի տանը, ուտում էին այդ հացը եւ հագնում էին այդ տան տիրոջ հնամաշ տրեխները : Այնուհետեւ նրանց վարձել էր Շաբաբ աղան, որի խաշները արածում էին Շէնի ամենաճոխ արօտներում :

Հովուական կեանքը եւ աշխատանքի միանման պայմանները այդ երեք մշակների եւ նրանց ընտանիքների միջեւ ըստեղծել էր սերտ բարեկամութիւն, մոռացութեան տալով նրանց ազգային պատկանելութիւնը :

Մտերմութիւնն այնքան խորն էր, որ Շնկոն եւ Ասատուրը եղբայր էին դարձել, ուխտելով նեղութեան մէջ օգնել միմեանց :

— « Եթէ ես շուտ մեռայ, իմ երեխոցը դու տանես պահես, դու շուտ մեռար, քու երեխոցը ես բերեմ պահեմ », — ասել էին նրանք եւ իրենց մատները կարելով արիւնները խառնել էին իրար՝ իբրեւ եղբայրութեան նշան :

Միայն քրիստոնեայ եւ ոչ քրիստոնեայ պետութիւնների պատերազմների ժամանակ այդ հասարակ մարդիկ զգում էին, որ իրենք պատկանում են տարբեր ազգութեան : Այդ խնդիրն էլ նրանք շատ որոշակի էին լուծել. օսմանցիների առաջխաղացման դէպքում քրտերն էին օգնելու Հայերին, իսկ խաչապաշտների յաղթութեան դէպքում՝ Հայերն էին պաշտպան հանդիսանալու Քրտերին :

Չհանդուրժելով Շաբաբ բեկի շահագործման սոսկալի պայմանները, եւ ընդհարուելով նրա հետ՝ պառաւ Ատլասին վառելու համար, լեռնցի քուրտը վերջին տարիներում թողել էր հովուութիւնը եւ, քաշուելով իր լեռնական տաղաւարը, սկսել էր զբաղուել զամբիւղագործութեամբ :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ժորժ Դաւիթեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրը՝ Պապէ Դաւիթեանի իր 65րդ տարեդարձին առթիւ:

×

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոն – Կիյոթիէռի Փոսթէն բաժանորդ մը Յունուար 7ին, տարեկան բաժանորդագրութիւն մը ղրկած է, բայց կտրոնին վրայ իր անունին տեղ գրած է «Յառաջ»ի անունը: Ստիպողաբար կը խընդրուի խնդրոյ առարկայ անձէն որ ճշդէ իր անունն ու հասցէն, կարենալ իր հաշւոյն անցընելու համար վճարումը:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Պարդեւ Սերոբեան իրենց զաւկին՝ Մելքոնի ամուսնութեան առթիւ ընդ. Օր. Վալանթին Եոբեանի քսանական Ֆրանք կը նուիրեն Իսիի Խըրիմեան դպրոցին եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ տասը Ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ծննդեան տօներու առթիւ Լիոնի եկեղեցիին եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Պ. Պահատուրեան կը նուիրէ հարիւր Ֆրանք եկեղեցիին, հարիւր Ֆր. Կրթ. Ֆոնտին, 400 Աղքատախնամին:

Կարպիս Մանուկեան իր որդու Վրէժի Ջրօրհնէքի խաչակնքահայրութիւնը ըստանձնելուն առթիւ եկեղեցիին կը նուիրէ երեք հարիւր Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Տիւյմէճեան Մանուկ Մանուկեանի մահուան քառասունքին առթիւ եկեղեցիին հարիւր, Պ. Եաղլբեան՝ եկեղեցիի պայծառութեան համար հարիւր, Տիկին Զ. Տէր Ահարոնեան եկեղեցիի պայծառութեան համար 50, Պ. Պօղոս Աղաճանեան եկեղեցիի պայծառութեան համար 30, Տէր եւ Տիկին Գալֆայեան (Փարիզէն) եկեղեցիի պայծառութեան համար քսան Ֆրանք, Խաղնէճեան Յարութիւն եւ Անանի դպրոցին 50 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան (Հռիփսիմէ Բիւզանովի քառասունքի առթիւ) Հայոց եկեղեցիին կը նուիրեն 50, Պ. Նիկողոս Ֆրանքեան (Մ. Մանուկեանի յիշատակին) քսան, Ոմն՝ Փարիզէն քսան, Տէր եւ Տիկին Յակոբեան տասը, Պ. Յակոբ Թայեան եկեղեցիին տասը Ֆրանք:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Մոնմարթրի Սաքրէ – Քէօր, Մայր եկեղեցիին մէջ: Պիտի պատարագէ Գերպ. Կարապետ Եպս. Ամատունի:

« Au Pavillon Bleu »
(Bord de Seine)
BAS-MEUDON
50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39

Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT
— Spécialités Orientales —
NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ
վարձու սրահ, ճաշով ու
խմիչքով կամ ոչ:

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

REVEILLONS

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսիլիոյ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ վարչութեան ադամ Պ. Գառնիկ Տէրոյեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց մօր Տիկին Հայաստան Տէրոյեանի մահուան առթիւ:

×

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Արմենակ Շահպաղլեանի: Տէր եւ Տիկին Անտրէ Շահպաղլեանի, Տէր եւ Տիկին Փոփքրիստոֆին, Տէր եւ Տիկին Հոտէրի, Տիկին Փողհարեանի եւ զաւակին, Տէր եւ Տիկին Վորոեանի եւ զաւակներուն, իրենց կնոջ, մօր եւ ազգականին՝ Վալանթին Շահպաղլեանին՝ (ծնեալ Թարգուրեան) մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՍԵՆ – ԺԵՌՈՄԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

Ողբացեալ Օննիկ Բաստրմաճեանի մահուան առթիւ Այրի Տիկին Միհրանեան եւ Լեւոն Քէսմէճեան քսանական Ֆր., Պ. Այնաճեան, Գաբրիէլ Ալիքեան, Յակոբ Մէլէմէթճեան, Աբրահամ Մէլէմէթճեան, Յովհաննէս Ժամկոչեան, Յարութիւն Սէֆէրեան եւ Պ. Շէլլէքեան տասնական Ֆրանք եկեղեցւոյ եւ Քէսմէճեան Լեւոն քսան Ֆրանք եւ Պ. Այնաճեան տասը Ֆր. կը նուիրեն Թաղիս դպրոցին փոխան ծաղկեպսակի:

Թաղականութիւնս շնորհակալութիւն կը յայտնէ նուիրատուներուն եւ ցաւակցութիւնները ննջեցեալի պարագաներուն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրչի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

Stabilisation des Prix
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

Imprimerie Speciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր:
Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84:

Այս Կիրակի օր, Հռոմի ժամով՝ 10·30ին, Ս. պատարագը պիտի մատուցանէ Յովսէփ Ծ. Վ. Գաֆթանճեան: Օրուան քարոզը պիտի խօսի Ներսէս Ծ. Վ. Սեթեան, նիւթ ունենալով «Ուխտաւորի մը առաքելութիւնը»: Երգեցողութիւնները պիտի ղեկավարուին Վրթանէս սարկաւագ Ուլուհոճեանի կողմէ:

ԿՈՉ ՇԱՒԻԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Այս Շաբաթ դիշեր՝ ժամը 8·45ին Շաւիլի Կաթողիկէ եկեղեցւոյ ժողովրդապետութեան նախաձեռնութեամբ կազմակերպած է Հասարակաց Աղօթքի Օր մը, մասնակցութեամբ բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիներու:

Այս առթիւ Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին եւս կը մասնակցի եկեղեցական երգով մը: Կը հրաւիրուի Շաւիլի բարեպաշտ ժողովուրդը, բազմաթիւ մասնակցելու այս աղօթքի օրուան:

Salle Paroissiale de Chaville

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կրընոպլի Կապ. Խաչը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Կիրակի (19 Յունուար) կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուի, (Բիւ Ժէ, Կրընոպլը):

Խմբերգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, մեներգ աշակերտներու կողմէ: Ղեկավարութեամբ Պ. Սարգիս Քէփէնէկեանի (Ռոմանէն), մասնակցութեամբ իր թատերական խումի՝ երիտասարդ ուժերու կողմէ, կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը Խէչօին թուզը, (մէկ արար):

Աւանդական կաղանդ պապան, մրգեղէն բոլոր մանուկներու: Կրընոպլի եւ շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները եւ կազմակերպութիւնները՝ անխտիր կը հրաւիրուին:

ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կապ. Խաչի «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ» Յունուար 19ին, կիրակի՝ կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 3,30ին.—

Սրահ Առլաք Սոլֆէրինօ (235, Բիւ Մունէյրա):

Խմբերգ, արտասանութիւն, մենախօսութիւն, տրամախօսութիւն:

Կը մասնակցի Նոր Սերունդի Երգչախումբը:

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

ԱԶԱՏ ՄՈՒՏՔ

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները՝ 18 Յունուար, Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ՝ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր–ընկերուհիները:

Քրիստափոր ենթակոմիտէ, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին:

Զաւարեան ենթակոմիտէ, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

Վռամեան ենթակոմիտէ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 16ին:

Վարուժան խումբ՝ այս Կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 16ին:

Համազասպ խումբ, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւոր է: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

(Շար.)

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

Սալ Մոլիէռ, Քէ տը Պոնտի, Լիոն

Այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 20·30ին Հայկական երաժշտութեան դասընթացքի բացման առթիւ, Երիտասարդաց Ընկերակցութիւնը կը ներկայացնէ Դանիէլ Վարուժանի՝

«Հացին Երգը» եւ « Ցեղին սիրտը »
(Թարգմանութիւն Վահէ Կոտել)

Արտասանողներ՝ Սարգիս Պօղոսեան, Փիէր Գազարի (Ֆր. ռատիոկայանէն) Անտռէ Սիռօ, Իվան Ռուսէ:

Ալիս Պօյաճեան (պար), Անժէլ Կարապետեան (երգ), Ալէքս Սիրանոսեան (դաշնակ):

Բեմադիր՝ Ժան Սալվեան:

Տոմսերը՝ 5 եւ 8 Ֆրանք:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 19 Յունուար, ժամը 16–24

LES AMBASSADEURS
3, AVE. GABRIEL, CHAMPS-ELYSEES

Երկու նուագախումբ — Գեղարուեստական բաժին

Danses Originales par RITA VELEZ
Election « MISS CROIX-ROUGE »
Մուտք 8 ֆրանք

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝
ELYsée 67-03

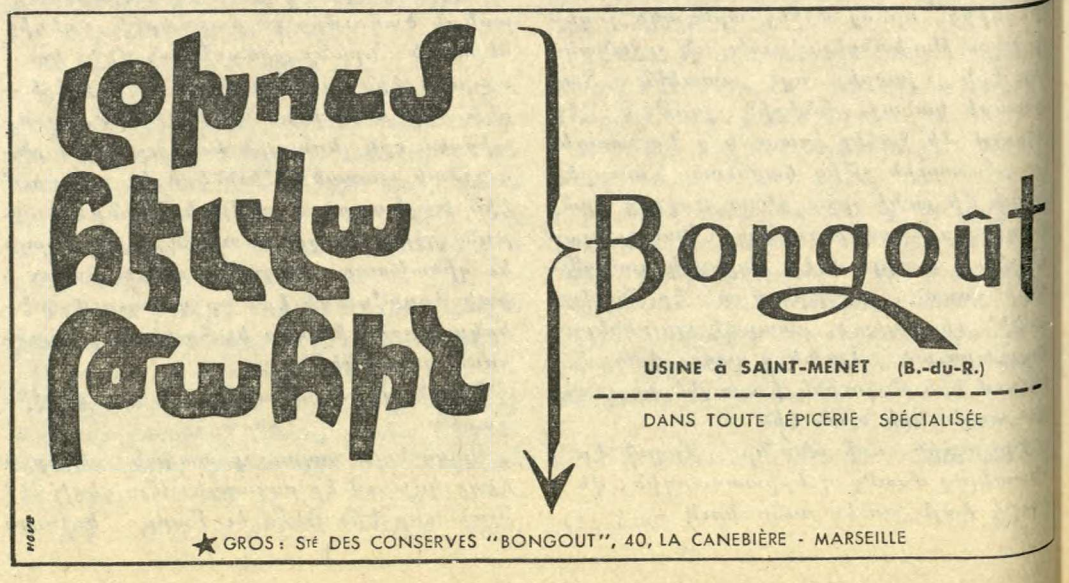
Լօխում
հէլվա
թահին
Bongoût
USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)
DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE
★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
18
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI
18 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9912 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9912

ԴՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ

Ու թերեւս նաեւ՝ անյետաձգելի գործ: Մեր խօսքը բնականաբար վերապահուած է Արտերկրին: Անոր զանազան դաղութները ազգային եւ հանրային գործունէութեան կատարեալ փեթակներ են յաճախ: Ազգային իշխանութիւնները կը զբաղին եկեղեցիի, վարժարաններու, ազգապատկան կալուածներու հարցերով: Կուսակցութիւններ եւ կազմակերպութիւններ ունին մամուլ, ակումբ, յատուկ գործունէութիւն: Ամէն դաղութի մէջ իրար կը յաջորդեն հանդէս, ձեռնարկ, տօն տարեդարձներու: Հայրենակցական, կնոջական, երիտասարդական առանձին միութիւններ բազմապիսի ծրագիրներ կը մշակեն եւ կը գործադրեն:

Այսպէս եղած է գրեթէ ամէն տեղ, գրեթէ ամէն տարի՝ շուրջ կէս դարու արձանագիր պատմութեամբ:

Այսօր, սակայն, մեր աչքին կը պարզուին առանձին կարիքներ, հետեւանք՝ առանձին պակասներու եւ պարապներու:

Ամէն կողմ չտարածուելու եւ նիհար ու նօսրացած բանաձեւումներէ խուսափելու համար, մեր ըսելիքը պիտի խտացնենք երեք հիմնական մտահոգութիւն ներկայացնելով՝ Հայերէն · Հայ Դատ, Հայոց Պատմութիւն:

Հայերէն: Մերձաւոր Արեւելքի Հայաշատ երկիրներուն մէջ ունինք ազգային վարժարաններ, այլ դաղութներ հաստատած են երեկոյեան դասընթացքի կամ կիրակնօրեայ դպրոցի դրութիւն, քիչ մը ամէն տեղ հայ ծնոցքը իր դիտցած հայերէնը կը փոխանցէ զաւակներուն:

Սակայն, իբրեւ ընդհանուր երեւոյթ, Արտերկրի Հայերէնը նահանջի մէջ է, աստիճանաբար աճող խուճապային հոդեբանութեամբ:

Այս իրողութեան համոզուելու համար կը բաւէ ակնարկ մը նետել ամենօրեայ դրսեւորումի ենթակայ այն Հայերէնին վրայ, որ կ՝երեւի Արտերկրի հայ մամուլին մէջ: Քով – քովի դրէք Սփիւռքի հայ թերթերը եւ կարդացէք տասը – քսան տարբեր ուղղագրութիւններով, տարբեր ոճային արտայայտութեանց կանոններով եւ տարբեր բառամթերքով «հայերէն»ներ:

Սակայն ի՞նչ կարելի է ընել: Կարելի է համադրել ամէն դաղութի ընտրանին եւ զայն տրամադրել խստօրէն մաղուած ընտրանի կորիզներու: Հնարաւոր չէ ըսել, որ Արտերկրի դաղութները ունին տասնեակներով վաւերական հայագէտներ: Սակայն, ոչ ալ հնարաւոր է ըսել, թէ կայ դաղութ մը, ուր զէթ մէկ – երկու ճշմարտօրէն հմուտ հայագէտ գոյութիւն չունին: Նմանապէս, իրատեսութենէ զուրկ պիտի ըլլար պնդել, թէ դաղութները հարիւրներով հայ երիտասարդներ ունին, որոնք վառուած են հայադիտութեան մէջ հմտանալու տենչով: Սակայն, նոյնքան անճիշդ պիտի ըլլար պնդել, թէ այլեւս անհնար է իւրաքանչիւր դաղութի մէջ գտնել հինդ – տասը հոդի նոր սերունդէն, որոնց համար հըմայիչ ու ցանկալի է հետեւիլ լուրջ հայադիտութեան:

Առաջարկ: կատարելապէս անկախ դպրոցներէն եւ դասընթացքներէն, զինուորագրել վաւերապէս հայագէտ անհատները, զատել ու զտել սիրայօժար ուսանող տարրերը եւ այս երկուքը քովքովի բերելով, զանոնք լծել լուրջ եւ մըշակուած ծրագրի մը գործադրութեան:

Հայ Դատ: Ոչ միայն բազմաթիւ, այլ մանաւանդ՝ բազմապիսի եղած են Հայ Դատը հետապնդող մարմինները անցեալին: Մօտաւորապէս նոյնն է պատկերը նաեւ այսօր՝ բացառիկ ու բախտորոշ այս պատմաշրջանին: Արդէն իսկ շատ կը խօսուի ու կը գրուի Հայ Դատի մասին:

Կարելի չէ ակընկալել, որ ամէն խօսող եւ ամէն գրող զանազանէ Կարսի դաշնագիրը՝ Մոսկուայի դաշնագրէն եւ կամ՝ հանգամանօրէն ծանօթ ըլլայ Սեւրի դաշնագրով նուիրագործուած հայ իրաւունքներուն:

Սակայն ոչ միայն կարելի է, այլ պէտք է ակնկալել եւ պահանջել, որ ամէն դաղութի մէջ կազմուի ու հմտանայ յատուկ մարմին մը, որ զբաղի ոչ միայն «քարոզչութեամբ», այլեւ՝ Հայ Դատի իրաւական եւ պատմական ուսումնասիրութեամբ:

Առաջարկ· զօրացնել գոյութիւն ունեցող մարմինները, ստեղծել նորերը հոն ուր նման մարմին չկայ: Բայց յատկապէս՝ ասոնց տրամադրել լայն ծրագրի մը հիման վրայ պատրաստուած նիւթեր, որոնց մէջ հանգամանօրէն ու հմտօրէն կը պարզուի Հայ Դատը՝ տուեալ թուականէ մը սկսած եւ ժամանակագրականօրէն մինչեւ մեր օրերը ներկայացուած:

Հայոց Պատմութիւն: Նոր սերունդը անծանօթ է մեր անցեալին: Թէկուզ Մերձաւոր Արեւելքի հայ վարժարաններէն շրջանաւարտներու դիտցածը առաւելաբար մեր թագաւորներուն վերադրուած սխրագործութեանց շրջածիրին մէջ կը մնայ:

Առաջարկ· Պատրաստել հակիրճ, սակայն գիտական «Հայոց Պատմութիւն» մը՝ բացատրական ծրագրով միասին: Ամէն գաղութի մէջ կազմակերպել դասաւանդող ու դասաբան: Հետապնդուած նպատակի ընդարձակ գործադրութիւնը իրացնելու համար՝ այս աշխատանքին լծել մամուլ, ակումբներ, միութիւններ, յատուկ մարմիններ, անհատ մասնագէտներ:

Անհարկի է եզրակացնել, որ այս առաջարկներէն իւրաքանչիւրը կարելի է ներկայացնել մանրամասնուած, խստօրէն իրատես եւ առանձին ծրագիրներով:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՀԻՐԷԻ ԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ՊԱՅՔԱՐ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԴԷՄ

Ֆրանսացի թղթակիցները այն կարծիքն ունին թէ Գահիրէի վերին ժողովէն ետք պիտի խօսուի Գահիրէի «ոգիին» մասին, ինչպէս խօսուեցաւ Պանտոնկի կամ «Քէմփ Տէյվիտ»ի ոգիին մասին: Գահիրէի այս ժողովը նուիրուած էր զըլխաւորաբար Իսրայէլի դէմ պայքարի ծրագրի մը պատրաստութեան:

Պետական զեկավարները ի վերջոյ ծրագիր մը ընդունեցան զոր կարելի է բաժնել հինգ կէտերու:

Ա) Փոխել Յորդանան դետին մէջ թափող այն դետերուն ընթացքը որոնք կ՝անցնին Սուրիայէն, Լիբանանէն եւ Յորդանանէն որպէսզի Իսրայէլ չկարենայ օգտագործել Տիպերիս լիճին ջուրերը:

Բ) Զինուորական միացեալ հրամանատարութիւն մը պիտի ստեղծուի: Արաբական բանակը պիտի դրուի եգիպտացի սպայի մը հրամանատարութեան ներքեւ եւ վարչական ու ելմտական ինքնավարութիւն պիտի վայելէ: Պաշտօն պիտի ունենայ չէզոքացնելու իսրայէլեան որեւէ հակայարձակում այն աշխատանքներուն ընթացքին որոնք պիտի կատարուին Յորդանանի դետակներու ընթացքը փոխելու համար:

Գ) «Պաղեստինեան ազատագրման բանակ» մը պիտի ստեղծուի ինչպէս նաեւ «Պաղեստինեան մարմիններ»: Այս բացատրութիւնը, ինքնին անորոշ, արդիւնքն է հաւանաբար Յորդանանի Հիւսէյն թագաւորի ընդդիմութեան «Պաղեստինեան աքսորեալ կառավարութեան» մը կազմութեան դէմ:

Դ) Գործադիր մշտական կազմակերպութիւն մը պիտի հսկէ տրուած որոշումներու գործադրութեան վրայ: Հարց է սակայն թէ ի՞նչ չափով Արաբական Լիկայի հետ, նոյն պաշտօնը պիտի չկատարէ:

Ե) Դիւանագիտական մեծածաւալ գործունէութեան մը պիտի ձեռնարկեն համոզելու համար աշխարհը որ արաբական տեսակէտներու հիմնաւորումը ճիշդ ու արդար է:

Այս, համեստ նկատուած, բանաձեւերուն առթիւ արեւմտեան մամուլը զարմանք կը յայտնէ եւ «Ֆիկառօ» նոյնիսկ չի վարանիր ըսելէ թէ լեռը մուկ մը ծընաւ, ի վերջոյ: Արդարեւ Իսրայէլ Յորդանանի ջուրերու ոռոգման աշխատանքները կը սկսի երկու ամիսէն եւ հաւանական չէ որ Արաբները մինչեւ այդ թուականը կարենան գործադրել իրենց որոշումները:

Պէտք չէ անտեսել սակայն թէ այս բանաձեւերը որքան ալ իրագործելի չթուին, քուէարկուած են միաձայնութեամբ, ինչ որ նոր երեւոյթ է: Այս ժողովը եթէ չէ լուծած արաբական երկիրներու ներքին տարակարծութիւնները, ծնունդ տուած է սակայն նոր ոճի մը: Նասր խոստացած է միջամուխ չըլլալ Միջին Արեւելքի երկիրներուն ներքին գործերուն, որու փոխարէն ապահովութիւններ ստացած է Եմէնի հանրապետական վարչաձեւին համար: Ծանօթ չէ թէ ի՞նչ հակազդեցութիւն պիտի ունենայ Իմամ Էլ Պատրը, բայց պարզ է որ Սէուտական Արաբիան զինքը լքած է:

Ուրիշ հարց մըն ալ լուծումի ճամբան բռնած է: Արդարեւ Ալժերիա վճռական դեր մը խաղացած է եւ յաջողած է ձեռք ձգել Քիւրտիստանի ներքին ինքնավարութեան իրաւունքը: Մարոք եւ Ալժերիա ալ այնքան լարուած չեն այլեւս եւ երկու Արտաքին նախարարները կրնան ի մօտոյ հանդիպում մը ունենալ Փարիզ: Այս ամբողջը կը նշանակէ որ արաբական վեհաժողովը կարեւոր թուական մըն է արաբական երկիրներու յարաբերութեանց մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՆԱՄԱՅԻ հարցը լուծուած չէ ինչպէս կը կարծուէր առաջին համաձայնութեան մը լուրը տարածուած ատեն: Արդարեւ նախագահ Քիարի նախապայման կը դնէ 1903ի դաշինքին վերաքննութիւնը մինչ Միացեալ Նահանգները տրամադիր են բանակցելու եթէ այդ դաշինքը որեւէ ձեւով խնդրոյ առարկայ չըլլայ այլեւս: Ուսանողներու ցոյցերը կը շարունակուին Փանամայի մէջ «Եանքի Կօ Հոմ» ցուցատախտակներով:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Խրուշչեւ եւ Քասթրօ սկսած են կարեւոր հարցերու մասին խօսիլ:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ մէջ Նացիներու դատավարութեան շարք մը ըսկըսած է:

ԱՆԳԼԵՒԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ խօսակցութիւնները վերջ գտան Լոնտոնի մէջ վերջ դնելով նաեւ փոխադարձ կասկածամտութեան որ ցարդ կը տեւէր: Հրապարակուած միացեալ զեկոյցը կ՝ըսէ թէ երկու կողմերը համաձայն գտնուած են շարունակելու համար իրենց ճիգերը Արեւելք – Արեւմուտք լարուածութիւնը պակսեցնելու համար: Կը խորհին թէ Ատլանտեան ուժը անկիւնադարձ քարն է արեւմտեան պաշտպանութեան: Անգլիա եւ Գերմանիա կը վերահաստատեն նաեւ թէ Եւրոպայի միասնականութիւնը հասարակաց հեռանկար մը կը նկատուի:

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ Ղանայէն ետք Մալի անցած էր, բայց Աքքրայի մէջ միացեալ զեկոյցով մը Չինաստան եւ Ղանա կը յայտնէին թէ «հակաշխարհակալ համագումար» մը փափաքելի է:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ սկսած են դատել ինը կաթոդիկէ միսիոնարներ որովհետեւ կըրօնական հազարաւոր գիրքեր կը տարածէին Թուրքիոյ մէջ, ինչպէս նաեւ գըրքոյկներ որոնք Աստուածաշունչէն մասեր կը պարունակէին:

ՏԸ ԿՈԼ կրնայ Համայնավար Չինաստանի մասին խօսիլ Յունուար 31ի մամուլի իր ասուլիսին ընթացքին: Հաւանական կը թուի որ Ֆրանսա դիւանագիտական յարաբերութիւններ ստեղծէ Փեքինի հետ հակառակ անոր որ Մաօ Յէ Թուկի վարչաձեւը չէ ճանչցուած Արեւմուտքի կողմէ:

ԻՏԱԼԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը Սէնեի Հռոմ վերադարձաւ, գոհացուցիչ խօսակցութիւններ ունենալէ ետք Ուոշինկթընի մէջ:

ԶԱՆԶԻՊԱՐԻ նոր վարչակարգը ընկերվարական ձգտում ունի առանց սակայն օրինակ առնելու Քասթրոյի վարչակարգէն, ըստ յեղափոխական դահլիճին Արտաքին նոր նախարարին յայտարարութենէն:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ վարչապետը նոր խօսակցութիւններ ունեցաւ տը Կոլի հետ: Այս վերջինը փափաք յայտնած է որ Փիրսն միջնորդի դեր խաղայ Փարիզի եւ Ուոշինկթընի միջեւ:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ Կիպրոսի ժողովին լիակատար նիստը յետաձգուած է ցնոր տնօրէնութիւն: Անգլիացիք կը ձգեն որ Թուրք եւ Յոյն իրարու հետ վիճին եւ գործնական լուծում մը գտնեն:

ԻԻՄԱՆԻԹԷԻ մէջ Էթիէն Ֆաժոն անդրադառնալով Կասթոն Տէֆէռի թեկնածութեան Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին, կ՝ըսէ թէ Տէֆէռ կոլեան ջաղացքէն ջուր կը բերէ:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ սպաննուած Արտաքին նախարարին ոճրագործը պիտի դատուի Յունուար 20ին: Կը թուի թէ Զենատի (ոճրագործը) չի կրնար ճշգրտօրէն յիշել դէպքերը: Իր տուած բացատրութիւնները չեն համապատասխաներ Տիկին Խեմիսթիի ըսածին:

ՌԱՊԱԹԷՆ կը հաղորդեն թէ պատասխանելով Պուրկիպայի հրաւէրին, Հասան Բ. թագաւորը Թունուզ պիտի երթայ Ապրիլին:

ՆԱՅՍԵՆՍ պատուաստին խնդիրը կը ծաւալի: Ծանօթ է որ Քորսիքայի մէջ Նայսենս յատուկ պատուաստով մը սկսած էր խնամել արեան խլիրթը (լէօսէմը) որ չէ ընդունուած բժշկութեան կողմէ: Հիւանդներու ծնողքները կ՝ուզեն դարմանումը շարունակել մինչ, փրոֆէսէօր Տընուա Քորսիքա ժամանած է խօսելու համար Նայսէնսի հետ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Ֆրէտերիքա թագուհին Եունայթըտ Սթէյթս նաւով Հավրէն Ամերիկա մեկնեցաւ: Նախ պիտի ստանայ Քոլոմպիայի համալսարանին Տոքթոր Օնորիս Քաուզա տիտղոսը ապա պիտի ճամբորդէ, անհատապէս:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ վեց երեսփոխաններ Փեքին կը մեկնին: Այս ճամբորդութիւնը ուսումնասիրութեան բնոյթ ունի:

ՍԱՅԻՏ ԱՔԼ

ԼԻԲԱՆԱՆՑԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

—o—

ԽՄԲ.— Հայկ. Ծնունդի առթիւ, Լիբանանի պատկերասփիւռի երկու կայաններ յատուկ յայտագրեր ներկայացուցած են: Այս առթիւ Հայերու մասին, շահեկան ճառ մը արտասանած է լիբանանցի բանաստեղծը: Ստորեւ գլխաւոր մասերը:

Տօնական երեկոյ մը, յիշատակներով հարուստ,
Հայկական ձայներ, թիթեռնիկներ,
Երազի առաւօտ մը, կը ցոլացնեն Լիբանանի լոյսը,
Եւ օդին մէջէն, գեղեցկութիւնն ու սէրը կը տանին
Իւրաքանչիւր յարկէ ներս:
Ամէն անգամ որ ան կը յայտնուի,
ու ամէն անգամ որ զեփիւռը սիրտս կը դրկէ էջերը
պատմութեան ժողովուրդի մը,
որ վեհօրէն բարձր է, որուն չի կրնար գերազանցել ոչ մէկ ժողովուրդ:
Դուն, Կարապետեան, կրակի ճամբան,
Դուն է որ Լիբանանի անունը դրիր
Բոլոր արդիական լեզուներու մէջ,
Ինչպէս կրնամ ժամանակէդ գողնալ եւ խօսիլ քեզ լսողներուն
Բայց կ'առնեմ քու տեղդ եւ արծիւներու լեզուով կը խօսիմ հայ մեծ ժողովուրդի պատմութեան մասին:

Հայերու հետ իմ կապերս շատ հինէն կուգան: Գիրի ու գրականութեան իմ առաջին օրերէս: Այն օրերէն, երիտասարդութեան այն օրերէն, երբ աչքը սեւեռած կ'ըլլայ կեանքի գարուններուն, անկարելիին վրայ: Այն օրերէն, երբ ճանչցայ Վահան Թէքէեանը դասական, հոյակապ բանաստեղծ մը, որ Ճըպրանի մեծութիւնը ունի իմ քովս: Ան կը նմանի լերան կատարին, որ կը նմանի որոտումի: Հայ մեծ բանաստեղծ մը, որ կը սիրէր Լիբանանը: Ամառ օր մը, Տհուր Էլ-Շուէրի մէջ ողջունեցի զայն: Հոն է որ իրարու հանդիպեցանք: Զայն ճանչցայ Ֆրանսական քերթողութեամբ, Ռոնսարի լեզուով, ու այդպէսով է որ գաղափար կազմեցի այդ երազի մարդու մասին: Նոյնիսկ սիրած զգացումներուն մէջ, այս բանաստեղծը կերտեց պալատներ, հասաւ աստղերուն, տիեզերքը դարձուց խաղալիք մը սիրոյ ձեռքերուն մէջ:

Կը յիշեմ որ իրմէ թարգմանեցի կտոր մը արաբերէնի՝ «Անունդ» խորագրով: Շատեր սիրեցին այդ, շատեր ողջունեցին:

Այսօր, բարեկամս Վահան Թէքէեան, հայ բանաստեղծութեան մեծ մարդը հեռացած է այս աշխարհէն: Բայց մեր բարեկամութիւնը չէ կորսուած: Վերածուած է կապի իմ եւ ժողովուրդի մը միջեւ, իմ եւ պատմութեան միջեւ:

Հայաստա՛ն, Հայաստան, որ կը քալէ արիւնի վրայ, տիեզերքի սրտին վրայ: Հայաստան այնքան գեղեցիկ, այնքան սիրելի, սկսած եմ շատ բան սորվիլ քու մասիդ: Ան որ կը փորձէ ճանչնալ քեզ, կը վախնայ, կը կապուի քեզի, ու կը սկսի քեզ սիրել ինչպէս իր հայրենիքը, կ'ուզէ ըլլալ միջնադարեան ասպետ մը՝ պայքարելու համար քու մարդոցդ հետ, դուն՝ տարօրինակ երկիր, հրաշալի երկիր, հերոս, վեհանձն եւ լուսաւոր երկիր:

Երեւակայեցէք լեռնոտ երկիր մը, բարձրաբերձ 1500 – 3000 մեթրի վրայ, ու նոյնիսկ 5165 մեթր բարձրութեան հասնող կատար մը, Սաննինին երկու անգամը, ուր կան լիճեր, որոնք կը սնանին երկնասլաց լեռներու ձիւնով: Երկիր մը, որ չի մոռնար ջուրեր ժայթքել դէպի Թուրքիա, Սուրիա եւ Իրաք, կ'ոռոգէ պարտէզներ, անապատներ, ուր կը հոսին Տիգրիսն ու Եփրատը, աշխարհի ամէնէն արդաւանդ հողերուն մէջէն:

Այս երկիրը, որ կը պարուրէ այնքան բերրի հող մը, այնքան զօրաւոր ժողովուրդ մը, լուսաւոր աչքերով, որ պատմութեան մէջ բազմադարեան կեանք ունի:

Հայ ժողովուրդի զաւակները մեծցան ու ճանչցան հերոսութիւնը. Տիգրան, Աբգար, Տիգրան Բ. աշխարհակալ: Ու Անին, Անին արուեստի ու մշակոյթի, Անի, որ կոչուեցաւ «Արեւելքի Փարիզը»:

Հայերը, հոն ուր դաղթեցին, հոն ուր ոտք դրին, անդադար հողը մշակեցին: Իրենց երկրին մէջ թէ դուրսը, եղան գործունեայ եւ արտադրող, տաղանդով ու ճաշակով:

Ո՞ւր է այսօր Հայերու հայրենիքը: Այս երկիրը իրենց հայրենիքն է: Ամէն անգամ որ կը դառնամ պատմութեան, կը գտնեմ վեհապանծ Հայաստանը, որ չի մեռնիր:

Տասնեակ պետութիւններ, մեծ պետութիւններ, հին եւ նոր, որոնք այսօր ծերացան, հարուածեցին հայ ժողովուրդը, որ չուզեց մեռնիլ: Հայերը բարձրագլուխ կանգնեցան Լէնկթիմուրի դիմաց, որ վրէժ լուծելու համար, ողջ ողջ թաղեց չորս հազար հայ մարտիկներ:

Այդ չորս հազար Հայերը խորհրդանիշ մը չեն միայն Հայաստանի համար, այլ ամբողջ մարդկութեան:

Հայաստանի այդ փառապանծ էջը կ'ըսէ. հայ ժողովուրդը նոյնիսկ գերեզման կ'իջնէ, ժպտուն, ողջ եւ գլուխը բարձրը:

Ամէնէն նախանձելին այն է որ այս ժողովուրդը, ուր որ ալ երթայ, անդադար կ'աշխատի, կ'աւելցնէ աշխարհի բարիքները, կ'աւելցնէ աշխարհի լոյսը:

Այս, մենք հոս, Լիբանանի մէջ, երախտապարտ ենք Հայերու հանդէպ, որոնք մեզի սորվեցուցին անգործ չմնալ: Աղքատ կամ հարուստ՝ մեր ձեռքերը միշտ կ'աշխատին:

Լիբանան սիրեց Հայերը եւ իր ճակատագիրը կապեց անոնց ճակատագրին: Ոչ ոք կրնայ Հայերու պէս ըսել. մենք տուինք այն հողին, որ մեզ ընդունեցաւ:

Հայերը մեզի սորվեցուցին աշխատիլ:

Մինչեւ երէկ, լիբանանեան երաժշտութեան լաւագոյն տարրերը կը կազմուէին անոնցմէ, որոնց աչքերը կուգային Արարատ լեռէն եւ որոնք ունէին Վանայ ծովուն գեղեցկութիւնը:

Երկու տարի առաջ, երբ երաժշտութեան մեծ վարպետը՝ Արամ Խաչատուրեան այցելեց մեր երկիրը, իրեն յայտնեցինք, թէ իր հայրենակիցները երկրորդական տարր մը չեն Լիբանանի վերածնունդին մէջ: Լիբանանի ձիրքերն ու տաղանդը մաս կը կազմեն Հայերու սրտին, ու Լիբանանի սիրտը մէկ մասն է իրենց սրտին:

×

— ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ —

Ծնած է Զահլէ (Լիբանան) 1912ին: Մօրմէն ժառանգած է գրականութեան ու մշակոյթի սէրը, մինչ հօրմէն ժառանգած է ջանասիրութիւնը, հետեւողականութիւնը եւ բացարձակ սէրը:

Մանկութիւնը անցուցած է Զահլէի եւ այնքան գեղեցիկ գիւղերու մէջ, զորս երգած է իբրեւ «Զըմբուխտ, կախուած լեռներէն»: Սիրած է բնութիւնը եւ զայն իր ընկերը դարձուցած, ինչպէս սիրած է գետերը, անտառները եւ լեռներու կատարը եւ ծովափը:

Երկրորդական ուսման սկսած է նախ ուսողական գիտութիւններով եւ երկրաչափութեամբ, որ կը շարունակէ կիրարկել եւ ուղղուելով դէպի դասականութիւնը, որ իրեն համար անցամքելի աղբիւր մըն է:

Իր քերթուածներուն յատկանիշները երեք են՝ դասականութիւն, տարօրինակութիւն եւ հարստութիւն:

Գրականութեան հետ, հետաքրքրուած է քանդակագործութեամբ, աստուածաբանութեամբ եւ գիտութեամբ:

Ալքոլ չի գործածեր, որեւէ սփօռ չի կիրարկեր: Բայց կը սիրէ ծիծաղը: Իր կիրքը, ինչպէս կ'ըսեն իր աշակերտները, կը բաղկանայ երեք մասերէ. ստեղծել հոյակապ մարդկայինը, մարդուն սէրը եւ աշխարհը փրկել տափակութենէ:

Իր գործերէն մինչեւ հիմա հրատարակուած են. Նեֆթարի աղջիկը, Մագթաղինէն, Քատմիւս, Ռէնտլի, Լիբանանը՝ երբ կը խօսի, Քեզմէ աւելի գեղեցի՞կ՝ ոչ, Քսարա, Գինիի բաժակը:

Իր գրութիւնները բազմիցս հրատարակուած են:

ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

—o—

Բ.

ՉՈՒԳԱԿՇԻՌ

Ֆիրենցէի վերածնունդը դաղափարական էր, կ'արտայայտուէր գիծի մէջ: Վենետիկեան վերածնունդը իրապաշտ էր, կ'արտայայտուի գոյնի մէջ: Եթէ վերցնենք գոյնը Ֆիրենցէի մէկ նկարէն, տակը կը մնայ կառուցանող գծագրութիւնը: Եթէ վերցնենք գոյնը վենետիկեան մէկ նկարէն, տակը կը մնայ մերկ կտաւը: Վենետիկ լքեց գիծ եւ շարադրութիւն կտաւին վրայ ուսումնասիրելու սկզբունքը եւ սկսաւ ուղղակի նկարել իրականէն, ատկէ՝ նկարներուն թարմութիւնը եւ գոյներու երաժշտականութիւնը:

Վենետիկ, Ֆիրենցէի նման, իրարու ետեւէ տուաւ իր մեծագոյն հանճարները Ճիորճիոնէէն մինչեւ Թիէփոլօ:

Կեանքի վայելքին եւ հեշտասիրութեան մէջ յորդող այս նկարչութիւնը երեք դար յարաճուն վիճակի մէջ պահեց նկարչական աշխարհը. երեք դար անդադար դաստիարակեց բոլոր ժողովուրդներու մեծ ու փոքր արուեստագէտները, որոնց համար պայման դարձած էր, երթալ արուեստի այս նոր ուխտատեղին եւ առլցուիլ անոր ոգիով:

ՍՊԱՆԱԿԱՆ ՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Սպանացի նկարիչները, երկար ատեն խօսեցան իտալական արուեստի լեզուն: Սպանիա պիտի մնար իտալական արուեստին մէկ գաւառը, պիտի չունենար արուեստի պատմութեան մէջ իրեն յատուկ տեղը, եթէ ունեցած չըլլար Էլ Կրէքօ, Վելասքուէզ եւ Կոյա:

Կրէքօ, բուն անունով Տոմինիքօ Թէոթոքուփուլօ, յոյն էր ծագումով: Կրէտէի մէջ յունական Իքոնները ուսումնասիրելէ ետք, կ'անցնի Իտալիա ու կը զգայ անհաշտելիութիւնը իր եւ իտալական արուեստի ոգիին, կ'անցնի Սպա-

Իբրեւ երախտագիտութիւն հանդէպ իր երկրին, 1962ին հաստատեց ամսական մրցանակ մը հազար լիբ. ոսկիի: «Սաիտ Աքլ» մրցանակը կը տրուի անոր, որ կը յաջողի որեւէ բանով աւելցնել Լիբանանի գեղեցկութիւնը:

Մեծ բանաստեղծ Պուլոս Սալմէհ զայն կը նկատէ Նոպէլի մրցանակին թեկնածուներէն մէկը:

Իր մասին հրատարակուած են բազմաթիւ գիրքեր ու ուսումնասիրութիւններ, որոնցմէ ամէնէն կարեւորը Ժօզէֆ Սայեղի գործն է. «Սաիտ Աքլ եւ գեղեցկութիւնը»:

ՀԱՄԲՈՅՐԸ

—o—

— Ինտո՞ր ընեմ, Մարուշ, էսօր հօրս շակէ շիտակ ըսի, որ Մարուշէն զատ ուրիշ աղջիկ թող ինծի հարամ ըլլի. որ չըլլի՝ երեսս կ'առնիմ, կ'երթամ էս գեղէն:

— Ես ըլ կուգամ, Մուրատ, տար զիս, — կը խօսէր արցունքներուն մէջ:

Աքաղաղները երկրորդ բերան կանչեցին: Լսուեցաւ Կարուկենց ախոռին դըրան ճզրտուկը: Երկու սիրահարներ իրարմէ չէին կրնար բաժնուիլ:

Աքաղաղները երրորդ բերան կանչեցին: Անոնք իրարմէ շատ դժուար բաժնուեցան: Մարուշ կը դիտէր ետեւէն, կը դիտէր Մուրատի հասակը, մինչեւ որ կորսուեցաւ մութին մէջ, ու ինքն ալ սանդուխներէն վար իջաւ:

Լուսնկան աւելի պայծառ էր. դէթ Մարուշին այդպէս կը թուէր: Աւելի բաց կ'երեւէր լուսնի լոյսը, որ սաւանի նման կախուած էր կիսապատէն:

Մարուշ շատ զգուշութիւնով կը մօտենար դուռին ու յանկարծ կեցաւ: Ահ, Աստուած իմ, այդ ո՞վ է դուռին քով, նայեցաւ պիշ ու հօր նմանութիւնը տեսաւ: Մարուշ քիչ մնաց նուաղէր: Անտարակոյս իր հայրն էր, դրան սեմին նստած: Զարմանալի էր՝ նստած տեղը կը քալէր ու դէպի իրեն կուգար ու չէր մօտենար: Ի՞նչ պիտի ըսէր, ի՞նչպէս պիտի արդարանար: Մտադրեց այլեւս հօրը ոտքը իյնալ ու խոստովանիլ. թող ծեծէ, թող սպաննէ ...

Մարուշ երբ աւելի մօտեցաւ, տեսաւ, որ դրան քով ճըվալով լեցուն ցորեն էր դրուած, այդ էր, որ կէս լոյս ու մութին մէջ յանկարծ իր հօր նմանութիւնը առած էր:

Անցան մի քանի օրեր: Երազի մէջ շարժող ստուերներու նման Մուրատ ու Մարուշ կը մօտենային իրարու ու կը հեռանային: Գիշեր մըն ալ Կարօ Մարսուպ ու Նունիկ խոր քունի մէջ էին. այդ օր ջըրաղացք աղուն էին տարեր ու շատ էին յոգներ: Յոգնած ու խոր քունի մէջ էր նաեւ ամբողջ գիւղը: Այդ գիշեր երկու սիրահարներն էին արթուն, մէկ մըն ալ Մուրատի հայրն ու մայրը ու անհամբեր իրենց հարսին մուտքին կը սպասէին գիշերով:

— Մարուշ:

— Մուրատ, սուս ...

— Ծրարդ վար ձգէ:

Մարուշ փոքրիկ ծրարը տանիքէն ցածկեկ տանիքը ձգեց ու ինքն ալ վար իջաւ բարակ սանդուխէն, որ Մուրատ իր հետ տարած էր:

Մուրատ շալկեց ծրարն ու սանդուխը և, Մարուշի ձեռքէն բռնելով, Մարկոսենց տանիքէն փողոց իջան ու մտան իրենց տունը: Մարուշի ոտքերը կը կթոտէին, սակայն Մուրատի բազուկը իր մէջքին շուրջ թեւեր տուաւ անոր: Իր մարմնի ծանրութիւնը չէր զգար: Երկու սիրահարները կ'ըսես տանիքէ տանիք կը թըռէին թեւ թեւի տուող երկու աղաւնեակներու պէս:

Հարսնցուն տունէն ներս մտաւ թէ չէ, Մուրատ Ակոն էշն հեծաւ ու գիշերով քաղաքին ճամբան ափ առաւ, Առաջնորդարանէն արտօնագիր բերելու համար:

Առաւօտ կանուխ Կարօ Մարսուպ ու Նունիկ սովորականին պէս արթնցան իրենց քունէն: Կարօ Մարսուպը, «Տէր եթէ չրթունքը» բերանին, ախոռը տաւարներուն քով իջաւ: Նունիկ անկողինը կը վերցնէր ու միեւնոյն ատեն Մարուշին կը ձայնէր.

— Աղջի Մարուշ, էս ատենը քնանա՞լ կ'ըլլի: Հիմա արեւը էրդոց վրայ կուգայ: Մարուշ,— աւելի ժիր պոռաց միեւնոյն ատեն գործին մժզլած: — Հիմա հայրդ վեր կ'ելլէ. որ քնած տեսնէ՞ ... Էսօր լուացք պիտի ըլլի, ներս դուրս պիտի աւլուի, ելիր, անկողնիդ երեսը քակէ, որ ջուրը ձգենք:

Մարուշ ձայն չէր տար: Նունիկի ձայնը փեթակներուն մէջ արձագանդ կուտար կարծես: Նունիկ աղջկան անկողնին մօտեցաւ: Բա, ի՞նչ տեսնէ, Մարուշ չըկար: Անկողինը կը մնար այնպէս, ինչպէս զձուած էր երէկ երեկոյ. ծախքերն իսկ աւրուած չէին:

Նունիկի գոյնը փոխուեցաւ յանկարծ: Ան դուրս ելաւ եւ ժիր ձայնով աղջկան անունը պոռաց: Վար իջաւ, թերեւս աւելի կանուխ կովերը կթելու իջած էր: Աղբիւրի ճամբան նայեցաւ: Մարուշ չկար:

— Նունիկ, — պոռաց Կարօ Մարսուպ դորդայէն, — էդ սատկելուն տահա պառկած տեղէն չէ՞ ելեր: Ըսէ որ երթայ Չիվիտենց՝ ճըվալները բերէ. էսօր քաղաք բամպակ պիտի տարուի:

— Արիմարդ, — ձայն տուաւ Նունիկ տժգոյն ու ջղային: — Մարուշը չկայ արիմարդ:

Կարօ Մարսուպ առաջին անգամ չհասկըցաւ կարծես, թէ Նունիկ ինչ ըսել կ'ուզէր:

— Մարուշը գիշերով գացեր է, գացեր, — կրկնեց Նունիկ ու փղձկեցաւ ու սանդուխներու վրայ ծալուած մնաց: — Վայ Մարուշ, հարամ ըլլայ իմ տուած կաթը:

— Ինչ կը զրուցես, Նունիկ, դուն քեզի եկուր, — մօտեցաւ Կարօ Մարսուպ՝ նորէն ոչինչ հասկնալով:

ՀԱՄԱՍՏԵ

(12 Շար.)

նիա, որուն նորակերտ եկեղեցիները կը սպասէին մեծ հանճարներու ծնունդին :

Կրէքօ իր երկրորդ հայրենիքին մէջ կը նկարէ ներքին աչքով եւ տեսլապաշտ ոգիով : Անոր հոգին լուսաւորուած էր միջին դարու միստիք արուեստին ջահով : Կրէքօ երեւոյթ մըն էր արուեստի պատմութեան մէջ, իրեն յատուկ կանոններով զարտուղութիւն մը եղաւ՝ արուեստի քերականութեան մէջ : Եթէ Կրէքոյի գործերուն մօտենանք արուեստի դատող կանոններով, սխալներով լեցուն կը գտնենք. սակայն սխալներ կան որոնք հանճարները միայն կրնան գործել : Ենթադրեալ սխալներով է, որ հանճարը կը հասնի վսեմին, գեղեցիկը ձգելով տաղանդաւորին :

ՊԵԼԺԻԱ ԵՒ ՀՈԼԱՆՏԱ

Իտալական Վերածնունդի շրջանին, հիւսիսային երկու փոքր երկիրներ, նոյն ձեւով կը զգային արուեստը, երբ միացած էին պետութիւնով եւ կրօնքով : ԺԵ. դարուն, երբ վերջ դտաւ իրենց հասարակաց կեանքի դարաւոր եղբայրակցութիւնը, Պելժիա եւ Հոլանտա հիմնեցին երկու անկախ պետութիւններ, երկու տարբեր դաւանանքներով, այն ատեն երեւան ելան, ցեղային յատկանիշներով զատորոշուող երկու տարբեր արուեստներ՝ զուտ Ֆլաման եւ զուտ հոլանտական :

ՖԼԱՄԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Ֆլաման նախնականները կը նկարէին մանրանկարչական տեսողութիւնով փոքրածաւալ նկարներ : Արագօրէն նկարելու հրաբխային ոգիով օժտուած Ռիւպէնս չէր կրնար երկար ժամանակ պահանջող ցեղային նկարչութեան մէջ սահմանափակուիլ. անհրաժեշտ էր իրեն, այցելել Իտալիա, Ֆիրենցէի եւ Հռոմի մէջ ուսումնասիրել մեծ հանճարներուն գլուխ գործոցները. բայց վենետիկեան նկարչութեան մէջ դտաւ ինքզինքը : Ռիւպէնս, Վենետիկեցիներուն նման, հիացող մըն էր կեանքին, վայելքին եւ հեշտասիրութեան : Անոր նկարները կը յորդին ապրելու տենչով : Ռիւպէնս նկարեց միշտ կինը, իբրեւ էակը երկրին եւ երկինքին :

Մինչ Ռիւպէնս, պալատական կեանքի եւ իշխանական պատիւներու մէջ, նախանձելի կեանք մը կ՚անցընէր, իր դրացին, նկարիչներու ամէնէն ապշեցուցիչը եւ թերեւս ամէնէն մեծը, կ՚ինչէր փառքի կատարէն յետին թշուառութեան :

ՌԱՄՊՐԱՆՏ

Տեսլապաշտ Ռամպրանտ լոյսին ու շուքին մեծագոյն բանաստեղծն էր : Անոնց խորհրդաւոր խաղերով կը ստեղծէր դիւթական մթնոլորտներ :

Ռամպրանտ կը տիրանայ համբաւի, յատկապէս իր հրաշալի դիմանկարներով, բայց չէր կրնար մտածել թէ իր գլուխ գործոցը պատճառ պիտի ըլլար, որ մոռցուած բոլորէն, թաղուէր կառավարութեան ծախքով, անծանօթ փոսի մը մէջ :

Ամսթերտամի մէջ սովորութիւն եղած էր, որ ամէն ընկերութիւն նկարուի օրուան ծանօթ նկարիչէն : Արձակաղէններու ընկերութիւնը կը նկարուի մեծ համբաւ վայելող երիտասարդ Ռամպրանտէն : Բայց Ռամպրանտ, փոխանակ զանոնք նկարելու, ընդունուած սովորութեան համաձայն խնջոյքի մը ընթացքին, կամ ժողովասրահի մը մէջ, կը նկարէ՝ ազատ միջավայրի մէջ. գիշերային լոյսով եւ հրաղէններով զարդարուած, ատկէ՝ նկարին «գիշերապահները» սխալ անուանումը :

Ռամպրանտ նկարած էր արուեստի գլուխ – գործոցներէն մէկը : Նկարը սակայն կը ծաղրուի, ապսպրանքները կը պակսին, պարտապահանջներուն համբերութիւնը կը հատնի : Անողոք ճակատագիրը, դաշնակցած ընչաքաղց պարտապահանջներուն հետ, կը տանի նախ՝ կինը, զաւակները, յետոյ՝ երկրորդ կինը : Պալատանման տունը եւ թանկարժէք առարկաներ կը ծախուին աճուրդով. կը ձգեն իրեն անկողին մը, սեղան մը եւ աթոռ մը, ապրելու համար խցիկի մը մէջ : Ռամպրանտ կը մնայ բոլորովին առանձին՝ թշուառութեան եւ ծերութեան լքումներուն հետ : Բայց չի լքեր վրձինը, կը նկարէ շարունակ : Նկարչութիւնը դարձած էր իրեն համար, ժպիտ մը՝ արցունքի մէջ :

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

ԱՆՈՐՈՇ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Նիկոսիայէն Յունուար 6 թուակիր կը գրեն «Ազդակ»ի.—

Նիկոսիոյ Հայերը, գրեթէ ամբողջութեամբ (աւելի քան երկու հազար) քաղաքին յունական բաժիններուն մէջ տեղաւորուած են այժմ : Մէկ մասը, արդէն, 1955 – 59 խռովութիւններէն վերջ, տակաւ սկսած էին խանութ թէ բնակարան պարպել եւ փոխել տեղերնին : Քանի մը ընտանիք միայն կը մնան նախկին վայրերնուն մէջ : Երէկ եւ այսօր, երկու Հայեր Յակոբ Նալջաճեան (առեւտրական) եւ թիթեղագործ Յակոբ, որոնք «սահմանին» մօտը թրքաց կողմը կը մնային, կանչուած են եւ հրահանգ ստացած չուելու իրենց տեղերէն :

Քսանըչորս ժամ է որ Յակոբը տակաւին վերադարձած չէ հարցաքննութենէն, բայց չենք խորհիր թէ վնաս պատճառեն իրեն :

Տոքթ. Քիւչիւքի (Փոխ – նախագահ) պաշտօնատեղիէն հաղորդուած է, որ Թուրքերը չեն ճանչնար Կիպրոսի կառավարութիւնը եւ հրամայած են բոլոր թուրք պաշտօնեաներուն՝ չներկայանալ այլեւս իրենց դրասենեակները կամ գործատեղիները :

Նիկոսիոյ ոստիկանութեան կարեւոր մէկ կեդրոնը՝ Կերնէի դրան մօտ, Թուրքերուն ձեռքը կը մնայ եւ չէնքի մուտքին դրուած է «Թուրք ապահովութեան կեդրոն» :

«Սայփրըս Մէյլ» թերթը կը հաղորդէ, այսօր, թէ Կիպրոսի ժանտարմըրիի հրամանատար Նիազի պէյը, եւ Ոստիկանական ուժերու փոխ – հրամանատար Թէֆիք էֆէնտին պիտի դատուին «Թրքական մասնաւոր դատարան»ի մը կողմէ, որպէս «վատոգի» շարժողներ՝ իրենց պայքարի ընթացքին : Ամբաստանութիւնը այն է թէ «անոնք մերժած են հնազանդիլ թուրք առաջնորդներու հրահանգներուն՝ ուրոյն ոստիկանութիւն կազմելու, եւ թէ թերացած են թուրք զանգուածը դիտակ պահելու կացութեան՝ Ծնունդի դէպքերէն առաջ» :

Երէկ, Նիկոսիոյ յունական մասի նամակատան չորս պաշտօնեաներ կ՚անցնին քաղաքի կեդրոնական նամակատունը (Աթաթիւրք հրապարակ) հոն դտնուած նամակ, մանտափօսթ, նամակադրոշմ եւայլն վերցնելու : Հակառակ որ անգլիացի զինուորներով գացած էին, խուժանը ձեռքերնէն կ՚առնէ բանալիները եւ վեց ժամ զիրենք պատանդ պահելէ յետոյ, թուրք ոստիկանութեան միջամտութիւնով, ինչպէս նաեւ անգլիական Մարզպանին դիմումներուն հետեւանօք, կ՚արձակէ զիրենք ծեծ քաշելէ վերջ : Փոխադրուելիքներուն արժէքը քառորդ միլիոն ոսկի է կ՚ըսուի : Յիշեալ նամակատան ճակատը այժմ գրուած է. «Թուրք սուրհանդակի սպասարկութիւն» :

Յունական երկու թերթեր՝ «Հարավղի» («Արշալոյս».— Զախակողմեան) եւ «Ֆիլելեֆթիէրօս» («Ազատասէր». Աջակողմեան) կը հաղորդեն որ Թուրքերը ծրագրած են իրենց դտնուած մասերը ֆէտէրասիօն հռչակելու, եւ ըստ Տէնքթաշ պէյին (իրենց «համայնքային Տան» նախագահ) չորս հարիւր հոգիէ բաղկացեալ ոստիկանական ուժ մը կազմակերպած են արդէն :

Այսպէս, Կիպրոսի ներքին կացութիւնը տակաւին խառնակ է եւ մտահոգիչ :

Լոնտոնի համագումարին արդի՞ւնքը : Շատեր յոռետես են :

ՏՈՔԹ. Ա. ԹԱԳԻՈՐԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան որ Փարիզի իր վերջին երգահանդէսի յանձնախումբի բարոյական եւ նիւթական աջակցութեամբ մեկնած էր Հայաստան, Տարօնի իր հաւաքած երգերու առընչութեամբ, « Արտասահմանեան երկիրների հետ բարեկամութեան եւ կուլտուրական կապի հայկական ընկերութեան, Հայաստանի Կոմպոզիտորների Միութեան վարչութեան եւ Հայաստանի Գ. Ա. Արուեստի ինստիտուտի » նախաձեռնութեամբ, Երեւանի մէջ, ընտրեալ հասարակութեան մը ներկայութեան Դեկտեմբեր 12-ին յաջող երգահանդէս մը տուած է : Հայաստանի երաժիշտները գնահատած են Տարօնի երգերը, իսկ Երեւանցիները ջերմօրէն ընդունած Մշոյ երգերու հաւաքող եւ մեկնարկող Տարօնի երգչուհին : երգչուհին :

Բանաստեղծ Սողոմոն Տարօնցին յուզումով անդրադարձած է երգչուհու անցեալին եւ ծնողքին մասին եւ մեծ ոգեւորութեամբ պատմած Տարօնի ժողովրդական երգերու մասին : Խօսած է նաեւ երաժշտագէտ Յիցիլիա Բրուտեան հանդիսականներուն ներկայացնելով երգչուհին :

Հայաստանի Կոմպոզիտորներու Միութիւնը առ ի գնահատութիւն որոշած է յառաջիկային ձայնագրել եւ տպագրութեան յանձնել Արմենուհի Գեւոնեանի (երգած) քառասուն երգերը :

Երեւանի ձայնասփիւռը եւս (անցեալ Կիրակի առաւօտ) արտայայտուած է Տարօնի երգերու եւ Արմենուհի Գեւոնեանի գնահատելի աշխատանքին մասին :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Ֆ. Կապոյտ Խաչի Պօմոնի վարչութեան Մանուկներու Օրը տօնուեցաւ Հինդշաբթի, Յունուար 9ին, Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ :

Դպրոցին ուսուցիչ՝ Վահրամ Միստիքի ղեկավարութեամբ քսանի մօտ աշակերտներ խմբովին երգեցին «Ո՛վ Մեծասքանչ»ը, որմէ ետք ամէն աշակերտ – աշակերտուհի իր բաժինը բերաւ գեղարուեստական յայտագրին : Արտասանութիւնները գնահատուեցան ներկաներէն :

Ամէնէն ետք, փոքրիկները ստացան իրենց վարձատրութիւնը : Արդարեւ Կաղանդ պապան բոլորին ալ բաժնեց գեղեցիկ նուէրներ :

ԱՆՑՈՐԴ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

Այդ մեկուսացմանը օգնել էր նաեւ մի դէպք, որ առիթ էր տուել ոմանց նրան հալածելու : Նրա երկու անդրանիկ զաւակները մեռել էին կարմրուկից մէկ օրուայ ընթացքում – Քուրդը համոզուած էր, որ այդ բանում յանցաւոր էր Արարիչը : Նա զայրացած մերկացրել էր կեռ դաշոյնը, ելել էր տանիք եւ բացագանչել Աստծու հասցէին. « Թէ տղամարդ ես, արի ես ու դու կռիւ անենք, խեղճ երեխոց հետ ի՞նչ գործ ունես» :

— Խոդեդանն է,— ուշադիր նայելուց յետոյ ասաց Շնկոն, ընդառաջ գնալով իր բարեկամին :

— Բարի օր, քիրվօ, — գոչեց Աստուրը, ձեռնափայտը հաբանի հետ վայր բերելով ուսից :

—Սար սարան, սար ճաւան(*)— սիրալիր ողջունեց քուրդ զամբիւղագործը, հրաւիրելով նրան մտնել իր կանաչ տաղաւարը :

— Նստելու ժամանակ չէ, Շնկօ, ես եկել եմ մնաս բարեւի, — ասաց Խոդեդանը :

— Ո՞ւր ես գնում ,— հարցրեց քուրդը :

— Մոտկանից քոչում եմ Բռնաշէն :

— Ինչո՞ւ : Իսկ քու պապ Զորօ – Դաւթի տո՞ւնը :

— Պապական տունս վառուած է, Շնկօ, մոխիրն էլ քամին տարաւ :

Այս խօսքերը ասելու միջոցին Աստուրը գլուխը շուռ տուեց, որ քուրդ բարեկամը չնկատէր իր կոպերի տակ ուռճացող արցունքը :

— Ո՞վ վառեց քու տունը, — անհամբերութեամբ հարցրեց Շնկոն, խիստ վրդովուած կատարուած դժբախտութեան հանդէպ :

— Շաբաբ աղան :

— Վայ լըմըն , վայ լըմըն, — գլուխը ծեծելով գոչեց Շնկոն :

— Աղան ուզեց իմ տունը մարագ դարձընել, թոյլ չտուի, կրակ գցեց ու վառեց :

—Եւ դու նրան կենդանի՞ թողեցիր :

— Գաւազանով մէջքին զարկեցի , վայր ընկաւ :

— Գլուխը պիտի փշրէիր : Էդպիսի մարդը իրաւունք չունի ապրելու արեւի տակ : Ատլասի պէս կնոջը թոնրի մէջ վառեց, հիմա էլ քե՞զ է ուզում քշել գիւղից :

— Նրա մէջքին սուլթանն է կանգնած, Շնկօ, Բիթլիսի վալին ու Մուշի փաշան, իսկ իմ ետեւը՝ սարի քամին է ...

— Ինչ լաւ էին առաջուայ ժամանակները, — խորը հառաչանք արձակելով ասաց զամբիւղագործը :— Հայ եւ քուրդ մարդիկ ախպօր պէս ապրում էին կողքկողքի : Եկաւ օսմանցին՝ մեզ լարեց իրար դէմ, որ ինքը տիրի մեր երկրին : Հիմա ի՞նչ պիտի անես,— կարեկցաբար հարցրեց Շնկոն :

— Գնում եմ Բռնաշէն : Անցեալ տարի ճնճուղ Լեւոնի քոչը գնաց, հիմա էլ ես կ՚երթամ :

— Շատ բարեւ կ՚անես քոյրիկ Ոսկեհատին : Ոսկի կնիկ է Ոսկեհատը : Ամէն դարունքին Շէնից գալիս էր սար՝ Զոզանի հետ չորթան չորացնելու եւ բանջար հաւաքելու կերակուրների համար : Ամէն գալու ժամանակ իր ծոցի մէջ հաւկիթ կը դնէր ու կը բերէր երեխաներիս : Ասա՝ խաչեբայր Շնկոն բարեւում է : Ստեփանին էլ շատ բարեւ կ՚անես : Լսել եմ՝ հովիւ է Սեւ սարում :

— Ես էլ Սեւ սար եմ գնում : Արինոքում մի քուրդ կայ, անունը Հաջի է : Գնում եմ նրա մօտ հովուութեան :

— Դաշտ տեղ չապրես, Խոդեդան, Արինոքը հով տեղ է, գնա ու ապրիր էն տեղ : Խաչառաշում շատ գաղպա կայ :

— Ասում են՝ գեղեցիկ սար է :

— Լսե՞լ ես Իրիցանքի մասին : Աշխարհում էդպիսի սիրուն տեղ չկայ : Արինոքի մօտ է, անտառի մէջ : Այ, ապրելու տեղ :

Նրանք զրուցելով առաջացան դէպի աղբիւրը եւ կանգ առան :

— Ես քեզ էստեղ բերեցի, որ ցոյց տամ քո օրօրոցը : Դու էս աղբիւրի մօտ ես ծնուել , Խոդեդան , — շարունակեց քուրտը : — Մի օր քու ողորմածիկ մայրը հիւր էր մեզ մօտ : Առաւօտ կուժն առաւ եկաւ աղբիւր ջրի : Դու ընկար էս կանաչ խոտերի ու ծաղիկների մէջ : Իմ դայէն վազեց եւ քեզ իր գոգնոցի ու բեժոկների մէջ փաթաթելով բերեց տուն : Երբ ճրագվառոյցին հայրդ Շէնից եկաւ, իմ աբոն նրան աչքալուսանք տուեց ու քու անունը դրեց Խոդեդան , այսինքն Աստուածատուր :

Աստուրը, որ վաղուց ծանօթ էր այդ տխուր պատմութեանը եւ վերստին կը լանուած լսում էր քրդի պատմածը՝ ասաց.

— Ջրի առաջ ծնուողը ջրի հետ էլ կ՚երթայ :

— Այ, էստեղ էր, էս կանաչ խոտերի մէջ,— ասաց Շնկոն. մատնացոյց անելով աղբիւրի առաջ բուսած կանաչ սերթուփերը :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

(*) Գլխիս վրայ, աչքիս վրայ :

Այրի Տիկին Նուէր Քիշիշեան եւ զաւակները (Փարիզ), Պ. Արման Քէշիշեան եւ զաւակները (Լոնտոն), Այրի Տիկին Արտէմ Թէլֆէեան եւ զաւակը (Պրիւսէլ), Տէր եւ Տիկին Կարօ Զարդարեան եւ աղջիկը (Տորթմունտ), Այրի Տիկին Ռ. Սարաֆեան եւ զաւակները (Փարիզ), Այրի Տիկին Մ. Ս. Օհանեան (Փարիզ), Այրի Տիկին Ռոզ Ա. Քէշիշեան (Աթէնք), Պ. Մ. Քէշիշեան եւ զաւակները (Ալեքսանտրիա), Տէր եւ Տիկին Տ. Քէշիշեան եւ զաւակները (Ալեքսանտրիա), Պ. Յակոբ Քէշիշեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Արամ Քէշիշեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Հայկ Քիշիշեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գավուգեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Մովսէս եւ Սարգիս Գալթաքճեան (Միլանօ), ինչպէս նաեւ Տաշարեան, Ճըրճըրեան, Օհանեան, Պէյընտեան, Զայլազեան, Ուզուրլեան եւ Ա. Բիրբիրեան ընտանիքները եւ համայն սգակիր պարագաները ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին

ԻՍԱՀԱԿ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի, 31 Դեկտ. 1963 ժամը 9ին իր զաւկին բնակարանը (Լոնտոն):

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը տեղի ունեցաւ, Երեքշաբթի Յունուար եօթնին կէսօրէ ետք ժամը 1ին տեղւոյս Ս. Սարգիս եկեղեցին, ուրկէ հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ Լոնտոնի Քէնսըն Կռին գերեզմանատան հայկական բաժնի իրենց ընտանեկան դամբարանը:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կրընոպլի Կապ. Խաչը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Կիրակի (19 Յունուար) կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուի, (Ռիւ Ժէ, Կրընոպլը):

Խմբերգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, մեներգ աշակերտներու կողմէ: Ղեկավարութեամբ Պ. Սարգիս Քէփէնէկեանի (Ռոմանէն), մասնակցութեամբ իր թատերական խումի՝ երիտասարդ ուժերու կողմէ, կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը Խէչօին թուզը, (մէկ արար):

Աւանդական կաղանդ պապան, մրգեղէն բոլոր մանուկներու: Կրընոպլի եւ շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները եւ կազմակերպութիւնները՝ անխտիր կը հրաւիրուին:

×

ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կապ. Խաչի «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ» Յունուար 19ին, կիրակի՝ կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 3,30ին.—

Սրահ Առլաք Սոլֆէրինօ (235, Ռիւ Մունէյրա):

Խմբերգ, արտասանութիւն, մենախօսութիւն, տրամախօսութիւն:

Կը մասնակցի Նոր Սերունդի Երգչախումբը:

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր:
Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84:

Այս Կիրակի օր, Հռոմի ժամով՝ 10·30ին, Ս. պատարագը պիտի մատուցանէ Յովսէփ Ծ. Վ. Գաֆթանճեան: Օրուան քարոզը պիտի խօսի Ներսէս Ծ. Վ. Սեթեան, նիւթ ունենալով «Ուխտաւորի մը առաքելութիւնը»: Երգեցողութիւնները պիտի ղեկավարուին Վրթանէս սարկաւագ Ուլուհոճեանի կողմէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՍԻՆ.— Կրօնական Ընկերակցութիւնը Ամանորի առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Պահատուրեանէ հարիւր Ֆրանք Տէսինի եկեղեցւոյ պայծառութեան համար:

Կրթական Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Պահատուրեանէ յիսուն Ֆրանք, նուէր ի նպաստ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի «Ազգային» դպրոցին:

Կրթական Մարմին

HAUTES... GAP ...ALPES

★

HOTEL RESTAURANT DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին
ՓԻԷՌ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ
ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

Ski — Natation — Patinage

Տարին 300 օր Արեւ
Ալպեան 800 մ. Բարձունք

«HOTEL RESTAURANT DE LA GARE»
Téléphone: 086
— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.

Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.
Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

Սալ Մոլիէռ, Քէ տը Պոնտի, Լիոն

Այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 20·30ին Հայկական երաժշտութեան դասընթացքի բացման առթիւ, Երիտասարդաց Ընկերակցութիւնը կը ներկայացնէ Դանիէլ Վարուժանի՝

«Հացին Երգը» եւ «Յեղին սիրտը»
(Թարգմանութիւն Վահէ Կոտել)

Արտասանողներ՝ Սարգիս Պօղոսեան, Փիէր Գազարի (Ֆր. ռատիոկայանէն) Անտռէ Սիռօ, Իվան Ռուսէ:

Ալիս Պօյաճեան (պար), Անժէլ Կարապետեան (երգ), Ալէքս Սիրանոսեան (դաշնակ):

Բեմադիր՝ Ժան Սալվեան:

Տոմսերը՝ 5 եւ 8 Ֆրանք:

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro:
4 Septembre ou Opéra
Téléph.: RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները՝ 18 Յունուար, Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր–ընկերուհիները:

Քրիստափոր ենթակոմիտէ, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին:

Զաւարեան ենթակոմիտէ, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

Վռամեան ենթակոմիտէ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 16ին:

Վարուժան խումբ՝ այս Կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 16ին:

Համազասպ խումբ, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր–ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւոր է: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

(Շար.)

Imprimerie Speciale
du Journal «Haratch»
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 19 Յունուար, ժամը 16–24

LES AMBASSADEURS
3, AVE. GABRIEL, CHAMPS-ELYSEES

Երկու նուագախումբ — Գեղարուեստական բաժին

Danses Originales par RITA VELEZ

Election «MISS CROIX-ROUGE»

Մուտք 8 ֆրանք

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝
ELYsée 67-03

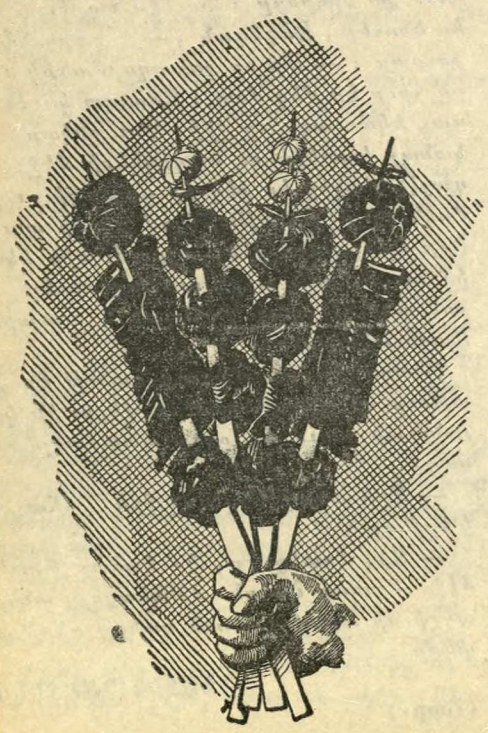

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph.: BAL. 31-21 et 30-84
Métro: F. D. Roosevelt

TRICOTS TERZIAN
la plus moderne
des
fabriques de tricots
de la
région parisienne
★
3, Rue Poissonnière
PARIS-2
Tél.: CEN. 93-75
Haratch

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
19
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE
19 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9913

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9913

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ՄԵԾ ԱՄԲՈՂՋ"Ի ՄԱՍԸ

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան ԻԳ. համագումարը բացուած է Յունուար 7ին, Երեւան, Գերագոյն սովետի նիստերու դահլիճին մէջ : Նախորդ համագումարը տեղի ունեցած էր երկու տարի առաջ :

Խորհրդային բոլոր երկիրներու մէջ Կոմկուսի (նոր բառով կոմպարտիայի) համագումարները պատմական նշանակութիւն ունին : Անոնք կը կազմեն կարեւոր հանդրուաններ «սոցիլիզմի կառուցման» ճամբուն վրայ : Ամիսներ առաջ պատրաստութիւններ կը տեսնուին, տեղեկագիրներ կը կազմուին, աշխատանքները բոլոր ճիւղերու մէջ կ'աշխուժացուին՝ համագումարին մեծ փայլ տալու համար :

Պատգամաւորները կը լսեն կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարի գրաւոր զեկուցումները, զորս կը վաւերացնեն միահամուռ ծափահարութեամբ եւ կը քուէարկեն նոր որոշումներ յառաջիկայ շրջանի գործունէութեան համար :

Գրական թերթը ԻԳ. համագումարի նախօրեակին հրատարակած է խմբագրական մը (5 Յունուար) «Գրականութիւնը մեծ ամբողջի մասն է» խորագրով :

« Հայաստանի սովետական գրողների միութեան վարչութեան օրգան»ը կը շեշտէ , որ վերջին երկու տարիներու ընթացքին արդիւնաբերութիւնն ու տնտեսութիւնը հարստացեր են « նշանաւոր ձեռնարկութիւններով», որոնք ժողովուրդի կեանքի պայմաններն ու ապրելակերպը բարձրացնելէ զատ «փոխում են մեր երկրի քարտէզն ու բնանկարը »: Մասնաւորապէս «վիթխարի թափ ստացած է քաղաքաշինարարութիւնը » : Երեւան, Լենինական, Կիրովական, Ալավերդի, Ստեփանաւան, Գորիս, Իջեւան, Հոկտեմբերեան, Քաջարան, Հրազդան եւ Լուսաւան բարեզարդուած եւ նոր կերպարանք ստացած են: «Հազարաւոր ընտանիքներ ապահովուեցին նոր եւ յարմարաւէտ բնակարաններով »:

ԻԲ. համագումարի որոշումը «տեւական ներգաղթ»ի մասին բացառիկ նշանակութիւն ունեցեր է հայ ժողովրդի ազգային բախտի համար: Երկու տարուան մէջ «հազարաւոր հայ մարդիկ բախտի հարկադրած պանդխտութիւնից եկան հայրենի հողի վրայ հիմնելու իրենց ակութները, մասնակցելու մայր հայրենիքի շենացման եւ ծաղկեցման սրբազան գործին »:

Մշակութային մարզին մէջ յիշատակութեան արժանի են Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակի եւ Սայաթ – Նովայի ծննդեան 250ամեակին առթիւ տեղի ունեցած կրկնակ յոբելենական հանդէսները, որոնց շնորհիւ «մեր նախորդների անմահ գործերը» հասկանալի եւ սիրելի դարձած են սովետական բոլոր ժողովուրդներուն :

Կուսակցութիւնը « առանձին ուշադրութիւն նուիրած է գրականութեան եւ արուեստի զարգացման հարցերին » : Վաստակաւոր եւ նոր նկարիչներ ցուցահանդէսներ կազմակերպած են: Երաժիշտները բեղմնաւոր աշխատանք կատարեր են :

Իսկ ամէնէն կարեւորը,— գրողները Սթալինի օրերու կաշկանդումներէն դուրս գալով, «ամենասերտ կերպով մօտեցած են ստեղծագործական ամենամաքուր ակունքներին՝ ժողովրդի կեանքին եւ ոգուն, աշխատանքին եւ մտորումներին, հոգսերին եւ երազներին : Մեր գրեթէ բոլոր անուանի ստեղծագործողները հրապարակ հանեցին նոր երկեր, որոնք հարստացրին մայրենի գրականութիւնը » :

Ուրախալի է նշել այս հաստատումները, մանաւանդ այն երեւոյթը, որ հայ ազգի անցեալ պատմութեան հերոսական դրուագները ազատ արձագանգ կը գտնեն կարգ մը գրողներու երկերուն մէջ :

Գրական թերթը համարձակ կը յայտարարէ .

« Մենք տէրն ենք մեր ստեղծած գործերի եւ միաժամանակ պատասխանատուն· պատասխանատու ժողովրդի եւ պարտիայի առջեւ՝ այն բոլոր թերացումների եւ թերութիւնների համար, որ դեռ կան գրականութեան մէջ: ... Մեր գրականութիւնը ժողովրդի գրականութիւնն է, նրա կեանքով ու սիրով է սընւում ու ապրում եւ չունի այլ նպատակ քան ժողովրդին ծառայելը »:

Ու կ'եզրակացնէ թէ յառաջիկայ երկու տարիներուն «մեր գրականութիւնը նոր նուաճումներով կ'արտայայտի իր սէրն ու հաւատարմութիւնը ժողովրդի գործին» ու նաեւ, ինչո՞ւ չէ, «պարտիայի մեծ գաղափարներին »:

Առաջինը արդարացնելու համար հասկընալի է, որ պէտք է տուրք տալ երկրորդին, «պարտիայի մեծ գաղափարներին» :

Քառասունեւչորս տարիներու ընթացքին ժողովրդական խաւերու մէջ արմատ չեն բռնած այդ «մեծ գաղափարներ»ը , այսուհետեւ բռնելու յոյսեր ալ չկան : Հայրենիքի մեր գրողները «ժողովրդին ծառայելու» համար աւելի օգտակար գործ կատարած կ'ըլլան, եթէ անոր սրտին խօսող գրականութիւն մշակեն: Այս ուղղութեամբ կատարուած փորձերը յաջող արդիւնք տուին վերջին տարիներուն :

Կը սպասե՛նք որ Համագումարը աւելի լայն բաժին մը յատկացնէ հայ գրականութեան՝ «Մեծ ամբողջ»ին մէջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՆԱՄԱՅԻ եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ ծագած տագնապը յանկարծ ծանրակշիռ բնոյթ մը ստացաւ: Բոլոր ամերիկացի պաշտօնեաները հրահանգ ստացան հեռանալու ջրանցքին գօտիէն : Փանամայի կառավարութիւնն ալ ետ կանչեց իր դիւանագիտական մարմնին Ուոշինկթընի բոլոր ներկայացուցիչները: Նախագահ Քիարի յայտարարեց թէ նոր դաշինք մը կ'ուղեն որուն ամէն մէկ յօդուածը վէճի դրուի: Փանամայի նախագահին համար ամբողջ տագնապին հիմը կը կազմէ 1903ի դաշինքը :

ՖՐԱՆՍԱ պիտի ճանչնայ համայնավար Չինաստանը ինչպէս կը նախատեսուէր: Ուոշինկթընի մէջ յուզում յառաջ եկած է նկատի առնելով որ այն կարծիքը կը տիրէր թէ այդ ճանաչումը անմիջական չէ : Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները կը խորհին թէ Ֆրանսա այս ձեւով կ'ուզէ վերարծարծել իր ազդեցութիւնը Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ :

ՅՈՒՆԱԴԱՒԱՆ եկեղեցւոյ ծանր տարակարծութիւնները կը շարունակուին : Աթէնքի Ս. Սինոդին մէջ միջադէպ մը պատահած է Արքեպիսկոպոսին՝ Գերպ. Խրիսթոմոս եւ Քրեվինայի Մետրոպոլիտին միջեւ : Երբ Գերպ. Խրիսթոմոս յայտնեց թէ զեկոյցին տակ պէտք է աւելցնել «ոչ միայն դէմ եմ եկեղեցիներու Միութեան, այլեւ նոյնիսկ պարզ շփումներու Կաթոզիկէներու հետ», մետրոպոլիտը ըսաւ թէ ատիկա չի համապատասխաներ Յունաստանի եպիսկոպոսներու ընդհանուր ժողովին որոշումին: Այս առթիւ ծանր խօսքեր փոխանակուեցան :

ԶԱՆԶԻՊԱՐԻ մէջ շփոթ կացութիւն մը կը տիրէ : Նախագահը անձամբ ձերբակալելէ ետք ամերիկացի հիւպատոսը եւ 12 օտար թղթակիցներ, արտաքսել տուած է զանոնք: Իշխանութեան գլուխն է 28ամեայ «մառեշալ» մը որ Հաւանայի համալսարանը աւարտած է, ինչ որ յըստակ գաղափար մը կուտայ իր ուղղութեան մասին: Թալանը եւ սպանութիւնները կը շարունակուին կղզիին մէջ: Ամէնէն վտանգուած տարրերն են՝ Արաբներն ու Հնդիկները որոնք սարսափի տակ կ'ապրին :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ թուրք կիպրական պատուիրակութիւնը դաշնակցային պետութեան մը ստեղծումը առաջարկած է , երաշխիքներ ապահովելով թուրք համայնքին: Այս առաջարկները կը տարբերին թրքական նախկին տեսակէտէն որ կըզզիին բաժանումը կը նախատեսէ :

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՈՅԻ հետ Կալինինի մէկ գործատունը այցելած ատեն, Խրուշչեւ յայտարարած է բանուորներուն թէ Խորհրդային Միութիւնը հրթիռ չի զրկեր Քուպա եթէ Միացեալ Նահանգները տէր մնան իրենց խոստումին կղզիին վրայ չյարձակելու : Խրուշչեւ խօսած է նաեւ պատերազմի մասին, ակնարկելով Չինաստանի ըստ որուն Խորհ. Միութիւնը կը վախնայ պատերազմէն եւ յիշելով թէ օդաչու իր զաւակը մեռած է վերջին պատերազմին, շեշտած է «միայն երախայ մը որ դեռ բան չի հասկնար կամ խենթ մըը բանէ մը չեն վախնար »:

«ՆԻԻ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄԶԸ» որոշեց դադրեցնել արեւմտեան ափի իր հրատարակութիւնը նիւթական պատճառներով :

ՄԱԻՐԻՏԱՆԻՈՅ նախագահը՝ Մոքթար Ուլտ Տատա շնորհաւորեց Ֆրանսան , Մաւրիտանիոյ տուած իր օժանդակութեան համար : Տատա մաղթեց որ այդ օգնութիւնը շարունակուի եւ ծաւալի :

ՖՐԱՆՍԱ եւ Չեխոսլովաքիա ելմտական եւ առեւտրական համաձայնագրեր ստորագրեցին: Երկու տարուան ընթացքին 275 միլիոն Ֆրանք արժողութեամբ փոխանակութիւններ պիտի ըլլան :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ նոր դեսպան մը նշանակեց Ալժէ Ալեքսանտր Ապրահամովիտեղ որ նոր պաշտօնի մը պիտի կոչուի :

Օրը Օրին

ՄԵԾԱՐԱՆՔ... ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼԻ

«Յառաջ»ի 6 Դեկտեմբեր թիւով հրատարակած էինք բողոք մը, ուղղեալ մարդկութեան խղճմտանքին, այն ընդվզեցուցիչ «մեծարանքին» դէմ, զոր ՄԱԿի անդամ պետութիւնները որոշեր են կատարել Մուսթափա Քեմալի մահուան 25ամեակին առթիւ, եւ իբրեւ առաջին ցոյց՝ հրապարակ են հաներ դրոշմաթուղթեր՝ Աթաթիւրքի նկարով :

Բողոքը հանրային դատաստանին, այսինքն հայ եւ օտար մամուլին յանձներ էր Հայ – Արժանթինեան ընկերութիւնը:

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը, իր կարգին, տեղ տալով այդ բողոքին, դիմեց Փարիզի մէջ, իրաւասու միջազգային մարմիններու՝ բացատրութիւն պահանջելով այս անօրինակ եւ աննախընթաց միջազգային քծնութեան մասին (մեզ չի զոհացներ ֆրանսերէն *քաժոլըռի* բառը) : Մեզի ցաւով յայտնուեցաւ թէ պատասխանատուները պէտք է փնտռել այլուր :

Այդ «այլուրը», սիրելի հայրենակիցներ, ըստ մեզի՝ երկիր չէ, — հասարակ *չարշը* է: Ու ցաւ է խորհիլ որ մարդկային խղճմտանքի, ազատ մարդու իրաւունքներու եւ համամարդկային իտէալներու մասին խօսող երբեմնի Արեւմուտքը, այսօր, դարձած է Չարշուի Մարդ , որ կրնայ ծախել ամէն իտէալ, ամէն նուիրականութիւն :

Առիթ կ'ունենանք պատմելու այն խօսակցութիւնը, զոր *Յառաջ* ունեցաւ Ունեսքոյի ներկայացուցիչներուն հետ՝ միջազգային այս գայթակղեցուցիչ «մեծարանքին» մասին , դուք ըսէք՝ երեսպաշտութեան մասին, ըսէք՝ շողոմարարութեան մասին եւ քալեցէք այս բառերուն վրայէն դէպի բուն բառը :

Մեր ընդվզումը, ձեր իսկ ընդվզումը քիչ կը զտնենք, սիրելի հայրենակիցներ, մեկնելով այն իրողութենէն, որ Հայութիւնը, այսինքն Արեւմտեան քաղաքակրթութեան յառաջապահները Արեւելքի մէջ, երբ կը պատրաստուին արծարծել նահատակաց յիշատակի բոցը, Ապրիլեան Եղեռնին զոհերուն յիշատակը, միաժամանակ կրկնելով դատապարտութեան իրենց խօսքը հանդէպ մեծագոյն ցեղասպանութեան հեղինակներուն, ահա ցեղասպանութեան մեղսակիցներու, հեղինակներու եւ անոնց գործը շարունակողներուն համար մեծարա՛նք կ'ընծայեն Արեւմուտքցիները, ծնրադիր, գրկաբաց , գետնատարած :

Այսքան ալ կարելի՞ է միթէ: Անարգել նահատակ ժողովուրդ մը, ու թքածը լըզել՝ ձեռք երկարելով եաթաղանը բրոնողին ու կոխկրտելով վիրաւոր ինկած զոհը:

Կարելի՛ է, սիրելի հայրենակիցներ , շա՛տ կարելի է: Այնքան կարելի է , որքան հայ ժողովուրդը նստած՝ իրար կ'ուտէ, մին Դաշնակ կը հալածէ, միւսը Հայութեան կէսը միւս կէսին թշնամի կը դարձնէ :

Կարելի՛ է, սիրելի հայրենակիցներ , շա՛տ կարելի է: Այնքան կարելի է, որքան ժամանակ պաշտպան չունիս միջազգային Արիսպագոսին մէջ : Մեզի ըսին. —Պետութեանց ներկայացուցիչներու միջեւ խօսակցութիւն, բանակցութիւն , սակարկութիւն եւայլն, եւայլն, պետութիւն ունի՞ք որ ներկայացնէր ձեզ :

Հիմա դառնանք Արեւելք :

Մեծ պետութիւնը, որ իր Կարմիր Սօսին է տնկեր Արարատեան դաշտին մէջ եւ իր հովանաւորութեան տակ է առեր մեզ, ներկայացուցեր է ցանկ մը համաշխարհային մեծարանքի արժանի անուններու, — բոլորը՝ Ռուս : Հոգ չէ, Ռուս թող ըլլար: Մէկը արժանի չէ նկատուեր համաշխարհային մեծարանքի: Եւ ընդունուեր է Թուրքիոյ թեկնածուն, — Մուսթափա Քեմալը :

Ժամանակը չէ՞ր, ռո՛ւս աղբար, որ ոտքի կանգնէիր եւ ըսէիր .

— Այդ մէկը ո՛չ :

Ձի՛շդ ժամանակն էր *ոչ* պոռալու :

Երբ կղպուած էին Միջազգային Շուկայի մարդոց բերանները ու չկար մէկը, որ տէր կանգնէր այս անպաշտպան, այս անիրաւուած, այս նահատակուած ժողովուրդին, ինչո՛ւ ոտքի չկանգնեցար դուն, ռուս աղբար, յայտարարելու համար .

— Ի՞նչ հանգամանք կը ներկայացնէ Մուսթափա Քեմալը, որ կ'արժանանայ այս պատիւին: Գէթ խնայեցէք զոհերուն, ցեղասպանութենէն հրաշքով ազատածները մեզ կը դիտեն դուրսը :

Դո՞ւն ալ քուէ տուիր արդեօք, յիշելով որ, էր երբեմն, դաշնակից էր քեզի «արխատաշ» Քեմալը :

Յուսախաբ՝ Արեւմուտքէն, մենք քեզ աւելի պիտի սիրէինք, ռո՛ւս աղբար, եթէ գէթ դո՛ւն յիշեցուցած ըլլայիր թէ Ապրիլեան Եղեռնին զոհերը, իրենց հրեղէն աչքերը սեւեռած, արդարութիւն կը պահանջեն եւ կը ներկայանան յաւիտենական դատախազ :

Դատելու համար Արեւմուտքն ալ, Ա՛րեւելքն ալ :

ԱՐԱՋ

ԱՄԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Գիրս մնայ յիշատակ :
ԺՈՂ.

Իսկական... Պենտեկոստէ :

Ո՞ր Սուրբ Հոգին է, չեմ դիտեր, այնպէս է տնօրիներ որ մեր հայադէտները ամենախօսութեան դատապարտուին՝ խօսելով ու գրելով մէկը միւսէն տարբեր :

Մին կ՚ըսէ ամէն :
Միւսը՝ ամեն :
Մին ամէն, հոլովմամբ՝ ամենէն :
Միւսը ամէն, հոլովմամբ՝ ամէնէն :
Մին ամէն, յետոյ ամեն :
Միւսը ամեն, միշտ ամեն :

Լեզուի խառնակութեան նոր նմոյշ մը. — Ամէնէն կամ ամենէն ձեւին մէջ վերջին տառը, Ն, որոշիչ յօդ յայտարարելով՝ հրապարակ կուգայ եօթներորդ խումբ մը, ըստ որում կ՚ունենանք սա չնաշխարհիկ ձեւն ալ.

Ամենէ :

Թաշեան կը վախնայ որ «հայերէն չեն դիտեր հայադէտները» կ՚ըսեմ :

Աւելի արմատական բան մը պիտի ըսեմ, այսօր :

« Ամէն », այս ձեւին տակ, ամէն հոլով չառներ (եթէ ՔԷ չառնէ) :

Նախ, հայերէն դասական լեզուին խորթ են ամէնուս, առաւել եւս ամէնէս ձեւերը : Ճիշդ է թէ ունինք առաջին ձեւին նմոյշը մեր ժողովրդական երգին մէջ.

Առաւօտուն բարի լուս,
Աստուած պահի ամէնուս :

Նախակրթարանի աշակերտն անգամ դիտէ թէ քերականօրէն սխալ է ամբողջ երկրորդ տողը, ուր գործածուած է ամէնուս ձեւը, կազմութեամբ ռամկօրէն(*), յանդի պահանջով միայն տեղաւորուած :

Երկրորդ, ամէնէս, իր ձեւովն իսկ ծիծաղելի, կը խոցէ հոլովական տէզինանսը, որ է էն : Այս երկու տառերը անբաժան են, գրեթէ միշտ, իբրեւ տէզինանս փռիմէռ, իսկ ամէն բառին հոլովման մէջ՝ իբրեւ տէզինանս ֆազիւէլ : Որեւէ կապ չունին հացէն, ջուրէն կամ քաղաքներէն բառերուն վերջավանկի էն տառերուն հետ :

Բացատրենք .—

1.— Հաց, հացէ, հացէն :

Երկրորդ ձեւին մէջ է տառը հոլովական մասնիկ է, երրորդ ձեւին մէջ է տառը դարձեալ հոլովական մասնիկ է, իսկ ն տառը՝ դիմորոշ յօդ :

2.— Ամէն, ամէնէն :

Երկրորդ ձեւ չունի, իսկ երրորդ ձեւին մէջ էն ամբողջովին հոլովական մասնիկ է :

Այս տէզինանսներուն հարցը շատ ըզբաղեցուցած է լեզուաբանները : Անհաշտ պայքար մը տեղի ունեցած է Շլեկէլի եւ Պոփի դպրոցներուն միջեւ : Մինչ առաջինը կը համարի հոլովումներու եղանակը իբրեւ բարդում մը կորիզի մը շուրջ՝ ճիշդ ինչպէս կը կատարուի բիւրեղին կազմութիւնը, օրինակ՝ հաց – հացի, երկրորդը կը համարի ընդլայնում մը՝ ճիշդ ինչպէս սերմին աճումը ներքնապէս, օրինակ՝ տէր – տեառն : Այս տեսութիւնները ունին իրենց բարդութիւնները, զորս զանց կ՚առնեմ, որովհետեւ մեր նիւթէն դուրս : Կ՚ուզեմ միայն ըսել թէ աշխարհաբարը, ինչպէս արդի լեզուները առհասարակ, կ՚ընթանայ բիւրեղի կազմութեան եղանակով : Կորիզի մը շուրջ հիւլէաձեւ բարդումները, զորս տէզինանս կը կոչենք, առանձին բառեր էին ժամանակին, ի վերջոյ զօսացած, իմաստէ պարպուած, անկենդան փշրանքներ դարձած :

Բայց ամէնէն բառին մէջ ուշադիր քննութիւն մը երեւան կը հանէ նաեւ իմաստի երկուութիւն մը :

Ամէնէն, իբրեւ ռամկօրէն բառ, թրքական ազդեցութիւն մը ցոյց կուտայ գերադրական կազմելու իր պաշտօնով, (յիշեցէք թրքական էնը) : Դասական հայերէնի յատուկ չէ այս ձեւը :

Ամենայն ձեւին ռամկացումով՝ ամենէն ձեւը, ի վերջոյ շփոթուելով ամէնէն ձեւին հետ, առած է այս վերջնոյն իմաստը՝ պահելով հանդերձ իր միջնադարեան ուղղագրութիւնը, (անոնց մօտ, որոնք թապու կը համարին հին ձեռագիրները) : Ահա թէ ուրկէ՛ կուգայ անիշխանութիւնը, նոյնիսկ համբաւեալ հայադէտներու մօտ, որոնք ամէն բառը գրելով հանդերձ ամէն՝ կը հոլովեն ամենէն, երբ արդի լեզուին մէջ չունինք նման կանոն, ոչ ալ նմոյշ մը կամ բացառութիւն մը :

Տարօրինակն այն է որ նոյն այս հայադէտները վիճած, կռուած, զզուրտած են ամէն բառին ուղղագրութեան մասին, բայց ոչ ոք փորձած է բացատրել թէ ինչո՛ւ ամենէն կը գրեն նոյն ամէն բառը հոլովման ընթացքին :

Ղազիկեան, որ կը քալէ հայ լեզուի տիտաններուն քղանցքը բռնած, երբ կ՚անարգէ ով որ չի գրեր ամէն, լուռ կը մընայ՝ երբ կը գրեն ամենէն : Ինք եւս կը գրէ այդ ձեւով, բայց չի բացատրեր թէ ինչո՛ւ :

Այսպէս, բազմաթիւ հայադէտներ կռուեր են ամէն բառին ուղղագրութեան մասին, բայց ոչ ոք, ոչ ոք համարձակեր է բացատրել թէ ինչո՛ւ ամէն կը ստանայ ամենէն ձեւը, որ հակառակ է արդի մեր լեզուին կանոններուն :

Մէկ հոգի միայն ցոյց տուաւ այդ քաջութիւնը,— Հ. Վարդան Հացունին էր որ ուզեց «ակադեմական» բացատրութիւն մը տալ :

Ի՞նչ կ՚ըսէր Հ. Վարդան :

Է եւ Ե տառերը հաւասար չեն ամանակով : Ամէն, երբ կը գրենք է տառով, վերջավանկը կ՚երկարի ըստ օրինի, բայց երբ պահելով նոյն տառը՝ կ՚աւելցնենք բացառական տէզինանսը, երկարը կը յաջորդէ երկարին (երկու է երկու պատկից վանկերու մէջ) : Մինչդեռ առաջին է տառը փոխելով եչի, որ նոյնքան երկար չէ ըստ իր ամանակին, հոլովմամբ կը ստեղծենք ձայնի ելեւէջ, ջրվէժ, ինչպէս գրաբարի մէջ :

Շատ լաւ, շատ գեղեցիկ :

Ընկերս՝ Թաշեան եւս նոյն առաջարկը կը դնէ, — գրել ամէն, հոլովել ամենէն :

Հակաշխարհաբարեան այս առաջարկին մասին ուրիշ ոչ ոք բացատրութիւն տուած է այսքան քաջութեամբ եւ... ակադեմական ծանրութեամբ :

Հ. Վարդանի եւ Թաշեանի միջեւ ... լեռ կայ, սակայն : Հ. Վարդան ցատկեց լերան վրայէն, բայց Թաշեան կը մերժէ հետեւիլ վարպետին, նոյնիսկ կը վարանի Ռուպիկոնի առջեւ, որ անունը մեծ, ինքը աննշան գետակ մըն է խեղճուկրակ : Եւ լաւ կ՚ընէ :

Լեռ ցատկողը, Հ. Վարդան, աշխարհաբարի թշնամի, այդ առաքելութեամբ կը պահանջէ ընդհանրացնել իր տեսութիւնը ոչ միայն ամէն բառին հոլովման վրայ, այլ եւ ամէ՛ն հոլովման վրայ : Օրինակ՝ Արսէն անձնանունը կը հոլովէ Արսենի, պարէն բառը՝ պարենի, ժաւէն բառը՝ ժապաւինի, Ղազիկեան անձնանունը՝ Ղազիկենի, Թաշեանը՝ Թաշենի :

Եւ այսպէս յառա՛ջ, յառա՛ջ անսասան դէպի ... Արշակաւան, աւա՛ն-ւա՛ն, – ւա՛ն :

Հ. Վարդան կ՚ուզէ վերադառնալ ոսկեդար, գրաբարեան դար, — ինք գնաց ապահովաբար, եւ հիմա խօսակիցներ ալ գտած է յայն վայր, զոր մեր լեզուն կ՚անուանէ հողդար :

Կը հարցնեմ Հ. Վարդանի հետեւորդներուն.— – Կ՚ուզէ՞ք երթալ Հ. Վարդանի ետեւէն, ողջնցնելու համար գրաբարը, գացէք : Բայց ինծի դժուար կը թուի հաւատալ մեռել մը ողջնցնելու զօրութեան : Ճիշդ է թէ աշխարհի վրայ հողամաս մը կայ, ուր ողջնցած են երկու մեռելներ,— մէկը Յիսուս, միւսը եբրայերէնը :

Բայց հայ ժողովուրդին ոտքերուն տակ զտնուած հողը Իսրայէլեան հող չէ : Արարատեան հողը, եթէ նոյնիսկ կենդանի կարենայ պահել աշխարհաբարը, ընդունակ չէ ողջնցնելու գրաբարը, իբրեւ համահայկական պետական լեզու :

Ահա թէ ինչո՛ւ կը գոհանամ եղածով :

Երբ շուրջս կը նայիմ, ատոր մասին ալ կը տարակուսիմ : Լեզուական նիւթերու մասին կը գրեմ ոչ թէ հաւատալով որ կրնամ պահպանել հայ լեզուն կամ ծառայել հայ լեզուին բարդաւաճման, այլ որովհետեւ կ՚ուզեմ միտքս զբաղեցնել ազնիւ բանով մը,— ոչ կրնամ թուխթ պարել, ոչ կը սիրեմ թէլէվիզիոն դիտել, մէկ զբաղում միայն ունիմ, իբրեւ զբօսանք կամ վայելք,— գրե՛լ : Գրածս է որ կը մնայ :

Ամէնը գրեր էք ամեն, գրեր էք ամմէն, գրեր էք զըմմէն, ինչպէս կը գրէր ու կ՚ըսէր Յ. Ճանկիւլեան, շատ չեմ տեսներ : Անգլիացիները կ՚ըսեն էյմէն Արաբները՝ ամին, ու չվշտացա՛ւ Յիսուս : Ես ինչո՛ւ վշտանամ :

Ուղղագրական սխալներէ եւս վախ չունիմ, տեսնելէ ետք հայ թերթերը : Ասանկ որ երթայ, օր պիտի գայ, երբ ամէն պիտի գրուի կէսը հայերէն տառերով, կէսը լատինական տառերով, օրի մէկն ալ բոլորովին օտար տառերով Է՛հ, ժամանակին, հայերէն թերթերը լոր կը տեսնէին հայերէն տառերով ու թուրքերէն բառերով :

Կը վերադառնանք հին օրերուն : Դըժբա՛խտ Հայութիւն :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆ

(*) Ռամկօրէն լեզուի մէջ, որոշիչ յոտալու համար ամէն բառին, Այտընեան կը յիշէ հետեւեալ ձեւերը.

Ամէնէն աղբատնիդ = ամէննէդ աղբատը :

Ամէնէն արժանաւորնիս = ամէննէ արժանաւորը :

ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ՏՊԱՒՈՐԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

ԺԹ. դարուն, քանի մը նկաարիչներ դետեղերքը նստած կը վիճաբանէին, յանկարծ կը նկատեն թէ արեւուն ցոլքերը, տերեւներուն կանաչը եւ ծառերուն շուքերը ջուրին վրայ, կը վերածուին զուտ գոյներու. կը մտածեն ջուրին այդ երեւոյթը նկարել զուտ գոյներով, բայց ի՞նչպէս նկարէին բնութեան մնացած մասերը՝ ծառերը, տուները, պահելու համար նկարին միութիւնը եւ անոր երանգային ներդաշնակութիւնը. կ՚որոշեն զանոնք ալ նկարել զուտ գոյներով :

Ծնած էր նկարչութեան հիմնական յեղափոխութիւնը : Նկարիչներուն ինքնատպութեան արշաւը այլեւս կանգ պիտի չառնէր :

Մոնէ, այս նոր ձգտումով նկարած վերջալոյսը կ՚անուանէ «էմփրէսիոն» քննադատ մը, ծաղրելու համար զինք, էմփրէսիոնիստ կը կոչէ : Մոնէ եւ իր ընկերները կ՚ընդունին այդ սխալ անուանումը, ի նշան գեղագիտական մենամարտի :

Տպաւորապաշտութիւնը տեսողութեան յեղափոխութիւնն է : Անոր մէջ առարկաները կ՚երեւին իրենց ստացած լոյսի եւ շուքի փայլերով : Տեսագիտական ար-

ՀԱՄԲՈՅՐԸ

— Մարուշը փախցուցեր են, արիմարդ, սիրտս կը վկայէ. Մուրատենց տունն է, Մուրատենց տունը :

Կարօ Մարսուպ շանթէն զարնուածի պէս ինքնիր վրայ ցնցուեցաւ, կ՚ըսես տունն ամբողջ վրան փլաւ :

Վրայ հասաւ դրացի Սուրբիկը, որ պատմեց, թէ Մարուշը Մուրատենց տունն է : Մուրատ Ակոն ու տիրացու Գէվոն դիշերով քաղաք են գացեր՝ Առաջնորդարանէն թուղթ բերելու համար :

Լուրը գիւղին մէջ շատ շուտ տարածուեցաւ : Հետզհետէ հաւաքուեցան դրացիները ու սկսան մխիթարանքի խօսքեր ընել : Կարօ Մարսուպ, ձեռքը դօտիին մէջ, ըսելիք այլեւս խօսք չէր կրնար գտնել : Ի՞նչ կրնար ընել, քանի որ աղջիկն իր կամքովն է գացեր :

— Ղուկաս, տահա էսքան ատեն իմ կռնակս դետին եկած չէր. աղջիկս դիս չամուռին մէջ խոթեց, չամուռին — խօսեցաւ Կարօ Մարսուպ իր դրացիին ու լռեց այլեւս չխօսելու համար :

Կէսօրի մօտ էր : Մուրատ Ակօն երբ քաղքէն վերադարձաւ, իր առաջին գործն եղաւ քահանան գտնել ու խօսիլ պըսակի մասին : Քահանան, Տէր Բենիկ, սրտանց հակառակ էր պսակին :

— Օրհնած, էս պսակը Աստծոյ ու մարդոց դէմ է : Առանց ծնողքի հաւանութեան աղջիկը ձեր տունն է եկեր. էս պսակը մեղք է, մեղք : Մենծնաց էսպէս ենք տեսեր :

Քահանան վերջ ի վերջոյ տեղի տուաւ, երբ Առաջնորդարանէն բերուած արտօնագրին տակ կարդաց Առաջնորդի ստորագրութիւնը : Առաջնորդը չէր կրնար առարկել, քանի որ աղջիկն իր կամքովն էր գացեր :

Յաջորդ օրը պսակի օրն էր : Մուրատ Ակօն հրաւիրեց իր բարեկամները : Ոմանք մերժեցին : Կնքահօր ու իր բարեկամներէն ոմանք ալ գացին պսակի ու հարսնիքին ներկայ եղան :

Առտու էր : Եկեղեցիէն յետոյ հետաքրքիր ժամուորներէն ոմանք եկեղեցիի բակը հարսին ու փեսին գալստեան սպասեցին : Ահա կուգան : Առաջին անգամ երեւցաւ Մուրատ Ակօն, յետոյ տիրացու Գեւոն : Երեւցան հարս ու փեսայ, կընքահայր ու կնքամայր, նաեւ բարեկամներ : Էն վերջը երեւցաւ Սարխօշ Գեւոն :

Սարխօշ Գեւոն անկոչ հարսնեւորն էր գիւղի բոլոր հարսնիքներուն, կ՚երթար, կ՚ուտէր, կը գինովնար, ինչո՞ւ չէ, շատ անգամ կռիւ կ՚ընէր հարսնեւորներուն եւ մանաւանդ զուռնաճիներուն հետ, եթէ իր ուզած եղանակը չփչէին : Ամէն անգամ գրեթէ կը լսուէր անոր ձայնը, ըլլար ճամբաներուն վրայ կամ ժամուն բակը. կը պոռար, կը պոռպռար, որ տաւարները գերեզմանոցին ցանկապատին փշերն են կրծեր : Անոր գլխաւոր զբաղումն էր գինովնալ, կռիւ ընել ու արդարութիւնը պաշտպանել :

Գեւոն գեղին նախրը արածելու ամենախոշոր ցանկութիւնն ունէր, սակայն գիւղացիք իրենց կենդանիները անոր չէին վստահեր : Գեւոն անկոչ հարսնեւորն էր նաեւ Մուրատի հարսնիքին : Աճապարեց առաջ անցնիլ եւ հարս ու փեսին ճամբայ բանալ մինչեւ եկեղեցիին դուռը : Հարս ու փեսան եւ հարսնեւորները եկեղեցիէն ներս ընելէ յետոյ, ինքն ալ յաղթանակէ դարձող հերոսի մը պէս եկեղեցիին դրան քով կանգնեցաւ՝ կարմիր թաշկինակով աւրուած աչքերուն ջրերը սրբելով :

— Պաշ հարսնեւորը Գեւոն է,— խօսեցաւ ժամուն բակը կեցող հետաքրքիրներէն մէկը :

— Հէլպէդ, Մուրատ Ակօն իմ սանահօր հարսին ազգականն է, ըսել է չէի՞ր գիտեր :

— Սանահայրդ ո՞վ է, Գեւօ, — վրայ տուաւ ուրիշ մը, բարկացնելու միտումով :

— Իշտէ որ կէնճ Մաքօն ինծի հետ կարգուեր, Թըլկանց Մինասը խօսք տուեր էր ինծի սանահայր ըլլալ, իշտէ Թըլկանց հարսը, ո՞ր աղջիկն է : Իշտէ գնա, հիսապ ըրէ :

— Ծօ, ինտո՞ր հարսնեւոր կ՚ըլլի Մուրատ Ակոյին : Չէ՞ որ Կարօ Մարսուպին աղջիկն է փախցուցեր :

— Արութ, որ քո հօր խաթրը չըլլէր իշտէ ես գիտէի ըսելիքս : Ծօ, հայվան ինչ կ՚ըլլի եղեր. աղջիկը իր սիրածն առեր, օտար չէ առեր ա :

Գեւոն բարկացաւ հայհոյեց Կարօ Մարսուպին եւ բոլոր անոնց, որ հակառակ են Մուրատ Ակոյի հարսնիքին : Կռիւ մը ընելու լաւ տրամադրութիւն ունէր :

— Իշտէ հոս կեցեր եմ, տեսնեմ, ա է, որ պսակը պի աւրէ :

Ներսը քահանան կարմիր ու ճերմ նարօտը կը ձգէր եւ կը վերջացնէր Աւ տարանը՝ իր խնկոտ ձայնը երկարելու « Որ Աստուած զուգեաց մարդ մի մեկ նեսցէ » :

Հարսնեւորները Մուրատ Ակոյին տունը վերադարձան, կերան խմեցին, հարսին ու փեսին կենաց գաւաթներ պարպեցին : Այդ բոլորին մէջ Սարխօշ Գեւոն ձայնն էր բռներ :

— Իշտէ էս գաւաթը կը կոնծեմ հարսին ու փեսին կենացը, — կը պոռաժիր, սակայն զինք մտիկ ընող չկար

ՀԱՄԱՍՏ

(13 Շար.)

ուեստ մըն է, որ արեւուն ճառագայթները կը տարբաղադրէ գոյներու մէջ, եւ անով կուտայ օրուան զանազան պահերուն տպաւորութիւնը : Տպաւորապաշտութիւնը ազատեց նկարիչները դասական դպրոցներու խստապահանջ կանոններէն: Այդ պատճառով շուտ տարածուեցաւ : Հակառակ իր աշխարհակալ երեւոյթին, քառորդ դար միայն տեւեց, որովհետեւ իր տեսողութեան ուղղափառութենէն դուրս բան չէր ընդուներ :

ԱՐՏԱՅԱՅՏԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Տպաւորապաշտութեան յաջորդեց արտայայտապաշտութիւնը : Այս բառը չի նշանակեր դէմքի մը ծամածռութիւններով ստացուած հոգեվիճակներ: Կ'որոնէ նկարչական արտայայտութիւն՝ ձեւափոխումի ընդմէջէն: Տպաւորապաշտութիւնը քնարերգական էր, արտայայտապաշտութիւնը տրամաթիք է: Առաջինը կ'որոնէր տեսողութեան հաճոյքը, երկրորդը կ'որոնէ ոգեկան հաճոյքը, այդ պատճառով իր մէջ երեւցաւ սրբազան սեռը՝ գիծի եւ կերպի քմահաճ ձեւափոխումներու ենթարկուած :

« ՖՈՎԻԶՄ »Ը

Արտայայտապաշտ գիծի տեսութեան յաջորդեց գոյնի տեսութիւնը, բայց տրպաւորապաշտ զգայնութեան հակադիր ըմբռնումով: Տպաւորապաշտը գոյնով մթնոլորտ կը ստեղծէր. այս նոր ձգտումը երանգային մակերեսներու կը վերածէ բնութիւնը :

Մաթիս, Տրէն, Ֆլամենք եւայլն, արտայայտապաշտներու չափազանցութեան հակադրութիւն մը ստեղծելու համար, սկսան նկարել վառ գոյներով : Լեռ մը որ կապոյտ կը թուէր իրենց, նկարեցին զայն ամէնէն խոր կապոյտով : Այս ըմբռնումով նկարուած տասնեակ մը կտաւներ, կը ցուցադրուին «Անկախներու Սալոն»ին մէջ, շատ գեղեցիկ արձանի մը շուրջ: Քննադատ մը, դիտելէ յետոյ Տոնաթելլոյի դասական ոգիով քանդակուած արձանը, եւ զայն շրջապատող կտաւները, չափազանց վառ գոյներով նկարուած, կ'ըսէ. «Տոնաթելլօ փարմի լէ ֆօվ»: Այդ օրուընէ սկսեալ, ֆօվ կը կոչուին Մաթիս եւ իր ընկերները :

Ֆօվիզմը յստակ տեսութիւն մը չունէր, ինչպէս ունէին նախորդ ձգտումները: Միայն զուտ եւ հարթ գոյնի վրայ հիմնուած նկարչութիւն մը չէր կրնար տեւել: Տասնեակ մը տարի բոլորելէ յետոյ, անհրաժեշտ դարձուց նոր ձգտումի մը երեւումը :

« ՔԻՒՊԻԶՄ »

Պրաք կը ցուցադրէ նկար մը, խորանարդանման մակերեսներով կառուցուած: Մաթիս, բացատրած ատեն նկարին բեկանուած գիծերու նոր արտայայտութիւնը, կը գործածէ քիւպ բառը: Պրաք կը կոչուի քիւպիզտ: Նկարիչը կը բողոքէ, թէ իր մտքէն չէր անցած քիւպերով նկարչութիւն մը տալու գաղափարը, թէ ինք կ'որոնէր նոր կարգ մը, երկրաչափական տեսողութեան մէջ, եւ անով կ'ուզէր նկարչութեան մէջ մտցնել տեսնելու նոր ձեւ մը :

« ՖԻԻԹԻՒՐԻԶՄ »

Քիւպիզմը պատրաստեց յեղափոխական նոր ձգտումի մը ճամբան, որ կը պատրաստուէր Փարիզի մէջ, բանաստեղծ Մարինեթթիի նշանաբանով. « Կործանենք թանգարաններն ու գրատուները »: Այս խօսքը ցոյց կուտայ յաւակնութիւն մը, նկարչութիւնը ծայրէն սկսելու: Մարինեթթիի հիմնած Ֆիւթիւրիզմը, մեղանչեց հաւատալուն մէջ, թէ արուեստի եւ իմացականութեան դարաւոր աւանդութիւնը քանդելով, կրնայ ստեղծել ապագային աւանդութիւնը :

Հազիւ քառորդ դար բոլորած, այս աղմըկարար ձգտումն ալ անցաւ պատմութեան, իբրեւ շրջանի մը նկարչութեան արտայայտութիւնը :

Ապագայապաշտութիւնը շարժումի, արագութեան եւ տինամիք գիծերու նկարչութիւնն է: Գիծերը այս ինքնատիպ ձգտումին մէջ կը բաժնուին երկու մասերու՝ կեդրոնաձիգ եւ կեդրոնախոյս, ու կը գործեն նկարին դէպի խորը աւելի՝ քան անոր տարածութիւնը :

ԳԵՐԻՐԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Մինչեւ այս ձգտումը, նկարչութիւնը կ'արտայայտուէր տեսողութեան փոփոխութիւնով, բայց իրական դետնի վրայ: Գերիրապաշտութիւնը փոխեց բնագիտութեան կարգը, անտրամաբանականը բրռնեց տրամաբանականին տեղը, որովհետեւ իր գոյութեան պատճառը կը ստանար Ֆրէօյտի «ենթագիտակցութենէն» :

Արուեստը, գերիրապաշտութիւնով, կը բաժնուի գիտակից եւ անգիտակից երկու հակադիր գործունէութիւններու : Առաջինը օրուան մէջ, դատողութեան հըսկումով կ'արտայայտուի, երկրորդը քունի մէջ, երազի մէջ անկապ երեւոյթներով կ'արտայայտուի: Նման գինովի մը գլխուն մէջ դարձող աշխարհին, ուր դատողութիւնը յենարան չի դտներ :

Գերիրապաշտութիւնը կը ձգտի բանաստեղծականին, ու եթէ երբեմն կը մնայ անհասկնալի՝ ինչպէս բանաստեղծութիւնը, որովհետեւ կը բարձրանայ անհունին ու կը մտնէ միստիքին մէջ, լուսաւորելու համար «մարդկային հոգիին մութ խաւերը» :

ՎԵՐԱՑԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏ

Վերացական արուեստին հայրենիքն է արաբական աշխարհը : Մահմետականութիւնը կ'արգիլէր մարդկային դէմք նկարել, Աստուծոյ մենաշնորհը նկատելով զայն: Արաբ արուեստագէտները ստիպուեցան նուիրուիլ նկարչութեան զարդային սեռին :

Վերացական արուեստը, Եւրոպայի մէջ տարածուիլ սկսաւ Քանտինսքիով : Այս նոր ձգտումին հետեւողները, ջանացին պաշտպանել իրենց տեսակէտը, օրինակ բերելով ճարտարապետութիւնն ու երաժշտութիւնը, որոնք բնութեան որեւէ մէկ նիւթի նմանութեան չեն ձգտիր. որով, նկարչութիւնն ալ կրնայ, անոնց նման, որեւէ բանի նմանութեան չկապուիլ :

Ճարտարապետութիւնը, իբրեւ թանձրացեալ արուեստ, ինքն իր մէջ ձեւակերպելու այլազանութիւն է, մարդուն կողմէ բնութեան վրայ աւելցած: Երաժշտութիւնը ձայնի գրականութիւն է, թէեւ տեսողութեան չի ներկայացներ կերպարանք մը, բայց կը ստեղծէ լսողութեան մէջ հոգեվիճակներ, որոնք ոգիին ձեւակերպերն են, անտեսանելի՝ բայց զգալի :

Վերացական նկարիչներու տեսակէտին շատ նպաստեց Լէոնարտօ տա Վինչիի սա խօսքը. « Երբ կոյր մը աչքերը բանայ, կը տեսնէ լեռներ, տուներ ու ծառեր : Եթէ արուեստագէտ է, կը տեսնէ գիծեր ու գոյներ»: Այս խօսքը հաւատամք եղաւ՝ վերացական արուեստին :

ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՅԱՒԵՐԺՈՒԹԻՒՆԸ

Տպաւորապաշտութիւնով սկսած ինքնատպութեան արշաւը, իւրաքանչիւր ձգտումի մէջ ստեղծեց ինքնավար օրէնքներ, որոնք, իրարու հակադրելու պահանջէն ծնած, տեսողութեան առջեւ պարզեցին նկարչական նոր երեւոյթներ : Արուեստը, այս նոր երեւոյթներով կը վերածնի, ճաշակներու յագեցումով կը ծերանայ, բայց չի մեռնիր բնաւ, միշտ կը վերածնի, ինչպէս օրուան արեւը: Երբ ձգտում մը ծերանայ, արուեստին ջահը կը փոխանցէ զինք հակադրելու համար ծնած նորին, ինչպէս վերջալոյսը, որ իր ճառագայթները կը փոխանցէ արշալոյսին :

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

ՀԱՅՀՈՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺԸ

Հաւաքոյթի մը մէջ, դաշտային աշխատութեանց վրայ էր հարցը: Քահանան կը դանդատէր թէ իրեն չէին անսար գործաւորները, շատ դանդաղ կ'աշխատէին :

— Եթէ կ'ուզէք որ աւելի արագ աշխատին, միայն մէկ միջոց կայ, Տէր Հայր :

— Ո՛րն է որդեակ :

— Հայհոյել ուժով, հայհոյել կառապանի պէս :

— Ահ, մենք չենք կրնայ հայհոյել, մեղք մըն է այդ :

— Այո, մեղք մըն է յայտնապես, կը հաստատեմ: Բայց Պուքրէշի արքեպիսկոպոսը թողութիւն տուած է բոլոր այն պարագաներուն համար, ուր տարբեր կերպ կարելի չէ ընել :

Քահանան չհաւատալու ձեւ մը առաւ, բայց ներկաները պնդեցին :

— Ի՞նչպէս, ըսէք, ի՞նչպէս, պատմեցէք :

— Է՛հ ուրեմն, ահաւասիկ թէ ինչպէս: Օր մը Պուքրէշի արքեպիսկոպոսը պարտաւոր էր երթալ քաղաք մը, ուր իր ներկայութիւնը անհրաժեշտ էր պաշտօնական արարողութեան մը համար: Բերել տրուեցաւ լաւագոյն սուրհանդակը եւ Նորին Սրբութիւնը նստաւ : Բայց սուրհանդակին կառապանը շատ գոհ չէր երեւեր՝ հակառակ ակնկալելի հրապուրիչ ձեռաձիրին : Պատճառը սա էր որ, ինչպէս ամէնքս ալ գիտենք, առանց հայհոյելու կառապանը չի կրնար իր ձիերը վարել: Իրեն համար, խարազանը օդին մէջ դարձնել եւ հայհոյել ալ աւելի անհրաժեշտ է, քան ձեռաձիրն իսկ, եւ արքեպիսկոպոսին կառապանը իր անունը չէր ուզեր ուրանալ, մեծայարդ կրօնաւորին շանթահարիչ սաստէն վախնալով: Խեղճ մարդը շրթունքները խածաւ եւ երեք ժամուան ճամբան դէշ աղէկ առաջնորդեց, բայց դետի մը հունին հասնելով, պինդ կեցաւ: Եփած խեցդետինի պէս բարկութենէն կարմրած իր չորս ձիերուն սանձերը թողուց ամէն գինով իր իրաւունքը պահանջելու որոշումով :

Արքեպիսկոպոսը անհամբեր դարձաւ եւ քիչ մը ժամանակ ետքը գլուխը դրռնակէն դուրս հանեց՝ հարցնելով կանգ առնելուն պատճառը :

Կառապանը գտակը հանեց ու բացատրեց խոնարհաբար :

— Սա է պատճառը որ, Ձերդ Սրբազնութիւն, ձիերը վարժուած են կառապանին հայհոյութիւններուն, եւ որովհետեւ չեմ կրնար հայհոյել Ձեր Սրբազնութեան ներկայութեան, զիս այլեւս չեն ճանչնար եւ կը մերժեն մտնել հունին մէջ :

Արքեպիսկոպոսը յանձնարարեց .

— Որդեակ, պոռացէք իրենց հի՛, հի՛, պատուական ձիեր :

Վարպետորդի կառապանը շրթունքին ծայրովը ըսաւ.— Հի, հին, պատուական ձիեր :

Բայց կենդանիները չհնազանդեցան :

— Հայհոյութենէ զատ ուրիշ միջոց չկա՞յ զանոնք ճամբայ հանելու համար, հարցաքննեց Նորին Սրբազնութիւնը ամբողջ համբերութիւնը կորսնցնելով :

— Ոչ, Սրբազան հայր, ձիերը կը յառաջանան միայն վարսակով եւ հայհոյութիւնով :

— Լաւ, ուրեմն, ըսաւ Արքեպիսկոպոսը, այն ատեն հայհոյեցէք եւ ես ձեր մեղքին թողութիւն կուտամ :

Կառապանը վեր ցատկեց իր նստարանին վրայ, ձեռք առաւ երասանակները, շաչեցուց իր անվերջանալի խարազանը եւ մեռելները սարսափեցնելու ձայնով մը դոռաց .

— Հի՛, հի՛, հի՛ Ս. Կոյսին մուճակները, բոլոր Սուրբ իքոնները, տասնըչորս աւետարանները, վաթսուն Ս. Խորհուրդները...

Ձիերը սուրալով անցան դետին հունէն ծիծեռնակի պէս: Միւս դետափին վրայ արքեպիսկոպոսը նորէն գլուխը դուրս հանեց եւ ըսաւ կառապանին, որ իրեն կը նայէր յաղթական երեւոյթով մը :

— Ապշեցուցիչ է թէ որքան լաւ վարժեցուցած ես ձիերդ, բայց քեզի կը պակսի կրօնքի ուսումը: Տասնը չորս աւետարան չկայ՝ այլ միայն չորս, եւ ամենեւին վաթսուն Ս. Խորհուրդ, այլ միայն եօթը :

— Իրաւունք ունիք, Սրբազան Հայր, գիտէի ատիկա, բայց կը տեսնէք որ չորս եւ եօթը շատ կարճ թիւեր են, պէտք եղածին պէս կարենալ հայհոյելու համար: Այնպէս որ մենք, կառապաններս, մեր լաւագոյնը կ'ընենք կրօնքը յարմարցնելու համար մեր արհեստին պահանջներուն :

ՓԱՆԱՅԻԹ ԻՍԹՐԱԹԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌՋԱ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

Նոյն աղբիւրի առաջ մնաս բարով եմ ասում քեզ, Շնկօ: Իմ ծնողքները եւ մեծ եղբայրը վաղուց մեռած են: Մի խրճիթ ունէի Շէնում, էն էլ կործանուած է : Անտուն Խոդեդանը խաղաղութիւն է ցանկանում քու լեռնական կանաչ տնակին :

— Իմ դուռը միշտ բաց է քո առաջ, Խոդեդան, ուզած ժամանակ եկ ինձ մօտ եւ խաչեղբայրդ քեզ ներս կ'ընդունի ախպօր պէս: Եօթը սարի ետեւ էլ լինես՝ փորձանքի մէջ ընկար՝ Շնկոն կողքիդ է:

— Շնորհակալ եմ, քիրվօ,— ասաց Աստուրը :

Քուրտ զամբիւղագործի թախանձանքները՝ դիշերն իր մօտ լուսացնելու համար՝ ապարդիւն անցան :

Շնկոն նրան ուղեկցեց մինչեւ անտառի խորքը : Նախապէս զամբիւղագործի կինը նրա հաբանի մէջ հաց ու պանիր էր դրել :

Բաժանուելիս Շնկոն ասաց .

— Բարի ճանապարհ, Խոդեդան: Եթէ նորից հովիւ դառնաս եւ գելխեղդ շներ ուզենաս առնել, գնա Մշոյ Բուլանուխի Կուշտիան գիւղը՝ գնա Մշոյ բէկի մօտ : Նրա շները յայտնի են մեր կողմերում : Իմ դամփռը նրանց ցեղիցն է :

Քուրտ լեռնականը եւ հայ հովիւը գորովալից փարուեցին իրար Մարութայ սարի դէմ եւ բաժանուեցին :

Ձեռնափայտը ուսին դրած եւ մի ծանր կսկիծ իր հոգում՝ առաջ էր գնում Աստուրը, ճեղքելով ճանապարհի չքնաղ անտառները, որոնք մեղմիկ օրօրւում էին լեռնաստանի դուրեկան զեփիւռից :

Աստուածածնու լեռների վրայից նա ետ դարձաւ եւ նայեց դէպի Մոտկան : Նախ երեւաց Շէնը՝ իր հայրենի գիւղը՝ բազմած Ցրտուտ գետի գալարագեղ ակունքին: Մի քիչ այն կողմ երեւացին Նիչը, Արծուիքն ու Սպիտակ ջուրը: Այդ բոլոր գիւղերում նա Շնկոյի հետ հովուութիւն էր արել: Այդ սարերում ծընուել ու մեծացել էր ինքը: Այժմ նա բաժանւում էր հարազատ ծննդավայրից, անջատւում էր այդ սիրասուն վայրերից:

Լերան արեւոտ կողին մէկ անգամ էլ շողաց Շնկոյի մենաւոր տաղաւարը : Զոզանը կռացած՝ չորթան էր շարում կանաչ տանիքին :

ԹԱՄՈՅԻ ՄՕՏ

Կէսօր էր, երբ Աստուրը հասաւ Մարութայ լերան թաւշեայ լանջերին եւ, վերստին անտառների մէջ մտնելով, սկըսեց ընթանալ դէպի Ծովասար :

Առաջին գիւղը, ուր նա ոտք դրեց՝ Ճախրկանքն էր: Դա գտնւում էր Ծովասարի հարաւային ստորոտում :

Աւանդութիւնը պատմում է, որ այդ գիւղը շինել է Սասունցի Դաւիթը : Երբ նա Մսրայ Մելիքի հարկահանների ձեռքից ազատում է սասունցի կանանց եւ աղջիկներին, քաղաքի արուարձանում նրանց համար մի տուն է շինում, պատրաստել է տալիս մի քանի տասնեակ ճախարակներ եւ գործի է գնում ազատագրուած աղջիկներին ու կանանց :

Դաւիթը չքաւորների համար շինում է նաեւ մի ջրաղաց: Տարիների ընթացքում այդ շինութեան մօտ աւելանում են նոր տներ : Կազմւում է մի նոր գիւղ, որը դառնում է քաղաքի մի թաղը եւ կոչւում Ճախրկանք կամ Ճախրական՝ Դաւթի պատրաստած ճախարակների անունով :

Դաւթի ջրաղացը գտնւում էր գիւղից դուրս՝ Կապաս գետի վրայ: Ջրաղացի ջուրը ապառաժների վրայ բախուելով եւ լուսափրփուր ջրվէժներ գոյացնելով, ուժգին սահանքով մտնում էր ջրաղացի տակ եւ այնտեղից դուրս ժայթքելով, նոյնպիսի հմայիչ տեսարաններ էր ստեղծում իր ճանապարհին :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պագրճեան եւ զաւակը՝ Յարութիւն, Պ. Տիգրան Պագրճեան, Տէր եւ Տիկին Ժողէֆ Պագրճեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Պագրճեան եւ զաւակը՝ Լիտիա, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագրճեան եւ զաւակը՝ Բաֆֆի եւ բոլոր ազգականները, խոր կսկիծով կը ծանուցանեն յանկարծական մահը, իրենց հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՊԱԳՐՃԵԱՆ
(Այնթապցի, 75 տարեկան)

որ տեղի ունեցած է Հինգշաբթի, Յունուար 16ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, ժամը 2ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Մասնաւոր մահագդ տպուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Օպաների մէջ վայրագօրէն սպաննուած Ճան եւ Անժել Աֆարեանի յուղարկաւորութեան առթիւ որ կատարուած է Պօմոնի եկեղեցին, հետեւեալ նուէրները եղած են.—

Եկեղեցիին.— Շարլ Տէօքմէճեան 30, Գրիգոր Նաճարեան, Զէնոբ Քէշիշեան, Մինաս Պօղոսեան, Ոմն, Ալպէռ Փռօֆիթա, Դաւիթեան եղբարք տասնական, 10 աղքատաց:

Դարձեալ Պօմոնի եկեղեցիին Տիկին Հայկանուշ Տօղրամաճեանի մահուան առթիւ՝ Պ. Նիքոլինի Տօղրամաճեան 40, Տիկին Մաքրուհի Խաչիկեան 10 Պօմոնի Կապոյտ Խաչին:

Թաղականութիւնս իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ննջեցեալներու պարագաներուն եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ նուիրատուներուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վարդանանց
Ասպետներու Եղբայրակցութեան

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Կիրակի՝ 23 Փետր. 1964, ժամը 21

SALLE GAVEAU

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

«PARS HOTEL»
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Մարթէն Միսաքեան (Միսակա) եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գույումճեան եւ զաւակները (Մ. Նահանգներ), Տէր եւ Տիկին Ֆէրմանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սարգիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարկոսեան եւ զաւակները, Պ. Գէորգ Աւետիքեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք իրենց ներկայութեամբ, ծաղկեպսակով, հեռագրով եւ նամակով յարգեցին յիշատակը՝ իրենց մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ քենիին՝ Այրի Տիկին Մարգրիտ Միսաքեանի (Միսակա) (Ծնեալ Սարգիսեան)

Թաղումը տեղի ունեցաւ 15 Յունուարին Սէն – Մարթէն տ'Էրէսի նոր գերեզմանատունը:

MARTIN MISSAGUA
73, Ave. Ambroise-Croisat
ST.-MARTIN-D'HERES (Isère)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն՝ Սարգիսեան Մեսրոպ, կը փնտռէ իր քոյրը Վարդուշ Քօթօշեան, մօրը անունը Հերիքնազ, հօրը անունը Յարութիւն, Վարդուշ Քօթօշեան 1918էն Ղարսի, Նախիջեւան գիւղէն որբանոց գաղթած կը կարծուի ըլլալ Եւրոպա, կամ Ամերիկա, վերջին անգամ եղած է Երեւանի Կօնդ թաղամասի որբանոցը, հաւանական է որ Ամերիկացիները որբուհին փոխադրած ըլլան Ամերիկա, իր եղբօրը հասցէն: Նորաշէն փողոց 12, բնակարան 27, Մեսրոպ Սարգիսեան, ԵՐԵՒԱՆ:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy MO 32-10
65, Rue Robert LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

STABILISATION DES PRIX
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

❋

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
Վարժարանի Աշակերտութեան Կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 16 ՓԵՏՐ., ԺԱՄԸ 3·30

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ.— Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն:

— 2 — ԶԱՒԵՇՏ, Ֆրանսերէն, 1 արար:

❋

26, RUE TROYON SÈVRES (S. et O.)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Ռուբէն Կարապետեան Մշոյ Առինջվանք գիւղէն կորսուած վերջին պատերազմին, փնտռողներն են իր կինը, Սաթենիկ, իր զաւակները՝ Հայկ, Հէնրիկ, Քառլէն, Մարտունիկ եւ իր հոգեկան քոյրը, Հեղինէ Բաղտասարեան:

×

Լեւոն Իվանի Մարտիրոսեան կորսուած հայրենական պատերազմին, Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի, փնտռողն է իր զաւակը Ռաֆիկ Լեւոնի Մարտիրոսեան, Մարտունի շրջան՝ Վարդենիք գիւղ, (Գիւղալտարա), Հայաստան:

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները:

Վարանդեան խումբ, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

Հայաստան խումբ, այս Շաբաթ, ժամը 21ին:

Ընկեր Կարօ խումբ, Կիրակի, 26 Յունուար կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, Շաբաթ 1 Փետրուար ժամը 21ին:

Շաւարշ Միսաքեան խումբ, Շաբաթ, 1 Փետրուար, ժամը 21ին:

Գէորգ Չավուշ խումբ, Կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Նիկոլ – Դուման խումբ, Կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Մուրատ խումբ, Կիրակի, 9 Փետրուար կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւոր է: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ

Հայկ. երաժշտութեան նոր սկաւառակ մը, (շարք 6) թիւ MC 20172
Վերջին կատարելագործութեամբ պատրաստուած ՎՕԿ Ընկերութեան կողմէ

Ղեկավարութեամբ՝

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ»
«UNE SOIRÉE ARMÉNIENNE»

(Microsillon, 33 tours, 30 cm. 48 վայրկեան տեւողութեամբ)
Գունաւոր շքեղ կողք

Մեներգ, խմբերգ եւ սէնֆօնիք նուագախումբ 50 հոգի

Հայկ. պարերու եւ աշուղական երգերու կտորներ:

1.— Կենաց երգ, 2.— Արեւելեան ցոլքեր, 3.— Երջանիկ Աշուղը, 4.— Հայկ. պարեր (Հօյ Հելինէ, Թամ Զարա), 5.— Քաղհան եմ անում, 6.— Գարնան օրեր, 7.— Յոռետեսը, 8.— Հայրենի Յուշեր, 9.— Երկինքն ամպել է, եւ Տատրագոմի Հարսը օփերայէն պարեր:

Ստանալու համար դիմել Ա. Պարթևեանի 14 Rue Petit, Paris 19e — Tél. BOT. 99-22 կամ Եկեղեցւոյ դիւանատունը:

Երգարանը կը տրուի միասին, Գին 30 Ֆրանք

(Գաւառներու համար առաքում contre remboursement, խնամուած ծրարով)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները ժող. երաժշտութիւն թիւ 20103, 20136, 20157, 20162, 20159,

Եկեղեցական երաժշտութիւն եւ Եկմալեան պատարագ.— 20114, Կոմիտասեան պատարագ 20150, 20169, Գանձարան Հայ եկեղեցական երաժշտութեան

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DÉPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
21
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI
21 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9914 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9914

ՓՈԽԱԴԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Վերջերս, գաղութներուն վերապահ-ուած եւ մեր կողմէ ներկայացուած քա-նի մը պարզ առաջարկներ ըրած էինք «Դրական Գործ»ի մասին(*) :

Հայ Սփիւռքը օրգանական ամբողջու-թիւն մըն է այսօր, որ բազմաթիւ ու բազմապիսի կառոյցներ ունի :

Եւ քանի մը տարբեր բնոյթի շղթաներ միաղօդած կը պահպանեն ոչ միայն ամ-բողջութիւնը, այլեւ իրարու օղակուած առանձին կառոյցները գաղութներուն :

Զիրար լրացնող, իրարմէ ներշնչուող եւ մէկը միւսին յենարան հանդիսացող միաւորներ են ասոնք, որոնցմէ իւրա-քանչիւրը կապուած է միւսին անօրինակ հիւսքով մը, որուն առանձին «դերձան»-ները կը ներկայացնեն կրթական գործը, մամուլը, բարեսիրութիւնը, եկեղեցա-կան կապը, հրատարակչականները, մշա-կութային ձեռնարկները, գրական հե-տաքրքրութիւններն ու ստեղծագործու-թիւնը, հնագիտական պրպտումները, հայագիտութիւնը :

Բեղուն եւ բեղնաւորուելու ամէն հը-նարաւորութիւն ունեցող երեւոյթի մը առջեւ ենք :

Ո՛ւր է, որ հնարաւոր ըլլար վաւերա-կան եւ լի՝ իրաւ Համագաղութային Համագումար մը կազմակերպել եւ հրա-ւիրել :

Ինչ ծրագիրներ պիտի չներկայացուէ-ին, ի՛նչ մտքեր պիտի չպարզուէին, ի՛նչ առաջարկներ պիտի չկատարուէին: Եւ ինքը, Համագումարը ինչ նոր առաջարկ-ներ, մտքեր եւ ծրագիրներ պիտի չյղա-նար, ձեւակերպէր եւ դնէր համապա-տասխան մարմիններու առջեւ՝ առ ի գործադրութիւն :

Հաշտուած չենք այն գաղափարին հետ, որ անհնար է նման համագումար մը, սակայն բաւականաչափ իրատես ենք ընդունելու, որ գէթ անմիջականօրէն զայն կեանքի կոչել կարելի չէ :

Ասիկա երբեք պատճառ չի կրնար հան-դիսանալ, սակայն, որպէսզի չպահպան-ուի եւ ամէն կերպ չուժեղացուի անտե-սանելի, սակայն հզօր օրգանական՝ այն կապը, որ կայ գաղութէ գաղութ :

Եւ ատենն է, որ նորոգող եւ ներշնչող թափով մը կենսունականացնենք ազգա-յին կեանքը ամէն տեղ :

Առաջին հերթին գաղութներու հայ հանրային կեանքն է, որ պէտք է աշ-խուժանայ եւ խանդավառուի, դառնայ ալ աւելի կենարար եւ ստեղծագործ :

Հիներ կան, որոնց մէջ ամբարուած են ոգի, պաշար, փորձառութիւն: Նորեր կան, որոնք ծանօթ են օրուան պայման-ներուն, որոնց մտածելակերպն ու գործե-լակերպը արդիական է, որոնք՝ բնու-թեան երկաթէ օրէնքով՝ տէր են այնպի-սի տուեալներու, որոնցմէ զուրկ են հի-ները:

Բոլոր պայմաններու պայմանը կը մը-նայ այն, որ հայ հանրային կեանքը ըլ-լայ ու մնայ ՀՆՈՑ մը՝ հմայիչ ու կա-խարդական :

Այսպէս է, որովհետեւ հանրութեան ծառայողը — մանաւանդ՝ հայ տարագիր կեանքի սպասարկուն — նուիրումը հո-գեկան վայելք պէտք է նկատէ եւ հայ կեանքին մատուցած ծառայութիւնը՝ ի՛ր սեփական ներաշխարհը հարստացնող գո-հար մը եզակի :

Այսօր աւելի քան երբեւէ անցեալին, բացարձակ ճշմարտութիւն է, որ անհը-նար է «վառել» շունչ եւ ոգի, եթէ «վառ ուած» մը չէ նախ ինք՝ արծարծուած ի-տէալին ծառայողը :

Մենք կը հաւատանք, որ Սփիւռքի հայ գաղութներուն մէջ կան կարողական տարրերը, նոր շունչով եւ նոր ոգիով հայ հանրային կեանքը վառելու :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ ԴԺԳՈՀ

ՖՐԱՆՍԱ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 27ԻՆ ՊԻՏԻ ՃԱՆՉՆԱՅ ՉԻՆԱՍՏԱՆԸ

Ֆրանսական կառավարութեան որոշու-մը ճանչնալու Փեքինի համայնավար վարչաձեւը մեծ ազմուկ հանած է Արեւ-մուտքէն Արեւելք : Ըստ ոմանց « աւելի ծանրակշիռ է քան Յունուար 14ը », այսինքն տը Կոլի անցեալ տարուան մա-մուլի ասուլիսը երբ Նախագահը կը մեր-ժէր Անգլիոյ անդամակցութիւնը Հասա-րակաց Շուկային:

Ֆրանսացի թղթակիցները անդրադառ-նալով Ուոշինկթընի մէջ ծագած տպաւո-րութեանց, կը գրեն թէ Ամերիկացիք նոյնիսկ կը նախանձին տը Կոլէն որ այդ-քան յանդուգն ազատութեամբ ուղածը կ՝ընէ մինչ Ամերիկա գերի կը մնայ իր պայմանագրութեանց, իր բարոյական սկզբունքներուն եւ պատասխանատուու-թեանց: Կը թուի սակայն թէ Միացեալ Նահանգները Հոկտեմբերէն արդէն տեղ-եակ էին թէ Ֆրանսա մտադիր է դիւանա-դիտական յարաբերութիւններ հաստատե-լու համայնավար Չինաստանի հետ: Քուվ տը Միւրվիլ խօսած էր նման հաւանակա-նութեան մը մասին երբ Ուոշինկթըն էր, աշնան: Ամերիկեան կառավարութիւնը կարգ մը վերապահութիւններ յայտնած է այդ առթիւ եւ այն կարծիքն ունեցած թէ տը Կոլի որոշումը գործնական բնոյթ պիտի չստանայ : Ամերիկացիք յոյս ու-նեցած են նաեւ որ Ֆրանսա չի գոհանար զիրենք տեղեակ պահելէ այլ խորհրդակ-ցութիւն կ՝ունենայ իրենց հետ : Ամերի-կացիք կ՝ըսեն նաեւ թէ Ֆրանսայի այ-սօրուան ճանաչումը ոչ մէկ ձեւով կը նը-մանի Անգլիոյ ճանաչման, 1950ին: «Ֆը-րանսա Արեւմուտքի առաջին եւ միակ եր-կիրն է որ կը ճանչնայ աշխարհակալ եւ վնասակար Չինաստանը, Քորէայի պա-տերազմին Չինաստանը եւ ատիկա այն-պիսի պահու մը երբ դժուարութեան մէջ ենք Վիէթ – Նամ, կ՝ըսեն Ամերիկացիք : Ֆրանսայի որոշումը պիտի վնասէ Հա-րաւ. Արեւելեան Ասիոյ արդէն խախուտ հաւասարակշռութեան եւ տկարացնէ այդ շրջանի դիմադրութեան կամքը: Ատկէ զատ, հետեւանքներ պիտի ունենայ Ճա-փոնի մէջ : Կարճ՝ տը Կոլ հսկայ պա-տասխանատուութիւնը կը ստանձնէ փո-խելու Ծայրագոյն Արեւելքի ուժերու հաւասարակշռութիւնը : Արդ ո՞վ է այդ հաւասարակշռութեան գլխաւոր պատաս-խանատուն: Մենք ենք, ինք չէ»:

Ապա կայ ՄԱԿի տեսակէտը: Ամերիկա-ցիք չեն կարծեր որ Ֆրանսայի ընթացքը անպայման պատճառ ըլլայ որ Չինաստան ընդունուի ՄԱԿի մէջ: Այս հարցին հա-մար կայ երկու երրորդի կանոնը եւ Ա-պահովութեան խորհուրդին վէթօն : Վը-տանգը կը մնայ սակայն: Ի՞նչ պիտի ըլ-լայ յառաջիկայ Ազգաժողովին եթէ Մաօ Ցէ Թունկի վարչակարգը իր տեղը գտնէ ՄԱԿի մէջ, հաւանաբար Ամերիկացիք այն տպաւորութիւնը պիտի ունենան թէ « անդամ մը եւս կորսնցուցած են Չինաս-տանը » ինչպէս ատենին Աչիսըն ըսած էր Թրումընի, մեղադրելով :

Անգլիոյ մէջ պահպանողական մամու-լը բուռն պայքար մը սկսած է տը Կոլի դէմ: Բրիտանացի դէտերու համար, տը Կոլի որոշումը հետեւեալ նպատակները կը հետապնդէ :—

Ա) Վերահաստատել Ֆրանսայի որոշ ազդեցութիւն մը Ծայրագոյն Արեւելքի այդ շրջանին մէջ ուր դեռ կրնայ դեր մը խաղալ :

Բ) Այս որոշումը կ՝արձանագրուի տը Կոլի քաղաքականութեան կարգին որ կը ձգտի Ֆրանսայի իր տեղը տալ աշխար-հի մէջ: «Տէյլի Թէլէկրաֆ », «Սընտէյ Թելեկրաֆ» խիստ կերպով կը քննադա-տեն Էլիզէի որոշումը որ կը վտանգէ Ատլանտեան զինակցութիւնը որմէ ինք՝ Ֆրանսա, կախում ունի: Բացէ ի բաց ասպարէզ կարդալով իր զինակիցներուն, տը Կոլ կը մերժէ նաեւ զօրավիգ կենալ անոնց քաղաքականութեան :

Յիշենք որ ցարդ Չինաստանը կը ճանչ-նան հետեւեալ երկիրները.— Խորհ. Մի-ութիւնը եւ իր արբանեակները (Բելօ-ռուսիա, Ուկրայնիա, Ալպանիա, Պուլ-կարիա, Մոնկոլիա, Լեհաստան, Ժողո-վրդական Գերմանիա, Ռումանիա, Չե-խոսլովաքիա, հիւսիսային Վիէթնամ եւ Քուպա), Ամերիկայի զինակիցներէն՝ Անգլիա, Հոլանտա, Դանիա, Նորվեկիա, Փաքիստան: Չէզոքներէն՝ Ֆինլանտա, Շուէտ, Զուիցերիա, Եուկոսլաւիա, Ա-սիոյ մէջ ութ երկիրներ՝ Աֆղանիստան, Պիրմանիա, Քամպոճ, Սէյլան, Հնդկաս-տան, Ինտոնեզիա, Նեփալ: Ափրիկէի մէջ 14 երկիրներ՝ Ալժերիա, Մարոք, Թունուզ, Պուրունտի, Ղանա, Կինէա, Մալի, Ուկանտա, Սուտան, Սոմալի, Սենեկալ, Թանկանիքա, Զանզիպար : Միջին Արեւելքի մէջ հինգ երկիրներ՝ Ի-րաք, Իսրայէլ, Արաբ Մ. Հանրապետու-թիւն, Սուրիա, Եմէն :

Ազգայնական Չինաստանը վրդովումով լսած է Ֆրանսայի որոշումը եւ կը թուի թէ եթէ Փեքին դեսպանատուն բանայ Փարիզ, ազգայնական Չինաստանը պիտի խզէ իր յարաբերութիւնները Ֆրանսայի հետ :

Տարագիր Հայութեան եւ յատկապէս անոր երիտասարդութեան համար ցամ-քած չեն մեծ ներշնչումներու ակ եւ աղ-բիւր հանդիսացող շարժառիթներն ու նը-պատակները :

Մեծ երազը տիրաբար կ՝իշխէ ամէ՛ն հայ մարդու հոգիին մէջ այսօր :

Կը մնայ զինակոչի ենթարկել բոլո՛ր ուժերը, շարժման մէջ դնել բոլո՛ր կա-րողականութիւնները, առաւելագոյն չա-փով օգտագործել տրամադրելի բոլո՛ր տուեալները :

Կենսունակութիւն մը կայ — յատկա-պէս հանրային կեանքի մէջ — որ վարա-կիչ եւ հաղորդական ըլլալով՝ անդիմա-դրելի է :

Եւ երբ նման կենսունակութեան հետե-ւանքով նոր թափ ու թռիչք կը ստանայ գաղութի իմացական, մշակութային եւ ստեղծագործական կեանքը, ապա ասիկա ինքնին կը դառնայ փոխանցիկ եւ կը վա-րակէ նաեւ միւս գաղութները:

Մասիսի դիմաց Մասիս մըն է այսօր Երկիրը մեր :

Եւ ինչպէս Սրբազան Լեռը պայմանա-դիր լրացուցիչ մը ունի իր կողքին, ճիշդ այդպէս ալ Երկիրն այսօր պէտք ունի Արտերկրին :

Եւ կը խօսին հոգիները հորիզոնէ հո-րիզոն եւ երկնակամարէ երկնակամար : Իրարու կարօտ, իրարու ծարաւ, իրարու ձգտող անյագ հոգիներն հայորդիներու :

Խանդով ու խինդով, շունչով ու շար-ժով, համով ու հոտով հայկականութիւն մը պէտք է կոթողել գաղութներուն մէջ: Անխա՛ռն հայկականութիւն մը: Անխոցե-լի՛ հայկականութիւն մը: Անխորտակելի՛ հայկականութիւն մը:

Եւ պէտք է հաւատալ, եւ հաւատալ ամբո՛ղջ սրտով, ամբո՛ղջ հոգիով, ամ-բո՛ղջ էութեամբ, որ նման ոգիի մը վը-կայութիւնը կ՝անցնի ու կը հասնի նաեւ հոն, ուր խորհուրդներ հնաւանդ ու ա-նիմանալի կը պահպանեն յաւերժութիւնն այդ հայկականութեան :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

(*) Տես Յառաջ, Յունուար 18) :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶԱՆԶԻՊԱՐԻ նոր կառավարութիւնը ճանչցած են ափրիկեան քանի մը երկիր-ներ ինչպէս՝ Քենիա, Ուկանտա, Եթով-պիա, Ղանա եւ համայնավար երկիրներ՝ Չինաստան, Հիւսիսային Քորէա, Չեխո-սլովաքիա, Արեւելեան Գերմանիա, Եու-կոսաւիա եւ Խորհ. Միութիւն :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ հրաւիրած է Նեհրուն որ Խորհ. Միութիւն երթայ հանգստանալու: Հնդկաստանի վարչապետը ցարդ չէ պա-տասխանած :

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու եւ Փանամա-յի յարաբերութիւնները բոլորովին խըզ-ուած են : Փանամայի ժողովուրդը միա-ձայնութեամբ կեցած է նախագահ Քիա-րիի ետին:

ԱԼԺԵՐԻԱ ութ միլիոն 760 հազար հեքթոլիտր գինի պիտի ծախէ Ֆրանսա-յի :

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ Շարժումին Ազգ. Խորհուրդը որ նիստ գումարած էր Փա-րիզ ոչ մէկ կարծիք յայտնեց Տէֆէռի թեկնածութեան մասին: Ընդհ. քաղաքա-կանութեան տեղեկագրին մէջ սակայն, Ֆրեվիլ ճշդեց թէ Կասթոն Տէֆէռ խե-լացի եղած է մերժելով համայնավարնե-րու համաձայնութիւնը :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ Կիպրոսի ժողովը կը շա-րունակուի առանց նորութիւն մը բերե-լու :

ԵԳԻՊՏԱՑԻ օդաչու մը Իսրայէլ ապաս-տանած է իր օդանաւով:

ՊԵԼԺԻՈՅ թագաւորն ու թագուհին Թոքիօ հասան ուր ընդունուեցան Հիրօ Հիթօ կայսեր կողմէ:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ մէջ ձերբակալուած է Ժորժ Վաթէն, որ գլխաւոր կազմակեր-պիչներէն էր Փրթի – Քլամարի մահա-փորձին: Ֆրանսա Զուիցերիոյ դիմեց որ իրեն յանձնէ, բայց հաւանական չէ որ Զուիցերիա ընդառաջէ այդ դիմումին: Ա-ւելի հաւանական կը նկատուի որ ար-տաքսէ իսկ եթէ որեւէ երկիր չընդունի այդ պարագային բանտարկէ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ տաչային մէջ մեծ ճաշ մը տրուեցաւ Ֆիտէլ Քասթրոյի ի պատիւ :

ԱԹԼԱՆԹԱՅԻ մէջ (Միացեալ Նահանգ-ներ) Քու – Քլուքս – Քլանը վերսկսած է ցեղային պայքարը: 75 սեւեր ձերբակալ-ուած են :

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու վճարումներու բացը 1963ին երեք միլիառ 200 միլիոն տոլարի հասած է :

ՏԸ ԿՈԼ Անթիլեան կղզիները պիտի այ-ցելէ Մեքսիքայէն ետք :

ՓԱՐԻԶԻ վրայ ծանր մշուշ մը իջած է Կիրակի օր որ դժուարացուցած է մայրա-քաղաքին փողոցներուն մէջ եւ կառուղի-ներու վրայ շրջագայութիւնը եւ բոլորո-վին արգելք հանդիսացած է օդանաւային երթեւեկութեան :

ՍՊԱՆԻՈՅ եւ Փորթուկալի տարակար-ծութիւնները չեն հարթուած հակառակ Ֆրանքոյի եւ Թոմասի տեսակցութեան :

ԳԱՀԻՐԷԻ ժողովէն ետք արաբ թեքնի-սիէններն ու փորձագէտները կ՝աշխատին գործադրելու համար արաբ ղեկավարնե-րու որոշումները :

ՄԱԿ–Ը երկու միլիոն տոլարի վարկեր բացած է Թունուզի :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ տիեզերագնաց կինը՝ Վալենթինա Թերեշքովա Ալժէ հասած է դէպի Ղանա իր ճամբուն ընթացքին :

ՖՈՐՄՈԶԱՅԻ երկրաշարժին արդիւնքն է 104 մեռեալ, 452 վիրաւոր եւ հազարա-ւոր աղէտեալներ :

ՆԱՅՍԷՆՍ պատուաստին հարցը չէ լուծուած: Քորսիքացի բնագէտը կոչ կ՝ընէ որ այլեւս հիւանդ չզրկուի իրեն, պատուաստը հատած ըլլալով: Քննու-թիւնները կը շարունակուի: Փրոֆ. Տը-նուա վեց շաբաթէն պիտի կարենայ կար-ծիք մը տալ այս մասին :

ՄԵԾԱՐԱՆՔ... ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼԻ

ԽՄԲ.— Կիրակի օրուան մեր տոմսէն ետք՝ կարդալ Պուէնոս – Այրէսի ամսա – թերթին այս խմբագրական յօդուածը : Դեռ պիտի անդրադառնանք :

Արժանթինեան հանրային կարծիքը զարմանքով եւ նոյնիսկ վրդովումով տեղեկացաւ, որ նախորդ կառավարութիւնը ընդառաջելով ՄԱԿի դաստիարակչական, մշակութային յանձնախումբի (ՈՒՆԵՍ – ՔՕ) յանձնարարութեան՝ որոշեր է մեծարել Մուսթաֆա Քեմալի յիշատակը, անոր մահուան 25ամեակին առթիւ մասնաւոր դրոշմաթուղթեր հրապարակ հանել ծրագրելով :

Զարմանք, որովհետեւ Քեմալ համամարդկային չափանիշով արժէք մը չըլլալէ զատ, մարդկութեան առջեւ մեղապարտ մըն է, իբր ցեղային խտրականութեան նշանաւոր ախոյեան եւ ցեղասպանութիւն գործադրող վայրագ բռնապետ մը :

Վրդովում, որովհետեւ մինչ Արժանթինի հարազատ մեծ դէմքերը իրենց մահէն յիսնամեակ մը ետք միայն կ՚արժանանան նման մեծարանքի, հեռաւոր Թուրք ժողովուրդի մէկ քաղաքական գործիչը — որու իրականացումներու մասին տակաւին վերջնական եւ ընդհանուր գնահատանք, վերաբերմունք չկայ նոյնիսկ Թուրքիոյ մէջ, ուր յաճախ Քեմալի արձանները յարձակումներու եւ անարգանքի առարկայ կը դառնան,— անսովոր յարգանքի պիտի արժանանայ համամարդկային վսեմ դաղափարներու, անխտրականութեան, հանդուրժողականութեան մեծ եւ յառաջադէմ այս օրհնեալ երկրին մէջ :

Տեղական մեծագոյն թերթերէն Լա Փրբենսա, Լա Նասիոն, Էլ Մունտօ եւ այլ հրատարակութիւններ, աւանդական լայնախոհութեամբ մը հիւրընկալեցին հայ ծագումով Արժանթինցիներու (որոնց ծնողքները առանց բացառութեան Քեմալի եւ քեմալականութեան զոհեր եղած են) բողոքի արտայայտութիւնները, իրենց կողմէ պատշաճ մեկնաբանութիւններ ընելով, բացատրութիւններ տալով :

Այստեղ փորձենք պարզել շարժառիթը այս տարօրինակ մեծարանքին եւ կազմակերպուած ընդդիմութեան հաւանական անդրադարձը հայ կեանքի եւ մանաւանդ Թուրքիոյ Հայութեան վրայ :

Թուրքերու թելադրանքով եւ ջանքերով Ունեսքոյի 1963 տարուան տօնացոյցին վրայ դրուած է Քեմալի մահուան 25ամեակը յիշատակելու օրը՝ 10 Նոյեմբերը եւ յանձնարարուած է ՄԱԿի աւելի քան հարիւր անդամ պետութիւններուն, մեծարանքներ կազմակերպել այդ առթիւ : Այս յանձնարարութեան ընթացք տուած են միայն տասնեւինը երկիրներ, որոնցմէ մէկն ալ Արժանթին որոշած է Աթաթիւրքի նկարով դրոշմաթուղթեր հրապարակ հանել :

Ունեսքոյի յանձնարարութիւնը աննըկատ պիտի մնար նաեւ Արժանթինի մէջ, եթէ Թուրքերը բացառիկ ջանքեր թափած չըլլային այս ուղղութեամբ : Բացառիկ ջանքեր՝ հակազդելու համար Ապրիլ 24ի առթիւ այս երկրին մէջ 8 – 9 տարիներէ ի վեր կատարուած հակաթիւրք քարոզչութեան : Մենք ստոյգ դիտենք, որ դրոշմաթուղթի տպագրութեան հրահանգը հանդիպած է Հաղորդակցութեան քարտուղարութեան (նախարարութեան) բացայայտ ընդդիմութեան : Երեք անգամ մերժուած է տպագրութիւնը, « թէքնիք պատճառներով » : Պարզ է, որ թղթատարութեան վարչութիւնը կը ճանչնար Քեմալի եւ Թրքութեան բուն էութիւնը եւ նման մեծարանքի մը անարժան կը գտնէր Քեմալն ու Թրքութիւնը : Զէ՞ որ Արժանթինի եւ ամբողջ Հարաւային Ամերիկայի մէջ «Թուրք» բառը հոմանիշ է վայրագութեան, կոպտութեան եւ տգիտութեան :

Սակայն Անգարա հետեւողական եղած է, եւ բոլոր ճամբաներով ճնշում բանեցնելով, յաջողած է նախորդ կառավարութեան ստորագրել տալ դրոշմաթուղթը տպագրելու հրամանագիրը, Սեպտեմբեր 27ին :

Հոկտեմբեր 16ին թերթերը արձագանգ եղան այս լուրին, ընդհանուր զարմանք եւ խոր յուզում պատճառելով Պուէնոս Այրէսի եւ Հարաւային Ամերիկայի համայն Հայերուն, որոնք քեմալականներուն անմիջական զոհերն են կամ շառաւիղները զոհերուն, իբրեւ զաւակները Կիլիկիոյ եւ Իզմիրի աղետահար Հայերու :

Պուէնոս Այրէսի հայ համայնքին մէջ այս առթիւ ստեղծուեցաւ կատարեալ միակամութիւն, Արժանթինի հանրային կարծիքը եւ պետական օրկանները լուսաբանելով ձեռնարկը ձախողեցնելու համար : Մասնաւորաբար հոս ծնած եւ մեծցած մեր երիտասարդութիւնը — ամէն խաւէ եւ հոսանքէ — բողոքի նամակներ, հեռագիրներ յղեցին Հանրապետութեան Նախագահին, Արտաքին նախարարին եւ բոլոր թերթերուն, որոնք արդար եւ հասկնալի գտան Հայերու վրդովումը : Դժբախտաբար մեր պաշտօնական մարմինները այս առթիւ ալ չկրցան մնալ իրենց արժանի բարձրութեան վրայ, Հայութեան տառապանքը հեղնելու, մեր արդար դատը ոտնահարելու կոչուած Թրքական այս դաւին հանդէպ ձեռնածալ մնալով :

×

Հայութեան կատարած աշխատանքները անշուշտ իրենց նպաստաւոր արդիւնքը պիտի տան : Այս մասին մենք տարակոյս չունեցանք առաջին րոպէէն իսկ եւ այսօր ալ կասկած չունինք, այնքա՛ն թարմ են Քեմալին եւ քեմալականներու գործած ոճիրներուն յիշատակը եւ մարդկայնօրէն այնքա՛ն հասկնալի եւ արդար է Հայութեան ցասումն ու ցաւը եւ բացայայտ՝ ոճիրները, որոնք յաւիտենական դատապարտութեան տակ պիտի պահեն Քեմալներն ու ամբողջ Թրքութիւնը :

Բնականաբար տեղւոյս Թուրք դեսպանը եւս ձեռնածալ չէ նստած : Ան փորձեր կ՚ընէ չէզոքացնելու համար կատարուած աշխատանքներուն ազդեցութիւնը, քանի մը Թրքահայ ազգայիններ դեսպանատուն հրաւիրելով — երկու անգամ — եւ ճնշում բանեցնելով որ հրապարակաւ ի նպաստ Քեմալին եւ Թրքութեան արտայայտուին : Այս առիթներով անշուշտ չմոռնալով սպառնալ Թուրքիոյ Հայութեան կեանքին եւս :

Սպառնալիքը նկատի առնուելիք պարագայ մըն է, եւ Թուրքիա հարազատներ ունեցողներ պատճառներ ունին մտահոգուելու, կը ճանչնան Թուրքը : Թուրքերը եթէ ի վիճակի ըլլան՝ աշխարհի երեսին մէկ Հայ իսկ պիտի չձգեն, այնքա՛ն խոր է անոնց ատելութիւնը Հայոց հանդէպ, եւ գիտակցութիւնը իրենց գործած ոճիրներուն, որոնք մարդկայնօրէն անհնար է մոռնալ եւ ներել :

Պէտք է հասկնանք նոյնպէս, որ Թրքական անպատկառ համարձակութիւնը եւ սպառնալիքները մասամբ արդիւնք են մեր հաւաքական կրաւորականութեան եւ անկամութեան : Որքան ատեն մենք մընանք անկազմակերպ եւ չգիտնանք մեր բնակած երկիրներու հանրային կարծիքը պատշաճ կերպով շարժման դնել Թրքական փրոփոքասիոններու առթիւ, Թուրքը մեր գոյութիւնը միշտ պիտի անգիտանայ, եւ անպակաս պիտի ըլլան սպառնալիքները մանաւանդ Պոլսոյ Հայութեան ազգային, մշակութային կեանքին եւ Ֆիզիքական գոյութեան դէմ : Ցաւով կը յիշեցնենք որ Միջազգային դաշնագիրներով փոքրամասնութիւններու մշակութային, կրթական իրաւունքները ամէն օր աւելի կը սահմանափակուին, անոր համար որ տարագիր Հայութիւնը ի վիճակի չէ հաւաքաբար նուազագոյն ձեռնարկ մը իսկ ընելու, պաշտպանելու համար Թուրքիոյ Հայութեան օր ըստ օրէ կրճատուող իրաւունքները :

« ՆԵՐԿԱՅ »

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ

1852ին Մոսկուայի մէջ լոյս տեսաւ Գ. Ախվերդեանի կազմած հաւաքածոն « Սայաթ – Նովա » խորագրով, որ լայն արձագանգ գտաւ ամէն կողմ :

Քանի մը տարի ետք Գաբրիէլ Վրդ. Այվազեանցի խմբագրութեամբ լոյս տեսնող «Մասեաց աղաւնի » («Լա քոլոմպ տիւ Մասիս») հայերէն – Ֆրանսերէն լեզուներով պարբերաթերթը, որ կը հրատարակուէր 1855 – 1858ին, Փարիզ, կ՚անդրադառնայ այս գիրքին :

Այս պարբերաթերթին 1855ի 7րդ եւ 1856ի 2րդ թիւերուն մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը հանդիպինք Սայաթ – Նովայի մասին գրութեան մը, արեւմտահայերէնով եւ Ֆրանսերէնով :

Պարբերաթերթը արեւմտահայերէնի վերածուած լոյս կ՚ընծայէ Գ. Ախվերդեանի գիրքին «Յառաջաբան»ը :

Ահա թէ ինչ գրուած է « Մասեաց աղաւնի»ի 1855ի եօթներորդ թիւին մէջ . « ... Լեզուին քանի մը դարձուածքը Պոլսեցւոց ականջին խորթ ու խորշելի կրնար գալ եւ որ մեծն է՝ անով իմաստն ալ դժուար հասկցուիլ, ու գրուածքին յարգը չճանցուիլ. ուստի եւ յանձն առինք մեր սովորական ռամկօրէնին վերածել ու գրեթէ թարգմանել այն յառաջաբանին գլխաւոր խօսքերը : Բայց որպէսզի բնագրին յատկութիւններն ու տեղ – տեղ դեղեցկութիւններն ալ անծանօթ չմնան ընթերցողաց, այս անգամ ծանօթութեան մէջ կը դնենք բնագիրը ամբողջ. իսկ ուրիշ ատեն զանց կ՚ընենք բնագիրն ու միայն նշանաւոր խօսքերը մէջ կը բերենք » :

Այս յօդուածին երկրորդ մասը լոյս կը տեսնէ 1856ի երկրորդ թիւին մէջ, հայերէն եւ Ֆրանսերէն բնագիրներով : Յօդուածին մէջ մէջբերուած է «Արի ինձ անդաճ կալ» բանաստեղծութիւնը, արեւմտահայերէնով եւ Ֆրանսերէնով :

Կ՚ենթադրուի, թէ այս բանաստեղծութիւնը Ֆրանսերէնի թարգմանողը եղած է Խորէն Գալֆայեան Նարպէյ վարդապետը, որ մաս կը կազմէր խմբագրական մարմնին եւ, այդ օրերուն, ուրիշ թարգմանութիւններ ալ կատարած էր, ինչպէս «Դաշնակք Լամարթինեայ» գիրքը, տպագրուած Փարիզի մէջ 1859ին :

Յետագային, Սայաթ – Նովայով եւ անոր տաղերուն թարգմանութեամբ կը զբաղի Մինաս Չերազ Լոնտոնի մէջ :

Մինաս Չերազ Լոնտոնի մէջ կը հրատարակէր «Արմենիա – լ՚Արմէնի» թերթը (1889 Նոյեմբեր 15էն մինչեւ 1906, անգլերէն եւ Ֆրանսերէն լեզուներով) :

1893ի 59րդ թիւին մէջ ան լոյս կ՚ընծայէ յօդուած մը, որ նախապէս կարդացած էր Լոնտոնի Արքունի Ասիական ընկերութեան մէկ նիստին մէջ : Այս յօդուածին կը կցէ աշուղին տաղերէն երեքին Ֆրանսերէն թարգմանութիւնները («Ամէն սազի մէջըն գոված», «Արի ինձ անդաճ կալ» եւ «Թամամ աշխար պըտուտ էկա») :

Այս երեք տաղերն ալ ան յետագային կը զետեղէ իր «Փոյէթ Արմենիէն» գիրքին մէջ :

Մինաս Չերազէն ետք Սայաթ – Նովայի տաղերուն թարգմանութեամբ զբաղած է Արշակ Չօպանեան Փարիզի մէջ : Ան

ՀԱՄԲՈՅՐԸ

—o—

Գեվօն դաւաթը պարպեց, ոտքի ելաւ ու սկսաւ անճոռնի ցատկռտուքներով պար դառնալ .

Հոփ, հոփ նա նա թիրնա նա...

Մուրատ Ակոն նկատեց, որ Սարխօշ Գեվօն սկսած էր կերակուրի ամանները կոխկռտել : Կամաց մօտեցաւ եւ ուզեց հանդարտեցնել, սակայն Գեվոն անհանգիստ էր :

— Զուռնան ո՞ւր է, Ակոբ, խօ, էս մեռելի տուն չէ :

Հոփ, հոփ նա նա թիրնա նա ...

Ուրիշներ ալ միջամտեցին, որ հանդարտի՝ ըսելով, որ Մուրատը զուռնաճուն ետեւ է գացեր : Նստեցուցին իր տեղը. մանաւանդ որ մի քանի ամաններ կոտրած էր արդէն :

— Աչքդ լոս, աչքդ լոս, Ակոբ, Տէր մէկ բարձին վրայ ծերացնէ, — կը պոռար հարսնեւոր մը :

— Աչքդ լոս, աչքդ լոս, — նորէն Գեվոյի ձայնն է : — Հէյ, Կարօ Մարսուպ, աղջիկդ չե՞ս տար, հը, իշտէ մենք ըլ էսպէս կ՚ընենք. հէմ աղջիկը կը բերենք, հէմ հարսնիք կ՚ընենք : Էս զուռնան չեկաւ, Ակոբ, — աւելի բարձր պոռալով :

— Սպասէ, Գեվօ, հիմա կուգայ, եա զուռն է, եա երդիքն է,— վրայ տուաւ ճիշդ քովը նստող ժամկոչը քթին տակով խնդալէն :

— Հեղ մը, որ նշանուեր էին, ալ ի՞նչ պէտք կար նշանը ետ ընել,— անդին կը շարունակուէր խօսակցութիւն մը :

— Չեկաւ Ակոբ, էս զուռնան չեկաւ, — նորէն պոռաց Գեվօն ու ոտքի ելաւ աչքը, քիթը, բերանը օղիով ու գինիով ճմրթքուած եւ ուզեց պարել .

Հոփ հոփ նանա թիրնա նա ...

Գեվօն չէր կրնար ոտքի վրայ շիփ շիտակ կենալ : Ուզեցին նորէն հանդարտեցընել : Գեվօն գինովի յամառութիւն ունէր, կը հայհոյէր զուռնաճուն, որ կ՚ուշանար այսքան :

Կերակուրները կը լեցուէին, ամանները կը պարպուէին, դրացի կիներ, հաւաքուած, տան տիկնոջ կ՚օգնէին : Այդ բոլորին մէջ Խռիկ Դեվոյի ձայնն էր որ կը լսուէր ժիր .

— Էդ զուռնան չեկաւ ...

Հոփ հոփ նանա թիրնա նա ...

Զուռնան պիտի չգար : Մուրատ Ակօն այնպէս կարգադրեր էր որ հարսնիքը առանց դհոլի ու զուռնի ըլլայ : Եթէ աղջիկը փախցնելու պարագան չըլլար, Մուրատ Ակօն արդէն պատրաստուած էր շատ խոշոր հարսնիք մը ընել : Փափկանկատութիւն ուզած էր ընել իր խնամուն, Կարօ Մարսուպին : Էհ, ի՞նչ պիտի զգայ, երբ հեռուէն զուռնի ձայնը լսէ :

— Չէ, չէ, հարսնիքը առանց զուռնի թող ըլլայ :

Եւ այդպէս ալ եղաւ :

Հարսնիքի օրը Կարօ Մարսուպ, բարկացեր էր իր կնոջ, բարկացեր էր աշխարհի ու ինքնիր դէմ : Երեսն առեր գեղէն դուրս էր գացեր՝ մարագին կտուրը շինելու :

×

Ալ ամէն օր, Կարօ Մարսուպ երբ եկեղեցիէն դուրս կուգար, ոչ ոքի հետ կը խօսէր, ոչ ոքի երես կը նայէր, ուղղակի տուն կ՚երթար, իրեն միակ բարեկամներով՝ եղներով զբաղելու : Գիւղացիք զարմանքով կը նկատէին, որ Կարօ Մարսուպ փոխուեր էր, շատ էր փոխուեր : Երեսը նիհարցեր էր, պեխերն աւելի առատացեր ու ալ չէր խօսեր :

Եկեղեցիի ճամբուն վրայ յաճախ Նունիկ ու Մուրատ Ակոբի կինը կը հանդիպէին իրարու :

– Քեզի ինչ եղաւ, տնաշէն, օր մը չես շտկիր աղջիկդ տեսնել գալ, — խօսեցաւ Մուրատ Ակոբի կինը՝ քթախոտին տուփը երկարելով :

— Չեմ կրնըր, զուրպան Թուրիկ, էրիկս որ կայ ... — խօսեցաւ Նունիկ՝ կոպերուն տակ ծոցուորած արցունքները սրբելով : — Էսօր լման ամիս մըն է, որ աղջկանս կարօտը կը քաշեմ : Ինտո՞ր է Մուրատը :

— Ի՞նչ մեղքս պահիմ, Մարուշը հօր անունը չտար, Ֆախաթ մայրը տէի խենթ կ՚ըլլի :

Մէկ օր չէ, երկու օր չէ, մայր էր, ինչպէս դիմանար : Օր մըն ալ Մարուշի կեսրոջ հետ տուն գնաց տեսնելու աղջիկը, նաեւ փեսան, որուն կարօտն ալ զարմանալի կերպով խառնուած էր իր աղջիկան կարօտին հետ :

Մարուշ որքան փոխուած էր, կ՚ըսես հասակն աւելի երկարեր, թեթեւ գիրութիւն մը առեր էր, աչքերն աւելի սեւցեր էին, ձայնը փոխուեր էր : Լաչակէ քողքին ներքեւ Մարուշ աւելի էր դեղեցկացեր :

— Ի՞նչպէս ես, աղջիկս, հանդի՞ստ ես, — առանձին հարցուց մայրը, արցունքէ եւ ուրախ գրկտուքէ յետոյ :

— Շատ հանդիստ եմ, մայր, — խօսեցաւ Մարուշ իր մօր լաչակին ձեւը շտկելով :— Կեսուրս ու կեսրարս չեն ձգեր որ վրաս փոշի իջնայ :

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(14 Շար.)

հրատարակած է «Հայ աշուղներ» (Ֆրանսերէն) գիրքը, ուր Սայաթ – Նովայէն կան չորս բանաստեղծութիւններ : «Ամէն սազի մէջըն գոված » , « Արի ինձ անգաճ կալ», « Մի խօսք ունիմ իլթիմազով» եւ «Յիս մէ զարիբ բուլբուլի պէս»:

Սայաթ – Նովայի Ֆրանսերէնի չորրորդ թարգմանիչն է Ժ. Հէքիմեան («Քանի վուր ջան իմ» եւ «Դուն էն գըլխէն իմաստուն իս»):

Աշուղին առաջին անգլերէն թարգմանիչը ծանօթ հայասէր ամերիկուհի Ալիս Պլեքուելն է: Թարգմանած է«Դուն էն գլխէն իմաստուն իս» տաղը, որ տեղ գտած է 1896ին Պոսթընի մէջ իր հրատարակած « Հայ բանաստեղծութիւններ » գիրքին մէջ :

Անգլերէն լեզուով թարգմանութիւններ կատարած է նաեւ նկարիչ եւ գրականագէտ Զապէլ Պօյաճեան: 1916ին իր հրատարակած «Հայկական բանաստեղծութիւններ եւ առասպելներ» գիրքին մէջ անգլերէնով լոյս ընծայած է « Առանց քեզ ինչ կոնեմ սոյբաթն ու սազը », «Էսօր իմ եարին տեսայ», «Զէնըդ քաղցըր ունիս՝ լամզով կու խօսիս», «Մէ խօսք ունիմ իլթիմազով», «Շատ սիրուն իս » տաղերը :

Սայաթ – Նովայի մասին գերմաներէն լեզուով գրած եւ թարգմանած է գերմանացի հայագէտ Արթիւր Լայսթ: («Ամէն սազի մէջըն գոված», «Աշխարումըս ախ չիմ քաշի», «Արի ինձ անգաճ կալ» , «Արի համով զուլուղ արա», «Բըլբուլի հիդ լաց իս էլի», «Դուն էն հուրին իս» , « Թամամ աշխար պըտուտ էկա» եւ «Աշխարըս մի փանջարա է » :

Սայաթ – Նովայի մասին հունգարերէն լեզուով առաջին անգամ խօսուած է «Արմենիա» պարբերաթերթին մէջ, որ կը խմբագրուէր Սղոնքոթ Քրիստովի կողմէ:

Պարբերաթերթին 1891 Հոկտեմբերի թիւին մէջ կենսագրական ակնարկ մը կայ, գրուած Չիլինկիրեանի կողմէ : Յետագային նոյն պարբերաթերթին 1901 Սեպտեմբերի թիւին մէջ թարգմանուած էր «Արի ինձ անգած կալ»ը (թարգմանիչն է Սիմայ Քերքերլի = Գրիգոր Սիմայեան)

Սայաթ – Նովայի տաղերուն իտալերէն թարգմանիչն է բանաստեղծ Հրանտ Նազարեանց: 1916ին լոյս ընծայած «Հայաստանի աշուղներ» իտալերէն գործին մէջ զետեղած է «Արի ինձ անգաճ կալ» եւ « Ես մի զարիբ բուլբուլի պէս » տաղերը:

Ռումաներէնի թարգմանուած հինգ տաղեր՝ «Ամէն սազի մէջըն գոված» , « Յիս մէ զարիբ բըլբուլի պէս», « Արի ինձ անգաճ կալ», «Ուստի՞ կուգաս, զարիբ բըլբուլ» եւ «Մէ խօսք ունիմ իլթիմազով» լոյս տեսան 1922ին Պուքրէշի մէջ հրատարակուած «Հայկական քնարերգութիւն» հաւաքածոյին մէջ: Հաւաքածոն պատրաստած են Միրչիա Կէորկու եւ Գ. Աւագեան :

Սայաթ – Նովայի տաղերուն սպաներէն մէկ թարգմանութիւնը զետեղուած է Պլիքսէնի « Հայ Գրողներու ծաղկաքաղ » գիրքին մէջ: Թարգմանուած կտորն է՝ « Մէ խօսք ունիմ իլթիմազով»ը :

Ա. ՆԱԶԻԿԵԱՆ

ԽՄԲ.— Յօդուածագրին ուշադրութենէն վրիպած կը թուի ըլլալ Ֆրանսացի բանաստեղծ Լիւք Անտրէ Մարսէլի կատարած թարգմանութիւնները՝ Սայաթ Նովայի կարգ մը տաղերուն: Արուեստի անկիւնով այլապէս յաջող :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ).— Յունուար 5ի Կիրակի կէսօրէ ետքը Հ. Յ. Դ. Տան սրահը լեցուած էր անսովոր բազմութեամբ : Ներկայ էր նաեւ Տէսինի հոգեւոր հովիւ Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեան :

Ամէն ոք ուրախ էր: Մանաւանդ երախաները: Վերջապէս իրենց օրն էր: Աւանդական այս հանդէսը որ կը յատկանըշուի տօնածառով, ցուցանիշ մըն է նաեւ տեղւոյս դպրոցական կեանքին :

Դպրոցն է որ իր մասնակցութեամբ փայլ կուտայ հանդէսին, ստեղծելով նաեւ սէր ու հետաքրքրութիւն :

Այս տարի երիտասարդ մըն է որ ըստանձնած է հայեցի կրթութեան ջահը վառ պահելու եւ առաջին անգամ ըլլալով բեմ պիտի հանէր իր աշակերտները :

Տօնածառը, յաղթական զօրավարի մը նման յոխորդ, իր լոյսերով ու զարդերով գրաւած էր իր պատուոյ անկիւնը : Բեմին առջեւ մեծ տառեր շնորհաւոր նոր տարի կը մաղթէին ներկաներուն :

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ մանկական , օրուան պատշաճ խմբերգով մը :

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ Տիկին Հռիփսիմէ Գրիգորեան իր բացման խօսքով յայտնեց թէ Կապոյտ Խաչը բոլոր գաղութներուն մէջ կազմակերպելով Մանուկներու Օրը, նպատակ ունի ուրախացնելու երախաները, ինչպէս նաեւ ծնողքները որոնք գոհունակութեամբ կը հետեւին իրենց զաւակներուն շնորհներուն ու մայրենի լեզուի ճռուողումներուն :

Յաջորդաբար եղան սիրուն արտասանութիւններ, տրամախօսութիւն, գեղջկական պար ու խմբերգներ, հաճելի ու հոգեպարար տրամադրութիւն ներմուծելով մեր հոգիներուն մէջ :

Խմբերգներն ու պարերը վարժեցնելու դժուարին աշխատանքը տարած էր Օր. Անժէլ Կարապետեան, որ արժանի է ամէն գնահատանքի :

Բարոյալից տրամախօսութիւն մըն էր գեղջուկն ու քաղքցին: Իսկ «Կիրակոսին ճաշարանը» զաւեշտախաղը բաւական զըւարթութիւն ու ծիծաղ սփռեց :

Մեր փոքրիկները շատ լաւ տարին իրենց դերերը ու ջերմօրէն ծափահարուեցան :

Միջնադարին սպառեցան Խաչուհիներու պատրաաստած վիճակախաղի պահարանները: Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մուրատեան նուիրած էին ափսէ մը թերթանուշ, որ ներկաներուն առատաձեռն նուիրատուութեամբ մասնաճիւղին ապահովեց 225 Ֆրանքի հասոյթ մը եւ ընդհանուրին ցանկութեամբ թերթանուշը նուիրուեցաւ դպրոցին աշակերտութեան :

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը տեղւոյս դպրոցին նուիրեց 50 Ֆրանք :

Տիկին Մառի Կարապետեան մասնաճիւղին կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց որոնք իրենց նուէրներով ու աշխատանքով նպաստեցին հանդէսին յաջողութեան :

Խօսք տրուեցաւ Կրթ. Մարմնի ներկայացուցիչին : Պ. Բագրատ Խոստիկեան գոհունակութիւն յայտնեց ուսուցիչին, կրթական մարզի մէջ ունեցած յաջողութեան եւ իր դաստիարակչական եղանակին համար: Թելադրեց ծնողքներուն մօտէն հետաքրքրուիլ դպրոցով :

Բեմ հրաւիրուեցաւ նաեւ Արժան. Տէր Հայրը, որ իր կարգին դպրոցն ու եկեղեցին համարելով հայապահպանման գըլխաւոր ազդակները կոչ ըրաւ զօրավիգ հանդիսանալ ազգային այդ երկու հաստատութեանց: Շնորհաւորեց երիտասարդ ուսուցիչին եռանդն ու հանդէսին համար տարած բեղուն աշխատանքը : Շնորհաւորեց նաեւ հանդէսը նախաձեռնող մարմինը որ ամէն տարի առիթը կը ստեղծէ ջերմիկ մթնոլորտ մը ընծայելու ժողովուրդին :

Կաղանդ Պապան անրջային երդիքներէ իջնելով ներկայացաւ երախաներուն: Անոնց բարի վարք ու բարքը եւ հայերէնի մէջ բերած յաջողութիւնները հաստատելէ ետք իւրաքանչիւրին յանձնեց միրգերու ծրարիկներ :

Ներկաները հանդէսէն բաժնուեցան գոհունակ սրտով :

ՄԵՐ ԴՊՐՈՑԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Ազգային դպրոցը որ 1945-էն ի վեր կը շարունակէ իր բարերար դերը մեր գաղութին մէջ, յաջորդաբար ունեցաւ իրենց պաշտօնին գիտակից , փորձ ու նուիրուած դաստիարակներ :

Այս տարի պաշտօնավարելու հրաւիրուեցաւ Պ. Վահան Սէթեան: Երիտասարդ մը՝ որ նոր կը մտնէր ուսուցչական ասպարէզը : Բնական էր որ որոշ վերապահութիւն ներշնչէր իր դաստիարակչական կորողութիւնը : Բարեբախտաբար յուսախաբ չըրաւ մեզ եւ երիտասարդական աւինով յաջողեցաւ աշակերտութիւնը դըպրոցին կապել ու իր անձին շուրջ համակրութիւն ստեղծել : Այժմ յիսունէ աւելի աշակերտներ արձանագրուած են եւ կը յուսանք թէ հետզհետէ բարձրանայ թիւնը, շնորհիւ ծնողքներու գիտակցութեան եւ ուսուցիչին ժրաջանութեան :

×

ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 11ի Շաբաթ երեկոյեան Հ. Յ. Դ. Տան մէջ տեղի ունեցաւ Աւետ. Եկեղեցւոյ Տօնածառի հանդէսը հովանաւորութեամբ պատուելի Ս. Սահակեանի եւ մասնակցութեամբ իր դպրոցին աշակերտութեան : Թէեւ օդը աննպաստ էր եւ ձիւնը առատօրէն ծածկած գետինը, սակայն դարձեալ կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր քաջալերելու աշակերտութիւնը :

Եղան շատ սիրուն արտասանութիւններ: Նաեւ խմբերգներ Պատ. Սահակեանի ղեկավարութեամբ :

Աշակերտներու կողմէ ներկայացուեցան դաստիարակիչ, կրօնաշունչ ու բարոյալից երկու թատերգութիւններ: Վերջինը՝ Թոլսթոյի «Հնակարկատը»: Դերակատարները, մեծէն մինչեւ փոքրը , մաքուր առոգանութեամբ ու համարձակ, շատ լաւ կատարեցին իրենց դերերը :

Ներկայացուեցաւ նաեւ կենդանի պատկեր մը՝ Յիսուսի ծնունդը : Բոլորն ալ գնահատուեցան կրկնակի ծափերով :

Պատուելի Սահակեան խօսեցաւ հաւատքի մասին: Կոչ ըրաւ վառ պահել մեր պապերէն մեզի ժառանգուած հաւատքն ու ազգային ոգին:

Նոյն իմաստով խօսեցաւ նաեւ Արժան. Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեան, յիշելով Հայուն առաքինութիւնները եւ բոլոր մարզերուն մէջ անոր ունեցած վերելքը : Շնորհաւորեց Պատուելի Սահակեանի գովելի աշխատանքը մայրենի լեզուի ուսուցման գետնի վրայ :

Հանդէսը վերջացաւ Տէր Հօր պահպանիչով ու բոլորին կողմէ երգուած Տէրունական աղօթքով :

Երախաները անխտիր ստացան ծրարիկներ :

ԳԻՄ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Վերջին հարիւր տարուան ընթացքին ամբողջ աշխարհի մէջ արդիւնահանուած է մօտ 13 միլիառ թոն քարիւղ :

×

Ներկայիս կը մշակուի մեր մոլորակին ցամաքին միայն ինը տոկոսը եւ մօտ 16 առ հարիւրը արօտավայրեր են :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԹԱՄՈՅԻ ՄՕՏ

Ասատուրը գետակի մօտ մի մոխրագոյն այծ նկատեց, որ սովորական այծերից երկու անգամ մեծ էր: Նրա մի ոտքը հաղիւ էր դիպչում գետնին : Այդ կենդանու խոշոր, խելացի աչքերը, կեռ, փայլուն եղջիւրները եւ գեղանի սրունքները վեհութիւն էին տալիս նրա կեցուածքին: Հովիւը հանեց կաթնամանը եւ ետեւից գնալով , բռնեց նրա պտուկներից ու կթեց : Ապա, սառեցնելով այն , ախորժակով խմեց այդ առասպելական այծի փրփրալի անուշահամ կաթը :

Դեռ եւս Մոտկանում եղած միջոցին նա շատ էր լսել Ճախրական գիւղի ջրաղացի մասին: Ասատուրը գիտէր, որ այնտեղ աշխատում էր Թամոն, մի ինքնամփոփ ու աւանդապահ մարդ , որ կարճ ժամանակով մշակ էր եղել Հալէպում :

Նրան պատմել էին, որ այդ ջրաղացպանը պանդխտութեան գնալիս՝ Հալէպի ճանապարհին, իբրեւ թէ, տեսել էր այն ահագին քարը, որ Դաւիթը Մարութայ սարի գագաթից պարսատիկով շպրտել էր Մսրայ զօրքի ետեւից :

Ինքը Թամոն իր ծագումը կապում էր ճնճղափորիկի հետ, որը Դաւթի մահից յետոյ նենգութեամբ դարձել էր Սասունի իշխան: Ըստ Թամոյի , այդ տան յետագայ սերունդները յայտնի ջրաղացպաններ դարձան եւ ցրուեցին Հայաստան աշխարհում, որոնցից մէկը ինքն էր :

Թամոյի ջրաղացն էին գալիս Սասունի գրեթէ բոլոր կողմերից: Ամէն ոք փափաքում էր ուտել այն հացը, որի ալիւրը աղացել էր Թամոն: Մօտիկ ապրող հայ շինականները եւ Քրտերը իրենց բնաղունն այնտեղ էին բերում : Նրա մօտ շատ էին գալիս մանաւանդ չքաւոր դասի մարդիկ, որոնց օգնելու համար Դաւիթը շինել էր այդ ջրաղացը :

Բացի նրանց հատիկը աղալուց, Թամոն եկուորներին պատմում էր Սասնայ ծռերի պատմութիւնը՝ ճիւղ առ ճիւղ : Պատմում էր Սասնոյ բարբառով : Նա այդ ամբողջ էպոսը անգիր գիտէր : Նրա շնորհիւ ժողովրդական այդ հրաշալի վէպը իր հասարակ ալրաղացից դուրս գալով եւ բերնէ-բերան անցնելով՝ անմեղ ապրում էր Սասնոյ լեռներում :

Այնքան յայտնի մարդ էր ճախրականցի Թամոն, որ նրա մասին երգ էր յօրինուած.

Ծովասարի լանջին շինուած
Մեր հին ջաղաց, Դաւթի ջաղաց ,
Թամոն էնտեղ ալիւր կ'աղայ ,
Դաւթի քարը հա՛ կը խաղայ :
Պատերն ալրոտ. սիւնը դեղնած ,
Թամոն էնտեղ կ'եփէ բաղարջ ,
Ու մինչեւ լոյս հաւախօսին
Քեզ կը պատմէ Դաւթի մասին :
Ծռերն էնտեղ, աշխարհն էնտեղ ,
Իր անունն է ճախրական գեղ :

Ջրաղացի դուռը բաց էր :

Դրանը մի կանաչ ուռենի կար: Ուռենու տակ, չուալներին թիկնած, ծխում էր մի գլխաբաց ծերունի՝ հայեացքը Ծովասարին յառած :

Այդ Թամոն էր:

Նա բարձրահասակ էր, արտայայտիչ խոշոր աչքերով, ոտքից մինչեւ գլուխ ալիւրի հաստ շերտով ծածկուած : Նոյնիսկ իր թուխ երկայն թարթչները սպիտակին էին տալիս ալիւրից :

Հաստ զոլաւոր գօտու մէջտեղը խըրուած էր ծխախոտի տուփը , իսկ ձեռնափով գրկել էր լայնաբերան ծխամորճը , որ նոր էր վառել : Կարճ, մազոտ բթամատը կողքից բարձրացնելով նա մեքենաբար կարգաւորում էր իւր կրակը՝ ներս հրելով եզրերից թափուող կիսավառ մոխիրը եւ աչքը երբեք Ծովասարից չհեռացնելով :

— Բարի օր, քեռի Թամօ,— ողջունեց Ասատուրը մօտենալով :

— Բարով , հազար բարի,— պատասխանեց ալրաթաթախ ջրաղացպանը , չըւալների վրայից վեր կենալով : Նա իջեցրեց ծխամորճը եւ իր շագանակագոյն բարի աչքերով նայեց նրան :

— Հուստէ՞ կիգաս,— իւրովի հարցրեց նա :

— Մոտկանից :

— Ո՞ւր կ'երթաս :

— Բռնաշէն: Էսպէս անցայ, որ Դաւթի ջաղացը տեսնեմ :

— Անո՞ւնդ բարի :

— Անունս Ասատուր է :

— Տղայ , լաօ, չլինի՞ թէ դու Խոդեդանն ես,— զարմացած հարցրեց ջրաղացպանը , ուշադրութեամբ զննելով եկուորին :

— Ճիշդ կռահեցիր, քեռի Թամօ: Իմ անունը Ասատուր է, բայց Քրդերն ինձ Խոդեդան են ասում: Ես Ասատուածածնու լեռների վրայ եմ ծնուել՝ աղբիւրի առաջ :

— Դու էն չե՞ս, որ Քրդերը փաթաթել են բեժոկների մէջ ու տուն տարել :

— Էն եմ: Բարուր չի եղել, բեժոկների մէջ են փաթաթել :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պագրճեան եւ զաւակը՝ Յարութիւն, Պ. Տիգրան Պագրճեան, Տէր եւ Տիկին Ժողէֆ Պագրճեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Պագրճեան եւ զաւակը՝ Լիտիա, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագրճեան եւ զաւակը՝ Բաֆֆի եւ բոլոր ազգականները, խոր կսկիծով կը ծանուցանեն յանկարծական մահը, իրենց հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՊԱԳՐՃԵԱՆ

(Այնթապցի, 75 տարեկան)

որ տեղի ունեցած է Հինգշաբթի, Յունուար 16ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, ժամը 2ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Մասնաւոր մահագդ տպուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

«Յառաջ», մեր ցաւակցութիւնները:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբը կազմակերպած է թէյասեղան մը ի պատիւ Արայ Պարթեւեանի, (երաժշտական գործունէութեան եւ եկեղեցւոյ պաշտօնավարութեան 40ամեակի առիթով):

Կիրակի, 26 Յունուար ժամը 16ին,
SALLE JEAN GOUJON
8, Rue Jean Goujon

Կը նախագահէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց

Այս պատեհութեամբ, Ա. Պարթեւեան պիտի հաղորդէ իր տպաւորութիւնները Հայաստանի երաժշտական կեանքի մասին:

Ծախքերու մասնակցութիւն 5 ֆրանք:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերուհի Թուրիկեանի կսկծալի մահուան առթիւկը նուիրեն յիսուն եւ քսան ֆր. Մշակոյթի Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Աղքատախնամ – Որբ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, ժամը 15·30ին, Հ. Բ. Ը. Մ. սրահին մէջ, 5 Բիւ Փափէռ: Օրակարգ.— 1) Հաշուետուութիւն նիւթական եւ բարոյական: 2) Ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, Է. ՅԱՆԿ

Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ Աղքատախնամի տրամադրութեան տակ դրուած մասնաւոր գումարէն հետեւեալ նոր բացառիկ օգնութիւնները յատկացուած են 1963ի ընթացքին:

Նկատի առնուած են բազմաթիւ խընդրանքներ եւ յետ քննութեան երեք անձերու յատկացուած՝ 460 ֆրանքի օժանդակութիւն հետեւեալ վայրերու մէջ.— Փարիզէն անձի մը 150 ֆրանք, Փարիզի շրջակայքէն մէկուն 150, միւսին 160:

Ա, Բ, Գ, Դ, Ե, Զ, ցանկերու ընդհ. գումարը 13·207,07 ֆրանք, ներկայս 460 ֆր.: Ընդհ. գումար՝ 13·667,07:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ
ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Նոր Տարուան Առթիւ — ՅԱՌԱՋ — ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Իր զաւակները մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն Պ. Յովնան Կուպաթեանի, (Տէսին):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Աղքատախնամը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.— Պ. Պահատուրեանէ (աղքատներուն բաժնելու համար) 400 ֆրանք, Տիկին Մանուկեան իր ամուսնոյն քառասունքի առթիւ յիսուն, Տիկին Միքայէլեան 15, Տիկին Այվազեան 10 ֆրանք:

Լիոնէն Մուրատեան ընտանիքը կը նուիրէ Ս. Յակոբ եկեղեցիին 25 ֆր., կրթական ֆոնտին 25 ֆրանք:

×

Մարսէյլի Աղք. – Որբախնամ Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները Նոր Տարուան առթիւ:

Պ. Պ. Բերնայեան եւ Լ. Էօքսիւզեան 100ական ֆրանք, Ա. Երեցեան, Տոքթ. Կարապետեան, Կ. Սէմիզեան, Ա. Պապայեան, Թէրզեան եղբայրք, Ե. Զարգարեան, Ճամուզեան, Ժագ Զարզավաթճեան, Յ. Փափազեան, Այրի Տիկին Հաճեան (Տրակինեան), Ն. Մըտճըռիկեան, Եղիա Մելքոնեան, Ս. Սահակեան, Շ. Փիրանեան, Արզումանեան ընտանիք յիսունական ֆրանք:

Պ. Պ. Վռամ Գրիգորեան, Կաղազեան, Ե. Աքթշէճեան, Ժ. Ժամկոչեան, Նորայր եւ Պէաթրիս Սահաթճեան (Նիս), Տոքթ. Դարբինեան, Տոքթ. Քէչեան, Ժ. Անտառեան, Վ. Ճընտիկեան եւ Սոֆրանքոր երեսունական ֆրանք:

Պ. Պ. Զ. Ալիքսանեան, Տոքթ. Զագարեան, Ա. Թաթոսեան, Լ. Կարապետեան, Ժ. Տալաքիւփէեան, Զօթեան, Թուզլաճեան, Հ. Հիւսեան, Ս. Թէքեան, Ա. Թօնկուռեան, Ա. Քէօսէեան, Կ. Եկաւեան, Տօռումեան եղբայրք, Վ. Պանտիկեան, Մանուկեան, Գ. Լուսարարեան, Տիկին Ազնաւորեան քսական ֆրանք:

Պ. Նաճառեան եւ Գրիգոր Զագար 15ական ֆրանք:

Պ. Հ. Գասպար, Զալկըճեան, Ա. Թումայեան, Քիրքօթճեան, Կէտիկեան, Զատիկեան, Տօլապտճեան, Այրի Տիկին Գալուստ, Հայթայեան, Տոքթ. Ռաքըտճեան, Տէր Հմայեակ Համբարձումեան, Խաչատուրեան (Կարտան), Է. Մէտճիկեան, Ա. Պապաէյիտեան, Վարդանեան, Պ. Օհանեան, Մարզուանլըեան, Վարդապետեան, Ղուկասեան, Ս. Մինասեան, Ն. Հալվաճեան, Ս. Կարապետեան (Տրակինեան), Գապաքեան, Վարդանեան, Հազարապետեան, Ամիրայեան, Ա. Մենծիկեան, Վ. Թորամանեան, Ե. Թորոսեան, Գ. Ահարոնեան, Տիկին Մ. Խաչիկեան եւ Ղարիպճանեան, Յ. Տէր Յովհաննէսեան տասնական ֆրանք:

Պ. Տոքթ. Կէօնճեան 7 ֆր., Պ. Պ. Ն. Քէօթահլըեան, Ա. Ֆէրա եւ Տ. Գեւորգոֆ հինգական ֆրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին:
MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

Տիկ. Միութեան Մանկանց հանդէսը, Հինգշաբթի, Մարտ 5ին, Կռան տ'Օթէլի մէջ:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները:

Վարանդեան խումբ, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

Հայաստան խումբ, այս Շաբաթ, ժամը 21ին:

Ընկեր Կարօ խումբ, Կիրակի, 26 Յունուար կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, Շաբաթ 1 Փետրուար ժամը 21ին:

Շաւարշ Միսաքեան խումբ, Շաբաթ, 1 Փետրուար, ժամը 21ին:

Գէորգ Զավուշ խումբ, Կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Նիկոլ – Դուման խումբ, Կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Մուրատ խումբ, Կիրակի, 9 Փետրուար կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւոր է: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
Վարժարանի Աշակերտութեան Կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 16 ՓԵՏՐ., ԺԱՄԸ 3·30

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ.— Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն:

— 2 — ԶԱՒԵՇՏ, Ֆրանսերէն, 1 արար:

26, Rue Troyon Sèvres (S. et O.)

EXPOSITION
D'ART ARGENTIN CONTEMPORAIN
DU 13 DÉCEMBRE AU 16 FÉVRIER
Musée National d'Art Moderne
PARIS
— 11, Av. du Président Wilson —

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՍՊԻՏԱԿ ԱՌԱՒՕՏ

(Հէքեաթ եւ արձակ բանաստեղծութիւն)

ԳՐԵՑ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հրատարակութիւն.— «ՅԱՌԱՋ» մատենաշար:

Գին՝ 10 ֆրանք (առաքման ծախքով 11 ֆրանք), արտասահման՝ 3 տոլար:

Դիմել հեղինակին, «Յառաջ»ի հասցէով:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի դիներով:

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy MO 32-10
65, Rue Robert LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրչի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարաման եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

STABILISATION DES PRIX
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

Լօխում հէլվա թահին
Bongoût
USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)
DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE
★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
22
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI
22 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9915

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9915

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏ

Ինչպէս կը սպասուէր, Գահիրէի ժողովը վերջացաւ խաղաղ մթնոլորտի մէջ, չորս օրուան վիճաբանութիւններէ ետք, Յունուար 13 – 16 : Քանի մը պատգամաւորներու ռազմաշունչ ճառերը արձագանգ չգտան :

Փակման առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցին մէջ յատկանշական է հետեւեալ կէտը ·

« Արաբական երկիրներու թագաւորները ու պետութեան վարիչները հաստատօրէն կը հաւատան, որ միջազգային բոլոր խնդիրները կարելի է լուծել խաղաղ միջոցներով, համաձայն Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Ուխտին, պետութեանց միջեւ խաղաղ համակեցութեան սկզբունքին եւ չէզոք քաղաքականութեան » :

Ուրեմն պատերազմ պիտի չըլլայ Յորդանանի ջուրերուն համար, որ օրակարգի գլխաւոր խնդիրն էր : Զեկոյցը կը շեշտէ սակայն, որ Յորդանանի արաբական ջուրերուն ճամբան փոխելու ձեռնարկը Իսրայէլի կողմէ ծաւալապաշտական նպատակներ կը հետապնդէ, կը սպառնայ արաբական երկիրներու եւ աշխարհի խաղաղութեան : Ուստի Սիոնական այս սպառնալիքին պատասխանելու համար ժողովը գործնական որոշումներ տուած է պաշտպանողական գետնի վրայ : Այդ որոշումները գաղտնի կը պահուին անշուշտ :

Պաղեստինի հարցը Գահիրէի ժողովին մէջ քննութեան առարկայ դարձած է : Իսրայէլի կողմէ գրաւուած հողամասերը արաբական երկիրներու միացեալ բանակին կողմէ զինու զօրութեամբ ետ առնելու մասին խօսք չէ եղած : Ժողովը շեշտած է սակայն, որ Պաղեստինի Արաբները իրաւունք ունին վերստանալու իրենց հայրենիքը, համաձայն օրինաւոր ինքնապաշտպանութեան եւ ինքնորոշման իրաւունքներուն, ձերբազատուելով սիոնական աշխարհակալութենէն :

Յատկանշական է այն պարագան, որ Պաղեստինի ազատագրութեան մէջ գլխաւոր դերը պիտի ստանձնեն Պաղեստինցիները իրենք : Պիտի ստեղծեն Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատին պէս կազմակերպութիւն մը իրենց նպատակը իրագործելու համար :

Ժողովը որոշած է դիւանագիտական ճամբով դիմումներ կատարել բոլոր պետութեանց, ստիպելու համար Իսրայէլի կառավարութիւնը, որ հրաժարի Յորդանանի մասին իր ծրագրէն եւ բուն տէրերուն վերադարձնէ իր բռնագրաւած հողերը :

Միւս կողմէ իսրայէլեան ծրագիրը ջուրը ձգելու համար, արաբական պետութիւնները որոշած են Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջէն անցնելով Յորդանան թափող կարգ մը փոքրիկ գետերու ընթացքը փոխել : Ասոնք են Հասպանի, Պանեաս, Տան եւ Եարմուք : Այս ծրագրին գործադրութիւնը պիտի տեւէ մէկուկէս տարի եւ պիտի արժէ տասը միլիառ հին Ֆրանք : Քուվէյթի եւ Սէուտիոյ հարուստ կառավարութիւնները խոստացած են հոգալ բոլոր ծախքերը :

Գահիրէի ժողովին դրական արդիւնքներէն գլխաւորն է եղած միացեալ ճակատի մը կազմութիւնը Արաբական Լիկայի տասներեք երկիրներուն միջեւ : Ներքին անհամաձայնութիւններն ու վէճերը մէկդի դրուած են համարաբական ընդհանուր շահերու սիրոյն :

Միացեալ Ճակատը իրագործելու համար առաջին քայլ մը առնուած է արդէն : Ստեղծուած է «զինուորական միացեալ հրամանատարութիւն» մը՝ որուն գլուխը կը գտնուի Արաբ· Միացեալ Հանրապետութեան փոխ – նախագահ մարէշալ Ամէր :

Կազմուած է համադրող մարմին մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ Լիկայի անդամ պետութեանց զինուորական ուժերուն մասին տեղեկութիւններ քաղել, նը պատակ ունենալով մէջտեղ բերել համարաբական զօրաւոր բանակ մը, իբրեւ նախազգուշական միջոց Իսրայէլի յարձակողական ծրագիրներուն դէմ :

Գահիրէի մէջ պահպանողական թագաւորներու եւ յեղափոխական Հանրապետութեան նախագահներու կողք կողքի ներկայութիւնը գրաւական մըն է, որ արաբական բոլոր երկիրները մէկ մականի տակ միացնելը առ այժմ կը մնայ հեռաւոր նպատակ մը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶԱՆԶԻՊԱՐԷՆ ԵՏՔ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԹԱՆԿԱՆԻՔԱՅԻ ՄԷՋ

14 ՄԵՌԵԱԼ, 120 ՎԻՐԱՒՈՐ

Թանկանիքան ալ ետ չուզեց մնալ յեղափոխական ընդհ· շարժումէն որ կը ծաւալի ափրիկեան նորաստեղծ պետութեանց մէջ :

Թանկանիքան 1884էն ի վեր գերմանական գաղթավայր էր, անգլիական հոգատարութեան տակ 1920էն ետք եւ անկախ 1961 Դեկտեմբեր 9էն ի վեր : Երկրին տարածութիւնը գրեթէ Ֆրանսայի կրկին տարածութիւնն է իր 937 հազար քառակուսի քիլոմեթրով, բնակչութիւնը 10 միլիոն կը հաշուուի, մեծ մասամբ Պանթու ցեղէն : Մօտ 25 հազար Եւրոպացի կայ եւ 90 հազար Ասիացի :

Եւրոպացիները բաւական տարածած են տնկագործութիւնը մանաւանդ Քիլիմանճարոյի շրջանը որ 5895 մեթր բարձրութեան վրայ է : Երկիրը բամպակ, սուրճ եւ առաշիտ կ'արտադրէ, կայ նաեւ հարուստ ներքնայարկ մը ուր ոսկի, միքա, ադամանդ եւ անագ կայ : Երկաթուղին 2922 քիլոմեթր է, մայրաքաղաքը՝ Տար – Էս – Սալամ 150 հազար բնակիչ ունի : Երկրին գլխաւոր յաճախորդը Անգլիան է : Մայրաքաղաքը նաեւ միջազգային օդակայան է եւ գլխաւոր նաւահանգիստ : Հանրապետութեան նախագահը՝ Ճուլիուս Նիէրէր, 41 տարեկան է եւ Թանու կուսակցութեան պետը : Երկրին «զօրաւոր մարդն էր» եւ վարպետ ու չափաւորական քաղաքականութիւն մը կը վարէր թէեւ օրինաւոր որեւէ ընդդիմութիւն ջնջած էր :

×

Արձակազէնները ապստամբեցան առջի գիշեր եւ խուժեցին մայրաքաղաքին վրայ, ուր ըստ այլեւս դասական դարձած սովորութեան, նախ գրաւեցին ձայնասփիւռի կայանը, հեռաձայնի կեդրոնը եւ կեդրոնական թղթատարը : Տարածուած են չինական եւ հնդկական թաղամասերու մէջ զորս թալանի տուած են « գաղթատէրեր, տուն գացէք (կռ հոմ)» պոռալով : Բրիտանացի մարզպանը որ նախագահ· պալատ գացած էր ետ մըզուած է զինեալ պահակազօրքին կողմէ : Ներքին նախարարութեան ներկայանալով, նախ ձերբակալուած է ապստամբներուն կողմէ, ապա ազատ արձակուած :

Առաջին հաշուեկշիռը արդէն 14 մեռեալի եւ 120 վիրաւորի մասին կը խօսի : Յարդ յայտնի չէ թէ պարզ զինուորական ապստամբութիւն մըն է թէ ոչ յեղափոխութեան փորձ մը : Թէեւ Լոնտոնի մէջ «ցեղային ներդաշնակութեան» իբրեւ օրինակ կը տրուի Թանկանիքան, բայց պէտք չէ մոռնալ թէ մօտէն խառնուեցաւ Զանզիպարի դէպքերուն : Արդարեւ Զանզիպարի «ուժով մարդը» մառեշալ Օքէլլօ երկու օր է Տար – Էս – Սալամ կը գտնուէր եւ ուզած էր տեսնուիլ նախագահին հետ, բայց այս վերջինը մեկնած էր երկրին ներսը : Կը թուի թէ նախագահը իր Արտաքին նախարարին միջոցաւ գոհացում տուած է ապստամբներուն եւ որոշած ճամբել օտար սպաները :

Զանզիպարէն ետք, Թանկանիքայի այս դէպքերը կրնան ճակատագրական դեր խաղալ Անգլիոյ համար, ընտրութեանց նախօրեակին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃՈՆՍԸՆ պատասխանելով խորհրդային « խաղաղութեան ծրագրին» հակառաջարկներ ըրաւ : Միացեալ – Նահանգներու նախագահը գոհունակութիւն յայտնելէ ետք որ Խրուշչեւ խաղաղասէր զգացումներ ցոյց կուտայ, կը խօսի նախ ապազինման մասին : Կ'ուզէ որ միասնաբար նոր առաջարկներ ներկայացնեն Ժընեւի ժողովին : Գալով Խրուշչեւին նամակին այն մասին ուր կ'ըսէ թէ հողային տարակարծութիւնները պէտք չէ ուժով լուծուին, Ճոնսըն կ'ըսէ թէ այդ մարդին մէջ, Միացեալ Նահանգները աւելի հեռու կ'երթան քան Խորհ· Միութիւնը : Ճոնսըն կը շեշտէ· «բոլոր կառավարութիւններն ու վարչակարգերը պէտք է հրաժարին ուղղակի կամ անուղղակի ուժի գործածութենէն կամ գործածութեան սպառնալիքէն : «Թաս» գործակալութիւնը հաղորդած է այս պատասխանէն լայն մասեր առանց մեկնաբանութիւններ ընելու :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ հաղորդեցին պաշտօնապէս Ֆրանսայի որ Փեքինի ճանաչումը Ֆրանսայի կողմէ «անպատեհ » է :

ՊՈՆԷՆ կը յայտնեն թէ Դաշնակցային Հանրապետութիւնը տեղեակ պահուած է բայց խորհրդակցութեան չէ հրաւիրուած Ֆրանսայի կողմէ Չինաստանի ճանաչման համար, ինչ որ համապատասխան չէ Ֆրանքեւգերմանական դաշինքին :

ՆԵՀՐՈՒԻ աղջիկը տեղեկացուց Խրուշչեւը որ հայրը չի կրնար ընդունիլ Խորհ· Միութիւն երթալ հանգստանալու հրաւէրը, տրուած ըլլալով օր ի վիճակի չէ տեղափոխուելու :

ԶԱՆԶԻՊԱՐԻ սուլթանը Լոնտոն հասաւ մօտ վաթսուն հոգիի ընկերակցութեամբ : Գահազուրկ իշխանը խօսակցութիւն մը ունեցած է վարչապետ Հիումի հետ :

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ կառավարութեան պաշտօնաթերթը՝ Ալ Ճումհուր խիստ կերպով կը քննադատէ Զանզիպարի նոր վարչակարգը : Ալ Արաբ թերթը կը խորագրէ «Զանզիպարի արաբ բնակչութեան վայրագ ջարդը » :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ մթնոլորտը միշտ լարուած կը մնայ : Թուրքերը կը շարունակեն հեռանալ : Միւս կողմէ Նիկոսիա գտնուող խորհրդային դեսպանութիւնը հերքած է թէ Գերպ· Մակարիոս գաղտնի խօսակցութիւններ ունեցած ըլլայ խորհրդային դեսպանին հետ, Դեկտեմբերի դէպքերէն առաջ :

ՖՐԱՆՍԱ աւելցուց շաքարի իր յանձնումներուն քանակը Ալժերիոյ :

ՇԱՌԼԸՌՈՒԱՅԻ (Պելժիա) մէջ նոր կուսակցութիւն մը հիմնուած է առջի օր « Ուալոն ճակատը» որու նպատակն է պաշտպանել Ուալոնիի ազատութիւնն ու միասնականութիւնը :

ՍՈՒՐՈՒ ՄԻԿԱՆ ԱՓԻԹԻ Տահոմէի նախագահ ընտրուեցաւ :

ՄՇՈՒՇԸ կը շարունակէ խանգարել Փարիզի երթեւեկութիւնը, մանաւանդ օդանաւային : Ճամբաներու վրայ ալ արկածները կը բազմապատկուին :

ՍՊԱՆԻԱ կ'ուզէ բնականոն դարձնել Ալժերիոյ հետ իր յարաբերութիւնները :

ԱՆԳԼԻԱ իր մտահոգութիւնը յայտնած է Ճաքարթայի կառավարութեան Ինտոնեզիոյ անգլիական ձեռնարկներու գրաւման առթիւ եւ դիմած որպէսզի ետ առնուին այդ միջոցները ըստ նախօրօք եղած պայմանագրութեանց :

ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹԻՆ մէջ լոյս տեսաւ հրովարտակ մը, կը ճցդէ թէ հիւլէական զէնքի միակ պատասխանատուն է՝ տը Կոլ :

ԱԼԺԷ գտնուող մեռեալներու հսկայ յուշարձանը Ֆրանսա պիտի «ներդաղթուի » : Ծովուն ճիշդ դիմացը, այս փառաւոր արձանին առջեւ յարգանքի եկած են բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ Չըրչիլէն սկսեալ : Անկախութեան տօներուն առթիւ, ցուցարարներ փորձած էին քանդել : « Վիրաւոր»՝ հայրենիք պիտի վերադառնայ :

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու Արդարութեան նախարարը՝ Ռոպըրթ Քենըտի յաջողեցաւ կարգադրել Փիլիպպեաններու եւ Ինտոնեզիոյ տարակարծութիւնը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ելմտական նախարարը՝ Ժիսքառ տ'Էսթէն Մոսկուա կը մեկնի Հինգշաբթի, ուր առեւտրական բանակցութիւններ պիտի վարէ :

ԼԵՆԻՆԻ մահուան քառասնամեակը (1924 Յունուար 21) կ'ոգեկոչուի համայնավար երկիրներու մէջ :

ՁԻՒՆ-ՁՄԵՌ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Յունուար 18 թուականով ·—

Խստաշունչ ձմեռը, որ առջի գիշեր ըսկըսաւ, երէկ քաղաքին կեանքը մասամբ անդամալուծեց ինչպէս միշտ՝ փոխադրամիջոցի, հացի եւ քարիւղի տագնապ ծայր տուաւ : Այսուհանդերձ, անցեալ տարուան հետ բաղդատմամբ կարելի եղաւ մեղմացնել տագնապը յատկապէս փոխադրամիջոցի, թաքսիները, տոլմուշները, մինիպիւսները չեն բանիր : Թիւնելի առջեւ երկար պոչեր գոյացած են :

Հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն, կարելի չեղաւ կանխել պոչերը՝ փուռերուն առջեւ :

Ջուրերու վարչութիւնը տանտէրներուն ազդարարած է որ խողովակները կրնան սառիլ :

Քարիւղի տագնապն ալ սկսած է :

Սիրքէճի – Քուրֆալը մոթոթրենի ըսպասարկութիւնը ջնջուեցաւ քսան սմ· թանձրութեամբ ձիւնին պատճառով :

Ծովերուն վրայ տիրող փոթորիկին հետեւանքով շոգենաւային սպասարկութիւնը կաղաց, հելլէն նաւ մը ցանցերուն զարնուեցաւ ու փշրեց զանոնք Վոսփորի մէջ :

Երէկ գիշեր ջերմաստիճանը զերոյէն վար 9ի ինկաւ : Այսօր ցուրտը աւելի եւս պիտի սաստկանայ : նուազ տասնի պիտի իյնայ, ձիւնը պիտի շարունակուի : Փոխադրամիջոցներուն արգիլուած է առանց շղթայի ճամբայ ելլել :

Երէկ 18 հրդեհ ծագեցաւ Պոլսոյ մէջ, 13ը շուտով մարեցաւ, հինգ տուներ ամբողջովին այրեցան :

Մուրատլրի մերձակայքը կառախումբ մը երեք ժամ ճամբան մնաց :

Էտիրնէի մոթոթրենին մազութի կաթսան սառեցաւ :

Կարգ մը օդանաւային եւ շոգենաւային սպասարկութիւններ ջնջուեցան :

Քաղաքին մէջ հարիւր փոխադրամիջոցներ ճամբաները մնացին, իրարու զարնուեցան, վնասուեցան շղթայ չկրելու հետեւանքով :

ԵՒԱ ԳԱՑԱԾ ԷՐ ԲԵԹՂԵՀԷՄ ԸՍՏ ՀԱՅՈՑ

ԽՄԲ.— Ծննդեան տօներուն առթիւ «Ֆիկարօ Լիթերէր» հրատարակած էր Ալպէր Թ'Սերսթեվէնսի մէկ գրութիւնը, «Հայկական Ծնունդէն» ներշնչուած: Թարգմանելէ առաջ՝ փնտռեցինք իր աղբիւրը, հայերէն բնագիրը, զոր հրատարակած է Հ. Եսայի Տայեցի, «Թանգարան հայկական հին եւ նոր դպրութեանց» շարքին մէջ, Բ. հատոր, «Անկանոն գիրք Նոր Կտակարանաց», տպ. Ս. Ղազար, 1898:

Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը բարեհան կարգադրութեամբ մը մեզի հասցուցած ըլլալով մէկ օրինակ, կուտանք բնագիրով միասին: Այժմ Թ'Սերսթեվէնսի գրութիւնը եւ հայերէն բնագիրը:

Ա. Թ'Սերսթեվէնս ծնած է Պելժիա, 1886ին: Ծանօթ է իր վէպերով եւ ուղեգրութիւններով, որոնց կարգին՝ Երեք յարկանի երկիրը, Պարող Աստուածը:

×

Բազմաթիւ ոչ-կանոնական աւետարաններու կարգին, զորս անհարազատ կը համարի եկեղեցին, կը գտնենք աւետարան մը եւս, որու մասին կ'ուզեմ խօսիլ այսօր, անոր համար որ մեզի կ'ընծայէ Յիսուսի Ծննդեան հրաշալի մէկ նկարագրութիւնը հայերէն լեզուով, այն Ծընընդեան՝ որ քրիստոնէական տօներուն ամէնէն յուզիչը, ամէնէն բանաստեղծականն է արդարեւ:

Այս Աւետարանը, որ կը կոչուի Գիրք Տղայութեան Քրիստոսի, գրուած է հայերէն լեզուով՝ Ժ. դարուն, եւ ժողովրդային ճաշակով ընդլայնում մըն է ուրիշ Աւետարանի մը, նոյնպէս հայերէն, հաւանաբար գրուած Զ. դարուն վերջերը: Այդ լեզուով ալ հրատարակուած է, առաջին անգամ, 1898ին Հ. Եսայի Տայեցիի կողմէ Մխիթարեան Միաբանութեան «Թանգարան Հայկական Հին ու Նոր Դպրութեանց» մատենաշարին մէջ: Ֆըրանսերէնի թարգմանուած է, 1914 թուականներուն, պելժ Պոլլանդիսթ Հ. Փօլ Փիթըրսի կողմէ, որ գիտնական մը ըլլալով հանդերձ ու թերեւս այդ իսկ պատճառով՝ չէ կրցած հասկնալ թէ ի'նչ բացառիկ գլուխ-գործոց մը կը ներկայացնէր մեզի:

Այդ Աւետարանը ամբողջովին նուիրուած է Քրիստոսի մարդեղութեան, ծընընդեան, դէպի Եգիպտոս փախուստին եւ մանկութեան, կը հետեւի իր էութեան մէջ այլ աւետարաններու պատմութեան, զոր ընդունած են եկեղեցական ժողովները, բայց կուտայ նաեւ ընդարձակ մանրամասնութիւններ, աւելի մարդկային եւ աւելի իրապաշտ, քան Մատթէոսի եւ Ղուկասի կարճ պատմութիւնները: Այսպէս, Աւետումը, որ այս վերջնոյն մօտ կը գրաւէ 13 համար՝ իւրաքանչիւրը 2-3 տող, կը գրաւէ ութ ամբողջ էջ հայերէն այս Աւետարանին մէջ, ու մեզի կուտայ երկար տրամախօսութիւն մը ընդմէջ հրեշտակին եւ Մարիամին, որ նախ միանգամայն կը մերժէ կոյս-մայր մը դառնալու դերը, ինչպէս Ղուկասի Աւետարանը եւս կը վկայէ, ու ցոյց կուտայ այն բոլոր անպատեհութիւնները, որոնք կը ծագին իր ամօթխածութենէն, իր ակնածանքէն, իր հաւատարմութենէն հանդէպ Յովսէփի, եւ ի վերջոյ կը համակերպի մարդեղութեան՝ այն պայմանով որ, ինչպէս կը խոստացուի իրեն, հրեշտակը իրողութիւնը պիտի տեղեկացնէ իր ծերուկ ամուսնոյն, — որ ութսուն տարեկան էր, — թէ Մանուկին յղութիւնը Ս. Հոգիէն է, առանց կուսութիւնը եղծելու ձեւով կատարուած:

«Նոյն ժամայն ընդ ասել բանին», երբ Ս. Կոյսը կը հպատակի աստուածային կամքին, երկրորդ հրեշտակ մը «շտապով» կը մեկնի դէպի մոգերու թագաւորներուն երկիրը, Պարսկաստան, Հնդկաստան եւ Արաբստան, հրաւիրելու համար զանոնք որ ճամբայ ելլեն՝ այցելելու համար Բեթղեհէմ, որովհետեւ հայ ժողովուրդը, արեւմտեան Ասիոյ մէջ երկար ճանապարհորդութեանց իր վարժութեամբ, գիտէր թէ կարաւան կազմելու եւ զայն առաջնորդելու համար մինչեւ Պաղեստին գէթ ինը ամիս պէտք էր: Այսպէս նախապատրաստուելէ ետքն է միայն, որ երեք թագաւորները, իրենց զինուորական պահակախումբով, սայլերով եւ գրաստներով, բեռնաւորուած՝ նուէրներով, ժամանակ պիտի ունենային հասնելու Բեթղեհէմ ճիշդ ծնունդին օրը:

Յիսուսի ծնունդը այս արտակարգ աւետարանին ամենագեղեցիկ էջը կը կազմէ իսկապէս, ու մէկը գեղեցկագոյններէն, որ գրուած ըլլայ ծննդեան աստուածային խորհուրդին վրայ: Ես այստեղ պիտի տամ միայն գլխաւոր անցքերը, բայց առանց տող մը յապաւելու, ոչ ալ բառ մը աւելցնելու իմ կողմէս, վասընզի կարելի չէ այլ կերպ շարժիլ հրաշքին մեծաշող ոգեկոչումին մէջ:

Յովսէփ կը տեղաւորէ Մարիամը Բեթղեհէմի մօտակայքը, քարայրի մը մէջ, որ կը ծառայէր հովիւներուն իբրեւ ախոռ: Զայն կը յանձնէ իր որդւոյն՝ Յովսէի խնամքին կամ պահպանութեան, — այս Յովսէն իր վեց զաւակներուն կրտսերն էր, առաջին ամուսնութեան պտուղ: Յետոյ դուրս կ'ելլէ քարայրէն, կ'երթայ փնտռել մանկաբարձ կին մը: Այժմ հետեւեցէք բնագրին.—

«Եւ ի գնալն իւրում տեսանէր զերկիրս բարձրացեալ, եւ զերկինս խոնարհեալ, եւ զձեռն իւր վերուցեալ՝ այնպէս թէ ի յօդս հասանէր: Տեսանէր շուրջ՝ որ ընդարմացեալ յիմարեալ կային՝ զտարերս, զհողմունս եւ զօդս երկնից անշարժ մնացեալ, որ ոչ ընթանային, եւ զթռչունս թեւաւորս՝ որ ոչ վերանային: Հայէր յերկիր եւ տեսանէր կուժ մի նոր, զի կայր անդր կաւագործ մի հողամաղեալ, եւ եդեալ զձեռս իւրեանց ի բարձունս, իբրեւ թէ ոչ մերձեցուցանէին. այլ ամենեցուն ի վեր համբարձեալ զաչս իւրեանց լինէին: Եւ դարձեալ տեսանէր եւ զհօտս վարեալս որ ո'չ երթային եւ ո'չ գային, եւ ո'չ արածէին. եւ հովիւն համբառնայր զգաւազանն ի վեր, եւ ո'չ կարէր հարկանել զհօտն, այլ զձեռն բարձրագոյն վերացուցանէր: Դարձեալ հայէր՝ հեղեղատ մի ի գբոյ, եւ տեսանէր ուղտս ճարակաւորս, եդեալ զբերանս իւրեանց առ եզր գբոցն. եւ ոչ ինչ ճարակէին. եւ այսպէս ի ժամ ծննդեան սրբոյ կուսին ամենայն տարերք ի կայանս իւրեանց ընդարմացեալ կային:

(Շար.)

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՄԱՍԻՆ

Պոլսահայ գրական ու իմացական շարժումին մէկ գնահատելի երեսը կը պատկերացնէ Արամեան Սանուց Միութեան մատենաշարը, որուն եօթներորդ հրատարակութիւնը գեղեցիկ ծաղկաքաղով մը կը ներկայացնէ սփիւռքի մեր գրականութեան ամէնէն ծանօթ ու վաւերական դէմքերէն մէկը՝ Համաստեղ:

Տարիներու գրական անդրադարձով շնորհաւորելի ձեռնարկ մըն է այս մատենաշարը, որուն շարքին յաջորդաբար տեղ գրաւեցին Գր. Զոհրապի, Յ. Պարոնեանի, Եղիշէ Այվազեանի գործերէն հատընտիր էջեր, Վարդան Կոմիկեանի «Բարի եկար սէր»ը եւ 1957ի Պոլսահայ գրականութեան համայնապատկերը: Վերջինը՝ «Պատմուածքներ եւ հէքեաթներ» ընդհանուր խորագրին տակ կը պարփակէ Համաստեղի լաւագոյն գործերէն «Գիւղ»էն, «Անձրեւ»էն, «Քաջն Նազար եւ 13 պատմուածքներ»էն հատընտիր 18 կը տորներ:

Դժբախտաբար Պոլսոյ մէջ ալ նկատելի է հայ գիրին ու գրականութեան հանդէպ հետաքրքրութեան պակասը, որ, ինչպէս ամէն տեղ, հոն եւս իր յոռի անդրադարձը կը թողու: Արդարեւ, հայերէն հրատարակութիւնները, որոնց շարքին նաեւ Արամեան Սանուց Միութեան մատենաշարին գիրքերը, մեծ դժուարութեամբ կը սպառին:

— Անհրաժեշտ է շրջիլ տունէ-տուն եւ անձնական մտերմիկ յարաբերութիւններով տեղաւորել գիրքերը, — կը գանգատէր դեռ վերջերս հրատարակչական յանձնախումբին անդամներէն Տիգրան Պալեան:

Մեր այն հարցումին, թէ ի՞նչ ձեւով կը վճարուին — եթէ կը վճարուին — հեղինակներու հոնորէրները, Պ. Պալեան կը պատասխանէր.— Հեղինակները ոչ միայն սիրով կը հրաժարին իրենց իրաւունքներէն, այլեւ գոհ կ'ըլլան հրատարակուած տեսնելով իրենց հեղինակութիւնները: Այսուհանդերձ, կ'աւելցնէր ան, հեղինակներուն կը յանձնենք որոշ թիւով գրքեր, ծախելու կամ նուիրելու նպատակով:

×

Խարբերդի Փերչենք գիւղէն Նոր Աշխարհ գաղթած հազիւ 18 տարեկան երիտասարդ մըն էր Համբարձում Կէլէնեան, երբ Համաստեղ ծածկանունով մուտք գործեց գրական անդաստան եւ, որոնումներու կարճ շրջանէ մը ետք, իր տաղանդին բոցկլտումներով եւ ներքին աշխարհին յայտնութեամբ յաջողեցաւ հոն ամրօրէն տեղաւորուիլ: «Այդ թուականներուն կանգ առի, գտայ իմ ներքին աշխարհը — գաւառը, գիւղը եւ տեսայ որ եսը, ուժը հոն էր արդէն եւ ես ի զուր փնտռտուք ըրած էի, այն որ տուած էր Թլկատինցին եւ մանաւանդ Զարդարեանը», կը խոստովանէր գրագէտը, իր ինքնակենսագրական նօթերուն մէջ:

Բարերար յայտնագործում մը եղաւ ե'ւ իրեն ե'ւ հայ գրականութեան համար հաւասարապէս այս ներքին աշխարհին բոցկլտումը: Արդարեւ, քիչեր յաջողեցան մեր վերջին շրջանի գրական ճիգին եւ վաստակին մէջ, այնքան կենդանի գոյներով, վառ պատկերներով եւ դէմքերու ու երեւոյթներու այնքան հոգեբանական վերլուծումներով ներկայացնել հայ գիւղը եւ հայ գիւղացին, որքան յաջողեցաւ ընել Համաստեղ: Ասկէ նաեւ իրեն տրուած գիւղագիր սահմանումը:

Կենդանի ակ մըն է գաւառը: Յորդ աղբիւր մը: Եւ Համաստեղ ժուժկալ, չափազանցութիւններէ եւ սեթեւեթեալ ձեւերէ զերծ գրչով մը ներկայացուց դեռ երէկ կենդանի ու բաբախուն, իսկ այսօր միայն յիշատակ մնացած հայ գիւղը եւ անոր բնակիչը: Համաստեղի պատմուածքներէն գրեթէ ամէն մէկը հայրենի բնանկար մըն է, իր բերրի եւ յղի դաշտերով, մարագներով, փոշոտ ճամբաներով, եզներով ու գոմէշներով, փողոցներուն մէջ վխտացող հաչան շուներով եւ ժիր դամփռերով: Ժամ ու ժամուորով: Ու մանաւանդ մարդերով: Պաստառին վրայ են անոնք, այդ մարդերը, իրենց առօրեայ հնհուքներով եւ մտազբաղումներով: Հոն կը տողանցեն բարքեր, աւանդութիւններ եւ սնոտիապաշտութիւններ: Ամէն տեսակ հոգեբանութիւններ:

Իբրեւ վարպետ հոգեբան, գրագէտը իր հերոսներուն ներաշխարհը կը բացայայտէ միջավայրին, հոգեբանութիւններուն,

ՀԱՄԲՈՅՐԸ

—o—

— Երթամ, աղջիկս, հիմա զալըմ հայրդ ուր է ուր չէ տուն կուգայ, էսօր քաղաք է գացեր: Լսէ որ հոս եկած եմ, ալ Աստուած հոն գործ չունի:

— Քիչ մըլ սպասէ, հիմա Մուրատը կուգայ. շորախը մուկ հանել գացեր է:

Նունիկի ոտքը առաջ չէր երթար, կ'ուզէր տեսնել նաեւ Մուրատը, որուն կարօտի ու սիրոյ ծանրութիւնը, Նունիկի մէջ, Մարուշի դէմ դիմաց կշիռք էր բռներ:

— Զոքանջդ վերն է, — խնդումերես լուր տուաւ Մուրատի մայրը, երբ Մուրատ դորդան մտած, բահը ուսէն վար առաւ:

Մուրատ վրան գլուխը շտկեց: Վեր ելաւ անհամբեր ու յարգանքով զոքանջ մօր ձեռքն համբուրեց: Նունիկ ալ Մուրատի ճակատն համբուրեց, գուրգուրաց:

— Շատ մուկ հանեցի՞ր, — խօսեցաւ Նունիկ Մուրատի ուսին փոշիները թօթուելով:

Նունիկ կ'աճապարէր, արդէն շատ ուշ էր մնացեր, նոյնիսկ կերակուրը դեռ պատրաստած չէր:

— Էսքան ատեն ուր էիր, կնիկ, էս ատեն նէ ժամ կը մնայ նէ աղօթք,— խօսեցաւ Կարօ Մարսուպ:

Նունիկ ինչ ըսէր: Ըսէր, թէ Մարուշը փոխուած էր ու աւելի գեղեցկացեր, Մուրատն ալ ըսես ամբողջ շնորհք է: Ըսէ՞ր, թէ երկուքն ալ երջանիկ են: Աստուած արեւնին երկար ընէ: Ինչպէ՞ս ըսէր: Եթէ գիտնար...

— Ժամուն ճամբան խաթուն մամային հետ խօսքի բռնուեցանք:

— Ճէհէննմը: Չես ըսեր, որ տունի տէր եմ: Աղէկ կ'ընէք, Նունիկ. կ'երեւայ մէր ու աղջիկ Կարօ Մարսուպին ծերանալուն կը սպասէիք: Չէ, չէ, տահա ծերացած չեմ...

— Թըգ, թըգ...

— Կնիկ, լեզուդ քեզի քաշէ, թէ չէ...

Նունիկ այլեւս շաբաթը մի քանի անգամ ասեղը շուք կ'ընէր եւ իր աղջիկն ու փեսան տեսնելու կ'երթար: Կարօ Մարսուպ նկատեց այդ:

— Կնիկ, հեղ մըն ալ չտեսնեմ, էս առաջին ու վերջին անգամ թող ըլլի, — սպառնաց Կարօ Մարսուպ:— Չես ըլ ամչնար. աղջիկ տէյի անունը կուտաս: Էդ աղջիկը քու կաթը չէ կերեր, չան կաթ է կերեր, չան կաթ:

Հակառակ Կարօ Մարսուպի սպառնալիքներուն՝ Նունիկ աչքկապ կ'ընէր ու կ'երթար: Ախր մայր էր, ինչպէ՞ս դիմանար. ի՞նչ հոգ, թող ծեծէ, թող ըսպաննէ, միայն թէ թող չզատէ իր աղջիկէն:

Կարօ Մարսուպ այն օրը որ քաղաք երթար, Մարուշն ալ երբեմն պատեհութիւն կ'ունենար իր մօր այցելելու: Կ'երթար ամանները կը լուար, մօր լուացքին կ'օգնէր, ներս դուրս կ'աւլէր ու հօր կերակուրը պատրաստելու համար օճախ կը շտկէր:

— Գնա, աղջիկս, հայրդ ուր է ուր չէ կուգայ,— կը զգուշացնէր մայրը:

Մարուշ կը վերադառնար էրնանցը:

Նունիկ կ'երթար ու կուգար իր աղջիկան քով: Կարօ Մարսուպ գիտէր այդ ու այլեւս չէր խօսեր, մանաւանդ որ քահանան մի քանի անգամ դիտողութիւն ըրած էր:

— Մարսուպ, միսը եղունգէն զատել դժուար է, ախր տարիք առած մայր է:

Այդ ձմեռ Մուրատ Ակոբը բարեկամներու միջոցով փորձեց Կարօ Մարսուպն իր տունը հրաւիրել:

— Չէ, չէ, որ գերեզմանիս վրայ մէկ թիզ խոտ բուսնի, գիտցիր, որ էս բաները չեմ մոռցեր, — կը խօսէր Կարօ Մարսուպ, երբ քահանան Ծնունդի առիթով, ուղեց երկու խնամիները իրարու հետ հաշտեցնել:— Ինծի աղջիկ չկայ, տէրտէր, ես աղջիկ չունիմ:

Անցան ձմեռն ու գարունը: Կարօ Մարսուպ, իր գործին մժղլած, գիւղի գործին այլեւս չէր խառնուեր: Եկեղեցիին մէջ կը տեսնէր, որ ժամկոչը կանթեղին մէկը վառած չէր: Վարդերը խաչհամբոյրի կը մօտենար: Այս անգամ ոչ միայն կապերով կօշիկ ու պասմայով շալվար հագեր, այլ կապած էր նաեւ սպիտակ լաչակ: Կարօ Մարսուպ կը տեսնէր այս բոլորը ու լուռ կ'անցնէր շատ դժուարութիւնով:

Կալի ու կուտի ատեն էր: Կալերուն մէջ փոշի, աղմուկ, պատ պատ ոսկեգոյն ցորենի խուրձեր: Այդիները՝ սարբինաներուն վրայ օրէ օր կը ծանրանային խաղողի կոյզերը լեցուն. ծառերուն վրայ պտուղները հետզհետէ կը ծանրանային ու ցանկապատերէն դուրս կը կախուէին: Գեղով մեծ ու պզտիկ կալի աշխատանքին լծուած էին իրենց բարի եղներուն հետ: Մուրատ կալի մէջ խուրձ կը ձգէր. Մուրատ Ակօն խուրձերուն գօտիները կը քակէր: Կալին ճամբէն, ցանկապատէն վար կախուող պտուղներու շուքին ներքեւէն, կալը հաց տանողը Մարուշն էր:

Մարուշի հասակն իր տեղը հանդչած էր այլեւս: Կուրծքը հետզհետէ կը խոշորնար: Արեւածաղիկի կլուրութիւնով կուրծքին կպած ստինքները օրէ օր կը թուլնային ու պտուկները աւելի կը թըխանային:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(15 Շար.)

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԻ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

«Իվէր է Թելիէ» 1964ի դրոշմացուցակը հրապարակ ելած է 4–5 ամիսէ ի վեր, բաժնուած երեք մասերու.— Ա) Ֆրանսական եւ Ֆր. նախկին գաղթավայրերուն դրոշմներուն յատկացուած, կը բաղկանայ 487 էջերէ: Բ) Եւրոպական դրոշմներու 703··· էջերով. Գ) Անդրծովեան երկիրներու դրոշմներ 1023 էջերով:

Այս դրոշմացուցակները կազմող եւ դրոշմներուն գիները որոշողը՝ առաջին անգամ Թէոդոր Շամբիոնն էր, որ քանի մը հարիւր Ֆրանքով սկսաւ դրոշմի առեւտուրին, 50 – 60 տարիներ առաջ:

Այդ թուականին շատ քիչեր գաղափար ունէին դրոշմներու արժէքին, գնեց իր ուզած գինովը եւ կազմեց իր դրոշմացուցակը, սկիզբը քանի մը էջերով միայն, աստիճանաբար բարձրանալով երեք հատորներու: Ունէր աշխարհահրոչակ վեց յարկանի վաճառատուն մը, Թերուօ փողոցին վրայ, մեռաւ 9 – 10 տարի առաջ, միլիառի հասնող հարստութիւն մը ձգելով: Հիմա ընկերութիւն մըն է որ կը շարունակէ իր գործը: Այս ընդարձակ դրոշմացուցակներէն զատ կան նաեւ ուրիշներ որոնք միայն Ֆրանսայի եւ իր գաղթավայրերու դրոշմներով կը զբաղին:

Նկատելի է փնտռուած Ֆր. դրոշմներուն արժէքին մշտական վերելքը: Միշտ միեւնոյն դրոշմներն են որ կը հետապնդուին շահագէտներէն.— Երկու տեսակ յիսուն Ֆրանքնոց օդանաւի դրոշմները, Հաւրի, Պորտոյի, Սթրազպուրի ցուցավաճառներուն, 1917 – 19՝ ի նպաստ պատերազմի որբերունը 1100 կ՝անցնի արդէն, ասոնց գիները տարին չլրացած վերագնահատել պիտի ստիպուի դրոշմացուցակը:

Համեստ դրոշմասէրը չէ անշուշտ՝ այս անօրինակ վերելքին պատասխանատուն: Դրոշմի արուեստի եւ պատմական դէպքերու սիրահարը՝ «ես իմ հաճոյքիս համար է որ կը կազմեմ իմ հաւաքածոս» կ՝ըսէ:

Շահագէտը տարբեր մտածում մը ունի: Այն դրոշմները որոնք հրապարակ ելած են բացառիկ առիթներով եւ այն դրոշմները որոնց անուանական արժէքը առժամաբար մատչելի չեն համեստ դրոշմասէրի մը քսակին, օրինակ 50, 100, 1000-նոց դրոշմները, շահագէտին կողմէ կը գնուին մեծ քանակութիւնով, քանի մը տարի վերջ դրոշմասէրը կը ստիպուի գնել արժէքին քառապատիկ գինով:

Կ՝ըսուի թէ սակարանի արժեթուղթերուն անկումն ալ ազդած է յարգի դրոշմաթուղթերուն գիներուն յաւելման վրայ: Կորսնցնողները, որոնցմէ ոմանք քիչ շատ տեղեակ են դրոշմի աշխարհին, կը յամառին գնել արժէքաւոր դրոշմները, բայց այդ շահագէտները օր մը պիտի վերադառնան հարկաւ իրենց արժէթուղթերու առեւտուրին երբ անոնց վերելքը սկսի եւ այն ատեն, իրենց գնած մեծաքանակ դրոշմները ստիպուած հրապարակ պիտի նետեն վնասով:

×

Դրոշմավաճառի մը խանութն եմ, երիտասարդ մը կը մտնէ. իր հաւաքածոն ցոյց տալով խանութպանին՝ կ՝ըսէ թէ ծախել կը փափաքի: Գնողը կը թղթատէ հաւաքածոյին էջերը դէմքը ծամածռելով: Ինչո՞ւ, որովհետեւ դրոշմներուն շարքերը ամբողջ չեն, այնպէս որ դրոշմացուցակի արժէքին 1/4ը հազիւ կրնայ վճարել: Երիտասարդը կը զանգատի թէ դրամապէս ի վիճակի չըլլալուն համար է որ գնած է միայն դրոշմներուն սկզբնաշարքերը:

Ծնողքներ կան, որ նոր տարիի կամ դպրոցական յաջողութեան մը առթիւ, իրենց զաւակներուն դրոշմներ կը նուիրեն իբր քաջալերանք, ընդհանրապէս զանազան տեսակ դրոշմներ անկատար շարքերով, որովհետեւ վստահ չեն թէ երախան սկզբնական շրջանին պէտք եղածին պէս պիտի կարենայ խնամել զանոնք, թէ պիտի ուզէ յետագային շարունակել եւ ըլլալ լաւ դրոշմասէր մը: Մինչ այդ կը խուսափին արժէքաւոր եւ ամբողջական շարքեր տալ անոնց, բայց երբ պատանին կը սկսի զուրգուրալ իր դրոշմներուն վրայ այն ատեն պէտք է ջանալ լրացնել անկատար շարքերը: Եւ օր մը, երբ այս կամ այն պատճառով պէտք ունենայ իր հաւաքածոն ծախելու, գնողը չի խորշամեր իր դէմքը: Դրոշմաթուղթերու մաքուր պահուած՝ ամբողջական շարքերը միշտ յարգի են:

ՀՐ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

բարքերուն եւ իմացական կարողութիւններուն ընդմէջէն: Իր տիպարները, գրեթէ առանց բացառութեան, բարի եւ երազկոտ են, հայկական բարիութիւն մը եւ լաւատեսութիւն մը կ՝արտայայտեն: Մանաւանդ բոլորն ալ ունին ցեղային շեշտ, դիմագիծ եւ խորք:

Երեւակայութիւնը մեծ դեր խաղացած է Համաստեղի գրականութեան մէջ: Իր պատմուածքներուն մեծ մասը շինծու են, արդիւնք՝ գրագէտին երեւակայութեան հզօր թռիչքին: Այսուհանդերձ, գաւառին եւ գաւառացիին նկարագիրը եւ կենցաղը ներկայացուած են պարզունակ եւ բնական գիծերով, ինչ որ մեծապէս կը բարձրացնէ իր գրականութեան արժէքը:

Համաստեղ ամէն իրաւ գրագէտի նման, իր ներկայացուցած անձերը եւ տեղերը պարուրած է շունչի մը տաք շողով եւ իմաստութեամբ: Զանոնք օժտած է այլազան հոգեբանութիւններով: Դէմքերու եւ բարքերու միջոցաւ միջավայր եւ հաւաքականութիւն մը ստեղծած է, անշուշտ, իր անձէն, կարօտէն եւ սէրէն բան մը գնելով անոնց մէջ: Այդ պատճառով ալ իր ներկայացուցած «աշխարհը» նեղ ու սահմանափակ չէ, ինչպէս կը թուի արտաքնապէս, եւ ո՛չ ալ անիրական (հակառակ մեծ մասին հէքեաթային կեղեւին), այլ լայն ու տարածուն հայկական գաւառն է եւ գաւառացին:

Զգացումներով եւ պատկերներով ու նաեւ բարքերու նկարագրութեամբ իր հարուստ էջերը պարզ ու հանդարտ, սահուն արձակով մը ներկայացուած են, արձակ մը, որ կը հասնի պարզութեան գեղարուեստական լրումի մը:

Աւելորդ հանդերձանքներէ զերծ իր լեզուն ունի սակայն թերութիւն մը.— Անհարազատ տարրերու (բառերու) խճողում:

Խորք ու տարողութիւն ունեցող գրագէտ մըն է Համաստեղ:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԵՐԿՐԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱԳԱՆ

Ներկայիս մարդկութիւնը հիմնականին մէջ կ՝օգտագործէ ցամաքին հում նիւթը: Բայց ցամաքը կը կազմէ երկրին մակերեսին 29 առ հարիւրը: Անոր մնացած մասը ծովեր եւ ովկիանոսներ են: Իսկ ջուրերուն տակ թաքնուած են մանկանէզի, քարիւղի, երկաթի անհամար պաշարներ:

Ծովին վրայ իսկական երկրաբանական աշխատանքները պիտի սկսին յառաջիկայ քսան տարիներուն: Տասնեակ տարիներ ետք, պիտի յայտնուին ջուրերուն տակ գտնուող հանքեր, ծովի յատակէն հում նիւթ հանող տարօրինակ նաւեր եւայլն:

ՍՈԽԸ ԵՒ ՍԽՏՈՐԸ

Սոխը եւ սխտորը, շնորհիւ իրենց պարունակած եթերայիւղին, կերակուրներուն կուտան հաճելի հոտ եւ համ: Ասոնք ախորժակը կը գրգռեն, կը զօրացնեն մարսողական հիւթերուն անջատումը, որուն շնորհիւ մարմինը աւելի դիւրութեամբ կը մարսէ սննդանիւթերը:

Կանաչ սոխը հարուստ է ոչ միայն Ս կենսանիւթով, այլեւ քարոթէնով, հիւթ մը, որմէ մարմինին մէջ կը գոյանայ առողջութեան համար այնքան կենսական Ա կենսանիւթը:

Սոխն ու սխտորը ունին վարակազերծելու յատկութիւն:

Բայց սոխն ու սխտորը կրնան նաեւ վնասել, եթէ զանոնք օգտագործէք երկար ժամանակով եւ մեծ քանակութեամբ: Պէտք է զգոյշ ըլլան ստամոքսի, լեարդի եւ երիկամունկներու հիւանդութիւն ունեցողները:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԼԻՈՆ, (Յառաջ).— Յունուար 12ին, կէսօրէ ետք, Ազգային Տան մէջ տեղի ունեցաւ Կապոյտ Խաչի Մանուկներու Օրուան հանդիսութիւնը, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան:

Քառասունի մօտ մանուկներ, մեսրոպեան բարբառով արտասանեցին, երգեցին ու տրամախօսեցին, հոգեպարար պահեր ստեղծելով սրահին մէջ:

«Մանուկներու Օրուան» բացումը կատարուեցաւ փոքրիկներու կողմէ երգուած «Ո՛վ Մեծասքանչ»ով, որմէ ետք Կապոյտ Խաչի ատենապետուհին՝ Տիկին Գ. Գայթանճեան հակիրճ տեղեկութիւններ տուաւ «Կանացի այս մեծ կազմակերպութեան» աշխատանքներուն մասին: Զոհաբերութեան եւ նուիրումի աշխատանք մըն է, զոր կը կատարեն տարիներէ ի վեր խումբ մը հայ տիկիններ եւ օրիորդներ: Կարօտեալներու եւ հիւանդներու ընծայուած օգնութիւն, հիւանդանոցներու այցելութիւն, զորակոչի ենթարկուած մեր տղոց հետ յարաբերութիւններու պահպանում, դպրոց եւ օդափոխութեան կայան: Այս բոլորը ցոյց կուտան, թէ իր կոչումին դիտակից կազմակերպութիւն մըն Կապոյտ Խաչը եւ արժանի ամէն գնահատանքի ու քաջալերանքի:

Կարճ դադարէ մը ետք, որու ընթացքին ներկաները հիւրասիրուեցան կարկանդակով եւ օշարակով, խօսք առաւ Լիոնի Հայ Ազգային Միութեան ատենապետը Պ. Օպոզեան, որ գեղեցիկ ուղերձով մը դրուատեց Կապոյտ Խաչուհիներու զոհողութեան ոգին.— «Ազգային Միութիւնը անվերապահ համակրանք կը յայտնէ այս կազմակերպութեան, որ գիտէ ծառայել եւ օգնութեան հասնիլ մեր ծով կարիքներուն»:

Եղան ինքնաբուխ նուէրներ, որոնց գումարը կարճ ժամանակուան մէջ հասաւ 1005 Ֆրանքի: Շնորհաւորելի նախանձախնդրութեամբ, այդ գումարին 500ը Կապոյտ Խաչը նուիրեց Հայկազեան վարժարանին:

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական բաժինը, որու ընթացքին կատարուեցան խմբապարեր, զեկավարութեամբ Տիկին Ա. Կորիզեան – Մարգարեանի:

Հանդէսին պաշտօնական մասէն ետք, տեղի ունեցաւ ընտանեկան խնջոյքը, տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ:

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԹԱՄՈՅԻ ՄՕՏ

— Լսել եմ, լսել եմ քու մասին, Խոդեդան, — կարեկցական ձայնով ասաց Թամոն: — Քու պապու անուն Զորօ-Դաւիթ էր: Ես նրա հետ տաք փուռնիկ եմ կիսել, լաօ: Իմ պատմածը յիսուն տարուայ բան է: Քսան տարեկան էի, երբ քու պապ Մոտկանից մի օր իմ ջաղացն էկաւ: Էսօրուայ պէս յիշում եմ. գոմշուկով մի թեռ կորեկ էր բերել աղալու: Աղացի: Գիշերը ինձ մօտ հիւր եղաւ: Մի մեծ բաղարջ եփեցի՝ կերանք: Առաւօտ վաղ ճամբայ ընկաւ գնաց: Էն գնալն էր, որ գնաց: Իսկ հօրդ չեմ տեսել, լաօ:

— Հայրս մշակ էր Դիարբեքիրում: Մեռել է սրանից տասներեք տարի առաջ: Տուն դառնալու ժամանակ իմ մեծ եղբօր հետ մնացել է հուսինի տակ ու խեղդուել: Մօրս էլ Շաբաբ աղի լամուկները թոնիր գցեցին:

— Մենակ ես:

— Մենակ եմ, քեռի Թամօ: Ես եմ ու էս ձեռքիս փետը: Աշխարհում էլ բան չունեմ: Բռնաշէն եմ գնում: Ասացի անցնեմ Ծովասարի տակով ու Դաւթի ջաղացը տեսնեմ:

— Վայ դու բարով եկար, իմ աչքի ու գլխի վրայ եկար, լաօ: Ո՞վ չի գալիս Դաւթի ջաղացը տեսնելու: Աշխարհի ամէն կողմից Ծովասար մարդ է գալիս ու գնում: Առաջ – առաջ ես քեզ Դաւթի ջաղացի ջոջ քարը ցոյց տամ:

Այս ասելով, Թամոն Ասատուրին առաջնորդեց իր ջրաղացը: Դա մի պարզ ու անշուք տնակ էր, որի մէջտեղը թաւալւում էր մի վիթխարի ջրաղացքար: Հատիկը կրիճակից հոսքով լցւում էր քարի բերանը եւ ալիւր դառնալով թափւում էր մսախի (ալրատան) մէջ: Թամոն ձեռքը մեկնելով դէպի գոռացող վերնաքարը, ասաց.

— Դրա տակի քարը Դաւիթն է բերել, լաօ: Նա է էդ աժդահա սալաքարը մէջքով ձորից հանել, գցել էս ջրի վրայ ու գնացել: Հազար տարի է անցել, էդ վերնաքարը հա կ՝ոլորտի, հա կը ֆռայ դրա վրայ: Հիմքի քարը երկնային է, լաօ: Նրան ոչ մաշուել կայ, ոչ կռանուել:

— Իսկի չի՞ կռանւում, — զարմացած հարցրեց Խոդեդանը, աչքը չհեռացնելով գոռացող ջրաղացքարից:

— Սրան կռանուել չկայ, լաօ: Էդ էն քարն է, որով Սանասարը վիշապին սպանեց: Էնօրուանից որ Դաւիթ էդ սալը գցել է էս ջրի վրայ ու գնացել, մարդու կռան չի դիպել նրան:

— Էստեղ նայիր, — ասաց Թամոն, ձեռքը մեկնելով դէպի աղօրիքի պատերի վրայ սպիտակին տուող դեղնաւուն փոշու շերտը: — Էս Դաւթի ալիւրն է նստած ջաղցի պատերին: Նրա աղունից էս է մնացել: Էդ փոշին նշխարք է, լաօ: Հազար տարի է անցել, բայց նա դեռ կպած է ջաղցի պատերին, ու հա՛ կայ, հա՛ կայ:

— Ուրեմն առաջին աղունը նա՞ է աղացել:

— Առաջ նա աղաց, յետոյ Զէնով Օվանը, յետոյ Քեռի Թորոսիկը, յետոյ միւսները:

Ասատուրը, որ առաջին անգամն էր մտել Դաւթի ջրաղացը, այդ խօսքերի վրայ գդակը հանեց ու սկսեց խորին ջերմեռանդութեամբ նայել շուրջը: Եւ այդ հսկայ ջրաղացքարը, եւ այդ դեղնաւուն պատալիւրը նրան այնպիսի սրբութիւններ երեւացին, որ նա ակամայ բռնեց Թամոյի թեւից՝ ասելով.

— Թող պաղեմ քու ձեռքը, քեռի Թամօ: Դու սուրբ մարդ ես, որ մեր Դաւթի անտէր ջաղացին տիրութիւն ես անում:

— Էս թուեկն էլ Դաւիթն է շինել: Առաջին բաղարջը նա է եփել էստեղ.— ասաց ծերունին՝ պատի մէջ մի սեւացած հին կրակարան ցոյց տալով: Կրակարանի մօտ դրուած էին իր մաշուած գդակը եւ աբան: Թամոն հիւրին նստեցրեց ներսի չուալների վրայ եւ նրա հետ կիսեց իր նոր թխած հացերից մէկը:

ԴԱՒԹԻ ԲԵՐԴՈՒՄ

— Հիմա գնանք ես քեզ Դաւթի բերդը ցոյց տամ,— ասաց Թամոն գդակը ծածկելով եւ կրակարանի մօտից ելնելով:

Ասատուրը հետեւեց ջրաղացպանին:

Նրանք անցան մայր առուն եւ կանաչ լեռնալանջով շարժուեցին դէպի հիւսիս:

Դաւթի բերդը, որ կոչւում էր նաեւ Սասունի բերդ, շինուած էր Ծովասարի ստորոտի Բողկանք կոչուող մասում, այնտեղ ուր Կուս ու Կապաս գետերը խառնւում են իրար եւ, դէպի վար խուժելով, միանում են Բաթմանայ ջրին: Հասնելով Քաղքիկ արուարձանին, նրանք սալաքարէ մի հին ճանապարհով ընթացան դէպի վեր:

Հետզհետէ Խոդեդանի աչքերի առաջ բացուեց մի վիթխարի ամրոց, որ տիրաբար իշխում էր շրջապատի վրայ: Խոր վիհերով եզերուած լեռնակի կատարին բարձրանում էին Սասնոյ բերդի աւերակները:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Միսաք Երանեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Թորգոմեան, Ժիրայր եւ Արման Երանեան, Տանիէլ եւ Էվլին Թորգոմեան, Այրի Տիկին Արուսեակ Ճորճալեան, Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Թորգոմեան, Այրի Տիկին Անթարամ Սարաֆեան, Պ. Նազար Ճորճալեան, Յարութիւն եւ Օննիկ Թորգոմեան, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Յակոբեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Պէսքարճեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մովսէսեան (Ամերիկա), Պալեան, Երանեան, Թագւորեան, Տէր – Ազարեան, Շիրինեան, ըՍթիւտէռ ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, հարսին, ներոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱԶՆԻՒ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆԻ

(72 տարեկան, ծնեալ Հանիյակոբեան) մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 20-ին, Քուրպլվուա:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի ժամը 15·45, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը: Շոգեկառք Կառտիւ Նորէն՝ 15·10:

Տէր եւ Տիկին Խորէն Քոչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Այտընեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տեփանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Տեփանեան, Տէր եւ Տիկին Գնէլ Կոչկարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Նազիկեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մայր Թագուհի Ղազարոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թորոսեան եւ զաւակները (Հայաստան), ինչպէս նաեւ Նազիկեան ընտանիքները եւ համայն սգակիր պարագաները ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրելի քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ, քեռկինին եւ ազգականին

ՏԻՐՈՒՀԻ ՀԱՄԲԱՐԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Կիրակի, 19 Յունուար, ժամը 8ին, Արժանթէօյի հիւանդանոցը, 68 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Չորեքշաբթի, ժամը 14·30ին, Իսիի գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Արմենակ Թուրիկեան, Օր. Եղիսաբէթ Թուրիկեան, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Թուրիկեան եւ զաւակները՝ Տիգրան, Արշակ, Վրէժ, Պ. Պետրոս Թուրիկեան, Տէր եւ Տիկին Տրդատ Թուրիկեան եւ զաւակները՝ Հայկանոյշ եւ Աստղիկ եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԳԵՂԵՑԻԿ ԹՈՒՐԻԿԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Պ. Արմենակ Թուրիկեան իր ողբացեալ կնոջ յիշատակին կը նուիրէ 50ական Ֆր. Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին, Խրիմեան դպրոցին եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ քսան Ֆր. «Հայ-Բոյժ»ի: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ
ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Յ. Գույումճեան փոխան ծաղկեպսակի Մարտիրոս Պաղրճեանի մահուան առթիւ 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի ժամը 18ին ձայնաւոր պատարագ Արժանթէոյի Սէն Ժան Մարի Վիանէյ եկեղեցիին մէջ, 30 Ավընիւ Ժորժ Քլէմանսօ, Արժանթէօյ: Արժանթէօյի կայարանէն առնել թիւ 2 օթոքառը, իջնել Ժ. Քլէմանսօ կայանը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբացեալ Տիկին Հայաստան Տէրոյեանի (Ծն. Պօղոսեան) յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Պ. Յովհ. Նաճարեան 50 Ֆր., Գր. Մանուկեան 20, Ժանօ Յովհաննէսեան 20, Երուանդ Միքայէլեան 10, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Տօնոյեան 25, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Լուսարարեան 10, Այրի Տիկին Մանուկ 10, Հայ Արենոյշներ 20: Նաեւ Հ. Կապ. Խաչին՝ Տէր եւ Տիկին Մանուկ Մարկոսեան 10, Պուլ. Օտտոյի Կրօն. Ընկ. 50, Տիկ. Շախմիրեան 30, Պ. Պ. Յակոբ Մէրճանեան 20, Մահտէսեան 25: Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ («Հայաստան» թերթին) 100:)Աւանդ գումարները ստանալ եկեղեցիի քարտուղարութենէն):

× Հայֆայէն Խաթուն Չէրքէզեան կը փնտռէ Յովհ. Գէորգեանը: Լենինականէն Ղազարեան՝ իր որդին Յարութիւն: Երեւանէն Մելինէ եւ Գոհար Տէր-Մինասեան իրենց եղբօրորդին՝ Երուանդ Տէր-Մինասեանը:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ նորընտիր հոգաբարձութիւնը պարտք կը համարի յայտարարել թէ հրաժարեալ հոգաբարձութիւնը օրինաւորաբար եւ ճշգրտութեամբ փոխանցած է ներկայ հոգաբարձութեան իր նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւնը, որուն համար կը յայտնէ իր շնորհակալութիւնը:

ԴԻՒԱՆ
(ԿՆԻՔ)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Պ. Շնորհք Միքայէլեան (Փուաթիէ) կը նուիրէ երեսուն Ֆր. Հայ Կարմիր Խաչի Անտէր Հիւանդներու Ֆօնտին, Նոր Տարւոյ եւ Ս. Ծննդեան տօներուն առթիւ:

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսին առթիւ կը նուիրեն.—

Բարեսէր Ոմն 500 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Գ. Պաղբրճեան հարիւր, Տիկին Ա. Խուպէսէրեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Խ. Տամլամեան յիսուն, Տոքթ. Օ. Մանուկեան յիսուն, Տիկին Նորատունկեան քսան, Պ. Գապատայեան 20, Պ. Ղազարոսեան քսան, Տէր եւ Տիկին Ե. Սարայեան քսան, Տէր եւ Տիկին Տէր-Յովհաննէսեան 25, Պ. Պէկլարեան երեսուն, Պ. Ր. Ներսէսեան քսան, Պ. Վ. Միլօչեան տասը Ֆրանք:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ԵՂԱԾ ՆՈՒԷՐՆԵՐԸ

Մայր եկեղեցի հազար Ֆրանք, Սէնթ-Անթուանի թաղականութիւն 150, Սէն Ժերոմի թաղականութիւն հարիւր, Առաջնորդարան 250, Աղքատախնամի վարչութիւն 250, Սէն-Լու Կրան – Փէնի թաղականութիւն 150, Քամբաներ – Ֆըրէզ հարիւր, Պօմոնի թաղականութիւն հարիւր, Կապ. Խաչ (Պ. Օտտօ) 200, Նոր Սերունդ հարիւր, Երուանդ Զարդարեան հազար, Կարապետ Մուրատեան (Փարիզ) հազար, Արսէն Թէֆէրեան հազար, Թէճէրեան եղբայրք եւ որդիք հազար, Գրիգոր Պաղտասարեան 500, Օր. Ճէլալեան 800, (այս օրիորդը 2 միլիոն արժող շինութիւն մըն ալ կատարած է): Սենեքերիմ Տէրտէրեան ընտանիք 600, Գէորգ Չիֆչիպաշեան 500, Յակոբ Պէրպէրեան 400, Տէրտէրեան եղբարք հազար, ու նուիրած են զանգակը չուրջ տասը հազարի արժողութեամբ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Յառաջի բաժանորդ մը Յունուար 15-ին, Ռիւ տէ Փիրէնէի փոսքէն ղրկած է իր տարեկան բաժնեդինը, բայց կտրոնին վրայ իր անունին տեղը գրած է Յառաջի անունը եւ հասցէն: Կը խնդրենք որ անյապաղ յայտնէ իր անունն ու հասցէն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
Վարժարանի Աշակերտութեան Կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 16 ՓԵՏՐ., ԺԱՄԸ 3·30

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ.— Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն:

— 2 — ԶԱՒԵՇՏ, Ֆրանսերէն, 1 արար:

26, RUE TROYON SÈVRES (S. et O.)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Աղքատախնամ – Որբ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, ժամը 15·30ին, Հ. Բ. Ը. Մ. սրահին մէջ, 5 Ռիւ Փափէռ: Օրակարգ.— 1) Հաշուետուութիւն նիւթական եւ բարոյական: 2) Ընտրութիւն նոր վարչութեան:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» եւ «Փոթորիկ» խումբերու ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Զրոյց ընկ. Ժիրայր Միրիճեանի կողմէ:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները:

Վարանդեան խումբ, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

Հայաստան խումբ, այս Շաբաթ, ժամը 21ին:

Ընկեր Կարօ խումբ, Կիրակի, 26 Յունուար կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, Շաբաթ 1 Փետրուար ժամը 21ին:

Շաւարշ Միսաքեան խումբ, Շաբաթ, 1 Փետրուար, ժամը 21ին:

Գէորգ Չավուշ խումբ, Կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Նիկոլ – Դուման խումբ, Կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Մուրատ խումբ, Կիրակի, 9 Փետրուար կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւոր է: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ

Հայկ. երաժշտութեան նոր սկաւառակ մը, (շարք 6) թիւ MC 20172
Վերջին կատարելագործութեամբ պատրաստուած ՎՕԿ Ընկերութեան կողմէ

Ղեկավարութեամբ՝

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ»
«UNE SOIRÉE ARMÉNIENNE»

(Microsillon, 33 tours, 30 cm. 48 վայրկեան տեւողութեամբ)
Գունաւոր շքեղ կողք

Մեներգ, խմբերգ եւ սէնֆօնիք նուագախումբ 50 հոգի

Հայկ. պարերու եւ աշուղական երգերու կտորներ:

1.— Կենաց երգ, 2.— Արեւելեան ցոլքեր, 3.— Երջանիկ Աշուղը, 4.— Հայկ. պարեր (Հօյ Հելինէ, թամ Զարա), 5.— Քաղհան եմ անում, 6.— Գարնան օրեր, 7.— Յոռետեսը, 8.— Հայրենի Յուշեր, 9.— Երկինքն ամպել է, եւ Տատրագոմի Հարսը օփերայէն պարեր:

Ստանալու համար դիմել Ա. Պարթևեանի 14 Rue Petit, Paris 19e — Tél. BOT. 99-22 կամ Եկեղեցւոյ դիւանատունը:

Երգարանը կը տրուի միասին, Գին 30 Ֆրանք

(Գաւառներու համար առաքում contre remboursement, խնամուած ծրարով)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները ժող. երաժշտութիւն թիւ 20103, 20136, 20157, 20162, 20159,

Եկեղեցական երաժշտութիւն եւ Եկմալեան պատարագ.— 20114, Կոմիտասեան պատարագ 20150, 20169, Գանձարան Հայ եկեղեցական երաժշտութեան

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
JEUDI
23 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9916

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9916

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ՏԵՒԱԿԱՆ ՆԵՐԳԱՂԹ" ԹԷ ՅԱՐԱՏԵՒ ԱՐՏԱԳԱՂԹ

Խորհրդայնացման քառասնամեակին առթիւ 1961 Մայիսին Երեւան այցելելով Խրուշչեւ հանդիսաւորապէս յայտարարեց թէ Հայաստան մագնիսի մը պէս դէպի իրեն կը քաշէ սփիւռքի հայրենակարօտ Հայերը :

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան ԻԲ. համագումարին մէջ ընդհանուր քարտուղար Եակով Զարոբեան պաշտօնապէս հաղորդեց, որ արտասահմանէն դէպի հայրենիք ներգաղթ պիտի կատարուի ծրագրուած եւ կազմակերպուած կերպով : Նախապէս բնակարան եւ աշխատանք պիտի ապահովուի հայրենադարձներուն եւ պիտի չկրկնուին այն սխալները, որոնք գործուեցան 1946–1947ի զանգուածային ներգաղթի օրերուն, մասնաւորապէս Սուրիա – Լիբանանի մէջ :

«Գրական Թերթ»ը իր 5 Յունուարի թիւին մէջ յիշելով տեւական ներգաղթի մասին Կոմպարտիայի համագումարին տուած որոշումը, կ'ըսէր թէ վերջին երկու տարիներու ընթացքին «հազարաւոր հայ մարդիկ», որոնք բախտի հարկադրումով օտար աստղերու տակ պանդուխտի կեանք կը վարէին, վերադարձած են հայրենիք, իրենց մասնակցութիւնը բերելու համար անոր վերաշինութեան աշխատանքներուն :

« Հազարաւոր»ը չափազանցուած է դժրախտաբար : Ներգաղթ կազմակերպելու համար Երեւանէն Յունաստան, Եգիպտոս ու Կիպրոս ղրկուած պատգամաւորները չեն կրցած լրիւ կատարել իրենց առաքելութիւնը : Շատ քիչ թիւով «հայ մարդիկ» կրցած են կամ ուզած են օգտուիլ ներկայացած պատեհութենէն :

Հակառակ վերէն՝ Մոսկուայէն տրուած հրահանգներուն եւ Հայաստանի կառավարութեան շռայլած խոստումներուն ներգաղթը «տեւական» չէ եղած : Ստացուած արդիւնքն ալ զանցառելի է, չըսելու համար ողբալի :

1948 Մայիս 15ին է, որ Իսրայէլ անկախ պետութիւն դարձաւ : Տասնեւհինգ տարուան մէջ բնակչութեան թիւը կէս միլիոնէն երկու միլիոնի բարձրացաւ : Միջին հաշուով ամէն տարի հարիւր հազար Հրեաներ աշխարհի բոլոր կողմերէն Աւետեաց երկիրը մտան, շնորհիւ կազմակերպեալ ու ծրագրուած աշխատանքի :

Հայաստանի «Տեւական ներգաղթ»ը թուղթի վրայ մեռեալ տառ մնալու դատապարտուած որոշում մըն է եղած ցարդ : Հայրենիքի իշխանութիւնները յարատեւ ու հետեւողական աշխատանք չեն տարած նախ երկրին մէջ բաւարար չափով յարմար բնակարաններ պատրաստելու, յետոյ ներգաղթողներուն ապրուստի տանելի պայմաններ ապահովելու ուղղութեամբ :

Չեն յաջողած հայրենիքը դարձնել Խրուշչեւի ակնարկած « մագնիս »ը, որուն ուղղուած ըլլային սփիւռքի պանդուխտ Հայերուն աչքերը :

Ընդհակառակն սփիւռքի, մասնաւորաբար Յունաստանի եւ Մերձաւոր Արեւելքի կարգ մը երկիրներու Հայերուն աչքերը ուղղուած են դէպի Ամերիկա եւ Աւստրաիա :

Յարատեւ արտագաղթ մը ծայր տուած է տարիներէ ի վեր այդ երկիրներուն մէջ, տեսակ մը համաճարակ, որմէ վարակուած են հիմա Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ մեր հայրենակիցները, որոնք 1945էն ի վեր կ'ապրին խորհրդային վարչաձեւի տակ :

Ողբալի՛ երեւոյթ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԱՆԿԱՆԻՔԱՅԻ կացութիւնը միշտ չփոթ է : Անգլիա զօրք կը ղրկէ մինչ նախագահ Նիէրէռ կարճ կոչ մը ըրած է ձայնասփիւռէն հանդարտութեան հրաւիրելով ժողովուրդը :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ յայտարարեց Կրեմլինի մէկ ընդունելութեան ժամանակ թէ առեւտրական երկարատեւ համաձայնութիւն մը պիտի ստորագրուի Խորհ. Միութեան եւ Քուպայի միջեւ : Քասթրօ եւ Խրուշչեւ Քիէվ մեկնած են :

ԺԸՆԵՒԻ ապազինման ժողովին Ամերիկա նախաձեռնարկ եղաւ առաջարկի մը որ կը հրաւիրէ աշխարհը վերջ դնելու հիւլէական զէնքերու արշաւին : Խորհ. Միութիւնը իր ներկայացուցիչին բերնով կարգ մը «նոր դաղափարներ» ներկայացուց դիւրացնելու համար արեւմուտքի հետ համաձայնութիւն մը :

ՆԱԽԱԳԱՀ Ճոնսըն խնայողութեան զարմանալի պիւտճէ մը ներկայացուց : Վարչական բացը կէս առ կէս զեղչուած է եւ զինուորական վարկերը մէկ միլիառ տոլար պակսած են :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին փոխ նախարարը յայտարարեց թէ իրենց ձեռքերը պիտի չծալեն եթէ յարձակում մը ըլլայ Միջին Արեւելք :

ԶԱՆԶԻՊԱՐԻ մէջ հանդարտութիւն կը տիրէ : Դպրոցները վերաբացուած են :

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ դաշինքին տարելիցին առթիւ նկատի կ'առնուի որ եթէ դաշինքը յարգուած է իր տառին մէջ, չէ յարգուած իր ոգիին մէջ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ որոշումը Փեքինի վարչակարգը ճանչնալու կը շարունակէ զբաղեցնել ամբողջ աշխարհ : ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը՝ Ու. Թան յայտարարեց թէ Ֆրանսական արտաքին քաղաքականութիւնը յեղափոխութիւն մը կը կրէ : Վարշաւայի զեկավարները կը գնահատեն տը Կոլի «քաղաքական իրատեսութիւնը» : Խրուշչեւ ըսած է Ֆրանսայի դեսպանին թէ որեւէ արգելք չի տեսներ Ֆրանսական ծրագրին : Ճափոնի կառավարութիւնը որոշած է խոհեմ իրատեսութեան դիրք բռնել Փեքինի նկատմամբ մինչ Սայկոն կը խորհի խզել Ֆրանսայի հետ :

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ Մալիէն Կինէ մեկնած է : Նախքան իր մեկնումը միացեալ զեկոյցով մը Չինաստան եւ Մալի կրկին կ'առաջարկեն ափրեւասիական պետութեանց նոր ժողով մը, այլ խօսքով նոր Պանտունկ մը :

ՀԱՆՃԱՐԵՂ կեղծարար մը երեք միլիոն Ֆրանք արժողութեամբ հարիւր Ֆրանքնոցներ շինած էր գաղտնի տպարանի մը մէջ զոր ունէր իր տան ներքնայարկը : Ամէն բան ինք անձամբ կը շինէր, թուղթ, մելան, քլիշէ : Ոստիկանութիւնը 5 ժամ դրած է գտնելու համար գաղտնի տպարանը : Իր երկու մեղսակիցներէն մէկն է որ կեղծ դրամով արժեթուղթ գնած է փոսթէն, բայց Ֆրանսայի Դրամատան ելեկտոնիք մեքենան «մերժած » էր 100նոցներու ամբողջ տրցակ մը. իբրեւ կեղծ : Երեքն ալ բանտարկուած են :

ԶՕՐ. ՎԷՅԿԱՆ տօնեց իր 97րդ տարեդարձը :

ԱԼԺԵՐԻԱՅԷՆ հեռացած 64 ընտանիքներ (160 հոգի) Արժանթին հասած են ուր նոր կեանք մը պիտի սկսին :

ՔԵՆԸՏԻԷՆ աւելի առաջ երթալով նախագահ Ճոնսըն սեւ մը նշանակեց իբրեւ անդամ Միացեալ Նահանգներու Ապահովութեան Խորհուրդին :

ՔՈՒՊԱ փոխ դրամ ուզեց Ֆրանսայէն :

ՊԱՄԱՔՈՅԻ մէջ շրջան ընող զրոյցներու համաձայն, հաւանական կը նկատուի որ Շու Էն Լայ Փարիզ դայ Փեքին վերադառնալէ առաջ :

ԼԷՈՓՈԼՏՆԻԼԻ իշխանութիւնները կ'ամբաստանին Փորթուկալը որ բռնաբարած է իրենց օդային տարածութիւնը :

ՖՐԱՆՔԵՒԱԼԺԵՐԱԿԱՆ խօսակցութիւններ պիտի սկսին քարիւղի մասին :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ բանակին ցամաքային բաժինը ունի 974 հազար հոգի իսկ օդայինը՝ 838 հազար :

ՀԱՅԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

65·000 ՀԱՅ ԿԱՅ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ ԵՒ 30 ԴՊՐՈՑ

ԴՊՐԵՎԱՆՔԸ ՈՒՆԻ 160 ԱՇԱԿԵՐՏ

Պոլսոյ Պատրիարքը, Ամեն. Շնորհք Արք. Գալուստեան «Էջմիածին»ի թղթակցին Թուրքիոյ Հայութեան եկեղեցական-մշակութային կեանքի եւ պատրիարքարանի գործունէութեան մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները տուած է :—

Այսօր Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայութեան թիւը կը հաշուուի շուրջ 70–80 հազար հոգի, մեծ մասը կեդրոնացած Պոլսոյ մէջ, Փոքր համայնքներ ունինք նաեւ Կեսարիա, Տիարպէքիր, Իսկենտերուն, Անգարա եւ այլ գաւառական քաղաքներու մէջ :

Կեսարիա, Տիարպէքիր եւ Իսկենտէրուն կան գործող հայկական եկեղեցիներ, իրենց քահանաներով :

Ներքին ոչ մէկ գաւառին մէջ դպրոց ունինք : Իսկ այն տեղերը, ուր քահանաներ չկան, տարին անգամ մը այցելու հովիւ կը ղրկուի մկրտութիւն, պսակ կատարելու եւ Բանին կենաց քարոզութեամբ մխիթարելու ժողովուրդը :

Պոլսոյ մէջ ունինք շուրջ 60–65 հազարի Հայութիւն մը, 35 եկեղեցիներով եւ նոյնչափ թիւով քահանաներով : Պոլսոյ մէջ ունինք երեսուն հայ վարժարաններ (նախակրթական եւ երկրորդական), որոնցմէ չորսը լիսէ, Կեդրոնական (մանչերու), Եսայեան (աղջիկներու), Բանկալթի լիսէ (Մխիթարեան) եւ Սկիւտարի Ս. Խաչ դպրեվանքը :

Այս դպրոցներու մէջ դասաւանդութեանց հիմնական լեզուն հայերէնն է, ի բաց առեալ թուրքերէն լեզուի ուսուցումէն եւ պետականօրէն ճշդուած դասանիւթերէն : Ինչպէս բոլոր դպրոցները Պոլսոյ մէջ, հայ դպրոցներն ալ կը գրտնուին պետական կրթական տեսչութեան հակակշռին տակ :

Դպրոցներու տնտեսական մատակարարումը կը կատարուի տեղական եկեղեցիներու եւ համայնքի կողմէ :

Վերոյիշեալ չորս հայ լիսէներու շրջանաւարտները կ'ընդունուին պետական համալսարան :

Յատկապէս կ'ուզենք խօսիլ Սկիւտարի Ս. Խաչ դպրեվանքի մասին, որ հանգուցեալ Գարեգին լուսահոգի պատրիարքի մեծագործութիւններէն մէկը եղաւ : Դպրեվանքը արդէն տասը տարուան պատմութիւն մը ունի : Այս կրթական հաստատութիւնը բարերար դեր կը կատարէ եւ շատ կարեւոր պակաս մը կը լրացնէ մեր համայնքի կրթական դրութեան մէջ : Այժմ ուսանողներու թիւը հասած է 160 աշակերտի : Դպրեվանքը ունի երկրորդական եւ լիսէի բաժիններ, իւրաքանչիւրը երեք դասարաններով :

Երրորդ տարին է որ դպրեվանքը իր շրջանաւարտներու հունձքը կուտայ : Ա-

նոնցմէ ոմանք իրենց ուսումը կը շարունակեն պետական համալսարաններու մէջ, իսկ ուրիշներ արդէն իսկ ընդգրկած են ուսուցչական ասպարէզը : Անցեալ տարի եւ այս տարի ալ, ունեցանք երկուքական ընծայացուներ շրջանաւարտներուն մէջ, որոնցմէ նախորդ տարուանները կուսակրօն սարկաւագ ձեռնադրեցինք, իսկ այս տարուան երկու շրջանաւարտները պիտի ձեռնադրենք մեր Աթոռը վերադառնալէն ետքը :

Ընծայացուները երեք տարի դպրեվանքի մէջ պիտի հետեւին մասնաւոր դասընթացքներու եւ կատարելագործուին տեղական համալսարանին մէջ, նախքան իրենց կուսակրօն քահանայ ձեռադրուիլը :

Պոլսոյ մէջ կը գործեն նաեւ երեք հահամայնական բարեսիրական հաստատութիւններ .

1) Ս. Փրկիչ ազգային հիւանդանոցը, որ ունի տիպար հաստատութեան մը յատուկ բժշկական բոլոր բաժինները, այն է հիւանդանոց, ծերանոց, բուժարան, հոգեբուժական բաժին եւ այլն :

Ազային հիւանդանոցը ունի 400 մահճակալ եւ շուրջ հարիւր հոգիէ բաղկացած որակաւորբժշկական անձնակազմ, որ բարեխղճօրէն եւ ձեռնհասօրէն կը կատարէ իր պարտականութիւնները :

Այս հսկայ հաստատութեան ծաղքը կը հոգայ համայնքը : Կառավարութիւնը եւս տարեկան որոշ յատկացում մը կ'ընէ հիւանդանոցին : Ս. Փրկիչը ունի իր ամսագիրը եւ իր մատուռն ու քահանան :

2) Գալֆայեան աղջկանց որբանոց, որուն զեկավարութիւնը կը գտնուի Գալֆայեան կրօնական ուխտի քոյրերու ձեռքը : Որբանոցը ունի հարիւր տնազուրկ որբուհիներ : Տիպար հաստատութիւն մըն է, ուր բարոյական, մտաւոր դաստիարակութեան կողքին կ'ուսուցուի նաեւ ձեռագործ եւ առտնին տնտեսագիտութիւն : Որբանոցը ունի իր մատուռը :

3) Գարակէօզեան մանչերու որբանոց, ուր կը պատրաստուին երկու հարիւր ուսանողներ, եկած մեծ մասամբ գաւառէն : Գարակէօզեան որբանոցն ալ մեծ հաստատութիւն մըն է, նախակրթարանի մակարդոկով :

Այս երեք հաստատութիւնները ունին իրենց յատուկ խնամակալութիւնները, ինչպէս նաեւ Ս. Խաչ դպրեվանքն ու Կեդրոնական լիսէն, ընտրուած Պոլսոյ համայնքի կողմէն :

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ԿԸ ԽՕՍԻ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Քանի մը օրէն կը սկսինք հրատարակել Մաղաքիա Պատրիարք Օրմանեանի դասախօսութիւնը Հայ Երիտասարդութեան մասին :

Արդի ժամանակներու կարեւորագոյն նիւթն է երիտասարդութիւնը :

1880ական թուականներուն՝ հայ երիտասարդութիւնը եւս օրուան նիւթ դարձած էր, եւ Մաղաքիա Արք. դասախօսութիւն մը տուած է այդ մասին, յետոյ դասախօսութիւնը հրատարակած՝ առանձին գրքոյկով :

Հազուագիւտ գործ է այդ փոքրիկ հատորը :

Օրմանեան, մտածող մարդ, մանաւանդ երբ երիտասարդ էր եւ Ներսէս Վարժապետեան պատրիարքին հմայքին տակ՝ պատրաստած է այդ դասախօսութիւնը, այսօր իսկ հետաքրքրական :

Կը հրատարակենք, որպէսզի հայ երիտասարդներն ալ կարդան (ինչպէս եւ չափահասները), եւ մտածե՛ն, մտածեն այն դերին մասին, որ կը սպասուի իրենցմէ :

ԵՒԱ ԳԱՑԱԾ ԷՐ ԲԵԹՂԵՀԷՄ ԸՍՏ ՀԱՅՈՑ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յափշտակութեան դիրքին մէջ քարացած այս ամբողջ բնութեան պատկերացումը կը ծառայէ իբրեւ զարդայատակ այն անսպասելի սպասումին, հանճարեղ յղացում, որ կրնար միայն ծնունդ առնել ժողովուրդին հոգիին մէջ, կենդանի արուեստին օճախը, նոյն ոգին, զոր կը տեսնենք նաեւ միջնադարեան խորհրդախաղերուն մէջ :

« Հայէր Յովսէփ ի հեռաստանէ եւ տեսանէր կին մի, որ գայր ի լեռնէ անտի եւ կտաւ մի մեծ զուսովն արկեալ. եւ պատահեալ նմա ողջունեցին զմիմեանս : Ասէ Յովսէփ. կի՛ն դու՝ ուստի՞ գաս, կամ յո՞ երթաս: Ասէ կինն. եւ զի՞ խնդրես, որ հարցանես ցիս: Ասէ Յովսէփ. Մանկաբարձ եբրայեցի կու խնդրեմ: Ասէ կինն. ո՞վ է որ ծնեալ է յայրին: Ասէ Յովսէփ, Մարիամ, որ սնեալ է ի տաճարին. նա վիճակեցաւ ինձ ի կնութիւն. եւ ոչ է ըստ մարմնոյ կին, եւ յղութիւն նորա ի Հոգւոյն սրբոյ է: Ասէ կինն. բարիոք ասացիր. այլ պատմեա՛ ինձ, ո՞ւր է նա: Ասէ Յովսէփ. ե՛կ եւ տես :

Եւ իբրեւ գնացին նոքա երկոքեան, զնանապարհայն ի հարց ցնա Յովսէփ եւ ասէ. կի՛ն դու պատմեա՛ ինձ զանուանէ քումմէ. զի գիտակից, թէ ո՞վ ես դու : Ասէ կինն. Զի՞ հարցանես զիս զանուանէ իմմէ. ես եմ նախամայրն ամենեցուն Եւա, եւ եկի տեսանել աչօք իմովք զփրկութիւն իմ, որ գործեցաւ ինձ»:

Այսպէս, ապրող մարդկութեան մայրը կուգար պատուել մայրը Անոր որ նոր կեանք մը պիտի տար բոլոր մարդոց : Իրողութիւնն այն է որ ոչ Մատթէոս, ոչ ալ Ղուկաս կրցած են, իրենց պատմութեան խստակրօն պարզութեան մէջ, հասնիլ նման հոգեկան բարձրութեան մը:

« Եւ եկեալ կացեալ նոցա ի հեռաստանէ ի դուռն յայրին. եւ տեսանէին յանկարծակի զձեղունս երկնից բացեալ՝ եւ լոյս սաստիկ հեղեալ ի վերուստ մինչեւ ի վայր. եւ սիւն հրեղէն ամպոյ կառուցեալ կայր ի վերայ այրին. եւ ամպ մի լուսաւոր հովանի էր յայրին. եւ ձայն անմարմնոց վերին զուարթնոց հրեշտակաց լսելի լինէր բարբառ նոցա, երգս առեալ գոչէին անդադար ձայնիւ եւ փառաւոր առնէին զԱստուած :

Եւ նախամայրն եմուտ ի յայրն, եւ առեալ զմանուկս ի գիրկս իւր՝ խանդաղատելով գգուէր զնա եւ համբուրէր եւ օրհնէր զԱստուած. զի էր մանուկն կարի յոյժ գեղեցիկ տեսլեամբ, պայծառ եւ վայելուչ, զուարթ երեսօք. եւ պատեալ զնա խանձարրովք՝ եդ ի մսուր եզանց»:

Մայրական զորովի այս վերաբերումը, կատարուած՝ կնոջ մը կողմէ, որ մարդկային ընկերութիւնը դրաւ անէծքի տակ, խորհրդանշական է՝ միայնգամայն պարզուկ եւ մեծիմաստ: Երկու արարածները, մէկը՝ ձեւընկալ, միւսը սերմնընկալ կամօքն Աստուծոյ, իրենց ժպտուն երեսները կը միացնեն Յիսուս Մանուկին օրօրոցին վերեւ :

Եւա կը վերադառնայ մեղաւորներու աշխարհը, որու սեմէն յետոյ ներս պիտի մտնէր Քրիստոս՝ փրկելու համար մայրութիւնը :

Հովիւները եւս կը վերադառնան քարայր, եւ կը կատարեն իրենց պաշտումը ճիշդ ու ճիշդ Ղուկասի պատմած ձեւով (Բ. 8 եւ 14): Բայց մոգերու եւ իրենց չքախումբին ժամանումը նկարագրուած է այնպիսի չքեղութեամբ եւ երեւակայութեամբ, որ կը յիշեցնէ Ֆլորանսի ԺԴ. դարու փառաւոր նկարները, գլխաւորաբար Ճենթիլէ տա Ֆապրիանոյի եւ Կոցցոլիի գործերը :

Մելքոն, Պարսից թագաւորը, Գասպար, Հնդկաց թագաւորը, Բաղտասար, Արաբներու թագաւորը, յառաջ կ՝ընթանան՝ գլուխն անցած 12·000 ձիաւորներու, որոնց կը հրամայեն տասներկու զօրապետներ :

Մելքոն Յիսուս Մանուկին կ՝ընծայէ « զմուռն, հալուէս, զբեհեղս եւ զծիրանիս եւ զայլ կտաւս պատանաց», ու նաեւ դիրքեր՝ «գրեալ մատամբն Աստուծոյ, կնքեալ եւ փակեալ »:

Գասպար կը բերէ « զնարդոս մեծագին, զստաշխ եւ զկասիայ, զկինամսն, զկնդրուկ եւ զայլ ծխանելիսն անուշահոտութեան իւղոց եւ խնկոց»: Այս կարգի խէժեր եւ համեմներ էին, որ հայ վաճառականները (յետագային) պիտի արտածէին դէպի Եւրոպա :

Բաղտասար կը բերէ մեծ քանակութեամբ «ոսկի, արծաթ եւ ականս պատուականս, մեծագին չափիւղայ, մարգարիտս գեղեցիկ», զորս կը սփռէ մսուրին առջեւ իբրեւ ընծայ :

Դեղաբոյսի եւ ադամանդի վաճառականներու բազմութիւն մը կը բանակի Հերովդէսի քաղաքին չուրջ: Հերովդէս, խուճապի մատնուած, երկար բանակցութիւններ կը կատարէ խաղաղութեան համար, եւ ի վերջոյ կը յաջողի խաղաղութեան դաշինք կնքել՝ երբ, համաձայն Մատթէոսի եւ Ղուկասի, ցոյց կուտայ թէ ո՛ւր ծնած է Հրեաներու թագաւորը:

Եւ ամբողջ թափօրը, իր թագակիրներով, ինչպէս եւ 12,000 հեծեալ զինուոր իրենց տասներկու զօրապետներով, գրաստներով եւ փողերով, ճամբայ ինկաւ դէպի Բեթղեհէմ,

« Եւ նոքա խնդութեամբ հասեալ ի քաղաքն Բեթղեհէմ, եւ իջեալ իւրաքանչիւր յերիվարաց իւրոց. հարին յանկարծակի զփողս իւրեանց եւ զծնծղայս, զքնարս, զտաւիղս եւ զերգս նուագարանաց իւրոց, ի պատիւ նորընծայ մանկանն որդւոյ թագաւորին Իսրայէլի: Թագաւորքն եւ իշխանքն, եւ այլ բազմութիւն զօրացն երգս առեալ կաքաւէին. եւ ի ձայն մեծ ցնծութեամբ եւ օրհներգութեամբ ուրախ սրտիւ՝ օրհնէին զԱստուած, եւ գոհանային զՏեառնէ, որ արժանի եղեն հասանել եւ տեսանել զպատիւ մեծի աւուր խորհրդոյն այնմիկ, որ ցուցաւ նոցա»:

Ծնունդը դիշերը այսպէս տեսաւ, զգայավառ բանաստեղծի իր աչքերով, այն մեծ դրողը, որու անունն իսկ չենք դիտեր, — —ապահովաբար աբեղայ մը Կիլիկիոյ կամ Սուրիոյ վանքերէն, ուրկէ մեկնելով, Մարքօ Փոլոյի ճամբորդութենէն եօթը դար առաջ, հայ քարոզիչներ քրիստոնէութիւնը տարին մինչեւ Չինաստանի խորերը : (ԽՄԲ. — Այս պելժ գրողը ունի նաեւ Մարքօ Փոլոյի պատկերազարդ սքանչելի հրատարակութիւն մը):

Ա. ԹՍԵՐՍԹԵՎԷՆՍ

ՇՈՒՂՐԻ ԱՆԱՊԱՏԸ ԵՒ ԿԱՐՄԻՐ ՎԱՆՔԸ

Հայկական Կիլիկիոյ վանքերու մէջ, Շուղրի անապատը եւ Շուղրի Կարմիր վանքը մեծ դեր կատարած են ԺԲ. դարու մէջ՝ ըլլալով մտային զարգացման երկու կարեւոր կեդրոններ : Այս վանքերու մէջ իրենց ուսումը առած են Գրիգոր Պահլաւունի, Ներսէս Շնորհալի, Ներսէս Լամբրոնացի եւ միւս փոքր շնորհալիները որոնք վերջին դարու մեր գրականութեան փայլուն աստղերն են :

Միեւնոյն ատեն այս երկու յայտնի վանքերը իրենց առանձնաշնորհեալ դիրքով, ապաստանարանները եղած են մեր հալածական ու թափառական կաթողիկոսներու — Վկայասէրի ու Բարսեղի եւ Մեծ Հայքէն փախուստ տուող շատ մը հայ իշխաններու, որոնք Գող Վասիլի նման քաջ ու յանդուգն իշխանի մը երկրին մէջ կատարեալ ապահովութիւն ու անկախութիւն վայելած են :

Այս նշանաւոր վանքերու տեղագրական դիրքի մասին մեր միջին դարու մատենագիրները տարտամ տեղեկութիւններ տուած են մեզի. իսկ նորերն ալ կատարեալ չփոթութեան մէջ մնացած են սա պարզ պատճառով որ Շուղր անունով մէկէ աւելի վանքեր ու վայրեր ունեցած ենք, ըլլայ Կիլիկիոյ մէջ, ըլլայ Կիլիկիայէ դուրս, բայց Կիլիկեան սահմանին մօտ տարբեր վայրերու մէջ :

Շուղր բառին ստուգաբանութիւնը՝ շատ մը անտեղի տարակարծութիւնները պիտի փարատէ եւ մեզ պիտի առաջնորդէ ուղիղ եզրակացութիւններու :

Շուղր յոգնակի ձեւն է Սաղր ասորական բառին. Արաբները «Ս» ասորական տառը միշտ «Շ» հնչած են, որով Սաղրը եղած է Արաբներու մօտ շաղր եւ յոգնակին շուղուր : Ըստ Մուաճճէմ էլ Պիլտան եւ էլ Պիստան արաբական մեծ բառգրքի հեղինակներուն՝ Սաղր կամ ըստ արաբական հնչումի շաղր կը նշանակէ անցք, կիրճ, պատի մէջ ճեղք. կամ երկրի մը սահմաններուն մօտ գտնուած անպաշտպան հողամաս: Մենք Հայերս ասորական Սաղր ձեւը պահած ենք, Լամբրոնի մօտ Սաղրուի Ս. Աստուածածին վանքին անունով :

Մինչեւ մեր օրերը, Շուղր անունով ծանօթ երեք վայրեր ունեցած ենք Կիլիկեան Սեւ լեռներու սահմաններուն մէջ :

Ասոնցմէ առաջինն է Զէյթունի Շուղրը, ճիշդ Զէյթունի Կէնտէրի կոչուած կամուրջին տակի կիրճը :

Երկրորդն է Ֆռնուզէն Մէյրէմ շիլ — « Ճանճիկի Բերդ» — տանող ճամբուն վրայ գտնուող կիրճը, որ նոյնպէս Շուղրը կը կոչուի :

Իսկ երրորդ Շուղրը կը գտնուի Անտէրունի լեռնադաշտին մէջ, Մարաշէն դէպի Սիս տանող ճամբուն վրայ, Ենիճէ Գալէ գիւղին մօտ, հայ եւ թուրք բնակչութիւններով խառն՝ ու աւերակներով հարուստ գիւղակ մը :

Այս երրորդ Շուղր գիւղին մօտերը կը գտնուին Ֆէնկ եւ Անապատ կոչուած երկու թրքաբնակ գիւղեր եւս, ուր, անկասկած, ժամանակին Հայեր կը բնակէին: Շուղր գիւղին միջնաբլրակին վրայ շինուած է Շուղր հռչակաւոր վանքը: Մինչեւ մեր դաղթականութեան տարին Մայր Եկեղեցին կամ վանքը կիսաւեր վիճակ մը կը ներկայացնէր, խորանին վրայի տանիքը դեռ հաստատուն կը կենար, բլրակին շուրջն ու ստորոտը բազմաթիւ հիւրանոցներ կը գտնուէին փլատակուած վիճակի մէջ :

Գառնեցի Յովհաննէս վարդապետ 1894-ին, շատ աշխատեցաւ չէնցնել այս վանքը ու բաւական ալ դրամ ծախսեց իր քըսակէն, սակայն չյաջողեցաւ, որովհետեւ ոչ Սիսի Միքայէլ Կաթողիկոսը եւ ոչ ալ Պատրիարքարանը օգնեցին իրեն(*) :

Տեղացի Թուրքեր լաւ վերաբերում ցոյց տուած են Գառնեցիին, որ կ՝ուզէր հին Շուղր անապատը վերստին ծաղկեցնել, քաջալերուած անոր հին հմայքէն, բայց չէ յաջողած :

Շուղր Անապատը Հարուիէի ճիշդ դիմացը կը գտնուի: Ճիհուն դետը, այս կէտին վրայ նեղ կիրճերէ անցնելով, երկու հայկական կեդրոնները իրարմէ կ՝անջատէ լեռներով շրջապատուած անառիկ դարձնելով անոր դիրքը ամէն յարձակումներու դէմ :

Ներսէս Շնորհալի կը գրէր Մեծ Վկայասէրի համար.

Մինչ ի Տաւրոս լեառըն հասեալ,
Անդ ուր սրբոցն բնակք եղեալ,
Եւ ի մարմնի հրեշտակացեալ ...
Ի վայելուչ յայն վայր եկեալ
Հովուապետին զգօնացեալ,
Ի Սեաւ մըթին լեառն անուանեալ :

Շնորհալիի նկարագրութենէն ալ հասկըցուածին պէս՝ Շուղրի անապատը Տաւրոսի ու Սեւ լեռներու միացեալ զօտիին մէջ կ՝իյնայ :

Ուրիշ տեղ մը Շնորհալին նոյնպէս կը գրէ Բարսեղ Կաթողիկոսին համար.

Ի յանապատ իմըն բնակեալ
Ի մէջ լերանց Շուղր անուանեալ :

Ըստ Ալիշանի՝ «Բարսեղ Հայրապետ, գնաց յաշխարհն Կիլիկեցւոց եւ մուտ ի լեառն սեաւ. ուր էին անապատք ու վանորայք եւ յայնմ ժամանակի հալածումն եհաս յաշխարհս Հայոց. յազգէն խմայէլի, եւ բազում դաւառք ու վանորայք աւերացան ու մնացեալքն փախստական լինէին յամուր կողմանս ... լերանց կամ յերկիր իշխանութեան Գող Վասիլի առ կռան Կիլիկիոյ եւ Մարաշոյ: Երկոցուն սոցին եւ լերանցս սահմանորդ էր հռչակագոյն մենաստանն Շուղր Անապատ »:

Մեր հոս մատնանշած Շուղրը Կիլիկիոյ արեւելեան սահմանին վրայ է եւ Մարաշի մօտ: Գող Վասիլ Մարաշի եւ Բերդուսի տիրանալէն ետք, Հարունիէի եւ Սարվանդիքարին ալ տէրը դարձած էր, որ ըսել է Սեաւ լերանց վանքերուն պաշտպանը եւ հովանաւորողը եղած էր : Գրիգոր Վկայասէր եւ Բարսեղ հայրապետները անոր թեւարկութիւնը վայելած են Արաբներու հալածանքէն ի սպառ հեռու մնալու որոշ սրտի գոհունակութեամբ եւ ապրած են գրեթէ միշտ այս մեր յիշած Շուղր անապատ վանքին մէջ :

Զորրորդ Շուղր մըն ալ ունինք Քեսու-

(*) Տես Մարաշու Պատմագիրքը :

ՀԱՄԲՈՅՐԸ

—o—

Ուսերը աւելի տարածուած էին, կողերն աւելի կը լայննային: Մարուշ ծոցուոր էր ու օրէ օր կը ծանրանար, ինչպէս սարբինաներէն վար կախուած ողկոյզը խաղողին: Մարուշ կալի ու տունի աշխատանք չէր ըներ այլեւս եւ Նունիկ աւելի յաճախ կ՝այցելէր իր աղջկան :

Երեկոյ մը, երբ Մուրատ Ակոն կալէն տուն վերադարձաւ, լսեց երախայի մը ճիչը: Մուրատ Ակոբին թոռնիկն էր, որ մի քանի ժամ առաջ աշխարհ էր եկած ու լալու ձայնը աշխարհ էր բռներ:

— Աչքդ լոս, Ակոբ, տղայ է, տղայ, — խօսեցաւ դայեակը, փոքրիկ երախան ափին մէջ լաթի կտորի մը պէս ջուրին մէջ թաթխելով :

Մի քանի դրացի կիներ ալ եկած էին, աղբիւրէն ջուր կը կրէին, լաթեր կը փըռէին պարանին վրայ: Նունիկն ալ դայեակին կ՝օգնէր :

— Ինչո՞ւ կուլաս, հը, դէհ, հայտէ լաթեր հագիր, որ մէկտեղ կալ երթանք, — ուրախութենէն կը խօսէր Մուրատ Ակոն ափ մը երախային հետ :

— Տէտէն է ելեր, տէտէն. քիթը բերանը ճիշդ Կարօ Մարսուպին կը նմանի, — դայեակն աւելցուց իր շատ կանուխ ըրած նմանութեան հեղինակութիւն տալով :

Երեկոյին, երբ Նունիկ տուն վերադարձաւ, ուրախութենէն ինքզինք չկրցաւ զսպել :

— Աչքդ լոս, արիմարդ, Մարուշը տըղայ մըն է բերեր : Դայեակը կ՝ըսէ, որ քիթն ու բերանը Կարօ Մարսուպին կը նմանի :

Կարօ Մարսուպ, ինքնիր մէջ հետաքրքրուած, լսեց իր կնոջ խօսքերը, սակայն ձայն չհանեց, որպէս թէ ոչինչ լըսեց. եղներն ախոռ ըրաւ ու շտկուեցաւ եկեղեցի :

Մարունչ այլեւս մայր էր եղեր, երիտասարդ մօր մը բոլոր շնորհներով ու գեղեցկութիւններով: Փոքրիկը փաք խոտակ կը հագուեցնէր, որուն աչքերը, քիթը, բերանը սկսած էին հետզհետէ ձեւի գալ :

Կարօ Մարսուպն է ելեր, Կարօ Մարսուպը՝ կը խօսէին տեսնողները :

Կարօ Մարսուպ իր խստութենէն բան չէր պակսեցնէր, սակայն ամէն անգամ որ տուն կ՝երթար տարօրինակ հետաքրքրութիւն կ՝ունենար: Կը սիրէր, որ Նունիկ իր թոռնիկին մասին խօսի :

— Հեղ մը տեսնես, արիմարդ, լոսի կտոր է, ինպէս կը խնդայ :

Օր մըն ալ դաշտի մէջ աշխատած պահուն Կարօ Մարսուպ զգաց, որ իր մէջ անհասկնալի լաւ տրամադրութիւն մը կայ այնպէս, ինչպէս մարդ կ՝ունենայ յաճախ ու պատճառը կը փնտռէ : Պատճառը չի կրնար գտնել: Լաւ տրամադրութիւնը կը սրբուի յետոյ,, երբ կը գտնէ, որ ոչինչ կայ, միայն թէ դիշերը լաւ երազ մըն է տեսեր:

Կարօ Մարսուպ փնտռեց այդ անհասկընալի տրամադրութեան պատճառը : Հա, գտաւ. երբ տուն երթար, Նունիկ թոռնիկի մասին բաներ պիտի պատմէր: Երեկոյին երբ գնաց տուն, Նունիկ ոչինչ պատմեց: Կարօ Մարսուպ անհանգստութիւն մը կը զգար: Ինչպէս հարցնէր, չէր ուզեր հարցնել. չէ, չէ, իր խստութենէն վար չէր ուզեր գալ, երբ յանկարծ միտքը կ՝իյնար իր աղջկան արարքը:

— Նունիկ, էսօր ո՞ւր էիր գացեր :

— Էսօր տունը լուացք ըրի :

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(16 Շար.)

ԴԱՎԱՍԱԿ

ՎԱՉԱՌԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ

ՏԱՓԱՍ. 3. ՏԻՐ – ՂԱՋԱՐՅԱՆ

Խմբագիր

Հանձնված է արտադրության 1-ին Մարտի 1930 թ. Ստորագրված է տպագրության 2-ին Մարտի 1930 թ. Տպագրության է դրված 5000 օրինակ։ Տպագրության չափը 1/16 ½ մեծ ձևաչափ։ Տպագրության թղթի

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Տէրտէրեան եւ Տէր եւ Տիկին Հայկ Փանիքեան 50 *ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան ողբ· Ս· Թորոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի։ (Ստանալ Ցառաջէն)։*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ· Կարապետ Գապամաջեան հարիւր ֆր· կը նուիրէ «Ցառաջ»ի բարգաւաճման, փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Մարգրիտ Միսաքեանի (Միսակա) մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները։

Պ· Օննիկ Պետրոսեան (Նիւ Ճըրզի) 100 տոլար, Տիկին Զուարթ Կոստանեան (Նիւ Եորք) քսան տոլար, Պ· Արամ Սարգիս – եան հարիւր ֆրանք, Պ· Վաղարշ Մելիք– եան հարիւր, իր աղջկան ամուսնութեան առիթով։ Տէր եւ Տիկին Գ· Մարանկոզ – եան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Ս· Տամլամ – եան երեսուն, Ոմն երեսուն, ողբ· Թօմ – բուքեանի մահուան առիթով։

Տիկին Վեհանոյշ Զըրբաչեան սնտուկ մը թուղ, եւ սնտուկ մը չամիչ։ Պ· Բոժէ Զըրբաչեան «Հայկական երեկոյթ» ձայ– նասնակ մը։

×

Մարսէյլի Աղբ· – Ողբ· Թիւնը ողբացեալ Տիկին Հայաստան Տէ – բոյեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի չնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները։— Պէշ – տոյեան ընտանիք (կարտան) քսան ֆր·, Տաբօն Սալնոյ Զորի Հայր· միութիւնէն յիսուն, Պուլվար Օտտոյի կրօն· Ընկե – րակցութենէն յիսուն, Պ· Մահտեսեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Տօնոյեանէ (Լիոն) 25– ական, Տէր Զաքարեան եղբարք եւ Պ· Ա· Շնղիկեանէ քսանական, Պ· Հրանդ Պօ – յաճեանէ հինգ ֆրանք։

Ողբ· Այրի Տիկին Նուարդ Ճէլալեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պուլվար Օտտոյի Թաղե – ցիներէն քառասուն ֆրանք, իսկ Տիկին Հայկանոյշ Նիքոլինի յուղարկաւորու – թեան առթիւ ոմն տիկնէ մը հինգ ֆր·։ Այս տխուր առիթով Աղքատախնամ վար– չութիւնը կը յայտնէ իր խոր ցաւակ – ցութիւնները Տէրոյեան եւ Ճելալեան ըն– տանիքներուն։

SALLE GAVEAU
45 Rue La Boëtie, PARIS (8e)
ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 21

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Մասնակցութեամբ
ՍԻՒԶԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ (Տաւիդ)
Premier Prix International
ԻԶԱՊԷԼ ԿԱՐՍԻՍԱՆՑԻ (Սոփրանօ)
ՓԱՐԻԶԻ ՍԷՆԹ – ԷՕՍԹԱՇԻ
ԵՐԳԱԽՈՒՄԲ
Président-Fondateur
R. P. EMILE MARTIN de l'Oratoire
Ղեկավար՝ ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԻՃԵԱՆ
կը նախագահէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի)

Յայտագիր·— Կոմիտաս Վարդապետ· — Պատարագէն հատուածներ եւ ժողո – վրդական երգեր, (Կալի երգ, Սարերի վրով, Կուժն արա, Սօնա եար)։
R.P. EMILE MARTIN, BACH, MOUTON, DEBUSSY, MORTARI, MA'AYANI, PROKOFIEFF, LISZT, VICTORIA, INGEGNERI

Տոմսերու գին·— 4 – 15 ֆրանք։ կարե– լի է հայթայթել։
Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Eglise St.-Eustache (Métro Halles, porte face au métro) — Chez Durand, 4 Place de la Madeleine, 8e (OPE. 62-19), — Librairie Palouyan, 43 Rue Richer, 9e (PRO. 25-46) — Salle Gaveau à partir du 10 Février.

ԾԱՆՕԹ·— Դուռները կը փակուին ժա– մը ճիշդ 21ին։

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Լիոն·— Այս կիրակի Լիոնի Ս· Ցակոբ եկեղեցւոյ մէջ մասնաւոր հոգեհանգստա – եան պաշտօն պիտի կատարուի ողբ· Տի– կին Պէթրոս Պէնէկեանի մահուան քա – ռասունքի առթիւ։

Իր յիշատակը յարգող ազգական ու բարեկամներէն կը խնդրուի ներկայ ղըտ– նուիլ։

×

Լիոնի Հայ Ազգ· Միութիւնը, բարե – պաշտ ժողովուրդին ուշադրութեանը կը յանձնէ, որ այս կիրակի, տեղւոյս Ս· Ցակոբ եկեղեցւոյ մէջ մասնաւոր հոգե – հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի երջանկայիշատակ Կոմիտաս վարդապե – տի, ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյս մէջ պաշ – տօնավարող վախճանեալ վարդապետ ու քահանայ հայրերու, նոյնպէս հանգուց – եալ զպրապետներու ու զպիրներու յիշա– տակին։

×

Այս կիրակի պատարագ Շաւիլի եկե – ղեցիին մէջ, յաւարտ պատարագի հոգե– հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ Տիկին Սարա Թօփալեանի մահուան քառասունքին առթիւ, իր ա – մուսնոյն Արամ Թօփալեանի եւ զաւակ – ներուն խնդրանքով։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը չը– նորհակալութեամբ ստացած է Պ· Մար – հատ Մուրատեանի թաղման առթիւ փո– խան ծաղկեպսակի։— Տէր եւ Տիկին Միհրան Անտրէասեան, Տիկին Մարի Ու– լուսեան, Տէր եւ Տիկին Ցարութիւն Նի – կողոսեան, Պ· Արամ Տէրտէրեանէ 10ա– կան ֆրանք, Պ· Նչան Մատոեանէ 20 ֆր։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
եւ
Գունաւոր անտիպ պատկերներ (լու – սարձակով)։

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ Պրեմոն մրցանակի կոմիտէին։

ԴԱՍԱԽՕՍ

ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ

Նիւթ·— «Հայկ· բաղաքակրթութեան նոր ոսկեդարը»։

Այս Շաբաթ, ժամը 17·30ին, կիւմէ թանգարանի սրահը։
9 Փլաս տ'Իէնա

Մասնակցութիւն, 4 ֆրանք, ուսանող՝ 3 ֆրանք։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի ժամը 18ին ճայնաւոր պա– տարագ Արժանթէոյի Սէն Ժան Մարի Վիանէյ եկեղեցիին մէջ, 30 Ավրիլ Ժորժ Քլէմանսօ, Արժանթէոյ։ Արժանթէոյի կայարանէն առնել թիւ 2 օթոքառը, իջ– նել Ժ· Քլէմանսօ կայանը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Աղքատախնամ – Ողբ· Միութեան ընդհ· ժողովը այս կիրակի, ժամը 15·30ին, Հ· Բ· Ը· Մ· սրահին մէջ, 5 Րիւ Փափէռ։ Օրակարգ·— 1) Հաշուետուութիւն նիւթական եւ բարո – յական։ 2) Ընտրութիւն նոր վարչու – թեան։

Le Célèbre
BALLET RUSSE
IRINA GRJEBINA

CHANTS ET DANSES

Russie, Ukraine, Caucase, Bessarabie-Tzigane

40 ARTISTES — 300 COSTUMES

SE PRODUIRA :

MONTLUÇON	DIMANCHE 26 JANVIER A 15 H. — THEATRE MUNICIPAL —
RODEZ	LUNDI 27 JANVIER A 21 H. — CINEMA LE PALACE —
ALBI	MARDI 28 JANVIER A 21 H. THEATRE MUNICIPAL
MARSEILLE	MERCREDI 29 JANVIER A 21 H. — THEATRE DU GYMNASE —
CLERMONT - FERRAND	VENDREDI 31 JANVIER A 20 H. 45 — OPERA MUNICIPAL —

LOCATION COMME D'USAGE

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Ց· Դ· «Րաֆֆի» եւ «Փոթորիկ» խումբերու ժողովը այս Ուր– բաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Զրույց ընկ· Ժիրայր Մխիճեանի կողմէ։

Հ· Յ· Դ· ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ· ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Հ· Ց· Դ· Մարսէյլի Շրջ· Կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէնե – րու եւ խումբերու անդամ ընկեր–ընկե – րուհիները։

Վարանդեան խումբ, այս Շաբաթ եր– եկոյ, ժամը 21ին։

Հայաստան խումբ, այս Շաբաթ, ժամը 21ին։

Ընկեր Կարօ խումբ, կիրակի, 26 Յուն– ուար կէսօրէ վերջ ժամը 15ին։

Ակնունի ենթակոմիտէ, Շաբաթ 1 Փե – տրուար ժամը 21ին։

Շաւարշ Միսաքեան խումբ, Շաբաթ, 1 Փետրուար, ժամը 21ին։

Գէորգ Զավուշ խումբ, կիրակի, 9 Փե– տրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին։

Նիկոլ – Դուման խումբ, կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին։

Մուրատ խումբ, կիրակի, 9 Փետրուար կէսօրէ վերջ ժամը 15ին։

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները։ Ինչ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկեր– ընկերուհիներու ներկայութիւնը պար – տաւոր է։ Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ· կոմիտէի ներ– կայացուցիչները։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ– ցելուին սեղանին վրայ ամէնէն հա– մով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար։ ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք ա – ւանդական ընդեղէններու եւ անու – շեղէններու ամէն տեսակը, անմրցե– լի գիներով։

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտա – սահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, անգլիա։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», եալանճի տոլ– մա», յունական «թուրչի», « պի – պէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վա– նիլլ», չոքոլա, «նուագէթ», « լո – զում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45ο), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (բարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաչքավալ» պուլկարական, ճեր – մակ պանիր ոչխարի կաթով։ Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լա – բերտա, բաֆլաւա, Ֆատայիֆ, տե– րեւ եւայլն։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՄՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավա – ճառատուն մը, որուն ընտիր տե – սակի միսերը գոհացում կուտան ա– մէնէն նրբաճաշակներուն։— Ոչխա– րի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն)։

STABILISATION DES PRIX
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾՔ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
24
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI
24 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9917

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9917

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐՋ ՏԱԼ ԱՐՏԱԳԱՂԹԻՆ

Արտագաղտի հոսանքը երկրէ երկիր վարակիչ դառնալով օրէ օր մեծ համեմատութիւններ կը ստանայ, ստեղծելով մտահոգիչ կացութիւն մը Հայութեան ապագային համար :

Քանիցս մատնանշած ենք այս տխուր երեւոյթը, որ դժբախտաբար յատուկ չէ միայն սփիւռքին : Արտագաղթը տարի-ներէ ի վեր վարակած է նաեւ հայրենիքը :

Հայաստանի բարձրագոյն վարժարաններէն ամէն տարի շրջանաւարտ կ'ըլլան հարիւրաւոր մասնագէտներ, — բժիշկ, երկրաչափ, ճարտարագէտ, ճարտարապետ եւայլն : Մեծապէս ուրախալի է անշուշտ տեսնել երիտասարդ մտաւորականներու բազմացումը երկրին մէջ : Դժբախտ իրականութիւնն այն է սակայն, որ անոնցմէ շատեր իրենց յարմար աշխատանք չեն գտներ մեր «մինուճար»ին մէջ եւ կը ստիպուին գաղթել՝ Խորհրդային Միութեան անսահման տարածութեանց վրայ գործ ճարելու համար :

Միայն մասնագէտները չէ, որ կը հեռանան Հայաստանէն ի խնդիր չոր ապրուստի մը : Նոյն վիճակին մէջ են հազարաւոր աշխատող ձեռքեր, որոնք յաճախ կ'երթան հեռաւոր շրջաններ, մինչեւ Քազաքստան» (խամ ու խոպան) հողերու վրայ քրտինք թափելու եւ քիչ մը դրամ շահելու համար :

Հիւսիսային Կովկասէն մինչեւ Մոսկուա, Քիեւ ու Խարքով ջուրի ճամբայ դարձած են երկրի մեր հայրենակիցներուն համար, որոնք հետզհետէ տունտեղ կ'ըլլան այդ օտար աստղերուն տակ, տարիներու ընթացքին բոլորովին կորսընցնելով լեզու եւ ազգութիւն, ի սպառ ձուլուելու համար ռուսական համայնակուլ հալոցին մէջ :

Կը հաստատուի, որ ներկայիս շուրջ հարիւր յիսուն հազար Հայեր կ'ապրին Մոսկուայի մէջ, ուր ո'չ մէկ հայկական դպրոց կայ նոր սերունդին սորվեցնելու համար մայրենի լեզուն : Փոքրիկները պարտադրաբար կը յաճախեն ռուսական դպրոցներ, մանկապարտէզէն սկսեալ ու միանգամ ընդ միշտ կը կորսուին Հայութեան համար :

Խորհրդային իշխանութեան հաստատման առաջին օրերուն իսկ փակուեցաւ Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանը, որ արեւելագիտական բարձրագոյն հիմնարկութիւն մըն էր :

Խ. Միութեան մայրաքաղաքին մէջ կայ միայն մէկ փոքրիկ հայկական եկեղեցի, որուն բացումը կատարեց Վազգէն Կաթողիկոս 1956ին՝ արտասահմանէն դէպի Երեւան իր վերադարձի ճամբուն վրայ : Մոսկուան կը կազմէ «հոգեւոր հովուութիւն» մը : Հովիւն է Պարգեւ Եպիսկ. Գէորգեան, նախկին գաւազանակիրը :

Ազգապահպանման համար ոչ մեկ կազմակերպութիւն ունին տեղւոյն Հայերը, որոնք կաթիլ մը ջուրի պէս կորսուած են Մոսկովա գետի ափերուն վրայ :

Կացութիւնը մօտաւորապէս նոյնն է Խորհ. Միութեան միւս երկիրներուն մէջ, ուր էջմիածին ունի երեք թեմեր, — Ա.) Վրաստանի եւ Իմերիթիայի թեմ, Բ) Ադրբեջանի թեմ եւ Գ) Նոր Նախիջեւանի եւ Հիւսիսային Կովկասի թեմ :

Ստոյգ վիճակագրութիւն չունինք : Սակայն իրազեկներ կը հաւաստեն թէ 7-800·000 Հայեր կ'ապրին այս թեմերուն մէջ : Էջմիածին ի վիճակի՞ է փրկել զանոնք օտարացումէ եւ ձուլումէ՝ Թիֆլիզ, Բագու եւ Նոր Նախիջեւան նստած երեք վեղարաւորներով :

Դպրոց պէտք է ամէն բանէ առաջ՝ լեզու եւ ազգութիւն անվթար պահելու համար :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՓՐԻԿԷՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԶԱՆԶԻՊԱՐԷՆ ԹԱՆԿԱՆԻՔԱ

Նայրոպիի մէջ ժողովուրդը սկսած է մտահոգուիլ ի տես Զանզիպարի եւ Թանկանիքայի յեղափոխութեանց : Վախ կայ որ շարժումը Քենիա հասնի եւ այդ պատճառաւ է որ բնակչութիւնը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի ձայնասփիւռի լուրերուն :

Քանի մը օրէ, Քենիայի զանազան մասերուն մէջ, պատերազմիկ ցեղերը եւ գիւղացիները, մերկ, տիւքասները կ'իջնեն պարենաւորման համար եւ առանց վճարելու կ'երթան ըսելով «կառավարութիւնը պիտի վճարէ» : Թանկանիքայի եւ Զանզիպարի մէջ հնդիկ եւ արաբ առեւտրականներու դէմ է գլխաւորաբար շարժումը, վասնզի հին հաշիւներ ունին մաքրելիք :

Թանկանիքայի մէջ նախագահը՝ Նիէրէր սկսած է պտըտիլ Տար էս Սալամի փողոցները ապացուցանելու համար թէ կացութիւնը հանդարտ է : Նիէրէր իր կնոջը հետ փողոցներէն անցած ատեն խանդավառ ընդունելութեան հանդիպած է բնակչութեան կողմէ :

Վերադառնալով իր պալատը, Նիէրէր յայտարարած է թէ պէտք է շեշտել որ եղածը պարզապէս զինուորական ըմբոստութիւն մըն էր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆԳԵԻԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ դաշինքին առաջին տարեդարձին առթիւ, Քուվ տը Միւրվիլ յայտարարեց թէ Ֆրանքեւգերմանական դաշինքը եղած է հիմը դնելու համար վաղուան Եւրոպայի :

ՏԸ ԿՈԼ Պրազիլ պիտի երթայ աշնան պատասխանելով նախագահ Կուլարի հրաւէրին :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ նոր եւ բուռն միջադէպերը կը շարունակուին : Բրիտանական կառավարութեան ներկայացուցիչը՝ Փիքըրտ բողոքած է «թուրք եւ յոյն Կիպրացիներու» գործած վայրագութեանց դէմ : Մակարիոս Արք. յայտարարութիւն մը ըրած է որու մէջ կը բողոքէ Զօր. Կրիվասի դէմ զոր կ'ամբաստանէ իբրեւ մէկը որ «Քաղաքացիական պատերազմի վտանգ ստեղծած է» եւ միջամուխ կ'ըլլայ անկախ պետութեան մը ներքին գործերուն :

ԹԻԹՕ – ԹՈԼԻԱԹԹԻ միացեալ զեկոյց մը կը յայտնէ թէ Փեքինի քաղաքականութիւնն ու տեսակէտները անընդունելի են :

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Կարմիր Խաչը կը հաստատէ թէ տասնեակ հազար Ռուատացիներ ջարդուած են Ռուանտայի անկախութեան ատեն :

ՄԱԿ-Ի ընդհ. քարտուղարը ՈՒ Թան Փարիզ պիտի գայ Ապրիլին եւ տը Կոլի հետ տեսնուի :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ խորհուրդէն ետք, կառավարութեան բանբերը՝ Փէյրըֆիթ յայտարարեց թէ Շու Էն Լայի այցելութիւն պիտի չըլլայ Փարիզ : Տեղեկատուութեան նախարարը յայտնեց նաեւ թէ պետական պաշտօնեաներու ամսաթոշակները յաւելում պիտի կրեն :

Ներկայ պայմաններուն մէջ միայն Հայաստանն է, որ կրնայ դարման տանիլ ազգի գոյութեան սպառնացող վտանգին :

Վե'րջ տալ արտագաղթին հայրենիքէն դուրս : Զա'րկ տալ ներգաղթին՝ սկսելով Խորհ. Միութեան ցիրուցան Հայերէն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Անցեալ Կիրակի, Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ տեղի ունեցած է եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւնն ու օծումը ձեռամբ Խորէն Կաթողիկոսի, Գարեգին Ծ. վարդապետ Սարգիսեանի եւ Արտաւազդ Ծ. Վ. Թրթրեանի :

Արարողութեան նկարագրութենէն առաջ ստորեւ կուտանք երկու նորօծ եպիսկոպոսներու կենսագրականը :

ԳԱՐԵԳԻՆ Ծ. Վ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Ծնած է Քեսապ 1932ին : Աւազանի անունն էր Նշան : Նախնական կրթութիւնը ստացած է ծննդավայրի Ուսումնասիրաց վարժարանին մէջ, միշտ վարք ու բարքով եւ ուսումնական բաժինին մէջ իր դասարանին առաջինը հանդիսանալով :

1946ին ընդունուած է Անթիլիասի Դպրեվանքը եւ վեց տարի յետոյ, 1952-ին, ուսումնական շրջանը յաջողութեամբ աւարտելով, ձեռնադրուած է կուսակրօն եկեղեցական :

1952էն 1955 տարեշրջաններուն, եղած է Դպրեվանքի հսկիչ եւ ուսուցիչ, միանգամայն մասնակցած է «Հասկ»ի խմբագրական կազմին :

1954ին, պատրաստելով իր թեզը, «Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Աստուածաբանութիւնը ըստ հայ շարականներու» վարդապետ ձեռնադրուած է :

1955ին մասնակցած է Պէյրութի մէջ գումարուած Քրիստոնեայ Երիտասարդական Միութեանց եւ Առաջնորդներու համաժողովին :

1956ին նշանակուած է Դպրեվանքի տեսուչ եւ խմբագիր «Հասկ»ի :

1957ին մեկնած է Օքսֆորտ, ուր երկու տարի հետեւած է համալսարանի դասընթացքներուն եւ անգլերէն լեզուով պատրաստուած է թեզը՝ «Քաղքեդոնի ժողովը եւ Հայ Եկեղեցին» վերնագրով :

1959ին վերադարձած է Անթիլիաս եւ կրկին նշանակուած է տեսուչ եւ խմբագիր «Հասկ»ի :

1961ին մասնակցած է Հնդկաստանի մէջ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Գ. Ընդհ. Համագումարին, 1962 Մայիսին, Երուսաղէմի Ս. Գրական Քոնկրէսին, Փարիզի մէջ գումարուած Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Կեդր. Յանձնախումբի ժողովին, Ժընեւի մէջ գումարուած Արեւելեան եւ Արեւմտեան Աստուածաբանութեանց Խորհրդակցական ժողովին եւ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Վատիկանի Բ. ժողովին :

1955ին հրատարակած է «Հայաստանեայց Եկեղեցին իր ծառայական կերպին մէջ» եւ «Անթիլիասի Մայր Տաճարի նըկարագարդումը» :

1956ին «Հաղորդութիւն Սրբոց», Քառասնից Մանկանց մասին :

1957ին «Ս. Լուսաւորչի Աջը ու իր դարձը» :

1960ին՝ «Ներածութիւն Հայ Քրիստոնէական Բգականութեան», անգլերէն լեզուով, տպուած Լոնտոն :

Աշխատակցած է հայ մամուլին, ազգային, մշակութային եւ մանաւանդ կրօնական բազմատեսակ օգտաշատ յօդուածներով :

1963 Յունիս 16ին, Ծայրագոյն Վարդապետի աստիճանին արժանացած է :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ Ծ. Վ. ԹՐԹՐԵԱՆ

Ծնած է Քեսապ, 1931ին, բողոքական ընտանիքէ : Աւազանի անունն էր Աբրահամ : Նախնական կրթութիւնը ստացած է Քեսապի Ուսումնասիրաց վարժարանին մէջ՝ իր դասարանին յաջողագոյն աշակերտներէն մէկը հանդիսանալով :

1945ին ընդունուած է Անթիլիասի Դպրեվանքը : Ուսումնական շրջանը յաջողութեամբ աւարտելով՝ 1952ին ձեռնադրուած է կուսակրօն եկեղեցական :

Վարդապետական իր թեզը եղած է՝ «Կրօնաշունչ հատուածներ հայ հին մատենագրութենէն» :

Բազմաթիւ պաշտօններ վարած է Անթիլիասի Մայրավանքէն ներս, յատկապէս իբր ուսուցիչ Դպրեվանքի :

1959ին մեկնած է Լիոն, ուր ութ ամիս հետեւած է Ֆաքիւլթէ Քաթոլիք տը Լիոնի Աստուածաբանական դասընթացքներուն :

Էնսթիթիւ Քաթոլիկ տը Փարիի համալսարանին մէջ շարունակելով իր ուսումը, 1961ին յաջողութեամբ աւարտած է Աստուածամանութեան լիսանսը :

1961 – 1962 տարիներուն, Փարիզի Էնսթիթիւ Քաթոլիքի եւ Սորպոնի համալսարաններուն մէջ հետեւած է փիլիսոփայութեանց դասընթացքներուն :

Վերադառնալով Անթիլիաս, 1963ին ստանձնած է «Հասկ»ի խմբագրութիւնը եւ կարեւոր դասընթացքներ Դպրեվանքէն ներս :

1963 Յունիս 16ին ձեռնադրուած է Ծայրագոյն վարդապետ :

1963ի վերջերուն մասնակցած է Վատիկան Բ. Ժողովին :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԸ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

«Ընթերցումներ բոլորին համար» շարքին մէջ, Ֆրանսական պատկերասփիւռը Զորեքշաբթի իրիկուն ներկայացուց Ուիլկիլմ Սարոյեանի երկու վերջին գործերը :

Սարոյեան շատ բան կը կորսնցնէ իր ինքնատիպ ոճէն երբ թարգմանուի, այդ պատճառաւ երբեք հարազատ չեն կրնար ըլլալ իր վէպերը ցորչափ անոնք կարդացուին Ֆրանսերէն : «Ամերիկերէնի» յատուկ դարձուածքներ ունի որոնց շարմը միայն իր բնագրին մէջ կարելի է զգալ» այս չի նշանակեր թէ թարգմանութիւնները յաջող չեն, ընդհակառակը, բայց Սարոյեանի գրականութեան մէկ կարեւոր մասը իր ինքնատիպ լեզուն է :

Մաքս Փօլ Ֆուշէ շատ յաջող կերպով վերլուծեց Սարոյեանի գրականութիւնը ընդհանուր կերպով, ծանրանալով մասնաւորաբար անոր տաղանդին յատկանիշերուն վրայ : Յիշելով այս ամերիկացի գրողին հայկ. ծագումը Ֆուշէ շեշտեց թէ իր վերջին վէպին մէջ (որ կը թուի ինքնակենսագրութիւն մը ըլլալ) «Աղջիկներու եւ Տղոց միջեւ», Սարոյեան շատ յաջող կերպով ներկայացուցած է ամերիկացի զոյգի մը ընտանեկան ու մտերմական կեանքը, երեւան հանելու համար ի վերջոյ թէ աւելի քան ոեւէ ուրիշ ազգ, ամերիկացի այրը, ու ամերիկացի կինը ամուսնանալով երկու առանձնութիւններ միացած են առանց դադրելու առանձնութիւններ մնալէ եւ այր ու կին կը միանան միայն ուիսկիին շուրջ կամ անկողնին մէջ, կռիւներէ ետք կրկին կռուելու համար ուիսկիին եւ անկողնին դադարներէն ետք :

Մաքս Փօլ Ֆուշէ իր եզրակացութեան մէջ յիշեց Փօլ Վալերիի յայտնի մէկ խօսքը «այր մարդուն առանձնութիւնը աւելցնելու համար, Աստուած կինը ստեղծեց» :

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Որքան ատեն որ գոյութիւն չունի Հայ Դատի համազգային մարմին մը, աւելորդ է հիմնադրամի մասին մտածել, կ'ըսեն ոմանք :

Երբ ստեղծուի այդ մարմինը, դրամ իսկոյն կարելի է գտնել :

Համազգային համակրանքի արժանի մեր մշակոյթին, մեր դպրոցներուն, մեր մարզարաններուն եւայլնի համար սակայն կրցա՞նք ցարդ ապահովել համապատասխան դրամը, դնելու համար իրենց բարձրութեան վրայ զանոնք: Ամէն ինչ մետասաներորդ ժամուն ձգելու քաղաքականութիւնը կազմակերպական ոդիէ զուրկ ժողովուրդի յատուկ է :

Անցան աւելի քան քառասուն տարիներ եւ Հայկական Սփիւռքը չկարողացաւ ծընունդ տալ Հայ Դատի նման մարմնի մը, այսուհանդերձ ոչ ոք ուրացաւ կարեւորութիւնը անոր, որուն համար եղան միշտ մասնակի աշխատանքներ ու զոհողութիւններ :

Հասած ենք տեղ մը, որ Հայ Դատով զբաղիլը կամ հետաքրքրուիլը աւելի քան կարեւոր է :

Կարեւոր՝ որովհետեւ մեր իրաւունքներուն պաշտպանութեան համար կան կատարուելիք գործնական աշխատանքներ, որոնք միայն նիւթականով կրնան իրականանալ :

Եթէ անհատական պարզ դատերու համար նիւթը կարեւոր է, առաւել ուրեմն պահանջ է ան ամբողջ ժողովուրդի մը դատին կամ իրաւունքին պաշտպանութեան համար, երբ գիտենք որ սովորական դատարանի մը առջեւ չէ որ տեղի պիտի ունենայ այդ դատը :

Այժմէն ուրեմն պէտք է մտածել Հայ Դատը իր հունին մէջ դնելու եւ պահանջուած լրջութեամբ հետապնդելու մասին :

Հարցը ինքնին կը լուծուէր անշուշտ, եթէ ունենայինք միացեալ ճակատով կազմուած Հայ Դատի մարմին մը, որ ընդունուած բոլորին կողմէ, իրաւունք պիտի ունենար վայելելու բոլորին լայն վստահութիւնը նոյնպէս :

Բայց քանի որ գոյութիւն չունի շատ ցանկալի այդ մարմինը, Հայ Դատով հետաքրքրուող կուսակցութիւններ կամ մարմիններ, կրնան իրենց համակիրներով գոյացնել նման հիմնադրամ մը եւ անցնիլ գործնական աշխատանքներու :

Գործնական աշխատանքներ ըսելով պէտք է հասկնալ առաջին հերթին Հայ Դատի Բրոպականտի գործը:

Երկու երեսով կը ներկայանայ ան : Գրաւոր եւ բանաւոր :

Գրաւորը, օրինակ, Միացեալ Նահանգներու մէջ կը կատարուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան հրատարակած « Արմինիըն Ռըվիիւ » պարբերականով, որ տարիներէ ի վեր կանոնաւոր կերպով լոյս կը տեսնէ եւ որմէ որոշ օրինակներ կ'ուղարկուին երկրին պետական անձնաւորութիւններուն, ծանօթացնելու համար անոնց մեր պատմութիւնը, մեր մշակոյթը ու մեզի խոստացուած բայց չտրուած մեր հողերու պարագան, եւն.:

Տարիներէ ի վեր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այս եւ նման աշխատանքներ կը կատարէ, առանց սանթիմ մը վերցնելու իր համակիրներէն: Կ'ընէ այդ զոհողութիւնը ինք՝ հայթայթելով հրատարակութեան բոլոր ծախքերը : Այս ձեւ հրատարակութիւններ պէտք է ըլլան ուրիշ երկիրներու մէջ եւս, որոնք կապուած են նիւթական մեծ զոհողութիւններու հետ :

Ըսած ենք ուրիշ առիթներով, թէ Հայ Դատը մենաշնորհը չէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, ուստի եւ զայն հետապնդելու համար ամէն զոհողութիւն սպասել այս կուսակցութենէն՝ ճիշդ չէ :

Ան, ինչպէս երէկ եւ այսօր, վաղն ալ պատրաստ է իր լաւագոյնը ընելու մեր ժողովուրդին համար, բայց պէտք է կանգնիլ անոր կողքին ու զօրավիդ դառնալ իրեն՝ նիւթապէս ու բարոյապէս :

Հիմնադրամ մը, այս նպատակով աւելի քան աղաղակող պահանջ է ուրեմն :

Պէտք է զայն գոյացնել, եթէ կ'ուզուի ընդարձակ ճակատի վրայ եւ տեւաբար վարել քարոզչական գործ :

Կան եւ հրատարակութեան կարօտ շատ մը նիւթեր, որոնք դրամի հետ են կապուած, ինչպէս եւ կան բանաւոր բրոպականտի վերաբերեալ աշխատանքներ, նմանապէս նիւթական զոհողութեան կարօտ: Լծել, օրինակ, օտար պետական դէմքեր կամ գրական անձնաւորութիւններ աշխատանքի, ուղարկել զանոնք որոշ վայրեր ու անոնց միջոցով յառաջացնել հանրային նպաստաւոր կարծիք մեր ճակատագրին շուրջ, պղատոնական համակրանքով ըլլալիք գործեր չեն: Պէտք է հայթայթել ճանապարհածախս, սրբահներու վարձք եւ յայտարութեանց համար անհրաժեշտ դրամ :

Օտար կարեւոր թերթերու մէջ ի նպաստ մեր դատին դրութիւններ տեսնելու համար, պէտք է դարձեալ վարձատրել անոնց հեղինակները :

Այս կարգի եւ այլ բազմաթիւ սեւ աշխատանքներու համար միշտ եւ տեւապէս նիւթը կը մնայ աղաղակող պահանջ :

Իւրաքանչիւր սրտցաւ ազգային, որ կ'ուզէ Հայ Դատի համապատասխան լրջութեամբ եւ կորովով հետապնդուիլը, պարտի ընդունիլ հիմնադրամի մը կարեւորութիւնը :

Եթէ աշխարհի հզօրներն անգամ չեն ընկրկիր նիւթական մեծամեծ զոհողութիւններու առջեւ, որոնց շնորհիւ կը կարծեն յաջողուած տեսնել որոշ հարցի մը բարենպաստ լուծումը, նոյնքան նախանձախնդիր պէտք է ըլլանք նաեւ մենք ու պատրաստ զոհողութեանց, եթէ կ'ուզենք համապատասխան տարողութեամբ հետապնդել մեր իրաւունքները : Միամտութիւն պիտի ըլլար կարծել, թէ պատահական քանի մը դասախօսութիւններով կամ թռուցիկներով Հայ Դատը կարելի պիտի ըլլար հասցնել ցանկացուած վախճանին :

Մինչեւ հիմնաւորուած աշխատանքները, դարձեալ նպաստ մը պիտի նկատենք ու շարունակենք ծափահարել եղած փորձերն ու նախաձեռնութիւնները, առանց մոռնալու սակայն համազարկային աշխատանքը, որ կը կարօտի լուրջ գումարներու :

Ո՞վ պիտի ըլլայ նախաձեռնողը շեշտուած պահանջին, կամ ո՞ր գաղութին պիտի վիճակի առաջնութիւնը, չենք գիտեր, բայց կ'ընդունինք, որ առաջնահերթ խնդիր մըն է Հայ Դատի հիմնադրամը որուն համար մտածել պէտք ենք բոլորս ալ :

Հասունցող ժամանակը կրնայ ճակատագրական դառնալ, արթո՛ւն եւ պատրաստ հետեւինք դէպքերուն ու մնանք տէրը մեր ճակատագրին եւ իրաւունքներուն :

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

ԹՐՈՑԿԻ ՅԵՏ ՄԱՀՈՒ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Լէոն Թրոցկի 23 տարի առաջ, Սթալինի գործակալներուն կողմէ սպաննուեցաւ Մեքսիքայի մէջ, ուր տասը տարիէ ի վեր կ'ապրէր իբրեւ քաղաքական տարագիր: Թրոցկիի ասպարէզը իր գագաթնակէտին հասած էր 1917ին բոլշեւիկներու յեղափոխութեան, ապա՝ մինչեւ 1921 շարունակուած ազգամիջեան պատերազմի ընթացքին: Անկէ ետք, իր աստղը մայրամտիլ սկսաւ, մինչեւ որ Թրոցկի, իր անհաշտ հակառակորդին՝ Սթալինի կողմէ հալածուելով հեռացաւ Ռուսաստանէն: Բայց, « Թրոցկիական » որակումը այսօր ալ կը գործածուի եւ կը նշանակէ յեղափոխականը՝ որ կը պնդէ՝ թէ մարքսեան տեսաբանութեան ուղղափառ գործադրութիւնը, նոյնիսկ բռնի միջոցներով ամբողջ աշխարհին համայնավար գաղափարաբանութիւնը պարտադրելն է: (Օրինակի համար, ըստ Ռուսերուն՝ չինացի համայնավարները թրոցկիական են):

Թրոցկիի անձով մասնաւորաբար զբաղած է Իսահակ Տէօյչէր, որ հին համայնավար մըն է եւ տարիներէ ի վեր կ'ապրի Անգլիա: Միւս համայնավարներուն կողմէ կը նկատուի հերձուածող (հերետիկոս) եւ հակայեղափոխական : Տէօյչէր մինչեւ այսօր երեք գիրքեր հրատարակած է Թրոցկիի կեանքի երեք շրջաններու մասին: Առաջին հատորին խորագիրն էր. «Զինեալ Մարգարէն » եւ հրատարակուեցաւ 1954ին : Երկրորդին խորագիրնր, « Զինաթափ Մարգարէն» եւ հրատարակուեցաւ 1959ին : Երրորդ հատորը հրատարակուեցաւ վերջերս՝ « Դատապարտուած Մարգարէն » խորագրով :

Այսպէսով փակուեցաւ արկածալից կեանքին եռերգութիւնը Լէոն Թրոցկիի, որ բոլշեւիկութեան ռահվիրան ալ ըլլալէ ետք, դարձաւ անոր խորթ զաւակը եւ զոհը : Իր պարագայով՝ անգամ մը եւս հաստատուեցաւ այն ասացուածքը՝ թէ յեղափոխութիւնը իր զաւակները կ'ուտէ :

Լէոն Թրոցկիի (իրական անունը Լէոն Տաւիտովիչ Սետով էր), կեանքն ու մահը՝ կը յիշեցնեն ճակատագիրը հելլենական ողբերգութեանց անբախտ հերոսներուն :

Երբ սպաննուեցաւ, արդէն կորսընցուցած էր իր երկու ամուսնութիւններէն ունեցած չորս զաւակները, Իր առջինեկ աղջիկը՝ Նինան, մեռած էր շատ դեռատի հասակին, Խորհ. Միութեան մէջ : Երկրորդը, կէս խելագար Զինան, որ հօրը հետ յարաբերութիւնները խզած եւ ռուսական հպատակութենէ զրկուած էր, Գերմանիոյ մէջ մեռաւ 1933ին, Հիթլերի իշխանութեան գլուխ գալէն քիչ ետք : Երկու մանչերէն մէկը, Սերգէյը, խորհրդաւոր պարագաներու տակ կորսուեցաւ, հակառակ անոր որ քաղաքական կեանքի չէր մասնակցեր: Երկրորդ մանչը՝ Լվով, որ հօրը սերտ գործակիցն էր, Ֆրանսական դարմանատան մը մէջ մեռաւ, գործողութեան մը հետեւանքով : Բայց, անոր համար ալ կ'ըսուի՝ թէ Կեփէուի (այսինքն, խորհրդային գաղտնի ոստիկանութեան) զոհը եղաւ :

Տէօյչէր շատ պտակերալից կերպով կը նկարագրէ ողբերգական վերջաբանը իր հերոսի փոթորկալից կեանքին, երրորդ հատորով ցարդ անծանօթ մնացած կարգ մը մանրամասնութիւններ ալ տալով :

Թրոցկի տարիներէ ի վեր կ'ապրէր Մեքսիքայի մէջ, ուր ի վերջոյ կրցաւ հիւրընկալ ապաստան մը գտնել: Նորվեկիայէն հեռացուելէ ետք: Ոչ մէկ երկիր կ'ուզէր հիւրընկալել անկեալ յեղափոխական ղեկավարը, դժգոհ չձգելու համար անոր ոխերիմ թշնամին, Կրեմլինի ամենազօր տիրակալը՝ Եոսիֆ Սթալինը : Այսուհանդերձ, Մեքսիքա յօժարեցաւ զայն հիւրընկալել, թերեւս անո՛ր համար, որ այդ երկրին մէջ թրոցկիական զօրաւոր շարժում կար, որ կառավարութեան/վրայ կը ճնշէր, որպէսզի ապաստան տար ժամանակակից թափառական Հրեային :

Թրոցկի հաստատուեցաւ ագարակի մը մէջ, զոր վերածեց իրական ամրոցի մը, որուն վրայ կը հսկէին իր հաւատարիմ հետեւորդներէն խումբ մը մարդիկ եւ մէկ քանի մեքսիքացի ոստիկաններ : Այն ատենէն ծանօթ էր թէ Սթալին կը ջանար ամէն կերպով բնաջնջել իր մեծ հակառակորդը :

ԵՐԿՈՒ ՄԱՀԱՓՈՐՁԵՐ

Բայց, ո՛չ ամրոցը եւ ո՛չ ալ պահակները կրցան հեռացնել վճարուած ահաբեկիչները, զոր Սթալին կը զրկէր Թրոցկին սպաննելու համար :

Գիշեր մը, կարգ մը մոլեռանդ սթալինեաններ, իբրեւ մեքսիքացի ոստիկան ծպտուելով, յաջողեցան անոր տունէն ներս մտնել եւ արագահարուածի կրակ բանալ Թրոցկիի ննջարանին վրայ : Այդ մահափորձը ձախողեցաւ, որովհետեւ, Թրոցկի եւ իր կինը ճարպիկ գտնուեցան եւ մահճակալին տակ պահուրտեցան : Միայն, Թրոցկիի պզտիկ թոռը թեթեւ մը վիրաւորուեցաւ :

Թրոցկիի դէմ երկրորդ եւ վերջին մահափորձը աւելի ճարտարօրէն կազմակերպուեցաւ : Այս անգամ, շատ մը մարդոց տեղ՝ գործածուեցաւ ահաբեկիչ մը, որ յաջողեցաւ սիրային կապ հաստատել թրոցկիական աղջկան մը հետ եւ գտնուիլ իր ապագայ զոհի շրջապատին մէջ : Այսպէսով՝ ահաբեկիչին համար դիւրին էր ուզած ատենը մօտենալ Թրոցկիին : Եւ իսկապէս, 1940 Օգոստոս 20ին, ահաբեկիչը ուզեց տեսակցիլ Թրոցկիին հետ, իբր թէ անոր ցոյց տալու համար իր գրած մէկ յօդուածը: Եւ մինչ Թրոցկի գլուխը կախած էր ձեռագրին վրայ, ան՝ պզտիկ մուրճով մը զարկաւ անոր գլխուն: Սթալին յաջողեցաւ ազատիլ իր ամէնէն վտանգաւոր հակառակորդէն :

ԱՀԱԲԵԿԻՉԸ

Ահաբեկիչը ձերբակալուեցաւ գրեթէ անմիջապէս, փախչիլ փորձած պահուն :

ՀԱՄԲՈՅՐԸ

— Տեղ չէի՞ր գացեր :

— Չէ :

— Հիչ տեղ չէի՞ր գացեր :

— Չէ, արիմարդ, ո՞ւր ունիմ որ ուր երթամ :

Կարօ Մարսուպ կ'ենթադրէր, որ անպայման Թոռնիկին քով գացեր էր Նունիկ, սակայն ինչո՞ւ չէր պատմեր : Կարօ Մարսուպ անհանգիստ կը զգար, անհանգիստ :

— Նունիկ :

— Ի՞նչ է արիմարդ :

— Էսօր Կարուկենց հարսին երեխան տեսայ: Էնպէս աղուոր է :

— Աղուոր է, արիմարդ :

Զարմանալի էր, Նունիկ չէր խօսեր Թոռնիկին մասին, կարծես դիտմամբ կ'ընէր, որ Կարօ Մարսուպը բարկացնէ : Նունիկն ալ բնաւ մտքէն չէր անցներ թէ ինչ ըսել կ'ուզէր էրիկը :

Կարօ Մարսուպի համբերութիւնը հատաւ :

— Նունիկ :

— Ի՞նչ է, արիմարդ :

— Նունիկ, թոռդ տեսա՞ր էսօր :

Կարծես Նունիկի մէջ լոյս մը ծագեցաւ յանկարծ : Էրկին այդ հարցումը բնաւ լսած չէր, բնաւ, բնաւ :

— Տեսայ, արիմարդ, կ'ըսես Աստուած եօթն օր Թոռնիկին վրայ է աշխատեր: Մարուշն ըսաւ, որ « ախ » ըրէ : Տեսնեմ ձեռքը վերցուց ու ինծի զարկաւ ...

Ի՞նչն է, որ Կարօ Մարսուպ իր խստութենէն վար իջեցուց ու իր Թոռնիկը հարցուց : Չէր ուզեր իջնել, սակայն չէր կրնար դիմանալ: Անհանգիստ էր, անհանգիստ :

Երեկոյ մըն ալ Կարօ Մարսուպ եկեղեցիէն կանուխ տուն վերադարձաւ ցորենը ճըվալներուն մէջ լեցնելու, որ վաղը քաղաք տանի: Երբ տուն մտաւ, բա, ի՞նչ տեսնէ, Մարուշը տունն էր՝ փոքրիկը գրկին :

Կարօ Մարսուպի ճակատին կնճիռները ընկճուեցան յանկարծ: Առաջին անգամըն էր, որ շտկէ շիտակ իր աղջկան երեսը կը տեսնէր եւ աւելի թարմ յիշեց անոր արարքները : Ու քիչ մնաց, որ պոռար աղջկան երեսին . «Անցիր տունէն, դուն իմ աղջիկս չես. ես քեզի պէս աղջիկ չեմ ուզեր»: Սակայն զսպեց ինքզինք ու ներս մտաւ ցորենը ճըվալներուն մէջ լեցնելու :

Նունիկ թելադրեց Մարուշին, որ մօտենայ հօրը : Մարուշ համարձակութիւնը ունեցաւ փոքրիկը գրկին՝ ներս մտնել:

— Հայրի՛կ :

Կարօ Մարսուպ ձայն չէր տար :

— Հայրիկ, վաղը քաղաք որ երթաս Մարտիկին կօշիկներ բեր :

Կարօ Մարսուպ նորէն լռեց :

— Հայրի՛կ :

Մարուշ արցունքոտ աչքերով ուզեց վերադառնալ : Հայրը նայեցաւ ետեւէն, տեսաւ, որ Թոռնիկը ետեւ ծռած իրեն կը նայէր ու թաթիկներով բաներ մը կ'ընէր:

— Մարուշ, — ձայն տուաւ Կարօ Մարսուպ :

Մարուշ հօրը նայեցաւ. անոր ճակատին կնճիռները սրբուած էին :

— Ինչ տեսակ կօշիկներ, Մարուշ, հարցուց Կարօ Մարսուպ Թոռնիկը իր գիրկը առնելով:— Ինչքա՛ն մեծցեր է, Մարուշ: Հա, պզտիկ կօշիկներ, կարմիր կօշիկներ, — Թոռնիկին ոտքերը ափին մէջ առնելով: — Տէտէն վաղը Մարտիկին պզտլիկ կօշիկներ պիտի բերէ, հա:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(17 եւ վերջ)

իր ով ըլլալը, իր ինքնութիւնը՝ զաղա – նիք մնացին տարիներով: Նախ ըսուե – ցաւ՝ թէ Մոռնար կը կոչուէր: Ապա ըս – ուեցաւ՝ թէ անունը Ճաքսըն էր եւ պել – ժիացի զիւանագէտի մը զաւակն էր: Ինք՝ զաւակավարութեան ընթացքին պըն – դեց՝ թէ Թրոցկիի հետեւորդ էր եւ իր պետին հակայեղափոխական ընթացքը տեսնելով հիասթափ եղած եւ զայն ըս – պաննած էր :

Իրականութեան մէջ, ինչպէս տարիներ ետք հաստատուեցաւ, Թրոցկիի սպանիչը կը կոչուէր Ռամոն Մերքատէր, եւ ըս – պանցի համայնավարներու ծանօթ ըն – տանիքէ մը կը սերէր: Եւ մէկ քանի տարի առաջ երբ բանտէն ազատ արձակ – ուեցաւ, չեխոսլովաքեան օդանաւորդու – թեան մէկ սաւառնակով անմիջապէս Մեքսիքայէն մեկնեցաւ ու ներկայիս կ'ապրի տեղ մը երկաթէ Վարագոյրի ե – տին :

ՅԵՏ-ՄԱՀՈՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

Թրոցկի կը պնդէր թէ՝ խորհրդային պետութիւնը — որ բանուորներու պե – տութիւն մըն է — պիտի յաջողէր ժամա – նակի ընթացքին վերածնիլ, կուսակցա – կան դիւանապաշտութենէ ազատիլ եւ դառնալ պետութիւն մը, ուր պիտի թոյ – լատրուէր խօսքի ազատութիւնը Խորհ. Միութեան մէջ գոյութիւն ունեցող բոլոր դասակարգերուն , կուսակցութիւններուն եւ հակումներուն միջեւ : Թրոցկի կը յուսար նաեւ՝ թէ Արեւմտեան Եւրոպա, ինքնաբուխ պրոլետարական յեղափոխու – թենէ մը ետք, համայնավար պիտի դառ – նար: Ասոր պիտի նպաստէին պատե – րազմները :

Լենինի եւ առաջին շրջանի բոլշեւիկ – ներու հին երազն էր ասիկա: Թրոցկի կ'ըսէր որ, եթէ ասիկա չըլլար, այն ա – տեն մարքսեան տեսաբանութեան ճշդու – թիւնը պիտի հերքուէր: Եւ ներկայիս , իսկապէս պիտենք՝ թէ այդ տեսաբանու – թիւնը հերքուեցաւ, որովհետեւ, Եւրո – պայի մէջ յեղափոխութիւնները պարտա – դրուեցան վերէն (կարմիր բանակի ու – ժով), մինչդեռ, Չինաստանի մէջ, հա – մայնավարութիւնը ութրապատեց ոչ թէ պրոլետարներու ըմբոստացման շնորհիւ , այլ՝ աւատապետական հին իրաւակար – գին դէմ գիւղացիներու յեղափոխու – թեամբ եւ մարքսեան դասական կանոն – ներու բոնաբարումով :

Իսահակ Տէօյչէր կը գրէ թէ՝ կեանքը յետ – մահու յաղթանակ մը պարգեւեց Թրոցկիի, ցոյց տալով որ՝ ճիշդ են կա – ցութեան զարգացման մասին անոր նա – խատեսութիւնները, հակառակ անոր , որ Խրուշչեւ եւ Սթալինի միւս յաջորդ – ները կը մերժեն վերահաստատել անոր յիշատակը, անոր չուքէն իսկ վախնա – լով :

Բայց, անոնք չեն կրնար ուրանալ վեր – ջին տասը տարիներուն Խորհ. Միութեան մէջ եղած փոփոխութիւնները ... :

Գաղեց՝ ՎԱԶՐԻԿ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՈՂՋՈՅՆ

Սիրելի Նարդունի — Կարդացի «Սպի – տակ Առաւօտը», հէքեաթ եւ բանաս – տեղծութիւն, իրականին մէջ բարձրա – բերձ ծառ մը, զոր կը տնկես հայ դրա – կանութեան ածուին մէջ: Ընթերցումը ինծի յիշեցուց մանկութիւնս, հին – հին յիշատակներ պաշարեցին հոգիս, փոխա – դրուեցայ դիւղս, ուր ամէն շաբաթ երե – կոյ, փախուստ տալով եկեղեցի երթալու պարտաղրութենէն, բոլիկ, կ'արշաւէ – ինք դէպի այգիները, մրգաստաններ – րը, այցելութիւն մը տալու համար ըն – կուզենիներուն, թզենիներուն ու խաղողի տունկերուն, փոյթ չէ երկուշաբթի ա – ռաւօտ արժանայինք ֆալախանի :

Յիշեցի նաեւ Փարիզի Բժշկ. ուսա – նողի մեր կեանքը: Կ'ըսես թէ նուազ հա – մարձակ էիր քան Մխիկին տղան, աղջիկ – ներուն ու կիներուն երեսը նայելու հա – մար, երբ դեռ պատանի էիր: Նոյնը չէի՞ր մտքէ փարիզի մէջ, ուսանողու – թեանդ տարիներուն, թերեւս անոր հա – մար որ աւելի լաւ բաներու համար կը գործածէիր ժամանակդ, երբ կը փակ – ուէիր Րիւ Քիւժասի սենեակդ , վեցե – րորդ յարկի վրայ, կէս առաստաղով , այնքան փոքր որ չարժուամ մը չէիր կըր – նար ընել, այդ փոքր սենեակդ անդամ ստիպուած ըլլալով բաժնել դասընկերո – ջըդ հետ: Եւ դեռ թէ խոհանոց էր այս սենեակը, թէ ճաշարան, լրագիրներով ծածկուած սեղանի մը վրայ ճաշակելու համար ամէնօրեայ փոմ – ֆրիթը, — ի՛նչ համով կ'ըլլար, մանաւանդ երբ վրայէն գաւաթ մը պաղ ջուր խմելով ըս – տամոքսը կը լեցուէր :

Ահա այդ նեղ պայմաններուն մէջ՝ թէ բժշկական ուսանողութիւն, թէ սիրահա – րութիւն հայ յաւերժահարսին հետ, որ հայ գրականութիւնն էր , կը խաղայիր Մեսրոպեան մարգրիտներուն հետ, եւ քեզի համար ուրիշ աշխարհք չկար :

Սպիտակ Առաւօտը վճիտ լեզուով, հա – մով – հոտով , մատչելի ամէնուն, ան – փոխարինելի խնջոյք մըն է: Վայելք մը ընթերցողին համար: Գիւղական կեանքը դրախտային զարձուցած ես: Հայ լեզուն իր կատարելութեան հասցուցած ես : Արմաւի կապոյտ երկնքին տակ ծնած ու մեծցած, մանկութիւնդ վայրի ծաղիկ – ներու մէջ անցուցած, ծարաւդ լեռներու աղբիւրներուն պաղպաջուն ջուրերով յա – գեցուցած, զարմանալի չէ եթէ կրցար տալ մեզի այսպիսի բիւրեղ լեզու մը, քաղցրութեամբ եւ անուշահոտութեամբ թրթռուն :

Զարխափանն է, Արմաւի եկեղեցիին ծանօթ Զարխափանն է, որ պաշտպաններ է քեզ, զօրացուցեր ու մեծցուցեր հայ արուեստին սէրով :

Այս նուաճումդ եաքը, չեմ ցաւիր , սիրելի ընկեր, որ ճամբադ չեղեցիր , հեռացար քիչ մը մեզմէ, բժշկութենէն , կով չպրտել է Մսրայ զօրքի եաեւից , — հարցրեց Առաւօտը :

— Աչքովս եմ տեսել: Ինչ հետ էին դարբին Զենոբը եւ տալւորիկցի մի քանի մշակներ: Կ'անդնեցինք, նայեցինք, լաց եղանք ու անցանք գնացինք , — ասաց Թամոն , ծխամորճը բերանին մօտեցնե – լով :

ԿՈՒՎԻ ԱՅԾԵՐ

Թամոն եւ իր ուղեկիցը Բերդի աչտա – րակից իջնելով, սկսեցին երթալ դէպի Ծո – վասար: Ներանք ժայռերից մէկի ստուե – րում երկու խոշոր քարայծ նկատեցին , որ պարանոցները երկարած՝ լիզում էին մամռոտ սալաքարերը: Ներանցից մէկը , անցորդներին տեսնելով, մռռցեց ժայ – ռըն ի վեր եւ վեհաբար չուրջը նայեց :

Թամոն հաւատացած էր, որ Մարա – թուկի եւ Ծովասարի անտառներում թա – փառող վայրի այծերն ու մաքիները Սա – սունցի Դաւթի պահած հօտի մնացորդ – ներն են, որոնք անտիրական մնալով եւ դաշտերի հետ խառնուելով, դարերի ընթացքում կորցրել են իրենց ընտանի կերպարանքը : Նա յատուկ խնամք էր տանում դրանց եւ, Ծովասարի լանջերը դրօսանքի դուրս գալու ժամանակ, սով – րութիւն էր դարձրել իր հետ աղ վերցնել այծերի համար: Երբեմն էլ կթում էր եւ կաթը խմում :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԶԱԿԱՆ

Մանկավարժներ , դաստիարակներ եւ ծնողքներ կ'առաջարկեն վերաքննել աչա – կերտներուն վարքն ու բարքը նկատի առ – նելու հարցը, որ ներկայիս միայն ձեւա – կան բնոյթ ունի: «Երեւան» թերթի մէջ ուսուցիչ Վ. Ղարաբաղցեան կ'առաջար – կէ ուշադրութիւն դարձնել այս կարեւոր խնդրին վրայ եւ, այսուհետեւ, նկատի ունենալ նաեւ տղոց ու աղջիկներուն նիստ ու կացը :

ՄՐՑԱՆԻՇ ՄԸ ԵԻՍ

Բազմազաւակութեան մրցանիշը կը պատկանի Հայաստանի: Աւրպարեւ, մեր երկրին մէջ կը գտնուին ամէնէն աւելի չատ « Հերոսուհի մայր» տիտղոսին ար – ժանացած կիները:

Միւս կողմէ, Երեւանի թերթերուն հա – մաձայն, Հայաստանի մէջ ներկայիս կ'ապրին 17·000 երկարակեացներ , ո – րոնցմէ մէկը՝ Աննա Ցարուքիւնեան, տա – նած է իր 113ամեակը: Ունի 58 թոռներ եւ ծոռներ: Աննայի քոյրը՝ Խանում , ապրած է 120 տարի:

ՆՈՐ ՕԴԷՆՔ

Երեւանի քաղաքային խորհուրդը իր – նակարաններու վերաբերեալ նոր օրինա – դիծ մը մշակած է, որպէսզի կարգ ու կանոնի մտնէ նոր բնակարաններու բաշ – խումի գործը: Ըստ նոր օրինագիծին, Ե – րեւանի մէջ բնակարան ունենալու իրա – ւունք ձեռք կրնան ձգել միայն անոնք , որոնք հինգ տարի անընդմէջ Երեւան բը – նակած են եւ արձանագրուած (նոյնպէս հինգ տարի) պաշտօնական ցանկերուն մէջ :

ՁՄԵՌՆԱՑԻՆ ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶ

Մինչեւ անցեալ տարի մեծ ժողովրդա – կան իրադարձութիւն չէր դառած ձմեռնային մարմ – նամարզութիւնը՝ դահոյկ եւ սլայլն: Պատ – ճառը աշխատանքներու դէչ կազմակեր – պումն էր ու նաեւ՝ անհրաժեշտ դոյզ – րու չգոյութիւնը: Այս տարի օտար եր – կիրներէ 9000 զոյգ դահոյկ, 4000 զոյգ չմշկոյկ եւ 5000 մանկական սահնակներ ներածուած են :

ԴԻԼԻՋԱՆ

Դիլիջան Հայաստանի գեղատեսիլ ա – մառանոցներէն մէկն է, ուր ամէն տարի մեծ թիւով զբօսաշրջիկներ կ'այցելեն : Քաղաքը ունի քանի մը բուժարաններ , հանքային ջուրերու հարուստ աղբիւր – ներով :

Ներկայիս կազմուած եւ հաստատուած է քաղաքին վերակառուցման եւ զար – գացման գլխաւոր յատակագիծը, ըստ ո – րուն Դիլիջան 1980ին պիտի ունենայ 30 հազար բնակիչ, այսօրուան 800ին փո – խարէն: Փոքրիկ տնակներուն տեղ պիտի չինուին արդիական մեծ բնակելի չէն – քեր՝ առանձին թաղամասերով: Ամէն թաղամաս պիտի ունենայ իր դպրոցը , մանկապարտէզը, խանութները, սրճա – րանները : Օդափոխութեան եկղեներուն համար պիտի չինուին պանդոկներ, հան – դստեան տուներ: Զարկ պիտի տրուի ան – տառներ հաստատելու աշխատանքին : Պիտի չինուի 10·000 հոգինոց մարզա – զաշտ մը:

ԵՂԱՆԱԿԸ: ՅՈՒՐՏԸ ԿՐ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Նոր տարուան նախօրէին Ռուսիոյ եւ – րոպական մասի հիւսիսային շրջաններէն յուրտ օդեր ներխուժեցին Կովկաս : Հա – յաստանի մէջ ամէն տեղ առատ ձիւն է – կաւ: Ձիւնին ծածկոյթը Ապարանի մէջ կազմեց 19, Ամասիայի մէջ՝ քսան, Ղու – կասեանի մէջ՝ 24, Եանըղի մէջ 41, Սի – սիանի լիսնանգքին մէջ՝ 49, Եսաթմբե – րի մէջ՝ 52 սանթիմեթր: Դեկտեմբեր 31– ին երկրին մէջ սկսաւ անամպ եղանակը , որուն հետեւանքով երկրին մակերեսը կորսնցուց մեծ քանակութեամբ ջերմուժ եւ ջերմաստիճանը զգալի կերպով իջաւ ու դիչերները հասաւ Ղուկասեանի մէջ՝ — 32 , Հոկտեմբերեան – Կալինինոյի մէջ՝ — 44, Արտաշատի մէջ՝ — 23, Ե – րեւանի մէջ՝ — 22: Եօթանասուն տարիէ ի վեր այսքան յուրտ չէր ըրած յատ – կապէս Երեւանի մէջ :

Յուրտերը պիտի չարունակուին :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Վիլֆրանչի մէջ (Ծովային Ալպեան – ներ) վերջերս տեղի ունեցած է 26 տեղա – յի նկարիչներու գործերուն ցուցադրու – թիւնը: Նիս – Մաթէն կը գրէ թէ Վիլ – ֆրանչի մէկ բաժակին արժանացած է Օր. Բերրոն Գարախանեան : Պատառը՝ « Ալիքները » գնահատուած է քննա – դատներու եւ հասարակութեան կողմէ :

ԽՈՂԵՂԱՆ

ԴԱԽԹԻ ԲԵՐԴՈՒՄ

Այնուհետեւ Թամոն հանգամանօրէն պատմեց, որ Դաւթի պատմութիւնը ըս – տոյդ է, որ այն գրուած է գրքի մէջ եւ ինքը սեփական աչքերով տեսել է այդ գիրքը:

— Մէկ լիտր կը քաչէր ու պահում էր Գոմաց վանքում ,— ասաց նա :

— Ցետոյ ի՞նչ եղաւ Դաւթի գիրքը:

— Կռիւների ժամանակ բալաքցի Քըր – ղերը վառեցին,— հառաչելով պատաս – խանեց ծերունին :

Շատ բաները որ բացարձակ առաս – պել էին՝ իրօրութիւն էին ճախրական – ցի Թամոյի համար, աչքով տեսած ճշմարտութիւններ : Անկարելի էր նը – քան առարկել :

— Ճի՞շդ է, որ Հալէպի ճամբին ըն – կած է էն քարը, որ Դաւիթը պարսատի – կով չպրտել է Մսրայ զօրքի եաեւից , — հարցրեց Առաւօտը :

— Աչքովս եմ տեսել: Ինչ հետ էին դարբին Զենոբը եւ տալւորիկցի մի քանի մշակներ: Կ'անդնեցինք, նայեցինք, լաց եղանք ու անցանք գնացինք , — ասաց Թամոն , ծխամորճը բերանին մօտեցնե – լով :

ԿՈՒՎԻ ԱՅԾԵՐ

Թամոն եւ իր ուղեկիցը Բերդի աչտա – րակից իջնելով, սկսեցին երթալ դէպի Ծո – վասար: Ներանք ժայռերից մէկի ստուե – րում երկու խոշոր քարայծ նկատեցին , որ պարանոցները երկարած՝ լիզում էին մամռոտ սալաքարերը: Ներանցից մէկը , անցորդներին տեսնելով, մռռցեց ժայ – ռըն ի վեր եւ վեհաբար չուրջը նայեց :

Թամոն հաւատացած էր, որ Մարա – թուկի եւ Ծովասարի անտառներում թա – փառող վայրի այծերն ու մաքիները Սա – սունցի Դաւթի պահած հօտի մնացորդ – ներն են, որոնք անտիրական մնալով եւ դաշտերի հետ խառնուելով, դարերի ընթացքում կորցրել են իրենց ընտանի կերպարանքը : Նա յատուկ խնամք էր տանում դրանց եւ, Ծովասարի լանջերը դրօսանքի դուրս գալու ժամանակ, սով – րութիւն էր դարձրել իր հետ աղ վերցնել այծերի համար: Երբեմն էլ կթում էր եւ կաթը խմում :

— Դաւթի էձերից են,— ասաց ճախ – րականցին, բռնելով ստուերում կանգ – նած մոխրագոյն քարայծի երկայն մօրու – քից : — Բերդից չեն հեռանում : Գար – նանը գնում են անտառ, իսկ աշունքին եւ են դալիս ահագին հօտ դառած ու դաշտանների հետ խառնուած: Դրանց ա – սում են քուվի այծեր :

— Իսկ էս երկուսը ինչո՞ւ են առան – ձին, — նկատեց հովիւը :

— Փախել են հօտից: Էս հեչին լծու ոտքը կոտրած է, — ասաց նա մի բուռ աղ ծոցից հանելով եւ չաղ տալով ստուե – րում կանգնած քարայծի առաջ: Խոդե – դանը ուշադիր նայելիս, տեսաւ, որ դա այն միեւնոյն այծն էր, որ ճախրական իջնելիս կթել էր ճանապարհին : Նրա ոտքը, իսկապէս, կապուած էր սրունքի մօտ եւ հաղիւ էր դիպչում գետնին :

— Գրքոյին կանչել եմ, որ ոտքը կա – պի:

— Գրքոն ո՞վ է, — հարցրեց Խոդե – դանը :

— Սնդղէի է: Ապրում է Ընկուղնա – կում : Երկու շաբաթը մէկ անգամ գա – լիս է Բերդ, բժշկում է Դաւթի հիւանդ այծերին ու գնում : Էսօր իր գալու օրն է :

— Իսկ ո՞վ է պահում Դաւթի հօտը , — հետաքրքրուեց մոտկանցին :

— Նրանց հովիւ չկայ, լաւ: Բոլոր մարդիկ դիտեն, որ դրանք Դաւթի էձերն են, ու ձեռք չեն տալիս : Դաւթի կըս – կծուց չեն հեռանում Բերդից : Հինգ – տասը տարի մէկ անգամ ճախրականցիք մի – մի էձ կամ մաքի են խառնում նրա հօտին, որ իր ոչխարը միշտ աւելանայ ու չպակասի : Հազար ոչխար ունեցող սասունցին իր մէկ ոչխարը պարտադիր թողնում է սար: Եթէ մէկ տարի յետոյ ետ չեկաւ, կը նշանակի խառնուել է Դաւթի հօտին: Ուրիշ տեղերից էլ են բե – րում: Մէկ ամիս առաջ խութեցին եր – կու չինական մէկական էձ բերին եւ ար – ձակեցին նրա հօտի մէջ :

— Ո՞վ է կթում նրանց :

— Ո՞վ պիտի կթի, լաւ: Քեզպէս Սա – սուն եկող ու գնացող մարդիկ, Ծովասա – րով անցնող ու դարձող խեղճ ճամբորդ – ներ: Դաւիթը մեռել է, բայց իր բարին անպակաս է աշխարհից :

Ծովասարի ամբողջ լանջը ծածկուած էր խաւարծիլով: Դա քաղցրաթթու, հիւ – թալի մի բոյս է, որ իր բնի մօտ լայն տերեւներ է արձակում չուրջը: Նրա ցո – ղունը բարձրանում է մարդահասակ՝ գլխին կապելով դինարբուկի ծաղիկներն յիշեցնող մի փունջ: Հիւրն ու հիւրընկա – լը սկսեցին խաւարծիլ քաղել եւ դանդաղ ընթանալ դէպի վերեւ :

Սարի դագաթին մի թասաձեւ լիճ կար, որին տեղացիները ծով էին ասում :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Յաւուր կ'իմանանք որ յետ երկարատեւ հիւանդութեան իր մահկանացուն կնքեց – քած է

ԳԵՂԱՆՈՅՇ ՏԷՐ-ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

(Բնիկ Պարտիզակցի, 64 տարեկան)

Յունուար 22ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Ուրբաթ (Յունուար 24), ժամը 13·30ին Սէն Լուի հիւանդանոցը, 12պիս, Րիւ Կռանիժ Օպել, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պաթինեալի գերեզմանա – տունը :

Մասնաւոր մահագդ հրատարակուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Արմենակ Տ. Դաւտաւորեան, Տէր եւ Տիկին Փերայր Դաւտաւորեան կը ծանու – ցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պի – տի կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ԴԱՍԱՒՈՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Դաւտաւորեան եւ Թօփալեան հա – մայն ննջեցեալոց յիշատակին, այս կիրա – կի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողնե – րը :

×

Լիոնի Հայ Ազգ. Մխիթարեանը, բարե – պաշտ ժողովուրդին ուշադրութեանը կը յանձնէ, որ այս կիրակի, տեղւոյս Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ մասնաւոր հոգե – հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի երջանկայիշատակ Կոմիտաս վարդապե – տի, ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյս մէջ պաշ – տօնավարող վախճանեալ վարդապետ ու քահանայ հայերու, նոյնպէս հանդուց – եալ զոլրապետներու ու զոլիրներու յիշա – տակին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պազրճեան եւ զաւակը՝ Յարութիւն, Պ. Տիգրան Պա – զըրճեան, Տէր եւ Տիկին Ժողէֆ Պա – զըրճեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Պազրճեան եւ զաւակը՝ Լիտիա, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պազրճեան եւ զաւակը՝ Րաֆֆի շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՊԱԶՐՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Յարութիւն Տէրոյեանի եւ զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն՝

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՏԷՐՈՑԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբը կազմակերպած է թէյասե – ղան մը ի պատիւ Արայ Պարթեւեանի, (երաժշտական գործունէութեան եւ եկե – ղեցւոյ պաշտօնավարութեան 40ամեակի առիթով) :

կիրակի, 26 Յունուար ժամը 16ին,
SALLE JEAN GOUJON
8, Rue Jean Goujon
կը նախագահէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց

Այս պատեհութեամբ, Ա.Պարթեւեան պիտի հաղորդէ իր տպաւորութիւնները Հայաստանի երաժշտական կեանքի մա – սին :

Ծախքերու մասնակցութիւն 5 ֆրանք :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

25 Յունուար, 1964, Շաբաթ.— *Տօն է Սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին եւ չորեքտասան դի – ուորացն. պիտի մատուցուի Ս. Պատա – րագ ժամը 10ին :*

2 Փետրուար, 1964, Կիրակի.— *Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից տօնին առիթով հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին : Ի ժամ Ս. պատարագի հո – ղեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած, վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպս. Պա – լաքեանի, Տ. Սուքիաս վրդ. Պարոնեա – նի, Յովհ. քհնյ. Հիւնքէրպէկյէնտեանի, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Պըն – տամեանի, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թաղմ – ճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արս – լանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիգամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պարտաւղեանի, Յարու – թիւն քհնյ. Ճօրթուեանի եւ Ադդէ քհնյ. Փայլակեանի հոգիներուն համար :*

6 Փետրուար, 1964, Հինգշաբթի.— *Վարդանանց Ճակատամարտի պատմա – կան, կրօնական եւ ազգային տօնին ա – ռիթով պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ ; ժամը 10ին : Ս. պատա – րագը միաձայն, Կոմիտասեան եղանա – կաւ պիտի երգեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիները : Ի ժամ Ս. պատարագի կը կատարուի Հայրապե – տական մաղթանք Ամենայն Հայոց Հայ – րապետի անուանակոչութեան տօնին ա – ռիթով : Հրաւիրուած է Փարիզի եւ շրջ – ակայից դասընթացքներու աշակերտու – թիւնը : Յաւարտ պատարագի պիտի ե – դուին աւուր պատշաճի չարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւն – ներ աշակերտներու կողմէ : Կը հրաւիր – ուին բոլոր հայրենակիցները իրենց ներ – կայութեամբ յարգելու յիշատակը մեր նահատակներուն :*

9 Փետրուար, Կիրակի, *Բուն Բարեկեն – դան : Ս. պատարագ ժամը 10ին : Այս կի – րակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ :*

13 Փետրուար, Հինգշաբթի, *կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնընդ – առաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան :*

14 Փետրուար, Ուրբաթ,, *Տեառնընդ – առաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ս. պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին :*

× *Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգ – շաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատար – ուի Հոկտմի արարողութիւն եւ կը խօս – ուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի 13 Փետրուարի Հինգշաբթիէն :*

× *16 Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն :*

« Au Pavillon Bleu »
(BORD DE SEINE)
BAS-MEUDON
50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39
●
Տէր եւ Տիկնոջ
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
BAR-RESTAURANT
— SPÉCIALITÉS ORIENTALES —
NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE
ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆԶՈՑԻ, ՊԱՐԻ
վարձու սրահ, ճաշով ու
խմիչքով կամ ոչ :
ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
REVEILLONS

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի ժամը 18ին ձայնաւոր պա – տարագ Արժանթէոյի Սէն ժան Մարի Վիանէյ եկեղեցիին մէջ, 30 Ավընիւ ժորժ Քլէմանսօ, Արժանթէօյ : Արժանթէօյի կայարանէն առնել թիւ 2 օթոքառը, իջ – նել ժ. Քլէմանսօ կայանը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Աղքատախնամ – Որբ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի, ժամը 15·30ին, Հ. Բ. Ը. Մ. սրահին մէջ, 5 Րիւ Փափէր : Օրակարգ.— 1) Հաշուետուութիւն նիւթական եւ բարո – յական : 2) Ընտրութիւն նոր վարչու – թեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Աչքի Օրը, մեծ պատրաստու – թեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շի – մմի սրահը :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատ – րոնին մէջ :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

*

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
Վարժարանի Աշակերտութեան Կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 16 ՓԵՏՐ., ԺԱՄԸ 3·30

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ.— *Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն :*

— 2 — ՋԱՒԵՇՏ, *Ֆրանսերէն, 1 արար :*

*

26, RUE TROYON SÈVRES (S. et O.)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» եւ «Փոթորիկ» խումբերու ժողովը այս Ուր – բաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Զրոյց ընկ. Փերայր Մխրճեանի կողմէ :

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէնե – րու եւ խումբերու անդամ ընկեր–ընկե – րուհիները :

Վարանդեան խումբ, այս Շաբաթ ե – րեկոյ, ժամը 21ին :

Հայաստան խումբ, այս Շաբաթ, ժամը 21ին :

Ընկեր Կարօ խումբ, կիրակի, 26 Յուն – ուար կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Ակնունի ենթակոմիտէ, Շաբաթ 1 փե – տրուար ժամը 21ին :

Շաւարշ Միսաճեան խումբ, Շաբաթ, 1 Փետրուար, ժամը 21ին :

Գէորգ Զաւուշ խումբ, կիրակի, 9 Փե – տրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Նիկոլ – Դուման խումբ, կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Մուրատ խումբ, կիրակի, 9 Փետրուար կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պար – տաւոր է : Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներ – կայացուցիչները :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Լիոնի Կոմիտաս երգ – չախումբին կողմէ իր Բ. տարեդարձին առթիւ : Ազգ. սրահին մէջ, 293 Րիւ Պուալօ, այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր :

Գեղարուեստական բաժին, մասնակ – ցութեամբ Կոմիտաս երգչախումբին : Երգ, խմբերգ, պար, արտասանութիւն, զուարճ :

Եւրոպական պարեր մասնակցութեամբ նուագախումբ ԺԷՕ ՔԼԷՐԻ :

Ճոխ պիւֆէ Մուտք 4 ֆր.

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 16, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր,

ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

Նախագահութեամբ՝ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՉՆԱԺՈՂՈՎԻ

Առենապետ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԻՆԿԵԱՆԻ

Երկու նուագախումբ, ֆոքիյոն, թօմպոլա

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Խնամուած պիւֆէ, սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, զիմելով՝

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
11, Square Alboni, PARIS (16e) Tél. : TRO. 03-18

Գին 10 ֆր., ուսանողներու 5 ֆրանք

Paris C. C. 8019-72

Bongoût
USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)
DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE
★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
25
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI
25 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9918

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9918

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԽՈՒՐ ԵՐԵՒՈՅԹ

Մեր հայրենիքին պարտադրուած վարչաձեւը թոյլ չտուաւ, որ Իսրայէլի կառավարութեան ըրածին պէս ներգաղթը արտասահմանէն դէպի Հայաստան սկսէր առաջին իսկ օրէն, «տեւական» եւ ծրագրուած ձեւով: Բնականոն պայմաններու մէջ մեր երկրի բնակչութեան թիւը այսօր երկու անգամ աւելի պէտք է ըլլար:

Խորհրդային վարչաձեւի յաւերժացումը եւ հայրենիք վերադառնալու յոյսերուն չքացումը մղեցին «գաղթական» դարձած Հայերը իրենց գլխուն ճարը նայիլ եւ տուն – տեղ ըլլալ հիւրընկալ երկիրներու մէջ: Այս վերջինները հանդրուան մը պէտք է ըլլային պարզապէս դէպի Հայաստան տանող ճամբուն վրայ, այն յոյսով որ Հայութիւնը շուտով վերըստին պիտի տիրանար իր ազատ ու անկախ հայրենիքին:

Շատ ուշ սկսաւ ներգաղթը, սփիւռքի Հայութեան համար:

1924ին, երբ Փարիզ եկած էր Խ. Հայաստանի վարիչներէն Արամայիս Երզընկեան, Սալ տ'Ակրիքիւլթիւրի սրահին մէջ կայացած հրապարակային հանդէսի մը ընթացքին «Բացէ՛ք դուռները» գոչեց Գրիգորիս վարդապետ Պալաքեան,— ետքէն եպիսկոպոս եւ առաջին կաթողիկոսական պատուիրակ արեւմտեան Եւրոպայի:

Իրեն ձայնակցեցան բանասէր Կարապետ Յ. Բասմաջեան եւ ուրիշ մտաւորականներ:

Դուռները չբացուեցան այն ատեն դըժբախտաբար: Պէտք եղաւ սպասել աւելի քան տասը տարի, մինչեւ որ Ֆրանսայէն առաջին կարաւան մը մեկնեցաւ Հայաստան:

Յետոյ կրկին տասը տարի վերջ, երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, 1946 – 48, կազմակերպուեցաւ նոր ներգաղթ մը, այս անգամ զանգուածային աստիճանաչափով: Սուրիայէն, Լիբանանէն, Յունաստանէն, Ֆրանսայէն, Պարսկաստանէն ու Եգիպտոսէն շուրջ հարիւր հազար Հայեր գացին Հայաստան: «Հայրենական պատերազմ»ի ընթացքին հարիւր հազար — թերեւս աւելի — կտրիճ հայ զինուորներ զոհ գացեր էին Կէրչի (Խրիմ) եւ այլ ճակատներու վրայ: Հայրենիքը աշխատող բազուկներու պէտք ունէր՝ նոյն քանակութեամբ:

Դուռները կրկին փակուեցան 1948ին, անշուշտ հրամանաւն ամենազօր Կրէմլինի, որ 1945 Նոյեմբերին բարեհաճած էր արտօնել մաս մը Հայերու ներգաղթը:

Յետոյ դարձեալ լռութիւն, մինչեւ Խրուշչեւի Երեւան այցելութիւնը 1961 Մայիսին՝ խորհրդայնացման քառասնամեակին առթիւ: Մինչ անկէ տարի մը առաջ կարմիր գործակալներ գաղտասուքներով յոյսեր կը ներշնչէին, որ Մոսկուայի մենատէրը իր տոպրակէն Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը պիտի հանէր իբրեւ Արմաղան քառասնամեակի, անիկա փոքրիկ «մագնիս» մը միայն հանեց դրպանէն, հիասթափ ընելով ամէնէն առաջ «Հայաստանասէր»ները ի սփիւռս աշխարհի:

«Մագնիս»ը շատ զօրաւոր չէր սակայն, դէպի հայրենիք քաշելու համար արտասահմանի բոլոր Հայերը:

Խրուշչեւի ճառէն մինչեւ այսօր հայրենադարձ հայրենակիցներու թիւը 3 հազարը չանցնիր, որքան գիտենք հրատարակուած տեղեկութիւններէն:

Նոյն ժամանակաշրջանին դէպի Միացեալ Նահանգները, Քանատա, Հարաւային Ամերիկա եւ Աւստրալիա գաղթողները աւելի մեծ թիւ մը կը կազմեն:

Ու ամէնէն առաջ «Հայաստանասէր»ներն է որ կ'արձանագրուին արտագաղթ կազմակերպող գրասենեակներուն:

Ի՞նչպէս բացատրել այս տխուր երեւոյթը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ԱԼ... ՈՒԿԱՆՏԱ

Զանզիպարէն եւ Թանկանիքայէն ետք, ըմբոստութիւն մը ծայր տուաւ Ուկանտա, Ճինճայի մէջ որ արեւելեան Ափրիկէի կարեւորագոյն քաղաքներէն մէկն է ճարտարարուեստական տեսակէտով:

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն այս ըմբոստութիւնը կը պատրաստուէր քանի մը օրէ: Արդարեւ հրացանակիրներու երկու միաւորներու մէջ խռովութիւններ սկսած էին եւ Ներքին նախարարը գացած էր կարգը վերահաստատելու համար: Ներկայիս ինք ալ ձերբակալուած է անոնց կողմէ: Ասոնց ուզածն ալ չի տարբերիր Թանկանիքայի ըմբոստներու ուզածէն: Զինուորական աստիճանի արագ յառաջացում կը պահանջեն: Ներքին նախարարը թէեւ խոստացած էր գոհացում տալ եւ նոյնիսկ յաւելում ալ կատարել, բայց ափրիկեցի զինուորները չեն սպասած: Վերջին լուրերու համաձայն որոնք Ճինճայէն կը հասնին, ըմբոստները կը շարունակեն քալել մայրաքաղաքին վրայ:

Այս միջադէպերէն առաջ, Օնամա յայտարարած էր, անդրադառնալով Թանկանիքայի դէպքերուն, թէ «հակառակ արկածախնդիրներու փոքր խմբակի մը որ պատրաստ էր կացութիւնը շահագործելու», Ուկանտա երախտապարտ էր այն օժանդակութեան համար զոր Բրիտանացիք կը բերէին իր բանակին եւ վստահութիւն ունէր իր զօրքին վրայ: Ուկանտա ունի – չունի մէկ վաշտ ունի 600 հոգիէ բաղկացած, որոնց հարիւրը՝ Ճինճա են իսկ հինգ հարիւրը Ռուանտայի սահմանին վրայ: Յեղափոխութենէն քիչ մը առաջ բրիտանական կառավարութիւնը որոշած էր զօրք զրկել Ուկանտա: Տընքան Սանտիս, Հասարակապետութեան հետ յարաբերութեանց նախարարը, յայտարարած էր թէ Անգլիա իր օժանդակութիւնը բերած է Ուկանտայի վարչապետ Միլթըն Օպոթի դիմումին վրայ: Քենիայի անգլիական զօրքը հրահանգ ստացած է Ուկանտա երթալու:

Ուկանտա, նախապէս բրիտանական հոգատարութեան տակ, կը գտնուի Սուտանի, Քոնկոյի, Թանկանիքայի եւ Քենիայի միջեւ, 243 հազար քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ունի եւ հինգուկէս միլիոն բնակիչ: Անկախ դարձաւ 1962 Հոկտեմբեր 9ին եւ Հանրապետութիւն դարձաւ Հոկտեմբեր 1963ին:

Ցարդ «միակ կուսակցութեան» դրութիւնը չկայ, բայց վարչապետը տրամադիր է զայն հաստատելու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՍԹՐՕ Հաւանա վերադարձաւ նոյնքան անշուք կերպով որքան մեկնած էր անկէ: Համաձայն է Խրուշչեւի գաղափարական տեսակէտներուն եւ խորհրդային վարչապետը ասոր փոխարէն շաքար պիտի գնէ Քուպայէն:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ առեւտրական բանակցութիւններ սկսած են Խորհ. Միութեան եւ համայնավար Չինաստանի միջեւ:

ՔՈՆԱՔՐԻԻ մէջ Շու էն Լայ եւ Սեքու Թուրէ ջերմ բաժակաճառեր փոխանակած են եւ շեշտած թէ կողք կողքի են նոյն պայքարին մէջ:

ՁՄԵՌԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Յունուար 19 եւ 20 թուականով —

ԳԵՏԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ՍԱՌԻԼ, ԳԱՅԼԵՐ ՅԱՐՁԱԿԵՑԱՆ ՓՈԼՈՆԵԶՔԷՕՅԻ ՎՐԱՅ, ԵԱԼՈՎԱՅԻ ՆԱՒԸ ԽՐԵՑԱՒ

Պոլսոյ մէջ ջերմաստիճանը զերոյէն վար տասնի ինկաւ, ձիւնին թանձրութիւնը քսան սանթիմեթրի հասաւ: Փոխադրամիջոցի, հացի եւ քարիւղի, մանաւանդ քարիւղի տագնապը շարունակուեցաւ: Հարկ եղաւ ժամերով սպասել այն հազուագիւտ վայրերը ուր փոքր քանակութեամբ քարիւղ կը բաշխուէր:

Ձիւնը երէկ ալ շարունակուեցաւ, ճամբաները սառած մնացին: Երթեւեկի սպասարկութիւնը տուգանք կը գանձէ եւ երթեւեկելէ կ'արգիլէ այն կառքերը որոնք շղթայ չեն կրեր:

Կը հաղորդուի թէ երկու օրէն պիտի փարատի քարիւղի տագնապը:

Հացի տագնապին գլխաւոր պատճառը այն է որ փուռերը կը նախընտրեն փիտէ արտադրել, որ աւելի շահաւոր է: Ժողովուրդին կը յանձնարարուի աւելորդ հաց չգնել:

Զուրի ժամացոյցները, որոնց համար միջոցներ ձեռք չէին առնուած, պայթած են: Կը հրահանգուի ժամացոյցները պարկերով փաթթել եւ դիշերները գոցել մայր ծորակը:

Ձիւնը պիտի շարունակուի եւ հաւանական է որ ջերմաստիճանը աւելի եւս իյնայ:

Սովալլուկ գայլեր իջած են Փոլոնեզքէօյ: Գազանները չուներուն յարձակման ենթարկուելով ետ քշուած են:

Ջերմաստիճանը նուազ տասնի իյնալէն ետք, Քիւչիւքչեքմէճէի լիճը սկսած է սառիլ:

Ծովերու վրայ փոթորիկը մեծ վտանգ կը ստեղծէ: Ձիւնամրրիկի պահերուն, արուարձաններու սպասարկութիւնն ալ կը կաղայ:

Եալովայի շոգենաւը այս պատճառով ցամաք խրած է առջի դիշեր Եալովայի մօտեցած պահուն: 67 ուղեւորները նաւակներով ազատած են 11 ժամ ետք:

Աշխատանք կը տարուի խրած նաւը փրկելու համար:

Սեւ Ծովի նաւերն ալ նաւահանգիստները ապաստանած են:

Սեւ Ծովի բազմաթիւ գիւղաքաղաքներուն մէջ ուտելիքի տագնապ կը տիրէ: Ոչ մէկ նաւ կրնայ Սեւ Ծով բացուիլ:

Կը հաղորդուի թէ Դանուպի Սեւ Ծովի գետաբերանը, Օտեսայի եւ Ազովեան ծովերը տեղ տեղ սառած են:

Թերքոսի եւ Էլմալըի լիճերուն եզերքները եւ Գեաղըտհանէի վերին մասերն ալ սառած են:

Իւմրանիյէ եւ Պուլկուրլու գիւղերուն շրջակայքը ապահովութեան միջոցներ ձեռք առնուած են սովալլուկ գայլերու դէմ:

Պոլուի ճամբուն վրայ օթօպիւս մը, որուն մէջ 36 ճամբորդ կը գտնուէր, կորսուած է:

Տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով ձիւն տեղացած է Ատանա եւ շրջակայքը: Ջերբաստիճանը առաւել 14էն նուազ երկուքի ինկած է:

Սըվազի մէջ 23 տարիէ ի վեր չտեսնուած ցուրտ կը տիրէ: Ջերմաստիճանը նուազ 29ի ինկած է:

Անթալիոյ գիւղերուն մէջ գայլի վոհմակներ գիւղական վարժարանի մը աշակերտներուն վրայ յարձակած են: Վարժապետը հասած, վիրաւորուած, բայց փրկած է աշակերտները:

Քըզըլըրմաք, Եփրատ, Ճէյհան եւ Էրկենէ գետերը սառած, Իսկենտերունի նշանաւոր փոթորիկը, որ ժամական 120 քիլմ. արագութեամբ կը փչէր, վնաս պատճառած է նաւահանգիստին:

Հարիւր փոխադրամիջոցներ անշարժացած են ցամաքային ճամբաներու վրայ:

Էսկիշէհիրի մէջ կարելի չըլլար թաղել մեռելները:

ԻԶՄԻՐ.— Երկար տարիներէ ի վեր աննախընթաց ցուրտը պատճառ եղաւ որ հանդիպակաց ծովածոցին Պայրաքլըի մասը ծովը տեղ տեղ սառիլ սկսի: Ջերմաստիճանը նուազ 9ի ինկած է, կեանքը սկսած է կաղալ Իզմիրի մէջ:

10 ՀՈԳԻ ՍԱՌԵՑԱՒ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ, ԲԱՆՋԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՊՏՈՒՂԻ ԲԵՐՔԸ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ Է, — ԳԱՅԼԵՐ ԻՋԱՆ ԵՇԻԼ ԳԻՒՂ

Ձիւնը դադրեցաւ երէկ, ջերմաստիճանը քիչ մը բարձրացաւ: Ցուրտի ալիքը դէպի Արեւելք կը սահի:

Երէկ Անատոլուի մէջ բազմաթիւ անփեր սառեցան: Մանաւանդ արեւելեան եւ հարաւային նահանգներու մէջ բանջարեղէնի եւ պտուղի բերքերը սառեցան: Բազմաթիւ վայրեր, սովալլուկ գայլերը գիւղերը եւ գիւղաքաղաքները իջան:

Ատանայի մէջ փոթորիկը շարունակուեցաւ ամբողջ սաստկութեամբ: Նարընջենի պարտէզներուն մէջ մեծ խարոյկներ վառուած են ծառերը փրկելու համար: Ջերմաստիճանը զերոյէն վար է: Նոյնն է պարագան Անթաքիոյ եւ Իսկենտերունի մէջ, ուր 1,5 միլիոն ծառերուն կէսը սառեցաւ:

Պոլսոյ մէջ քարիւղատար բեռնակառքերը զանազան թաղերու մէջ վառելանիւթ բաշխեցին:

Ձիւնները երէկ հալիլ սկսան, բայց դիշերը դարձեալ սառ կապեցին գետինները:

Քիւչիւքչեքմէճէի լիճն ալ, որ առջի օր սկսած էր սառիլ, երէկ հալեցաւ:

Քաղաքին մէջ եւ դուրսը բոլոր ճամբաները բաց են երթեւեկին:

Գիշերը, ջերմաստիճանը նուազ վեցի ինկաւ: Կը հաղորդուի թէ այսօր մինչեւ առաւել հինգի պիտի բարձրանայ: Հիւսիսի հովը դադրած, սկսած է Հարաւէն փչել:

Սաստիկ ցուրտին հետեւանքով երկրին զանազան կողմերը սառողներուն թիւը 10ի բարձրացած է առ այժմ:

Իզմիրի մէջ ջերմաստիճանը նուազ 11ի ինկած, Քիւլթիւրփարքի արուեստական լիճը սառած է:

Կ'ըսուի թէ Եշիլգիւղի եւ Ֆլորիայի շրջանին մէջ տեսնուած են վոհմակներ որոնք գայլի կը նմանէին: Ոստիկան զօրաց յիսնապետը կրակած է գայլերուն վրայ, որոնք խոյս տուած են դէպի Հալքալը:

ՏԽՐՈՒՆԻ

«Ալիք»էն խոր ցաւով կ'իմանանք Յովհաննէս աւագ քահանայ Հաճեանի մահը, որ տեղի ունեցած է Յունուար 16ին, Թեհրանի մէջ: Հաճեան քահանայ առաջնորդական փոխանորդն էր Թեհրանի, բնիկ Կարսեցի: Որքան գիտենք, պատրաստած էր աշխատութիւն մը Կարսի շրջանի գիւղատնտեսական կեանքին մասին: Կ'աշխատակցէր «Ալիք»ի եւ «Հայրենիք»ի:

× Ցաւով կ'իմանանք նաեւ Լեւոն Ճերահեանի մահը, որ տեղի ունեցած է Մարսիլիոյ մէջ: Վերջերս հրատարակած էինք իր յուշերը Պալքանեան պատերազմէն: Դպրապետ էր եւ ուսուցիչ: Ունի պատմագրական աշխատութիւններ, զորս ինք կը տպէր՝ գիր ու մեքենայ հայթայթելով, իր տանը մէջ:

ԱՆՄԱՀԱՆՈՒՆ ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔ. ՄԵԼԻՔ-ԹԱՆԳԵԱՆ

ԽՄԲ.— Անցեալ Հոկտեմբերին լրացաւ Ներսէս Արք. Մելիք – Թանգեանի մահուան տասնեւհինգերորդ տարելիցը :

Հայ եկեղեցական դասուն այս մեծանուն եւ արժէքաւոր ներկայացուցիչը, որու աշխատակցութիւնը վայելած է *Յառաջ*, շուտ մոռցուելիք անուն մը չէր: Դժբախտաբար հայ մամուլը թերացաւ իր պարտականութեան մէջ, կը խոստովանինք՝ *Յառաջ* եւս իր կարգին: Իրանի հայ մտաւորականութեան պարտքն էր, նախ, յիշեցնել ատիկա, — Մելիք – Թանգեան արքեպիսկոպոս միայն թեմակալ առաջնորդ մը չէր Ատրպատականի, այլ եւ պաշտպանը հայ մտաւորականութեան: Խուճապի տարին, Արաքսը անցնող ամէն մտաւորական, ամէն գաղթական, բա՛ն մը կը պարտի իրեն : Պատկառելի հեղինակութիւն, յարգանք եւ ժողովրդականութիւն կը վայելէր ոչ միայն Իրանի հայ գաղութին մէջ, այլ եւ իր հմայքը տարածած էր մինչեւ երկրին պետական շրջանակները:

Ահա Իրանի Հայութենէն՝ հայ երիտասարդ մըն է, որ կ'արծարծէ «անմահանուն » այս հոգեւորականին յիշատակը.—

Եթէ երբեւէ այցելէք Թաւրիզի ազգային գերեզմանատունը, այնտեղ՝ մատուռին կից, պիտի տեսնէք մի սեւ եւ պատկառելի յուշաքար, որի ներքեւ յաւիտենապէս հանգչում է հոգելոյս Ներսէս Արք. Մելիք – Թանգեանը :

Լինել ժողովրդի հետ՝ մի՛շտ եւ ամէն տեղ,— *այս էր նրա խորունկ բաղձանքը՝*

Այդ եղաւ նաեւ իր վերջին բաղձանքը՝ որ գրուած է իր իսկ ձեռքով, իր կտակի վերջաւորութեան մէջ.

— « Պէտք չէ , որ իմ գերեզմանը եկեղեցու բակում եւ կամ զանգակատան ներքեւ փորէք: Իմ գերեզմանը՝ կամենում եմ որ գերեզմանատանը լինի, ուր գըտնըւում է ե՛ւ իմ սիրելի ժողովուրդը »:

Իրականում՝ Մելիք – Թանգեանի դամբարանը ոչ թէ միայն գտնւում է Թաւրիզի գերեզմանատանը , այլ եւ գտնըւում է իր սիրելի ժողովուրդի, իր սիրասուն զաւակների սրտերում,— ուր էլ որ լինեն, ուր էլ որ գտնուեն նրանք :

Դժուար է, եւ ամէն մահկանացուի տրուած չէ հասնիլ ճշմարիտ հոգեւորականի բարձր կոչումին, որովհետեւ՝ ընծայարանից , ուսմունքից եւ ինքնաշխատութիւնից զատ, եւ աւելի՛ քան կարեւոր՝ ճշմարիտ մարդու բնատուր եւ անխարդախ շաղախ, անվերապահ նուիրում եւ հաւատք է պէտք, արդարացնելու եւ արժեցնելու այդ մեծ պարտականութիւնը :

Մելիք – Թանգեանը մէկն էր այն լուսեղէն եւ բացառիկ դէմքերից՝ որ կարողացաւ ակնածանք, յարգանք եւ սէր ըստեղծել, իր պաշտօնի, ինչպէս նաեւ իր անձի շուրջ :

Եթէ մեր բարձրաստիճան հոգեւորականները ընդհանուր առմամբ որդեգրէին նոյն սկզբունքները եւ լինէին ա՛յն՝ ինչ որ եղաւ Մելիք – Թանգեան իր ժողովրդի եւ իր հօտի համար, այսօր մեր եկեղեցին պիտի հանդիսանար գլխաւոր առանցքը, անվիճելի հեղինակութիւնը եւ միակ հրահանգիչը՝ հայրենազուրկ եւ հողմավար մեր կեանքում :

Ներսէս Արք. Մելիք – Թանգեանը, շուրջ վաթսուն տարի անհուն նուիրումով եւ մեծ ոգեւորութեամբ ու զոհողութեամբ ծառայել է իր ժողովուրդին՝ մերթ որպէս գիւղական ուսուցիչ, մերթ որպէս հասարակական գործիչ, որպէս վարդապետ, վանահայր, դիւանապետ , եւ ի վերջոյ որպէս թեմակալ առաջնորդ Ատրպատականի Հայութեան: Նա, հայրենասէր կամաւորի պէս, մեկնել է ո՛ւր որ կանչուել է պարտականութեան : Նա շրջել է գիւղից գիւղ, քաղաքից քաղաք , երկրից երկիր, որտեղ որ իր աղէտուած եւ վտանգուած ժողովուրդը օգնութեան եւ հսկողութեան կարիք է ունեցել :

Նա եղել է Շուշի, Էջմիածին , Զանգեզուր, Խրիմ, Վասպուրական , Ատրպատական , ուր եւ առաջնորդել է երկար տարիներ, մինչեւ իր կեանքի վերջին օրերը: Իր բնատուր իմացականութեամբ՝ գերազանց թուերով աւարտել է Գէորգեան Ճեմարանը, յետագայում Պետերբուրգի համալսարանում ուսանել է իրաւագիտութիւն: Բանիմաց հմտութեամբ, ուսումնասիրել եւ հրատարակել է մի շարք հեղինակութիւններ, որոնցից «Հայոց Եկեղեցական Իրաւունքը » բացառիկ արժէք ունի (երկու հատոր) :

Իր անձնուիրութեամբ եւ անշահախնդրութեամբ գրաւել էր ոչ միայն Ատրպատականի Հայութեան սիրտը, այլ եւ համակրանքը պետական բարձրաստիճան պաշտօնէութեան, ինչպէս նաեւ երկրի թագաւորի, արժանանալով բարձր տիտղոսների եւ շքանշանների :

Իր պաշտօնավարութեան շրջանին , քանիցս հրաւիրուեց Էջմիածին, վերջին անգամ՝ ազգային եկեղեցական համագումարին եւ Զէօրէքչեան Կաթողիկոսի օծման ներկայ գտնուելու համար: Բայց ամէն անգամին էլ առարկել էր թէ իր ներկայութիւնը շատ անհրաժեշտ եւ պարտադիր չէ կարող լինել նման պայմաններում, բացի այդ՝ ցանկութիւն չունի, երբեւէ, թէկուզ կարճ ժամանակով բաժանուելու իր սիրելի հօտից եւ ժողովուրդից :

Մելիք – Թանգեան Արք. շնորհիւ իր շրջահայեաց քաղաքականութեան եւ պատկառազդու հեղինակութեան ,— քանի անգամներ ապահովել է Ատրպատականի Հայութեան Ֆիզիքական գոյութիւնը, թրքական եւ բոլշեւիկեան գրաւման շրջաններին :

Բնաւորութեամբ հաւասարակշիռ , մաքրակենցաղ եւ սրբակրօն մարդ էր Սրբազանը: Խիստ եւ աններող էր՝ երկդիմի, չար, շողոքորթ եւ անպէտ անհատների հանդէպ : Ուղղամիտ էր եւ անաչառ : Չէր հանդուրժում ձեւականութիւնների եւ քծնանքի : Պարզամիտ էր եւ անվերապահ: Ճշմարիտ էր ու արդարամիտ :

Մելիք – Թանգեան սրբազանի մահը համահայկական մեծ կորուստ եղաւ : Նրա յուղարկաւորութիւնը դարձաւ համաիրանական մի մեծ ցոյց, որին արժանացած չէ եղել եւ ոչ մի պարսկահայ հոգեւորական, ինչպէս հասարակական որ եւ է գործիչ :

Ողջ Թաւրիզ քաղաքը ծունկի եկաւ եւ գոց խանութների առջեւ խոնարհուեց՝ ուսամբարձ տարուող այդ մեծանուն հոգեւորականի դագաղի առաջ: Առաջնորդարանից մինչեւ ազգային գերեզմանատունը ձգուող ամբողջ ճամբի երկայնքին՝ լռութիւնը թեւարկեց սգաւոր յուղարկաւորների խորունկ վիշտը : Հեռաւոր քաղաքներից եւ գիւղերից ժամանած հազարաւոր հայ թէ պարսիկ սգակիրներ՝ միացան ծանրաքայլ թափօրին, Հայոց մեծափառ «խալիֆէ»ին դէպի իր վերջին հանդրուանը ուղեկցելու համար :

Եւ իր ժողովուրդը, միայոյզ եւ խուլ զսպումով արտասուեց, արտասուեց իրենից յաւիտենապէս բաժանուող Առաջնորդի համար, որ խոստացել էր, սակայն , իր ժողովուրդից երբեք եւ երբեք չբաժանուել ...

Թո՛ղ իր լուսափայլ անունը յաւէտ անմար մնայ հօտի եւ համայն Հայութեան սրտերում :

Ներսէս Արք. Մելիք – Թանգեան , — *բի՛ւր յարգանք քո անմեռ յիշատակին :*

ՆՈՐԻԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱՅԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ՏԱՂԵՐԻ ԵՐԱԺՇՏ. ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Մատենագիտական տեսութիւն)

Եթէ Սայաթ – Նովայի տաղերը, որպէս գրական ստեղծագործութիւն, գըրանցուել են մեզ յայտնի մատեաններում եւ հիմնականում դրա շնորհիւ հասել մեր ձեռքը, նրանց եղանակները, որպէս երաժշտական ստեղծագործութիւն, չեն ունեցել այդ բախտը : Մասնագէտներին թողնելով Սայաթ – Նովայի տաղերի երաժշտագիտական կողմը, մենք կը հետեւինք նրանց եղանակների յայտնաբերման ու տարածման ուղղութեամբ կատարուած աշխատանքներին, աշխատանքներ, որոնց շնորհիւ մեծ աշուղի սեփական եղանակ ունեցող խաղերն այսօր ներկայացնում են զգալի թիւ :

Սայաթ – Նովայի եղանակների որոնման հարցը առաջ է քաշուել տակաւին 1912 թուականից՝ հանճարեղ երգչի յիշատակի յաւերժացմանը նուիրուած ձեռնարկումների ժամանակ :

Սայաթ – Նովայի թողած ժառանգութիւնը պատկանում էր ոչ միայն հայ գրականութեանը, այլեւ միաժամանակ հայ երաժշտութեանը, եւ այդպէս էլ դրուել էր հարցը Յովհ. Թումանեանի եւ Գ. Բաշինջաղեանի կողմից: 1913 թ. գարնանը Թիֆլիզում կազմակերպուած երեկոյթները նպատակ ունէին , Սայաթ-Նովայի գրական աւանդը ծանօթացնելու հետ միասին, վերակենդանացնել նաեւ խաղերի եղանակները, կորստից փրկել նրանց այն մնացորդները, որոնք տակաւին ապրում էին յիշողութիւնների մէջ : Նոյն թուականի Մարտի 14ին, Ապրիլի 5ին եւ Մայիսի 25ին տեղի ունեցող սայաթնովեան բազմամարդ երեկոյթներին թիֆլիզեան հին տարազով մասնակցում էին յայտնի աշուղներ, որոնց պարագլուխն էր ծերունի աշուղ՝ ուստա Հազիրը: Վերջինս, որ Թիֆլիզի սայաթնովեան աշուղական դպրոցի ներկայացուցիչներից աւագագոյնն էր եւ իր քառասնամեայ գործունէութեամբ աշուղների մի ամբողջ սերունդ էր հասցրել, այդ երեկոյթներին սիրալիր մասնակցութիւն էր բերում իր խմբի հետ միասին : Երեկոյթների երաժշտական բաժինը բացառապէս կազմուած էր Սայաթ – Նովայի երգերից, որ մեծ յաջողութեամբ էին կատարում նոյնինքն Հազիրը եւ միւս աշուղները՝ Գիգօն, Գէորգը, Միրզան, Միշան եւայլն: Այդ եղանակների յայտնաբերումը հիմնականում աշուղ Հազիրի պրպտումների արդիւնքն էր: Այս ձեւով է, որ մօտ 150 տարիների ընթացքում գրեթէ մոռացութեան սահմաններին հասած սայաթնովեան մի շարք տաղերի եղանակներ փրկուեցին ու վերակենդանացան եւ հասարակութեան ջերմ հետաքրքրութեան առարկայ դարձան: Այդպիսի երգերից էին՝ «Չիս ասումը », «Ուստի գու քասը», «Մէ խօսք ունիմ»ը, «Էշխեմետ հիւանդացիլ իմ»ը, « Էշխեմին էնպէս վառուիլ իմ»ը, »Անդաճ արա, բարիթաւուր»ը, «Արի ինձ անդաճ կալ»ը եւայլն :

Սայաթնովեան եղանակների վերակենդանացման գործում այդ ժամանակ մեծ դեր խաղացին նաեւ երաժշտագէտները, որոնց մասնագիտական օգնութեան շնորհիւ հնարաւոր եղաւ իմանալ, թէ աշուղների կողմից ներկայացուող բազմաթիւ ու բազմազան եղանակների մէջ, որոնք էին հարազատօրէն Սայաթ – Նովային պատկանողները :

Այս յաջող սկզբնաւորութիւնից յետոյ՝ Սամաթ – Նովայի մեղեդիների յայտնաբերման ու հաւաքման գործը, որպէս երաժշտութեան ազգագրական բնագաւառի կարեւոր աշխատանք , եղել է հայ երաժշտական մշակոյթի մի քանի յայտնի գործիչների յատուկ ուշադրութեան առարկան :

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Օրմանեան, երբ դեռ Ծայր. Վարդապետ էր, 80ական թուականներուն տուաւ կարգ մը դասախօսութիւններ, Պոլսոյ մէջ, որոնք տպուած են նաեւ առանձին գրքոյկներով, այսօր հազուագիւտ: Այս դասախօսութեանց մէջ Օրմանեան կը ներկայանայ յառաջապահ , յեղափոխական եւ կատարելապէս ազգայնական, երբ դեռ երեւան չէին եկած *սումիսիոնի* իր գիծերը: Մանաւանդ ժամանակը տաք էր ազգային գաղափարներով եւ կարելիութեանց յոյսերով :

Արժէքաւոր այս դասախօսութեանց մէջ առանձին տեղ մը կը գրաւէ *Հայ Երիտասարդութեան* նուիրուած գրքոյկը : Նիւթը այժմէական է, արդիական եւ շատ հետաքրքրական : Միակ թերութիւնն այն է որ լեզուն, այս դասախօսութեանց մէջ, դեռ նոր կ'ազատագրուի դասական հայերէնէն, յանախ հնոտի, բառեր դարերու թմրութենէն նոր արթնցած: Ի՞նչ փոյթ, Օրմանեան, թէեւ ճարտասան , երբեք կատարեալ հայերէն մը չէ գրած, բայց իր մտածումները, իր գաղափարները կը տոկան, որովհետեւ ոսկոր ունին :

Մանաւանդ ի՛նչ գեղեցիկ է դասախօսութեան մուտքը :

Պիտի հրատարակենք ամբողջութեամբ, ուրեմն շար ընդ շար :

×

Հայ Երիտասարդութի՛ւն, քեզ պիտի խօսիմ: Հայ Երիտասարդութի՛ւն , քու վրադ պիտի խօսիմ: Հայ Երիտասարդութի՛ւն, քեզի համար պիտի խօսիմ :

Բայց այնպէս պիտի խօսիմ, Տեարք իմ եւ Տիրուհի՛ք, որ ազգին ընդհանրութիւնը միանգամայն պարունակեմ իմ տեսութեանցս ներքեւ, եւ երբ հայ ազգին մէջ իւր երիտասարդութեան ունեցած վիճակը, ունեցած դիրքը եւ ունեցած պարտքերը աւուրս բանախօսութեան նիւթ կ'ընեմ, ոչ ոք որ Հայ է՝ օտար մնայ իմ խօսիցս: Եւ թէ նա որ կը կարծէ երիտասարդութեան հասակը անցուցած ըլլալ, եւ թէ նա որ դեռ այդ հասակին հասած չէ եւ տակաւին մանկութեան մէջ կը գտնուի, հաւասարաբար կարենան օգտուիլ առաջիկայ բանախօսութենէս :

Ուստի, դուք ամենեքին, Տեարք իմ եւ Տիրուհիք, դուք յամենայն վիճակէ եւ յամենայն հասակէ Հայորեր եւ Հայուհիներ, որ ձեր ներկայութեամբ զիս պատուել բարեհաճած էք, դուք ամենեքին իմ խօսիցս նպատակին եւ ընթացից օտար չէք, եւ առ ձեզ ամենեսին կը հային խօսքերս սերկեանս ատենաբանութեան մէջ :

Երբ երիտասարդութիւն կ'ըսեմ , կը տեսնեմ որ կերպով մը երկդիմութեանց տեղի կրնամ տալ, եւ զանազանք զանազան իմաստով կ'առնուն խօսիցս առարկայ ընտրուած նիւթը: Այս պատճառաւ կ'ուզեմ կանխել եւ յայտարարել, թէ ժողովուրդք կամ ազգք մասնաւոր եւ անհատական անձի մը նմանութեամբ կը բացատրեն իրենց վիճակը, իրենց փոփոխութիւնները եւ իրենց գործերը, եւ այս իմաստի ներքեւ՝ երկար միջոցներու չափերով իրենց ժամանակները կը բաշխեն :

Ժողովրդի մը մանկութիւնը կամ երիտասարդութիւնը , չափահասութիւնը կամ ծերութիւնը, բազմաթիւ դարերու միջոցներէն կը կազմուին իւրաքանչիւրը: Այդպիսի իմաստով ոմանք մեր Հայութիւնը ծերութեան մէջ կը գտնեն, վասնզի Հայն եղաւ երբեմն ժողովուրդ հզօր եւ ազգ կատարեալ ըստ ամենայն քաղաքագիտական առմանց, յետ որոյ տակարացաւ եւ զօրութենէ ինկաւ, որով իբր թէ հնութեան եւ ծերութեան վիճակին մէջ մտաւ: Այլք նախընթաց կեանքը աւարտեալ եւ թաղեալ համարելով, եւ Հայութիւնը նկատելով իբր նորածին մի ժողովուրդ, որ դեռ իւր նոր կենաց առաջին քայլափոխներու կ'աշխատի , Հայութիւնը մանկութեան մէջ կ'ենթադրեն :

Ինձ անտարբեր է բոլորովին այդ խընդիրը :

Բարոյական տեսութիւններ, որք նը-մանողութեան վրայ կը հիմնուին, գլխաւորաբար ենթադրութիւններէ կը կախուին, եւ ենթադրութեանց վրայ վիճել՝ անպիտան է եւ անօգուտ: Ես հայ երիտասարդութեան վրայ խօսած ատենս երկնաչափ հեռի եմ այդ ենթադրութիւններէ եւ այդ տեսութիւններէ :

Ես կը նկատեմ Հայութեան ներկային մէջ գտնուող անհատները իրենց տարիքին տեսութեան ներքեւ միայն, եւ իւրաքանչիւրին բնական եւ իրական կենաց հասակին չափովը, կը բաժնեմ Հայութիւնը այն չորից հասակաց, որ տարւոյ մը չորից եղանակաց նման, մարդկային կենաց չորս եղանակները կը կազմեն, գարնանային մանկութիւնը , ամառնային երիտասարդութիւնը, աշնանային այրութիւնը եւ ձմեռնային ծերութիւնը :

Բայց ժողովուրդ եւ ազգ անհատէ մը կը տարբերի: Ասիկա միմիայն է եւ ինքն յինքեան փոփոխելով եւ հոլովելով յաջորդաբար չորս եղանակները պիտի արտադրէ, իսկ ազգ եւ ժողովուրդ որ բազմաթիւ անհատներէ բաղկացեալ է՝ չորս եղանակները միանգամայն կը պարունակէ, վասնզի անհատք յաջորդաբար իրենց կեանքը սկսած են եւ այդ յաջորդութիւնք մասնաւոր խումբեր կը կազմեն, եւ իրարու մերձաւորութեամբ միանալով չորս մեծ բաժանումները կը գոյացնեն :

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(1 Շար.)

1920ական թուականներից սկսած երաժշտագէտ – երգահան Մուշեղ Աղայեան – նը եւ անուանի երգիչ Շարա Տալեանը ղրառում են սայաթնովեան մի չարք մեղեդիներ, որոնց ժողովածուն լոյս է տեսնում 1946 թուականին, պարունակելով 22 երգի 24 ձայնագրում (մեղեդիներից երկուսը ունեն տարբերակները)։ Այս ժողովածուի նոր հրատարակութիւնը, որ լոյս տեսաւ 1963 թուականին, պարունակում է Սայաթ – Նովայի հինգ այլ երգերի վեց ձայնագրում (մեղեդիներից մէկն ունի տարբերակ), որոնցից երկուքը՝ գործակալ Մ. Աղայեանի ղրառմամբ, երկուքը՝ Շ. Տալեանի, իսկ երկուքը՝ վարդան Սամուէլեանի։ Այսպիսով Սայաթ – Նովայի ձայնագրուած խաղերի թիւը կազմում է, ըստ այդ վերջին հրատարակութեան, 27 երգ կամ 30 եղանակ։ Այս թուից դուրս կան, ի հարկէ, մի քանի ուրիշ մեղեդիներ եւս, որոնք հիմք են ծառայել հայ երգահանների մի չակմամբ հրատարակուած սայաթնովեան երգերին։ Կան նաեւ ուրիշների կողմից կատարուած առանձին ղրառումները, ինչպէս Սպ. Մելիքեանի ձայնագրած «Դու էն զըլնէն»ը։

Սայաթ – Նովայի տաղերի երաժշտական մշակման առաջին նմոյշն, ինչպէս երեւում է, Ալ. Սպենդիարեանի «Ղարիբ բլբուլն» է (որ է՝ Սայաթ – Նովայի «Ուստի դու քաս»ը)։ Սպենդիարեանի այս ստեղծագործութիւնը, որ ղրուած է 1925 թուականին՝ ձայնի եւ նուագախմբի համար, առաջին անգամ հրատարակուել է 1931 թուականին՝ բոտեղնաչարով եւ մասնագոյցով (փարթիսիոն)։ Սպենդիարեանի հետ մօտաւորապէս միաժամանակ հանդէս է եկել Մուշեղ Աղայեանը՝ «Ջես ասում» տաղի մշակմամբ, որն, ըստ երեւոյթին, երգահանի առաջին ստեղծագործութիւնն էր՝ կապուած Սայաթ – Նովայի տաղերի հետ։

Այնուհետեւ Հայաստանում լոյս են տեսել սայաթնովեան երգերի մշակմանը նուիրուած մի չարք հրատարակութիւններ, 1935 թուականին՝ Սարգիս Բարխուդարեանի ժողովածուն, ութ երգի մշակմամբ, 1949 թուականին՝ Ա. Դոլուխանեանի ժողովածուն, 5 երգի մշակմամբ, 1954 թուականին՝ Մ. Աղայեանի մշակած «Ցիս մէ ղարիբ բլբուլ ի պէս»ը, 1956 թուականին՝ Ռ. Աթայեանի ժողովածուն, հինգ երգի մշակմամբ։ Ժողովրդական արուեստագէտ Շարա Տալեանը 1959 թուականին լոյս ընծայած «Գուսանական երգեր» ժողովածուով հրատարակել է հայ երգահան – ների մշակմամբ սայաթնովեան 12 նոր երգեր՝ Ա. Տէր – Ղեւոնդեանից մէկ հատ, Վ. Տալեանից երկու, Զաքարեա – նից երեք, Մ. Մազմանեանից երկու, Ա. Դոլուխանեանից մէկ, Վ. Աբրահամեա – նից մէկ եւ Ռ. Աթայեանից երկու։ Նոյն թուականին լոյս են տեսնում Մ. Մի – ղայեանի մի նոր ստեղծագործութիւնը՝

«ՄԻ' ԴՊՉԻՔ ՄԵՐ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ»

ԽՄԲ.— Ներուկ ուսուցիչ մը, Ս. Ստեփանեան, որ լաւ հայերէն գիտէ, շատ գէշ առաջարկ մը ներկայացուցած է Ռամկավար մամուլին։ Այսպէս, Պոսթընի Պայքարին մէջ հրաւէր կ'ուղղէ արտասահմանի մտաւորականութեան՝ հե – տեւիլ Հայաստանի մէջ ընդունուած կամ պարտադրուած ուղղագրութեան։ Նոյն ձեւով չեն մտածեր սակայն նոյն ռամկավար օրաթերթին աշխատակիցները։ Մին, վերի խորագրին տակ, կը պատասխանէ ներուկին (կուտանք կարեւոր մասերը միայն).—

Սփիւռքի Հայութիւնը չի' կրնար ընդունիլ Հայաստանի մէջ կիրարկուած նոր ուղղագրութիւնը։

Մի' դպչիք արտասահմանեան մեր ուղղագրութեան, որ ժամանակին հանուր Հայութեան ուղղագրութիւնն էր եղած։

Այո՛։ Մի' դպչիք մեր ուղղագրութեան։

Նախ՝ որովհետեւ, արդի արեւմտահայերէնը, իր եղած ձեւով, այսինքն՝ իւրայատուկ ուղղագրութեամբը, սորվելու կամ՝ սորվեցնելու դժուարութեան հարց դիւթիւն չունի։ Ոչ մեր ուսուցիչները, ոչ ալ մեր խմբագիրներն ու դրողները ուղղագրութեան մէջ փոփոխութիւն մտցնելու կարիքը չեն զգացած տարի։

Ու յետոյ, սերունդնե՛ր ամբողջ տան – կապարտէզին մինչեւ նախակրթարան ու բարձրագոյն վարժարան, սորված են հայերէնը իր արդի ուղղագրութեամբ, առանց որեւէ դժուարութեան։

Ցարմարութիւններէ զուրկ մանկապարտէզի սրահներէն ներս, տախտակ – մածին վրայ ծալապատիկ, կոթով «պը – նակ»ներու վրայէն, գաւազանի եւ յա – ճախ ալ փալախանի սպառնալիքին են – թակայ, մեր սերունդը եւ մեղմէ առաջ ուրիշներ, այրուբենը, ու յետոյ ալ աստիճանաբար հայ լեզուն, կրցած են իւրացնել իր եղած ձեւով։

Թողունք արդի արեւմտահայերէնը իր ուղղագրութեամբ, չփորձենք փոփոխութիւն մտցնել անոր մէջ։ Այսպիսի ձեռնարկ մը անհատի մը, խմբագրի մը կամ խմբակի մը իրաւասութենէն դուրս է։ Եւ յետոյ, չենք կարծեր որ ուղղագրութիւնը փոխելու որեւէ առաջարկ ընդունելութիւն պիտի գտնէ։ Ընդունուելու պարագային ալ չփոթութիւն պիտի բերէ եւ բազում անպատեհութեանց դուռ պիտի բանայ։

Դիցուք թէ Սեփհանեանի բացատրութեամբ՝ արդի ուղղագրութեամբ դժուար է հայերէն լեզուն սորվիլը։ Սակայն, եթէ այդ ուղղագրութիւնը փոփոխութեան ենթարկենք, աւելի մեծ դժուարութեանց առջեւ պիտի չդտնուի՞նք արդեօք։

Հայաստանի մէջ ներկայիս կիրարկուղ ուղղագրութիւնը, զոր այնքան հաստատ կերպով կը ջատագովէ Սահակեանն, Գաղութահայութեան համար ընդունելի չի կրնար ըլլալ երբեք։ Այդ ուղղագրութեամբ մեզ մատուցուած դրականութիւնը, չատ չատերուն համար մատչելի չէ։ Քիչ թէ չատ գիրկ – գիրքէ հասկցողներուս համար դժուարընթեռնելի ու խրթին կը թուի ան, հապա ի՞նչ պիտի ընէ հասարակ ժողովուրդը։

Արտասահմանի մէջ երկու միլիոնէ աւելի Հայութիւն ունինք ներկայիս։ Փորձի համար, հանրաքուէ մը թող կատարուի, գէթ հոգեւորականներու, լրագրողներու, ուսուցիչներու, մտաւորականներու եւ բարձրագոյն վարժարաններու եւ ուսանողներու միջեւ, պատասխանելու համար հետեւեալ միակ հարցումին։—

Հայաստանի մէջ ներկայիս և գոյ եղող ուղղագրութիւնը գաղութահայութիւնը իւրացնէ՞ կամ՝ ոչ։

Ապահովաբար իննսունեւհինգ առ հարիւրը «ոչ» պիտի պատասխանեն։

Դիցուք թէ Սփիւռքի Հայութիւնը սկսաւ գործածել Հայաստանի արդի ուղղագրութիւնը։ Սակայն, գոլորիկ կոտմէ պիտի ընդունի՞, կը տարակուսինք։ Մէկ մասը պիտի ընդունի, միւս մասը՝ ոչ։ Ու թերեւս պիտի ծագի նոր հարց, վէճ ու տաղտուկ եւ նոր պայքար։

Չի՞ բաւեր ներկայիս գոյութիւն ունեցող չարաշուք խրամատը, որ երկուքի կը բաժնէ Սփիւռքը։ Այդ խրամատը աւելի՞ խորացնենք ...։

Չե՞ն բաւեր Գաղութահայութիւնը կըրծող, մաշող վէրքերը։ Նոր վէրք մը ե՞ս բանանք անոր տկար ու խոցելի մարմնոյն վրայ։

Հայաստան ունի կառավարութիւն, ունի պետականութիւն եւ, իրը այդ, օրէնքի ուժով պարտադրած է Հայաստանի ժողովուրդին ուղղագրական իր դրութիւնը։ Արտասահմանի մէջ ո՞ր հեղինակաւոր ուժը, ո՞ր կազմակերպութիւնը, ո՞ր մարմինը այսպիսի պարտադրանք մը պիտի ընէ։

Հոգեւին կը հրճուինք այն իրողութեամբ՝ որ ներկայիս Հայաստանի մէջ ոչ միայն անգրագիտութիւնը վերցուած է, այլեւ, մեծ կարեւորութիւն կը տրուի ուսման ու դաստիարակութեան։ Կը ծաղկին գիրն ու գրականութիւնը, արուեստն ու գիտութիւնը եւ բազմաթիւ գրքեր լոյս կը տեսնեն հինգ, տասը, տասնըհինգ, մինչեւ երեսուն հազար տպաքանակով, բան մը որ երբեք չէր տեսնուած մեր պատմութեան ընթացքին։ Միայն նոր ուղղագրութեանը եւ յաճախակի գործածուած օտար բառերուն պատճառաւ է որ Սփիւռքի Հայութեան լայն խաւերուն մատչելի չըլլար Հայաստանի գրականութիւնը։ Ինչո՞ւ Հայ ժողովուրդի ամբողջութեանը տեսակէտը նկատի չունենանք այսպիսի կարեւոր պարագայի մը։

Չէ կարելի ընդունիլ հույս, հատկութիւն, կյանք, հավետ, սյուն, հյուրասենյակ, դյուրին, հիշել, հյուսիս, ազատութիւն եւ այլ ձեւերով բառեր պարունակող ուղղագրական դրութիւն մը։

Ուրիշ կարեւոր պատճառ մը, որուն համար ուղղագրութեան փոփոխութեան հարց պէտք չէ յարուցանենք, այն է թէ՝ ներկայիս մենք աւելի կարեւոր աշխատանք ունինք կատարելիք արտասահմանի մէջ։ Ահա տեղ տեղ հայ լեզուն ձեռքէ ելլելու վրայ է։ Զուլման վտանգը Դամոկլեան սուրի մը պէս կախուած է մեր դլխին։ Հայ դիրքերն ու թերթերը, զըլխաւորաբար Ամերիկայի եւ Եւրոպայի մեր գաղութներուն մէջ եւ քիչ մըն ալ մենուրեք, լայն չափով չեն կարդացուիր։ Ամերիկայի, Ֆրանսայի եւ այլ հեռաւոր գաղութներու հայ դպրոցներէն ներս հայերէնը՝ իր արդի ուղղագրական ձեւով իսկ արդէն դժուարաւ կը սորվեցնենք մեր պատանիներուն ու երիտասարդներուն, ալ ո՞ւր կը մնայ եթէ այդ ուղղագրութիւնն ալ փոխենք ...։

Ոչ։ Ուղղագրութեան փոփոխութիւնը այժմէական հարց մը չէ մեզի համար այսօր։

Տեղին չէ՞ հոս ըսել որ մինչ անգլերէնի, ֆրանսերէնի, յունարէնի կամ գերմաներէնի ուղղագրական դրութիւնները աւելի դժուարին ու խրթին չե՞ն, քան հայերէն լեզուինը։ Եւ սակայն մի – լիոնաւորներ սոյն լեզուները կը սորվին ու կը գրեն առանց դժուարութեան, եւ մինքերնէն իսկ չեն անցըներ փոփոխութիւններ մտցնել իրենց ուղղագրութիւններուն մէջ։

Բոլորովին ճիշդ չի կրնար ըլլալ Սեփհանեանի այն հաստատումը թէ՝ «Հայաստանի բարեփոխուած ուղղագրութիւնով մեր այրուբենը վերստացած է իր սկզբնական բնոյթը եւ, հետեւաբար, անով անսխալ կը գրուի»։ Թէ՝ «... երբ արտասահմանի մեր նախակրթարաններու չրջանաւարտներն անդամ տող մը բան չեն կրնար գրել առանց սխալի, անդին, Հայաստանի մեր հայ մանուկները այրուբենը ճանչնալէ ետք, երբ գրել կը սկսին, կը գրեն անսխալ»։

Ոչ։ Կը տարակուսինք այս հաստատումին ճշդութեան։ Հայաստանի հայ աշակերտներն ալ տառասխալներ կ'ընեն, ինչպէս արտասահմանի հայ աշակերտները։

Ուրիշ կարեւոր կէտ մը եւս կ'ուզենք մատնանշել։

Սեփհանեան կը գրէ.—

« ... Այս տողերը գրողը չանցած է տրամաբանական փաստերով հաստատել թէ հազար վեց հարիւր տարիներէ ի վեր նոյն վիճակին մէջ մնացած մեր ուղղագրութիւնը չատ աւելի պէտք ունէր բարեփոխութեան ...»։

Երբ մեր ուղղագրութիւնը հազար վեց հարիւր տարիներէ ի վեր անփոփոխ մնացած է, այսինքն՝ այդ ձեւով պահուած է, այդ ձեւով ալ կարելի եղած է սորվիլ ու գրել, կը նշանակէ թէ փոփոխութեան կարիք չէ զդացուած։ Կը նշանակէ թէ այժմ ու ապագայ եւս տանելի եւ դարեւս կարելի է առանց դժուարութեան սորվիլ եւ ուղղագրել։

Սփիւռքը չի կրնար ընդունիլ Հայաստանի մէջ գործածուող արդի ուղղագրութիւնը, որովհետեւ կարիք չի զգար այդպիսի փոփոխութեան մը, որովհետեւ այդ ուղղագրութիւնը դժուարահասկնալի է, անոյշ չի հնչեր ու մանաւանդ՝ անմատչելի կը մնայ զանգուածներուն։

Լաւ է որ Թողունք արեւմտահայերէնը եւ անոր ուղղագրութիւնը այնպէս՝ ինչպէս որ է։

Համաղգային, աւելի ճիշդը՝ համազգութային, Սփիւռքի Հայութեան բոլոր խաւերն ու հատուածները չահագրգռող հարց մըն է այս, զերծ՝ կրօնական, դաւանական, գաղափարական եւ կուսակցական բնոյթէ, եւ ուստի անվերապահօրէն եւ զօրաւոր կերպով կը բարձրացնենք մեր ձայնը։

Մի դպչիք Արեւմտահայ մեր ուղղագրութեան։

Բովանդա՛կ գաղութահայութեան ձայնն է այս։

— Մի' դպչիք մեր ուղղագրութեան...։

Շ. ՔԼՕԹԱՀԵԱՆ

«Աչխարհս մէ փանջարա է» երգը եւ Գ. Սարաջեանի երկու մշակումները՝ «Քեամանչան» («Ամէն սաղի մէջըն») եւ «Քանի վուր ջան իմ»ը։

ՅԱԿՈԲ ԱՆԱՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«Ցաւ ես, ցաւ ես» երգը եւ Գ. Սարաջեանի երկու մշակումները՝ «Քեամանչան» («Ամէն սաղի մէջըն») եւ «Քանի վուր ջան իմ»ը։

ՀԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ԽՈՒԴԵԴԱՆ

ՔՈՒՎԻ ԱՑԾԵՐ

Դրա համար էլ այդ լեռը կոչւում է Ծովասար։ Ամբանը, երբ ջուրը պակասում է, լիճը ստանում է կիսալուսնի ձեւ։ Այդ ծովակի չուրջը բազմազոյն եւ բազմատեսակ ծաղիկներ են բուսնում, որոնցմով զմայլւում է ամենայն արարած։ Թամոն Աստուրին տարաւ լճի մօտ եւ ցոյց տուեց նրա եզրին դրուած մի սա – լաքար, որի վրայ, ըստ աւանդութեան, Դաւիթը խաւարծիլ է կերել լողանալուց յետոյ։ Նրանք նստեցին այդ միւեւնոյն քարին եւ, Դաւիթին յիշելով, կեղեւեցին ու կերան իրենց քաղած դալար խաւարծիլները։

Երբ հանդստացան, Թամոն կանդնեց ու երկու ձեռքով փորը պահած, ուժեղ ձայնով սուլեց։ Այդ ազդանշանի վրայ հարիւրաւոր վայրենացած այծեր, որ մինչեւ այդ անտեսանելի որոճում էին լճափի բարձրահասակ ծաղիկների ու քարերի ստուերներում, ոտքի ելան եւ սկսեցին խրտնած վազել լճի եզրերով։ Նրանց պատկերը ջրի մէջ արտացոլուե – լով, մի զմայլելի տեսարան ստեղծուեց, որի նմանը Խոզեղանը ամենեւին տեսած չէար առաջներում։ Հովիւը կանդնեց սալաքարին եւ սկսեց ակնապիշ դիտել հրաշալի պատկերը։

Կարմիր, սեւ, սպիտակ եւ մոխրագոյն այծեր էին ղրանք, ամէն մէկը մի երինջի չափ։ Նրանք ունէին երկու կող – մից ճնշուած անկիւնաւոր եղջիւրներ։ Ոմանց եղջիւրները կոտրած էին արմատի մօտ, իսկ ոմանց այնքան էին երկարել ու ոլորուել, որ խճճուել էին իրար, ամուր վահան ստեղծելով նրանց ճակատների վրայ։ Շատերի կոտոշները ճեղքուած էին երկայնութեամբ եւ լցուած հողով, որոնց մէջ վայրի խոտեր էին բուսել։ Մի այծ իր ճակատի վրայ տանում էր մի սպիտակ չուչան, որի արմատը խրուած էր նրա ականջի չուրջը ոլորուած հաստ եղջիւրի մէջ։ Բոլորն էլ ուժեղ նէին պիսակաւոր եւ սլացիկ պարանոցներ։ Մէկի եղջիւրներից կախուած էր սարդի մի պատառոտուած ոստայն։ Այծերից շատերը ծածկուած էին թաղի – քացած մաղերով, իսկ միւսները մերկ էին եւ միայն գեղանի սրունքների, փորի կամ գաւակի վրայ նկատւում էին կոշ – տացած վունջեր։ Նրանց մէջ կային նաեւ վայրի մաքիներ՝ կարճ բրդով եւ հորթանման կերպարանքներով։ Կային եւ այնպիսիներ, որ յիշեցնում էին առիւծի եւ յովազի դէմքեր։ Նրանց աչքերը սեւ էին, խոշոր եւ թանձր թարթիչներով պատըսպարուած։ Թէ այծերի եւ թէ մաքիների պոչուկները հաստ էին եւ մազոտ։ Մի քանի մաքիների դմակները խիւրի պէս քարշ էին գնում ծաղիկների ու խոտերի վրայով։

— Անտառից են եկել։ Կէսօրին գալիս են ջուր խմելու եւ որոճալու լճի եզրին։ Իրիկուան ետ են գնում ու խառնւում Ծովասարի գաղանների հետ, — ասաց ծերունին, աչք ածելով տարօրինակ հօտի վրայ, որ իր զօրաւոր ձայնից սթափուած, թեթեւ աղմուկով թաքնում էր Բերդի անտառի մէջ։

— Էս է Դաւթի հօտը, լաօ,— չարու – նակեց Թամոն, այդ խառնածին, վայրենացած ոչխարի բազմութիւնն ակնարկե – լով, որ խաղաղ որոճալով տեսիլի պէս չքացաւ լճի եզրից։

ՄԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԻՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԻՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Տիկին Վ. Շահպաղլեանի մահուան առթիւ Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր ենթահոմիտէի ընկերները իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկ. Արմենակ Շահպաղլեանին եւ իր ընտանեկան պարագաներուն :*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— *Պ. Գրիգոր Այանեան Ս. Էթիէնէն (24 Քուռ Ֆուռիէլ) Լիոնի Հայոց եկեղեցիին կը նուիրէ 50 ֆրանք, Պ. Ա. Դանիէլեանէ՝ եկեղեցիին քսան, Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Փափազեան եկեղեցիին տասը ֆրանք :*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ՀԱՑԱՍՏԱՆԷՆ ԿԸ ՓՆՏՌԻՆ

Քէլարամ Ավտալեան Վահանի (Մշոյ Մուշախչէն գիւղի Գրոյի Թոռ) վերջին պատերազմին մասնակցած եւ չէ վերադարձած հայրենիք : Փնտռողն է իր քոյրը Աղջանուշ : Հասցէն.— *Քաղաք Հոկտեմբերեան, Աբովեան փողոց, 49 Տան համար, Աղջանուշ Աւետիք Օսմանեանի :*

Հայրենական վերջին պատերազմին կորած երկու եղբայրները : Գասպարեան Անդրանիկ Գրիգորի, Գասպարեան Սեդրակ Գրիգորի, նոյն ընտանիքէն՝ Գասպարեան Աղաբէկ Աւետիսի : 1941 Թուի պատերազմէն չեն վերադարձած :

Գասպարեան Անդրանիկ Ավտալի, 1914 ի պատերազմին ազատէր է եւ ան ցեր Անգլիա : Վերոյիշեալ (չորս անձերը նոյն ընտանիքէն՝ փնտռողն է իրենց հայրը եւ եղբայրը՝ Գասպարեան Գրիգոր (Մշոյ Մուշախչէն գիւղէն յայտնի Ռէս Գրոյի Թոռ) իր հասցէն : Գրիգոր Գասպարեան, Հայկական Ս. Ս. Ռ. քաղաք Հոկտեմբերեան Միասնիկեան փողոց 5րդ նրբանցք, 22րդ տուն :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

25 Յունուար, 1964, Շաբաթ.— *Տօն է Սրբոցն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին եւ չորեքտասան պինուրացն. պիտի մատուցուի Ս. Պատարագ ժամը 10ին :*

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի ժամը 18ին ճաշնաւոր պատարագ Արժանթէօյի Սէն Ժան Մարի Վիանէյ եկեղեցիին մէջ, 30 Ավրիլ ժորժ Քլէմանսօ, Արժանթէօյ : Արժանթէօյի կայարանէն առնել թիւ 2 օթոքարը, իջնել Ժ. Քլէմանսօ կայանը :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

*

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Վարժարանի Աշակերտութեան Կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 16 ՓԵՏՐ., ԺԱՄԸ 3·30

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — *ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ*.— *Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն :*

— 2 — *ՋԱԻԵՇՏ, Ֆրանսերէն, 1 արար :*

*

26, Rue Troyon Sèvres (S. et O.)

ԿՈՒԶՈՒԻ

Մոհարար մը հայկ. հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար :

Դիմել «Յառաջ»ի :

Հ. Յ. Դ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՑԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի ընկերները մէկ փետրուար, Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, Սէնթ Էթիէնի մէջ, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ. Ներկայացուցիչը : Օրակարգ.— *Զեկուցում, ընդհ. ժողովի :*

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՑԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի, Տէսինի եւ Փոն տը Շէրիւբի ընկերները կիրակի, փետր. 2, կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Լիոնի մէջ, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կի ներկայացուցիչը : Օրակարգ.— *Զեկուցում ընդհ. ժողովի :*

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթահոմիտէնէրու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները :

Վարանդեան խումբ, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին :

Հայաստան խումբ, այս Շաբաթ, ժամը 21ին :

Ընկեր Կարօ խումբ, կիրակի, 26 Յունուար կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Ակնունի ենթահոմիտէ, Շաբաթ 1 Փետրուար ժամը 21ին :

Շաւարշ Միսաէեան խումբ, Շաբաթ, 1 Փետրուար, ժամը 21ին :

Գէորգ Զաւուշ խումբ, կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Նիկոլ – Դուման խումբ, կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Մուրատ խումբ, կիրակի, 9 Փետրուար կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Ինչ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւոր է : Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ իր Բ. տարեդարձին առթիւ : Ազգ. սրահին մէջ, 295 Բիւ Պուալօ, այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր :

Գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ Կոմիտաս երգչախումբին : Երգ, խմբերգ, պար, արտասանութիւն, զուարճ :

Եւրոպական պարեր մասնակցութեամբ նուագախումբ ԺԱԶՕ ՔԼԷՐԻ :

Ճոխ պիւֆէ Մուտք 4 ֆր.

HAUTES... GAP ...ALPES

*

HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին
ՓԻԷՌ ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

●

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ
ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

Ski — Natation — Patinage

Տարին 300 օր Արեւ
Ալպեան 800 մ. Բարձունք

●

« HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE »
Téléphone : 086
— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.

Ձմեռը՝ Օրը 18 ֆ.
Ամառը՝ Օրը 22 ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՑ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՑ

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒՔԸ

ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

LE BOSPHORE MARQUE DÉPOSÉE

ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

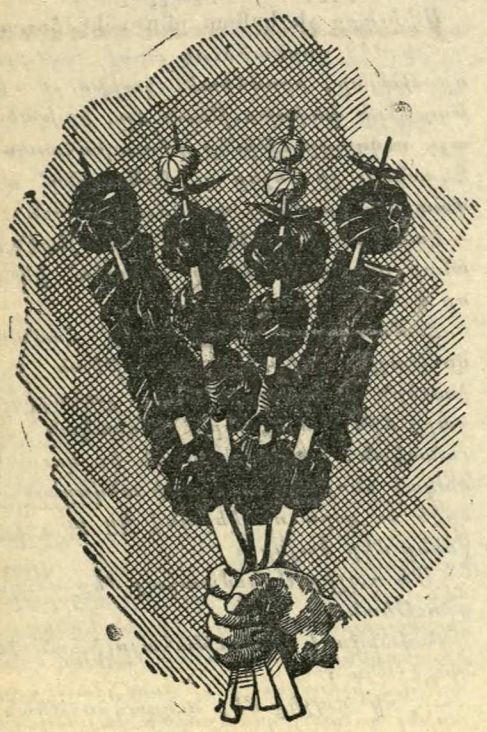

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ
Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

TRICOTS TERZIAN
la plus moderne
des
fabriques de tricots
de la
région parisienne
★
3, Rue Poissonnière PARIS-2 Tél. : CEN. 93-75
Haratch

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
26
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE
26 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9919 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9919

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(Մահուան եօթներորդ տարելիցին առթիւ)

—o—

Եօթը տարի առաջ, 1957, Յունուար 26ին անակնկալօրէն, առանց ազդարարութեան, մեղմէ առ յաւէտ կը բաժնուէր Շաւարշ Միսաքեան, սուգի ենթարկելով Յառաջի ընտանիքն ու հազարաւոր ընթերցողները, մեծ բաց մը ձգելով գաղափարական մտաւորականներու արդէն իսկ նօսրացած շարքերուն մէջ :

Իր հոգին կ՝երթար անդենականին մէջ միանալու հոգիներուն հետ անոնց, որոնք իր պաշտած գաղափարներու ընկերներն էին եղած: Ի՛նք ալ անոնց պէս կ՝իյնար պատնէշի վրայ, ամբողջ կեանքը իր տառապակոծ ու բազմաչարչար ազգի ծառայութեան նուիրելէ վերջ այս անցաւոր աշխարհին վրայ :

Բացառիկ ճակատագիր մը վիճակուած էր Շաւարշ Միսաքեանի, գաւառացի այս տարօրինակ տղուն, որ նախակրաթարանի դրասեղաններէն բաժնուելէ վերջ պահ մը գաւառի, յետոյ Պոլսոյ մէջ կարճ ժամանակ մը միայն դպրոց յաճախած էր : Պատանեկան տարիքէն նետուած է կեանքի ասպարէզը՝ ապրուստ ճարելու համար :

Օժտուած բնածին ուշիմութեամբ, ինքնաշխատութեամբ մտաւոր պաշար հաւաքած է եւ կանուխէն մտած լրագրական ասպարէզին մէջ, որուն հաւատարիմ պիտի մնար մինչեւ իր մահը :

Գրիչը պիտի ըլլար իր միակ դրամագլուխը ամբողջ կեանքին մէջ :

Ապրուստի հոգը երկրորդական գիծի վրայ պիտի դնէր գրագէտը: Օրաթերթի ամենօրեայ հեւ ի հեւ աշխատանքը թոյլ չէր տար իրեն զուտ գրական երկարաշունչ գործեր արտադրելու :

Սակայն շնորհիւ իր հոյակապ լեզուին ու գեղեցիկ ոճին հրապարակագրութիւնը բարձրացուց գրականութեան աստիճանին :

Համիտեան բռնակալութեան դժխեմ օրերուն քաջութիւնն էր ունեցած գաղտնի անդամակցելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան :

Ու երբ 1908 Յուլիսին Սահմանադրութիւն հռչակուեցաւ, Շաւարշ Միսաքեան հրապարակ եկաւ իբրեւ յառաջապահ յեխափոխական եւ քանի մը գաղափարակից երիտասարդ ընկերներու հետ հիմնեց Ազդակը, որ բոլորովին նոր շունչ մը կը բերէր Վոսփորի ափերուն վրայ, խանդավառելով ազատատենչ, հայրենասէր երիտասարդութիւնը :

Ազատ գործունէութեան լայն ասպարէզ բացուած էր իր առջեւ: Երէց ընկերներ քաջալերեցին զինքը, գնահատելով իր կարողութիւնները գրական ու լրագրական մարզերու մէջ :

Զինքը ղրկեցին Կարին, իբրեւ խմբագիր Յառաջի: Բախտն ունեցաւ այցելելու մեր հայրենի երկիրը, Թրքահայաստանի քաղաքներն ու գիւղերը, վանքերն ու սրբավայրերը, ուսումնասիրելու հայ գիւղացին ու իր բարքերը :

Պոլիս վերադարձին խմբագիր Ազատամարտ գրական շաբաթաթերթի եւ աշխատակից օրաթերթին :

Պատերազմի սեւ օրերուն բանտարկուած: Զինադադարէն վերջ, երբ չկային այլեւս երէցները՝ զոհ Մեծ Եղեռնին, ծանր լուծ մը դրուեցաւ իր ուսերուն՝ անդարձ մեկնողներուն ձգած պարապը լեցնելու համար :

Վերապրող կարգ մը ընկերներու հետ Պոլսոյ մէջ տէր կանգնեցաւ կուսակցութեան եւ անոր պաշտօնաթերթին՝ Ճակատամարտին, որուն խմբագրապետն եղաւ մինչեւ այն օրը, երբ դաշնակիցները դաւաճանեցին մեզ ու մեր դատը եւ գաղթականի ցուպը տուին մեր ձեռքը :

Տարագրութեան մէջ նախախնամական դեր մը վիճակուած էր իրեն :

1925ին Փարիզի մէջ կը հիմնէր այս թերթը, զոր կը մկրտէր Յառաջ անունով, ի յիշատակ Կարնոյ համանուն թերթին :

Մեծ եղաւ դերը Յառաջին Ֆրանսահայ գաղութին համար, մանաւանդ սկզբի տարիներուն, երբ «գաղթական» էինք :

Շաւարշ շունչ հատցուց, հոգի մաշեցուց, տոկաց ամէն զրկանքի՝ ամուր ու հաստատուն հիմերու վրայ դնելու համար իր հոգեզաւակը: Եւ յաջողեցաւ :

Իր մահէն եօթը տարի վերջ Յառաջ կը շարունակէ քալել այն ճամբէն, զոր ինքը գծած էր: Կը մնայ հաւատարիմ անոր պաշտած գաղափարականին, միշտ իբրեւ նշանաբան ունենալով ծառայել հայ ժողովուրդին, պաշտպանել անոր արդար դատը, վառ պահել հայրենասիրական ոգին նոր սերունդին մէջ՝ մինչեւ որ ծագի արեգակն արդար եւ հնչէ կոչնակն ազատութեան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

—o—

ԶՕՐԱՇԱՐԺԻՆ ԼՈՒՐԸ ԴԻՏՈՒՄՆԱՒՈՐ ՍԽԱԼ ԷՐ

Լոնտոնի ժողովը կը կազայ: Անգլիոյ գաղթային նախարարը, յուսահատած, կը յայտարարէ՝ բանալով հինգերու խորհրդակցութեան նիստը. « Եթէ բանակցութիւնները ձախողին, յուսահատութեան մթնոլորտ մը պիտի ստեղծուի եւ զինեալ բախումները պիտի վերսկսին երկու կողմերուն միջեւ, այնպէս որ դժուար պիտի ըլլայ այլեւս զինադուլը»:

Այս նիստէն առաջ, երբ Կիպրոսի թրքական պատուիրակութիւնը կը հասնի ժողովատեղի, կը տեսնուի որ պատուիրակութեան ինքնաշարժին վրայ թրքական դրօշ պարզուած է՝ փոխանակ կիպրական դրօշի :

Անգլիոյ գաղթային նախարարը հետաքրքրուած չէ նման «աննշան» մանրամասնութիւններով, ու կը շարունակէ իր ճառը, ուզելով մնալ միշտ «հաշտարար»: — Պարոննե՛ր ...

Դարձեալ, Անգլիոյ գաղթային նախարարը կարեւորութիւն չընծայեր նաեւ այն իրողութեան, որ կին մըն է յունական պատուիրակութեան մէկ անդամը, եւ դատական նախարար :

— Շատ մտահոգ էինք, կ՝ըսէ մէկ ձեռքը դրպանը, միւս ձեռքին մէջ իր դրաւոր ճառը, երբ երկու համայնքները թշնամական դիրք գրաւեցին իրարու դէմ: Վախցանք որ կրնայ քաղաքային պատերազմ ծագիլ, եւ Թուրքիա եւ Յունաստան կը միջամտեն : Ուզեցինք խորհրդակցութեան ճամբով լուծել անհամաձայնութիւնները: Երկու համայնքներուն պետերը ընդունեցան մեր առաջարկը, խառն ուժ մը ստեղծուեցաւ, այդ նպատակով Կիպրոս ղրկեցինք 2500 զինուոր »:

Թուրքերը դիտել տուին թէ Անգլիոյ միջամտութիւնը սկսաւ այն պահուն, երբ Անգարա շարժման մէջ կը դնէր իր ուժերը : Այս յապաղումէն զատ, Թուրքերը քննադատեցին որ Անգլիա, իբրեւ երաշխաւոր պետութիւն, կ՝ուզէ իբրեւ շընորհ մը ցոյց տալ իր միջամտութիւնը :

Անգլիոյ ներկայացուցիչը պատասխանեց թէ «Լոնտոն չի կրնար ցվերջ ոստիկանի դեր կատարել Կիպրոսի մէջ անգլիական միջամտութիւնը առիթ ընծայեց շունչ առնելու, բայց աւելին պէտք չէ սպասել այդ առթիւ»:

Ինչպէս կը տեսնուի, Լոնտոնի ժողովին մէջ եւս ձմեռնային ցուրտ կը տիրէ: Թէ ցուրտը ո՛ր կողմէն կը փչէ, որոշ է:

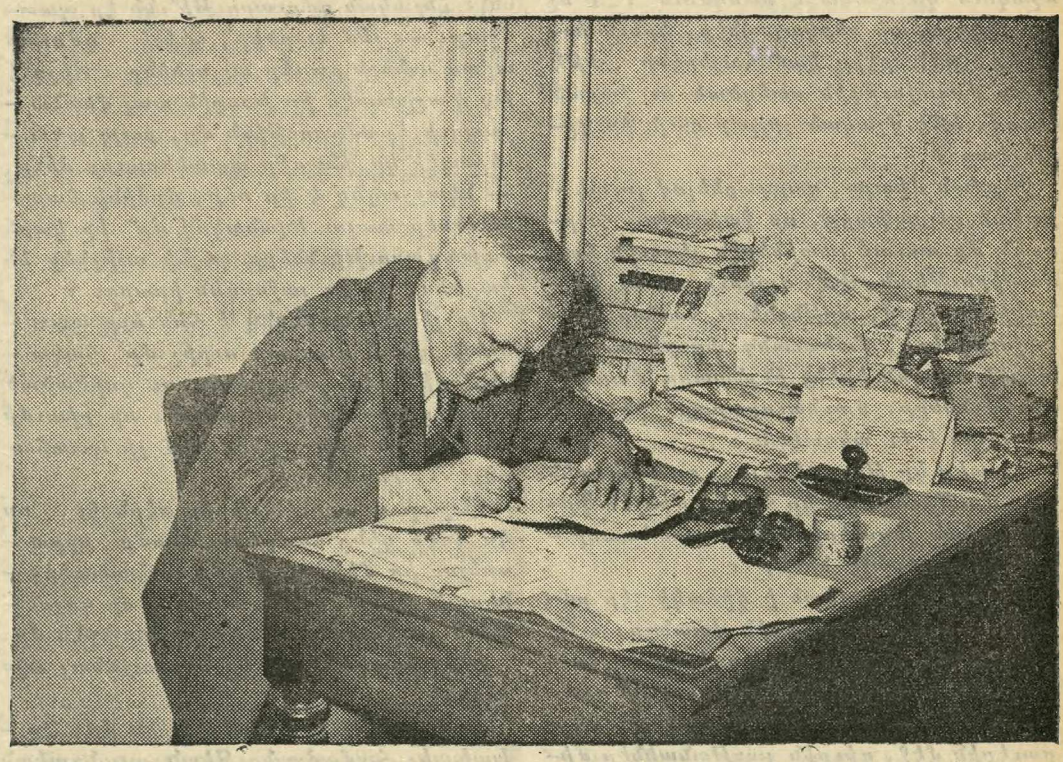

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԻՐ ՍԵՂԱՆԻՆ ԱՌՋԵԻ ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Անգլիոյ գաղթային նախարարը, երբ Կիպրոս գացած էր վերջին դէպքերէն առաջ, Թուրքերու ներկայացուցիչը կը յայտարարէ .

— Եթէ Լոնտոն կը հրաւիրուինք Մակարիոսի տխրահռչակ 13 յօդուածնոց սահմանադրութեան առաջարկը քննելու համար, մենք չկանք :

Լոնտոնի մէջ, յոյն արտաքին նախարարը յայտարարեց .

— Կիպրոսի տագնապը լուրջ սպառնալիք մը կը կազմէ Թուրքեւհելլէն յարաբերութեանց համար: Երեւակայեցէք վրտանգը, որու նշաւակ պիտի դառնանք՝ եթէ Կիպրոսի 650 հոգինոց թրքական գունդը եւ 850 հոգինոց հելլենական գունդը բախին իրարու :

Թուրքերը, ընդհանրապէս մեծխօսիկ, յոյն արտաքին նախարարին այս յայտարարութենէն ոչինչ հասկնալով, կը հարցընեն .

— Կիպրոսի Յոյնե՞րը կը նախընտրէք թէ Թուրքիոյ հետ բարեկամութիւնը :

Յոյն նախարարը, պետական մարդու լրջութեամբ, կը պատասխանէ .

— Ոչ Յունաստան, ոչ ալ Թուրքիա կրնան այդպիսի նախընտրութիւն մը ընել : Յունաստան երկրորդական դեր մը ունի տագնապին մէջ: Էականը Կիպրոսի Յոյներն են :

Թուրքերը դիւանագիտական այս լեզուին մէջ կը տեսնեն վերապահութիւն մը, որ կը բխի Յունաստանի ընտրութեանց նախօրեակի մտահոգութիւններէն:

Կիպրոսի յոյն արտաքին նախարարը աւելի բացորոշ կը խօսի .

— Կը պահանջենք նոր սահմանադրութիւն մը, որ մեծամասնութեան, տիրապետութեան եւ դասական ժողովրդավարութեան սկզբունքներուն վրայ հիմնուած ըլլայ: Պէտք է ետ քաշել կղզիին թուրք եւ հելլէն ուժերը : Եթէ Լոնտոնի խորհրդակցութիւնները ձախողին, պիտի դիմենք ՄԱԿին :

Ու մինչ Կիպրոսի մէջ թրքական արտագաղթի շարժում մը կը նշմարուի, — կ՝ըսեն թէ 25·000 Թուրքեր կը պատրաստուին Թուրքիա մեկնիլ, — Թուրքիոյ մէջ տեղի կ՝ունենան զանազան ցոյցեր : Յատկանշական է թրքական զօրաշարժի մը պատմութիւնը :

Պոլսոյ մէջ, Գոց Շուկային վրայ զօրաշարժի յայտարարութիւն մը խոր յուզումի կը մատնէ բնակչութիւնը : Թուրք թերթերը կը գրեն .—

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՈՐՄՈԶԱՅԻ կառավարութեան վարչապետը յայտարարեց թէ չեն կրնար ընդունիլ երկու Զինաստանի տեսակէտը : « Այնպիսի պահու մը երբ համայնավար Զինացիները դէմ յանդիման կը գտնուին ներքին եւ արտաքին դժուարութեանց հետ, Փեքինի ճանաչումը Ֆրանսայի կողմէ կ՝ամրապնդէ այդ ռազմապաշտ վարչակարգին վարկը »:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ զինուոր մը սպաննուած է Ալժէի կեդրոնական թաղամասի մը մէջ: Զինուորը պահակ կեցած է Ֆրանսական սպայակոյտին առջեւ երբ երեք Ալժերացիներ յարձակած են անզէն երիտասարդին վրայ ու տեղն ու տեղը սպաննած : Այս սպանութիւնը մաս կը կազմէ արդէն շարք մը ծանր միջադէպերու որոնք տեղի կ՝ունենան վերջերս Ֆրանսացի զինուորներու դէմ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակի 1962 2/Գ դասը պիտի արձակուի. 16 ամիս ծառայութենէ ետք, այսինքն Փետրուար 29ին :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ 175 հոգի մեռած են ցուրտէն, 10 ուրիշներ գայլերու կեր դարձած են: Մամատանի մէջ որ երկրին արեւելեան կողմը կը գտնուի զերոյէն վար քառասուն աստիճանի իջած է ջերմաչափը :

« Յայտնի եղաւ որ Պայազիտի մուխթար Ալիւ Սիւլիւն սխալմամբ կախած է այս ծանուցումը Գոց Շուկային բերանը: Յետոյ խորհելով որ Գոց Շուկան կը փակուի, կը կախէ Սահաֆլարի մէջ »: —Մինչդեռ, կը շարունակեն թրքական թերթերը, զօրաշարժի յայտարարութիւնը զինուորական ճիւղին կողմէ տրուած էր մուխթարին՝ ի պահ մնալու նպատակով :

Յայտարարութեան վրայ կ՝երեւէր փող հնչեցնող զինուոր մը եւ «Պատրաստ եղիր, ի զէն» պարբերութիւնը :

Ժողովուրդը, ի տես յայտարարութեան, խուճապի կը մատնուի եւ իշխանութեանց եւ խմբագրութեանց կը դիմեն: Ոմանք համոզուած որ զօրաշարժ յայտարարուած է՝ կը փակեն իրենց գործատեղիները եւ տուն կը մեկնին :

Զին. իշխանութիւնը անմիջապէս վար առնել կուտայ զօրաշարժի յայտարարութիւնը, որ «արդէն կատարած էր իր դերը » :

Շահան Միսաքեան

Անոյեան Արեւմտահայերէնի

Հայ լեզուին չուրջ դոյութիւն ունին նախապաշարումներ :

Հին տեսութիւն մը, զոր դատապարտեց Վանտրիէս, պատգամ կը կարդար· «Ժողովուրդն է որ լեզու կը չինէ », Այո՛ , հասկացո՛ւնք, կը հաւատա՞նք, թէ « ժողովուրդն է որ լեզու կը չինէ» , ապահո – վարար կ'ուզեն ըսել թէ «կը ստեղծէ »: Բայց ինչ որ ժողովուրդը կը չինէ կամ կը ստեղծէ, դրագէտը կը մշակէ: Արդ , մշակում կը նշանակէ ստեղծում : Ի՞նչ պատկեր պիտի ներկայացնէր, երեւակայեցէք, յունարէնը կամ հայերէնը , եթէ մնար ժողովուրդին ստեղծած եւ խօսած ձեւով, եթէ մշակած չըլլար զայն իր դըրագէտը :

Գերման միտքը, զարգացնելով լուսե – բական դաղափարը, որ ջախջախիչ հար – ուած մը տուաւ լատիներէն լեզուին հա – մատիրութեան, ԺԶ· դարուն տուաւ կոչ – նակի մը դերը, արթնցնելու համար ժո – ղովուրդները, մանաւանդ փոքրերը, որ – պէսզի մշակեն իրենց ինքնատիպ ժառան – գութիւնները, մասնաւորաբար՝ ինչ որ ազգային է եւ տեղական :

Այսօր կը թողում այս դաղափարին պատմութիւնը, որ կը հասնի մինչեւ ֆը – րանսական յեղափոխութիւն, — հատոր – ներ կը պահանջէ նիւթը :

Մեր մէջ, Աբովեան ի վիճակի չէր ըմ – բռնելու այս դաղափարին վտանգը : Ոչ ալ՝ այն «իրապաշտ » դրագէտները, ո – րոնք ժողովուրդը խօսեցնելու կամ դրա – կանութիւնը ժողովուրդին տանելու հր – բաւէրին մէջ, դիւրին յաղթանակներ մի – այն փնտռեցին: Տարագը դեղեցիկ էր , նոյնիսկ նուիրական , բայց ոչ յատուկ մեր պայմաններուն կամ ցորենի այն ար – տին, ուր սեւ որոմն ու կարմիր հարս – նուկը, տեղին աշխարհագրական անունն իսկ փոխելու աստիճան չատցած , կըր – նային խաթարել հունձքին որակը :

Անհրաժեշտ էր մշակում, այս բառին ամէնէն լայն ու դիտական առումով: Կո – միտաս, այս հանճարեղ միտքը, ըմբռնեց տարագին իսկական իմաստը, — ու մշա – կեց: Իր ֆաղած ժողովրդական երգերը մշակուած են թէ՛ բառերով, թէ՝ եղանա – կով: Կրնաք, — դժուար չէ, — երեւա – կայել հայ երգին պատկերը՝ եթէ Կոմի – տաս երաժշտութիւն տար մեզի այն ձե – ւով որ դրականութիւն տուին Աբովեան եւ Պոլոյ իրապաշտները:

Արդ, Շ· Միսաքեան կատարեց հայ լեզուին մէջ, ինչ որ կատարեց Կոմիտաս հայ երաժշտութեան մէջ, — գտում , մը – շակում: Դուրս նետեց թրքական սեւ ո – րոմը, արտին քարն ու զպտտուկը, առաւ սպիտակ եւ ազնիւ մարմուռը՝ տալու հա – մար նաչիկ, ամէնէն նուրբ ալիւրը, թաւ – շանման եւ քաղցրահամ :

Եթէ արդի արեւմտահայերէնը հասած է մինչեւ այժմ չգերազանցուած բարձ – րութեան մը, — եւ իրողութիւն է ասի – կա , — շատ բան կը պարտինք Շ· Մի – սաքեանի :

Հետաքրքրական է հետեւիլ իր իսկ լեզ – ուին յեղաշրջութեան դիծին, Սուրիան – դակէն մինչեւ Ցառագ: Սկիզբը, աւելի երկար էր իր պարբերութիւնը: Տարօրի – նակ խորշանք մը ցոյց կուտար հանդիպ կարդ մը բառերու, — զգլխիչ, ըմբռնշ – նել: Հնչական դժուարութի՞ւնն էր պատ – ճառը, — չեմ կարծեր, աւելի դժուար արտասանելի բառեր ալ ունինք : Ճիշդ է թէ կ'աշխատէը իր խօսքին տալ մասնա – յատուկ երաժշտութիւն մը, բայց առա – ւելապէս կը փնտռէր պատկերաւոր ձեւը, — նկարչադեղ է իր ոճը, վրձինի հար – ուածներ տալու եղանակով մը՝ իր կարճ նախադասութիւնները դոյնի ալիքներ են կարծես, որ կը յաջորդեն իրարու :

Իր լեզուն ակրէսիվ է հոն ուր պատ – ուելի պիտի դառնար ուրիչ մը՝ հակա – ճառողին դէմ յանդիմման, ու գործածած միակ դէնքը՝ քիչ մը թթու, որ բխումի ձեւովը, յաճախ , ընդվզում չի պատճա – ռեր ... ընդունողին :

Լեզուի մաքրութեան իր սէրն էր, որ կը մղէր դինք համբերութեամբ սրբա – դրելու իր մեծ ու պզտիկ աշխատակից – ներուն լեզուն , — այսպէս է որ դոյու – թիւն ունի այսօր «Ցառագ»ի հայերէն մը:

Ի՞նչ յատկանիշով կը ներկայանայ այս տարագը :

Նախ ուղիղ քերականութիւն մը: Զը – խախտել համաձայնութեան աւանդական օրէնքները՝ իրենց յատին մանրամասնու – թեան մէջ: Դէմ էր, օրինակ, Օշականի ... ամապարանքին , որ դաղափարներու եւ պատկերներու հեղեղին մէջ՝ կը ջընջէր կամ « կ'ուտէր » մակբայը, թէեւ իր կարդին՝ աւելորդ կը դտնէր անվնաս եւ ամէնէն խնայողական չաղկապը, որ չատ սիրելի է Աստուածաշունչ Մատեանին : Դէմ էր, վերջապէս , մակբայի այն ձեւին (Նարեկացի եւ Սիամանթօ), որ մակբա – յական ածանցը կը կրկնէ իր պոչին վը – րայ անհամոյ յօրանջով մը, — զգալի – օրէն, կը նախընտրէր ըսել՝ դդալի կեր – պով :

Այս ուղիղ քերականութեան հետ՝ դրա – կանութենէն կը պահանջէր ժուժկալու – թիւն: Օշական դէմ էր յատկապէս ածա – կաններուն, Շ· Միսաքեան՝ բառերու բազմութեան: Ուժեղ է պարբերութիւնը, թեթեւաչարժ եւ աշխոյժ, երբ չատ հադ – ուած չէ, երբ չատ զարդարուած չէ, նոյնիսկ միտն ալ պակաս՝ երբ նիհար է կազմուածքով :

Լեզուն հարստացնելու, ճոխացնելու համար՝ կ'առաջարկէր ոչ թէ դործածել օտար բառեր, ինչպէս սովորութիւն է կարդ մը արեւելահայ դրողներու մօտ , այլ նախ փնտռել համապատասխանը մեր հին մատենադրութեան մէջ, երկրորդ մեր բազմաթիւ բարբառներու մէջ: Եթէ կը պակսի, կերտել նորը՝ վարպետու – թեամբ եւ համաձայն մեր լեզուին օ – րէնքներուն: Այս մտահոդութեամբ՝ Ցա – ռագ մեր լեզուին տուած է նորակերտ բազմաթիւ բառեր, յաջող եւ դեղեցիկ : Կ'ընդունէր որ Երեւանի մէջ եւս, այժմ, կը դործածուին բառեր, որոնք կամ առ – նուած են հին մատենադրութենէն, կամ կերտուած են նորապէս եւ վարպետու – թեամբ :

Արդի աչխարհաբարին մեծադոյն ու – սուցիչը... դրաբարն է, կ'ըսէր եւ իրա – ւունք ունէր :

Արեւմտահայերէնի ապադային մասին՝ կը բաժնէր մտահոդութիւնը, զոր կարե – լի չէ ծածկել կամ ուրանալ :

Երբ կը խմբադրէր Ազատամարտ չաբա – թաթերթը, բացաւ հարցարան մը, — տեսակ մը հրապարակային խորհրդակ – ցութիւն՝ երկու բարբառներու միաց – ման, արեւելահայերէնի եւ արեւմտա – հայերէնի ձուլման կարելիութիւններուն մասին: Պատասխանեցին դրագէտներ եւ լեզուագէտներ : Եղրակացութիւնը՝ վա – դաժամ կը համարուէր միացման փորձ մը: Այս վերջին տարիներուն, ձայն մը լսուեցաւ Երեւանէն, ապահովաբար ի – մաստակի մը յայտարարութիւնը, որ պե – տական լեզու կը յայտարարէր արեւելա – հայերէնը, իսկ արեւմտահայերէնը՝ կո – րըստեան դատապարտուած իբրեւ դաւա – ռաբարբառ : Շ· Միսաքեան պատաս – խանեց անմիջապէս, պաշտպանելով ա – րեւմտահայերէնին պատմական արժէքը, դերը եւ իրաւունքները :

Ապագա՞ն ,— կա՞ն փոքր ժողովուրդ – ներ, որոնք, թէեւ հանդիչած՝ իրենց հո – դերուն վրայ, հազուած՝ իրենց աւան – դութեանց զրահները, տէր իրենց բար – բառին՝ նոր կամ հին, կրնան յայտարա – րել հիմա թէ ապահոված են իրենց գո – յութիւնը , ապագա՛ն :

Ի՛նչքան ալ յոռետեսութիւն ներչնչէ ժամանակը, ի՛նչքան ալ յուսահատու – թիւն պատճառեն քաղաքական դէպքերը, արեւմտահայերէնին ախոյեանները պիտի պաշտպանեն հայ լեզուի այս հրաչալի ծաղիկը դրագէտի իրենց պատիւով, եւ պիտի մշակեն զայն իրենց տաղանդով : Աղէտներու մասին խօսողները կը մոռ – նան մէկ բան, — հայ լեզուն փխունիկ մըն է: Սխալած մարդարէները վաղը պիտի ըսեն, — հրա՛չք մըն է: Հրաչք մը չէ՞, արդէն, տեսնել որ հողէն ու ժողովուր – դէն կտրուած՝ ծաղկեր է աննման զար – նան մը դեղատեսորումով :

Վերջապէս, հրաչալի ծաղկումներու իր ընդունակութեան համար չէ՞, որ կը պահանջուի ժողովուրդը վերադարձնել իր հողերուն վրայ :

Ահա արեւմտահայերէնի ախոյեանին հանդանակը եւ կտակը, այնքան որքան ծանօթ է ինձի :

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԴԻՒԱՀԱՐԸ

Թախծալի՝ ինչպէս կ'ըլլան մենաս – տանները, եւ խորհրդաւոր՝ ինչպէս աշ – նան երկինքը, կեանքը իր միայնութեան տագտուկը կը թօթուէ ձիւ, հանդիսա – ւոր յօրանջով մը :

Եկեսցէի ժամերդութիւնն է ... :

Դպիրները արդէն թափօր կազմած են դէպի եկեղեցի, — տրամադիր թափօրը ահաբեկ, չչմած պատանիներու որոնք բարի Աստծուն վառքը երդելու կ'երթան առաուն ինչպէս իրիկունը :

Եւ ուխտաւորներ, եւ ախտաւորներ, որոնք իրենց հոդերը լալու կ'երթան Եահվէին առջեւ :

Պահ մը առաջ անկենդան հանդիսաւո – րութիւն մըն էր որ կը տիրէր ծանր, ան – կարեկիր հովանաւորութեամբ մը, ինչ – պէս Օդոստոսի բոցալիր արեւը՝ որ հո – րիզոնին դոգը անչարժացած՝ իր ծանրա – կիր տիրապետութիւնը կը հարկադրէ ա – մէն դի, ամէնուն :

Հիմա, նուազուն կեանք մը խլրտիլ ըս – կըսած է, հիւանդագին հեւք մը, որ ծը – նունդ կ'առնէ ժամուրներու երթեւե – կէն, բարեպաշտներու մրմունջներէն, դպիրներու կարճես տաժանադին տագեր – դութիւններէն, ու տէրտէրին — դիւղի տէրտէրին — մխամիտ փառաբանութիւն – ներէն :

Ծաւարը իր խորհուրդին հանդիսաւո – րութիւնը բերած միացուցած է արդէն վանքին բակը ու ժամուն ծոցը տիրող միսթիքականութեան :

Ու դիտեցէք կիները, — դիւղի հա – մեստ կիները որ կուժով ջուր կը կրէին պահ մը առաջ, եւ որ, ահա, ներս կը սահին խումբ խումբ, սրտատրոփ , ի – րենց հպատակութեան հարկը մատուցա – նելու Ամենակալ Արարչին :

Իրենց հպատակութեան հարկը մատու – ցանելու Այո՛ր որ մարդուն անպայման հնազանդութեան, անոր նկուն երկրպա – դութեան մէջ ուղեց փնտռել իր դերա – դոյն երանութիւնը :

Ու ահա կ'աղօթեն, կ'աղօթե՛ն ամէնքն ալ, իւրաքանչիւրը մոմ մը վառած պատ – կերի մը առջեւ, ու վչտահար, ու կորա – քամակ բադկատարած :

Ի՞նչ փոյթ թէ ո՛րպէսի բառեր կը կազ – մեն իրենց աղերսին հիւսքը: Զի՞ բաւ որ ահա իրենց բովանդակ էութեամբ անձնատուր դերադոյն էակին, մատե – ւեռ, երկիւդած՝ կեցեր են տաճարին մէջ, ու չարունակ կը խաչակնքեն, ծունր կը դնեն , պադատագին նայուած քներ կ'ուղ – ղեն դէպի վեր, դէպի անթափանցելի աղ – ջամուղջը :

Ու այն ի՞նչ համոզուած չարժումներ, ու այն ինչ հանդիսաւոր, ներդաշնակ ջերմեռանդութիւն՝ որ իրենց ծնրադրու – թիւններուն կ'ընկերանան :

Մեծամասնաբար, քանի մը երկվայր – կեան կը մնան այնպէս, ծնրադիր, իրենց կեցուածքին մէջ, ինչպէս որ զանոնք դիւրաթեքութիւնը կը դնէ, ինչպէս որ զանոնք կը դնէ ամէնուն ընդհանուր ոճը

ձեռքերը գետնին կպած, գլխահակ, պիտի ըսէիր՝ իրենց յանցապարտութեան գիտակցութենէն ահաբեկ, ու յետոյ ոտքի կ'ելլեն միեւնոյն ծանր շուքով, միեւնոյն երկիւղած կացքով, խորհրդածուած, պաշտօնական խաչակնքութեամբ մը նուիրագործելու համար իրենց աղերսը :

Եւ այսպէս մինչեւ վերջը, մինչեւ որ Տէր Հայրը «երթայք ի խաղաղութիւն»ը արտասանէ, — անճիգ սփոփանքի վերջին շիթը կաթեցնէ :

Բայց այն ինչ վայրենի աղաղակ էր որ, այն օրը, խզեց ժամուն լռութիւնը...

Ի՜նչ աղաղակ էր այն: Եւ այն ի՜նչ իրարանցում էր որ յանկարծ պղծեց տաճարին խնկաւէտ հանդիսաւորութիւնը :

Տասնամեայ մանուկ մը բերեր էին հեռու, հեռո՜ւ տեղէ, — աշխոյժ լաճ մը որուն բիբերը կանուխէն պտղած էին :

Կոյր մը ...

Ա՜հ, վիթխարի արհաւիրքը որ կը խըտացնէ այդ հասարակ բառը, — Կոյր : Ունենալ կատարեալ մարմին, անթերի զգացողութիւն, ջղային բնականոն դրութիւն, եւ սակայն այդ ամէնէն ոչ իսկ հիւլէի չափ օգտուիլ, որովհետեւ զուրկ էք զոյգ մը շողքերէ, որոնք կեանքն իսկ պիտի ցրցքնէին ձեր նեարդներուն մէջ :

Ահա այս ալ կոյր մըն էր, տարաբախտ արկածաւոր մը, ու աշխարհի բոլոր գիտութենէն եւ ճարտարութենէն յուսակըտուր՝ իր շլմորուն մայրը աներեւոյթ զօրութիւններու միջամտութեան էր ապաւինած :

Ժամ, աղօթք, ուխտաւորութիւն, — ահա վերջին խլեակները իր հաւատքին : Անոնցմէ կը սպասէր ինչ որ չէին կրցած ընել մարդիկ:

Եւ իր ուխտագնացութիւններուն առաջինը չէր որ կը կազմէր իր ա՛յն օրուան ուխտը :

×

... Բայց այն ի՜նչ աղաղակ էր, ու ի՜նչ անսովոր շշնկոց, որ յանկարծ քայքայեց տաճարը հովանաւորող վեհաշուք պատկառանքը :

— Չե՜մ դար, մայրի՛կ ...

— Քալէ՛, տղա՛ս, քալէ՛, Աստուածամարին առջեւ ծունկ չոքէ, սիրտդ բաց աղօթէ, լաց, որպէսզի Ս. Աստուածածինը լոյս տայ աչքերուդ :

— Չէ՛, մայրիկ, չեմ դա...ր :

— Ինչո՞ւ, անո՛ւշս ...

— Չէ՜... եթէ Աստուածածինը այն չափ բարի է, ինչո՞ւ չի մեղքնար ինծի պէս խեղճ տղու մը, ինչո՞ւ կ'ուզէ որ աղօթեմ, ծունկ չոքիմ, լամ... իմ վիճակըս չի՞ տեսներ ...

— Ի՞նչ կ'ըսես, տղա՛յ, լռէ՛...

— Սո՞ւտ եմ, մայրիկ ...

Քսու շշունչ մը ծայր տուած էր արդէն կիներուն մէջ: «Դեւերը հալածեր են», կը փսփսային փորձառութեան ծերուկ վերարկուն հագած հաւատաւորներ:

Ու վշտաբեկ մօրը շուրջը խմբուած՝ կը ստիպէին որ շուտով Աւետարան կարդացնէ վրան, մատաղցու ոչխարի մը արիւն սրսկել տայ, գիշերը ժամը պառկեցնէ :

— Դիւահա՛ր է, դիւահար, կը ձայնակցէր ապշահար բազմութիւնը կիներուն: Եւ շշուկը կը լայննար, կ'ուռէր, մինչ դպիրներ կ'երգէին երկիւղալի կըշռողութեամբ մը .

— Ընկա՛լ քաղցրութեամբ, Տէ՛ր Աստուած հը... զօր ...:

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«Արեւելեան Մամուլ», 1908

ԱՆՏԻՊ ԷՋԵՐ

ՅՈՒՇԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ

(ՕՐԱԳԻՐ)

1941 ՅՈՒԼԻՍ 27.— Նարդունին եկած էր այսօր: Նորէն շօշափեցինք «Աշխարհական Միաբանութիւն» մը կազմելու ծրագիրը, որու իրականացումով կարելի պիտի ըլլար գործի լծել արժէքաւոր գլուխներ, պրպտելու, դասաւորեու եւ տեւական գործեր արտադրեու համար :

— Ի՜նչ թանկագին ձեռագիրներ կան Վիէննայի եւ Վենետիկի թանգարաններուն մէջ, որ դեռ լոյս չեն տեսած : Առջի օր Հ. Տաշեանի կազմած ցուցակը աչքէ կ'անցընէի, անանկ բաներ գտայ որ զարմացայ : Պատերազմէն ետքը՝ դրամ պիտի ճարեմ եւ Վիէննա պիտի երթամ ուսումնասիրելու համար :

— Երկու վանքերը ահագին ծառայութիւն մատուցին մինչեւ հիմա, բայց կրօնական հանգամանքը թոյլ չի տար ամէն բան կատարելու: Մենք դեռ լիովին ծանօթ չենք մեր պատմութեան, մանաւանդ անոր ժամանակակից շրջանին, մինչեւ Հայաջինջ Սարսափները : Հապա մատենագրական գանձե՞րը: Միւս կողմէ, երկու վանքերուն բազմավաստակ, երկարաշունչ միտքերն ալ սպառեցան : Շատ քիչեր կան տքնաջան աշխատանքի նուիրուած: Ո՞ւր են հիմա այն հաստափոր, կուռ, քրտինք հոտող հատորները, դրական գործերէն մինչեւ մեծ ու փոքր բառարանները, նոյնիսկ ընթացիկ բառարանները, հայերէն կամ երկլեզուեան (Ֆրանսերէնէ հայերէն, անգլերէնէ հայերէն), սպառելու մօտ են :

Նարդունին դեռ չէ յուսահատած Զ. Ո. Մ. ագարակի ծրագրէն, — հաստատութիւն մը ուր հողագործութիւնը եկամուտի աղբիւր դառնայ մտաւորական կորիզի մը եւ անոր շնորհիւ խումբ մը արժէքներ մտաւոր աշխատանքի լծուին :

Ինչո՛ւ չէ, բայց ո՞ր ունեւորը կրնաս համոզել որ խանդավառուի այս պատմական ծրագրով : Եւ մտածել որ միլիոնն՜ր կը հալին արտասահմանի մէջ, շնորհիւ անզգայութեան, ապիկարութեան, անզաւակ ամուսնութեանց կամ օտար սիրուհիներու: Միայն քանի մը մեծահարուստներու մուտքն ու ելքը եւ հաւանական վախճանը երբ կը յիշեմ, միտքըս կուգայ բանաստեղծին ողբը .

Էլ ինչո՞ւ ես քարը թողնեմ քարի վրայ,
քա՜ր աշխարհ:

ՅՈՒԼԻՍ 31.— Հայկական տպագրութեան մասին գրուած կարգ մը ճշդումներու առթիւ, Իրաղեկ կը յիշէ հատուած մը « Ողբ Հայաստանեայց » ոտանաւորէն, որ տպուած է Մատրաս «Հնդկաստան), Շմաւոնեան տպարանին մէջ, հեղինակութեամբ Յարութիւն քահանայ Սագինեանի, 1790 – 1791 (Վէմ, Գ. տարի, թիւ 2): Ահա քանի մը տող այդ ոտանաւորէն.—

Եկա՛յք, որդեակք, այսքան ցաւն է ինձ
բաւական,
Արիացէք, գտջիք ժառանգ ձեր
սեպհական :
Հարցումն արէք՝ ես ձեզ ասեմ բան
խրատական ,
Թէ զինչ լինի՝ հնար որդւոցդ
փրկութեան :
Ի ձէնջ բարձէք՝ բնութիւնըն ձեր
գոռոզական ,
Խոնարհեսջիք եւ տքնեսջիք
ուսումնական :
Ընթեռնըլով ի հին գրուածըս
պատմական ,
Գտջիք զպատնառ ազգակորոյս մեր
աւերման :
Արդ, դուք բարձէք անձանց ձերոց
ախտ ծուլութեան ,
Արիացէք, մտէք հանդէսըս քաջութեան:

Վերջին վեց տողերը ո՜րքան կը համապատասխանեն մեր այսօրուան իրականութեան: Քանի՞ գրոց – բրոց պիտի գտնէք որ թօթափելով գոռոզութիւնը, խոնարհելով, տքնելով, պատմութիւն կարդալով ուզէին գտնել «զպատճառ ազգակորոյս մեր աւերման » եւ անոր համեմատ ճամբայ իյնային վաղուան համար : Աշխարհ կը դղրդի, բայց մեր մէջ նորէն եւ նորէն քարացած տգիտութիւն, կոշկոռ կապած նախապաշարումներ : Եւ յամառութի՜ւն, յամառութի՜ւն,— «Այդպէս չէ, այսպէս է, ես գիտեմ »:

Ցաճախ չգիտցող գիւղացին շատ աւելի խելացի է քան ամենագէտ քաղաքացին : Կարծեմ սքանչելի Մուրատն է ըսած առիթով մը.— « Լերան Քիւրտը աւելի խելացի է քան Հայոց կաթողիկոսը » :

... Տէրտէրը իր ոտանաւորին շարունակութեան մէջ իբրեւ տիպար կը ցուցնէ Անգլիացիները. — Հայեցարուք զխումբ ազգացն անգլիական», որոնք « ի բնէ ձկնորսք էին», արթնցան եւ ստացան «ազատութեան քաղցրութիւնը »:

ԵՐԿՈՒ ԵՐԳ ԱԼՊԻՈՆԻ ՔՆԱՐԷՆ

ԾՈՎՈՒՆ ՄԷՋ

Կոհակադէզ ծովը կ'ոռնայ
Պերճ, հրճուագին ,
Ա՜հ, մի՛ թաղէք զիս անզգայ
Հողի գոգին :
Կ'ուզեմ թաղուիլ, օ՜հ , կենսայորդ
Խորը ծովին
Հո՛ն ուր ալիքները յոխորտ
Կը թաւալին :
Ծոցը ծփուն եղբայրական
Այդ խռովքին
Պիտի յածիմ ես յաւիտեան
Ու խայտագին :

WILLIAM HENLEY.

ԱՐՏՈՅՏԻՆ

Արտո՛յտ, ա՛հ, արտո՛յտ, որ դէպի երկին
Թըռչիս սրաթեւ, իմ հոգիս ալ վեր
Բարձրացուր, ու քեզ հետ իբրը ընկեր՝
Կ'երգենք յածելով կապոյտի գոգին:

Բայց չէ՜, ա՜հ, ես պինդ կապուած եմ
հողին ,
Մինչ դուն անկաշկանդ ես ինչպէս այեր.
Խայտանքով օծուն են քու ողջ երգեր ,
Բիւր հոգեր լլկեն իմ երգի հոգին :

W. THOMSON.

Թարգմ. Շ. Մ.

Ուստի ջանիւ՝ իմաստութեան հետեւեցան,
Եւ զծուլութիւն յինքեանց թողին
միանգամայն :

Բայց միեւնոյն ատեն խստիր կը դատապարտէ այլասերումը, օտարամոլութիւնը :

Արդ տեսանեմ յազգէն մերմէ որ
բազումք կան ,
Զմերն թողեալ՝ յարին ի վարս
այլասերման :
Ոմանք Պարսից զկերպն առեալ որպէս
բնական ,
Ոմանք եղեն Հագարացւոց նմանական :
Ոմանք վարուք Անգլիացւոց կերպ
փոխեցան ,
Որք բնակեալք կան ի կողմանս
Հնդկական :
Թողում յիշել եւ այլ բազումք որք
ցրուեալք կան ,
Ազգի ազգի կերպս փոխելով գոն
այլազան :

Խե՜ղճ Յարութիւն քահանայ, արթընայիր եւ տեսնէիր պատկերը այն բազմութեանց, որոնք «զմերն թողեալ՝ յարին ի վարս այլասերման», ի սփիւռս աշխարհի :

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԸՆԿՈՒԶԵՆԻ

— Քանի որ հասանք մինչեւ էստեղ, իջնենք էն երկու ընկուզենին էլ տեսնենք ու ետ դառնանք,— առաջարկեց Թամոն եւ ծխամորճը վառելով ու ձախ գուլպայի արձակուած հաստ կարմիր թելը կապելով, սկսեց ցածրանալ Ծովասարի արեւմտեան երեսը, որ Տալւորիկին էր նայում :

Խոդեդանը մտազբաղ հետեւեց նրան : Արեւմուտքում երեւում էին Մերկեր եւ Սպիտակ սարերը, իսկ դրանցից դէպի հիւսիս – արեւմուտք, Անդոկի ուղղութեամբ, ցոլանում էին Արքնաղբիւր եւ Հեղին լեռները՝ արեգակի շլացուցիչ լոյսով ողողուած :

Ճանապարհը մի նեղ արահետ էր, եւ նրանք գնում էին իրար ետեւից՝ յամրաքայլ ու գլխահակ: Միաժամանակ երկուսըն էլ լուռ էին: Ոչ ոք չէր խօսում :

— Դու պապիդ յիշո՞ւմ ես, — հարցրեց ջրաղացպանը ընթացքի ժամանակ :

— Երբ նա ապրել է, ես ծնուած չեմ եղել,— պատասխանեց հովիւը :

— Ճիշդ է, դու փոքր ես, լաօ, նրան չես կարող յիշել: Իսկ բան–ման լսած կա՞ս նրա մասին :

— Լսել եմ, հայրս է պատմել :

— Զոր օրինակ, ի՞նչ ես լսել :

— Իմ պապը սպանուել է կռւում :

— Ո՞ր կռւում :

— Զէյթունի :

Թամոն շանթահարուածի պէս կանգ առաւ: Խոդեդանը նրա կանգնելը չնկատելով, ետեւից եկաւ ու դիպաւ՝ նրան :

— Այ տղայ, չլինի՞ նա եղել է էն սասունցիների մէջ, որ տիարպէքիրից գնացել են Զէյթուն եւ կռուել են Ազիզ փաշայի յիսուն հազար զօրքի դէմ, — նկատեց ջրաղացպանը, ետ դառնալով եւ հարցական նայելով Աստուրին :

— Ասում են նրանց մէջ է եղել :

— Ես էլ մտածում էի, թէ ինչու նա յետոյ չերեւաց Ծովասարի կողմերը : Դու մի ասա ողջ չի եղել,— ծոր տուեց ծերունին :

— Սպանուել է զէնքը ձեռքին, մինչեւ վերջին փամփուշտը կրակելով :

— Ողորմի իր հոգուն, լաօ: Էս կռիւը շատ մեծ կռիւ էր. երկու – երեք հազար անիրաւի դիակ է մնացել դաշտում , — ասաց Թամոն եւ ետ դառնալով սկսեց ընթանալ :

Խոդեդանը հետեւեց :

— Լաւ եմ յիշում պապիդ: Բեղը թանձը էր, ճակատը բարձր : Ամէն ուսի վրայ մի երեխի օրօրոց կը տեղաւորուէր . — Խօսեց ճախրականցին առջեւից գնալով: — Հիմա ես քեզ նրա յիշատակը ցոյց կը տամ :

— Ի՞նչ յիշատակ :

— Պապիդ յիշատակը :

Այստեղ ծերունին կռացաւ եւ քարերից մէկի վրայ թափ տուեց ծխամորճը , ապա մէկ – երկու անգամ փչեց փողանցքի մէջ եւ, բարձրանալով, խրեց գօտու ծալքը՝ ծխատուփի ձախ կողմից :

Այդ ամբողջ ժամանակ երկու ուղեւորները զրուցում էին իրար ետեւից գնալով : Թամոն երբեմն – երբեմն կռանում էր եւ կապում գուլպայի կարմիր թելը, որ արձակուելով խանգարում էր նրա ընթացքը: Վերջապէս նրանք դադար առան երկու դալարագեղ ընկուզենու տակ, որ բուսել էին մի ընդհանուր հիմքի վրայ : Նրանց միացնող բունը նստարանի ձեւ ունէր: Այդտեղից շատ որոշակիօրէն կարելի էր տեսնել Ֆռֆրռ քարը, այն սատանայական կամուրջը, որի տակով Անդոկի ջուրն էր անցնում առապարներին զարկուելով :Սուր, ուղղահայեաց եղերքներով եւ ժեռուտ կողերով նրանց հանդէպ տարածուած էր Տալւորիկի ահագին ձորը, որի հիւսիսային աջ ու ձախ մասերը ամբողջապէս պատած էին ընկուզի ծառերով: Հաստաբուն, վիթխարահասակ ծառեր էին դրանք, որ զօրաւոր արմատները ապառաժների եւ պարեխների մէջ խրած, գլուխները մղել էին դէպի երկինք : Կանգնած էին դրանք խմբերով, զոյդ – զոյդ կամ առանձին – առանձին : Կանգնած էին կիրճերի եւ ծործորների մէջ, լեռների անմատչելի կատարներին, քարափների եւ դարաւանդների վրայ :

— Ագռաւներն են տնկել, — ասաց Թամոն :

— Ի՞նչը :

— Էդ ընկուզենիք :

Թէպէտ Աստուրը , իբրեւ տեղացի , շատ անգամ էր լսել, որ այդ ծառերի գոյութիւնը ագռաւների հետ էր կապուած, բայց երբեք չէր ըմբռնել, թէ այդ ի՞նչպէս է կատարւում :

— Ագռաւն ի՞նչպէս կարող է ընկոյզ տնկել,— հարցրեց նա, կամենալով հաստատապէս ստուգել այդ պատմութիւնը:

— Երկնքի ամպը նշան է բռնում ու տնկում, — հանդիստ պատասխանեց ծերունին :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

2 Փետրուար, 1964, Կիրակի.— Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից տօնին առիթով հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին: Ի ժամ Ս. պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած, վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի, Տ. Սուքիաս վրդ. Պարոնեանի, Յովհ. քհնյ. Հիւնքէրպէյէնտեանի, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Խընտամեանի, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թագըմճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պարտատլեանի, Յարութիւն քհնյ. Ճօրթուեանի եւ Ադդէ քհնյ. Փայլակեանի հոգիներուն համար:

6 Փետրուար, 1964, Հինգշաբթի.— Վարդանանց ճակատամարտի պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առիթով պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ: Ժամը 10ին: Ս. պատարագը միաձայն, Կոմիտասեան եղանակաւ պիտի երգեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներ: Ի ժամ Ս. պատարագի կը կատարուի Հայրապետական մաղթանք Ամենայն Հայոց Հայրապետի անուանակոչութեան տօնին առիթով: Հրաւիրուած է Փարիզի եւ շրջակայից դասընթացքներու աշակերտութիւնը: Յաւարտ պատարագի պիտի երգուին աւուր պատշաճի շարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ աշակերտներու կողմէ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները իրենց ներկայութեամբ յարգելու յիշատակը մեր նահատակներուն:

9 Փետրուար, Կիրակի, Բուն Բարեկենդան: Ս. պատարագ ժամը 10ին: Այս Կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ:

13 Փետրուար, Հինգշաբթի, կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան:

14 Փետրուար, Ուրբաթ,, Տեառնընդառաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն: Ս. պատարագ կը մատուցու ժամը 10ին:

× Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատարուի Հսկումի արարողութիւն եւ կը խօսուի աւուր պատշաճի քարող, բացի 13 Փետրուարի Հինգշաբթիէն:

× 16 Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն:

ԿՈՒԶՈՒԻ

Խոհարար մը հայկ. հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար:

Դիմել «Յառաջ»ի:

Հ. Յ. Դ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի ընկերները մէկ փետրուար, Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, Սէնթ Էթիէնի մէջ, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ. ներկայացուցիչը: Օրակարգ.— Զեկուցում, ընդհ. ժողովի:

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի, Տէսինի եւ Փոն տը Շէրիւրի ընկերները Կիրակի, Փետր. 2, կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Լիոնի մէջ, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կի ներկայացուցիչը: Օրակարգ.— Զեկուցում ընդհ. ժողովի:

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները:

Ակնունի ենթակոմիտէ, Շաբաթ 1 Փետրուար ժամը 21ին:

Շաւարշ Միսաքեան խումբ, Շաբաթ, 1 Փետրուար, ժամը 21ին:

Գէորգ Չավուշ խումբ, Կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Նիկոլ – Դուման խումբ, Կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Մուրատ խումբ, Կիրակի, 9 Փետրուար կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւոր է: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ
ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON
246, Rue Vendôme Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy MO 32-10
65, Rue Robert LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

STABILISATION DES PRIX
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ
Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱԻ–ՇՈԳԵՆԱԻ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

Le Célèbre
BALLET RUSSE
IRINA GRJEBINA
CHANTS ET DANSES
Russie, Ukraine, Caucase, Bessarabie-Tzigane
40 ARTISTES — 300 COSTUMES
SE PRODUIRA :

MONTLUÇON	DIMANCHE 26 JANVIER A 15 H. — THEATRE MUNICIPAL —
RODEZ	LUNDI 27 JANVIER A 21 H. — CINEMA LE PALACE —
ALBI	MARDI 28 JANVIER A 21 H. THEATRE MUNICIPAL
MARSEILLE	MERCREDI 29 JANVIER A 21 H. — THEATRE DU GYMNASE —
CLERMONT - FERRAND	VENDREDI 31 JANVIER A 20 H. 45 — OPERA MUNICIPAL —

LOCATION COMME D'USAGE

L'ECLAIREUR SPORTS
13, ALLEES LEON GAMBETTA — MARSEILLE
Տնօրէն՝ Խ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ Tél. : 64-28-01
Spécialiste de Sports d'Hiver
Toutes les grandes Marques

SKIS
SKI-BOB
FIXATIONS
LUGES
ACCESSOIRES

CHAUSSURES
ANORACKS
FUSEAUX
APRES-SKIS
PULLS

ATELIER DE CARRAGE ET REPARATION
LOCATION — SKIS — CHAUSSURES — CANNES
GRANDS CHOIX — QUALITE — PRIX
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0·30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
28
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI
28 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9920 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9920

ՄԵՐ ՀՈՂԸ

—o—

Ուրիշ է Մեր Հողը :

Հին ու հզօր է Մեր Հողը :

Յաւերժութեան խորհուրդը սեփականացուցած սերմ ունի Մեր Հողը :

Եւ ուրեմն ուրիշ է Հայը, հզօր է Հայը, յաւերժութեան հարազատացած է Հայը, երբ ոտքերը դրած է Մեր Հողին :

Երբ այլ է այդ ոտքերու տակի հողը, այլ է Հայը :

Իսկոյն կը գալարի հոգին :

Իսկոյն կը զգայ մահաբեր ստուերը խաւարին :

Իսկոյն նոր կռուաններ կ'որոնէ, գէթ անոնց կառչելու եւ չկորչելու :

Դարէ դար թափառեր է Հայը տարագիր ու որոներ կռուաններ Մեր Հողին հրաշքը փոխարինող :

Եւ չէ գտեր :

Հնդկական ովկիանոսի ափերուն կոթողեր է կառոյցը Հայ Եկեղեցիի եւ կամարներուն տակ ծնրադիր աղերսեր է Բարձրեալին. «Շնորհէ ինձ գաղտնիքն Մեր Հողին »:

Սակայն սպասեր է ի զուր եւ մնացեր անպատասխան :

Եւրոպական մրրկածուփ կեդրոններուն մէջ թնդացուցեր է բոլոր զանգերը հայ մշակոյթին եւ պաղատալի մրմունջով արձագանգեր է զօղանջին. «Տուէք ինձ կախարդանքը Մեր Հողին »:

Սակայն հսկեր է երկար ու մնացեր մոլար :

Անապատներու տօթէն կիզուած երկիրները պատեր է հայ ուսումնարաններու ցանցով եւ աչքերը Մաշտոցին յառած հայցեր է թախանձագին. «Օժտէ զիս հըզօրութեամբն Մեր Հողին »:

Սակայն սահող ժամանակին հետ դալկացեր են նուիրումն ու աշխատանքն իր տարապարհակ եւ ապա դարձեր ապարդիւն, անհետեւանք :

Բայց ինչո՞ւ — ինչո՞ւ արդեօք :

Քանզի Մեր Հողը ուրիշ, Մեր Հողը հզօր, Մեր Հողը յաւերժութեան եղեամով պարուրուած, ամբողջ եօթը հարիւր տարի եղած – մնացած է գերութեան գօսացնող շունչով պղծուած :

Եւ ամբողջ եօթը հարիւր տարի Իր աղբիւրներն ուրիշ, գաղտնի ակերն Իր հին ու հզօր, յաւերժութեան խորհուրդին գրաճանաչ Իր սերմը ուրոյն՝ միայն ու հաղիւ Իրեն են բաւած :

Եօթը հարիւր տարի ամբողջ զրկեր են Մեր Հողը աստուածատուր ազատութենէն՝ անբաւ իր գանձերն ու գաղտնիքները նաեւ տարասփիւռ Հայութեան բաշխելու : Եօթը հարիւր տարի ամբողջ խզեր – խորտակեր են կենարար կապը Մեր Հողի եւ վտարանդի Հայուն միջեւ : Եւ ի զուր եօթը հարիւր տարի ամբողջ տարագիր Հայը բովանդակ էութեամբ դարձեր է ականջ գէթ լսողութեամբ Մեր Հողին հաղորդուելու :

Եւ ատոր համար է, որ պէտք է բացուին դռները Մեր Հողին :

Ատոր համար է, որ Մեր Հողը պէտք է տիրանայ Իր լման լայնքին ու ամբողջ հասակին :

Ատոր համար է, որ Մեր Հողը ամբողջացած պէտք է ըլլայ անկաշկանդ ազատութեամբ օժտուած :

Այլապէս ցաւագին ցնորք է հայապահպանումը՝ սփիւռք մը ան–Հող Հայերու :

Եւ ահա կը խամրի, կը խոցուի, կը խորտակուի Մեծասքանչը՝ տագնապող Արտերկրի մը այս ու այն համայնքին մէջ լոկ«պահպանուած» :

Ահա կ'այլակերպուին, կ'այլանդակուին, կ'այլասերին հնչիւնները հայ երդին ու նուագին՝ սա կամ նա հայ գաղութին մէջ լոկ «պահպանուած» :

Ահա կը հեռանան, կը հիւծին ու կը հատնին խորհուրդները հայ պատարագին՝ մէկ կամ միւս համայնքի եկեղեցիներուն մէջ լոկ «պահպանուած» :

Ահա կը նուազին, կը նօսրանան, կը նուազին հայերէնագէտ ու հայերէնագիտութիւն, հայագէտ ու հայագիտութիւն, հայասէր ու հայասիրութիւն՝ միջազգային մտքի ու մշակոյթի հին ու նոր ոստաններուն մէջ լոկ «պահպանուած»:

Հարկ են ուժական ստեղծագործութիւն եւ ներգործող արարչութիւն :

Ո՛չ թէ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄ :

Իսկ ասոր համար պէտք է, որ օր առաջ բացուին դռները Մեր Հողին :

Պէտք է, որ օր առաջ ՄԱԿի ամբիոնէն հնչող մարդկութեան ձայնը նաեւ Մեր Հողին պատգամէ իր Ուխտագրի վճիռը, թէ նաեւ Մեր Հողը կը վայելէ «ազգային ինքնորոշման» իրաւունքը անյեղլի :

Որովհետեւ այն ատեն, ոհ, այն ատեն կը փոխուի, կը կերպարանափոխուի, կը յեղաշրջուի ամէ'ն ինչ:

Այն ատեն, Հայուն բնակավայրը թէկուզ ալ ըլլայ ու մնայ արտերկրի մէջ, ան պարբերաբար Հոն պիտի երթայ : Եւ զաւակներու ձեռքէն բռնած զանոնք պարբերաբար Հոն պիտի տանի :

Եւ հոն կը փոխուին ու կը կերպարանափոխուին. ի'նքն ալ, զաւակնե'բն ալ:

Քանզի ուրիշ է Մեր Հողը :

Քանզի հին ու հզօր է Մեր Հողը :

Քանզի յաւերժութեան խորհուրդը սեփականացուցած սերմը կը փոխանցէ Մեր Հողը :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ՃԱՆՉՆԱՅ ՓԵՔԻՆԸ

—

ՉԱՆՔ ՔԱՅ ՉԷՔ Կ'ՈՒՉԷ ԽՉԵԼ

—o—

ՏԸ ԿՈԼ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒՏԱՅ

—o—

Նախագահ տը Կոլ անձնական դիմում մը ըրաւ Զանք Քայ Չէքի, զօր. Փեշքոֆի միջոցաւ բացատրութիւն տալու համար Ֆրանսական որոշումին մասին: Արդարեւ Երկուշաբթի օր Փարիզի եւ Փեքինի մէջ պաշտօնապէս կը յայտարարուէր թէ Ֆրանսա կը ճանչնայ համայնավար Չինաստանը: Աւելորդ է շեշտել այս որոշումին ծանրակշիռ բնոյթը Ազգ. Չինաստանի համար: Մնաց որ մառեշալ Զանք Քայ Չէք անձնական բարեկամն ալ է նախագահ տը Կոլի եւ այդ է պատճառը որ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը մասնաւոր ուշադրութեամբ կը վարուի իրեն հետ : Զօր. Չինովի Փեշքոֆ, ծագումով ռուս (Մաքսիմ Գորքիի որդեգիր զաւակն է), առաջիններէն եղած է տը Կոլի միանալու 1940ին եւ ղեկավարած է ազատ Ֆրանսայի զինուորական առաքելութիւնը Զանք Քայ Չէքի մօտ 1943էն 1945: Հանգստեան կոչուած է 1949ին Թոքիօ մնալէ ետք Ֆրանսական առաքելութեան գլուխը: Տը Կոլ Զանք Քայ Չէքի այս հին բարեկամը ընտրած է այս նոր եւ շատ փափուկ պաշտօնին համար: Ֆրանսա կ'ուզէ միշտ յարաբերութեան մէջ մնալ Ֆորմոզայի հետ, բայց ազգ. Չինաստանի դիրքը ոչ մէկ կերպով չէ փոխուած եւ Ֆրանսայի դէմ եղած խիստ քննադատութիւններն ալ չեն պակսած : Եունայթըտ Փրէսի համաձայն Զանք Քայ Չէք նամակ մը տուած է Փեշքոֆի տը Կոլի համար որուն պարունակութիւնը թէեւ ծանօթ չէ, բայց կը թըւի թէ Զանք Քայ Չէք կրկին ցաւ կը յայտնէ եղածին համար եւ կը նորոգէ բողոքները զորս Ֆորմոզայի Ֆրանսական ներկայացուցիչին յանձնած էր ազգ. Չինաստանի կառավարութիւնը : Ամէն պարագայի մէջ Զանք Քայ Չէք վճռած է խզել Ֆրանսայի հետ յարաբերութիւնները :

Համայնավար Չինաստանի ձայնասփիւռը առաջին անգամ ակնարկութիւն ըրաւ Ֆրանսայի տուած որոշումին : Ցայտնեց թէ Ֆրանսական որոշումը ոչ մէկ ձեւով չի պարտադրեր որ «երկու Չինաստաններու » սկզբունքը ընդունին :

Ընդհանուր ձեւով տը Կոլի որոշումը իրար անցուցած է Արեւմտեան կողմն աշխարհի: Գերմանական Տի վելթ ամ Զոնթակ թերթը որ կիրակնօրեայ թիւն է Տի Վելթ օրաթերթին կը գրէ թէ տը Կոլի առած քայլը պատմական համաշխարհային նշանակութիւն ունի: Կը խախտէ կարգը որուն մէջ կ'ապրինք քսան տարիէ ի վեր »:

× Այս նոյն դէպքերուն պատճառաւ Սայկոն մերժեց իր հաւանութիւնը տալ Ֆրանսական նոր դեսպանին նշանակումին :

× Ուոշինկթընի մէջ նախագահ Ճոնսըն յայտարարեց թէ Ֆրանսական ընթացքը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ աշխարհի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Ափրիկէի մէջ ըմբոստութեան ալիքը կը տարածուի : Քենիա շատ մտահոգ է եւ անմիջապէս Անգլիոյ օժանդակութեան դիմած է : Տընքան Սանտիս յայտարարած է թէ Մեծն Բրիտանիա առաւելագոյնը պիտի ընէ :

ՄԱԼԹԱՅԻ ընդդիմադիր կուսակցութիւնները դիմեցին Անգլիոյ շեշտելով « Անկախութիւն մի' տաք մեզի Մայիս 31ին»: Արդարեւ կը խորհին թէ առանձին չեն կրնար պաշտպանուիլ «համայնավար վտանգին դէմ »:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ «Սթրիփ – Թիզը » արդիլուեցաւ հանրային վայրերու մէջ : Ներքին նախարարը ուրիշ հրովարտակով մը հրահանգեց որ ոստիկանները թուխք սորվին որպէսզի անմիջապէս հասկնան երբ տեղ մը թուխք կը պարուի , տըրուած ըլլալով որ այդ պարը արգիլուած է Լիբանանի մէջ իբրեւ ապաբարոյ :

ՆԱՅՐՈՊԻԻ մօտ (Քենիա) զինուորական ըմբոստութիւն մը հաւկիթին մէջ խեղդուած է: Դէպքերուն ընթացքին անգլիական զօրքը դիրք կը բռնէր մայրաքաղաքի ռազմական զանազան կէտերուն վրայ : Անգլիոյ վարչապետը յայտարարութիեան մը ընթացքին ամերիկեան պատկերասփիւռէն շեշտեց թէ Զանզիպարի, Թանկանիքայի եւ Ուկանտայի վերջին դէպքերը համայնավարներու գործ է :

ՔՈՆԿՈՅԻ մէջ (նախկին Պելժիակ.) կրկին սարսափ տիրել սկսաւ: Քվիլիւի ըմբոստները յարձակումներ սկսած են : Ամերիկուհի միսիոնար մը նետով սպաննուած է , ուրիշի մը ձեռքերը կտրած են:

ՖՐԱՆՍԱ մերժեց իր նիւթական օժանդակութիւնը բերել Մեսաուտ – Արզեվ նաւթուղիի զոր Ալժերիա կ'ուզէ շինել :

« ՆԱՅՍԷՆՍ ՍԽԱԼԱԾ Է» հաստատեց Փրոֆ. Տընուա քննելէ ետք Քորսիքայի կենսաբանին պատուաստը արեան խլիրդին դէմ: Քանսերի հաստատութեան տընօրէնը երկար տեղեկագրի մը մէջ կը պարզէ իր եզրակացութեան պատճառները: Հինգ երկիրներու յայտնի բժիշկներ արդէն նոյն եզրակացութեան հասած էին: Նայսէնսի անապլասթը դարմանական ոչ մէկ արժէք ունի :

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

—o—

Լոնտոնի ժողովը անելի մը առջեւ կը գտնուի: Թուրքերը կը պնդեն «կղզին երկու մասերու բաժնելու» իրենց առաջարկին վրայ: Անգլիա դէմ է աշխարհագրական այս բաժանման, բայց կ'առաջարկէ Թուրքերը համախմբել որոշ գօտիի մը մէջ՝ տեղի չտալու համար « Ֆիզիքական շփումի» :

Անհամաձայնութեանց այս լուրերուն վրայ, Կիպրոս սկսաւ դարձեալ խլրտիլ : Կարգ մը գիւղերու մէջ բախումներ տեղի կ'ունենան: Միւս կողմէ թրքական եւ յունական մամուլին մէջ կը նշմարուի մարտական վիճակ մը :

Յունաստանի արտաքին նախարարը , Փալամաս, « Ճիւմհուրիյէթ»ի թղթակցին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, կ'ըսէ .—

« Զարմանքով կը կարդամ թուրք թերթերու հրատարակած լուրերն ու յօդուածները: Թերթ մը այնքան յառաջ կ'երթայ, որ Յունաստանի դէմ պատերազմ յայտարարելու մասին կը խօսի : Կը հաւատամ որ, ինչպէս Յունաստան , նոյնպէս Թուրքիա, աչք չունի ուրիշ հողերու: Բայց եթէ թուրք հանրային կարծիքը «շատ տաքնայ» կրնայ ցաւալի դէպքերու յանգիլ անհամաձայնութիւնը » :

Մակարիոսի պաշտօնաթերթը, « Ֆիլէլէֆթէրոս», պատասխանելով Անգարայի ներկայացուցիչին սպառնալիքներուն , « Էրքին պէյ, եկո'ւր առ» խորագրին տակ, կը գրէ .— « Այլեւս բաց քարթով կը խաղանք : Անգարայի աղաները չեն կրնար դիւրաւ գրաւել Կիպրոսը: Որեւէ թրքական յարձակում եւ գրաւման փորձ իր դէմ պիտի գտնէ բովանդակ հելլէն աշխարհը, խաղաղութեան, ազատութեան եւ արդարութեան սկզբունքները պաշտպանող պետութիւնները » :

ՀԱՅՈՑ ՎԻՃԱԿԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

Այս «մարտական» կացութեան մէջ , մեզ կը շահագրգռէ առաւելապէս եւ գլխաւորաբար Կիպրոսի Հայերուն վիճակը:

« Ենի Սապահ» թերթը, Լոնտոնէն ըստացուած հեռագրի մը համաձայն, կը գրէ .—

Հայերը, որոնք փոքրիկ համայնք մը կը կազմեն Կիպրոսի մէջ, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին հեռագիր մը ուղղելով՝ կ'ամբաստանին Թուրքերը, որոնք բըռնադատած են 241 հայ ընտանիքներ հեռանալ եւ գաղթել դէպի յունական թաղերը :

Հայկական Եկեղեցական Կոմիտէ ստորագրութիւնը կրող Հայոց հեռագիրը կը հաղորդէ թէ վերջին մէկ քանի օրուան ընթացքին հայ համայնքին կրած նիւթական վնասը կը հասնի մէկուկէս միլիոնի: Հայերը կը պնդեն թէ թրքական յարձակումները սկսած են Թուրքերու եւ Յոյներու ընդհարումները դադրելէն ետքը: Երկու հազար հոգինոց հայ համայնքը կ'ապրի Լեֆքոշայի թրքական եւ յունական գօտիներուն միջեւ սեղմուած : Կըրակը դադրելէն եւ ապահովութեան ուժերուն հեռանալէն ետքը, Հայերը կը յայտարարեն թէ իրենց Ֆիզիքական գոյութիւնը «թուրք ըմբոստներուն» գութին լքուած է :

Հայերը այս հեռագրին մէկ օրինակն ալ զրկած են Անգլիոյ գաղթային նախարարութեան :

× Վերջին լուրերու համաձայն կացութիւնը կը ծանրանայ Կիպրոսի մէջ : Լոնտոնի մէջ ալ լուծում չի գտնուիր :

«ՇԱՀՆԱՄԷ»Ի ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Շահնամէ»ի հայերէն ամէնէն հին թարգմանութիւնը լոյս տեսած է ԺԹ. դարուն.

Առաջին անգամ Սամուէլ Գիւլզադեանցն է, որ փորձած է թարգմանել Ֆիրտուսիի այս դիւցազներգութիւնը: Արդարեւ, 1893ին Շուշիի մէջ կը հրատարակէ «Ռոստամ եւ Սոհրաբ» հատուածը, ապա՝ «Զոհակ Բիւրասպի աժդահակ» վէպը, որուն կցուած կը տպգարւի նաեւ «Զոհակ Բիւրասպիի եւ Ջամշիտի վէպին շարունակութիւնը», ինչպէս նաեւ «Շահնամէ»էն ուրիշ հատուածներ: Իրմէ ետք պարսկական արքունիքի բժիշկ, բանասէր եւ լեզուաբան Յարութիւն Թիրաքեանի թարգմանութեամբ 1909ին Նիւ Եորքի մէջ լոյս կը տեսնէ «դրուագ Արտաշիր Բաբական»ի վէպը:

Հուսկ ուրեմն «Շահնամէ»ի թարգմանութեամբ կը զբաղին Գ. Ասատուր, Ս. Տարօնցի եւ ուրիշներ: 1924ին Երեւանի մէջ լոյս տեսնող «Նորք» ամսաթերթին մէջ կը հրատարակուի «Շահնամէ»ի «Բիժան եւ Մանիժէ» վէպին նախերգանքը՝ Գ. Ասատուրի թարգմանութեամբ: Տասը տարի ետք, Գ. Ասատուր առանձին հատորով լոյս կ՝ընծայէ «Շահնամէ»ի «Ռոստամ եւ Սոհրաբ» վէպը, ինչպէս նաեւ Ֆիրտուսիի «Երգիծանք»ը եւ նոյն «Բիժան ու Մանիժէ» վէպին նախերգանքը: Թարգմանիչը մեծ ճիգ թափած էր բնագրին հարազատ մնալու համար, եւ այս ուղղութեամբ, ան մեծապէս կը տարբերի իր նախորդներէն:

Ներկայիս Հայպետհրատի հրատարակութեամբ լոյս տեսած է «Շահնամէ»ի «Սիավուշ» վէպին թարգմանութիւնը, որ ձեռնհասութեամբ իրագործած է Ս. Ումառեան:

Ծանօթ է, որ «Շահնամէ»ն գրուած է մոթաքարէփ չափով, որ պարսկերէնի մէջ կը գործածուի ամէն տեսակ բանաստեղծութիւններու եւ, յատկապէս վէպին համար: Այս չափին ամէն մէկ տողը կազմուած է 11 վանկերէ: Նկատի ունենալով, որ հայերէնը պարսկերէնին պէս չունի երկար եւ կարճ ձայնաւորներ, որուն պատճառով ալ դժուար է անշեշտ վանկերը արուեստական ձեւով երկարիլը: Թարգմանիչը, բնականաբար, հրաժարած է մոթաքարեփ չափէն եւ ընտրած է 15 վանկանի չափը, որ հինէն ի վեր կը գործածուի հայերէնի մէջ վիպական մեծ քերթուածներու համար:

Այս թարգմանութեան յաջողութիւնը միայն ընտրուած չափին մէջը չէ: Տիրապետելով պարսկերէն լեզուին եւ ունենալով բանաստեղծի խմոր, Ս. Ումառեան ամենուրէք պահած է բնագրին դեղեցիկ ոճը, ճկուն լեզուն, բառապաշարին ճոխութիւնը, նրբերանգ պատկերները, երաժշտութիւնը, վսեմ կիրքը եւ այլ առանձնայատկութիւնները, որոնք մեծ մասով կը բացակայէին նախորդ թարգմանութիւններուն մէջ:

Միեւնոյն ատեն թարգմանիչը ամէն կերպ խուսափած է աւելորդ բառերու գործածութենէն, կառչած չէ տառին, այլ ընդհակառակն աշխատած է հարազատ գիծերով վերարտադրել ամէն մէկ պէյթին (երկտողին) բովանդակութիւնը, պահպանելով Ֆիրտուսիին շունչն եւ ոգին: Թարգմանութեան յաջողութեան մեծապէս նպաստած է նաեւ հայաշունչ բառերուն ազատ օգտագործումը:

Գիրքին երկրորդ մասը կը կրէ «Հայ Մուշեղ» խորագիրը: «Շահնամէ»ին մէջ այսպէսի վերնագրով հատուած, ի հարկէ, չկայ: Բայց գործին մէջ Ֆիրտուսի յաճախ կը խօսի Հայերու եւ Հայաստանի մասին, յատկապէս Հայոց զօրավար Մուշեղ Մամիկոնեանի մասին: Ս. Ումառեանի նպատակը եղած չէ տալ դիւցազներգութեան բոլոր այն հատուածները, ուր Ֆիրտուսի կը խօսի Հայաստանի եւ Հայերու մասին, այլ ընտրած է միայն երկու ամբողջական հատուածներ:

ԱՒ. ՇԱՀՍՈՒՎԱՐԵԱՆ

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱՅԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ՏԱՂԵՐԻ ԵՐԱԺՇՏ. ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Մասնագիտական տեսութիւն)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Միեւնոյն ժամանակ արտասահմանի հայ երգահանների կողմից եւս գնահատելի աշխատանք է կատարուել այս ուղղութեամբ: Համբարձում Պէրպէրեան 1947 թ. Պէյրութում հրատարակել է Սայաթնովեան ութ տաղերի մշակում, իսկ Լ. Պազիլ անցեալ տարի՝ 1963 թ. Թեհրանում երկու տետրակով հրատարակել է հինգ երգերի մշակում: Մեզ յայտնի է նաեւ Աշոտ Պատմագրեանի մշակմամբ «Ուստի գու քաս»ը, որ հրատարակուել է Գահիրէում լոյս տեսած «Գանձարան» ժողովածուում:

Պէտք է ասել, որ հայկական գաղութներում աշխատանք է կատարուել նաեւ Հայաստանի երգահանների, յատկապէս Ս. Բարխուդարեանի, գործերը տարածելու ուղղութեամբ: Ս. Բարխուտարեանի 1935 թ. հրատարակուած մշակումները վերահրատարակուել են 1944 թ. Աղեքսանդրիայում՝ Հ. Շէմսի կազմած «Սայաթ – Նովա» ժողովածուի վերջում: Այս տեսակէտից դրական դեր են կատարել նաեւ արեւմտահայ ձայնագրուած երգարաններից մի քանիսը, «Հայերէն երգէ» խորագիրը կրող երգարանում, որ լոյս է տեսել Անթիլիասում 1937/38 թթ., տրուած են Ս. Բարխուդարեանի մշակմամբ հինգ երգերի մեներգային մասերը, ինչպէս եւ Սպ. Մելիքեանի կողմից կատարուած մի գրառում («Դու էն գըլխէն»): Նիւ Եորքում 1940 թ. լոյս տեսած «Հայ ժողովրդական երգարանը» տուել է Ս. Բարխուդարեանի մշակմամբ վեց երգերի մեներգային մասերը. իսկ «Գանձարանը», որ նշեցինք վերեւում, տուել է Ս. Բարխուդարեանի մշակմամբ 10 երգերի մեներգային մասերը: Հասկանալի է, որ դաղթահայութեան պայմաններում Սայաթ – Նովայի եղանակները ժողովրդի մէջ տարածելու տեսակէտից ամէնէն նպատակայարմարը երաժշտական այդ բարդ գործերի միայն մեներգային մասերի հրատարակութիւնն է:

Սայաթ – Նովայի յայտնի եղանակները, ինչպէս տեսանք, ունին պատմական – ազգագրական հիմքեր, բայց պէտք է աւելացնել, որ հայ երգահանները, մեծ սէր տածելով անուանի աշուղի հանդէպ եւ ոգեւորուելով նրա բանաստեղծութիւններով, յաճախ նրա երաժշտական ոճով յօրինել են իրենց երաժշտութիւնը՝ նրա բնագրերի վրայ, աշխատելով հարազատ մնալ Սայաթ – Նովայի ոգուն, երբեմն այնքան յաջողապէս, որ ունկնդիրը կարող է կարծել, թէ նրանք հարազատօրէն սայաթնովեան են, այսպէս օրինակ՝ Միք. Միրզայեանի ստեղծագործած երկու երգերը՝ «Աշխարհս մէ փանջարա է» եւ «Թէգուզ քու քաշըն մարգրիտ տան» (վերջինս անտիպ է). այսպէս նաեւ՝ Հ. Պէրպէրեանի ութ երգերից յատկապէս երեքը՝ «Էշխեմէն էնպէս վառուել իմ», «Խօսքիրըդ մալում իմ արի» եւ «Անդաճ արա, բարիթաւուր»:

Յոբելեանի առթիւ ստեղծուած սայաթնովեան երգերի անտիպ մշակումներից յիշատակութեան արժանի են հետեւեալները.

Դաշնամուրի նուագակցութեամբ երգելու համար՝ Մ. Միրզայեանի «Թէգուզ քու քաշըն մարգրիտ տան»ը, Էդ. Յովհաննիսեանի «Աշխարհումըս ախ չիմ քաշի»ն:

Քառաձայն երգչախմբի կատարման համար՝ Արմէն Տիգրանեանի «Դուն էն գըլխէն»ը. Կ. Զաքարեանի «Յիս մէ զարիբ բըլբուլի պէս»ը եւ «Թէգուզ քու քաշըն մարգրիտ տան»ը:

Համանուագախմբով երգելու համար՝ Ս. Բալասանեանի «Շատ սիրուն իսը», «Յիս մէ զարիբ բըլբուլի պէս»ը եւ «Ի՞նչ կօնիմ»ը, Ա. Դոլուխանեանի «Ամէն սազի մէջըն դոված»ը, «Չիս ասում»ը, «Մէջլումի պէս»ը եւ «Փահրադըն միռած»ը. Ա. Յարութիւնեանի «Ամէն սազի մէջըն դոված»ը եւ «Փահրատըն միռած»ը, Ղ. Սարեանի «Յիս քու զիմաթըն չիմ գիդի»ն. Էդ. Միրզոյեանի «Յիս մէ Ղարիբ բըլբուլի պէս»ը:

Այս փաստերից երեւում է, որ, առանց հաշուելու ձայնագրումները, սայաթնովեան մի շարք տաղեր ունեն երաժշտական մէկից աւելի մշակումներ:

ՅԱԿՈԲ ԱՆԱՍԵԱՆ

ՄԻ ՇՓԱՑՆԷՔ ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ

Այն ծնողքը որ կը շփացնէ իր զաւակը, կը պատրաստէ անոր դժբախտութիւնը: Իրենց շուրջ ամէն ինչ պատրաստ գտնող եւ իրենց բոլոր փափաքները անմիջապէս ստացող շփացած տղաքը, տարբեր աշխարհ մը կ՝երեւակայեն: Եւ երբ չափահաս կը դառնան, կը տեսնեն թէ իրականութիւնը տարբեր է իրենց երեւակայածէն: Ասոնք կը վախնան կեանքի պայքարէն, չեն գիտեր իրենց շահերը պաշտպանել, անկարող են պատշաճելու տրուած կացութիւններուն եւ ստորադաս կը զգան իրենք զիրենք կամ չափազանց այլամերժ, ամբարտաւան կը դառնան, մէկ խօսքով ապրիլ չեն գիտեր եւ չեն յաջողիր կեանքի մէջ:

Մայրեր պէտք է չափաւորեն իրենց գուրգուրանքը, որպէսզի մանուկը սխալ չըմբռնէ կեանքը. դժուար է սրբագրել աւելի ետք:

Ամէն մարդ կը սիրէ փայփայուիլ, բարեբախտաբար, ամէն մանուկ նոյնքան չի շփանար եւ կը սամհանափակուի չափազանց սիրազեղ ծնողքներու աւերը: Շատերու կեցուածքը կամ վերաբերումը կեանքի մէջ տարօրինակ կը թուի մեզի, հասկնալու համար զիրենք, հարկ է որ գիտնանք թէ ինչ պայմաններու մէջ ապրած են անոնք իրենց մանկութեան շրջանին:

Երբ տղան ամէն ինչ պատրաստ կը գտնէ իր շուրջ, կամ բարի պարիկներ իր փափաքներուն գոհացում տալու համար կը սպասեն, շփացածը անկախ ըլլալու փափաք չունի այլեւս: Կրնայ ըլլալոր ուշ կամ կանուխ ենթական գիտակցի իր վիճակին եւ հակազդէ, բայց դժուար կրնայ փոխել ապրելու «ոճ»ը զոր ստացած է մանկութեան մէջ:

Ամէնուն կեանքը ունի իւրայատուկ կարելիութիւններ եւ ժառանգական ու արտաքին պայմաններ, որոնց մթնոլորտին մէջ կը զարգանայ: Իւրաքանչիւրը իր ճամբան, ապրելու իր ոճը կը գտնէ անոր մէջ: Եւ այդ ոճին համաձայն կը մտածէ ու կը զգայ յետագային: Համաձայն իր ժառանգականութեան եւ մինչեւ երկու տարեկան ստացած դաստիարակութեան, ամէն մարդ կը լուծէ իր ընկե-

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Այդպիսի ուսմանց աշակերտք այլեւս մանկութեան սահմանին մէջ չեն, եւ մինչ մէկ կողմէն դասառութեանց կը յաճախեն, միւս կողմէն գործունեայ մարդիկ կը ստիպուին, ոչ իւիք տարբեր ուրիշ երիտասարդներէ՝ որք գործարաններու կամ կրպակներու մէջ կ՝աշխատին, կամ հաշուեկալութեան եւ գրագրութեան ըզբազմամբք գրասենեակները եւ պաշտօնարանները կը լեցնեն:

Երիտասարդութեան միւս պայմանն ալ գործառնութեանց ձեռնամուխ ըլլալու անձնական կարողութիւնն է. ներքին աշխոյժ, զօրաւոր ոյժ, ջերմ եռանդ եւ բուռն կամք, որով երիտասարդը թէ ներքին սրտոտութեամբ եւ թէ արտաքին ակնածութեամբ, թէ անձնական եւ թէ հասարակային, թէ մասնաւոր եւ թէ ընդհանուր գործոց ձեռք կը զարնէ եւ անխոնջ կերպով կ՝աշխատի: Նա՝ որ այդ կարողութիւնը դեռ չէ ստացած, երիտասարդութեան սկսած չէ, թէպէտ եւ քսան տարին լրացուցած ըլլայ, այլ ընդհակառակն նա որ թէ դաստիարակութեան ընթացքը աւարտած է եւ թէ այդ կարողութեան նշանները կը յայտնէ, երիտասարդ է թէպէտ վերոյիշեալ տարիքը հասած չըլլայ:

Այս սահմաններով եւ պայմաններով հայ երիտասարդութեան իմաստը բացատրելէս ետքը, երբ աչքս շուրջս կը պըտըտցնեմ եւ պատուական ունկնդրացդ վրայ հայեցուածք մը կը նետեմ, ինձ այնպէս կ՝երեւի թէ քիչեր ձեր մէջէն կրնան ինքզինքնին անկէց զերծուցանել, որով եւ վստահօրէնկը խօսիմ ձեզ, Տերաք իմ եւ Տիրուհիք, եւ ձեզ խօսելով ստոյգ եմ թէ բոլոր հայ երիտասարդութեան կը խօսիմ: Այո՛, բոլոր հայ երիտասարդութեան՝ որ սփռուած է ի քաղաքի աստ (Կ. Պոլիս) եւ յաշխարհիս մերում եւ յոլորտս երկրի. որովհետեւ կը խօսիմ հայ երիտասարդութեան ընտիր մէկ մասին, որ իւր ձրիւք եւ արդեամբք գովելի հանդիսացած է ցարդ, եւ որ արժանի է որ ես զինքը նկատեմ իրաւամբ՝ իբր ներկայացուցիչ բովանդակ հայ երիտասարդութեան: Ո՛չ ըստ դիպաց կամ թէ ի շնորհուկս կը խօսիմ այսպէս, այլ ի բովանդակ սրտէ եւ մտաց, եւ ոչ թէ ես միայն՝ այլ ազգովին Հայք գիտակ են թէ քանի բարեգով արդեանց եւ բարեջան ձեռնարկութեանց հեղինակ եղած է Բիւզանդեանն Սամաթիոյ հայ երիտասարդութիւնը: Դուք գիտէք զիս, Տեարք իմ եւ Տիրուհիք, որ գովեստից մէջ առատ չեմ: Մխիթարական խօսից գիտեմ զանձն իմ պաշտօնեայ, այլեւ միանգամայն ըստուգապատում ճշմարտութեան կամակատար հպատակ, որով ինչ որ ըսի՝ բաւական ըլլայ, եւ փութամք յաւէտ քննել թէ ի՛նչ է մեր հայ երիտասարդութեան կացութիւնը:

Հայ երիտասարդութեան կացութիւնը տարբեր չի կրնար ըլլալ ընդհանուր աշխարհի երիտասարդութեան կամ գլխաւոր ազգաց երիտասարդութեանց վիճակէն, ցորչափ նոյն մարդկային բնութիւն հասարակ է բոլոր աշխարհի եւ բոլոր մարդկութեան: Այն ամէն նմանողական օրինակք եւ մեկնական բացատրութիւնք եւ յայտարար զրոյցք, զորս բանախօսք եւ բանաստեղծք ձեռք ձեռքի տուած՝ երիտասարդութեան վրայ գրեցին եւ կը գրեն, ամէնն ալ զարմանալի համաձայնութեամբ մը երիտասարդութեան առաւել փայլ կը յատկացնեն քան գործ, առաւել աշխոյժ քան արդիւնք, առաւել ակընկալութիւն քան իրականութիւն, առաւել սկզբնաւորութիւն քան կատարելութիւն: Երիտասարդութիւնը այն պայծառ ամառն է՝ յորում ամենայն ինչ դեռ կանանչ է եւ դեղատեսիլ: Եթէ պտուղք արդիւնաւորեալ են, բայց համբարեալ չեն, ամենայն ինչ սաստիկ տօթով կը վռաի եւ քրտնաթոր ճգամբ կ՝ոռոգի, կը տոչորի բնութիւնն համայն, եւ կիզու ամենայն ինչ ի սաստիկ ջերմութենէ իբրեւ զհնոց բորբոքեալ Այդպէս կը նկարագրուի երիտասարդութիւնը, եւ եթէ բոլոր գովեստից եւ ներբողենից հետ իրեն ամբաստանութիւն մը կ՝ուղղուի, այն ալ մասամբ սաստիկ եռանդեան եւ մասամբ սակաւ փորձառութեան վրայ հիմնուած է:

Ամենայն ազգք եւ ժողովուրդք, յորս չորս բաժինք իբր մշտատեւ եղանակք յարաժամ գոյացեալ եւ իրականացեալ միասնաբար կ՝ապրին, երկու բաժնից կամ հասարակաց կամ եղանակաց դիմամրցութեանց ասպարէզ են: Մանկութիւն անկար տակաւին, եւ ծերութիւն թափեալ ի կարողութենէ, կարծես հանդիսականի ձեւ մը կ՝առնուն ըստ մասին: Ըստ մասին կ՝ըսեմ, վասնզի ասոնց երկուքն ալ բոլորովին զրկեալ չեն գործակցութենէ, եւ երկուքն ալ իրենց դերը եւ իրենց գործերը ունին ընկերութեան մէջ, բայց որովհետեւ իրենցմէ զօրաւորագոյն են միւս երկու բաժինք, անոր համար ասպարէզը այն երկուց ձեռքն է, որք մշտատեւ մրցանօք զիրար գլել կը նկրտին եւ միւս երկու հասակները նիզակակից կը գործածեն, երիտասարդութիւնն զմանկութիւն, եւ այրութիւնն զծերութիւն: Ահա ասպարէզն՝ յորում պէտք է փնտռել թէ ի՛նչ է եւ ի՛նչ կ՝ընէ երիտասարդութիւնը:

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(3 Շար.)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Երկու հանդէսներ, մէկը միւսէն սիրուն եւ խրախուսիչ:

Առաջինը՝ Դեկտեմբեր 22ին, Տօնածառի հանդէսը: Վարժարանին փոքրիկ սրահը գեղեցկօրէն զարդարուած է, անկիւնը Կաղանդի ծառը, գոյնզգոյն մոմերով եւ շողշողուն խաղալիքներով բեռնաւորուած: Դիմացը փոքրիկ բեմը որ կը սպասէ իր փոքրիկ դերակատարներուն: Հանդէսը կը բացուի խանդավառ երգերով, որոնց կը յաջորդեն սիրուն արտասանութիւններ եւ պար, ներկայացումներ մեծ ու պզտիկ աշակերտուհիներու կողմէ: Բոլորն ալ յաջող, ու շնորհաւորութեան արժանի:

Փոքրիկներուն սեւ աչուկները դէպի դուռը ուղղուած են, Անհամբեր կը սպասեն Կաղանդ Պապային, որ չուշանար եւ դանդաղ քայլերով սրահ կը մտնէ, իր տարիներուն բեռան տակ կքած, ու ալեփառ մօրուքով: Ան իւրաքանչիւրին լաւ խօսք մը ունի ըսելիք, նուէր մը ունի տալիք: Կը ճառագայթեն փոքրիկներու դէմքերը եւ անոնց ուրախութիւնը կ՚անդրադառնայ նաեւ ներկաներուն դէմքերուն վրայ:

Տնօրինուհին փակման խօսքը ընելէ ետք, կը հրաւիրէ հանդէսին նախագահ Սրբազան Հայրը որ իր հայրական օրհնութիւնը տայ դպրոցին ու ներկաներուն: Շինիչ են Սրբազան Հօր խօսքերը: Ինչպէս միշտ, ան կը շեշտէ կարեւորութիւնը հայ դպրոցին, կը շեշտէ մանաւանդ որ «Դպրոցասէր վարժարանը իր առանձին եւ անժխտելի դերը ունի ազգապահպանման գործին մէջ: Թէ ամէն Հայ պէտք է դիտնայ գնահատել զայն, ու կարելի միջոցներովը օգնել անոր»: Ներկաները կը մեկնին անմոռանալի օր մը անցուցած ըլլալու քաղցր տպաւորութեամբ:

×

Երկրորդը՝ Յունուար 12ին, Ծնունդի սեղանին շուրջ: Ներկայ են, Սրբազան Հայրը, Գիւտ եւ Տարօն վարդապետները, դպրոցին բարեկամները, խնամակալութիւնը, եւ բոլոր աշակերտուհիները:

Աւանդական սեղանին մէջտեղ դրուած խնկամանէն ծուխը կը բարձրանայ ոլոր մոլոր: Աշակերտուհիները ներդաշնակօրէն կ՚երգեն Ծնունդի մեղմանոյշ շարականները: Սրբազան Հայրը կ՚օրհնէ հացը եւ աղը: Տպաւորիչ է պահը:

Ճաշէն ետք կը սկսի հանդէսը: Երգ եւ արտասանութիւն, բոլորն ալ խնամուած: Հետաքրքիր է մանաւանդ, արտասանութեան մրցումները, որ տեղի կ՚ունենան բարձրագոյն կարգի աշակերտուհիներու միջեւ:

Առաջինը կ՚արտասանէ Թէքէեանի «Եկեղեցին հայկական»ը, երկրորդը՝ Թումանեանի «Լուսաւորչի կանթեղը», երրորդը Թէքէեանի «Հայ լեզուն»: Իրենց երեք ընկերուհիները կը վերլուծեն այդ բանաստեղծութիւնները: Հաճելի անակընկալ մըն է ներկաներուն համար, որոնք խորապէս կը համոզուին որ, թութակաբար եղած արտասանութիւններ չեն, այլ կատարեալ ըմբռնումով ու հասուն գիտակցութեամբ կատարուած: Ուրախալի երեւոյթ:

Հայերէնի ուսուցիչները կը վկայեն թէ աշակերտուհիներու վերաբերումը, դէպի հայերէն լեզուն, փոխուած է: «Ասոնք առաջ իբրեւ պարտականութիւն միայն կը սորվէին, իսկ հիմա սիրով ու եռանդով կը հետեւին, նոյն դասերուն»:

Գնահատելի կարեւոր կէտ մը եւս:

Այն օտար ու անհաճոյ շեշտը, որ կը դնէ նորագոյն սերունդը, երբ հայերէն կը խօսի, կորսուած է հիմա դպրոցին մէջ: Աշակերտուհիները կը խօսին առանց օտար շեշտի, եւ լաւ առոգանութեամբ:

Շնորհաւորելի են, տնօրէնուհին եւ ուսուցչական կազմը իրենց անխոնջ աշխատանքին ու նուիրումին համար:

Հանդէսը կը վերջանայ ընդհանուր ոգեւորութեան մէջ: Ժպիտ ու գոհունակութիւն ամէն դէմքի վրայ:

Եւ սակայն, կայ մեծ պակաս մը որ կը մթագնէ վարչութեան հոգին: Ամէն անգամ որ այսպիսի հանդէսներ տեղի կ՚ունենան, որոնց չի կրնար մասնակից ըլլալ լայն հասարակութիւնը եւ սահմանափակ թիւով ներկաներու մէկ մասն իսկ կը ստիպուի ոտքի մնալու, տեղի պակասին պատճառաւ, անոր սիրտը կ՚արիւնի: Մեծ հարցական մը կը ներկայանայ իր առջեւ:

Ինչո՞ւ արտասահմանի միակ աղջկանց դիշերօթիկ վարժարանը զրկուած ըլլար, ընդարձակ ու գեղեցիկ սրահէ մը:

Ան իր կարելին փորձած է, ու կը փորձէ, այդ հրամայական պահանջին դարման գտնելու համար:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

բային, աշխատանքի եւ սիրոյ հարցերը: Անոնք որ շատ «երես առած են» մանկութեան շրջանին, շարունակ կը խաբուին կեանքի մէջ, որովհետեւ, վարժուած են իրենց շուրջ տեսնելու շարունակ բարի մարդիկ, որոնք իրենց փափաքները կը կատարեն ինչպէս իրենց մանկութեան ատեն: Եթէ հակառակը պատահի, կ՚ամբաստանեն ուրիշները իբրեւ չար ու անձնասէր: Պիտի ուզէին անապատը քաշուիլ եւ բնաւ կապ չունենալ օտարներու հետ: Մինչդեռ հոգեպէս առողջ մարդը ունի քաջութիւն, պատշաճելու կարողութիւն: Գիտէ ընտրել իր ճամբան:

ՏՈՔԹ. Ա. ԱՏԼԷՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԻԿԻ ՁՈՐԸ

Հայաստանի գեղատեսիլ անկիւններէն մէկն է Մարմարիկ գետակին ձորը, որ հարուստ է հանքային ջուրերով: Աղբիւրներէն քանի մը հատին ջուրը ծծըմբային է եւ ունին բնական ջերմութիւն: Ձորին մէջ կան մանուկներու յատուկ ճամբարներ եւ հանգստեան տուներ:

ՑՈՒՐՏԵՐՈՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ

Բացառիկ ցուրտերը պատճառ դարձան, որ Լուսաւորութեան նախարարութիւնը երկարաձգէ ձմեռուան արձակուրդին շրջանը: Երեւան, Արարատ, Աշտարակ, Արտաշատ, Էջմիածին, Հոկտեմբերեան շրջաններուն մէջ դպրոցները վերաբացուեցան Յունուար 20ին, փոխանակ Յունուար 13ին:

ԳԵՂԵՑԻԿ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Արտասահման զանազաններու կամ մատենադարաններու մօտ գտնուող հայերէն հին ու արժէքաւոր գիրքերուն ցանկը եւ բովանդակութիւնը ունենալու համար, Հայաստանէն արտասահման զրկուած են «Հայ հնատիպ գրքի մատենագիտական ցուցակ»էն օրինակներ: Ցուցակը յանձնուած է գրեթէ բոլոր մեծ գրադարաններուն եւ հայերէն հին գիրքեր հաւաքողներուն, որպէսզի այս վերջինները ուղարկեն բովանդակութիւնը կամ նկարապատճէնը այն գիրքերուն, որոնք յիշատակուած չեն Ցուցակին մէջ:

ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Գունաւոր տպագրութեամբ եւ Հայաստանի տեսարժան վայրերու գեղեցիկ, գունաւոր նկարներով ճոխացած այբբենարան մը պատրաստուած է, արտասահմանի հայ մանուկներուն համար: Այբբենարանը արեւմտահայերէնով ներկայացուած է:

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՏՈՒՆ – ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Վերջերս Թիֆլիզէն Երեւան՝ Յ. Թումանեանի տուն – թանգարանը զետեղուելու համար, զրկուած են բանաստեղծին հիւրասենեակի սեղանը, բազմոցը եւ աթոռները: Թանգարանի նորութիւններէն են նոյնպէս ճաշասենեակին աթոռները, Վերնատունէն զրկուած ինքնաեռը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՌԵԼԱՆԻՒԹԸ

Ծանօթ իրողութիւն է, որ Հայաստան չունի վառելանիւթի հանքային աղբիւրներ, որով, անհրաժեշտ է ճշդել ներածման աղբիւրները եւ անոնց քանակը: Այս ուղղութեամբ հետաքրքրական փորձ մը կատարուած է, ճշդելու համար վառելանիւթին անհրաժեշտ քանակութիւնը եւ ներածման ամէնէն նպաստաւոր պայմանները:

Հետազօտութիւնները ցոյց տուած են, որ Հայաստան պէտք է օգտագործէ առաւելաբար բնական կազը: Առաջին առթիւ բնական կազ պէտք է ներածուի Ադրբեջանէն, իսկ 1965էն ետք, Հիւսիսային Կովկասի հարուստ հանքերէն:

Միւս կողմէ, հետազօտութիւնները ցոյց տուին, թէ կենցաղային պահանջները անհրաժեշտ է գոհացնել հեղուկ կազով, քանի որ այլ վառելանիւթերուն համեմատութեամբ, հեղուկ կազը աւելի ջերմութիւն կը հայթայթէ (մէկ քիլօ փրոփանը կուտայ 11·000 քիլօ քալորի, պիւթանը՝ 15·000, մինչդեռ ածուխը՝ 7·000, կէչիի փայտը՝ 4·000):

Հեղուկ կազի միջոցաւ կը յուսացուի գործածութենէ դուրս հանել թըրիքը, որ դեռ կը գործածուի գիւղերու մէջ:

Ադրբեջանէն եկած մազութն ալ իր կարեւոր դերը պիտի ունենայ ապագային: Միեւնոյն ատեն աշխատանքներ կը տարուին, գտնելու համար բնական աղբիւրներ: Երկրաբաններ Հայաստանի մէջ կը փնտռեն քարիւղի, բնական կազի եւ ածուխի հանքեր:

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Սթրավոլի գաւառագիտական թանգարանը ունի փիղի կմախք մը, որ, ըստ գիտնականներուն, հողին տակ մնացած է աւելի քան մէկուկէս միլիոն տարի: Կմախքին բարձրութիւնը երեք մեթր 96 սանթիմեթր է, երկարութիւնը՝ չորս մեթրը տասը սանթիմեթր, իսկ ժանիքներուն երկարութիւնը կը հասնի 3 մեթրի:

×

Սարդը օգտակար միջատ մըն է: Վերջերս անգլիացի գիտնականները հաստատեցին, թէ սարդերը թռչուններէն աւելի շատ միջատներ կ՚ոչնչացնեն: Անգլիոյ մէջ սարդերու ոչնչացուցած միջատները տարեկան հազարաւոր թոներու կը հասնի:

×

Մինչեւ անցեալ տարի աշխարհի ամենամեծ ջրվէժը կը նկատուէր Վենեցուէլայի Էնճել Ֆոլլոտ ջրվէժը, որուն բարձրութիւնը 980 մեթր է: Սակայն վերջերս երկրին անանցանելի անտառներուն մէջ գտնուեցաւ աւելի մեծ ջրվէժ մը, 1500 մեթր բարձրութեամբ:

×

Ղանայի մէջ մեռաւ 130 տարեկան որսորդ մը, որ իր ամբողջ կեանքին ընթացքին սպաննած է երեք հարիւր փիղ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԸՆԿՈՒԶԵՆԻ

Եւ իսկապէս, ժողովրդի մէջ պահպանուած էր մի գեղեցիկ աւանդութիւն, ըստ որի Սասունի, Բաղեշի, Մոկսի եւ Շատախի բոլոր ծառերը տնկուած էին ագռաւների կողմից: Պատմում էին, որ ագռաւը շատ սիրահար է ընկոյզի: Երբ նա ուտում կշտանում է, մի քանի հատ էլ ծառից պոկելով տանում է թաղում է անմատչելի լեռների վրայ, որ յետոյ ուտի: Ընկոյզը պահելիս, նա նշան է գընում երկնքում երեւացող այս կամ այն ամպը: Եւ որովհետեւ ամպը անկայուն նշանացոյց է, հետեւաբար, որոնելիս նա հեշտութեամբ կորցնում է իր պահած ընկոյզների տեղը, որոնք յետոյ բուսնելով, աժդահա ծառեր են դառնում եւ ծածկում բարձրաբերձ լեռներն ու ձորերը:

— Էս երկու ընկուզենին աչքիս առաջ տնկեցին, — նկատեց ջրաղացպանը:

— Ե՞րբ:

— Սրանից յիսուն տարի առաջ: Երբ պապիդ կորեկը աղացի, իրիկուայ կողմը էս սարի վրայ զբօսանքի եկանք: Լիճը տեսնելուց յետոյ, ես նրան բերեցի էս կողմերը, որ Ֆռֆըռ քարը ցոյց տամ: Կանգնած նայում էինք Տալւորիկի ձորին, մէկ էլ տեսանք, երկու ագռաւ երեւացին. ճանկերի մէջ բռնել էին՝ մէկը երկու, իսկ միւսը մէկ ընկոյզ: Մէկ ընկոյզը բռնողը գնաց ձորի կողմը, իսկ միւսը եկաւ ու էս մեր կանգնած տեղը ընկոյզները հորեց: Հորելուց առաջ կտուցը քսեց քարին ու մի քանի անգամ երկնքի ամպին նայեց:

— Հորե՞ց:

— Նայեց, հորեց ու թռաւ գնաց:

— Յետոյ չդտա՞ւ, — հարցրեց Խոդեդանը:

— Էլ ի՞նչպէս գտնէր: Մէկ տարի յետոյ, երբ ես եկայ էս կողմը, տեսայ ընկոյզները բուսել էին: Յետոյ ծառ դարձան: Հիմա մենք կանգնած ենք էդ ծառերի տակ:

— Սրա՞նց համար ինձ բերեցիր էս տեղ:

— Քու լուսահոգի պապի յիշատակն է, լաօ: Բերեցի, որ ցոյց տամ: Մեր սարերում ինչքան ընկուզենի տեսնես՝ ագռաւներն են տնկել: Էս երկուսն էլ երեւի մեղ համար տնկեցին, որ իրար չմոռանանք: Ինչքան տեսնում եմ սրանց, պապիդ եմ յիշում, իսկ ինչքան պապիդ եմ յիշում, ագռաւի ու ընկոյզի էս գեղեցիկ զրոյցն է միտս գալիս:

— Թող էս երկու կանաչ ընկուզենին յիշատակի ծառ դառնան նաեւ ինձ ու քեզ համար, քեռի Թամօ, — ասաց Ասատուրը, երանութեամբ նայելով այդ հեքեաթային ծառերին:

— Մի յուսահատուիր, լաօ, դու դեռ երիտասարդ ես: Գրպանդ դատարկ է, բայց թեւերիդ մէջ ոսկի կայ: Երբ քո նոր բախտի հիմքերը կը դնես, ագռաւի նման չնայես ամպին, — խրատեց Թամօն:

Ծերունին լռեց:

ԴԱՐԲԻՆ ԶԵՆՈԲԸ

— Տեսա՞ր, մոռացայ, — աջ ականջակոթը մտազբաղութեամբ քորելով, ասաց ճախրականցին:

— Ի՞նչը մոռացար:

— Տեսնեմ, Զենոբը տա՞նն է. հետը մի քիչ կռուել եմ:

— Ինչո՞ւ:

— Դաւթի էծերին է սպանում: Էս կէս տարուայ մէջ հինգ հատ քուվի է գլորել ձորը: Մէկ ամիս առաջ մի խուլ տրաքոց լսեցի: Գնացի իր մօտ: Տեսնեմ չոքել է մի հեշին իծու վրայ ու երեխի պէս լաց է լինում:

— Էդ ի՞նչ ես արել, Զենոբ, — հեռուից գոռացի ես:

— Մի էծ սպանեցի, քեռի Թամօ:

— Մինչեւ ե՞րբ դու Դաւթի էծերին գլորես Անդոկաջուր, — բարկացած յարձակուեցի վրան:

— Չգիտութեամբ եղաւ, քեռի Թամօ, ուզեցի խաղալի (եղնիկի) զարկել, սրան դիպաւ, — մղկտաց Զենոբը, երեսը սեղմելով այծի արիւնոտ կրծքին:

— Այ անխիղճ, անհոգի, դու չգիտե՞ս որ Դաւթի էծերին մեղք է սպանելը: Մի լաւ կռուեցի հետը, ամօթանք տուի ու հեռացայ:

— Որ ինքը զղջացել է, էլ ինչո՞ւ հետը կռուեցիր, — նկատեց Ասատուրը:

— Էսօր կը զղջայ, բայց վաղը էլի սըխալմամբ կը սպանի: Հետը կռուել եմ, որ միւս անգամ էծն ու եղջերուն զանազանի իրարից:

— Էս կողմը Ֆթլենք (դառնանք), — փոքր լռութիւնից յետոյ ասաց Թամօն եւ ընթացքը թեքեց դէպի ձախ:

Դարբին Զենոբի տունը շինուած էր մի ապառաժի վրայ Ֆռֆըռ քարի ստորոտում եւ հեռուից նմանում էր անդունդի պռկին դրած մի աժդահա կարասի:

— Դարբին Զենոբ, — բղաւեց ծերունի ջրաղացպանը, աջ ձեռքը ճակատին դնելով՝ արեւի ճառագայթներից պաշտպանուելու համար:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Սամուէլեան (Նէօվիլ սիւր Սոն) եւ Մի-քայէլեան ընտանիքները (Փարիզ), Այրի Տիկին Զ. Միքայէլեան (Տէսին), Փա-փազեան (Հայաստան), Էնֆիէճեան (Ցունաստան), Զաքրեան (Ցունաստան), Զաքրեան (Պրազիլիա), Ադամեան (Ար-ժանթին), եւ Զուղումեան ընտանիքները (Լիոն) ցաւով կը ծանուցանեն

ՆԱԶԱՐ ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Լիոն, Երկու-շաբթի, Յունուար 20ին, 58 տարեկա-նին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Հինգշաբթի Յունուար 23, ժամը 10ին, Կրընոպլի Սէն Պրիւնօ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Կրընոպլի գերեզմանատունը:

Կը խնդրուի ներկայս նկատել իբրեւ մահագդ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ազգ. Որբանոցի Մխիթարեան Միութիւնը շնորհակալութեամբ առացաւ Տէր Յոսէփ քահանայի ձեռամբ մի ոմն հաւատացեալ կնոջ մը կողմէ հինգ ֆրանք:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Յոհարաբ մը հայկ. հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար:

Դիմել «Ցառաջ»ի:

Հ. Յ. Դ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՑԻ կ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի ընկերները մէկ փետրուար, Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, Սէնթ Էթիէնի մէջ, սովորական հա-ւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ կ. կ. ներ-կայացուցիչը: Օրակարգ.— Զեկուցում, ընդհ. ժողովի:

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՑԻ կ. կոմիտէն ըն-կերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի, Տէսինի եւ Փոն տը Շէրիւրի ըն-կերները կիրակի, Փետր. 2, կէսօրէ յե-տոյ ժամը 3ին, Լիոնի մէջ, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ կ. կի ներկայացուցիչը: Օրակարգ.— Զեկու-ցում ընդհ. ժողովի:

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Ար-ծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս երեքշաբթի ի-րիկուն ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքա-տեղին: կարեւոր օրակարգ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շո-րեքշաբթի իրիկուն:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէնե-րու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկե-րուհիները:

Ակճունի ենթակոմիտէ, Շաբաթ 1 Փե-տրուար ժամը 21ին:

Շաւարշ Միսաճեան խումբ, Շաբաթ, 1 Փետրուար, ժամը 21ին:

Գէորգ Զավուշ խումբ, Կիրակի, 9 Փե-տրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Նիկոլ – Դուման խումբ, Կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Մուրատ խումբ, Կիրակի, 9 Փետրուար կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներ-կայացուցիչները:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր Տիգրան Զէքեանի իր մօրը մահուան առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Արմենակ Շահպաղեանի եւ զաւակներուն, իրենց կնոջ եւ մօր ըն-րուհի Վալանթին Շահպաղեանի մահ-ուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 30 ֆրանք կը նուիրէ «Հայ-Բոյժ»ին:

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վար-չութիւնը իր խորհին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Ցարութիւն Տէրոյեանի, զաւակ-ներուն, եւ բոլոր պարագաներուն իրենց կնոջ, մօր քրոջ եւ ազգականին ընկերու-հի Հայաստան Տէրոյեանի մահուան առ-թիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի երեսուն ֆր կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին: (Տառնալ «Ցա-ռաջ»էն):

×

Մասնաճիւղս չնորհակալութեամբ ըս-տացած է ողբ. Հայաստան Տէրոյեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Տէր Գէորգեանէ երեսուն ֆրանք, նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Թիւթիւնճեան քսան ֆրանք:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ
ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՑՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

2 Փետրուար, 1964, Կիրակի.— Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին: Ի ժամ Ս. պատարագի հո-գեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած, վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպս. Պա-լաքեանի, Տ. Սուքիաս վրդ. Պարոնեա-նի, Յովհ. քհնյ. Հիւնքէրպէյլիտեանի, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Քըն-տամեանի, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Յոյեանի, Բարթող քհնյ. Թագմ-ճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արս-լանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պարտատլեանի, Ցարու-թիւն քհնյ. Ճօրթուեանի եւ Ադդէ քհնյ. Փայլակեանի հոգիներուն համար:

6 Փետրուար, 1964, Հինգշաբթի.— Վարդանանց Հակատամարտի պատմա-կան, կրօնական եւ ազգային տօնին ա-ռիթով պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ: Ժամը 10ին: Ս. պատա-րագը միաձայն, կոմիտասեան եղանա-կաւ պիտի երգեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիները: Ի ժամ Ս. պատարագի կը կատարուի Հայրապե-տական մաղթանք Ամենայն Հայոց Հայ-րապետի անուանակոչութեան տօնին ա-ռիթով: Հրաւիրուած է Փարիզի եւ շըր-ջակայից դասընթացքներու աշակերտու-թիւնը: Ցաւարտ պատարագի պիտի եր-դուին աւուր պատշաճի չարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւն-ներ աշակերտներու կողմէ: Կը հրաւիր-ուին բոլոր հայրենակիցները իրենց ներ-կայութեամբ յարգելու յիշատակը մեր նահատակներուն:

9 Փետրուար, Կիրակի, Բուն Բարեկեն-դան: Ս. պատարագ ժամը 10ին: Այս կի-րակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ:

13 Փետրուար, Հինգշաբթի, կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնըն-դառաջի Նախատօնակ եւ Աղաստան:

14 Փետրուար, Ուրբաթ,, Տեառնընդ-առաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն: Ս. պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին:

× Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգ-շաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատար-ուի Հոկումի արարողութիւն եւ կը խօս-ուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի 13 Փետրուարի Հինգշաբթիէն:

× 16 Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Աբեւագալի ժամերգութիւն:

ՆՈՒԷՐ

Ցար. Քիրեմիթճեան իր կնոջ ապաքին-ման համար քսան ֆր. կը նուիրէ Աղքա-տախնամին եւ քսան ֆր. Ծերանոցին: (Տառնալ «Ցառաջ»էն):

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻՆ

Պրիւսէլէն Փափազեան քոյրեր իրենց ողբացեալ եղբօր Արսէն Փափազեանի յանկարծական մահուան առթիւ հինգ հազար պելժիական ֆրանք կը նուիրեն կապ. Խաչի օգափոխութեան կայանին: (Տառնալ «Ցառաջ»էն):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱԶԻ Շրջ. վարչութիւնը, միջ-մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերը, այս Շաբաթ օր, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան մէջ: կարեւոր օրակարգ, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խաղա-սոր խումբին գեղարուեստական երե-կոյթը Շաբաթ, Փետրուար 15ին, Իսիի Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ – Քաշանի «Մուրատ» խումբի կողմէ:

Այս կիրակի ժամը 17էն 24

167, Rue Montmartre — Métro : Montmartre (au sous-sol de la Cassita)

Ընկերական մթնոլորտ

BAR DISQUES SELECTIONNES BUFFET

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՏԱՐԵՑԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Հարաւ. Ֆրանսայի Շրջանային վարչութեան, կազմակերպութեամբ՝ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Պոմոնի «Քրիստա-փոր» խումբին:

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պոմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ

Շրջ. վարչութեան անունով խօսք կ'առնէ Ընկեր ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

Կազմակերպիչ խումբի ուղերձը կ'արտասանէ ընկ. ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ

Այս առթիւ կը ցուցադրուին Հալէպի մէջ տեղի ունեցած Հ. Մ. Ը. Մ.ի մաս-նաճիւղային Ողիմպիականէն տեսարաններ:

Իր նոր յայտագրով Պոմոնի « ԶԱՐԵՆՑ » պարախումբը

Պիտի ցուցադրուի քրքջալի զաւեշտ մը « ՀԻՒԱՆԴՏԵՍԸ »

Ցայտագրի պաշտօնական բաժնէն վերջ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

երգ, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ

Հայկ. երաժշտութեան նոր սկաւառակ մը, (շարք 6) թիւ MC 20172 վերջին կատարելագործութեամբ պատրաստուած Վ.Օ.Կ. Ընկերութեան կողմէ

Ղեկավարութեամբ՝

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԻԵԱՆԻ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ»
«UNE SOIRÉE ARMÉNIENNE»

(Microsillon, 33 tours, 30 cm. 48 վայրկեան տեւողութեամբ)

Գունաւոր շրեղ կողմ

Մեներգ, խմբերգ եւ սէնֆոնիք նուագախումբ 50 հոգի

Հայկ. պարերու եւ աշուղական երգերու կտորներ:

1.— կեցաց երգ, 2.— Արեւելեան ցուլեր, 3.— երջանիկ Աշուղը, 4.— Հայկ. պարեր (Հօյ Հելինէ, Թամ Զարա), 5.— Քաղիան եմ անում, 6.— Գարնան օրեր, 7.— Յոռետսը, 8.— Հայրենի Յուշեր, 9.— Երկինքն ամպել է, եւ Տատրագոմի Հարսը օփերայէն պարեր:

Ստանալու համար դիմել Ա. Պարթևեանի 14 Rue Petit, Paris 19e — Tél. BOT. 99-22 կամ Եկեղեցւոյ դիւանատունը:

Երգարանը կը տրուի միասին, Գինն 30 ֆրանք

(Գաւառներու համար առաքում contre remboursement, խնամուած ծրարով)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները ժող. երաժշտութիւն թիւ 20103, 20136, 20157, 20162, 20159,

Եկեղեցական երաժշտութիւն եւ Եկմալեան պատարագ.— 20114, Կոմիտասեան պատարագ 20150, 20169, Գանճարան Հայ եկեղեցական երաժշտութեան

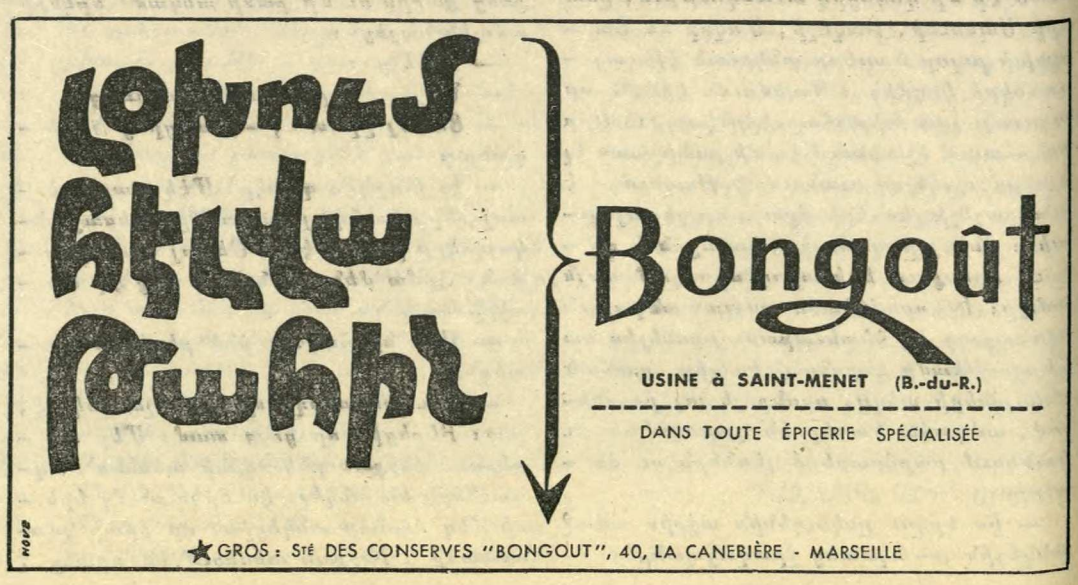

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI
29 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9921 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9921

ՓՈՐՁԱՔԱՐԸ

—o—

Վերջերս Արժանթինի հայ գաղութը, առանց գոյնի ու գաղափարի խտրութեան, յուզումնալից օրեր ապրեցաւ եւ մէկ մարդու պէս ոտքի կեցաւ առաջքը առնելու համար բարոյական չեղումի մը, որ վիճակուած էր Արժանթինի կառավարութեան, շատ հասկնալի ու բացատրելի պատճառներով, որուն մէջ սակայն ամէնէն քիչ մեղքը ունի նոյն այդ ժողովրդավար ու մարդասէր, ինչո՞ւ չէ նաեւ հայասէր կառավարութիւնը՝ իր ղեկավարներով :

Մուսթաֆա Քեմալի մահուան 25ամեակին առթիւ «Ունեսքօ»ն ընելիք ուրիշ գործ չգտնելով առաջարկած է որպէսզի ի յարգանս թուրք ցեղասպանի յիշատակին դրոշմանիշեր հրատարակութեան դրուին: Արժանթինի նախորդ կառավարութիւնը յանձնառու եղած ըլլալով նման պատիւ մը ընծայելու Մուսթաֆա Քեմալի, ներկայ կառավարութիւնը ձեռնարկած է գործադրելու այդ յանձնառութիւնը, հաւանաբար միակողմանի կերպով միայն ծանօթ ըլլալով Աթաթիւրքի կեանքին ու գործին :

Մեր նպատակը չէ այդ հարցը արծարծել եւ պետութեան մը սխալ կամ շիտակ քայլին անդրադառնալ, որովհետեւ Թուրքը չճանչցող մարդոց համար դրոշմանիշերու այս խնդիրը ունի զուտ կենցաղագիտական (ֆուրթուազի), ձեւական արժէք, տուրք մը՝ որ յաճախ կը տրուի զանազան առիթներով, պետութենէ մը ուրիշ պետութեան :

Այս հարցին մենք կ՚անդրադառնանք զուտ հայ ներքին կեանքի տեսակէտէն, ընելու համար քանի մը հաստատումներ:

Թուրք ոճրապարտ ղեկավարի մը ընծայուած այս «պատիւ»ին հանդէպ Արժանթինի Հայութեան արդար ընդվզումը, այդ առթիւ կատարուած ցոյցերն ու բողոքները եկան ցոյց տալու թէ, իր ազգային արժանապատուութեան ու շահերուն հանդէպ անտարբեր կարծուած Հայութեան այս բեկորին հոգիին մէջ դեռ անմար կը մնան բարոյական նախանձախնդրութիւնն ու մանաւանդ իրեն հանդէպ գործուած գիտակից կամ անգիտակից վիրաւորանքի մը չհանդուրժելու առաքինութիւնը :

Այս պատկերը աւելի քան քաջալերական է, աւելի քան պատուաբեր՝ գաղութի մը համար, որ ինկած հեռաւոր հորիզոններու տակ, ենթակայ կեանքի առօրեայ հնհնուքներուն եւ դժուարութեանց, հեռու իր հայրենիքէն, կը շարունակէ իր հոգիին մէջ անթեղուած պահել իր ազգային ողբերգութենէն ծնած վշտին ու ատելութեան կրակը, օր մը պոռթկալու համար զայն բարեկամին ու թշնամիին երեսին :

Արժանթինի Հայութիւնը այս առթիւ ցոյց տուաւ թէ պատրաստ է ամէն նիւթական ու բարոյական զոհողութեան, երբ համահայկական իմաստով հարց մը պաշտպանելու կոչուած է :

Այս պարագան ինքնին ցոյց կուտայ թէ, շատ աւելի լիարժէք ու ճակատագրական խնդիրներու մէջ, ինչպէս է Հայ Դատի քարոզչութիւնն ու պաշտպանութիւնը, Արժանթինի Հայութիւնը ընդունակ եւ պատրաստ է աւելի մեծ զոհողութեանց, աւելի մեծ թռիչքներու :

Այս պարագան անհրաժեշտ է որ հասկընան եւ ըմբռնեն բոլոր անոնք՝ որ այս կամ այն չափով կոչուած են ղեկավարելու հայ ժողովուրդի քաղաքական կեանքը :

Մեր գաղութին այս հոգեվիճակը բարոյական գանձ մըն է որ այլեւս պէտք չէ թաղուած մնայ, պէտք չէ մնայ չօգտագործուած ու անհրաժեշտօրէն պէտք է վերածուի արդիւնաշատ դրամագլուխի՝ յօգուտ հայ ժողովուրդի խոչալներուն իրականացման :

Այս առաջին հաստատումէն ետք, անհրաժեշտ է նկատի ունենալ թէ դրոշմաթուղթի խնդրէն շատ աւելի մեծ անակընկալներու առջեւ կրնայ գտնուիլ Հայութիւնը ուրիշ երկիրներու մէջ, եթէ մենք շարունակենք մեր յանցապարտ լռութիւնը, ազգային աւագ շահերու հանդէպ մեր ցոյց տուած անտարբերութիւնը, բան մը՝ որուն պատասխանատուութիւնը կ՚իյնայ բացառապէս հայ քաղաքական ղեկավարութեան վրայ :

Դրոշմաթուղթի անակնկալը լաւագոյն փորձաքարը եղաւ հասկնալու համար մեր ժողովուրդի հոգին, ըմբռնելու համար անոր ներզօր կարողականութիւնը, չափելու համար անոր էութեան մէջ անթեղուած կրակը, պատրաստ բոցավառուելու՝ երբ անհրաժեշտ բոպէին գան հովահարելու, արծարծելու համար զայն:

Մեր գաղութը ցոյց տուաւ, թէ, լռութեան մէջ կ՚ապրի իր ազգային ողբերգութիւնը, թէ չէ մոռցած Հայութեան հանդէպ գործուած աննախընթաց անիրաւութիւնները, չէ մոռցած թէ ինք պահանջատէր է մարդկութենէն՝ որուն ամէն պատեհ առթիւ պիտի յիշեցնէ, պիտի աղաղակէ իր պահանջները, պիտի հետապնդէ իր ազատ եւ անկախ ապրելու անկապտելի եւ անառարկելի իրաւունքը:

Եկած է ուրեմն ատենը որ Հայութիւնը իբրեւ մէկ մարմին եւ հոգի, վերջ տայ իր սպասողական վիճակին եւ կազմակերպուած աշխատանք տանի, իր խօսքը լսելի ընել տալու համար եւ բարեկամին եւ թշնամիին :

Լռութիւնը ամէն ատեն եւ ամէն պարագայի իմաստութեան նշան չէ :

Հասած է պահը խզելու համար տարիներու մեր անպտուղ լռութիւնը՝ որ հետեւանքն է մեր անգործութեան :

Դժբախտաբար ինչպէս երէկ՝ այսօր ալ իրաւունքը կը խլուի միայն պայքարի ճանապարհով :

Լծուինք ուրեմն մեր արդար Դատի պայքարին, իմաստութեամբ եւ վճռականութեամբ, կանգ չառնելով որեւէ զոհողութեան առջեւ :

Հայ ժողովուրդը իր նետը արձակած է ազատութեան ճամբուն վրայ եւ այդ նետը չի կրնար ետ դառնալ, ան պէտք է հասնի իր թիրախին :

Զոհաբերութիւն, յարատեւութիւն եւ վճռականութիւն, ահա ինչ որ կը պահանջուի մեզմէ՝ հասնելու համար մեր ազգային խոչալներու իրականացման:

« ԱՐՄԵՆԻԱ »

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

—o—

241 ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ ՊԱՐՊԱԾ ԵՆ ԻՐԵՆՑ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐԸ

—o—

54 ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐ ԲՌՆԱԳՐԱՒՈՒԱԾ, 24 ՏՈՒՆԵՐ ԵՒ 3 ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ ԿՈՂՈՊՏՈՒԱԾ

Նիկոսիայէն կը գրեն Յունուար 20 թըւականով :—

Կիպրոսի մէջ, կացութիւնը կը մնայ լարուած: Յունական բոլոր թերթերը յոռետես են Լոնտոնի ժողովին տալիք արդիւնքի մասին: «Էլէֆէրիտ» թերթը կը թելադրէ լքել Լոնտոնը եւ դիմել Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին : Կողմերը կը մնան իրարմէ հեռու բեւեռներ՝ քաղաքական իրենց պահանջներուն մէջ : Յոյները բացարձակ անկախութեան գաղափարը ընդգրկած են փոքրամասնութիւններուն մարդկային իրաւունքները յարգելու խոստումներով : Թուրքերը « բաժանումի տեսակէտը կը պաշտպանեն Ֆետերասիոն ձեռք անցընելու յոյսով, եւ առ այդ, հոն ուր որ Յոյներու հետ խառն կ՚ապրին գիւղերու մէջ, կը ստիպեն իրենց տեղացիները՝ որ լքեն տուն տեղ եւ անցնին զուտ թրքաբնակ գիւղեր: Ցարդ 4 – 5000 հոգի տեղահան եղած են: Քանի մը տեղեր, սակայն, չեն յաջողած իրենց ծրագրին մէջ, ըստ յունական թերթերու :

Նիկոսիան կը մնայ սուր կերպով բաժնուած, եւ նօմէնսլէնտի երկու կողմերու խանութները տակաւ կը պարպուին :

Ճիշդ է թէ՝ Կիպրոսի խռովութիւնները սկսելէն ի վեր (Դեկտ. 21, 1963), մեր գաղութը մարդկային զոհ չտուաւ, սակայն տասնեակ հազարաւոր ոսկիներու հասնող վնասներու ենթարկուեցաւ եւ կը շարունակէ ենթարկուիլ ... Իսկ հոգեկան տագնապը՝ օրուան եւ ապագայի անորոշութեանց հանդէպ, մռայլ վիճակ մը ստեղծած է :

Ըստ կառավարութեան յայտարարութեան, Նիկոսիոյ Հայոց ներկայ կացութիւնը հետեւեալն է .

1) 241 հայ ընտանիքներ պարպած են իրենց բնակարանը թրքական թաղերէն, մէկ մասը բռնի :

2) Հայերու սեփականութիւնը եղող 54 տուներ բռնագրաւուած են Թուրքերու կողմէ :

3) 24 հայկական բնակարաններ մասամբ կամ ամբողջովին կողոպտուած են:

4) Կողոպտուած են հայկական երեք խանութենր :

5) Տակաւին 12 խանութներ գոց կը մնան եւ տէրերը չեն թոյլատրուիր զանոնք պարպելու :

6) Միայն տասը ընտանիքներ կը մնան այժմ, Թուրքերու կողմը :

Պարպուած բոլոր տուներուն մէջ, առհասարակ, թուրք տեղահան եղողներ զետեղուած են, երբեմն երկու կամ աւելի ընտանիք մէկ տան մէջ:

Շուրշ 7 – 900 Հայեր անցած են յունական թաղերը տուն եւ խանութ գտնելու եւ բարձր ամսականներ վճարելու հարկադրանքներով: Ազգային վարժարանն ալ՝ եկեղեցւոյ շրջափակէն փոխադրուած է Յունաց կողմը:

Մեր թուրք դրացիները սկիզբները ցաւ կը յայտնէին որ զիրենք կը լքեն Հայերը: Այդ ցաւը անցած կը թուի այժմ եւ գործի գլուխ եղող մարդիկ կը ստիպեն մնացողները որ լքեն բնակարաննին ...

Հակառակ բոլոր պատահածներուն, մեր հայրենակիցները ստոյիկեան պաղարիւնութեամբ մը կը տանին այս նոր տեղահանութիւնը :

Կարելի չէ գուշակել թէ ինչ ձեւ կըրնայ առնել Կիպրոսի քաղաքական վաղուան վիճակը : Ամիսը անցաւ ծանր թէ թեթեւ արիւնահեղութիւններով, զըրկանքներով ու վախերով : Նուազագոյն քանի մը շաբաթներ եւս պիտի տեւէ այս վիճակը :

ՏՈՔԹ. Ա. ԹԱԳԻՈՐԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ԴԺԳՈՀ ԵՆ

ՓԱՐԻԶ-ՓԵՔԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԵՑԱՆ

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց Երկուշաբթի օր.— « Ֆրանսական Հանրապետութեան կառավարութիւնը եւ Չինաստանի ժողովրդական Հանրապետութիւնը որոշած են միացեալ համաձայնութեամբ դիւանագիտական յարաբերութիւններ ստեղծել: Համաձայնած են նաեւ դեսպաներ նշանակել երեք ամսուան ժամանակամիջոցի մը ընթացքին » :

Արտասահմանէն առաջ Ֆրանսայի մէջ ալ կարծիքները բաժնուած են այս ճանաչման առթիւ: Նպաստաւոր դիրք բըռնած են համայնավարները որոնք արտայայտուած են Վալտէք Ռոշէի բերնով, Էտկար Ֆօռ, նախկին վարչապետ որ վերջերս երկար ճամբորդութիւն մը ըրաւ Չինաստան, Մօրիս Շուման, Ռընէ Քափիթան: Վերապահ են՝ Քրիսթիան Փինօ (նախկին Արտաքին նախարար, ընկերվարական), Միթըրան, Մօրիս Ֆօռ, Լը Քանիւէ (Ժողովրդ. Շարժումի նախագահ), Ռընէ Փլեվէն: Դէմ են Փօլ Ռենօ որ «ծանր սխալ» մը կը նկատէ այդ ճանաչումը ճիշդ այս միջոցին : Ժան Փօլ Տավիտ եւ խումբ մը խորհրդարանականներ եւ լրագրողներ որոնք միացեալ յայտարարութեամբ մը կը դատապարտեն համայնավար մենատիրութեան այս ճանաչումը : Այս խումբը անդամակցութիւններ ալ կը հաւաքէ միացեալ ճակատ կազմելու նպատակաւ :

Արեւմտեան մայրաքաղաքներն ալ դըժգոհ են: Հռոմի մէջ կը խուսափին աւելորդ մեղադրանքներ ընելէ այնպիսի ատեն մը երբ իտալացի ղեկավարները խօսակցութիւններ կը սկսին վարչապետ Էրհարտի հետ: Պոն պաշտօնապէս ցաւ յայտնած է եւ պաշտօնական զեկոյցով մըն ալ կ՚ուզէ որ Ֆրանսայի որոշումը ծեծուի Եւրոպական հաւաքականութեան մէջ եւ հետեւանք չունենայ Արեւմուտքի միասնականութեան համար :

Ուոշինկթըն եւ Ֆորմոզա ամէնէն ծանր քննադատութիւնները կ՚ընեն: Թայֆէի կառավարութեան պաշտօնական յայտարարութիւնը շատ խիստ է Ֆրանսայի նկատմամբ : Երկար յայտարարութեան մը մէջ Ազգ. Չինաստանի կառավարութիւնը կը շեշտէ թէ Ֆրանսայի առած քայլը վերջին ծայր անբարեկամական է եւ աղետաւոր ազատ աշխարհի դատին համար:

Ամերիկացիք ալ կը խորհին թէ ձախող որոշում մըն է այնպիսի պահու մը երբ Փեքին կը քաջալերէ խռովութիւնները Ասիոյ մէջ եւ այլուր :

Գալով ՄԱԿի անդամակցութեան, նոր քուէարկութիւն մը կրնայ նպաստաւոր ըլլալ Փեքինի տրուած ըլլալով որ Ֆրանսա իր ճանաչումով հետը կ՚ունենայ նաեւ Ֆրանսախօս 12 պետութիւններ եւ տրուած ըլլալով որ նախկին քուէարկութեան Փեքինի անդամակցութիւնը մերժուած էր 41ի դէմ 57 ձայնով, յաջորդ քուէարկութիւնը, ի նպաստ Ժողովրդական Չինաստանի 13 ձայն տանելով, պատկերը կը փոխուի :

Համայնավար Չինաստան աշխարհի ամէնէն բազմամարդ երկիրն է 700 միլիոն բնակիչով, այսինքն աշխարհի մօտ քառորդը: Տարածութիւնն է 9 միլիոն 600 հազար քառակուսի քիլոմեթր: Չինաստան 33 քաղաք ունի որոնց բնակչութիւնը կ՚անցնի հինգ հարիւր հազարը: Գլխաւոր քաղաքներն են՝ Շանկայ, Փեքին, Թիէն Ցէն, Լուշուն Լութա եւն.:

Ազգ. Չինաստանը Ֆորմոզայի կղզին է որ կը տարածուի 36 հազար քառակուսի քիլոմեթրի վրայ եւ մօտ 11 միլիոն բնակիչ ունի: Մայրաքաղաքն է Թայֆէ, աւելի քան մէկ միլիոն բնակիչով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ընդունած է Ֆրանսայի ելմտական նախարարը՝ Ժիսքառ Տ՚Էսթէն: Մոսկուա հասած է նաեւ արմատական կուսակցութեան նախագահը՝ Մօրիս Ֆօռ :

ԻՆԷՕՆԻՒ յայտարարեց թէ Կիպրոսի հարցը անելի մէջ է :

ՅԻՐ ՈՒ ՅԱՆ ՀԱՅԵՐ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ...

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ ԿԸ ՊԱՏՄԷ

Ա.

Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանին կողմէ, ամէն տարի գրեթէ, հայ քահանայ մը կը զրկուի Անատոլուի գաւառները, հոգեւոր մխիթարութիւն տալու համար ցիր ու ցան հայ ընտանիքներուն եւ անկընունք մնացած երախաներուն մկրտութիւնը կատարելու :

Տարի մը առաջ գաւառները զրկուած էր Պոլսոյ մտաւորական հոգեւորականներէն Շաւարշ քհն. Պալըմեան, որուն ուղեւորութեան նօթերը, «Ու ես կ'երթամ» ընդհանուր խորագրին տակ, իրենց յուզումնալի դրուագներով մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեցին հայ մամուլին մէջ:

Այժմ, տօնական օրերու առթիւ Շաւարշ քհնյ. դարձեալ առած է ուղեւորի ցուպը եւ դէպի Անգարա իր ճամբորդութեան առթիւ, կուտայ իր առաջին ապրումները.—

Նորէն ու ես կ'երթամ ...

Գաւառի նուիրական առաքելութիւնը վերստին ինծի վիճակեցաւ :

Հո՛ն, Անատոլուի մէջ՝ պապիկն ու մամիկը կարօտով կը սպասեն... Աչքերը թաց, ծունկերը դողդոջուն՝ հոգեւոր մխիթարութեան ծարաւի, օրն ի բուն կ'աղօթեն, որպէս զի գոնէ վերջին թոշակին արժանի ըլլան: Հաւատքով օծուն այդ մաքուր հաւատացեալներուն որպէս սփոփանք: Ու ես կ'երթամ ...:

Մայրական նուիրումն ու սէրը ո՞վ չի ճանչնար... Ո՞վ չէ ճաշակած անոր քաղցրութիւնը եւ ո՞վ չի քաշեր մայրական խանդաղատալի համբոյրի մը կարօտը... Ո՛հ մայրական ջերմ համբոյր մը, հազար դեղ ու դարման կ'արժէ ... Անոր մէկ բարեւը պանդուխտ որդւոյն սեւ շողերուն կը փոխանակերպէ :

Գաւառացի հայ մայրեր գիշերները անքուն՝ իրենց երախաներուն օրօրոցներուն մօտ կը հսկեն... Զանոնք քնացնելու համար օրօրներ կ'երգեն ... Բայց աւա՛ղ, որ համբոյրի մը կարօտով իրենց երկարող մանկական բազուկներն ու ճիչերը անպատասխանի կը թողուն, որովհետեւ անոնց ճակատները սրբալոյս միւռոնով չեն դրոշմուած ... եւ ահա հայ մայրերու տառապանքին որպէս բալասան, անոնց երախաները մկրտելու: Ու ես կ'երթամ ...

Հայ ժողովուրդը՝ դարերու ընթացքին, ամուսնութեան ուխտը՝ թէեւ տարբեր ձեւերով, բայց միշտ՝ մեծ կարեւորութեամբ եւ ազգային ինքնուրոյն հանդիսութեամբ նուիրագործելու կանոններ յղացած է: Այսօր գաւառի մէջ, որքան որ հին սովորութիւնները կը պահպանուին, սակայն երբ Տէր Պապան կը բացակայի, այդ միութիւնը օրինաւոր չի նկատուիր... Հարսնեւորներուն ուրախութիւնը պակասաւոր կը մնայ եւ պէտք եղած խանդավառութեամբ տեղի չունենար հարսանիքը ... Հարսնեւորներու ուրախութիւնը խրախուսելու, եւ նորապըսակներու սրտերը թարմացնելու համար, հարս ու փեսաներու նարօտները կապելու: Ու ես կ'երթամ ...:

Կենաց օրերը երեկոյացած ծերունիներ, իրենց աչքերը ճամբան յառած՝ կը վախնան, թէ մի գուցէ առանց կանոնական աղօթքի, անդրաշխարհեան ճամբորդութեան կ'ելլեն... Շիրիմները անյայտ մնացածներու եւ աղօթքի մրմունջի մը ծարաւով գերեզման իջնող հայ քրիստոնեաներու հոգւոյն աղօթելու: Ու ես կ'երթամ ...:

Այո՛, ձեռնադրութեան պահուն մեզի ըսուեցաւ. « Այս լուծը ծանր է, ով որ կրնայ տանիլ, ան թող մտնէ այս լուծին տակ ...»: Այս խօսքերուն նշանակութիւնը այսօր կը հասկնամ: Ո՛հ, իսկապէս ի՞նչ ծանր է եւ ինչքա՛ն ալ քաղցր ժողովուրդին ծառայել... Մանաւանդ հոգեւոր մխիթարութեան կարօտ գաւառացիին ... եւ ահա հարազատներուս վիզերը ծուռ թողած, գաւառի հեռաւոր անկիւնները՝ որպէս մխիթարութիւն: Ու ես կ'երթամ ...:

Երէցկինը՝ երկու զաւակները թեւերուն տակ առած, տակաւ հեռացող մեր օթօպիւսին ետեւէն ձեռքի շարժումներով բարի ճամբորդութիւն կը մաղթէ : Ես ալ իրեն փոխադարձելով, զիրենք Աստուծոյ պահպանութեան թողլով՝ պապենական ոստաններն՝ ու դեռ մխացող օճախներուն հիւրընկալ, Ու ես կ'երթամ:

Մեր օթօպիւսը կպրուղիէն արագօրէն դէպի Արեւելք կը սուրայ: Մինչ ես՝ խորհուրդներու մէջ թաղուած, բաժանումի ծանր տրամադրութեան մէջ եմ :

Երկու ժամ՝ կէս թմրած վիճակի մէջ, նստարանիս վրայ ընկողմանած, շուրջս կը դիտեմ: Եւ ահա Իզմիթի ծոցը հասած ենք: Ծովը խաղաղ, օդը պայծառ, արեւու ճառագայթները ջուրերու մակերեսին վրայ կը ցոլան ... Լիճին հարաւային կողմը՝ բարձր լեռներ խորհրդաւոր տեսքով մը բազմած են... Մինչ հիւսիսային կողմի մշտադալար եղեւիններու անտառներուն մէջէն, օձապտոյտ ճամբաներէն մենք կը յառաջանանք, ծովեզերքէն՝ շոգեկառքը Ֆշալով մեզի կարենալ հասնելու համար հեւ ի հեւ կը շտապէ :

Մարդ որքան վեր կը բարձրանայ, նոյնքան տրամադրութիւնը կը փոխուի.. Բնութեան ծոցին մէջ ազատ ու հպարտ կը զգայ ինքզինքը եւ անվախ կը դառնայ ... Մեր աջին գտնուող խոր անդունդները դիտելով, փոխանակ սոսկալու՝ ընդհակառակն, արծիւի բնազդը կ'արթընայ մէջս ...:

Գաւառացիի խրոխտ առնականութիւնը, ծագող արեւուն նման սրտիս խորերէն կը զարթնու... Քաղաքներու ապականած մթնոլորտէն հեռու, գձուձ մը տայնութեանց ու քսութեանց կապանքներէն ազատած, հայրենի սրտակից սարերուն մտերիմ, Ու ես կ'երթամ ...:

Իզմիթի ծոցը վերջալոյսին մարող հեւքի մը նման կը նեղնայ եւ ճախճախուտքով մը կը վերջանայ: Եւ ապա պարտէզներու ու այգիներու անվերջանալի շարքերը կը սկսին: Գիւղացիները մեծով ու պզտիկով մեղուաջան աշխատանքի են լծուած... Անոնք իրենց աշխատանքի արդիւնքը կ'ամբարեն, որպէս զի ձմեռը հանդիստ վայելեն :

Այս ալ Սափանճայի լիճն է, որուն հարաւէն խնձորենիներու պարտէզներուն մէջէն շոգեկառքը կ'անցնի, իսկ հիւսիսէն մեծ կպրուղին կ'երկարի :

Տափաստաններու վերջանալուն, անտառային շրջանը կը սկսի: Հոս խորին խորհուրդներ թաքնուած են... Դարաւոր հսկայ ծառեր վեհապանծ տեսքով կանգնած, երբեմն յամրօրէն կը շարժին, թեթեւ հծծիւններով, ուղեւորները կ'ողջունեն... Երբեմն անշարժ, լուռ ու խոհուն անցորդները խորհուրդներու երազային կայանները կը հրաւիրեն :

Պաղ աղբիւրներու ջուրերը խմելով կը զովանանք, գիւղացիներու հրամցուցած խորոված միսերը՝ լաւաշ հացերով ուտելով կը կշտանանք, ապա անտառներու խորերը, աջ ու ձախ թեքուելով հէքեաթային երանութեան մէջ, Ու ես կ'երթամ ...:

Ծովը, անտառը, սարը, ձորը, դաշտն ու այդին բնութեան ոսկի մատեանին լուսաւոր մէյ մէկ էջեր են... Հոն կը մեկնաբանուին առեղծուածներու կնճիռները ... Լերկ ժայռերն ու խոպան դաշտերը՝ ունայնութեան ու մեռելութեան մահերգը կ'երգեն... Իսկ ծովն ու անտառը կենսունակութեան զուարթ մեղեդիներ կ'արձագանգեն... Բարձր սարերը անմահութեան կենսատու յոյսը կը պատգամեն... Այս տիեզերական համանուագին մէջէն, հանդիսաւոր՝ դէպի հայրենի երկիր, Ու ես կ'երթամ ...:

Արեւը մայրամուտին մօտեցած է: Սարերու գագաթները՝ վերջալոյսի ցոլքերը հետզհետէ կը մարին: Հովիւները իրենց հօտերը դէպի փարախ կ'առաջնորդեն: Դաշտային աշխատանքը վերջ է գտած ... Մշակն ու բանուորը հանդիստի կը պատրաստուին: Թռչունները՝ երամ – երամ իրենց բոյները կը շտապեն: Համայնատարած մութ վարագոյրը կամաց կամաց կ'իջնէ ամենուրեք: Աստ ու անդ լոյսեր կը սկսին փայլիլ. նոր տեսարաններ, նոր ձեւեր կը գծագրուին ... Հորիզոնը վայրկեանէ վայրկեան կը կարճնայ :

Համայնական դադարի պահուն, միայն գետերն ու առուակները արթուն՝ մըշտահոս, անվերջ կ'երթան ... Երբեմն տխուր, երբեմն զուարթ, երբեմն խոհուն, երբեմն ալ չարաճճի շարժումներով՝ կեանքի փոփոխակները բեմադրելով, կուգան ու կ'երթան ...:

Մութ գիշերին խոնջած՝ գետերու ափերէն դէպի Անգարա, Ու ես կ'երթամ..:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

Ա.

Նախորդ Քահանայապետը յաջորդին կտակեց Վատիկանի ժողովին շարունակութիւնը եւ խաղաղութեան կոնդակով հրաւիրեց եկեղեցիներու միութիւն, համաշխարհային խաղաղութիւն : Յաջորդը հաւատարմաբար շարունակեց գործը եւ որպէս ուխտաւոր, նոր խաչակիր մը, այցելեց Սրբազան վայրերը, Բեթղեհէմի սրբատեղիէն պատգամ ուղղելու « սիրոյ եւ եղբայրութեան » պատգամը քրիստոնեաներուն եւ ոչ – քրիստոնեաներուն: Իններորդ խաչակիրը, առանց բանակի, կ'այցելէ երկիր մը, ուր խաղաղութիւն կը տիրէ իսլամ Վեհապետի մը իշխանութեան տակ, բայց մարդիկ դադրած են հաւատալէ, բարեկեցութեան ձգտումով մարդ կ'ապրի նիւթապաշտ շրջանի մը մէջ: Խաչակրութիւնը պիտի ըլլայ անկրօնութեան դէմ, պատերազմի արհաւիրքի դէմ, արտակարգ սպառազինումին դէմ :

Շուրջ վաթսուն տարի առաջ իտալացի բանաստեղծ – վիպագիր Ֆոկացցարօ «Սուրբը» վէպով կոչ մը կ'ուղղէր օրուան Պապին. «Կը թախանձեմ Ս. Հայր, դուրս եկէք ձեր Վատիկանէն, դուրս ելէք, առաջին անգամ, առաջին անգամն ըլլալով Ղազարոս կը մեռնի, Ղազարոս կը տառապի ամէն օր, գացէք տեսնելու Ղազարոսը»:

Դամբանի մը խորէն սրտաբուխ թախանձանքը արձագանգ գտաւ տարիներ վերջ եւ Վատիկանէն դուրս եկաւ հանդիսաւորապէս խաչակիրը Ղազարոսի գերեզմանը տեսնելու եւ Լերան Քարոզէն ներշնչուելու համար: Արեւելքի եւ Արեւմուտքի եկեղեցիներուն Քրիստոսի դատարկ գերեզմանին մօտ՝ քրիստոնեայ հաւատաւորներու միութեան մաղթանքով :

Հայոց Պատրիարքարանին մէջ, պատասխանելով Եղիշէ Պատրիարքի ուղերձին, ուրախութիւն յայտնեց Կաթողիկէ, յոյն, հայ համայնքներու սիրալիր գործակցութեան՝ Ս. Գերեզմանի նորոգութեան համար, բաղձալով որ ներմուծուի քրիստոնեաներու սրտերուն մէջ, մոռնալ անցեալը եւ նետուիլ յառաջ : « Այս Ս. Քաղաքին մէջ, ուր մեր Տէրը, յաղթական խաչին վրայ, յաղթող գերեզմանին, կատարեց Հօրմէն ստացած հաշտութեան մեծ առաքելութիւնը »:

Համայնքներու համերաշխ գործակցութիւնը գրաւական մըն է անցեալի մոռացութեան եւ ապագայի համերաշխութեան : Ֆրանչիսկեան միաբանութեան մեծաւորը գրաւոր խնդրած էր յոյն եւ հայ պատրիարքներէն, որպէսզի Պապը շրջի յոյն եւ հայկ. բաժիններուն մէջ :

Յոյն եւ Հայ կը բաժնէին Բեթղեհէմի տաճարը: 1219ին Արեւելք եկաւ Ասիզացի սուրբը Սալայետտինի մօտ միջամտելու համար միաստուածեան երկու կրօնքներու հակամարտութեան: Մեծհոգի սուլթանը արտօնեց Աւետարանի դեսպան Ֆրանչիսկոսի Երուսաղէմ այցելել : Իր միաբանակիցները մնացին պահակ եւ յամրօրէն տիրացած իրաւունքներու : Խաղաղ խաչակրութիւնը աւելի արդիւնաւոր եղաւ զինեալ խաչակրութենէն : 1604ին քափիթիւլասիոններու վերանորոգման ատեն Հենրիկոս Դ.ի դեսպանը ներմուծել տուաւ լատին կրօնաւորներու Ս. Տեղերու պահապան մնալու իրաւունքը, ուխտաւորներ կրնային ի հարկին Ֆրանսայի թագաւորին պաշտպանութիւնը խնդրել : Հայ պատրիարքարանը պաշտպանեց իրաւունքները, 1621ին Լուդովիկոսի դեսպանը Բ. Դրան մօտ բո-

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Մի՛ կարծէք, ունկնդիրք իմ, թէ բնազընական եւ բարոյազննական խորհրդածութեանց ներքեւ թաղեմ ձեր ակնկալութիւնները: Ինձ բաւական են որչափ ինչ ըստ ինքեան ծանօթ սկզբունք են ի մասինս, եւ որչափ ինչ նախընթաց բացատրութեանցս մէջ մեկնեցի : Մեծ դեր մը կը խաղայ երիտասարդութիւնը ամէն մարդկային ընկերութեանց մէջ, իւր են ամէն զովանի սկզբնաւորութիւնք, այն սկզբնաւորութիւնք իսկ՝ յորս ելքն կեղակարծ են, եւ յաջողութիւնն երկբայական, եւ վախճանն վտանգաւոր: Եթէ երիտասարդք չլինէին, ոչինչ նոր եւ օգտակար լինէր երբեք յաշխարհի, վասնզի նոր շարժում, նոր բաղձանք, նոր ջանք եւ նոր փորձ երիտասարդին մասն են մարդկային ընկերութեանց պարունակին մէջ :

Բայց եթէ եւ երիտասարդք միայն լինէին յաշխարհի, եւ ընկերականութեան վարչութիւնը եւ գլխաւորութիւնը երիտասարդութեան ձեռքն իյնար, — չեմ ուզեր ոչ զոք վշտացնել եւ ոչ զոք կոտրել,— սակայն համարձակ ալ պէտք է խոստովանիմ թէ մարդկութեան բախտը ընտիր չէր ըլլար, եւ իրեն վիճակն իսկ ի վտանգի կը մնայր, որովհետեւ վտանգը սիրել, վտանգին մէջ կորսուելուն շատ մօտ է, երիտասարդութիւնն ալ վտանգէ չի խորշիր :

Երիտասարդութիւնը ազգութեան մը եւ որ եւ իցէ ընկերութեան գլուխը չէ : Բայց երիտասարդութիւնն է ազգութեանց եւ ամէն ընկերութեանց ձեռքը : Եթէ առաջնորդ չէ, բայց գործադիր ինքըն է: Այս է իւր էութիւնը եւ այս իւր գործը, եւ այս բացատրութիւնը ինքնիրեն բաւական ճարտարիմաց է եւ ճարտարախօս : Իսկ անոր ճշմարտութեանը վկայ փորձն համաշխարհական եւ փորձն համազգական, եւս եւ փորձն անձնական՝ զոր անցնիւր յունկնդրացդ իւր համառօտ կենաց շրջանին մէջ ստացած է : Եթէ ընդհանուր աշխարհի մէջ երիտասարդութեան դիրքը եւ գործը մեկնաբանելու ձեռնարկեմ, կը խիթամ թէ նպատակէս դուրս չեղած պիտի համարուիմ, որովհետեւ ընդհանուր առմամբ երիտասարդութեան վրայ խօսիլ որոշած չեմ, այլ միայն հայ երիտասարդութեան վրայ : Հարկ կը սեպեմ նաեւ զեկուցանել թէ չըլլայ թէ ոք սպասէ հայ երիտասարդութեան վէպը լսել՝ անդստին յանյիշատակ ժամանակաց ազգին մերոյ, վասն զի այդ եւս դժուարին կէտ մի է, եւ թէպէտ անօգուտ չէ, այլ մեզի անընդմիջաբար օգտակար չի կրնար ըլլալ :

Որովհետեւ ոչ թէ հմտութեանց տեսակէտին ներքեւ կը խօսիմ ես աստէն, դիտելով ձեր միտքը զարդարել կարեւոր եւ դեղեցիկ տեղեկութեամբք եւ դիտնական եւ ազգասիրական զննութեամբք, այլ յաւէտ գործնականին եմ մտադիր թէ ո՛րն է ներկայ հայ երիտասարդութեան զօրութիւնը եւ ո՞յք են նոյն երիտասարդութեան պարտքերը: Ժամանակք կը ստիպեն զմեզ ի գործ, երիտասարդութի՛ւնն է գործունեայ հասակը, ինչպէս կը պատրաստուի երիտասարդութիւնը, այնպէս կը յաջորդեն ապագայ ժամանակները :

Երիտասա՛րդք Հայութեան, գիտէ՞ք արդեօք ձեր զօրութիւնը: Բայց կ'ուզէի թէ գիտնայիք ոչ յանձնապաստան եւ սընապարծ մոլութեամբ, մեծ ինչ կարծելով լինիլ՝ մինչ ոչ ինչ էք գործով, այլ կ'ուզէի յաւէտ որ տպաւորէր ձեր մտաց մէջ ինչ որ ճշմարտութիւն է եւ ստուգութիւն, վկայեալ ի ձրից եւ հաստատեալ ի գործոց: Զիրք կ'անուանեմ ես այն ամէն յատկութիւնները, զորս երիտասարդութիւնը պիտի ունենայ կամ ունի կամ ունել կը ձգտի, իսկ գործք այն իրական արդիւնք են՝ զորս գիտցած է ինքնին կատարել, յաղթելով իսկ բազմապիսի դժուարութեանց :

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(4 Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍԱՆ – ՖՐԱՆՍԻՍՔՈՅԻ մէջ վերջերս մեռած է ընկեր Արմէն Պաղիկեան, բնիկ Վասպուրականցի: Հաւատաւոր Դաշնակցական մը որ իր լրիւ կեանքի ընթացքին հանրանոուէր գործութիւն ունեցած է:

ՇՈՒԷՏԻ կարեւոր օրաթերթերէն Տա-կընս Նիէթըր, Յունուար 2ի իր թիւին մէջ կը հաղորդէ մահը Սուրէն Երզիկեանի (Ս. Լորելլի), 82 տարեկանին: Ծնած Հայաստան, իր ուսումը կատարած է Ժընեւ: Հայաստանի մէջ պատասխանատու պաշտօններ վարած է համայնավար կուսակցութեան մէջ: Եղած է խմբագիր Թիֆլիզի «Մարտակոչ»ին: Հայաստանէն հեռացած է 1940ին եւ հաստատուած Շուէտ: Այդ փախուստի պարագաները ցարդ մութ կը մնան:

զոքեց Հայերու դէմ: Սուլթանական ֆերման մը հաստատեց Լատիններու իրաւունքը, արտակարգ դեսպան մը Փարիզէն փութաց Երուսաղէմ, ֆրանսական ազգի հիւպատոս հաստատուելու համար: Երուսաղէմի կառավարիչը, պաշտպանեց Հայերու իրաւունքները, սուլթանին դիմեց թէ Ֆրանսացին կը դաւէ դրացի ըմբոստ Էմիրին հետ եւ յաջողեցաւ ժողովուրդը Ֆրանսացիին դէմ հանել: Պոլսոյ Ֆրանսական դեսպանը հրաւիրեց հիւպատոսը մեկնելու Փարիզ: Յաջորդ Լուդովիկոսը պնդեց «Ֆրանսացի աւանդական իրաւունքներուն վրայ, պաշտպանեց լատին կրօնաւորները, որոնք միշտ խնդիր ունէին յոյն եւ հայ պատրիարքարաններուն հետ: Իւրաքանչիւր համայնք մասնաւոր վայր մը ունէր, բայց ամբողջին պահակութիւնը Ֆրանսացիներուն վերապահուած էր: Ֆրանսացիները բանալիներն ունէին, Յոյները կը ջանային խլել Լատիններուն այս առանձնաշնորհը, որովհետեւ Երուսաղէմի եկեղեցին հիմնուած էր Բիւզանդիոնի Կոստանդին կայսեր Ս. Հեղինէ մօրմէն: Յոյները կաշառքով երբեմն երբեմն կ'ոտնակոխէին Լատիններու իրաւունքները»:

Պատմաբան Զելեր, որ վերոգրեալ տողերը կը գրէ, անդրադարձած չէ հակասութեան: Կ'ընդունի որ Լատինները եկած են ԺԳ. դարուն եւ վայելած են Ֆրանսական պաշտպանութիւնը, որուն շնորհիւ իրաւունքներու տիրացած են եւ յետոյ կը հաստատէ, որ Յոյները եւ Հայերը, դարեր առաջ Արաբներէն եւ տիրող իշխանութիւններէն արտօնութիւններ ըստացած, «կ'ոտնակոխէին Լատիններու իրաւունքները»: Երկու տկար համայնքներ ստիպուած էին պաշտպանելու իրենց իրաւունքները՝ հզօր միջամտութեան դէմ:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ՎԱՂՈՒԱՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

«Ահագին միջոցներ գործածելով՝ կը շինենք կործանարար հսկայ ուժով օժտուած հրէշ մը, ինքնաշարժը: Եւ հակառակ անոր, որ մեր քաղաքակրթութեան համար ամէնէն լուրջ սպառնալիքը կը հանդիսանայ ան, քնքշօրէն կը սիրենք զայն եւ չենք կրնար զրկուիլ անկէ: Սակայն, եթէ կ'ուզենք որ մեզ կուլ չտայ, քանի դեռ ուշ չէ, պէտք է անոր հետ մաքրենք մեր հաշիւները»:

Մարգարէական այս խօսքերը՝ Լոնտոնի համալսարանի քաղաքաշինութեան ճիւղի փրոֆէսէօր եւ հաղորդակցութեան հարցերու եւրոպացի մեծ փորձագէտ փրոֆէսէօր Քոլին Պաքանանի խօսքերն են:

Փրոֆէսէօր Պաքանան եւ ուրիշ տասներկու անուանի մասնագէտներ, վերջերս, անգլիական կառավարութեան հաշուոյն պատրաստեղին տեղեկագիր մը ինքնաշարժներու դարաշրջանի քաղաքներու մասին:

Լոնտոնի թերթերը այդ տեղեկագրին համար գրեցին թէ՝ պատերազմէն ետք, մեր գիտնականներուն կողմէ հրատարակուած ամէնէն զգայացունց փաստաթուղթն է: Շեշտեցին թէ՝ այդ տեղեկագրին նշանակութիւնը Անգլիոյ սահմաններէն շատ անդին կ'անցնի: Ամբողջ արեւմտեան աշխարհին կը վերաբերին խնդիրները, զորս կը դիմագրաւէ եւ որոնց լուծում գտնել կը ջանայ Պաքանանի տեղեկագիրը: Ի՞նչպէս ինքնաշարժի պահանջներուն յարմարցնելու է մեր քաղաքները, որոնց յատակագծերը շինուած են ձիերու եւ քալող մարդոց համար: Ինքնաշարժատէրերու կարիքները ի՞նչպէս հաշտեցնելու է միւս քաղաքացիներու կարիքներուն հետ: Եւ միեւնոյն ատեն, ի՞նչպէս երաշխաւորելու է քալելով գացողներու ապահովութիւնը, ճարտարապետական շինութեանց պահպանման եւ հանդարտութեան հետ:

Փրոֆէսէօր Պաքանանի համաձայն, ամէնէն յարմար լուծումը մէկ հատ է, բայց, անգործադրելի: Պէտք է բոլոր քաղաքները քանդել եւ նորէն շինել, նոր տուեալներով: Հակառակ այս բոլորին, կը ներկայացնէ կարգ մը լուծումներ, որ եթէ երկրային դրախտը պիտի չպարգեւեն մեզի, գէթ, մեր կեանքը տանելի պիտի դարձնեն եւ մեզի թոյլ պիտի տան բոլորովին չզոհել մեր նոր կուռքը — ինքնաշարժը:

Բոլորս ալ գիտենք թէ եւրոպական մեծ քաղաքներուն մէջ ինչ չարչարանք է երթեւեկութիւնը մեծ եռուզեռի ժամերուն: Երթեւեկը կանոնաւորող լուսաւոր նշաններուն առջեւ շարունակ կենալ, միշտ ուրիշ ինքնաշարժի մը զարնուիլ եւ ինքնաշարժը դնելու յարմար տեղ գտնել:

Փրոֆ. Պաքանանի համաձայն, այս դժուարութիւնները, անգլիական տնտեսութեան կ'արժեն հսկայ գումար մը, — ինքնաշարժի մաշում, աշխատանքի ժամերու կորուստ, վառելանիւթի աւելորդ սպառում — առանց հաշուելու ջիղերու մաշումը: Մանչեսթըրի մէջ, միջին արագութիւնը ժամը 11 քիլոմեթր է, Կըլասքոյի մէջ՝ 13, Լոնտոնի մէջ՝ 17,5: Կարծես թէ՝ այլեւս յագեցման աստիճանին հասած ենք: Սակայն, ներկայիս մեր դիմագրաւած կացութիւնը ոչինչ է այն կացութեան առջեւ, որ պիտի ստեղծուի վաղը: Ներկայիս Անգլիոյ փողոցներուն մէջ երթեւեկող տասը միլիոն ինքնաշարժներուն տեղ, 1970ին գոյութիւն պիտի ունենան քսան միլիոն եւ 1980ին, երեսուն միլիոն: Դրամատիրական երկիրներու մէջ ամէն մէկ ընտանիքի եթէ ոչ երկու գէթ մէկ ինքնաշարժ ունենալու հակումը անյաղթահարելի է: Ինքնաշարժի ամէն մէկ նոր տէր կը կարծէ թէ՝ միւսներուն չափ իրաւունք ունի արդէն իսկ խճողուած ճամբաներու ցանցը գործածելու:

Ինքնաշարժի նոր ճամբաներու ատենին շինուիլը՝ թերեւս թոյլ պիտի տայ որ, քաղաքներու մէջ հաղորդակցութեանց ամբողջական անդամալուծումը կանխուի: Բայց, պզտիկ քաղաքներու մէջ, անդամալուծումը կատարեալ եւ անդարմանելի պիտի ըլլայ: Որոշ կէտի մը վրայ երթեւեկը կանգ պիտի առնէ, եւ ոչ ոք պիտի կրնայ զայն կրկին շարժման մէջ դնել: Սակայն, մինչ այդ, ինքնագործ դարձած գործատուները պիտի շարունակեն երկվայրկեանը անգամ մը ինքնաշարժ մը արտադրել:

Տեսաբանականօրէն երկու դեղեր կան: Առաջինը այն է, որ քաղքենի կեդրոններու մէջ, օրէնքով սահմանափակուի ինքնաշարժներու շրջագայութիւնը եւ երկրորդ այն՝ որ անոնց համար նոր տեղ ստեղծուի: Թերեւս, առաջին լուծումը ամէնէն պարզը եւ ամէնէն խնայողականը կը թուի: Փրոֆէսէօր Պաքանան կ'ըսէ. «Բայց, խիստ սեղմումները պիտի չընդունուին ինքնաշարժ ունեցող քուէարկուներու կողմէ եւ միւս կողմէ, աստիճանաբար մահուան պիտի դատապարտեն ճարտարարուեստ մը, որ մեր տընտեսութեան սիւներէն մէկը եղած է:

Այսուհանդերձ, տասնամեակի մը ընթացքին, ինքնաշարժներու աճումը այնպէս պիտի ըլլայ որ, երթեւեկի սեղմումներն իսկ պիտի չծառայեն իրենց նըպատակին: Մեր քաղաքներուն սպառնացող անդամալուծութենէն խուսափելու համար, պէտք է զանոնք կառուցանենք ոչ թէ միայն ներկայի պահանջները նկատի ունենալով՝ այլ նաեւ ապագայի: Մեծ առիթ մը կորսնցուցինք, 1945ին, երբ մեծ քաղաքներու մեծագոյն մասը քանդուած էր ռմբակոծումներէն եւ դիւրին պիտի ըլլար երկու հազար թուականի կարիքներուն յարմարցուած յատակագծերու վրայ վերաշինել զանոնք: Այսուհանդերձ, անցեալին հաւատարիմ մնալու հիւանդագին գաղափարով մը, քաղաքները վերաշինուեցան այնպէս՝ ինչպէս որ էին, նոյն նեղ փողոցներով եւ նոյն արտառոց քառուղիներով: Դեռ այսօր ալ, փոքր բացառութիւններով, ճամբաներ բանալու յատակագծերը հիմնուած են 17րդ եւ 18րդ դարու յատակագծերու վրայ եւ դեռ կէս դար, այդ տարիներուն շինուելիք շէնքերը արգելք պիտի ըլլան շրջագայութեան աւելի տրամաբանական բաժանումի մը: Բայց, հիմա այլեւս հասած են Իքս ժամուն: Քաղաքներու կառուցման վրայ հիմնուած մեր քաղաքակրթութիւնը շնչահեղձ ըլլալու սպառնալիքին տակ է: Մեր լուծելիք խնդիրը հետեւեալն է — ի՞նչպէս կրնանք շարունակել լաւ ապրիլ քաղաքի մը մէջ, ուր ամէնքս ինքնաշարժ պիտի ունենանք:

ՅԱՆԴՈՒԳՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Պաքանան ծրագիրը երկու լուծում կ'առաջարկէ — մեծ հաղորդակցութեան ճամբաները որոշ կերպով բաժնել բնակելի, առեւտրական եւ զբօսաշրջական գօտիներու եւ մեր քաղաքները աստիճանաբար շինել երեք յարկերու վրայ: Ստորին յարկը, (որ գետնի մակերեսէն եօթը մեթր ցած պիտի ըլլայ), յատկացնել մարդատար ինքնաշարժներուն եւ ինքնաշարժներու զետեղման: Միջին յարկը յատկացնել տեղական երթեւեկին եւ վերի յարկը՝ հետիոտն գացողներուն:

Այլ խօսքով՝ արդիական քաղաքը ըստ փրոֆէսէօր Պաքանանի, պիտի նմանի պանդոկի կամ հիւանդանոցի: Խստօրէն բաժնուած պիտի ըլլայ «նրբանքցներու» այսինքն, վեց կամ ութ բաժանումներով եւ շատ մը մուտքերով ու ելքերով ինքնաշարժի ուղիներու, շինուած արդի պահանջներու համաձայն, եւ «սենեակներու» որ պիտի բաղկանան կարելի եղածին չափ ինքնաբաւ առանձին յարկաբաժիններէ, ուր պիտի շրջագային միայն այդ շրջանին մէջ բնակողները կամ աշխատողները եւ ուր շինարարներու միակ մտահոգութիւնը պիտի ըլլայ հանգստաւէտութիւնը:

Շրջանային գօտիներուն մէջ, այս կարգադրութիւնը պէտք է բաւարար ըլլայ երթեւեկի խճողումի հարցը լուծելու համար: Ընդհակառակն, կեդրոնական թաղամասերուն համար, ուր աւելի քիչ տեղ գոյութիւն ունի, փրոֆ. Պաքանան կը թելադրէ յարկերը բազմապատկելու դրութիւնը, իրարմէ տարբեր յարկերու վրայ հաստատելով այն գործերը, որ այսօր ստիպուած կը գտնուի մէկ յարկի վրայ: Յատկապէս վաճառատուներու, սրճարաններու, սինեմաներու, ճաշարաններու եւ դրամատուներու մուտքերը, պէտք է փոխադրուին առաջին յարկի վրայ, ուր պէտք է գոյութիւն ունենան մայթեր ու կամուրջներ, ինքնաշարժներու երթեւեկէն բարձր ըլլալու համար:

Այդ յարկին վրայ, քաղաքներու բնակիչները պիտի երթեւեկեն բացարձակապէս հանդիստ կերպով: Այստեղ, անշուշտ եթէ կարելի է տեղագրականօրէն, պիտի գտնուին նաեւ ճարտարապետական կամ պատմական նշանակութիւն ունեցող շինութիւնները, որ ժառանգ պիտի մնան հին քաղաքէն: Անհատական ու պետական բոլոր կառքերը պիտի երթեւեկեն վարի յարկը, որ վերի յարկին հետ կապուած պիտի ըլլայ վերելակներով եւ շարժուն աստիճաններով:

Ներքին թաղամասերը շինուած պիտի ըլլան փեթակի ձեւով ու պիտի կազմեն մեկուսացած վեցանկիւններ, բոլորը նոյն տարածութեամբ եւ մէկ միւսին մէջ «խրած»: Իսկապէս, այս ձեւը միակն է, որով կարելի է խուսափիլ խաչաձեւումներէ, որոնք երթեւեկը դժուարացնող գլխաւոր պատճառն են: Շէնքերու ամէն մէկ քառակուսի տարածութիւն պէտք է բնակիչներու եւ հաւանական այցելուներու թիւին համեմատ ինքնաշարժները դնելու ընդերկրեայ տեղ ունենայ:

Փրոֆ. Պաքանեան հիմակուընէ կ'ըսէ թէ այս իտէալ յատակագիծն անգամ հարիւրին հարիւր պիտի չկրնայ գոհացում տալ տեղի կարիքին, երբ երկու հազար թուականին ամէն մէկ ընտանեկան կորիզ 1,3 ինքնաշարժ պիտի ունենայ: Ինքնաշարժը պիտի յաղթէ: Բայց, պէտք է, որ մեր պարտութիւնը տանելի սահմաններու մէջ պահենք:

Քաղեց՝ ՎԷՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԸՆԿՈՒԶԵՆԻ

Զենոբը տանը չէ, — պատասխանեց մի մեծամարմին կին, շէմքը ելնելով:

— Ո՞ւր է:

— Գնացել է Հալէպ:

— Ինչո՞ւ:

— Մի հնչակեան տուն էր շինել Հալէպում: Գնաց, որ նրա տունը քանդի ու դայ: Էսօր իր վերադարձի օրն է:

Այս խօսքի վրայ անտառի եզրի ծառերը ցնցուեցին եւ նրանց միջից, մի ահագին քլունդ ուսին դրած, յայտնուեց Տալւորիկի երկաթագործ բնակիչը:

— Բարեւ, Զենոբ:

— Բարին արեւդ, քեռի Թամօ. — Ֆրոֆրը քարի մօտից ջրաղացպանին ողջունեց Զենոբը:

— Ո՞ւմ տունն էր:

— Մի շուն – շան որդու: Եկել էր Տալւորիկ եւ քարոզում էր, թէ հայրենիքը լաւ բան է, հարկաւոր է կռուել հայրենիքի ազատութեան համար, իսկ ինքը գնացել էր Հալէպ եւ օտար հողի վրայ տուն էր շինել:

— Քանդեցի՞ր:

— Մինչեւ հիմքերը, — Պատասխանեց դարբինը ձորի միւս պռկից:

Զենոբը Սասնայ ծռերից էր: Նրան գըրեթէ բոլոր տեղացի բնակիչները ճանաչում էին կամ լսել էին նրան մասին: Դէմքը մրոտ էր սեւութեան չափ, բեղերը թանձր ու խոշոր, յօնքերը շերտ-շերտ՝ ածուխի պէս կախուած աչքերի վրայ: Նա ապրում էր Ծովասարի դիմաց, Տալւորիկի Հոսնուտ գիւղում: Նրա տունը գտնւում էր Ֆոֆրը քարի արեւմտեան եզերքին: Ետեւը անտառ էր: Իր ազատ ժամերին նա յաճախ Սատանի կամուրջն անցնելով դալիս էր Դաւթի ջրաղացը՝ Թամոյի հետ զրուցելու:

Զենոբը արհեստով դարբին էր:

Ինչպէս Տալւորիկի շատ մասերում, այնպէս էլ Հոսնուտ գիւղի շրջակայքում երկաթահանքի շատ պաշարներ կային: Պապերի աւանդական օրինակին հետեւելով, Զենոբը երկաթ էր հալում եւ սասունցոց համար շինում էր տնային գործածութեան իրեր: Մի շերտ երկաթահանք էր գնում, վրան լցնում էր անտառափայտ, որից յետոյ գնում էր երկրորդ շերտ հանքաքարը, վրան դարձեալ փայտ էր աւելացնում եւ այսպէս մի քանի շերտ հանքաքար ու անտառափայտ իրար վրայ դասաւորելով՝ կրակ էր վառում եւ թողնում, որ այն մի ամբողջ շաբաթ վառուի: Երկաթի հալոցքը հոսում էր Զենոբի պատրաստած ձողաձեւ կաղապարների մէջ: Նա այդ ձուլուածքը այնուհետեւ քարշ էր տալիս իր դարբնոցը, որ գտնւում էր անտառում, եւ շինականների համար գործիքներ էր պատրաստում, գլխաւորապէս խոփ եւ խաչերկաթ:

Տալւորիկը Սասունի սիրտն էր, իսկ այդ սրտի կենտրոնը կոչւում էր Ֆոֆրը քար:

Տալւորիկի զաւակ եմ քաջ,
Չեմ խոնարհուի բէկի առաջ:
Քարոտ լերանց եմ ազատ լան,
Չեմ տեսել ոչ արօր, ոչ ման:

Իմ մամ ծնաւ զիս ժայռի ծոց,
Ընկուզի կոճղ՝ ինձ օրօրոց,
Փափուկ կեանքի բնաւ չեմ վարժ,
Բնակարանս է ապառաժ:

Ցորենի տեղ կ'ուտեմ կորեկ,
Երկաթ ծեծեմ գիշեր ցերեկ,
Շինեմ փետատ, խոփ, խաչերկաթ,
Խմեմ քուվի այծերի կաթ:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հեղինէ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վիգէն Թորոսեան, Այրի Տիկին Թամառա Լուկաչ, զաւակ – ները եւ թոռները, Օր. Սոֆիա Ունան – եան, Պ. Նիկողայոս Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Աբեղեան, Տէր եւ Տիկին Ճարէթնագուհեան եւ ընտանիքը, Այրի Տիկին Տիրուհի Պետոյեան եւ ընտանիքը, Այրի Տիկին Շահխաթունի չնորհակալու – թիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ան – ձամբ, դրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փո – խան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակ – ցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, աղգականին, խնամիին՝

ՍԱՐԳԻՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոն.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնա – ճիւղը, չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները «Մանուկներու Օր – ուան » առթիւ :

Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան 200 ֆր., Պ. Ա. Օպոզեան հարիւր, Պօյաճեան եղ – բայրներ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Նուպար Աւագեան, Տիկին Սէրպյատրեան, Տիկին Ժօֆրէ, Պ. Պ. Փողհարեան, Պողոսլեան յիսունական, Տիկին Մամասեան, Տիկին Գ. Տիմիճեան, Տէր եւ Տիկ. Մասլաք – եան, Պ. Եաղուպեան երեսունական, Օր. Ժօֆրէ, Ժան Փիէռ Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Պասմաճեան, Կենճեան եղբայր – ներ, Տիկին Փէհլիվանեան, Էրիք Խաչեր – եան, Պէեան, Տէր եւ Տիկ. Վ. Գամպէր – եան քառնական, Պ. Մտեփանեան 15, Տիկին Գասպարեան, Տիկին Յովհաննէս – եան, Տիկին Ղազարեան, Տիկին Պու – տաղեան, Պ. Յ. Վարժապետեան, Պ. Յ. Ճարէլեան, Ոմն, Պ. Գայթանճեան, Տի – տի Քրիսթիան, Տիկին Ա. Ալթունեան, Տիկին Նահարեան, Փաթրիք Ներկիզեան, Պ. Քիթապճեան, Պ. Համբարձումեան, Տիկին Մամուռեան, Տէր Վռամշապուհ քհն., Փոքրիկն Զ. Նահապետեան տաս – նական ֆրանք :

ԹԱՄԱՆԱԿԱՅՈՑՑ
ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԹԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

---

2 Փետրուար, 1964, Կիրակի.— Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից ոտնին առթիվ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին : Ի ժամ Ս. պատարագի հո – գեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ Ծառայած, վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպս. Պա – լաքեանի, Տ. Սուքիաս վրդ. Պարոնեա – նի, Յովհ. քհնյ. Հիւնքէրպէյլիճեանի, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Խըն – տամեանի, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թաղըմ – ճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արս – լանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պարտատլեանի, Յարու – թիւն քհնյ. Ճօրթուեանի եւ Ադդէ քհնյ. Փայլակեանի հոգիներուն համար :

6 Փետրուար, 1964, Հինգշաբթի.— Վարդանանց ճակատամարտի պատմա – կան, կրօնական եւ ազգային տօնին ա – ռիթով պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ : Ժամը 10ին : Ս. պատա – րագը միաձայն, Կոմիտասեան եղանա – կաւ պիտի երգեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիները : Ի ժամ Ս. պատարագի կը կատարուի Հայրապե – տական մաղթանք Ամենայն Հայոց Հայ – րապետի անուանակոչութեան տօնին ա – ռիթով : Հրաւիրուած է Փարիզի եւ շըր – ջակայից դասընթացքներու աշակերտու – թիւնը : Յաւարտ պատարագի պիտի եր – գուին աւուր պատշաճի շարականներ եւ երգեր ու պիտի բլլան արտասանութիւն – ներ աշակերտներու կողմէ : Կը հրաւիր – ուին բոլոր հայրենակիցները իրենց ներ – կայութեամբ յարգելու յիշատակը մեր նահատակներուն :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Լեւոն Ճերահեանի մահուան առթիւ եղած են հետեւեալնուէրները.— Եկե – ղեցիին՝ Մարտիրոս Թուրիկեան 50, Ժապ Գասապեան, Միսաք Միսաքեան, Հրաչ Մաքինճեան քառնական, Գեղամ Խոս – րովեան, Կարապետ Մինասեան, Մարզար Ղազիկեան, Յակոբ Մկրեան, Յարութիւն Նիկողոսեան, Վահրամ Սինանեան, Պա – րիս Մուսաէլեան տասնական :

Աղքատախնամին.— Միսաք Միսաքեան քառն, Գրիգոր Տօրումեան 15, Պօղոս Պօղոսեան, Վահրամ Սինանեան, Յարու – թիւն Աբրահամեան, Հրաչ Մաքինճեան տասնական Ֆրանք :

Կապ. Խաչին.— Տիկին Շաքէ Թօնկուր – եան, Գեղամ Խոսրովեան տասնական, Երուանդ Պուռուչեան զպրոցին 10 Ֆր. :

Ննջեցեալի կնոջ՝ Պ. Մարտիրոս Թու – րիկեան յիսուն Ֆր. :

Պօմոնի Թաղականութիւնս յարգանքով կը խոնարհի բոլորէն զնահատուած սիրե – լի զպրատպետի յիշատակին առջեւ եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր կնոջ եւ պարագաներուն :

ՓՕԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլի զպրոցի վարչութիւնը չնորհա – կալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Պետրոս Նորհատեանէ ղրան Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի, այրի Տիկին Տիրուհի Համբարեանի մահուան առթիւ :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ – ցելողին սեղանին վրայ ամէնէն հա – մով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք ա – ռանդական ընդեղէններու եւ անու – շեղէններու ամէն տեսակը, անմրցե – լի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտա – սահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլ – մա», յունական «թուրչի», « պի – պէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վա – նիլլ», չոքոլա, «նուռաղէթ», « լո – ղում», «սաղըզ», պիստակ, Շերբակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (բարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաչքավալ» պուլկարական, ճեր – մակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լա – ֆերտա, բաֆլաւա, ֆատայիֆ, տե – րեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավա – ճառատուն մը, որուն ընտիր տե – սակի միսերը գոհացում կուտան ա – մէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխար, հորթի եւ եղան միս (քաշուած միս, եւայլն) :

STABILISATION DES PRIX
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՑԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի ընկերները մէկ փետրուար, Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, Սէնթ Էթիէնի մէջ, սովորական հա – ւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ. Ներ – կայացուցիչը : Օրակարգ.— Զեկուցում, ընդհ. ժողովի :

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՑԻ Կ. Կոմիտէն ըն – կերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի, Տէսինի եւ Փոն տը Շէրիւրի ըն – կերները կիրակի, փետր. 2, կէսօրէ յե – տոյ ժամը 3ին, Լիոնի մէջ, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կի ներկայացուցիչը : Օրակարգ.— Զեկու – ցում ընդհ. ժողովի :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան Եղիակոմիտէի ժողովը այս Չո – րեքշաբթի իրիկուն :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդուճեան » խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին, սովորական հաւա – քատեղին : Ներկայ կ'ըլլան եւ կը զեկու – ցանեն Կ. Կի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայա – ցուցիչները :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրխտափոր » խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայու – թիւնը անհրաժեշտ է : Բացակաները նկա – տի պիտի առնուին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խաղա – սար խումբին զեղարուեստական երե – կոյթը Շաբաթ, փետրուար 15ին, Իսիի Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէնե – րու եւ խումբերու անդամ ընկեր–ընկե – րուհիները :

Ականունի ենթակոմիտէ, Շաբաթ 1 փե – տրուար ժամը 21ին :

Շաւարշ Միսաճեան խումբ, Շաբաթ, 1 փետրուար, ժամը 21ին :

Գէորգ Զավուշ խումբ, Կիրակի, 9 փե – տրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Նիկոլ – Դուման խումբ, Կիրակի, 9 փետրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Մուրատ խումբ, Կիրակի, 9 Փետրուար կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Միսս կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պար – տաւոր է : Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներ – կայացուցիչները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, միջ – մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերը, այս Շաբաթ օր, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Յոհարար մը հայկ. հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար :
Դիմել «Ցառաջ»ի :

ՊԱՐԱՆՅԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պաճեէօ – Քաշանի «Մուրատ» խում – բի կողմէ :

Այս Կիրակի ժամը 17էն 24

167, Rue Montmartre — Métro : Montmartre (au sous-sol de la Cassita)

Ընկերական մթնոլորտ

B A R DISQUES SELECTIONNES BUFFET

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Հարաւ. Ֆրանսայի Շրջանային վարչութեան, կազմակերպութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պօմոնի «Քրխտա – փոր» խումբին :

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ
Շրջ. վարչութեան անունով խօսք կ'առնէ Ընկեր ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԻՓԵԱՆ
Կազմակերպիչ խումբի ուղերձը կ'ար տասանէ ընկ. ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ
Այս առթիւ կը ցուցադրուին Հալէպի մէջ տեղի ունեցած Հ. Մ. Ը. Մ.ի մաս – նաճիւղային Ոլիմպիականէն տեսարաններ :
Իր նոր յայտագրով Պօմոնի « ԶԱՐԵՆՑ » պարախումբը
Պիտի ցուցադրուի քրքջալի զաւեշտ մը « ՀԻՒԱՆԴՏԵՍԸ »
Ցայտագրի պաշտօնական բաժնէն վերջ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ԽՐԱԽՃԱՆՔ
Երգ, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

ԷՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒՔԸ

ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՑՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-32

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30
ՅՈԻՆՈՒԱՐ
JEUDI
30 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9922

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 9922

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԹՈՒՆ ՊԱՀԱԿ

—o—

Մինչ կողմերը Լոնտոնի մէջ բանակ – ցութիւններ կը վարեն, հովանաւորու – թեամբ Նորին Վեհափառութիւն Էլիզա – պէթ Թագուհիի կառավարութեան, խա– զաղ լուծում մը գտնելու համար կիպրոսի կնճիռին, անդին Թուրքիոյ մէջ խռովա – յոյզ եւ ջղագրգիռ վիճակ մը կը տիրէ :

Կիպրեան պետրատեսները Անգարայի եւ Գոլսոյ մէջ : Մոլեռանդ ուսանողներն ու արիւնածարաւ երիտասարդները կը շարունակեն իրենց ռազմաչունչ ցոյցե – րը, հրաւիրելով վարչապետ Իսմէթը — զոր կը սիրեն «փաչա» կոչել, չեչտելու համար անոր դինուորականի հանգամանք – քը — , հազնելու իր մոյկերը եւ դէպի նոր յաղթանակ մը առաջնորդելու թրքա– կան բանակը :

Այս անգամ նպատակէտը կիպրոսն է, զոր 1878ին, Հայկական Դատի միջազգա– յին հրատապ խնդիր մը դառնալու օրե – րուն, Լորտ Սալզպըրի յաջողած էր խլել սուլթան Ապտիւլհամիտէն՝ կզելու հա – մար զայն Մեծն Բրիտանիոյ :

1877ին Նորին Վեհափառութիւն վիկ – տորիա թագուհի «Հնդկաստանի կայս – րուհի» հռչակուած էր : Կիպրոս ռազ – մավիտական կարեւոր հանդրուան մըն էր դէպի կայսերական դաղթավայրեր տանող ճամբուն վրայ :

Հայկական հարցը ջուրը կ'իյնար 1878 Յուլիսին Պերլինի վեհաժողովին մէջ : Վեց մեծ պետութիւնները թուլթի վրայ երաշխաւոր կ'ըլլային հայկական բարե – նորոգումներուն : Իրականին մէջ Անգ – լիա, Գոլսոյ դաշտնի դաշնագրով, կ'ե – րաշխաւորէր օսմանեան կայսրութեան հողային ամբողջութիւնը, Ռուսիոյ հա – նձնական յարձակումներուն դէմ :

Կիպրոս աւելի ծանր կը կշռէր նժա – րին մէջ քան հայկական խնդիրը :

Պատմութիւնը պիտի կրկնուէր 1923ին Լոզանի մէջ : Այս անգամ Լորտ Սալզ – պըրիին տեղ Լորտ Քըրզընը կը ներկայա – ցնէր բրիտանական կայսրութիւնը :

Իր դիմացը՝ Ապտիւլ Համիտի փոխա – րէն Իսմէթ փաշան, այսօրուան վարչա – պետը :

Զեն մոռցուած լորտ Քըրզընի դառն խօսքերը՝ ուղղուած քէմալական Թուր – քիոյ ներկայացուցիչին, խարանելու հա – մար հայկական ջարդերը, որոնք ամօթ մը կը կազմէին քաղաքակրթութեան հա – մար :

Այս խիստ ազդարարութիւնը Անգլիոյ առաջին պատուիրակին կողմէ տեղի կ'ու – նենար այն օրը, երբ Մուսուլի խնդրին շուրջ դժուարութիւններ կը յարուցանէր Թուրք պատուիրակութիւնը :

Միջադէտքը (Իրաք) ենթարկուած էր Մեծն Բրիտանիոյ հոգատարութեան : Մուսուլի շրջանի նաւթահորերը չահու անսպառ աղբիւր մըն էին : Ամէն գնով անհրաժեշտ էր այդ նահանգը անջատել օսմանեան կայսրութենէն եւ կցել Իրաքի :

Յաջորդ օրը Իսմէթ տեղի կուտար : Թուրքիա կը հրաժարէր Մուսուլի նա – հանգէն եւ զայն կը յանձնէր Անգլիոյ հոգատարութեան :

Քարիւղը աւելի ծանր կը կշռէր նժա – րին վրայ քան հայկական արիւնը :

Հակառակ այս մասնակի պարտու – թեան, հակառակ օսմանեան կայսրու – թեան արաբախօս լայնածաւալ հողամա – սերու կորուստին, Իսմէթ յաջողեցաւ Անատոլուն փրկել, զուտ թրքական հան – րապետութիւն մը կազմելով : Հարաւէն կորնդացած հողամասերուն փոխարէն Թուրքիոյ կցեց ոչ միայն հայկական նա – հանգները, այլև 1914ի ռուսեւթուրք սահմանազատիչէն անդին Կարս–Արտահա – նի շրջանները, չնորհիւ Խ. Միութեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԷԿ ՋԻՆԱՍՏԱՆ ԿԱՅ

Կ'ԸՍԷ ՓԵՔԻՆ

—o—

ԵԻ ԿՐ ՊԱՀԱՆՋԷ ՈՐ ՖՐԱՆՍԱ ԽԶԷ ԹԱՑՖԷԻ ՀԵՏ

Ֆրանքեւէինական համաձայնութիւնը հաղիւ կնքուած տարակարծութիւնները սկսան արդէն : Արդարեւ Փեքին կը հաս – տատէ թէ մէկ Զինաստան կայ եւ ճանչ – նալով Փեքինը, փարիզ պէտք է խզէ Զանք Քայ Չէքի Զինաստանին հետ : Հա – մայնավար Զինաստան կ'ըսէ նաեւ թէ Ֆրանսայի հետ բանակցութեանց ընթաց – քին համաձայնութիւն ցոյացած էր եւ նոյնիսկ պայման դրուած է որ Ֆրանսա անմիջապէս պիտի խզէ Թայֆէյի հետ : Ֆրանսայի Արտաքին նախարա – րութիւնը կը ճշդէ թէ Զինացիք ոչ մէկ պայման դրած էին ճանաչման համար : Զինական զեկոյցին իրրեւ պատասխան Ֆրանսա կ'ըսէ նաեւ թէ փեքինի յարա – բարութիւնները միայն Փեքինի կը վե – րաբերին : Չին իշխանութիւններ կ'ըսեն նաեւ թէ «նախկին ղեկավար մարմնի ներկայացուցիչները չեն կրնար նկատ – ուել իրրեւ այդ երկրին ներկայացուցիչ – ները եւ չեն կրնար ներկայ գտնուիլ կողք կողքի նոյն երկրի մը մէջ : Այս մտայ – նութեամբ է որ Զինաստանի ժողովրդա – կան կառավարութիւնը համաձայնու – թեան մը յանգած է Ֆրանսական Հանրա – պետութեան կառավարութեան հետ դի – ւանագիտական յարաբերութեանց հաս – տատման եւ դեսպաններու փոխանակու – թեան հարցին մէջ» :

Ֆրանսական շրջանակները կ'ըսեն թէ դիտէին որ այդ է չին տեսակէտը, բայց պէտք է նկատել թէ նման բան մը չէ յիշուած հրապարակուած միացեալ ղե – կոյցին մէջ : Եթէ փեքինի կառավարու – թիւնը այդպէս կը մտածէ, իր դիտնալիք բանն է :

Կարդ մը լուրերու համաձայն ալ Ազ – գայնական Զինաստանի կառավարութիւ – նը յայտնած է Ֆրանսայի թէ չընդունիր երկու Զինաստանի տեսակէտը եւ թէ Ֆրանսայի կը պատկանի տէր դառնալ իր պատասխանատուութեանց : Փարիզի մէջ չեն հասկնար այս ընթացքը եւ կը չեչտեն թէ եթէ Թայֆէյի իշխանութիւնները չեն ընդունիր Ֆրանսայի բռնած դիրքը, այդ իրենց կը վերաբերի եւ իրենք պէտք է իրենց պատասխանատուութիւնները ըս – տանձնեն եւ ոչ թէ Ֆրանսա :

Մոսկուա արտակարգ խանդավառու – թիւն մը ցոյց չի տար Ֆրանսայի եւ Զի – նաստանի յարաբերութեանց հաստատ – ման առթիւ : «Փրաւտա» կը գրէ սակայն « Իրատես կեցուածք մը » խորհրդին տակ թէ Խորհ. Միութիւնը գոհ է եղա – ծէն : Ժողովուրդները այդ դէպքին մէջ

բարեհաճ մեղսակցութեան :

Աւելի վերջ, երկրորդ աչխարհամար – տի նախօրեակին, Իսմէթ, Անգլիոյ քա – ջալերութեամբ, Սուրիոյ սահմաններուն վրայ դինուոր համախմբելով, յաջողե – ցաւ Թուրքիոյ կցել Ալեքսանդրէթի եւ Անտիոքի շրջանը (Սանճաք), որ քեմա – լական «Ազգային Ուխտի» սահմաններէն դուրս կը մնար :

Ախորժակը ուտելով կը բացուի :

Այժմ կրկին սրուած է Իսմէթի ախոր – ժակը : Աչքերը տնկած է Կիպրոսի վրայ, զոր կը կարծէ թէ դիւրին որս մը պիտի ըլլայ :

Սակայն պահապան աչքեր արթուն կը հսկեն Ելաղայի ափերուն վրայ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՏՈՒՄՍԵՐ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Թիւ Մէկը·

— Դուն բանը կը ճանչնաս, այնպէս չէ՞... Բանին տղան, որ անցեալ տարի բան դնաց եւ այնտեղ բանին աղջկան հետ կարդուեցաւ :

— Չեմ ճանչնար ...

— Ի հարկէ կը ճանչնաս... Մտիկ ըրէ որ ըսեմ ... Չե՞ս յիշեր, հազար ինը հա – րիւր քանիի՞ն էր քեզի հետ բանենց տու – նըն էինք ... Ընտանեկան խնջոյք մը կար, բանենք եկան եւ բան խաղացինք .. Ցիշելու ես, ճիշդ քովդ նստած էր ...

— Չեմ յիշեր ...

— Կեցի՛ր, աւելի որոշ տեղեկութիւն – ներ տամ ... Անցա՞ծ տարի էր, առջի՞ տարի էր, չենէ երե՞ք տարի առաջ էր, միասին բաներուն կաղանդի իրիկուան հանդէսին գացած էինք ... Բանենք ալ մեզի հետ էին ... Ի՞նչպէս կրնաս մոռ – ցած ըլլալ, եղբայր... Ճամբան սրճա – րան մը մտանք, բանին խանութին մօտե – ըըն էր ... Ի՞նչ որ է, այդ իրիկունը, չե՞ս յիշեր, բանը ատենապետ էր ու երբ կարդը եկաւ որ բանը բեմ հրաւիրէ, լոյսերուն բան մը պատահեցաւ եւ մու – թին մէջ մնացինք ... Եւ բանը մութին մէջ խօսեցաւ ... Ի՞նչ տղուոր ճառ էր ... կը յիշե՞ս ...

— Լոյսին մէջ խօսուած ճառերը միտ – քըս չեն մնար, ալ ո՛ւր կը մնան մութին մէջ խօսուածները :

— Ինչ ո՛ր է, չերկնցնեմ, այդ հան – դէսին մեր սեղանն էին բաները, որոնց տղան չատ լաւ գործ մը ունի ... Կեցի՛ր տեսնեմ, մականունին ինչ էր... Մե՛ղք, մոռցեր եմ... Դուն դիտնալու ես, եղ – բայր, ամուսինը պէտք չունի ... Ցիշե – ցի՞ր...

— Պէտք չունենալուն համա՞ր պիտի յի – շէի ...

— Եղբա՛յր, այս ի՞նչ տկար յիշողու – թիւն ունիս... Ըսելս ան է որ... Կեցի՛ր նայիմ, որո՞ւն մասին կը խօսէինք ... Մոռցնել տուիր... Ինչ որ է, եկուր հատ մը նետենք ... Բան կը խմե՞ս... Քիչ մը զօրաւոր է, բայց բանին ըսածին պէս ,

այս ցուրտին կը խմուի ... Բանէն լուր ունի՞ս ...

— Մեռեր է ...

— Ո՞վ ...

— Բա՛նը ...

×

Թիւ Երկուքը .

— Քալէ՛ սըտեղը նստինք, կարեւոր լուր մը ունիմ ... Ուրեմն, այսպէս ... Խնդիրը հետեւեալն է, հասկցա՞ր ... Երբ Զարլին այս երկիրը եկեր է, տասնոց մը չունի եղեր ... Հասկցա՞ր... Ուրեմն , վերջապէս ըսելիքս ան է որ Զարլին ե – կածին պէս կարդուեր է, հասկցա՞ր ... Ուրեմն, երեք, չորս աղջիկ ունեցեր է , հասկցա՞ր ... Վերջապէս , կինը, որ օ – տար է եղեր, հայերէն սորվեր է, եւն. : Ուրեմն, հասկցա՞ր, երբ հայերէն կար – ղալ գրելն ալ սորվեր է, այսինքն, երբ սկսեր է գրել, կարդալ ... Վերջապէս , տարիներ եւթ, այսինքն հինգ վեց տարի եւթ, հասկցա՞ր ... Ո՞ւր էի ... Հա , վերջապէս , իրենց մեծ տղան ...

— Քիչ առաջ ըսիր թէ չորս աղջիկ ու – նեցեր է ...

— Սխալեր եմ, մէկը տղայ էր : Վեր – ջապէս ... Տղան, համալսարան գացեր է, հասկցա՞ր ... Բժիշկ եղեր է եւայլն ... Ցետոյ, Զարլիին գործերը աւրուեր են, հասկցա՞ր եւայլն... Վերջապէս , մարդուն գործերը մէյ մը աւրուին նէ , ա՛լ տունը համ – հոտ չի մնար ... Ինչ որ է, այսինքն, հասկցար, չէ՞... Վեր – ջապէս, տղան, որ համալսարան գացեր էր եւ բժիշկ եղեր էր... Ուրեմն, երեք աղջիկ եւ մէկ տղայ ունէին ... Հասկը – ցա՞ր, Զարլիին գործերը աւրուեր են ... Վերջապէս... Տղան բժիշկ ըլլալով , ու – րեմն, լաւ դրամ կը չինէ եղեր ... Ինչ որ է... Զարլին հոս եկած ատենը տասնոց չունի եղեր... Վերջապէս ... Ուրեմն , ինչպէս որ ըսի, հասկցա՞ր, չէ՞, այսին – քըն ... Թէեւ սա ալ չմոռնամ որ ... Ինչ որ է : Խնդիրը ան է որ, հասկցա՞ր, չէ՞ : Այսինքն , ի՞նչպէս ըսեմ որ հասկնաս ..

— Սա կարեւոր լո՞ւրդ ուր մնաց ...

— Առոր կուգամ կոր, սպասէ՛ : Վեր – ջապէս հասկցա՞ր, ինչպէս ըսի ... Այ – սինքն , ուրեմն եւ հետեւաբար ... Վեր– ջապէս ... Թէպէտեւ .... ուստի ....

«Բուռ մը տոմս» ԵՒՐՈՊԱՑԻ

Հ. ԵՂԻԱ ՎՐԴ. ՓԷՉԻԿԵԱՆ

Վենետիկի Մխիթարեան Ուխտի ընդհ. առենապետ՝ Հ. Եղիա վրդ. Փէչիկեան, որ երկու ամիսէ ի վեր հիւանդանոց փո – խադրուած էր մանրացնին քննութիւննե – րու համար, վերջերս ենթարկուած է ան – խուսափելի նկատուած վիրաբուժական լուրջ գործողութեան մը : Ցուսատու կարճատեւ շրջանէ մը ետք, 67ամեայ Մխիթարեան վաստակաւոր միաբանին հիւանդութիւնը չատ ծանր բնոյթ ստա – ցած է :

բաներ կը տեսնեն նոր յաղթանակ մը այն ու – ժերուն որոնք կը պայքարին իմաստու – թեան համար եւ նոր քայլ մը խաղաղ համակեցութեան սկզբունքներու ամրա – պնդման մէջ :

× Վիէթնամի կառավարութիւնը որո – շեց դադրեցնել Ֆրանսայէն ներածում – ները եւ ընդել Վիէթնամ հաստատուած բոլոր Ֆրանսացի ներածողներուն արտօ – նագրերը :

Աւելի ծանր հարուած մըն է Ֆրան – սայի համար որուն չահերը մեծ են Վիէթնամի մէջ ուր կան տակաւին 15 հազար Ֆրանսացիներ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ուզեցին ձգել երթալ Լոն – տոնի խորհրդաժողովը, որովհետեւ ըստ իրենց Անգլիա իր բռնած դիրքով կը քա – ջալերէ Ցոյները: Էրքին , Արտաքին նա – խարարը յայտնեց սակայն թէ որոշած են ժողովէն հեռանալ , բայց այդ որոշումը անմիջապէս գործադրութեան պիտի չդնեն: Մինչ այդ Ազանտեան ուժերու դերադոյն հրամանատար՝ Զօր. Լէմին – ցէր Աթէնք եւ Անդարա մեկնած է որոշ առաքելութեամբ : Մեծն Բրիտանիոյ կա – ռավարութիւնը կը փափաքի որ կիպրոսի բրիտանական ուժերը փոխարինուին ՄԱԿի ուժերուն կողմէ :

ՊՐԻՍՏԼԷն կը հաղորդեն որ պէլժ բը – ժիշկներու ազգ. դաշնակցութիւնը դոր – ծադուլի որոշում տուած է «չսահման – ուած ժամանակի» մը համար :

ՏԻՆ ՌԼՍՔ յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգները պիտի չլքեն Փորմոզի Զի – նաստանը: Ամերիկայի Արտաքին Նախա – րարը Թոքիօ տուած իր մամուլի ասուլի – սին ընթացքին աւելցուց թէ Միացեալ Նահանգները կը ճանչնան համայնավար Զինաստանը երբ «նուազ ռազմապաշտ» դառնայ : Բայց Ռըսք չի հաւատար որ իր օրով նման բարեփոխում մը կատարուի :

ՕԶՎԱԼԴԻ կինը յայտարարեց թէ վըս – տահ է որ իր ամուսինն է նախագահ Քե – նըտիին սպանողը :

ՓԱՐԻԶի սակարկանը լուր մը չրջեցաւ առջի օր ըստ որուն Խրուշչեւ սպանուած էր : Աղբիւրն էր Ամսթերտամի սակարա – կը: Մոսկուայի կառավարութեան բան – բերը յայտարարեց թէ խելագարներու հնարած սուտ մըն էր :

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ»

Այս արժէքաւոր գործին հեղինակը՝ Յակոբ Անասեան ծնած է Էսկիշէհիր, 1904ին:

Նախնական կրթութիւնը ստացած է Կոմիտասի ծննդավայր Քէօթահիայի մէջ: Իր աշխատասիրութեան համար, զինքը փոքր տարիքին կ'ուղարկեն Վենետիկ՝ Մխիթարեաններու մօտ, ուր կը մնայ մինչեւ 1924: Առաջին առթիւ կը մտադրէ նուիրուիլ հայագիտութեան ասպարէզին եւ կը մեկնի Փարիզ, ուր ա-ռօրեայ հնհուքներու կարգին, կը հետեւի Փրօֆ. Բասմաջեանի մասնագիտական դասաւանդութիւններու: Այնուհետեւ, 1928 – 30 թուականներուն կը յաճախէ Փարիզի Նուպարեան Մատենադարանը, օգտուելու համար տեղւոյն հայագիտական հարուստ գրականութենէն: Այդ տարիներուն բարեդէպ հանդիպում մը կ'ունենայ Աւ. Իսահակեանի հետ, որուն միջնորդութեամբ կը ներգաղթէ Հայաստան:

Տարիներու տքնաջան աշխատանքին երախայրիքը կ'ըլլայ իր առաջին մեծարժէք գործը.— «Հայկական մատենագիտութիւն»ը, որուն առաջին հատորը լոյս տեսած է արդէն, իսկ երկրորդը՝ տպագրութեան պիտի յանձնուի ի մօտոյ:

Հրատարակած է նաեւ քանի մը աշխատութիւններ, որոնցմէ ամէնէն կարեւորներն են «Հայկական աղբիւրները Բիւզանդիոնի անկման մասին» եւ «Ժէ. տարի ազատագրական շարժումները Արեւմտեան Հայաստանում»:

Իր գլուխ – գործոցը եղաւ «Հայկական Մատենագիտութիւնը», որ լայն ընդունելութիւն գտաւ ամենուրեք: Այս աշխատութեան մասին գրուեցան բազմաթիւ գրախօսականներ՝ տարբեր լեզուներով:

Գործը իր բնոյթով մատենագիտական հանրագիտարան մըն է, որմէ կրնան օգտուիլ զանազան ճիւղերու մէջ աշխատող գիտնականներ՝ պատմաբաններ, բանասէրներ, արեւելագէտներ, փիլիսոփաներ, բժիշկներ, քիմիագէտներ, ուսողագէտներ եւայլն: Աշխատութիւնը կ'ընդգրկէ տեղեկութիւններ Ե. – ԺԸ. դարերու հայ ինքնուրոյն եւ թարգմանական գրականութեան մասին: Օգտագործած է 1512 թուականէն մինչեւ մեր օրերը լոյս տեսած հայերէն գիրքերը, հայերէն եւ օտար լեզուներով հրատարակուած պարբերական մամուլը, ձեռագիրներ եւ այլ նիւթեր:

«Բովանդակութեան հարստութեամբ եւ նիւթերու ներկայացման ձեւով «Հայկական Մատենագիտութիւնը» ոչ միայն կը գոհացնէ ժամանակակից մատենագիտութեան պահանջները, այլեւ կը բերէ բազմաթիւ նորութիւններ»,— կը գրէր Գ. Աբգարեան գրախօսականի մը մէջ:

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

Բ.

Շատ կը խօսուի արեւելեան եւ արեւմտեան եկեղեցիներու մերձեցման մասին, քիչ կը խօսուի արեւմտեան եկեղեցիներու մասին, որոնք պատմականօրէն բաժնուած են Հռոմէն: Դաւանական հիմնական տարբերութիւններու հետ կազմակերպութեան, եկեղեցիի ըմբռնումի տարբերութիւններ ունին: Պատմութիւնը արձանագրած է կրօնական պատերազմները, քաղաքացիական կռիւները միապետական եւ ժողովրդավարական սկզբունքներու շուրջ: Միշել տը Լ'Օփիթալ եւ իրաւաբան Փասքիէ կը նկարագրեն տանջանքները, կոտորածները: «Զէին մտածեր որ Ֆրանսացիներ են, ազգականներ եւ բարեկամներ որ թշնամացած են, որովհետեւ դաւանանքով տարբեր են: Կալուինականներ կը պնդէին, թէ հպատակները պարտաւոր չեն հնազանդելու բռնակալ թագաւորի մը»:

Թէոտոր Տը Պիզ կը բանաձեւէր ժողովրդավարական սկզբունքը Մարսիլիօ տի Փատովայէն ետք 1574ին. «Ժողովուրդը կառավարութեան համար չէ, կառավարութիւնը ժողովուրդին համար է, որ զինք ընտրած է, դաշինք մը կայ վեհապետին եւ ժողովուրդին միջեւ, եթէ ան դէշ կառավարէ, ժողովուրդը իրաւունք ունի զայն տապալելու»: Կաթողիկէներն ալ նոյնը պիտի ընեն Հենրիկոս Երրորդի դէմ, երբ սպաննուեցաւ Հենրիկոս Տը Կիզը, երկու կողմերն ալ պիտի կրկնեն, թէ ժողովուրդը բարձր է թագաւորէն: Ֆրանսայի մեծ թագաւորներէն Հենրիկոս Չորրորդ սպաննուեցաւ, որովհետեւ Նանթի հրովարտակով պաշտամունքի ազատութիւն տուաւ կալուինականներուն եւ հաւասարութիւն՝ օրէնքի առջեւ:

Կաթողիկէ – բողոքական կռիւներուն կը յաջորդեն լուտերական – կալուինական կռիւներ: Լուտերականութիւնը պաշտօնական կրօնք էր, բայց կալուինականութիւնն ալ կը ծաւալէր, պաշտօնական կրօնք կ'ըլլար դերման իշխաններէն:

Հռոմէն բաժնուած, երբեմն հալածուած բողոքականները իրար կ'ատէին մահու չափ: Երկուստեք կը կրկնէին. «Հպատակները վեհապետին կրօնքն ունենալու են»: Երկու կողմերն ալ նոյնքան ուժգնութեամբ եւ մոլեռանդութեամբ կը պատերազմէին, կը ջարդէին անխնայ Աւետարանի տարբեր մեկնաբանութեան հետեւանքով եւ քաղաքական իշխանութեան նախանձախնդրութեամբ:

Պատմութիւն, աւանդութիւն, եկեղեցիներու վարդապետութիւն կը բաժնեն հաւատացեալները: Դիտողներու կողմէ աստուածաբան մը խօսեցաւ, երբ ունկընդրութեան ընդունուեցան Պապէն. «Եկեղեցիի վարդապետութիւնը կը կազմէ մեր բոլոր բաժանումներուն ընդունարանը եւ կը թուին բոլորովին անյաղթելի, հակառակ մեր բոլոր անկեղծ ջանքերուն: Մակերեսային եւ միամտօրէն լաւատես էքիւմենիզմ մը կը հաւատացընէ, թէ քրիստոնեաներու տեսանելի միութիւնը պիտի իրականանայ կարճ ատենէն: Ձեր Սրբութիւնն ալ կ'ըսէր, թէ ծանր եւ բարդ խնդիրներ կան ուսումնասիրելի եւ լուծելի, որոնց պայմանները ներկայիս դեռ հասունցած չեն»:

Աստուածաբանը կը յիշէ Օդոստինոսի խօսքը. «Փնտռելու եւ գտնելու է ճըշմարտութիւնը, փնտռել գտնելու համար, եւ գտնել դարձեալ փնտռելու համար», եւ կ'աւելցնէ.— «Իրարու հանդիպելու լաւագոյն ուղին՝ դուրս գալու ենք մենք մեզմէ, մեր մեղքերու ներողութեան ապահովութեամբ, առանց մեր նախընտրութեանց կամ մեր արժանիքներուն՝ ապրելու համար աշխարհի մէջ եւ աշխարհի մէջ մարդոց հետ: Այն ատեն պիտի ըլլանք իսկական աշակերտները Քրիստոսի, որ չուզեց ապրիլ ինքնիրեն համար, այլ միայն աշխարհի համար»:

Քրիստոսի գերեզմանին մօտ, երկար սպասումէ մը ետքը, երկու եկեղեցիներու պետերը հանդիպեցան իրարու: Պօղոս Զ. ողջունեց Պոլսոյ Տիեզերական Պատրիարք Աթենակորասը. «Մեծ է մեր յուզումը, խոր է մեր ուրախութիւնը այս ժամուն, իսկապէս պատմական, լռութեան եւ սպասումի դարերէ ետք արեւելեան եւ արեւմտեան եկեղեցիները կրկին ներկայ են յանձին իրենց վերին ներկայացուցիչներուն: Այս հանդիպումը փափաքն էր մեր անմոռանալի նախորդին, որուն հանդէպ յարգանք եւ համակրանք ունեցած էք: Իր փափաքն էր իրականացնել Քրիստոսի խօսքը. «Թող մէկ ըլլան: Անշուշտ միութեան ուղիները կըրնան երկար եւ դժուարութեամբ լեցուն ըլլալ, բայց կը հասնին նոյն աղբիւրին՝ Աւետարանին»:

Երկու եկեղեցիները բաժնուեցան, բայց Արեւելեան եկեղեցին բարենորոգում չկատարեց աստուածաբանական եւ վարդապետական, բաժանումէն առաջ կատարուած ազանդաւորական շարժումները միասին դատապարտուեցան: Հռոմ եւ Բիւզանդիոն միասին էին 484էն 518 տեւող հերձուածին ատեն: Բաժանումին պատճառ կը նկատեն Հռոմի եւ Բիւզանդիոնի աթոռներուն բռնած դիրքերը պետութեան հանդէպ: Հռոմ անկախութիւնը պահեց, որովհետեւ Եւրոպա անիշխանութեան մէջ ինկաւ: Արեւելքի մէջ ենթակայ եղաւ կեսարականութեան, ինչպէս Ռուսիոյ պատրիարքը: Կայսերական մնալով՝ Բիւզանդիոնի պատրիարքը տիեզերական տիտղոս առաւ, որուն դէմ բողոքեց Հռոմի եպիսկոպոսը, ուզեց գերակշիռ ըլլալ: Այս տեսակէտները կը հերքուին յայտնի Բիւզանդագէտ Հենրիկոս Կրեկուարէն, որուն համաձայն եկեղեցիի եւ պետութեան միջեւ տեղի ունեցած պայքարին յաղթութիւնը եկեղեցիին մնաց:

Պոլսոյ Պատրիարքը ջերմ համակրութիւն յայտնեց Պապին եւ համամտութիւն մերձեցման, «Քրիստոնեաները գիտնալու են որ մէկ եկեղեցի ունին, մէկ խաչ, մէկ Աւետարան: Իւրաքանչիւր եկեղեցի իր գանձերը դնելու է միեւնոյն պահարանին մէջ եւ բաշխուելու է հասարակաց դրամ մը, սիրոյ դրամը, որուն այնքան պէտք կայ»:

Արեւելեան եկեղեցին ունի ութ պատրիարք (Պոլիս, Անտիոք, Աղեքսանդրիա, Երուսաղէմ.— Ռուսիա, Սերպիա, Ռումանիա, Պուլկարիա) եւ չորս արքեպիսկոպոս (Աթէնք, Կիպրոս, Լեհաստան, Ֆինլանտա): Աթենակորասի հանդիպումը հաւանութիւն գտաւ գլխաւոր աթոռներէն, Աթէնք դժկամակեցաւ:

Երկու եկեղեցիներու մերձեցումը աւելի հեշտ պիտի ըլլայ, բայց միութեան համար բացատրելու է մէկ եկեղեցի, մէկ պետ յայտարարութեան իմաստը: Հռոմէական եկեղեցիի պատրիարք մը՝ Մաքսիմոս Սայեղ անցեալ տարի կը գրէր պաշտօնաթերթին մէջ. «Մեզի համար դժուարին կէտն է Լատիններու հասկցնել տեսականօրէն եւ գործնապէս, թէ միութիւն չի նշանակեր իւրացում, արեւելեան եկեղեցիները փորձարկութեան դաշտ մըն են, ուր օրթոտոքսները կ'ուզեն գիտնալ իրենց դիրքը միութիւնն իրականացնելէ ետք: Տիեզերական Ժողովը միութեան համար կրնայ բանալ հանդիպումի ընդարձակ հորիզոններ, բայց եթէ օրթոտոքսները իրազեկ ըլլան, որ այս հորիզոնները իրենց ետին կը ծածկեն լատինութեան մէջ կլանում մը, կարելի է վախնալ որ միութեան դուռը փակուի վերջնապէս»:

Յոյն – կաթողիկէ պատրիարքը կ'աւելցնէր նաեւ. «Մենք օրթոտոքս եղբայրներու հետ կը կազմենք մէկ ժողովուրդ, մէկ ըտանիք, միեւնոյն արիւնը, լեզուն, մտայնութիւնը, ծէսը, պատմութիւնը ունինք, ինչպէս նաեւ ընկերային միեւնոյն խնդիրները»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

Լուվէնի (Պելժիա) համալսարանի Փրոֆ. արեւելագէտ Ժեռար Կարիտ, իր կարգին, հետեւեալը կը գրէ այս գործին մասին.— «Իսկական Գանձարան մը հայկական հին գրականութեամբ եւ պատմութեամբ զբաղողներուն համար: Այս աշխատութեամբ հանրագիտարան մը կ'ունենանք մեր տրամադրութեան տակ, որուն պակասը կը զգացուէր ցարդ»:

Զ. ՇԼՈՒԿԵԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Որովհետեւ քսանամեայ միջոցներու դրութիւնը նախադասեցի, դարձնեմք ուրեմն մեր աչքը՝ զննել սակաւուք անցեալ քսանամեայ միջոցները, 20էն ց40, 40էն ց60 եւ 60էն ց80, որոց մէջ առաւել քանի նախընթաց ժամանակս ազգիս երիտասարդութեան դերը մեծցաւ եւ ի լոյս աշխարհի սկսաւ երեւիլ: Որք այդ միջոցներուն մէջ իբր երիտասարդ մրցեցան եւ գործեցին կամ կեանքերնին աւարտեցին կամ սկսան ծերութեան հասակին սեմը կոխել, կամ այրութեան կատարեալ հասակին արդիւնքը վայելել:

Ամենեքին որ քառասնամեայ եւ վաթսնամեայ հասակը անցուցած են այսօր եւ նախընթաց հասակներուն մէջ կատարած գործերնին կրնան ցուցնել մեզի իբր յորդորակ եւ օրինակ, ամենեցուն վկայութեամբ ընտիր երիտասարդներ եղած են, եւ այդ տարիքին մէջ իրենց կատարած գործերովը երախտապարտ ըրած են ազգը, եւ երախտեօք զնա ուրախացուցած:

Ոչ յանդէպս յիշեալ տարիներէ անդին չեմ անցնիր, վասնզի այդ տարիներէ առաջ երիտասարդութիւնը եւ ոչ իսկ կըրցած էր յասպարէզ գալ, եւ որք ազգային գործոց տեղեակ են՝ պիտի խոստովանին թէ հազիւ ծանօթութիւն իսկ կայր ազգին մէջ, թէ երիտասարդութիւն մը կայ եւ թէ անկէց օգտակար արդիւնքներ կրնան յառաջ գալ:

Մեր հին անցելոյն ինչպէս եղած եւ գործուած ըլլալուն նկատմամբ մանրախոյզ տեղեկութիւնք կը պակսին մեզ, եւ չենք կարող հաստատել երիտասարդութեան գործերը հին դարերու մէջ, թէ պէտեւ մակաբերութեան եւ իմաստասիրութեան փաստեր, եւ պատմութեանց խորշերուն մէջ պահուած մանր պարագայք ըստ բաւականին կը ծանուցանեն մեզ, թէ գլխաւոր յիշատակութիւնք որք կատարեցան յազգիս, գլխաւոր շարժմունք՝ ազգին նոր ձեւ եւ նոր կերպարանք տալու, գլխաւոր ջանք՝ որպէսզի յառաջդիմութեան բարիքը արմատանայ ի մեզ, երիտասարդութեան արդիւնքն եղան: Իսկ երբ ազգն թշուառութեանց եւ հակառակութեանց ծովուն մէջ թողեալ, եւ ի ցաւոց զոգ անզգայացեալ, երկար ժամանակներ եւ շատ դարեր անոք եւ անօգնական զրկեալ մնաց, եւ չկրցաւ տարածեալ շարժում մը արդիւնաւորել, եւ ոմանց դիւցազնական ճիգը անբաւական եղաւ բովանդակ ազգութիւնը ոգեւորել, այդ դժնդակ միջոցին մէջ, ինչպէս ամէնքնիդ գիտէք, երիտասարդութիւնը ի խոր քուն թմրութեան կը խորթայր, եւ մարդ չէր որ այդ ազնիւ եռանդը զարթուցանէր:

Մանր ուսումն իսկ, սակաւաւոր դաստիարակութիւնն, անկատար կրթութիւն եւ թերի հմտութիւնք, զորս հայ մանկութիւնն սկսաւ ստանալ իննեւտասներորդ դարուս առաջին քառորդին մէջը կամ վերջը, սուրբ հուր եղան եւ վառեցին Հայերը ի տենչ բարւոյն եւ ի մշակութիւն աստուածապարգեւ բանին եւ հանճարոյ եւ ի վայելումն այն բարեաց, որք յաստիս օրինադրեցան, ոչ թէ ունայնութեան զգայական հեշտութեանց համար՝ այլ բարոյական կարգի եւ ընկերական դրութեան եւ մեր ազգայնութեան կատարելագործուելուն համար: Այդ թերուս մանկութեան յաջորդեց երիտասարդութիւնն, զոր առաջին կը թուեմ ես ի շարս արդիւնաբեր եւ երախտաւոր նոր երիտասարդութեանց, որք վերջին ժամանակներու մէջ Հայութեան բախտին հետ լծակցեցին իրենց անունը: Սկսան շարժմունք ուսման եւ դաստիարակութեան՝ զգացեալք իբր անտնօրինելի պէտք եւ տարածեալ առ ամենայն ազգն եւ առ ամենայն քաղաքս եւ դիւղս եւ թաղս, եւ ոչ եւս պահեալ իբր առանձնաշնորհութեան ոմանց կամ սակաւուց: Վարժարանք, որք կարացին ապա ազգօգուտ անձանց սերմնարան լինել, այդ միջոցին մէջ կանգնեցան, եւ երիտասարդ անձինք որք ոչ ի դժուարութեանց կը փախչէին, եւ ոչ ի ձախողութեանց կը կասէին, հիմնադիրք եղեն աստ եւ անդ գեղեցիկ հաստատութեանց. եւ իրենք եղեն պատճառ որ ազգը ունեցաւ յաջորդ միջոցի մէջ երիտասարդութիւն մը, որ իւր կրթիչը գերազանցեց, եւ ազգային հոգին իմացաւ եւ զգաց լաւագոյն եւս քան զիւր ուսուցիչն:

Ահաւասիկ միջոցն յորում Ճեմարանեան եւ Սուրբ Սահակեան սանունք, իրենց մանկութեան միջոցը աւարտած, կը մտնան յասպարէզ իբր երիտասարդք եւ իբր գործող անդամք ազգութեան: Դաստիարակութեան ասպարէզը եւ դաստիարակեալ ազգութեան խայթը չեն բաւեր այլեւս այս իզձերն յագեցնել, առաւել կը բարձրանան սոքա իրենց ձգտմանց եւ իրենց բաղձանաց մէջ, որովհետեւ աւելի բարձր նպատակ մը կ'ըմբռնէ նոր երիտասարդութիւնն իւր գաղափարներուն մէջ: Ազգային կազմակերպութեան եւ վարչութեան ձեւոյն վրայ կը տարածէ իր միտքը, եւ իր ուշը ի նոյն սեւեռելով եւ հետազնին փոյթը առ արտաքինն դարձնելով, նոր դարուս ոգին կշռադատելով եւ յառաջադէմ ազգաց օրէնքները հետազննելով, կը հետեւցնէ թէ սահմանադրութեան ձեւ մը հարկաւոր է, եւ այդ ձեւոյն ստացութեան համար կը զինի նոր երիտասարդութիւնը, իրեն նիզակակից դտնելով նախընթաց երիտասարդութեան մեծամասնութիւննալ, թէպէտեւ չեն պակսիր տարերք, մնացորդք առաւել հին երիտասարդութեանց, որք դիմադրել կը ճգնին եւ դժուարութիւններ յարուցանել:

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(5 Շար.)

ՓԱՆԱՄԱՅԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ամերիկացի քոլէճական տղոց երիտասարդական ազգամոլութեան իբրեւ արտայայտութիւն Փանամայի մէջ տեղի ունեցած միջադէպ մը, շուտով մեծցաւ, արիւնահեղութեան պատճառ եղաւ եւ իրական միջազգային տագնապ մը դարձաւ: Այս իրողութեան առջեւ, սպանութեանց եւ հրձիգութեանց շղթայազերծումը եւ ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ ամերիկացի եւ փանամացի ներկայացուցիչներու բուռն հակաճառութիւնները՝ պէտք է անհամեմատօրէն մեծ նկատուին :

Իսկապէս, գրեթէ անհաւատալի է, որ անպատասխանատու տղոց կողմէ դրօշակի մը վար առնուիլը պատճառ եղած ըլլայ այսքան չարիքի :

Բայց, իրականութեան մէջ, ասիկա պատահական պատրուակ մըն էր, որ պոռթկացուց բազմաթիւ տարիներէ ի վեր Փանամացիներու հոգիին մէջ կուտակուած ազգային դառնութիւնը, որուն արմատները կը գտնուին այս փոքր երկրին ծննդեան շրջանին (1903) եւ անկէ անմիջապէս ետք, ջրանցքին շուրջ Միացեալ Նահանգներու հետ ստորագրուած դաշնագրին մէջ :

Դաշնագրին ստորագրումը.— Մինչեւ այն ատեն, Փանամա պարզ մէկ գաւառն էր Քոլոմպիոյ, որուն Ծերակոյտը մերժեց ստորագրել Միացեալ Նահանգներու կողմէ պահանջուած եւ անոնց առիւծի բաժինը եղող ջրանցքի դաշինքը: Թէոտոր Ռուզվէլթի ամերիկեան կառավարութիւնը, այն ատեն, Փանամայի մէջ կազմակերպեց անջատողական յեղափոխութիւն մը եւ ճանչցաւ երկրին մէջ դեռ լաւ մը չհաստատուած յեղափոխական կառավարութիւնը: Հռչակաւոր «մեծ գաւազանի քաղաքականութիւն»ն էր ասիկա: Եւ այսպէս, ստորագրուեցաւ ջրանցքի դաշինքը ...

Այդ դաշնագրին մէջ կ'ըսուէր՝ թէ ջրանցքը պիտի բացուէր Միացեալ Նահանգներու կողմէ, եւ միայն անոնց կողմէ ալ պիտի շահագործուէր : Այս նպատակով՝ Միացեալ Նահանգներուն կը տրամադրուէր ջրանցքին երկու կողմերը հինգ մղոն լայնքով հողաշերտ մը, որ մշտականօրէն պիտի մնար Ամերիկացիներու հակակշռին տակ, սակայն, միեւնոյն ատեն, պիտի գտնուէր Փանամայի Հանրապետութեան բարձր դերիշխանութեան ներքեւ :

Փանամայի օրէնսդէտները – ներկայիս կը պնդեն թէ ամերիկեան մայրաքաղաքի իրենց երկրի այն ատենուան դեսպանը լիազօրուած չէր այդ աննպաստ դաշնագիրը ստորագրելու, թէ անորոշ ժամանակով հողային գօտիներ վարձու տալը անծանօթ է միջազգային իրաւանց — եւ հետեւաբար չեղեալ կը նկատուի : Բայց, Փանամացիներու դժգոհութեան իրական

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, (Յառաջ).— Այս տարի եւս տեղւոյս մէջ տօնուեցաւ Մանուկներու Օրը: Յունուար 19ի Կիրակի կէսօրէն ետք Րիւ Ժէի սրահը լեցուած էր գիտակից բազմութիւն մը: Ամէն ոք ուրախ էր մանաւանդ մանուկները: Վերջապէս իրենց օրն էր: Շնորհիւ մեր Կապոյտ Խաչի քոյրերուն այլեւս աւանդութիւն է դարձած այս հանդէսը: Տարուան մէջ օր մը քանի մը ժամ ապրիլ մեր մանուկներուն հետ, ուրախանալու եւ ուրախացնելու անոնք, որոնք վաղուան մեր միակ յոյսն են :

Այս տարի Կապ. Խաչի միօրեայ դրպրոցին դասաւանդութիւնները ստանձնած են Մերձաւոր Արեւելքէն քաղաքս ուսանելու եկած երկու հայ երիտասարդներ, որոնք մեծ համբերութեամբ ջանք չեն խնայեր իրենց մայրենի լեզուն սորվեցնելու մեր մատաղ սերունդին :

Գեղեցիկ տօնածառ մը դրուած էր բեմին վրայ. զարդարուած գոյնզգոյն լոյսերով եւ այլ իրերով : Անոր շուրջը համախմբուեցան դպրոցի բոլոր աշակերտները. իրենց ուսուցիչներու ղեկավարութեամբ երգեցին «Ո՛վ մեծասքանչ դու լեզու» որմէ յետոյ տեղւոյս Կապ. Խաչի վարչութեան նախագահուհի Տիկին Մարի Միքայէլեան քանի մը հակիրճ խօսքերով բացատրեց օրուան տօնին իմաստը եւ Կ. Խաչի կատարած հայրենանուէր գործունէութիւնը սկսած 1928էն, տեղւոյս մէջ, որ յիշեալ թուականէն մինչեւ այսօր, յարատեւօրէն կը շարունակէ պահել իր դպրոցը որ ազգապահպանման ամէնէն կարեւոր ազդակն է : Ապա աւելցուց.— հպարտ ենք ըսելու որ եթէ այսօր մեր գաղութին մէջ ունինք նոր սերնդականներ որոնք որոշ չափով հայերէն գրել եւ կարդալ գիտեն, ատիկա կը պարտին միմիայն Կ. Խաչի դպրոցին ու անոր նուիրուող ազգասէր ուսուցիչ ուսուցչուհիներուն :

Հոս պարտք կը զգամ ըսելու որ Տիկին Միքայէլեանի տարած աշխատանքը ազգային գետնի վրայ վեր է մեր բոլորիս գնահատանքէն: Սկիզբէն ի վեր եղած է տեղւոյս մասնաճիւղի գործօն անդամուհիներէն մէկը ու այսօր ալ միշտ կը մընայ պատնէշին վրայ, հակառակ իր յառաջացած տարիքին եւ ընտանեկան ծանրաբեռնուած գործերուն կ'աշխատի ոգի ի բռին օգտակար ըլլալու իր ազգին զաւակներուն: Այս անգամ եւս իր տքնաջան աշխատանքներով պատրաստած էր օրուած հանդէսին պատշաճ գեղարուեստական կոկիկ բաժին մը:

Դպրոցի աշակերտները 5 – 15 տարեկան ամէնքն ալ բան մը ունէին ըսելիք : Տրամախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ եւայլն, զորս կատարեցին գրեթէ անսխալ : Ո՞ր Հայը պիտի չուրախանար ի տես նոր լեզու ելած այս փոքրիկներուն: Ահա մանչ մը հազիւ հինգ տարեկան, հրացանը ուսին բեմ կուգայ ու համարձակօրէն կ'արտասանէ. — « Ես հայ զինուոր մըն եմ»ը, ու այսպէս քանիներ: Զորս փոքրիկներ Մարաշլեան, Զըրըքեան, Կիւրիւնեան եւ Ժօժօն (Իւլրիշ) մեծ յաջողութեամբ ներկայացուցին «Ամէն բան չուտող տղան » :

Տեսանք նաեւ շատ գեղեցիկ կերպով պատրաստուած կենդանի պատկեր մը՝ « Յիսուսի Ծնունդը»: Երգեցին նաեւ քանի մը յաջորդական խմբերգներ: Ներկաները բոլորն ալ ջերմապէս գնահատեցին:

Պ. Ս. Քէփէնէկեան (Ռոմանէն) իր զաւակներով մեծ յաջողութեամբ ներկայացուց զաւեշտ մը՝«Խեչոյի Թուզը» , որ բաւական խնդուք պատճառեց ներկաներուն :

Պ. Քէփէնէկեանի կողմէ եղած քանի մը խռախուսական եւ ազգասիրական խօսքերը մեծ տպաւորութիւն ըրին ներկաներուն վրայ, որոնք ջերմապէս ծափահարեցին զինքը:

Տիկին Մութաֆեան ափսէ մը թերթանուշ նուիրած էր Կապ. Խաչի վարչութեան, որ աճուրդի դրուեցաւ եւ ներկաներուն առատաձեռն նուիրատուութեամբ դպրոցին ապահովեց մօտ հինգ հարիւր ֆրանքի գումար մը :

Աճուրդը վարեց Պ. Ե. Մարաշլեան որ նաեւ կատարեց Կաղանդ Պապայի դերը : Փոքրիկներուն հաճոյք պատճառելու համար իր ծանր բեռով շրջեցաւ սրահին մէջ ու իր շուրջը հաւաքեց սրահին մէջ գտնուող բոլոր պզտիկները զանազան հարցումներէ ետք իւրաքանչիւրին, յանձնեց Կ. Խաչի կողմէ պատրաստուած մրգեղէններու ծրարիկներ, որմէ յետոյ ամէնքս մեծ գոհունակութեամբ մեկնեցանք սրահէն :

Պ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Խորհ. Միութեան բնախօսութեան համագումարը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբերին, Երեւանի մէջ :

Պիտի նախագահէ Ակադ. Է. Հասրաթեան :

ՄԵԾ ԵՐԳԻԾԱԲԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Դիլիջանի մէջ տօնուեցաւ Յ. Պարոնեանի ծննդեան 120ամեակը: Գրադարաններուն մէջ ցուցադրուած են մեծ երգիծաբանին կեանքն ու գործը ներկայացնող նիւթեր: Թատրոնը ներկայացուց « Պաղտասար աղբար»ը :

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ ԿԸ ՀԱՐՍՏԱՆԱՅ

« Սով. Հայաստան» կը գրէ.— նկարիչ Եղիա Գասպարեանի վրձինին պատկանող վեց նկարներ, որոնք կը գտնուէին ըՍփիւռքի նշանաւոր արձակագիր Համաստեղի մօտ, գրագէտին փափաքով ու նախաձեռնութեամբ Հայաստան ղրկուած են :

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԵԴՐՈՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի բնագիտութեան ճիւղը հինգ աշխատանոցներ պիտի հաստատէ Աշտարակի մօտերը :

ՄԱՄՈՒԼԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի որոշումով, մամուլի կոմիտէի նախագահ նշանակուած է Հրանտ Մարտիրոսեան :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԸՆԿՈՒԶԵՆԻ

Այդպէս էր երգում Զենոբը :

Շաբաթուայ որոշ օրերին Զենոբը ըզբաղւում էր որսորդութեամբ : Որսը անում էր իր տան բոլորակ պատուհանից, որ շբաք էր կոչւում : Ուղղակի տան միջից չախմախլի հրացանով կրակում էր կամուրջի մօտով անցնող արջերի եւ եղնիկների վրայ :

Թէպէտ աշխատաւոր Սասունցիք աւանդաբար հինգ – տասը տարին մէկ անգամ մէկական այծ էին խառնում Դաւթի հօտին, բայց այդ հօտը չէր բազմանում, որովհետեւ կորուստները մեծ էին: Մի մասը գլորւում էր ժայռերից, մի զգալի մասին գազաններն էին ոչնչացնում, իսկ մի չնչին մասն էլ էծապակաս, չքաւոր շինականներն էին իրենց տուն տանում, գլխաւորապէս՝ անտիրական պառաւներն ու ծերունիք : Այդ էր պատճառը, որ արգելուած էր Դաւթի այծերին սպանել, եւ Թամօն մէկն էր նրանցից, որ խստութեամբ հետեւում էր այդ զարմանալի հօտի պահպանութեանը :

Սուր լսողութիւն ունէր ճախրականցին: Նրա ականջը որսում էր ամենանուրբ շշուկները: Գիշերային խոր լռութեան մէջ ջրաղացի դրանը կանգնած նա որսում էր մօտիկ ծերպերով անցնող այծերի ու մաքիների ոտնաձայնը, զանազանում էր նրանց հազը : Զենոբի կրակոցը նա առնում էր ջրաղացի ներսում, չուալների վրայ նստած պահին:

— Ընկաւ խեղճ քուվին, — յանկարծ բացագանչում էր նա եւ դուրս թռչելով, վառուած ծխամորճը ձեռքին պահած, քայլերն ուղղում էր դէպի Ֆռֆըռ քարի կողմերը:

Զարմանալի մարդ էր Զենոբը, մի կատարեալ ծուռ: Նա մի անդրագէտ հայրենասէր փիլիսոփայ էր, որ քարոզում էր, թէ՝ ով սիրում է իր հայրենիքը, նա պէտք է իր տունը հայրենեաց հողի վրայ շինի: Իւր դարբնոցում նա մի մեծ քլունգ էր շինել : Հէնց որ նկատում էր ոեւէ մէկին, որ խօսքով հայրենասիրութիւն էր քարոզում, իսկ գործով հակառակ էր գնում այդ գաղափարին, վերցնում էր իր քլունգը եւ գնում կործանում էր նրա տունը, որտեղ էլ շինուած լինէր այն : Վերադարձից յետոյ դարբին Զենոբի հողոտ քլունգը սրբում էին երկու նշանաւոր գիւղացի, որոնցից մէկը կոչւում էր Սեմալցի Թաթօ, իսկ միւսը Գութան Յարութ:Սրանք ապրում էին Կուրտիկ լերան ստորոտում: Քլունգի ծայրը մաքրելով, նրանք այդ փոշին խառնում էին ջրին եւ դրանով թրջում էին հայրենեաց հողի վրայ շինուող տան պատերը :

Զենոբը, իբրեւ բնիկ սասունցի, ատում էր այն բոլոր հայ գործիչներին, որոնք Հայաստանի ազատագրութեան յոյսը կապում էին Եւրոպացոց դիւանագէտների կեղծ խոստումների հետ : Սասուն եկած մի քանի դաշնակ գործիչների դարբինը քլունգով վտարել էր Տալւորիկից :

Հայ պարտիզաններից Զենոբը սիրում էր միայն Անդրանիկին եւ մեծ հայրենասէր Գէորգ Զավուշին: Այդ երկուսը նրա մօտ յաճախ էին հիւր լինում : Զենոբը նրանց միջոցով ուզում էր վերականգնել հայ եւ քուրդ ժողովուրդների նախկին բարեկամական յարաբերութիւնները՝ օսմանեան բռնապետութեան դէմ միասնաբար գործելու համար :

— Բա, տուն քանդելու համար մինչեւ Հալէ՞պ կ'երթան , – հարցրեց Խոդեդանը, որ ամբողջ ժամանակ լուռ կանգնած, զարմանքով դիտում էր այդ հէքեաթային հսկային :

— Այ տղայ, ծուռ հօ չե՞ս ,— նեղացած նկատեց Զենոբը , Սատանի կամուրջը անցնելով եւ մօտենալով նրանց : — Կ'երեւայ՝ դու սասունցի չես : Ո՞վ է, — հարցրեց դարբինը, խօսքը Թամոյին ուղղելով :

— Զորօ – Դաւթի թոռն է :

— Որ էդպէս է, բարեւ, ախպէր: Քո պապ մեր գիւղից է քոչել Մոտկան : Մի ընկոյզի ծառի համար վիճել է հարեւանի հետ եւ, իր ճոկանն առնելով, խռոված հեռացել է գիւղից : Գիտե՞ս ինչ, ախպէր Ասուատուր ,— շարունակեց երկաթագործ դարբինը ,– ամէն բանից քաղցրը հայրենիքն է: Ով իր տունը հայրենիքից հեռու է շինում, նա ազգի դաւաճան է :

— Դու ճշմարիտ ես, Զենոբ, լաւ ես անում, որ քանդում ես դաւաճան մարդու տունը, բայց Դաւթի էծերին ինչո՞ւ ես վնաս տալիս : Չէ՞ որ նրանք հայրենեաց հողի բարիքն են, — միջամտեց ճախրականցին :

— Սխալուեցի , քեռի Թամօ, սրանից յետոյ զգոյշ կը լինեմ ,— խոստացաւ Զենոբը :

Հողոտ քլունգը թիկունքին դրած՝ Ֆռֆըռ քարի մօտ կանգնած էր Հալէպից վերադարձած սեւադէմ յաղթահասակ դարբինը, յօնքերը ծալծալ պղտորած , մազեղէն սեւ աբան եւ բրդեայ անդրավարտիքը հագին :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԿԱՊ. ԽԱՉԻՆ

Մարսէյլի Միջմասնաճիւղային վարչութեան կազմակերպած «Կապոյտ Խաչի Օր»ուան հանդէսին, Տիկին Հուրի Իփէկեանի բանախօսութեան առիթով եղած ինքնաբուխ նուէրները ի նպաստ Կ. Խ. դաստիարակչուհիներու հայեցի կրթութեան հիմնադրամին :

Մարսէյլի առաջնորդարան 50 Ֆրանք, Հ. Յ. Դ. Կոմիտէ 40, Տէր Շահան Տէտէյեան քսան, Տէր եւ Տիկին Խոսրովեան քսան, Տէր Վարդանեան 10, Տէր Եղիշէ Փանոսեան տասը, Պ. Սարգիսեան Յակոբ քսան, Պ. Յովակիմեան տասը, Վազգէն վարդ. Քէշիշեան յիսուն, Պ. Մկրտեան տասը, Տիկին Սիրանուշ Մանուկեան տասը, Շալճեան ընտանիք յիսուն, Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Սահակ Աւետեան քսան, Տէր եւ Տիկին Արզումանեան քսան, Տէր եւ Տիկին Ֆիրէնիքեան տասը, Տէր եւ Տիկին Եփրեմ Իւթսիզեան քսան, Տէր եւ Տիկին Տէր-Գէորգեան տասը, Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբ տասը, Պ. Սահակ Գաբրիէլեան քսան, Վասպուրականի Հայր- Միութիւն երեսուն, Պանդուխտ մը տասը, Վռամեան ենթակոմիտէ քսան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ տասը, Տէր եւ Տիկին Փափազեան տասը, Տէր եւ Տիկին Պալեան քսան, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Յուսիկեան, Տէր եւ Տիկին Մարկոսեան տասնական, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան, Հ. Մ. Ը. Մ., Ոմն քսանական, Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբ 110 Ֆրանք: Ընդհ. գումար 770 :

×

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը յանձնարարէ իր ուսանող հայ սաներէն մէկը թուաբանութեան (մաթեմաթիք) մասնաւոր դասերու համար: Հեռաձայնել Հինգշաբթի օրերը՝ Քելերման 52-01:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը, միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերը, այս Շաբաթ օր, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՀԱՄԱԽՄԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Վարչութիւնը կը խնդրէ բոլոր անդամներէն որ ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին: Օրակարգ տեղւոյն վրայ :

SALLE GAVEAU
45 Rue La Boëtie, PARIS (8e)
ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 21

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ
ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Մասնակցութեամբ
ՍԻՒԶԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ (Տաւիղ)
Premier Prix International
ԻԶԱՊԷԼ ԿԱՐՍԻՍԱՆՑԻ (Սոփրանօ)
ՓԱՐԻԶԻ ՍԷՆԹ – ԷՕՍԹԱՇԻ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
Président-Fondateur
R. P. EMILE MARTIN de l'Oratoire
Ղեկավար՝ ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ
Կը նախագահէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի)

Յայտագիր.— Կոմիտաս Վարդապետ. — Պատարագէն հատուածներ եւ ժողովրդական երգեր, (Կալի երգ, Սարերի վրով, Կուժն արա, Սօնա եար):
R.P. EMILE MARTIN, BACH, MOUTON, DEBUSSY, MORTARI, MA'AYANI, PROKOFIEFF, LISZT, VICTORIA, INGEGNERI

Տոմսերու գին.— 4 – 15 Ֆրանք: Կարելի է հայթայթել:
Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Eglise St.-Eustache (Métro Halles, porte face au métro) — Chez Durand, 4 Place de la Madeleine, 8e (OPE. 62-19), — Librairie Palouyan, 43 Rue Richer, 9e (PRO. 25-46) — Salle Gaveau à partir du 10 Février.

ԾԱՆՕԹ.— Դուռները կը փակուին ժամը ճիշդ 21ին:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Գեղանոյշ Տէր – Կարապետեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Մ. Էսապալեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— հարիւր Ֆր. Աղքատախնամին, յիսունական Ֆրանք Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ
95ԱՄԵԱԿԻՆ
եւ
«ԱՆՈՒՇ» ՕՓԵՐԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս Կիրակի, ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահը, 32 Բիւ տը Թրէվիզ :

Կը նախագահէ Ս. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ, Լ. ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ եւ Կ. ԹՈՒԼՈՒՄՃԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին :
Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խոհարար մը հայկ. հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար :
Դիմել «Յառաջ»ի :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

2 Փետրուար, 1964, Կիրակի.— Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից տօնին առիթով հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին: Ի ժամ Ս. պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած, վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի, Տ. Սուքիաս վրդ. Պարոնեանի, Յովհ. քհնյ. Հիւնքէրպէյէնտեանի, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Խընտամեանի, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թագըմճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պարտատլեանի, Յարութիւն քհնյ. Ճօրթուեանի եւ Ադդէ քհնյ. Փայլակեանի հոգիներուն համար :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

Հ. Յ. Դ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի ընկերները մէկ փետրուար, Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, Սէնթ Էթիէնի մէջ, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ. ներկայացուցիչը : Օրակարգ.— Զեկուցում, ընդհ. ժողովի :

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի, Տէսինի եւ Փոն տը Շէրիւրի ընկերները Կիրակի, Փետր. 2, կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Լիոնի մէջ, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կի ներկայացուցիչը : Օրակարգ.— Զեկուցում ընդհ. ժողովի :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլան եւ կը զեկուցանեն Կ. Կի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի բացառիկ ժողովը՝ որ յետաձգուած է ր, տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գրաւուած օր, Մարտ 14, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները :

Ակնունի ենթակոմիտէ, Շաբաթ 1 Փետրուար ժամը 21ին:

Շաւարշ Միսաքեան խումբ, Շաբաթ 1 Փետրուար, ժամը 21ին :

Գէորգ Զավուշ խումբ, Կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Նիկոլ – Դուման խումբ, Կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Մուրատ խումբ, Կիրակի, 9 Փետրուար կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւոր է: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ – Քաշանի «Մուրատ» խումբի կողմէ :

Այս Կիրակի ժամը 17էն 24
167, Rue Montmartre — Métro : Montmartre (au sous-sol de la Cassita)
Ընկերական մթնոլորտ
BAR DISQUES SELECTIONNES BUFFET

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Հարաւ. Ֆրանսայի Շրջանային վարչութեան, կազմակերպութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պօմոնի «Քրիստափոր» խումբին :

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ Շրջ. վարչութեան անունով խօսք կ'առնէ Ընկեր ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Կազմակերպիչ խումբի ուղերձը կ'արտասանէ ընկ. ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ
Այս առթիւ կը ցուցադրուին Հալէպի մէջ տեղի ունեցած Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղային Ողիմպիականէն տեսարաններ :

Իր նոր յայտագրով Պօմոնի « ՉԱՐԵՆՑ » պարախումբը
Պիտի ցուցադրուի քրքջալի զաւեշտ մը « ՀԻՒԱՆԴՏԵՍԸ »
Յայտագրի պաշտօնական բաժնէն վերջ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ԽՐԱԽՃԱՆՔ
Երգ, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ

Հայկ. երաժշտութեան նոր սկաւառակ մը, (շարք 6) թիւ MC 20172
Վերջին կատարելագործութեամբ պատրաստուած ՎՕԿ Ընկերութեան կողմէ
Ղեկավարութեամբ՝
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ»
«UNE SOIRÉE ARMÉNIENNE»
(Microsillon, 33 tours, 30 cm. 48 վայրկեան տեւողութեամբ)
Գունաւոր շքեղ կողք
Մեներգ, խմբերգ եւ սէնֆօնիք նուագախումբ 50 հոգի
Հայկ. պարերու եւ աշուղական երգերու կտորներ :
1.— Կենաց երգ, 2.— Արեւելեան ցոլքեր, 3.— Երջանիկ Աշուղը, 4.— Հայկ. պարեր (Հօյ Հելինէ, Թամ Զարա), 5.— Քաղհան եմ անում, 6.— Գարնան օրեր, 7.— Յոռետեսը, 8.— Հայրենի Յուշեր, 9.— Երկինքն ամպել է, եւ Տատրագոմի Հարսը օփերայէն պարեր :
Ստանալու համար դիմել Ա. Պարթեւեանի 14 Rue Petit, Paris 19e — Tél. BOT. 99-22 կամ Եկեղեցւոյ դիւանատունը :
Երգարանը կը տրուի միասին, Գին 30 Ֆրանք
(Գաւառներու համար առաքում contre remboursement, խնամուած ծրարով)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները ժող. երաժշտութիւն թիւ 20103, 20136, 20157, 20162, 20159,
Եկեղեցական երաժշտութիւն եւ Եկմալեան պատարագ.— 20114, Կոմիտասեան պատարագ 20150, 20169, Գանձարան Հայ եկեղեցական երաժշտութեան

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
31
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI
31 JANVIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9923

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 9923

ՄԵԾԱՍՔԱՆՉԻ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

—o—

Անվարան կարելի է ըսել, թէ Սփիւռքի մէջ չկայ այլ շրջան մը, ուր այնքան ա – նողոքօրէն նահատակուած ըլլայ հայե – րէնը, որքան Հարաւային Ամերիկայի այս ափերուն վրայ :

Լոյս տեսնող տասնի մօտ թերթերէն , շաբաթաթերթերէրն եւ ամսագրերէրն մա – ւի վրայ կարելի է հաշուել անոնք, որ որոշ բծախնդրութեամբ կը խմբագրուին :

Զինք ուղեր տալ անուններն այն հրա – տարակութեանց , որոնց սիւնակներուն մէջ շաբաթ շաբաթ կամ ամսէ ամիս կը խաչուի մեր Մեծասքանչը :

Լեզուական եւ քերականական սխալնե– րով կը վխտան շաբք մը գրութիւնները այդ թերթերուն, որոնց գլուխը կանգնած անձեր, կը թուի չունին ոչ պահանջուած դրական ճաշակը,— ոչ ալ պատրաստու – թիւնն իրենց ստանձնած պաշտօնին :

Զինք խօսիր արտայայտուած տեսա – կէտներու վաւերականութեան եւ լրջու – թեան մասին : Կ'ապրինք ազատ մի քա – վայրերու մէջ, ուստի այնպէս կը կար – ծուի, թէ ուղիղ կամ սխալ կարելի է ա – մէն ինչ գրել ու խօսիլ :

Առայժմ մեզ հետաքրքրողը գրուածնե– րու եւ խօսուածներու լեզուական մա – սըն է :

Երբ այս տեսանկիւնէն կը մօտենաք կարդ մը թերթերու խմբագրական սիւ – նակներէն սկսեալ պատահական աշխա – տակիցներու գրութիւններուն, ձեր մար – մինը կը փշաքաղի, ի տես մայրենիքի հասցուած վիրաւորանքին :

Կ'ենթադրենք, որ այդ նախճիրներուն հեղինակները կամաւոր կերպով չեն գործեր չարիքը :

Հրապարակագրութեան եւ գրականու – թեան կանոններու անծանօթ եւ հարցերը լեզուա–գրական կատարելութեամբ մը – չակելու պատրաստութենէ զուրկ ըլլալն է գործուած ոճիրին պատճառը :

Ոճիր կոչեցինք մեղանչումը զոր ան – գիտակից կերպով կը գործեն մարդիկ , քանի որ ծանօթ չեն կիրարկուած զա – ուեսային :

Բոլոր արհեստներուն նման արհեստ մը՝ առաւել արուեստ մըն է գրականութիւ – նը, որուն մէկ ճիւղը կը ձեւացնէ հրա – պարակագրութիւնը :

Եւ երբ մարդ զուրկ է ասպարէզին պա– հանջած պատրաստութենէն, ճակատա – գրուած է թերիներ գործելու :

Թերիներ ներելի են, երբ անհատական նախաձեռնութեան միայն կը վնասեն :

Իսկ երբ անոնք կը դառնան ժողովուր– դի ամէնէն սրբազան հարստութեան՝ իր լեզուին վարկին դէմ ուղղուած մեղան – չումներ, ատոկ կը տուժէ համայնքը :

Ահա թէ ինչու ներելի չէ, դիտակցօրէն կամ ոչ, մխրճուիլ ասպարէզի մը մէջ , որ ունի իր դաղանիքները, ուսանելի իր մասերը :

Լուելը եթէ ոսկի է, ներկայ պարագա – յին նկատի առնուելիք մեծագոյն առաքի– նութիւնը պէտք է ընդունիլ զայն :

Եթէ մարդ չունի խօսելու չնորհ, պէտք չէ ցաւակէ բեմ ու ճառախօսէ, կրնայ նոյն կեցուածքը ունենալ, երբ հարցը կը վե – րաբերի դրելու :

Սահպողականութիւն մը չկայ գրիչ շարժելու: Գրականութեան պատմութիւ– նը մերժած է անգամ անկիւն մը՝ ոչ թէ թերիներով խեչերանքներ մրոտող պա – տահական գրիչներու, այլեւ լեզուի կա – նոններուն վարժ ուրիշներու ալ, որոնց ճակատին չէ քսուած արուեստագէտի լու – սաւոր միւռոնը :

Մարդիկ իրենց կարծեցեալ համբաւը ձեռքէ կը հանեն հռետորութիւն փորձե – ցած է Թրքական հաւանական միջամտու– թեան մը : « Լոնտոնի մէջ, կը շարունակէ Մակարիոս Արք. , ինչպիսի ներկայա – ցուցիչները նոյնիսկ յայտարարած են թէ ի հարկին ուժով կը պարտադրեն կղզիին բաժանումը : Ըստ մեր տեղեկութեանց, գործի համախմբում կը կատարուի Ալեք– սանտրէթ : Կ'ուզեն մեզ վախցնել , բայց հանրային կարծիքը պէտք է դիտնայ որ բոլոր միջոցներով կը դիմադրենք կղզին բաժնելու որեւէ փորձի : Կարելի է ան – տեղի է որ Արքեպիսկոպոս մը բռնի ուժի մասին խօսի, բայց ի՞նչպէս մեր ժողո – վուրդը կրնայ չհաւատալ յարձակողներու դէմ » :

Ապա Գերպ. Մակարիոս կը բացատրէ թէ ինչո՛ւ ըստ իրեն Ցիւրիխի համաձայ– նագրերը ապօրինի են եւ կ'աւելցնէ թէ Կիպրոսի ժողովուրդը մեծ յոյս դրած է Ֆրանսայի վրայ որ ազատական փառաւոր անցեալ մը ունի եւ Զօր. տը Կոլի վրայ :

Կարդ մը լուրերու համաձայն կը կար– ծուի թէ Մակարիոս Արք. կը սպասէ որ Լոնտոնի ժողովը բոլորովին ձախողի , Ցիւրիխի համաձայնութեանց ջնջումը պահանջելու համար, իբրեւ դէմ ՄԱԿի Ուխտին :

ԻՆԷՕՆԻ ԳՈՀ ՉԷ ԱՄԵՐԻԿԱՑԷՆ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Յունուար 26 եւ 27 թուականով ·—

Վարչապետ Ինէօնիւ Էսոշիէյթըտ Փը – րես գործակալութեան Պոլսոյ դիւանին Տնօրէնին՝ Հոլ Մաքֆլուրի յայտարարու– թիւն մը տալով Ամերիկացիներէն ուզեց որ տեղեկանան Կիպրոսի իսկական դէպ – քերուն :

Ինէօնիւ ըսաւ .

« Ամերիկացիները նախ թող տեղեկա – նան իրականութիւններուն : Չեմ դիտեր թէ ինչ պիտի ըլլայ Ամերիկայի որոշու – մը, բայց չենթադրուիր որ, իրականու – թիւններուն տեղեկանալէն ետք , Միաց– եալ Նահանգները իրենց պատասխանու – թիւնը չկատարեն » :

Ինէօնիւ պաշտպանեց կիպրացի Թուր – քերուն անջատ կամ դաշնակցային վար – չութիւն մը հիմնելու պահանջները , եւ ըսաւ .

— Կիպրացի Թուրքերուն դէմ զոր – ծուած անխղճութիւններուն նմանը գըտ– նելու համար մարդ պէտք է Միջին դա – րու մոլեռանդներուն արարքները յիշէ :

Ինէօնիւ ցաւ յայտնեց յատկապէս Ա. – մերիկայի ու Եւրոպական կարդ մը եր – կիրներու «դէշ մամուլին» հակաթուրք հրատարակութիւններուն համար, եւ ը – սաւ թէ կարելի չէ ըսել որ Կիպրոսի խնդիրը ՄԱԿ պիտի փոխադրուի՞ եթէ համաձայնութիւն մը չկայանայ Լոնտոնի Կորհրդաժողովին մէջ: Վարչապետը ա – ւելցուց .

— Միայն ժամանակը ցոյց պիտի տայ թէ ո՞վ զօրավիդ պիտի վայելէ, Կիպրո– սի Սահմանադրութիւնը բռնաբարող – նե՞րը թէ զայն պաշտպանողները :

Ինէօնիւ Մակարիոսը ամբաստանեց թէ չէ գործադրած այն իրաւունքները որոնք ընծայուած են Թուրք համայնքին :

ԼՈՆՏՈՆ.— Ցունաստան կը վախնայ որ Թուրքիա միակողմանի միջամտու – թիւն ընէ եթէ համաձայնութիւն չկայա– նայ Լոնտոնի մէջ: Կղզիին մէջ անդոր – րութիւնը եւ ապահովութիւնը հաստա – տելու համար երեք երաշխաւոր պետու – թեան կողմէ սոսկողաբար միջոցներ ձեռք առնելու պահանջը , զոր ներկա – յացուցած է Թուրքիա , զգալի մտատան– ջութիւն մը յառաջ բերած է Հելլէն եւ կիպրական յոյն պատուիրակութիւննե – րուն մէջ: Այս չրջանակներուն համա – ձայն, Թուրքիա այժմէն կը պատրաստուի միակողմանի զինուորական միջամտու – թեան մը :

Ցայտնի կ'ըլլայ թէ Հելլէնները պիտի չընդունին Իրքինի պահանջը :

Կ'ըսուի թէ Անգլիացիներն ալ նպաս – տաւոր ընդունելութիւն չեն ըրած երաշ– խաւոր պետութիւններուն կողմէ կղզի օդնական ուժ ղրկելու գաղափարին :

Հելլէն պատուիրակութենէն իրաւասու մը հետեւեալը ըրած է ·

— Պէտք չէ մոռնալ որ երկու հա – մայնքներ կ'ապրին Կիպրոսի մէջ: Ապա – հովութիւնը կրնայ հաստատուիլ միայն չէզոք եւ բարեկամ ուժի մը կողմէ որուն հանդէպ վստահութիւն տածեն երկու հա– մայնքներն ալ : Հետեւաբար, Թրքական ուժերուն ներկայութիւնը չի կրնար է – րաշխիք մը նկատուիլ յոյն համայնքին համար: Ընդհակառակն, այսպիսի բան մը բոլորովին կրնայ աւելցնել ձգտումը: Նախընտրելի է որ անգլիական ուժերը չարունակեն ոստիկանական պաշտօնը : Եթէ Թուրքիա կղզիին մէջ միակողմանի կերպով չարժման անցնի, լուրջ վտանգ մը պիտի կազմէ կղզիին կացութեան եւ Թուրքիոյ ու Ցունաստանի յարաբերու – թիւններուն համար :

Հելլէն Արտաքին նախարար փալամաս յայտարարեց թէ վերջին օրերու չփում – ներուն ընթացքին ոչ մէկ զարդացում եւ յառաջդիմութիւն արձանագրուած է, եւ թէ Ցունաստան ամէն կարելի ջանք կը թափէ անկեղծօրէն , որպէս զի Թուր – քիոյ հետ յարաբերութիւնները չվատ – թարանան :

ՆԻԿՈՍԻԱ ,.. Պաֆի չրջանին մէջ կացութիւնը կը պահէ իր ծանրակչիռ հանդամանքը :

Վերջին օրերուն, 1958էն ի վեր առա– ջին անդամ ըլլալով , ԷՕՔԱկանները իրենց մասնաւոր տարազներով տեսնուած են :

Ցոյները , որոնք խուճապի մատնուած են Թուրքիոյ վճռական դիրքաւորումէն՝ Լոնտոնի Կորհրդաժողովին մէջ, եւ Թուրքիոյ կողմէ միջամտութեան մը հա– ւանականութենէն, մեծ թիւով ոստիկա – կան ոստիկանի նշաններ կ'ապտնեն ԷՕՔ– ականներուն թեւերուն :

Պաֆի այսքան մեծ կարեւորութիւն տրուելուն պատճառը այն է որ Պաֆ. կղզիին արեւմտեան մասին մէջ կը գըտ – նուի : Ցոյները կը յուսան որ, եթէ Հիւ – սիսէն ցամաքահանում ընէ , Հելլէններն ալ Արեւմուտքէն ցամաքահանում պիտի ընեն. :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՑԻՆ կը հաղորդեն թէ երես – փոխանական ժողովը վաւերացուց մա – հապատիժի վճիռը զոր Ատեանը տուած էր նախկին Գնդ. Այոէմիրի դէմ :

ՔԱՓ ՔԻՆԸՐՏԻՆ (Քանավերալ) Ամե – րիկացիները աշխարհի ամէնէն զօրաւոր հրթիռը արձակեցին որ ծիրի վրայ դրաւ աշխարհի ամէնէն ծանր արբանեակը՝ 17 թոն :

ՀՈԼԱՆԴԱՑԻ Իռէն իշխանուհին որ Թագուհիին եւ Պերնար իշխանին երկրորդ աղջիկն է կաթոդիկէ դարձաւ: Ծնողքը , բողոքական, յայտնեցին թէ միշտ ազատ ձգած են իրենց զաւակները :

ՖՐԱՆՍԱ յայտարարեց թէ երկու Զի – նատաններու տեսակէտը ոչ մէկ իմաստ ունի միջազգային իրաւական դեմքի վը– րայ եւ թէ Փարիզի մէջ միայն մէկ Չի – նատան կրնայ ներկայացուցիչ ունենալ (անշուշտ՝ Փեքին): Միւս կողմէ Թայ – ֆէյ մէջ (ազգ. Չինաստան) չատ զոհ են, այն համոզումն ունենալով թէ նեղը զը– րած են Մաօն ու տը Կոլը: Արդէն ճըշ – դեցին թէ Ֆրանսայի հետ խզումի մը նախաձեռնութիւնը պիտի չստանձնեն :

ՄՈՍԿՈՒԱ. Ուռչինկըն յարաբերու – թիւնները կրկին լարուած են: Արդարեւ ճշդուեցաւ թէ քանի օրէ կորսուած ամե– րիկեան օդանաւը, վար առնուած էր ա – րեւելեան Գերմանիոյ վրայ խորհրդային հալածիչ օդանաւի մը կողմէ եւ երեք հոգինոց անձնակազմը սպաննուած է :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

ԻՐ ՊԱՇՏՊԱՆՆԵՐԸ, ԴԱՍԱԼԻՔՆԵՐԸ, ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԸ

—o—

«Ալիք» երկու խմբագրականներով (20 եւ 21 Յունուար) կը ներկայացնէ Հայկական Դատին թշնամիները եւ զանոնք՝ իրենց իսկ խոստովանութեամբ, հաստատելով որ Հայկական Դատին հաւատարիմ պաշտպանը կը մնայ միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Ահա թէ ի՛նչ կը գրէ «Խորհրդային Մեծ Համայնագիտարանը»։—

«Հայաստանի խորհրդայնացման, այսինքն հայ ժողովրդի նոր պետական կեանքի զոյատեւումից սկսեալ՝ այսպէս կոչուած հայկական հարցը պէտք է նկատել հաշուեյարդարի ենթարկուած»։

Այս խոստովանութիւնը՝ Մոսկուայի կողմէ։

Տեսնենք թէ ի՞նչ կ'ըսէ Երեւան՝ «Այսպէս կոչուած, բանին մասին, զոր մենք «Հայկական Դատ» կը կոչենք «Խորհրդայնացուած» Հայաստանի երբեմնի վարիչը, Ա. Կարինեան, կը յայտարարէր՝ երբ ինքզինք տէր ու տիրական կը կարծէր։—

«Հայաստանի խորհրդայնացումով՝ Հայկական Դատը մի անգամ ընդ միշտ լուծուած է։ Կը հաւատանք որ աշխարհակալ լուծից ազատագրուող Հանրապետական Թուրքիան, իրեն հետ մեզ եւս Սեւրի դաշնագրի հակառակորդ համարելով, մեզ եղբայրական ձեռք պիտի երկարէ՝ երբ մենք, մեր թշնամի Դաշնակցականները տապալելով, Թուրքիոյ հետ միասին պայքարի կը լծուինք ընդդէմ Եւրոպայի դիւանագէտներին»։

Ինչպէս կը տեսնուի՝ հայ բոլշեւիկը կ'եղբայրանայ Թուրքին հետ՝ թաղելու համար Հայկական Դատը։

Այժմ տեսնենք թէ ի՛նչ կ'ըսեն Սփիւռքի հայ պոլիտիկոնները, — ռամկավար եւ հնչակեան խառնիճաղանճը։

Նախ Խորհրդային Մեծ Համայնագիտարանը՝ տարեթիւով։—

«Ռամկավար Ազատական կուսակցութիւնը ներկայիս բարեկամական դիրք բռնած է Խորհ. Հայաստանի հանդէպ։ Նրանց մամուլը չատ համակիր վերաբերմունք ցոյց կուտայ դէպի այդ իշխանութիւնը։ Նման դիրք բռնած է անդամ ազգայնական Հնչակը»։

Նոյն աղբիւրը իր այս «բարձր» վկայականը կուտայ պարզ այն պատճառով որ, ռամկավար ազատականութիւնը, «միակ կուսակցութիւնը, որ ըստ առաջնոյն, կը չարունակէ ծայրայեղ ատելութիւն անուցանել Խորհ. Հայաստանի հանդէպ, Դաշնակցութիւնն է»։

Եւ հիմա վկայական մըն ալ Երեւանէն, Ռամկավարներուն եւ Հնչակեաններուն տրուած։—

1961 Սեպտեմբեր 22ին, Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Ի՛. հա – մագումարին մէջ, այսպէս կը յայտարարէր Զարոբեան։

«Արտասահմանում, կոմունիստներից բացի, հայրենասիրական օգտակար աշխատանք են կատարում մի քանի յառաջդիմական կազմակերպութիւններ։

Մենք պէտք է պարզ ու որոշ յայտարարենք մեր վերաբերմունքը նրանց նը – կատմամբ։ Այդ բխում է կոմունիստական Պարտիայի բաղաքականութիւնից, որի նպատակն է ամրապնդել կապերն այն բոլոր յառաջդիմական կազմակերպու – թիւնների հետ, որոնք պայքարում են խաղաղութեան համար, ռէակցիայի, իմպերիալիզմի եւ պատերազմի դէմ բոլոր յառաջդիմական ուժերի միասնական ճակատ ստեղծելու համար։

Ներկայումս, օրինակ, Հնչակեան պարտիան վարում է խորհ. Հայաստանի գիծը, պայքար է մղում դաշնակ Թափ – Թըխուհիների դէմ յանուն խաղաղութեան։ Մօտաւորապէս նոյնպիսի դիրքերում է կանգնած Ռամկավարների պարտիան։ Մենք ողջունում ենք նրանց հայրենասիրական գործունէութիւնը կապիտալիստական երկրների հայկական գաղութներ – ի պայմաններում։ Արտասահմանի հայ յառաջդիմական կազմակերպութիւնների գործունէութիւնը միշտ կ'արժանանայ մեր աջակցութեան եւ օգնութեանը։ Ընդհրն այն է, որ պէտք է, համախմբել արտասահմանեան հայկական յառաջդիմական կազմակերպութիւնների բոլոր ուժերը, աֆտիւօրէն գործակցել տուեալ երկրի յառաջդիմական բոլոր ուժերի հետ եւ այսուհետեւ եւս անհաշտ պայքար մղել հայ ժողովրդի ոխերիմ թշնամի հակառեւոլուցիոն, բուրժուա – նացիոնալիստական Դաշնակցական պարտիայի դէմ՝ յանուն խաղաղութեան, ազատութեան եւ ժողովուրդների երջանկութեան»։

Այժմ թող խօսին Ռամկավարներն ու Հնչակեանները իրենց հաշուոյն։—

Ռամկավար կուսակցութեան Սուրիոյ «Եփրատ» թերթը, 1946, Յուլիս 11ին, կը գրէր։—

«Ներկայ արեւշող Սովետական Հայաստանով արդէն իրագործուած է Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան ի – ձեալը»։

Պոսթընի «Պայքար»ը, 1948 Փետրուար 21ին կը գրէր։—

«Իմ համոզումս է, եւ կը մտածեմ, որ Հայ Պատմութիւնը ուշադիր վերծանողներ կ'ընդունին թէ Հայաստանը, իրրեւ պետութիւն, դարերու ընթացքին այնքան ազատ եղած չէ, որքան ներկայիս»։

Հնչակեան կուսակցութեան պաշտօնա – թերթը «Արարատ» 1946 Յունիս 26ին, կը գրէր։—

«Ես կը սիրեմ Հայաստանը՝ նախ ա – նոր իրաւակարգին համար, ապա ղային կիրարկող պաշտօնէութեան, ապա անոր պաշտպան ժողովուրդին, ու ամէնէն վերջը ալ անոր հողին ու ժայռին համար»։

Հրաշալի՛ հայրենասիրութիւն, հրաշալի՛ վարդապետութիւն քաղաքական կուսակցութեան մը համար ... որ ղեկ – բախտաբար հայ է։

Ռամկավար ուրիշ թերթ մը, «Փարոս»ը 1932 Մայիս 22ին, կը գրէր։—

«Մեզի, Հայերուս համար, ամէն բա – ւարարութիւն կուտայ Լենինիզմի ազգութեան դաղափարը եւ եթէ ատկէ աւելին տրուի մեզի, պէ՛տք է բացարձակապէս մերժենք»։

Կը յիշեցնէ ... «Իսթիմէյտ»ը։

Աւելի ուշ, 1948 Դեկտեմբեր 1ին, «Զարթօնք» կը գրէր։—

«Հայ ժողովուրդը դժգոհ չէ, որ անկախ չէ ...»։ Իրա՞ւ կ'ըսէք։

Պարզ է, ռամկավար եւ հնչակեան ղեկավարները կը հրաժարին եւ՛ անկախութենէն եւ՛ Հայկական Դատէն։ Եւ աւելի յառաջ երթալով տղայական վերջնագիր մը կուտան Դաշնակցութեան։

«Դաշնակցութիւնը պէ՛տք է ճանչնայ հայ պետութիւնը, անկախարար անոր վարչաձեւէն, եւ դադրի իր ըմբռնած կեցուածքէն հանդէպ հայ պետութեան», կը գրէ «Արեւ», 1949 Փետրուար 12ին։

Այս վկայութիւնները արձանագրելէ ետք, «Ալիք» կ'եզրակացնէ։—

«Ուրեմն, երեւանի համայնավար ղեկավարները, Ռամկավար եւ Հնչակեան վարիչները, հանդիսանում են հայ ժողովրդի ազգային – քաղաքական Դատին ներքին թշնամիները։

Այս բոլոր վերլուծութիւններից յետոյ, մեր հարցադրումը։

— Ո՞վ է հայ ժողովրդի ազգային – քաղաքական Դատի տէրը եւ իրաւատուն։

Պատասխանը չատ պարզ է եւ յստակ, որոշ եւ վճռական։

Հայ ժողովրդի ազգային – քաղաքական Դատի տէրն ու իրաւատուն՝ ինքը, ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆ Է, համայն Հայութիւնը, անդին՝ բնաշխարհում, եւ ապդին՝ ի սփիւռս աշխարհի, դաղափարաբանական եւ քաղաքական առաջնորդութեամբ ու դեկավարութեամբ՝ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ։ Եւ ո՛չ թէ Ռուսաստանը, որ մեր Դատի օտար թշնամին է, եւ ոչ էլ երեւանի դեկավարները, որոնք մեր Դատի ակամայ հակառակորդներն են։ Վերջապէս, ոչ էլ Ռամկավար – Հնչակեան վարիչները, որոնք մեր Դատի ներքին եւ, հետեւաբար, աւելի վտանգաւոր թշնամիներն են։

Դուրս դանք կրաւորական եւ անտարբեր վիճակից։

Հայութիւնը, իրր ամբողջութիւն, եւ իւրաքանչիւր Հայ, առանձին – առանձին, որտեղ էլ որ նրանք գտնուելիս լինեն, որտեղ էլ որ նրանք ապրելիս լինեն, պէ՛տք է մտածեն, պէ՛տք է պիտակեն, որ մեր Ազգային դոյութիւնը վտանգուած է, պէ՛տք է համոզուած լինեն, որ մեր Դատի արտաքին՝ օտար թշնամիները եւ ներքին թշնամիները, խաղում են մեր ժողովրդի Ազգային – քաղաքական ճակատագրի հետ։

Համայն Հայութիւնը, իրր ամբողջութիւն, եւ ամէն մի Հայ, առանձին – առանձին պէ՛տք է գիտակցին եւ համոզուած լինեն, որ մեր ժողովրդի ազգային գոյութեան փրկութիւնը կայանում է նրա Ազատութեան եւ Անկախութեան մէջ։

Ա՛րդ, որքան Հայութիւնը միացած լինի, որքան նա զօրեղ լինի, այնքան որչափ եւ այնքան հաւատամի ու վճռական կը լինի մեր ազգային – քաղաքական Դատի Յաղթանակը»։

«Ալիք»

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

—o—

Գ.

Ազատական եւ աչխարհիկ չարժում մը սկսաւ 1860ական թուականներուն, բոլոր դաւանանքները մերձենոյն վտանգին առջեւ կը գտնուէին եւ համերաչխ գործակցութիւն կը թելադրէին վտանգը դիմադրաւելու համար։ Օքսֆորտի չարժումը կը ջանար միացնել կաթողիկէ, օրթոտոքս եւ անկլիքան եկեղեցիները, կը հիմնէր թերթ մը աչխատակցութեամբ կաթողիկէներու եւ օրթոտոքսներու։ Շարժումին համամիտ էր կալուինական կիղօ պատմաբանը, թէեւ իր նախնիքը կաթողիկէներէն հալածուած էին։ Կը հրաւիրէր բոլոր քրիստոնեաները միանալու, որպէսզի պաշտպանեն ամէնուն ժառանգը։ Յարական կառավարութիւնը կը հալածէր լեհ եկեղեցականները, կը հաստատէր սինոդ մը իր ազդեցութեան ներքեւ, կ'արգիլէր Հռոմի հետ հաղորդակցութիւնը (1867)։ Զուիցերիոյ մէջ դաւառականները կ'աչխարհականացնէին կաթողիկէ եկեղեցին, պիտի բերէր կաթողիկէ կուսակցութեան դէմ։ Մխիթարութիւն մը եղաւ Նիւմանի եւ Մաննիկի նման բարձր եկեղեցականներու յարումը կաթողիկէ եկեղեցիին։

Աւստրիացի Հ. Մեցկեր 1919 թուականին միաբանութիւն մը կը հիմնէր դեմանախօս բողոքականներն ու կաթողիկները միացնելու նպատակով։ Մեցկեր հրացանազարկ եղաւ Հիթլերի հրամանով, միութենական չարժումն ալ ունեցաւ իր մարտիրոսը։

Աթենակորաս պատրիարքի պատուիրակ մեթրոպոլիտ Թիմոթիոն Պապին ներկայացուցած ուղերձին մէջ կը չեշտէր միութեան անհրաժեչտութիւնը, պայքարը մղելու ընդհանուր թշնամիին դէմ։ Ան կ'ըսէր թէ Արեւելեան եկեղեցին ոչ մէկ ատեն հերետիկոսութեան մեղադրանքը ուղղած է Հռոմի եկեղեցւոյ դէմ։ Ան կը մերժէր Պապին վարդապետական անսխալականութեան դաւանութիւնը, որ ընդունուած էր 1870ին։ Ան կը մերժէր նաեւ Պապին իրաւասութիւնը՝ ամբողջ եկեղեցւոյ վրայ։ Ան կը մերժէր Պապին իրաւասութիւնը՝ ամբողջ եկեղեցւոյ վրայ։ Ան կը մերժէր Պապին իրաւասութիւնը՝ ամբողջ եկեղեցւոյ վրայ։

Ռուսիոյ մէջ Սլաւոնաբան Ալեքսի Խոմեակով (1804–1860) կը հիմնէր Սլաւոնական Եղբայրութիւն մը, որ կը ձգտէր միացնել Ռուսիոյ եկեղեցին Արեւելեան եկեղեցիներուն հետ։ Խոմեակով կը գրէր թէ Արեւելեան եկեղեցին ոչ մէկ ատեն հերետիկոսութեան մեղադրանքը ուղղած է Հռոմի եկեղեցւոյ դէմ։ Ան կը մերժէր Պապին վարդապետական անսխալականութեան դաւանութիւնը, որ ընդունուած էր 1870ին։ Ան կը մերժէր նաեւ Պապին իրաւասութիւնը՝ ամբողջ եկեղեցւոյ վրայ։

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

—o—

Բայց յաղթող է զօրութիւն որ ընդ առ – քութեան եւ ղեռհականութիւն կը լծորդէ։ Սահմանադրութեան հաստատուն – լուն պատմութիւնը այնչափ մօտաւոր է, որ իբր ունկնդրացող ծանօթ եւ իբր ժամանակակից դէպքեր բանախօսիս ներեալ կը սեպեմ զայն՝ իբր քաջածանօթ ենթադրել եւ ակնարկութեամբ միայն չափանակ։ Սահմանադրութիւն ոչ միայն եկաւ ի գոյութիւն, այլ եւ տիրապետեաց դամ քան դամ, մինչեւ որ իւր դաւակունք բարձրացան ի գահ Պատրիարքութեան եւ Սահմանադրութիւն իշխել սկսաւ ի վերայ ազգիս անհակառակ։

Որք երիտասարդութեան աչխուժիւ վառեալ զազգն Սահմանադրութեամբ ճոխացնելու իրական թէ ոչ պաշտօնական հեղինակներն եղեն, կը խոստովանին ապաքէն թէ նպատակ եւ հովանաւորութիւն պարն անոնցմէ, որք իրենցմէ առաջ ազգին յառաջդիմութեան համար չահատակած էին եւ դաստիարակութեան բարիքը ընդհանրացնելու համար աչխատած, ապա թէ ոչ՝ եթէ լոկ երիտասարդութիւնը իւր աչխուժին թողուած լինէր, կարծեմ թէ ոչ իւր ճանչց յաղողութեամբ պսակուելուն ականատես կրնար ըլլալ, եւ ո՛չ իւր գործը կը ստանայր այն խոհականութեան եւ խոհեմութեան զարդը, որով միայն կատարեալ եւ ընդունելի կերպարան կ'առնու ամենայն ինչ։ Որք իբր գործօն եւ եռանդուն անդամք երիտասարդութեան Սահմանադրութիւն գոչեցին եւ Սահմանադրութիւն խնդրեցին եւ Սահմանադրութիւն հիմնեցին, այսօր իրենց երիտասարդութեան հասակը լրացուցած են, եւ իրրեւ արք կատարեալք եւ հանդարտ փորձառուք՝ պաշտամանց դլուխը կը կենան։ Եւ ամենայն ազգս ճանչնալով իրենց արդիւնքը, խոստովանելով իրենց արժանիքը, պատուելով իսկ զանոնք՝ կը փութայ ընծայել իրենց ինչ որ պարտ ու պատչամ է։ Չերկբայիր արդեան երիտասարդութիւնը նախընթացին ստացած բարիքը ճանչնալ, եւ ուր որ հարկ է՝ գովեստներ իսկ խօսիլ անոր վրայ, եւ երբ անոր դէմ անարդանք մը ըլլայ, իւր փութով եւ չանիւք անոր պաշտպանութիւնը կատարել։ Զայդ վկայութիւն կուտամ եւ ես, որ վերոյհեղեալ սահմանաց դիծերուն ենթարկելով դանձնս, կը տեսնեմ որ ընդհուպ երիտասարդութեան խումբին անդամակցութենէ պիտի արտաքսուիմ։ այլ դեռ իբր հնացեալ մի անդամ նոյն խմբին՝ չեմ տարակուսիր այդ հրապարակային վկայութիւնը տալ ի գովեստ նախընթաց երիտասարդութեան։ Եւ աներկիւղ եմ թէ եւ բովանդակ իսկ անդամդ եւ կազմողդ արդեան երիտասարդութեան իմ խօսքս պիտի հաստատէք։

Այդ խոստովանութիւնը ընելէս ետքը, ոչ ոք կրնայ այլեւս դիս սուդտանել՝ եթէ կը յաւելում թէ արդեան երիտասարդութիւնն ալ, երիտասարդութեան բնածին դրդմանց եւ դղածմանց հետեւելով՝ իրեն սեփական ասպարէդ մը բանալ կ'ուղէ, եւ այդ ասպարէդին ամենայն փափաքանօք յարուած է, եւ այնչափ սաստկութեամբ՝ որ սկսած է արդէն դանդաղ եւ անչարժ դառել այն անձինքը, որք իրենց երիտասարդութեան մէջ ամենէն սաստիկ ազգային յեղափոխութեանց հեղինակ եւ պաչտպան եղեն։ Սակայն իրենց կատարած գործոց վրայ ծնողական սէր մը տածելով եւ բնական կերպով ալ հասակի եւ արեան հանդարտութեան ազդեցութեան ներքեւ մտած ըլլալով, կը սիրեն այժմ պահպանողական ընթացից հետեւիլ քան թէ նոր չարժմամբ նորա – նոր վտանգաց ենթարկուիլ կամ նոր փորձանաց ընդդէմ քալել։ Ցոհականութիւն աչխոյժը փոխանակած է, եւ խոհեմութիւն՝ համարձակութիւնը։ Ո՛չ եւս այրութիւնը թոյլ կուտայ նոցա յախուռն խիղախել եւ աներկիւղ յառաջել։ Եւ երբ ոք ընդհակառակն բարբառի, կամ երբ երիտասարդութիւնը իրենց նախկին բուռն աչխոյժը յիչեցնէ եւ նորէն նոյնը պահանջէ ի գործ, սովոր են պատասխանել թէ «մինչ տղայ էի, իրրեւ զտղայ խորհէի»։

Սակայն ինչո՞ւ չսիրել անցեալ մը, որ փառաւոր էր եւ արդիւնաւոր, եւ ինչո՞ւ չուզել չնորհել արդեան երիտասարդութեան ալ այն առանձնաչնորհութիւնը՝ զոր ոք իւր երիտասարդութեան տուն պատուով եւ չահով դիտցաւ գործածել։ Բնական փաստով իսկ կարող եմք երիտասարդութեան պաչտպանութիւնը կատարել, նկատելով թէ ամաց հոլովելովը եւ ժամանակաց փոխոխելովը կը փոխուին եւս պարագայք, եւ պարագայից հետ՝ պահանջմունք, եւ պահանջմանց հետ՝ պարտիք, եւ պարտեաց հետ՝ իրաւունք, եւ իրաւանց հետ՝ գործք, եւ գործոց հետ՝ ձեռնարկութիւնք, եւ ձեռնարկութեանց հետ՝ նպատակք, զոնէ անմիջականն եւ մասնաւոր նպատակք։ Եւ այսպատեւ չղթայաչար փոխոխութեանց մէջ՝ ի՞նչպէս հնար է պահել մեր երիտասարդաց այն իրաւունքը, զոր երբեմն ինքզինք չուզէին ստանալ, մեք իրենց վրայ իբր պարտք դնելու պիտի հարկադրուինք։

Երիտասա՛րդք եւ ոչ երիտասարդք, ոմանք կը լսէք եւ որ դիս չէք լսեր, ամենայն Հայդդի՛ք, որ մեր ազգին ընթացից վրայ կը խորհրդածէք, առանց կրքոյ եւ առանց նախապաչարմանց եւ առանց նկատմանց քննեցէ՛ք մեր ազգին վիճակը եւ անկեղծօրէն յայտնեցէ՛ք թէ ո՞յր ազգ՝ ինչ որ էր ասկէ քսան տարի առաջ, նոյնութիւն մը կը դտնէ՞ք 1860 եւ 1880 տարիներու մէջ։

ՄԱՂԱԽԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(6 Շար.)

բելու համար հասարակաց թշնամիին դէմ, անաստուածութիւն եւ բռնակալութիւն: Իտալական եպիսկոպոսութիւնն ալ հովուական թուղթով կը հրաւիրէր հաւատացեալները պայքարելու «անաստուած համայնավարութեան դէմ, որ կը ժխտէ մարդկային անձին իրաւունքները»: Միութիւն եկեղեցիներու եւ հաւատացեալներու հաւատքի եւ եկեղեցիի սպառնացող վտանգներուն դէմ երկաթէ վարագոյրին այս եւ այն կողմերուն մէջ: Եկեղեցականները զգուշացան «մարքսիստ» բառը գործածելէ որովհետեւ կաթողիկէ դեմոկրատ կուսակցութիւնը գործակցութիւն կը հաստատէ Ընկերվարականներու հետ, որոնք մարքսիստ են, կը մերժեն Ազատական կուսակցութեան աշխատակցութիւնը: Մարքս կը կրկնէր. «Քրիստոնէութիւնը տիրող դասակարգին ձեռքը սանձ մըն է, աշխատաւոր դասակարգը զսպելու»: Լենին «Ընկերվարութիւն եւ Կրօնք» գործին մէջ վարպետին խօսքը կ'ընդլայնէր. «Կրօնքը համբերութիւն եւ խոնարհութիւն կը սորվեցնէ աշխատաւորներուն եւ թշուառներուն եւ կը մխիթարէ երկնային վարձատրութեան մը յոյսով, ուրիշներու աշխատանքով ապրողներուն ալ մարդասիրութիւն կը քարոզէ եւ կը վաճառէ ամանագին տոմսեր, որոնք երկնային երանութեան մտնելու իրաւունք կուտան: Եկեղեցիներու գործունէութիւնը կը կայանայ բանուոր դասակարգը քնացնել եւ շահագործումը պաշտպանել: Երբ տգիտութիւնը փարատի, դասակարգերը վերջ դտնեն, կրօնքը պիտի կորսնցնէ իր ուժը, որովհետեւ պիտի զրկուի շահագործող դասակարգի օժանդակութենէն»:

Լենին չէր մտածեր, որ նոր կրօնք մը կը հիմնէր որ երկնային մխիթարութիւնը երկիր փոխադրելով աշխատաւոր դասակարգը կը քնացէր ապագայ երջանկութիւն խոստանալով: «Հասարակաց թշնամիին դէմ պայքարիլ» կը նշանակէ երկու կրօնքներու, հաւատալիքներու բախումը: Սերունդներ կարդացեր են նիւթապաշտ իմաստասէրներու գործերը, Ռընանի «Յիսուսի կեանքը», — որուն երեւումին հարիւրամեակը յիշեցին անցեալ տարի — բայց եկեղեցիները կենդանի են դեռ: Լենին կը շփոթէ եկեղեցականութան շահագործումը քրիստոնէութեան բարոյականին եւ բովանդակութեան հետ:

Կէօթէ մեծ բանաստեղծ մը եւ խորաթափանց գիտուն մըն էր, գտաւ ձեւափոխութեան օրէնքը հոլովոյթի սկզբունքներուն համաձայն, ուսումնասիրեց երկրաբանական խաւերու կազմութիւնը դարերու ընթացքին, ըմբռնեց ներդաշնակութիւնը մեծերն ու փոքրերը կառավարող օրէնքներուն, ուսումնասիրեց կրօնքներն ու բարոյականը եւ մահէն 11 օր առաջ, 1832 Մարտ 11ին, կ'ըսէր Էքերմանի. «Հոգեւոր մշակոյթը միշտ աւելի կրնայ յառաջդիմել, գիտութիւնները կրնան աճիլ հետզհետէ, մարդկային միտքը կրնայ զարգանալ, բայց պիտի չկարենայ հասնիլ քրիստոնէութեան բարոյական բարձրութեան, ինչպէս որ ան կը փայլի Աւետարաններուն մէջ»: Մեծ բանաստեղծը ուրիշ գործի մը մէջ կը գրէր դարձեալ. «Բնական օրէնքները կրնան խորութեամբ եւ լայնութեամբ աճիլ, բայց բարոյական օրէնքը, արտայայտուած կրօնքէն, կը մնայ մարդուն կեանքին հիմը»:

Եկեղեցիներու միութեան բաղձանքը խղճի քննութեան մը հետեւանք է: Անցեալի հակամարտութիւնները, արդիւնք մարդկային փառասիրութեան, թոյլատրեցին բիրտ ցեղախումբի մը տիրապետութիւնը Արեւելքի մէջ եւ հինգ դար պատմութիւնը գրուեցաւ քրիստոնեաներու արիւնով:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՐՏՕ.— Սիրելի «Յառաջ», հոգեկան ինչ հրճուանք է մանուկներու հետ նոյնանալ, պահ մը ապրիլ հոգեպարար այն մթնոլորտը որ կը ստեղծուի հայկական տաք շունչով: Լսել գեղգեղանքը նորափոդփոջ ծիլերուն, որոնց մատղաշ շրթներէն դուրս կը ցայտեն Մեսրոպեան բարբառը՝ որպէս մարգարիտ, որպէս գոհար, համակելով մեր էութիւնը, մըզելով մեզ հպարտութեան, որ 1600 տարի առաջ Մեսրոպ Մաշտոց դարերու խաւարը ճեղքելով լոյս է սփռեր իր Ա. Բ. Գ.ով:

Յունուար 19, Կիրակի օր, Առլաք Սօլֆէոինոյի սրահը հաւաքուած էին ծնողքներ, պահ մը հետեւելու եւ ըմբոշխելու իրենց հարազատներու շնորհը եւ վարդ շրթունքներէն լսելու «Ով մեծասքանչ»ի ճռուողումը: Ուրախ էին նաեւ երախաները, որովհետեւ իրենց օրն է, հպարտ՝ իրենց սորվածը դպրոցին մէջ, հանդիսաւոր առիթով պիտի արտայայտուին: Ու այդ վստահութեամբ բեմէն լիաթոք երգեցին «Զարմէն Հայկազուն»ը, որպէս հանդէսի բացում:

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ Տիկին Գոհարիկ Քէնտէրեան գրաւոր պարզեց նշանակութիւնը Մանուկներու Օրուան եւ Կ. Խաչի գործունէութեան շուրջ տուաւ տեղեկութիւններ.— Մեր կանացի Միութիւնը որ սփիւռքի ամենատարածուն եւ գործօն կազմակերպութիւնն է, կը վայելէ հայ ժողովուրդի վստահութիւնը: Բոլոր գաղութներու մէջ առաջնակարգ տեղ կը գրաւեն իր ձեռնարկները բարոյական եւ նիւթական հասոյթներով:

Բոլոր աշակերտները լաւ առոգանութեամբ եւ յաջողութեամբ կատարեցին սիրուն արտասանութիւններ, մենախօսութիւններ եւ երկու թատերախաղեր ներկայացնելով շատ հաճելի ու հոգեպարար պահեր ստեղծեցին, արժանանալով ներկաներու ջերմ եւ խանդավառ ծափահարութեանց: Կ'արժէ կրկնել ամենայն Հայոց բանաստեղծին Յ. Թումանեանի խօսքը «Ապրէք երեխէք, բայց մեզ պէս չապրէք»:

Իսկ նոր Սերնդականները երկձայն երգեցին «Սիրոյ զոհեր»ը, եւ «Պիւլպիւլը կու կանչէ», (սօլօ Օր. Ե. Ռստիկեան), ղեկավարութեամբ Օր. Շ. Քէնտէրեանի, որ արժանացան երկար ծափահարութիւններու:

Բոլոր մանուկներուն բաժնուեցան կարկանդակ եւ պտուղներ: Նախագահը իր խօսքը ուղղելով ուսուցչուհիին ըսաւ.— Ընդունեցէք այս նուէրը բոլոր ընկերուհիներուն կողմէ, որպէս վարձատրութիւն, որ տարի մը եւս բոլորեցիք ձեր տարած նուիրական աշխատանքին, մեր զաւակներուն հայերէն ուսում ջամբելով, որպէս նուիրուած եւ որպէս համողում բարձր պահելով ազգային ոգին մեր մանուկներուն, պատանիներուն եւ երիտասարդութեան հոգւոյն մէջ:

Օր. Շ. Քէնտէրեան ազդուած ընդունեցաւ նուէրը, շնորհակալութիւն յայտնելով եւ խոստացաւ իր կարելին ընել երախաներուն աւելի օգտակար ըլլալու, պայմանաւ որ ծնողքներն աջակից հանդիսանան:

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան գեղեցիկ վերմակ մը նուիրեցին որ աճուրդի դրուեցաւ: Աճուրդէն գոյացաւ 185 Ֆրանք: Պոռտոյի մէջ առաջին անգամն է որ արժէքաւոր առարկայ մը խեղճուկրակ գումար մը գոյացուց, վերջապէս իր նպատակին չծառայեց...

Վաճառուած յայտագրերէն, կարկանդակներէն, մասնակի նուիրատուութիւններէ եւ աճուրդէն, ընդամէնը գոյացաւ 328 Ֆրանք:

Ներկաները հանդէսէն մեկնեցան մանուկներու զիլ ձայնը իրենց ականջներուն մէջ:

ՁԱԼԿԱՐԱՅԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ, պաշտօնական ամսագիր Հայրապետական Աթոռոյ Ս. Էջմիածնի, ԺԲ. 1963:

ՀԱՍԿ, պաշտօնական ամսագիր Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ: Հոկտ.-Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր 1963:

ԲՌՈՒՆՑՔ ԵՒ ՈԳԻ, հայ կռփամարտիկի մը յուշերը, գրեց Յակոբ Թոմպալեան Պէյրութ 1964:

ՄԵԾ ՄԱՐԴՈՑ

ՁԱՒԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ԹՈՌՆԵՐԸ

Երեւանի դպրոցներէն մէկուն պատմութեան դասատու Ա. Սիմոնեան հետաքրքրական տեղեկութիւններ հաւաքած է հայ գրագէտներու, մտաւորականներու եւ արուեստագէտներու զաւակներուն եւ թոռներուն իմացական եւ ընկերային արժէքներուն մասին: Ստորեւ մէկ քանին.— Այվազովսկիի թոռը՝ Կոստանդին Արցիուլով ներկայիս կ'ապրի Մոսկուա: Շատ ծանօթ օդանաւորդ է եւ օդանաւերու ճարտարագէտ: Վերջերս տօնեց իր ծննդեան 70ամեակը:

Ալ. Թամանեանի երկու զաւակներն ալ կը շարունակեն իրենց հօրը գործը: Գէորգ Թամանեան աւարտած է հօրը կիսատ ձգած ծրագիրները, — Երեւանի կառավարչատունը, օփերայի շէնքը եւն.: Եուլի Թամանեան Շմաւոն Ազատեանի հետ հրատարակած է ուսումնասիրութիւն մը Օձունի տաճարին մասին: Ներկայիս յուշարձաններու նորոգութեամբ կը զբաղի:

Երգահան Արմէն Տիգրանեանի զաւակներէն մէկուն՝ Էտմոնտի նախագիծով շինուած է Երեւանի կայարանին շէնքը:

Միւս զաւակը՝ Վարդան ծանօթ երգահան է: Յօրինած է «Մեծ հարսանիք», «Աղբիւրի մօտ» օփերէթները եւ «Սոս եւ Վարդիթեր» օփերան:

Մանուկ Աբեղեանի տղան՝ Մհեր կ'ապրի Երեւան եւ անուն հանած նկարիչ է:

Ճարտարապետ Թ. Թորամանեան ունեցած է երկու զաւակ: Գառնիկ Թորամանեան ճարտարապետ է, իսկ Նազիկ Թորամանեան կ'աշխատի Երեւանի պատմութեան թանգարանը: Պատրաստած է իր հօրը նամականին, որ լոյս պիտի տեսնէ այս տարի:

Ղազարոս Աղայեանի տղան՝ Մուշեղ Աղայեան ծանօթ երաժշտագէտ է եւ կ'ապրի Երեւան: Աղջիկը կինն է նկարիչ Մարտիրոս Սարեանի, որուն տղան՝ Ղազարոս երգահան է եւ դասախօս Երեւանի երաժշտանոցին մէջ:

Ստեփանոս Մալխասեանի թոռն է Բաֆֆի Պետրոսեան, ծանօթ դաշնակահար, որ կ'ապրի Փարիզ:

Արամ Խաչատրեանի աւագ եղբայրը՝ Սուրէն բեմադիր է: Երգահանին միւս եղբայրը՝ Լեւոն երգիչ է:

Նկարիչ Գէորգ Բաշինջաղեանի տղան՝ Զաքար կ'ապրի Երեւան: Փրոֆէսէօր է եւ պետական համալսարանի քաղաքատնտեսութեան ամպիոնի վարիչ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌՋԱ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԸՆԿՈՒԶԵՆԻ

Անտառի մօտ նոր ոտնաձայն լսուեց:

— Քլունգ մաքրողներն եկան,— հեռուից ձայնեց Սօսէն դուռը լայն բալանով Սեմալցի Թաթոյի եւ Գութան Յարութի առաջ:

Արեւը մայր էր մտնում: Սատանի կամուրջի տակ Անդոկի ջրերը գնալով մթանում էին:

Թամոն եւ իր ուղեկիցը Ծովասարի լանջով շտապեցին տուն վերադառնալ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՆԵՐԸ

Ջրաղաց հասնելով, Թամոն եւ Խոդեդանը այնտեղ երկու շինականի տեսան, որ նոր էին իջեցրել իրենց բեռները:

Նրանցից մէկը սնըզչի Գրքօն էր, որին սպասում էր ջրաղացպանը, իսկ միւսը մի կորաքամակ մշակ էր Կիրակոս անունով: Երկուսն էլ եկել էին Խիանքի Ընկուզնակ գիւղից: Կիրակոսը բերել էր իր տանուտէրի ցորենը աղալու, իսկ Գրքօն եկել էր գլխաւորապէս Դաւթի հիւանդ այծերի գործով՝ իր հետ առնելով մի եղջիւր բոխիճ՝ այծերի վէրքերը օծելու համար: Նրանք մէկուկէս օրում կտրել էին Սպիտակ սարը, ապա անցել էին Ֆոֆըռ քարը եւ, Ծովասարի լանջերը բարձրանալով, այդ տարաժամ պահին հասել էին Ճախրական:

Կիրակոսի բեռն այնքան ծանր էր, որ այն իջեցնելուց յետոյ նա դեռ երկար ժամանակ փնչում էր մի ահագին եզան պէս: Հնամաշ տրեխների միջից երեւում էին նրա հաստ բթամատները՝ երկայն, կեռ եւ սեւ եղունգներով:

Իր հիւրին եկուորների հետ ծանօթացնելուց յետոյ Թամոն հարցրեց.

— Ի՞նչ կայ Ընկուզնակում:

— Քու ողջութիւնը, — պատասխանեցին մշակները միաձայն:

— Մշակութիւնից չպրծա՞ր, Կիրակոս, — հարցրեց ճախրականցին ակնարկելով նրա ծանր փնչոցները:

— Մեզ մշակութիւնից ազատուել չկայ, քեռի Թամօ: Մեր բաժինը աշխարհքի մէջ մշակութիւնն է,— հեւալով պատասխանեց Կիրակոսը իր ուսերի եւ մէջքի մազէ պարանները քակելով, որոնք բեռն իջեցնելուց յետոյ դեռ կախուած մնում էին իր վրայ:

— Կարգուեցի՞ր:

— Չէ:

— Կարգուիր, լաօ, զոչ տղայ ունեցիր, որ քեզ օգնական լինի:

Մշակը նորից փնչաց: Նա լռութեամբ բռնեց Թամոյի թեւից եւ նրան տարաւ դէպի շողտունը՝ ջրաղացի այն նկուղային ցուրտ մասը, որտեղ ջուրը վերեւից թափուելով շարժում էր անիւը:

— Էս շողտունը տեսնո՞ւմ ես,— հարցրեց Կիրակոսը կռանալով խաւար նկուղի վրայ, որի միջով թափանցել էր արեւի շողքը:

— Տեսնում եմ,— ասաց Թամոն:

Մեր պէս մարդկանց կեանքը սրա պէս մի բան է: Վերեւից պաղ ջուրը գոռալով կը գարկուի մեր վրայ, իսկ հարուստ մարդիկ դրա գոռոցի տակ իրենց աղուն կ'աղան:

– Բոլորիս կեանքն էլ էս ցրտնտան պէս մի բան է, — հաստատեց ջրաղացպանը:

— Ամէն մարդ իր չափով է տանջւում: Կարգուիր, լաօ, որ ժառանգ ունենաս եւ մէջքիդ հով լինի:

— Որ ի՞նքն էլ մշակ դառնայ:

– Ինչո՞ւ մշակ: Մի քանի ոսկի դատիր ու տղիդ կարդալու տուր: Ուսումը, լաօ, էփուկ հաց է, մարդու ծոց դրուկ:

Կիրակոսը մէկն էր այն հայ մշակներից, որոնք տարին մի քանի անգամ գընում ու գալիս էին Ճախրական:

Սասունում փոխադրական միջոցներ չկային: Այդ լեռնային քարքարոտ երկրում հնարաւոր չէր անգամ լծկանների օգտագործումը: Ամէն տարի հարիւրաւոր եզներ, ջորիներ եւ աւանակներ էին գլորւում սարերից ու ջախջախւում: Ամբողջ աշխատանքը կատարւում էր շալակով: Շալակով սասունցի մշակները փոխադրում էին հացահատիկ, ալիւր, խոտ, տերեւ, գերաններ եւ ջրաղացաքարեր: Այնպիսի շալակտարներ կային, որ ութտաս փթանոց բեռներ շալակած սարից-սար էին գնում: Մի քանի մարդով հազիւ շարժուող գերանը Սասունի շալակաւորը կարող էր մի ճիւղի պէս դնել ուսին եւ անտառից գիւղ տանել: Աղբիւրի հանդիպելիս, նա առանց բեռն իջեցնելու, չոքում, խմում էր եւ անցնում: Դրանք ճկուն եւ արագաշարժ, առողջ եւ տոկուն մարդիկ էին, քաջահմուտ իրենց լեռնային արահետներին ու ճանապարհներին:

Տամոն իր մօտ եկող – գնացող մշակներին ճանաչում էր անուններով: Գիտէր թէ նրանցից ով որ գիւղից է: Ծանօթ էր այդ չարքաշ շինականների ընտանեկան վիճակին եւ սաստիկ կարեկից էր դէպի այդ մարդիկ: Իւրաքանչիւր անգամ հարցուփորձ էր անում նրանց եւ հետաքրքրւում էր այդ խեղճ բեռնակիրների դրութեամբ:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Այրի Տիկին Արմենակ Պօղոսեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցած է Յունուար 27ին, 70 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ ժամը 15ին: Հաւաքուիլ բընակարանը՝ 1 Վուա տէ Նորիէթ, Վիթրի, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իվրիի Փարիզիէնի գերեզմանատունը, ժամը 16ին :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

Հ. Յ. Դ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի ընկերները մէկ փետրուար, Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, Սէնթ Էթիէնի մէջ, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ. ներկայացուցիչը : Օրակարգ.— Զեկուցում, ընդհ. ժողովի :

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի, Տէսինի եւ Փոն տը Շէրիւրի ընկերները Կիրակի, Փետր. 2, կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Լիոնի մէջ, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կի ներկայացուցիչը : Օրակարգ.— Զեկուցում ընդհ. ժողովի :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արզութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլան եւ կը զեկուցանեն Կ. Կի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Բացականները նկատի պիտի առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի բացառիկ ժողովը՝ որ յետաձգուած է ր, տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները :

Ակնունի ենթակոմիտէ, Շաբաթ 1 Փետրուար ժամը 21ին:

Շաւարշ Միսաքեան խումբ, Շաբաթ, 1 Փետրուար, ժամը 21ին :

Գէորգ Չավուշ խումբ, Կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Նիկոլ – Դուման խումբ, Կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Մուրատ խումբ, Կիրակի, 9 Փետրուար կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւոր է: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը, միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերը, այս Շաբաթ օր, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Վարչութիւնը կը խնդրէ բոլոր անդամներէն որ ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին: Օրակարգ տեղւոյն վրայ :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Նիսէն Օր. Հերմինէ Միսքճեան քսան Ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, փոխան ծաղկեպսակի Կարապետ Մարտիկեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մոստիչեան կը նուիրեն քսան Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի Օդափ. կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Մարտիրոս Պագըրճեանի մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Բրուտեան եւ զաւակները Ստեփան, Աղաւնի եւ Տիգրան Բրուտեան (Պուլկարիա) կը ծանուցանեն թէ իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր ողբացեալ Ռուբէն Բրուտեանի մահուան քառասունքի առթիւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ, Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին: Կը խնդրուի ողմացեալին յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

2 Փետրուար, 1964, Կիրակի.— Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից տօնին առիթով հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին: Ի ժամ Ս. պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած, վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի, Տ. Սուքիաս վրդ. Պարոնեանի, Յովհ. քհնյ. Հիւնքէրպէյէնտեանի, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Խընտամեանի, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թագըմճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պարտատլեանի, Յարութիւն քհնյ. Ճօրթուեանի եւ Ադդէ քհնյ. Փայլակեանի հոգիներուն համար :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուարեան ապստամբութիւնը կը տօնուի Լիոնի մէջ Մարտ 1ին Կիրակի, կէսօրէ վերջ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարապետ Կարապետովիչ (Կալօեան), հօրը անունը Սրաբէ, մօրը անունը Սաթենիկ (Սաթօ), Հայաստանի Ազուրեան գիւղէն, 1941ի պատերազմին կորսուած է, կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ :

Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել՝

Mr. HAGOP KALUSDIAN
3813, Braly Ave.
FRESNO (2) CALIFORNIA (U.S.A.)

« Au Pavillon Bleu »
(BORD DE SEINE)
BAS-MEUDON
50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39

Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT
— SPÉCIALITÉS ORIENTALES —
NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆԶՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ
վարձու սրահ, ճաշով ու
խմիչքով կամ ոչ:

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

REVEILLONS

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ
95ԱՄԵԱԿԻՆ
եւ
«ԱՆՈՒՇ» ՕՓԵՐԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս Կիրակի, ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահը, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ :

Կը նախագահէ Ս. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ, Լ. ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ եւ Կ. ԹՈՒԼՈՒՄՃԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին :

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խոհարար մը հայկ. հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար :

Դիմել «Յառաջ»ի :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Կը փնտռեմ երեք եղբայրներս.— Յակոբեան Աբրահամ, ծնած 1906ին, հայրը՝ Բագրատ: Յակոբեան Մատթէոս ծնած 1909ին, հայրը՝ Սարի Բէկ : Յակոբեան Մկրտիչ, ծնած 1916ին, հայրը՝ Բագրատ :

Կարգ մը լուրերու համաձայն գերի ինկած են հայրենական պատերազմին եւ 1943 Սեպտեմբերին Մարսէյլ փոխադրուած Գերմանացիներու կողմէ, ապահոն մնացած գրաւման բանակի մեկնումէն ետք :

Կը փնտռեմ նաեւ բարեկամս.— Տէր-Սահակեան Շմաւոն, ծնած 1895, հայրը՝ Պետրոս որ Փարիզ կը գտնուէր 1915ին եւ նամակագրութիւն պահած է մինչեւ 1924: Վերոյիշեալ չորս անձերը ծնած են էջմիածնայ շրջանի Գրամբա գիւղը :

Երնադիկ կը փնտռէ իր հայրը Շաքարեան Համբարձում, նոր անունը՝ Գուռղին կամ Համբարձումի, ծնած 1920ին :

Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել.—

ՍՄԲԱՏ ԲԱԳՐԱՏԻ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ, Փողոց Տէր – Գաբրիէլեան թիւ 27, Երեւան, ՀԱՅԱՍՏԱՆ, (Խորհ. Միութիւն) :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ – Քաշանի «Մուրատ» խումբի կողմէ :

Այս Կիրակի ժամը 17էն 24

167, Rue Montmartre — Métro : Montmartre (au sous-sol de la Cassita)

Ընկերական մթնոլորտ

BAR DISQUES SELECTIONNES BUFFET

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Հարաւ. Ֆրանսայի Շրջանային վարչութեան, կազմակերպութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պօմոնի «Քրիստափոր» խումբին :

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ Շրջ. վարչութեան անունով խօսք կ'առնէ Ընկեր ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Կազմակերպիչ խումբի ուղերձը կ'արտասանէ ընկ. ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ

Այս առթիւ կը ցուցադրուին Հալէպի մէջ տեղի ունեցած Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղային Ողիմպիականէն տեսարաններ :

Իր նոր յայտագրով Պօմոնի « ՉԱՐԵՆՑ » պարախումբը

Պիտի ցուցադրուի քրքջալի զաւեշտ մը « ՀԻԻԱՆԴՏԵՍԸ »

Յայտագրի պաշտօնական բաժնէն վերջ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Երգ, արտասանութիւն եւ հանելի անակնկալներ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 16, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր,
ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

Նախագահութեամբ՝ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Ատենապետ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Երկու նուագախումբ, Քոթիյոն, թօմպօլա

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Խնամուած պիւֆէ, սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
11, Square Alboni, PARIS (16e) Tél. : TRO. 03-18

Գին 10 ֆր., ուսանողներու 5 ֆրանք

Paris C. C. 8019-72

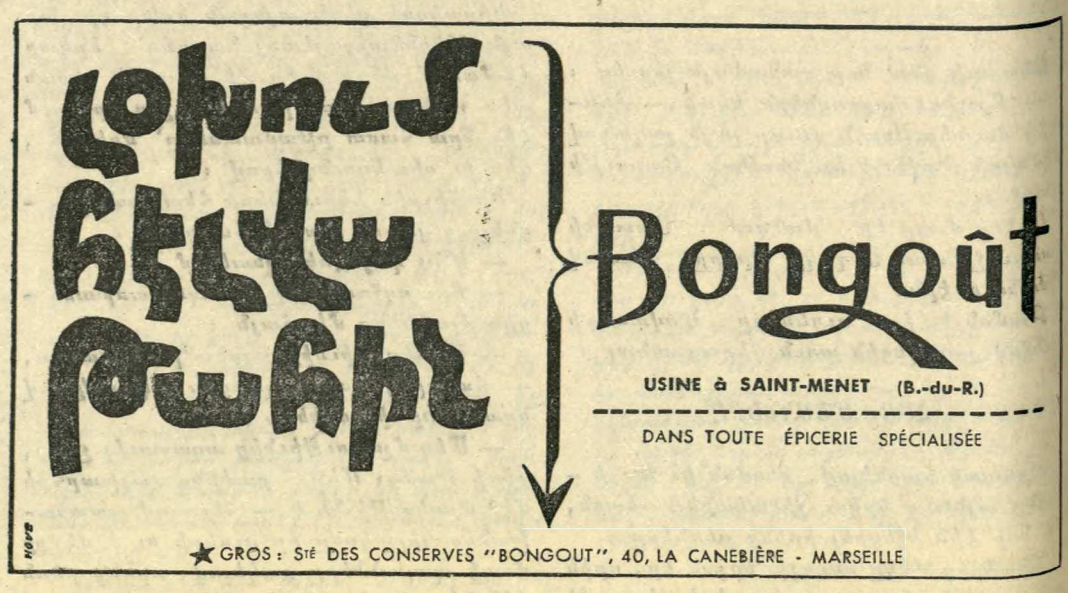

Լօխում հէլվա թահին

Bongoût

USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)

DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE

★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE